T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Gonca PAPUCCU

ANİ KAZISI SIRLI SERAMİK BULUNTULARI (2019-2023)

Sanat Tarihi Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Antalya, 2025

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Gonca PAPUCCU

ANİ KAZISI SIRLI SERAMİK BULUNTULARI (2019-2023)

Danışman
Prof. Dr. Abdullah KARAÇAĞ
İkinci Danışman
Doç. Dr. Muhammet ARSLAN

Sanat Tarihi Anabilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2025

T.C.

Akdeniz Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Gonca PAPUCCU'nun bu çalışması, jürimiz tarafından Sanat Tarihi Anabilim Dalı Doktora Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan	: Prof. Dr. Yıldıray ÖZBEK	(İmza)
Üye (Danışmanı)	: Prof. Dr. Abdullah KARAÇAĞ	(İmza)
Üye	: Doç. Dr. Lokman TAY	(İmza)
Üye	: Doç. Dr. Güler YILMAZ ÇALIŞKAN	(İmza)
Üye	: Doç. Dr. Remzi AYDIN	(İmza)

Tez Başlığı: Ani Kazısı Sırlı Seramik Buluntuları (2019-2023)

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 16/07/2025

Mezuniyet Tarihi : 21/08/2025

AKADEMİK BEYAN

Doktora Tezi olarak sunduğum "Ani Kazısı Sırlı Seramik Buluntuları (2019-2023)" adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımca yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Gonca PAPUCCU

T.C.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

12 /08/ 2025

TEZ ÇALIŞMASI ORİJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Gonca PAPUCCU
Öğrenci Numarası	20195248001
Anabilim Dalı	Sanat Tarihi
Programı	Doktora
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Abdullah KARAÇAĞ
Doktora Tez Başlığı	Ani Kazısı Sırlı Seramik Buluntuları (2019-2023)
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	Alıntılar hariç: 27258625284 Alıntılar dahil:2728625777
Rapor Tarihi	12.08.2025
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: %12 Alıntılar dahil: %16

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 662 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise:

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım.

( ) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise:

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımca yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

Danışman Öğretim Üyesi
Unvanı, Adı-Soyadı

İmza

İÇİNDEKİLER

TABLOLAR LİSTESİ ..... **iii**

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ ..... **v**

KISALTMALAR LİSTESİ ..... **ix**

ÖZET ..... **x**

SUMMARY ..... **xi**

ÖNSÖZ ..... **xii**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

ANİ'NİN TARİHÇESİ

1.1. Ani'deki Türk Dönemi Mimari Yapıları 48

1.1. Ani Kazıları Tarihi 70

İKİNCİ BÖLÜM

KATALOG

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME KARŞILAŞTIRMA

3.1. MALZEME 472

3.1.1. Hamur 472

3.1.2. Astar 489

3.1.3. Sır 491

3.2. YAPIM TEKNİKLERİ 506

3.2.1. Çarkta Biçimlendirme 506

3.2.2. Kalıpta Biçimlendirme 507

3.3. İŞLEV VE FORM TİPOLOLOJİSİ 507

3.3.1. Kâse 507

3.3.2. Tabak 521

3.3.3. Çömlek 523

3.3.4. Kavanoz 523

3.3.5. Testi/Sürahi 524

3.3.6. Küp 526

3.3.7. Vazo 527

3.3.8. Alberallo 528
3.3.9. Kandil 528
3.3.10. Kapak 529
3.4. BEZEME TEKNİKLERİ 536
3.4.1. İnce Kazıma (Sgraffito) Tekniği 536
3.4.2. Geniş Kazıma (Champlevê) Tekniği 539
3.4.3. Boyalı Kazıma Tekniği 542
3.4.4. Akıtma Tekniği 547
3.4.5. Astar Boyama (Slip) Tekniği 550
3.4.6. Sıraltı Tekniği 555
3.4.7. Tek Renk Sır Tekniği 560
3.4.8. Kalıp Baskı Tekniği 564
3.4.9. Lüster Tekniği 569
3.4.10. Minai Tekniği 577
3.4.11. Lacvardina Tekniği 581
3.4.12. Seladon Tekniği 585
3.5. SÜSLEME 588
3.5.1.Geometrik Süsleme 589
3.5.2. Bitkisel Süsleme 599
3.5.3. Figürlü Süsleme 608
3.5.4. Yazılı Süsleme 615
SONUÇ 624
KAYNAKÇA 629
ÖZGEÇMİŞ 651

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3 1. İnce Kazıma (Sgraffito) Tekniğindeki Seramiklerin Hamur Özellikleri 474
Tablo 3 2. Geniş Kazıma (Champlevê) Tekniğindeki Seramiklerin Hamur Özellikleri 475
Tablo 3 3. Boyalı Kazıma Tekniğindeki Seramiklerin Hamur Özellikleri 476
Tablo 3 4. Akıtma Tekniğindeki Seramiklerin Hamur Özellikleri.....476
Tablo 3 5. Astar Boyama (Slip) Tekniğindeki Seramiklerin Hamur Özellikleri.....477
Tablo 3 6. Sıraltı Boyama Tekniğindeki Seramiklerin Hamur Özellikleri 478
Tablo 3 7. Tek Renk Sırlı Seramiklerin Hamur Özellikleri 478
Tablo 3 8. Kalıp Baskı Tekniğindeki Seramiklerin Hamur Özellikleri.....479
Tablo 3 9. Lüster Teknikli Seramiklerin Hamur Özellikleri 480
Tablo 3 10. Minai Teknikli Seramiklerin Hamur Özellikleri.....480
Tablo 3 11. Lacvardina Tekniğindeki Seramiklerin Hamur Özellikleri.....481
Tablo 3 12. Seladon Tekniğindeki Seramiklerin Hamur Özellikleri.....481
Tablo 3 13. Yoğun İnce Kireç Katkılı Seramikler 482
Tablo 3 14. Seyrek İnce Kireç Katkılı Seramikler 482
Tablo 3 15. Seyrek Orta Kireç Katkılı Seramikler 483
Tablo 3 16. Yoğun İnce Kum Katkılı Seramikler 484
Tablo 3 17. Seyrek İnce Kum Katkılı Seramikler 484
Tablo 3 18. Taşçık Katkılı Seramikler.....485
Tablo 3 19. Şamot Katkılı Seramikler.....486
Tablo 3 20. Mika Katkılı Seramikler.....487
Tablo 3 21. Kuvars Katkılı Seramikler.....488
Tablo 3 22. İnce Kazıma (Sgraffito) Teknikli Seramiklerin Hamur, Astar ve Sır Renkleri ..493
Tablo 3 23. Geniş Kazıma Teknikli Seramiklerin Hamur, Astar ve Sır Renkleri.....495
Tablo 3 24. Boyalı Kazıma Teknikli Seramiklerin Hamur, Astar ve Sır Renkleri 496
Tablo 3 25. Akıtma Teknikli Seramiklerin Hamur, Astar ve Sır Renkleri.....497
Tablo 3 26. Astar Boyama (Slip) Teknikli Seramiklerin Hamur, Astar ve Sır Renkleri.....497
Tablo 3 27. Sıraltı Teknikli Seramiklerin Hamur, Astar ve Sır Renkleri.....499
Tablo 3 28. Tek Renk Sırlı Seramiklerin Hamur, Astar ve Sır Renkleri.....500
Tablo 3 29. Kalıp Baskı Tekniğindeki Seramiklerin Hamur, Astar ve Sır Renkleri.....502
Tablo 3 30. Lüster Tekniğindeki Seramiklerin Hamur, Astar ve Sır Renkleri.....502
Tablo 3 31. Minai, Lacvardina ve Seladon Tekniğindeki Seramiklerin Hamur, Astar ve Sır Renkleri 503
Tablo 3 32: İçe Çekik Ağızlı Kâselerin Ağız Uçlarına Göre Sınıflandırılması.....508
Tablo 3 33. İçe Çekik Ağızlı kâselerin ağız ucu formları 508
Tablo 3 34. Dışa çekik ağızlı kâselerin ağız uçlarına göre sınıflandırılması.....509
Tablo 3 35. Dışa çekik ağızlı kâse örnekleri 510
Tablo 3 36. Düz ağızlı kâselerin alt tiplerine göre sınıflandırılması 511
Tablo 3 37. Düz ağızlı kâse örnekleri.....512
Tablo 3 38. Kademeli Konik Gövdeli Kaselerin Ağız Formlarının Sınıflandırılması 513
Tablo 3 39. Kademeli Konik Gövdeli Kaselerin Ağız Formlarının Çizimi 514
Tablo 3 40. Kademeli konik gövdeli tam form veren kâseler 516
Tablo 3 41. Yarı küresel gövdeli kâselerin ağız formlarının sınıflandırılması.....517
Tablo 3 42. Yarı küresel gövdeli kâse örnekleri.....517
Tablo 3 43. Yarı küresel gövdeli kâse ağız formları 518
Tablo 3 44. Yarı küresel gövdeli dip formları 518

Tablo 3 45. Basık yarı küresel gövdeli dip örnekleri 519
Tablo 3 46. Konik gövdeli kâse ağız formları 520
Tablo 3 47. Konik gövdeli kâse dip formları 520
Tablo 3 48. Konikvari-yarı küresel gövde formları 521
Tablo 3 49. Tabak, ağız gövde ve dip formları 522
Tablo 3 50. Çömlek ağız parçası 523
Tablo 3 51. Kavanoz ağız formları 524
Tablo 3 52. Testi ağız formları 525
Tablo 3 53. Testicik dip ve gövde formları 526
Tablo 3 54. Küp dip, ağız, gövde ve kulp örnekleri 527
Tablo 3 55. Vazo dip, ağız ve gövde formları 527
Tablo 3 56. Alberallo dip ve gövde formu 528
Tablo 3 57. Kandil örnekleri 529
Tablo 3 58. Kapak örnekleri 530
Tablo 3 59. Eserlerin Teknik ve Yıllara Göre Sayısal Verileri 588

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1 1. Ani'nin kuzey cepheden genel görünümü 14
Fotoğraf 1 2. Ani'nin kuzey cepheden genel görünümü 14
Fotoğraf 1 3. II. Simbat Surları kuzey cephe 15
Fotoğraf 1 4. II. Simbat Surları ve Demir Çağı'na ait sur duvarları 16
Fotoğraf 1 5. Demir Çağı'na ait sur duvarları 16
Fotoğraf 1 6. İç Kale'nin genel görünümü 17
Fotoğraf 1 7. İç Kale'deki Urartu dönemi savunma duvarları 17
Fotoğraf 1 8. Ateşgede'nin genel görünümü 18
Fotoğraf 1 9. I. Aşot Surları (Orta Surlar) 21
Fotoğraf 1 10. İpek Yolu Köprüsü 22
Fotoğraf 1 11. 1905 II. Simbat Surları 23
Fotoğraf 1 12. 1905 II. Simbat Surları 23
Fotoğraf 1 13. 1905 II. Simbat Surları 24
Fotoğraf 1 14. Dış Surlar güneybatı burcundan 24
Fotoğraf 1 15. Ani Katedrali (Fethiye Cami) Kuzeydoğu Cepheden 25
Fotoğraf 1 16. Ani Katedrali (Fethiye Cami) ve Türk İslam Mezarlığı 25
Fotoğraf 1 17. I. Gagik Kilisesi 26
Fotoğraf 1 18. Ani Orta Kapının batısındaki burç üzerinde Ebu'l Menûçehr kitabesi 32
Fotoğraf 1 19. Ebu'l Menûçehr Kitabesi 32
Fotoğraf 1 20. Aslan Kabartması ve Geometrik Bezeme 33
Fotoğraf 1 21. Aslan Kabartması 34
Fotoğraf 1 22. Ebu'l Menûçehr Cami 34
Fotoğraf 1 23. Ebu'l Muammeran Camii 39
Fotoğraf 1 24. Orta Surlar ve Dış Surlar 50
Fotoğraf 1 25. Kars (Çifte Beden) Kapısı 52
Fotoğraf 1 26. Aslanlı Kapı (İç Sur) 54
Fotoğraf 1 27. Kuzeybatı Surları ve Burçlar 55
Fotoğraf 1 28. Şehre girişin sağlandığı ana kapı ve Svastika (Çarkıfelek) Burcu 56
Fotoğraf 1 29. Ebu'l Menûçehr Cami 57
Fotoğraf 1 30. Ebu'l Menûçehr Külliyesi'ne ait Kümbet 61
Fotoğraf 1 31. Ebu'l Muammeran Camiii Minaresi 63
Fotoğraf 1 32. Ani Küçük Hamam 65
Fotoğraf 1 33. Ani Büyük Hamam 66
Fotoğraf 1 34. Selçuklu Sarayı 68
Fotoğraf 1 35. Ebu'l Manuçehr Camii'nin Nikolai Y. Marr tarafından depo olarak kullanıldığı zamanlar -1906 (Rusya Bilimler Akademisi Maddi Kültür Tarihi Enstitüsü Arşivi) 72
Fotoğraf 1 36. Kemal Balkan Dönemine Ait Ani Kazılarından Çıkarılmış Sırlı Seramikler (Kars Müzesi) (Gonca Papuccu) 73
Fotoğraf 1 37: Kars Müzesi'nde Sergilenen Ani Sırlı Seramikleri (Beyhan Karamağaralı-Turgay Yazar) 76
Fotoğraf 1 38. Yaşar Çoruhlu Dönemi Ani Kazılarından (Yaşar Çoruhlu) 77
Fotoğraf 1 39. a) Selçuklu Konutları Doğu ve batı blok b) Ebûl Menûçehr Camii ve çevresi 79
Fotoğraf 1 40. Selçuklu Kümbet ve Mezarlığı 80
Fotoğraf 1 41. Selçuklu Büyük Hamam 80

Fotoğraf 1 42. Batı Aşot Surları 81
Fotoğraf 1 43. Divin Kapısı Kaya Mescidi 82
Fotoğraf 1 44. Ani Yürüyüş Yolu 82
Fotoğraf 3 45. 1965 Yılı Ani Kazılarından Çıkarılmış Kars Müzesi'nde Sergilenen İnce Kazıma (Sgraffito) Seramikler (Gonca Papuccu) 538
Fotoğraf 3 46. İnce Kazıma Tekniğinde Kâse Örnekleri 539
Fotoğraf 3 47. Geniş Kazıma Tekniğinde Kâse Örnekleri 541
Fotoğraf 3 48. 1965 yılı Ani Kazılarından Çıkarılmış ve Kars Müzesi'nde Sergilenen Kâse (Kars Müzesi) (Gonca PAPUCCU) 543
Fotoğraf 3 49. Boyalı Kazıma Tekniğinde Kâse Gürcistan Tiflis Kazısı Buluntusu 544
Fotoğraf 3 50. Anadolu'dan Boyalı Kazıma Tekniğindeki Örnekler 546
Fotoğraf 3 51. Boyalı Kazıma Tekniğinde Kâse İran Urmiye Müzesi (Yılmaz, 2016:104) ..546
Fotoğraf 3 52. Akıtma Tekniğineki Kâse Örnekler 549
Fotoğraf 3 53. Adıyaman Müzesi Akıtma Tekniğindeki Seramik Parçaları (Duruk, 2021:114-115) 549
Fotoğraf 3 54. Urmiye Müzesi (Yılmaz, 2016: 121) 550
Fotoğraf 3 55: 1965 yılı Ani Kazılarından Çıkarılmış Kars Müzesi'nde Sergilenen Astar Boyama (Slip) Tekniğindeki Kâse (Gonca Papuccu) 553
Fotoğraf 3 56. Astar Boyama (Slip) Tekniğinde Kâse 554
Fotoğraf 3 57. Astar Boyama (Slip) Tekniğinde Kâse 554
Fotoğraf 3 58. Astar Boyama (Slip) Tekniğindeki Kâse Örnekleri 554
Fotoğraf 3 59: 1965 yılı Ani Kazılarından Çıkarılmış Turkuaz Sıraltına Siyah Boyama Tekniğindeki Kâse Örneği (Gonca PAPUCCU) 558
Fotoğraf 3 60 Turkuaz Sıraltına Siyah Boyama 558
Fotoğraf 3 61 a) Turkuaz Sıraltına Siyah Boyama Tekniğinde Dip Parçaları 559
Fotoğraf 3 62. Hasankeyf Kazısı Sıraltı Dip Parçası (Çeken, 2005:130) 559
Fotoğraf 3 63. Turkuaz Sıraltına Siyah Boyama Tekniğinde Kâse (Kashan 12.13. yüzyıl Milan Pirivate Collection), (Curatola, 2006:21). 559
Fotoğraf 3 64. Sıraltı Teknikli Kâse (İran Urmiye Müzesi) (Yılmaz, 2016: 254). 560
Fotoğraf 3 65. Sıraltı Teknikli Sürahi (İran Urmiye Müzesi) (Yılmaz, 2016: 259). 560
Fotoğraf 3 66.Kazıma Teknikli Çömlek (Van Müzesi) (Baş ve Yılmaz, 2022:134). 562
Fotoğraf 3 67 a) Tek Renk Sırlı Testi (Van Müzesi) b) Tek Renk Sırlı Sürahi 562
Fotoğraf 3 68. Tek Renk Sırlı Dört Kulplu Küp (Van Müzesi) (Baş ve Yılmaz, 2022: 131). 563
Fotoğraf 3 69. Gürcistan Rustavi Bölgesi Turkuaz Sırlı Vazo (Bakhtdaze, 2013: 70) 563
Fotoğraf 3 70. a) Turkuaz Sırlı Kandil b) Yeşil Sırlı Kandil (12-13. yüzyıl) 563
Fotoğraf 3 71. Ani Kazılarından Kalıp Baskı Tekniğinde Bezeli İnsan Masklı Seramik Parçaları (Kars Müzesi) (Karamağaralı ve Yazar, 2007:128) 565
Fotoğraf 3 72. Hasankeyf Kazılarından Çıkarılmış Kalıp Baskı Tekniğindeki Seramik Parçaları (Özkul Fındık: 2013: 75) 568
Fotoğraf 3 73. Altın Orda Dönemine ait Kırım Bölgesinde Bulunan Kalıp Baskı Tekniğindeki Seramikler (Maslovskiy, 2017:477) 568
Fotoğraf 3 74. İran Urmiye Müzesi Kalıp Baskı Tekniğinde Kâse Örneği (Yılmaz, 2016:238) 568
Fotoğraf 3 75. Ani Kazılarından Çıkarılmış Kars Müzesi'nde Sergilenen Lüster Kâse (Ani Kazısı Arşivi) 576
Fotoğraf 3 76: Lüster Teknikli Kâse (Kashan 12.13. yüzyıl Milan Pirivate Collection), (Curatola, 2006:21). 576
Fotoğraf 3 77. a) Suriye Lüsteri 14. Yüzyıl (Victoria ve Albert Museum) (Çizer, 2010:33) 576

Fotoğraf 3 78. Ani Kazıları Minai Teknikli Kap Parçaları (Beyhan Karamağaralı ve Yazar, 2007:128).....580
Fotoğraf 3 79. Minai Teknikli Kase (12.13. Yüzyıl Keşan) (Kuwait El-Sabah Koleksiyonu) (Curatola, 2006:21).....580
Fotoğraf 3 80. Minai Teknikli Çift Kulplu Çömlek (Bursa Müzesi). (Dönmez 2010: 64). ...581
Fotoğraf 3 81. Paris Loure Müzesi Lacvardina Tekniğinde Kâse (Curatola, 2006:21). 584
Fotoğraf 3 82. Harran Kazıları Lacvardina Tekniğinde Seramik Parçaları (Ölçer, 2024:882). 585
Fotoğraf 3 83. Altın Orda Seladon Taklidi Seramik Örnekleri (Egorov ve Pigarev, 2017:725). 587
Fotoğraf 3 84. Hasankeyf Seladon Teknikli Seramik Parçaları (Çeken, 2005:354). 587
Fotoğraf 3 85. Ermenistan Tarihi Müzesi Seladon Teknikli Seramik Parçaları (Babajanyan, 2019: 273).....588
Fotoğraf 3 86:Ani Kazısı üç ayak örnekleri (Ani Kazısı Arşivi) 619
Fotoğraf 3 87: Fırın çubuğu örnekleri (Ani Kazısı Arşivi) 621
Fotoğraf 3 88: Sır cürufu örnekleri (Ani Kazısı Arşivi).....622
Fotoğraf 3 89: Hatalı seramik parçaları (Ani Kazısı Arşivi).....623

ÇİZİMLER LİSTESİ

Çizim 3 1. Ahlat seramik fırını plan ve kesiti (Karamağaralı 2007:136'dan yeniden çizilerek). 620

KISALTMALAR LİSTESİ

MÖ. : Milattan Önce

MS. : Milattan Sonra

TTK : Türk Tarih Kurumu

TDVİA : Türk Diyanet Vakfı

MEB : Millî Eğitim Bakanlığı

cm. : Santimetre

Kat. No. : Katalog No

Ed. : Editör

Çev. : Çeviren

Hzl. : Hazırlayan

vb. : ve benzeri

vd. : ve diğerleri

SBH : Selçuklu Büyük Hamam

SÇ : Selçuklu Çarşısı

SK : Selçuklu Konutları

ASBB1 : Aşot Surları Batı Burç 1

SM : Selçuklu Mezarlığı

EMC : Ebu'l Manuçehr Camii

AKDS : Aslanlı Kapı Dış Sur

ÖZET

İnsanlık tarihi kadar köklü bir geçmişe sahip olan seramik, çağları aşarak günümüze kadar ulaşmış birer tarihi belge niteliği taşımaktadır. Dünyanın birçok farklı bölgesinde örneğine rastlanılan seramikler bulunduğu bölgenin coğrafi ve kültürel özellikleri ile birlikte o bölgede yaşayan toplumun kimliğini de yansıtmaktadır.

Orta Çağ'ın kadim şehirlerinden olan Ani birçok medeniyete ev sahipliği yapmış Büyük Selçuklu Sultanı Sultan Alp Arslan'ın şehri fethetmesi ile birlikte Türklerin Anadolu'ya girdiği ilk şehir olarak tarihi kayıtlara geçmiştir. Ani, Anadolu'daki Türk İslam sanatının da başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Şehirde bu döneme ait zengin çeşitlilikteki taşınabilir ve taşınamaz kültür varlığı günümüze kadar ulaşabilmiştir. Şehirde yapılan kazılar sonucunda ortaya çıkarılan ve ağırlıklı olarak Büyük Selçuklu dönemine tarihlendirilen sırlı seramikler bu kültürel varlıkların önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu eserler genellikle İran sırlı seramik sanatını yansıtmakla birlikte Kafkasya'da ve Anadolu'da gelişen Türk İslam etkisindeki seramik ekolünün ürünleri olarak değerlendirilmektedir. Ani'nin tarihi İpek Yolu üzerinde yer alması Uzak Doğu ülkelerine ait etkilerin ve yerel üslup özelliklerinin harmanlanmasına vesile olarak bölgeye has bir üslup geliştirilmesini sağlamıştır. 2019-2023 yılları arasındaki Ani kazılarından çıkarılmış Anadolu'da Türklere ait ilk sırlı seramik örneklerinin yer aldığı bu çalışma daha önce hiçbir bilimsel yayına konu olmamış özgün eserlerden oluşmaktadır. Çalışmada on bir farklı sır bezeme tekniğine sahip sağlam ve kırık parçalardan oluşan eserler ele alınmıştır. Çalışmada yer alan seramikler malzeme, tür, form, teknik ve süsleme özellikleri bakımından incelenmiş ve çizimleri yapılmıştır. Bu eserler başta Ani'de yaşamış olan Bizans ve Gürcü sırlı seramikleriyle ve sınır komşusu olan Ermenistan örnekleriyle karşılaştırılarak benzer ve farklı yönleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Ani sırlı seramikleri ile yakın benzerlik gösteren Azerbaycan ve Kırım'ın Altın Orda dönemine ait sırlı seramikleriyle de karşılaştırmalı değerlendirme yapılmıştır. İslam seramik sanatının en önemli eserlerinin üretildiği başta İran olmak üzere Suriye, Mısır ve Irak sırlı seramikleriyle Ani örneklerinin ortak özellikler taşıdığı tespit edilmiştir. Anadolu'da Orta Çağ'ın önemli kentleri olan Ahlat, Samsat, Hasankeyf, Kubadabad ve Harran sırlı seramikleriyle de karşılaştırılarak Ani seramiklerinin Anadolu Türk İslam seramik sanatıyla benzer üslup özellikleri belirtilmeye çalışılmıştır. Türk İslam seramik sanatının Anadolu'daki ilk örneklerinin değerlendirildiği bu çalışmanın literatürdeki önemli bir boşluğu doldurması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kars, Ani, Büyük Selçuklu, Seramik, Sır.

SUMMARY
GLAZED CERAMICS FINDS FROM ANİ EXCAVATIONS (2019-2023)

Ceramics, which have a history as deep-rooted as the history of humanity, are historical documents that have survived through the ages to the present day. Found in many different regions of the world, ceramics reflect the geographical and cultural characteristics of the region and form the identity of the society living in that region. One of the ancient cities of the Middle Ages, Ani has been home to many civilizations, and with the conquest of the city by the Great Seljuk Empire, it has been historically recorded as the first city where Turks entered Anatolia. Ani is also the starting point of Turkish Islamic art in Anatolia. A rich variety of movable and immovable cultural assets form this period have survived to the present day. Unearthed as a result of excavations in the city and dated mainly to the Great Seljuk period, glazed ceramics constitute an important part of these cultural assets. Although these artifacts mainly reflect Iranian glazed ceramic art, they are considered as products of the ceramic school under Turkish-Islamic influence that developed in the Caucasus and Anatolia. Ani's location on the historic Silk Road has led to the blending of Far Eastern influences and local stylistic features, resulting in the development of a style unique to the region. This study, which includes the first samples of glazed ceramics belonging to the Turks in Anatolia, unearthed form the Ani excavations between 2019-2023, consists of original artifacts that have never been the subject of any scientific publication before. In the study, artifacts consisting of intact and broken pieces with eleven different glaze techniques were examined. The ceramics in the study were analyzed in terms of material, type, form, technique and decorative features and their drawings were given. These artifacts were compared with the glazed ceramics of the Byzantines and Georgians who lived in Ani and with the samples of neighboring Armenia in order to identify their similarities and differences. A comparative evaluation was also made with the glazed ceramics of the Golden Horde period of Azerbaijan and Crimea, which have close similarities with the glazed ceramics of Ani. It has been determined that the Ani samples share common characteristics with the glazed ceramics of Syria, Egypt and Iraq, especially Iran, where the most important works of Islamic ceramic art were produced. By comparing the glazed ceramics of Ahlat, Samsat, Hasankeyf, Kubadabad, Alanya and Harran, which were important cities of the Middle Ages in Anatolia, an attempt has been made to indicate the similar stylistic features of Ani ceramics with the Anatolian Turkish Islamic ceramic art. Evaluating the first samples of Turkish Islamic ceramic art in Anatolia, this study aims to fill an important gap in the literature.

Key Words: Kars, Ani, Great Seljuks, Ceramic, Glaze

ÖNSÖZ

Kars'a 45 km mesafede yer alan ve Ermenistan sınırında bulunan Ani, 2016 yılından itibaren Unesco Dünya Kültür Mirası listesinde ülkemizi temsil etmektedir. 1064 yılında Sultan Alparslan'ın şehri fethetmesiyle Türklerin Anadolu'daki tarihi serüveni başlamıştır. Şehirde Türk İslam medeniyetine ait sanatsal eserler arasında yer alan sırlı seramikler Anadolu, Kafkasya ve İran etkilerinin kaynaştırılarak oluşturulduğu coğrafi ve kültürel özellikler taşımaktadır. 11.-13. yüzyıla tarihlendirilen Ani sırlı seramiklerinin Bizans, Büyük Selçuklu, Gürcü ve İlhanlı dönemine ait olduğu düşünülmektedir. Ancak bahsi geçen kültürlerin seramik sanatının gelişim çizgisi takip edildiğinde bölgede sırlı seramik üretiminin ilk İslam fetihleri ile başladığı anlaşılmaktadır. Büyük Selçuklu Devleti'nin bölgeye hâkim olmasıyla birlikte Kafkasya ve Anadolu'da sırlı seramik sanatının gelişiminde önemli bir yükselme döneminin başladığı görülmektedir. Bu gelişim çizgisinde tür, form, teknik ve süsleme özellikleri değerlendirildiğinde Ani sırlı seramikleri ağırlıklı olarak Büyük Selçuklu dönemine tarihlendirilmektedir.

"Ani Kazısı Sırlı Seramik Buluntuları (2019-2023)" adlı bu tez çalışmasının belirlenmesinde daha önceki kazılar sırasında bulunan eserlerin makale, bildiri ve yüksek lisans tez çalışmasında süsleme bakımından veya genel özellikleri bakımından değerlendirilmiştir. Ancak yıllardır devam eden bu kazılardan çıkarılan seramiklerin doktora tez çalışması olarak değerlendirildiği bir yayın bulunmamaktadır. Anadolu Türk seramik sanatının ilk örneklerinin yer aldığı Ani seramikleri ile ilgili bilimsel yayınların yetersiz olması bu çalışmayı gerekli kılmıştır. Tezin kapsamını oluştururken daha önceki kazı dönemine ait eserlerin alınmaması yayın hakkının bir önceki kazı başkanına ait olmasından dolayıdır.

İlk olarak Akdeniz Üniversitesi'nde doktora eğitimi alma şansını sunan ve bu tez konusunu çalışmama izin verip sonuna kadar desteğini esirgemeyen çok kıymetli danışman hocam sayın Prof. Dr. Abdullah KARAÇAĞ'a sonsuz saygı ve şükranlarımı sunarım. Doktora eğitim sürecimde engin bilgilerini paylaşarak farklı bakış açısı sunan, sürekli sorgulamaya yönelten ve sabit fikirlerle yetinmemeyi öğreten Prof. Dr. Yıldıray ÖZBEK'e çok teşekkür ederim. Akademik bilimsel çalışma yöntemleri konusunda yol gösteren ve değerli bilgilerini paylaşan Prof. Dr. Mustafa DENKTAŞ'a çok teşekkür ederim. Tez çalışmasında jüri üyesi olan hem eğitim sürecinin hem de tez çalışmasının bütün aşamalarını takip ederek programlı bir şekilde çalışmamı sağlayan Doç. Dr. Lokman TAY'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Birlikte başladığımız doktora programının, eğitim ve tez çalışmasının her aşamasında beni

bilgilendiren ve Antalya'dan Kars'a kadar uzanan desteklerinden dolayı Arş. Gör. Soner DEMİR ve Arş. Gör. Alican ÖZKAVRUK'a teşekkür ederim.

2020 yılından itibaren ekibe dahil ederek Ani kazısında çalışma fırsatı sağlayan ve Ani sırlı seramiklerini tez konusu olarak çalışmamı öneren ikinci danışmanım Ani Kazı Başkanı Doç. Dr. Muhammet ARSLAN'a çok teşekkür ederim. Bu süreçte çalışmaya dahil edilen eserler konusunda hiçbir kısıtlama getirmeyen ve kazının bütün imkânlarından faydalanmamı sağlayarak rahat bir çalışma ortamı sunduğu için kendisine minnettarım. Bu süreçte manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen her ümitsizliğe kapıldığımda beni cesaretlendiren sayın Öğr. Gör. Ülfet DOĞAN ARSLAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Her zaman yanımda olan ve bana yol gösteren Atatürk Üniversitesi öğretim üyelerinden Doç. Dr. Demet OKUYUCU ve Doç. Dr. Gül GEYİK ile çok kıymetli arkadaşım doktoran Ayşe DURAN'A çok teşekkür ederim. Ayrıca tez sürecinde her zaman desteğini hissettiğim çok kıymetli arkadaşlarım Arş. Gör. Şeyma KURT, Kübra GÜLLÜCE, Merve SAYAN ve Merve ARIK'a çok teşekkür ederim.

2019-2023 yılları arasında Ani Kazısı'nda çalışarak tez çalışmasının kapsamında yer alan eserlerin toprak altından çıkarılarak bilimsel yayına ulaşmasına kadar emeği geçen çok sayıda bilim insanı, öğrenci ve işçiden oluşan Ani kazı ekibi çalışanlarına çok teşekkür ederim. Özellikle eser seçiminde depoda birlikte çalıştığım ekip arkadaşlarım Arş. Gör. Mustafa Koçak, Fatma AKDURAN ve Ezgi BAKİOĞLU'na ayrıca teşekkür etmek isterim.

Türkiye'de Seramik Sanatı Anabilim dalındaki bilim adamlarının öncülerinden olan ve çalışmadaki jüri üyesi olmasından gurur duyduğum Doç. Dr. Güler YILMAZ ÇALIŞKAN hocama sonsuz minnettarım. Tez çalışmasında beni evinde ağırlayarak çizim öğreten, tezdeki bütün eserleri, bütün satırları sabırla tek tek inceleyen, en zor şartlarda dahi beni ihmal etmeyen ve en önemlisi hiçbir bilgisini esirgemeden paylaştığı için kendisine çok teşekkür ederim. Ayrıca bu süreçte her zaman desteğini hissettiğim eşi Muhammet ÇALIŞKAN'a da çok teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca ve özellikle tez çalışmasının hazırlanması sürecinde beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan başta babam Halit PAPUCCU ve annem Nihal PAPUCCU olmak üzere bütün aileme ve arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

GİRİŞ

A) Konunun Tanımı, Önemi ve Sınırları

Ani Kazısı Sırlı Seramik Buluntuları (2019-2023) başlıklı doktora tezinde, 2019 yılında başlayan ve devam etmekte olan Ani kazılarında ele geçirilen sırlı seramiklerin; form, işlev, yapım ve bezeme teknikleri gibi özelliklerini belirlemek ve Ani sırlı seramiklerinin geniş bir tipolojisini yaparak sınıflandırılması amaç edinilmiştir.

Bu çalışma, erken tarihli Büyük Selçuklu seramiklerinin Anadolu seramik sanatı içerisindeki yerini de ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayrıca bölgede varlık göstermiş olan Bagratlı, Bizans, Büyük Selçuklu ve Gürcü seramikleri ile Anadolu Selçuklu ve Anadolu dışındaki İslam kültürlerine ait sırlı seramikler Ani örnekleri ile karşılaştırılarak benzer ve farklı yönlerini belirleyebilmek tezin diğer amaçları arasındadır. Orta Çağ'ın önemli ticaret merkezlerinden olan Ani'de, Çin'in kaliteli, seramik örneklerinin de yer aldığı çevre kültürlere ait farklı teknikteki sırlı seramiklere rastlanmaktadır. Bu çalışma Ani'de Türk-İslam sanatına ait sırlı seramik eserlerin bilim dünyasına tanıtılmasını hedeflemektedir. Bu hedef doğrultusunda; yapılan ön araştırmada, Ani seramiklerinin konu alındığı çalışmaların bulunduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmalar arasında B. Karamağaralı ve T. Yazar'ın, Ani'nin seramiklerini genel özellikleri ile değerlendirdiği bildiri ilk sırada yer almakta ve Ani seramiklerinin malzeme, hamur, form, teknik ve süsleme özellikleri hakkında genel bilgiler vermektedir[1]. Bu çalışma eserlerin incelenmesinde yol gösterici olmuştur. Ani seramiklerinin konu edinildiği diğer bir çalışma ise Y. Çoruhlu tarafından hazırlanmıştır[2]. T. Yazar'ın hazırlamış olduğu Ani'nin baskı bezemeli figürlü sırsız seramiklerini incelediği çalışması Ani seramikleri ile ilgili bilimsel çalışmalardır[3]. N. Uylu'nun yüksek lisans tezi olarak çalıştığı Kars Müzesi'nde bulunan Ani kazılarından çıkarılmış Selçuklu sırlı seramikleri sadece bezeme ve kompozisyon bakımından değerlendirmiştir[4]. Ani sırlı seramiklerinin Sanat Tarihi metodolojisi içerisinde ele alınarak incelendiği bu çalışma Türk-İslam seramik sanatına katkı sağlayacaktır. İncelenecek olan tarih ve belirtilen mekânsal sınırlar içerisinde ele alınacak olan veriler bir tespit ve değerlendirme niteliğinde olacaktır. Kazılar sırasında yapılan ön incelemelerde, belirli bir tipoloji veren seramik buluntuları ve kazılarda ele geçirilen çok sayıda cüruf, sır köpüğü, üç ayak, fırın çubuğu parçaları ve üretim hatası parçalar burada bir üretimin

---

[1] Karamağaralı ve Yazar, 2007
[2] Çoruhlu, 2010
[3] Yazar ve Değirmenci, 1998
[4] Uylu, 2011.

varlığını düşündürmektedir. Bu çalışma tarihi süreç içerisinde Ani'de yapılan kazılar sonucunda Ani sırlı seramiklerinin incelendiği kapsamlı çalışma olup literatüre katkı sağlayarak bu alandaki kronolojik boşluğun tamamlanmasına da yardımcı olacaktır. Anadolu'daki ilk Türk İslam yerleşimi olan Ani'nin Anadolu Türk seramik sanatının da başlangıç noktası olduğunu vurgulamak çalışmanın amaçları arasında yer almaktadır.

Tezin sınırlarını Kars'a 45 km mesafede bulunan Ani'de Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Kafkas Üniversitesi ortaklığıyla Müzeler Genel Müdürlüğü'nün ruhsatı ve finansal desteği ile Muhammet Arslan'ın başkanlığında 2019-2023 yılları arasında yürütülen kazılarda çıkarılan sırlı seramikler oluşturmaktadır. Bu kazı çalışmalarına Türk Tarih Kurumu Başkanlığı ile Serhat Kalkınma Ajansı tarafından da proje desteği verilmiştir.

Ani'deki ilk kazıları gerçekleştiren Nikolai Marr, kazılar sırasında bulmuş olduğu eserleri ilk olarak Ebu'k Manuçehr Camii'yi müze depoya çevirerek burada muhafaza etmiştir. Kars'ın Türkiye hakimiyetine geçmesi ile birlikte bu eserleri Ermenistan'a göndermiştir. Bu eserler günümüzde Ermenistan'ın Milli Tarih Müzesi'nde sergilenmektedir. Ancak bu eserler herhangi bir sitede yayınlanmadığı için bu eserlere ait fotoğraflara ulaşılamamaktadır.

Türkiye Cumhuiryeti döneminde 1989 yılında Beyhan Karamağaralı tarafından şehirde arkeolojik anlamda ilk kazı çalışmaları yapılmaya başlanmıştır. Daha sonra Yaşar Çoruhlu ve Fahriye Bayram tarafından kazı çalışmaları devam ettirilmiştir. Tez çalışmasındaki eserlerin elde edildiği bölgeler bu dönemlerde ortaya çıkarılmaya başlanmıştır. Fakat bu eserlerin muhafaza edilebileceği bir kazı evi bulunmadığı için eserlerin düzenli bir envanter kaydı ve tasnifi yapılamamıştır. Eserlerin bazıları Kars Müzesi deposunda bazıları jandarma karakolunda kasalanarak muhafaza edilmiştir.

2020 yılında kazı evinin faaliyete geçmesi ile birlikte bu eserler kazı evi deposuna taşınmıştır. Fakat bu eserlerin tasniflenmesi ve envanter kaydının tutulması uzun süreli çalışmalar gerektirdiği için bu eserler çalışmaya dahil edilmemiştir. Ayrıca bu eserlerin yayın hakkı bir önceki kazı başkanlığına ait olması da geçmiş dönem eserlerinin teze dahil edilmemesinin sebepleri arasındadır.

B) Araştırma Yöntemi

Çalışmanın konusu belirlendikten sonra ilk olarak bu alanda yapılmış ulusal ve uluslararası yayınlar araştırılmış ve örnek çalışmalar değerlendirilmiştir.

Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde tezin amaç, kapsam ve yöntemi hakkında bilgi verildikten sonra tez konusu ile ilgili yapılan literatür taraması sonucunda tespit edilen kaynaklar özetlenmiştir.

Birinci bölümde Ani'nin tarihi, şehirdeki Türk İslam mimarisi ve tarihi süreç içerisinde yapılan kazılar sonucunda ortaya çıkarılan mimari doku ve buluntular hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

İkinci bölüm tezin katalog bölümünü oluşturmaktadır. Bu bölümde kullanılan yöntemlerin başında arazi çalışması gelmektedir. Bilimsel kazı yöntemlerine bağlı kalınarak Ani'de Büyük Selçuklu dönemine ait olduğu tespit edilen alanlarda ve yapılarda gerçekleştirilen kazılar sırasında sağlam ve kırık olarak çıkarılan seramikler özenle korunarak kazı evine getirilmiştir. Kazı evinde her kazı bölgesine ait seramik parçaları düzenli olarak yıkandıktan sonra kurutulmuştur. Kırık durumda ele geçen kaplara ait seramik parçaları restoratör teknikerleri tarafından bilimsel yöntemlerle tamamlanmıştır.

Katalog bölümünde tanıtılan eserlerin ele geçtiği kazı sezonu ve açma bilgilerinin yer aldığı envanter numarası, katalog numarası, tür, tip, durumu, dönemi, formu, ölçüleri, hamur dokusu, hamur yapısı, hamurun rengi, bezeme tekniği, motif ve kompozisyon özellikleri belirlenmiştir. Kataloğa dahil edilen eserler, yüzyıllarına göre kronolojik olarak sıralanıp aynı döneme ait eserler teknik ve bezeme farklılıkları açısından kendi içerisinde bölümlere ayrılarak, kazı envanter numarasına göre liste oluşturulmuştur. Çalışma kapsamında yer alan kapların ağız, gövde, kaide ve dip biçimlerine göre bir tipolojisi oluşturulmuştur. Tamamlanan kaplar ve form veren parçaların ¾ profil verme esasına dayanarak kesit çizimleri yapılmıştır. Eserlerin sahip oldukları yükseklik, ağız, dip, gövde, boyun, kulp ölçülerine göre türleri tespit edilmiştir.

Eserlerin envanter kaydı yapıldıktan sonra fotoğrafları çekilerek ilk önce ağız ve dip çaplarının ölçüleri alınarak milimetrik kâğıda kesit çizimleri yapılmıştır. Daha sonra Coreldraw programında kesit ve desen çizimleri yapılarak dijitale aktarılmıştır. Eserlerin sayısal değerleri grafik oluşturularak belirtilmiştir. Üçüncü bölümde çalışmaya dahil edilen eserler katalogda belirlenen özelliklerine göre hangi yılda hangi bölgeden çıkarıldığı, türü, formu, hamur rengi, hamur dokusu, astar, sır, teknik ve bezeme özellikleri bakımından değerlendirilmiş veriler tablo ile sunulmuştur. Eserlerin bu özellikleri başta Ani'de Orta Çağ'da yaşamış olan Bizans, Büyük Selçuklu, Gürcü ve İlhanlı dönemi seramikleriyle daha sonra Kafkasya, Anadolu Selçuklu, Mısır, İran, Suriye sırlı seramikleri ile genel bir karşılaştırma yapılarak benzer ve farklı yönleri

tespit edilmiştir. Tezin son bölümünde ise çalışmada incelenen seramiklerden elde edilen çıkarımların yer aldığı sonuç bölümü, kaynakça ve karşılaştırma fotoğrafları kısmı yer almaktadır.

C-Konuyla İlgili Kaynaklar

Ani'nin Tarihçesiyle İlgili Kaynaklar

İlk bölümde Ani'nin tarihi ve anıtları konusunda bilgiler sunan kaynaklardan yararlanılmıştır. Bunlar İslami ve Hristiyan kaynaklar olmak üzere iki grupta toplanabileceği gibi Arap, Selçuklu, Ermeni, Bizans, Gürcü ve Osmanlı kaynakları olarak da sınıflandırılabilir. Bu bölümde çalışmanın konusu ile ilgili tespit edilen yayınlar tarihçe, mimari, yapılan kazı çalışmaları ve seramik sanatı başlığı adı altında kullanılmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünü oluşturan Ani tarihinin anlatıldığı bölümde Orta Çağ'ın en erken tarihli güvenilir İslami kaynaklarından biri olan İbnû'l Esir'in *İslam Tarihi El Kâmil Fit Tarih*[5] adlı eseri gelmektedir. Anadolu'ya yapılan ilk İslam fetihlerinin gerçekleştiği dönem ile Müslüman ve Bagratlıların kurduğu ilişkilerin yanı sıra 1064 yılında Sultan Alparslan'ın Ani'yi fethi ile ilgili bilgiler vermektedir. Yine erken tarihli İslam kaynaklarından olan Belazuri'nin *Futuhul Büldan*[6] adlı kitabı kullanılan önemli eserlerdendir. 13. yüzyılda yaşamış ünlü tarihçi Malatyalı Gregory Abû'l Farac tarafından Süryanice yazılmış olan *Abû'l Farac Tarihi I-II* [7] adlı eser Ani'nin fethini anlatan kaynaklar arasındadır.

Ani'nin tarihi geçmişinde önemli bir yeri olan Ermenilerin 12. yüzyılda yaşamış tarihçi ve rahiplerinin kaleme aldığı eserler de çalışmada değerlendirilmiştir. Bu eserler arasında Sultan Alparslan'ın Ani'yi fethi sırasında hayatta olduğu ve pek çok görgü tanığı ile konuşup görüştüğü bilinen 11. yüzyılda yaşamış Ermeni bir rahip ve tarihçi olan Lastivertli Aristakes'in yaşamı boyunca şahit olduğu olayları anlattığı *Ermeni Bir Rahibin Gözünden Selçuklular ve Anadolu'nun Fethi*[8] adlı eserinde Ani'nin tarihi ve Sultan Alparslan'ın fethi ile ilgili önemli bilgiler vermektedir.

İkinci önemli bir kaynak ise 12. yüzyılda yaşamış Ermeni tarihçi ve keşiş olan Urfalı Mateos'un önemli bulduğu olayları günlük olarak yorumladığı *Urfalı Mateos'un Vekayi-Namesi (952-1136) ve Aziz Grigor'un Zeyli (1136-1162)*[9] adlı kroniğidir. Eserin ilk kez 1898'de

---

[5] İbnû'l Esir, 2016.
[6] Belazuri, 2003.
[7] Abû'l Farac, 1945.
[8] Aristakes, 2019.
[9] Mateos, 2000.

Ermenice baskısı yapılmış olup 1962'de Hrant Andreasyan tarafından Türkçe çevirisi yapılarak tekrar yayımlanmıştır.

Marie Felicite Brosset tarafından Fransızca yazılmış; iki cildi 1849, üçüncüsü ise 1851 yılında basılmış ve Hrant Andreasyan tarafından Türkçeye çevrilmiş *Gürcistan Tarihi (Eski Çağlardan 1212 Yılına Kadar)*[10] adlı eser de çalışmada kullanılan kaynaklar arasındadır. Bu eser Gürcistan'ın tarihini konu almıştır. Gürcistan'ın Ermeni, Türk ve Bizans gibi etkileşim içinde olduğu devletlerle yaşamış olduğu mücadeleler hakkında da önemli bilgiler içermektedir. Yine aynı yazar tarafından kaleme alınmış 1860 tarihli *Les Ruines D'Ani, Capitale de L'Armenie*[11] adlı eser de çalışmada yol gösterici olmuştur.

Ani ile ilgili yapılmış en erken tarihli ulusal çalışmalar arasında İsmail Kılıç Kökten'in 1943 yılında, "Kars'ın Tarih Öncesi Hakkında İlk Kısa Rapor"[12] ve 1944 yılında hazırlamış olduğu "Orta, Doğu ve Kuzey Anadolu'da Yapılan Tarih Öncesi Araştırmaları"[13] adlı eserler Ani'nin ilk yerleşim tarihi hakkında önemli bilgiler vermektedir.

Rene Grousset'in 1947'de Paris'te hazırladığı *Historie de L'Armenia* adlı çalışmasının Türkçe çevirisi olan *Başlangıcından 1071'e Ermenilerin Tarihi*[14] adlı eserde Ermeniler'in Ani'deki tarihi hakkında detaya inilerek önemli bilgiler verilmiştir. Yine aynı yazar tarafından kaleme alınan *The Empire Of The Steppes A History Of Central Asia*[15] ve *Bozkır İmparatorluğu Attila Cengiz Han Timur*[16] adlı eserlerde Ani'nin tarihi hakkında bilgiler bulunmaktadır.

Yine çalışmanın ilk bölümünde Kars'ın tarihini anlatan ana kaynakların başında Fahrettin Kırzıoğlu tarafından hazırlanmış olan, 1953 tarihli *Kars Tarihi*[17], 1965 tarihli "Kars İli'nde Kazanılan Zaferlerimize Bir Bakış"[18], 1982 tarihli *Kars-Arpaçay Boyları Eski Merkezi Ani Şehri Tarihi (1018-1236),* ile 1971 tarihli **"**Selçukluların Ani'yi Fethi ve Buradaki Selçuklu Eserleri"[19] adlı çalışmalar gelmektedir. Bu eserlerde Kars'ın kuruluşu, hangi devletlerin burada hüküm sürdüğü ve mimari eserleri hakkında bilgiler yer almaktadır. Anadolu'nun fethi ve Türkleşmesi ile ilgili detaylı incelemeler yapan Osman Turan'ın, 1969 tarihli *Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti*[20], adlı eseri Türk tarihinin özgün kaynakları arasındadır. Büyük

10 Brosset, 2003.
11 Brosset,1860.
12 Kökten, 1943.
13 Kökten, 1944.
14 Grousset, 2005.
15 Grousset, 1960.
16 Grousset, 1999.
17 Kırzıoğlu, 1953.
18 Kırzıoğlu,1965.
19 Kırzıoğlu, 1970.
20 Turan, 1969.

Selçuklu Devleti'nin oluşturduğu Orta Çağ Türk-İslam tarihi ve medeniyeti alanında önemli araştırmalar yapmış olan Mehmet Altay Köymen'in 1963 tarihli *Selçuklu Devri Türk Tarihi*[21] adlı eseri bu bölümde kullanılan önemli kaynaktır. Selçuklu tarihi konusunda önemli çalışmaları olan Cihan Piyadeoğlu'nun Büyük Selçuklu tarihini yeniden ele aldığı ve Sultan Alparslan dönemini teferruatlı biçimde anlattığı *Büyük Selçuklular Yeni Bir Devrin Başlangıcı*[22] adlı eseri de yol gösterici olmuştur.

Wilhelm Barthold'un 1968 ve B. Karamağaralı'nın 1997, "Ani"[23] başlıklı ansiklopedi maddeleri yine önemli kaynaklar arasında sayılmaktadır. Muharrem Kesik'in 2006 tarihli "Türk Ermeni İlişkileri Tarihinin İlk Safhaları" adlı makalesi ile *Malazgirt'in Kahraman Kumandanı Sultan Alparslan* adlı eseri de bu bölümde değerlendirilmiştir.

Muhammet Arslan'ın yıllardır bu alan ile ilgili yapılmış olan çalışmaları değerlendirip kendisinin kazı başkanlığı sırasında yapmış olduğu çalışmaları da ekleyerek 2021 yılında yayımlamış olduğu *Anadolu'da İlk Selçuklu Mimarisi Ani*[24] adlı eser bölge ile ilgili en güncel ve kapsamlı çalışma olup tez çalışmasında ana kaynak olarak değerlendirilmiştir. Yine aynı yazara ait "Malazgirt Yolunda Ani'deki Selçuklu Mirası"[25] adlı kitap bölümü ve *Ani Örenyeri Kazısı 2019-2021 Yılı Çalışmaları*[26] başlıklı yayını alan ile ilgili önemli çalışmalardır.

Ani Kazıları ile İlgili Yayınlar

Tarihi süreç içerisinde Ani'de kazıları gerçekleştiren bilim adamları kendi dönemlerinde yapmış oldukları kazı çalışmalarını kaleme aldıkları eserler Ani Kazıları Tarihi'nin anlatıldığı bölümde değerlendirilmiştir.

Bu çalışmaların en erken tarihlisi Ani'deki ilk arkeolojik kazıları gerçekleştiren Rus Bilimler Akademisi'nde görev yapan dil bilimci ve oryantalist Nikolai Yakovleviç Marr'a aittir. Araştırmacının 1906 tarihli "Raskopki v Ani v 1904 Godu[27]", 1921 tarihli "Ani La Ville Armenienne En Ruines, D'Apres Les Foullies De 1892-1893 Et De 1904-1917[28]" ve 1934 tarihli *Ani Knijnaya İstoriya Goroda i Raskopki na Meste Gorodişça*[29] adlı eserleri bu bölgede yapılan ilk arkeolojik çalışmalar hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir.

---

[21] Köymen, 2004.
[22] Piyadeoğlu, 2022.
[23] Barthold, 1968; Karamağaralı, 1997.
[24] Arslan, 2021a.
[25] Arslan, 2021b.
[26] Arslan, 2022.
[27] Marr, 1906.
[28] Marr, 1921.
[29] Marr, 1934.

1964-1967 yılları arasında Ani kazılarını yürüten Kemal Balkan'ın yaptığı çalışmaları anlattığı 1970 tarihli "Ani'de İki Selçuklu Hamamı"[30] adlı eseri dönemi hakkında önemli bilgiler vermektedir.

1989-2005 yılları arasında ise Ani kazılarını yürüten Beyhan Karamağaralı kazı dönemi boyunca birçok eser kaleme almıştır. Karamağaralı, "1991 (1992-1994)[31], 1995[32], 1998[33], (2000-2001)[34], (2002-2003)[35] yılı Ani Kazısı" başlıklı çalışmalarını farklı dönemlerde farklı üniversitelerde düzenlenen kazı sonuçları toplantılarında bilim dünyasına sunmuştur. Bu eserlerle birlikte yazar tarafından hazırlanan "Ani Tarihi ve Kazılarına Toplu Bakış"[36] adlı makalesi de yine çalışmada kullanılan önemli kaynaklar arasındadır.

2006-2010 yılları arasında Yaşar Çoruhlu'nun bilimsel danışmanlığında yürütülen kazılardan elde edilen verilerin sunulduğu "Yeni Dönem Ani Kazıları 2006-2007 Çalışmaları"[37], "Kars/Ani Kazıları 2008 Yılı Çalışmaları"[38], "Kars/Ani Kazıları 2009 Yılı Çalışmaları"[39], "İpek Yolu Şehri Ani ve Ani Şehri Kazıları (2006-2009)"[40] adlı çalışmalar ile çalışmanın ana konusu olan seramikler hakkında önemli örneklerin sunulduğu "2008 Dönemi Ani Kazılarında Ortaya Çıkarılan İnsan ve Hayvan Figürlü Keramik Kaplar Üzerine Değerlendirmeler"[41] adlı eserleri tez çalışmasında değerlendirilen kaynaklar arasındadır.

2011-2018 yılları arasında Fahriye Bayram'ın bilimsel danışmanlığında yürütülen kazılarda elde edilen veriler de yine kazı sonuçları toplantılarına sunulan çalışmalarla bilim dünyasına tanıtılmıştır. Bunlar; "Ani Kazıları (2012-2016)"[42] ile "Ani Ören Yeri Kazıları (2017)"[43] adlı çalışmalar olup tez çalışmasında kullanılan eserler arasındadır.

Son olarak Ani'deki kazıları yürütme yetkisi Kafkas Üniversitesi'ne devredilmiştir. 2019-2020 yılında Ani kazısı bilimsel danışmanlığına, 2021 yılında Cumhurbaşkanlığı ve 12 aylık kazı statüsüne yükselmesi ile birlikte de Kazı Başkanlığı'na Kafkas Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölüm Başkanı Muhammet Arslan atanmıştır. Araştırmacı Ani'de

---

30 Balkan, 1970.
31 Karamağaralı, 1996.
32 Karamağaralı, 1997.
33 Karamağaralı, 2000.
34 Karamağaralı, 2003.
35 Karamağaralı, 2005.
36 Karamağaralı, 1998.
37 Çoruhlu, 2009.
38 Çoruhlu, 2010.
39 Çoruhlu, 2011.
40 Çoruhlu, 2009.
41 Çoruhlu, 2008.
42 Bayram, 2018.
43 Bayram, 2019.

yapmış olduğu kazı çalışmalarını 2021 yılında düzenlenen 25. Uluslararası Orta Çağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu (14-16 Ekim 2021/ Konya)'nda bilim dünyasına sunmuştur. "Ani Örenyeri Kazısı 2020-2021 Yılı Çalışmaları"[44], adlı bu çalışma yapılan son kazılar ve tezin kapsamını oluşturan dönem hakkında önemli bilgiler içermektedir. 27.'si Samsun ve 28.'si Ankara'da düzenlenmiş olan Orta Çağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu'nda Ani Örenyeri Kazısı 2023[45], 2024[46] Yılı Çalışmaları ile bilim dünyasına sunulmuştur. Nevşehir'de 44.'sü düzenlenmiş olan Kazı Sonuçları Toplantısı'nda sunulmuş olan "Ani Örenyeri Kazısı 2023 Yılı Çalışmaları" adlı bildiri de Ani ile ilgili güncel kaynaklar arasındadır.

Seramik Sanatı ile İlgili Kaynaklar

Tez çalışmasının ana konusunu oluşturan Anadolu seramik sanatı hakkında yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından hazırlanmış eserler kaynakçanın önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bu çalışmaların erken tarihli olanları genel olarak Anadolu Türk Çini ve Seramik Sanatını kapsayan araştırma niteliğinde olup daha geç dönemlere ait olan çalışmalar ise dönem, bölgesel, teknik ve bezeme açısından daha detaylı bilgiler veren özgün eserlerden oluşmaktadır. Özellikle son dönemlerde Anadolu'nun farklı bölgelerinde sürdürülen kazılar sonucunda ortaya çıkarılan seramik fırınları ve seramik kapların çokluğu bu alanda yapılan çalışmalarda yoğunluğun artmasına sebep olmuştur. Bu alanda yapılan yayının fazla olması sebebiyle bu bölümde, Türk çini sanatına katkı sağlayan ve çalışmanın ana konusunu oluşturan sırlı seramikleri konu alan özellikle de Anadolu'da yürütülen kazılardan çıkarılan seramiklerin çalışıldığı akademik çalışmalar kronolojik olarak tanıtılmıştır.

Gönül Öney'in, Samsat kazı buluntularını kaleme almış olduğu, "1978-1979 ve 1981 Yılı Samsat Kazılarında Bulunan İslam Devri Buluntularıyla İlgili İlk Haber"[47], "Bir Grup Selçuklu Seramiğinde İnsan Tasviri"[48] ve "Selçuklu Seramik Sanatı"[49] adlı eserleri çalışmanın ana bölümünde yol gösterecek önemli kaynaklar arasında sayılabilir.

[44] Arslan, 2021a.
[45] Arslan vd. 2023.
[46] Arslan vd. 2024.
[47] Öney, 1982.
[48] Öney, 1983.
[49] Öney, 2008.

Beyhan Karamağaralı'nın "Ahlat Seramik Ekolü"[50], "Ahlat'ta Bulunan Bir Çini Fırını"[51] adlı makaleleri Anadolu'daki seramik fırınlarına örnek oluşturması açısından önemli çalışmalardır. Bu döneme ait çini fırınlarının özellikleri hakkında bilgi vermektedir.

Rüçhan Arık'ın 2000 tarihli *Kubad Abad, Selçuklu Saray ve Çinileri*[52] adlı çalışmasında sırlı seramikler ile ilgili hazırlamış olduğu bölümde Kubadabad ile Ani sırlı seramiklerinin benzer özelliklerine değinmiştir. Çalışmanın karşılaştırma değerlendirme bölümüne katkı sağlayacak eserler arasındadır.

Gönül Öney ve Zehra Çobanlı'nın editörlüğünü yürüttüğü *Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı*, adlı kitap içerisinde çalışmaya ışık tutacak özellikle kazılardan çıkarılmış sırlı seramik eserlerin incelendiği çalışmalar yer almaktadır.

Sevinç Gök Gürhan'ın bu kitapta yer alan "Selçuklu Dönemi Kazıları" adlı çalışmasında Anadolu'da yapılan son dönem kazılarını değerlendirerek kazılar sonucunda Türk İslam seramik sanatı hakkında son derece zengin bilgilere ulaşıldığını belirtmiştir. 12. ve 14. yüzyıla tarihlendirilen zengin seramik buluntuları Ahlat, Samsat, Kalehisar, Antakya, Ani, Alanya, Akşehir Almina, Gritille, Kubadabad, Konya, Hasankeyf gibi merkezlerde yapılan kazılarda ortaya çıkarılmıştır. Özellikle çalışmanın konusu olan Ani seramikleri hakkında bir değerlendirme yaparak Ani'de Gürcü, Bagratlı, İran Büyük Selçuklu, İlhanlı dönemi seramiklerinin farklı ekollerle olan etkileşimi hakkında bilgi vermiş olması önem arz etmektedir. Gök Gürhan'ın aynı eserde yer alan "Akşehir Kurtarma Kazısı Seramikleri" adlı çalışması da karşılaştırma bölümünde kullanılmıştır[53].

Muharrem Çeken'in "Kubad Abad Sarayı Kazısı Selçuklu Seramikleri[54]", adlı çalışması Selçuklu sırlı seramiklerinin önemli örneklerinin yer aldığı eserler arasındadır. Beyhan Karamağaralı ve Turgay Yazar'ın **"**Ani Kazısı Buluntuları"[55] adlı çalışmalarında 1989-2005 yılı kazıları sırasında elde edilmiş sırlı ve sırsız seramik kaplar form, işlev, teknik bezeme ve motif açısından değerlendirmiştir.

---

[50] Karamağaralı, 1982.
[51] Karamağaralı, 1992.
[52] Arık, 2000.
[53] Gök Gürhan, 2007.
[54] Çeken, 2007.
[55] Karamağaralı, B. ve Yazar, T. 2007.

Nakış Karamağaralı'ya ait "Ahlat Sırlı Seramikleri"[56] adlı çalışma Anadolu'da Ahlat'ta seramik üretiminin kesin olarak yapıldığını ve bir seramik fırını modelinin bölümlerini göstermesi bakımından önemli olup Anadolu Türk seramik sanatına ışık tutmaktadır.

Lale Bulut'un "Samsat Kazısı Buluntuları", adlı çalışması ve 2000 tarihli *Samsat Ortaçağ Seramikleri (Lüsterler Sıraltılar)*[57] adlı eseri Samsat kazı bölgesinden çıkan malzemelerin değerlendirildiği benzer bir çalışmalardır.

Turgay Polat'ın 2020 tarihli, *Adıyaman Müzesi'nde Bulunan Samsat Sırlı Seramikleri*[58]*,* adlı eseri de yine Samsat örneklerinin teknik, form ve türlerine ait zengin çeşitliliğine sahip eserleri kapsamaktadır.

Tuba Ökse, *Önasya Arkeolojisinde Çanak Çömlek (Teknik Özellikler, Biçimler*) *Türkçe İngilizce, Almanca, Fransızca Terimler)*[59] adlı eserini Ön Asya Arkeolojisi alanında ortak bir Türkçe terminolojisinin oluşturulabileceğine dair zemin hazırlamak için hazırlamıştır. Araştırmacı ilk olarak 1993 daha sonra da 1999 yılında çıkan *Ön Asya Arkeolojisi Seramik Terimleri* adlı kitapta çanak çömlek tanımında kullanılan Türkçe terimlerin bir dökümünü çıkarmıştır. Arkeolojik yayınlarda kullanılan Türkçe, İngilizce ve Fransızca olmak üzere toplam 2683 terimin yer aldığı kitapta demirli kilden üretilmiş, saydam olmayan, gözenekli ürünlerden oluşan pişmiş toprak kapların teknik özellikleri, yüzeylerine uygulanan işlemler ve bezemeleri ile ilgili terimler tanımlanmıştır.

Sevim Çizer'in 2010 tarihli *Lüster (Tarihi-Tekniği ve Sanatı)*[60] ve 2024 tarihli *Seramik Sözlüğü*[61] adlı eseri seramiklerin teknikler ve terimlerin tanımlanmasında kullanılan ana kaynaklardandır.

Lale Avşar ile Mezahir Avşar'ın birlikte kaleme almış oldukları *Kazımalı Akıtmalı Orta Çağ İslam Seramikleri*[62] adlı eserde farklı dönem ve bölgelerde ortaya çıkmış olan kazımalı akıtmalı sırlı seramiklerin kaynak ve kökenine değinerek yapım tekniği hakkında bilgi vermişlerdir. Çalışmada astar kazıma üzerine boyamanın yapılmasıyla oluşturulan seramiklerin süsleme tekniğinde kullanılan renk, teknik, motif ve malzeme gibi özelliklerinin benzer ve farklı yönleri anlatılmaktadır. Eserde Azerbaycan Mısır, Kızıl Orda, Nişapur gibi farklı bölgelerin bu teknikte yapılmış olan eserleri incelenmiştir.

---

56 Karamağaralı, 2007.
57 Bulut, 2000-2007.
58 Polat, 2020.
59 Ökse, 2012.
60 Çizer, 2010.
61 Çizer, 2024.
62 Avşar ve Avşar, 2014.

Aynı araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan *Selçuklu Seramik Sanatında Kalıp Kabartma*[63] adlı eserde Selçuklu seramik sanatındaki kalıp kabartma tekniğinin yapım ve süsleme teknikleri hakkında bilgi verilerek terminolojik ayrımı yapılmıştır. Eserde kalıp kabartma tekniğinin İslam öncesi ve sonrası dönemi tarihi incelenerek sırlı, sırsız, sıraltı, lüster ve minai seramiklerde kalıp kabartmanın nasıl yapıldığı örneklerle anlatılmıştır. Ayrıca bazı İngilizce terimlerin Türkçe karşılıkları da verilmiştir.

Farklı kazı alanlarından çıkarılmış eserlerin değerlendirildiği benzer konu başlığına sahip birçok doktora ve yüksek lisans tez çalışması da mevcuttur.

Sevinç Gök Gürhan'ın kazılardan çıkarılan seramikleri değerlendirdiği 2000 tarihli *Akşehir Taş Medrese Müzesi'ndeki Türk Dönemi Seramikleri (2000-2001 Anıt Meydan'da Yapılan Kurtarma Kazısı Seramikler*[64]*,* adlı doktora tezi bu alanda yapılmış önemli çalışmalar arasındadır.

Sema Bilici'nin 2002 tarihli **"**Alanya-Selçuklu Sarayı Seramikleri"[65] adlı çalışması da kazılar sonucunda ortaya çıkarılmış Selçuklu saraylarında bulunan seramikler hakkında önemli verilere sahiptir.

Muharrem Çeken'in 2005 tarihli, *Hasankeyf (1991,2001,2003 Yılı) Kazı Buluntusu Fırın ve Atölyeleri ile Seramik Malzemeleri*[66] adlı doktora tez çalışması, M. Oluş Arık'ın kazı başkanlığını yürütmüş olduğu Hasankeyf kazılarından elde edilen 522 parça seramiğin bütün özellikleriyle incelendiği bir çalışma olup aynı zamanda 8 ayrı seramik fırını, ocak ve üç ayakların çıkarılmış olması Türk seramik sanatı açısından büyük önem taşımaktadır.

Nurşen Özkul Fındık'ın 2008 tarihli, *Hasankeyf Seramikleri (2004-2006)*[67] adlı eseri çalışmada kullanılan ana kaynaklardandır.

Güler Yılmaz 2011 tarihli *Hasankeyf Kazılarında 2007-2009 Yıllarında Bulunan Aydınlatma ve Depolama İşlevli Sırlı Seramik Kaplar*[68] adlı yüksek lisans tez çalışmasında 2004 yılında Hasankeyf'te Abdulselam Uluçam'ın Kazı başkanlığında yapılmış olan kazılardan elde edilen aydınlatma ve depolama işlevli sırlı seramik buluntularını hamur, form, teknik, bezeme ve kompozisyon açısından incelemiştir.

---

63 Avşar ve Avşar, 2017.
64 Gök Gürhan, 2000.
65 Bilici, 2002.
66 Çeken, 2005.
67 Özkul Fındık, 2008.
68 Yılmaz, 2011.

Aynı araştırmacının 2016 tarihli**,** *Urmiye Müzesinde Bulunan İslam Dönemine Ait Sırlı Seramikler***,**[69] adlı doktora tez çalışması İran'ın Urmiye Müzesi'nde bulunan İslami döneme ait 243 adet sırlı seramik kabın incelenerek seramik sanatına kazandırıldığı önemli çalışmalardandır. Özellikle de İran'daki sırlı seramikler ile Ani sırlı seramikleri karşılaştırılarak Ani'deki Büyük Selçuklu ve İlhanlı dönemine ait sırlı seramiklerin tespit edilmesine benzer ve farklı üslup özelliklerinin belirlenmesinde kulllanılan önemli kaynaktır.

Neslihan Uylu tarafından 2011 yılında hazırlanmış olan *Kars Müzesi'nde Bulunan Ani Harabelerinden Çıkarılan Selçuklu Seramiklerinin Süsleme ve Kompozisyon Özellikleri,* adlı tez çalışması çalışamaya ışık tutan birinicil kaynaklar arasındadır.

Hasan Hüseyin Özdeniz'in 2019 tarihli, *Gevale Kalesi Kazılarında Bulunan Orta Çağ Seramikleri*[70] adlı yüksek lisans tez çalışmasında Ahmet Çaycı'nın Kazı Başkanlığında yürütülen Gevale Kalesi Kazısı 2013-2017 yılları arasında ortaya çıkarılan eserler seramik teknikleri açısından değerlendirilmiştir. Çalışma Selçuklu başkenti Konya'da seramik sanatının başkentteki örneklerini göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

Sevcan Ölçer'in 2020 tarihli *Harran Kazıları İslami Dönem Seramikleri*[71] adlı doktora tez çalışması Harran kazılarında ele geçen İslami dönem seramikleri ile ilk kez Harran bölgesinde ele geçen sakiya kaplarının değerlendirildiği önemli bir çalışmadır.

Özellikle kazılardan çıkarılan ve müzelerde sergilenen seramiklerin incelendiği doktora ve yüksek lisans tez çalışmaları tezde örnek alınacak çalışmalardır. Bu çalışmalar Anadolu ve Anadolu dışındaki bölgelere ait seramiklerin karşlaştırılarak benzer ve farklı yönlerinin ortaya konulmasını sağlaması açısından da yol gösterici olmuştur. Yukarıda belirtilmiş olan eserler dışında konu ile ilgili olan çalışmaların çok çeşitli olması Anadolu'da çini sanatının zenginliğini ve ulaştığı seviyeyi göstermektedir. Yayımlanan eserlerde bu sanatın başlangıcı ve gelişme safhaları, çeşitli teknikleri ve üslup özellikleri bütünü ile belirtilmiştir.

---

[69] Yılmaz, 2016.
[70] Özdeniz, 2019.
[71] Ölçer, 2020.

BİRİNCİ BÖLÜM

ANİ'NİN TARİHÇESİ

Ani, Anadolu'yu ebedi olarak Türklere kazandıran Büyük Selçuklu Sultanı Alparslan'ın Bizans'tan aldığı ilk şehirdir[72]. Ani, Türkiye-Ermenistan sınırının sıfır noktasında, Kars'ın yaklaşık 45 km kadar doğusunda ve 1450 m rakımda yer alan Orta Çağ'ın önemli yerleşim yerlerinden birisidir. Şehir; Ağrı Dağı'nın kuzeyinde, Alaca Dağ'ın doğusunda ve Arpaçay'ın sağında ada şeklindeki yüksek kayalığın üzerinde kurulmuştur. Kuzey yöne doğru genişleyen üçgen bir plana sahip olan Ani, doğu ve güneydoğu yönlerinden Aras Nehri'nin bir kolu olan Arpaçay, batıda Bostanlar Deresi, doğuda ise Mığmığ Deresi'nin sınırlandırdığı yaklaşık 100 hektarlık bir alana sahiptir. Şehir, yaklaşık 5,5 km uzunluğunda sur duvarları ile çevrilmiştir[73]. Ani, coğrafi konumu ve topografik durumu nedeniyle ele geçirilmesi zor bir şehir olmuş, ayrıca ticaret yolları üzerinde bulunması nedeniyle siyasi ve ticari bakımdan gelişim göstermiştir[74].

Tarihi kaynaklarda Ani'nin adı farklılık göstermektedir. Eski Çağ'da Ani'nin adı, çivi yazılı Urartu kaynaklarına göre İşteluan (ni)'dir. W. Barthold ve V. Minorsky'i Orta Çağ'dan günümüze kadar söylenerek devam eden Ani adının, eski İran tanrılarından Anahita'dan (Grekçe Anaitis) gelmiş olabileceğini ileri sürmektedir[75].

Örenyeri konumundaki Ani, prehistorik dönemlere kadar inen eski bir yerleşim yeri olmasının yanı sıra Orta Çağ'da da çok fazla önem kazanmış bir şehirdir. Şehrin kuruluşunda doğal durumunun stratejik bakımdan korunmaya elverişli olması kadar İpek Yolu üzerinde bulunması ile birlikte kenti doğu ve güneydoğu yönde çevreleyen Bostanlar (Tatarcık) Deresi'nin de önemli rolü olmuştur[76]. Arkeolojik çalışmalardan elde edilen veriler ışığında Ani şehir tarihinin 5000 yıla kadar uzandığı tespit edilmiş ve Ani'den bir kale olarak bahsedilmiştir[77].

---

[72] Kırzıoğlu, 1982: 3.

[73] Arslan, 2021a: 29; Kırzıoğlu, 1964: 147; 1972: 182; Köymen, 2004: 257; Gündoğdu, 2006: 51; Kala, 2021: 28; Barthold, 1968: 435; Texier, 1842: 24-25; Karamağaralı, 1997a: 102; Kökten, 1944; 669; Kesik, 2021: 93. Abû'l Farac I, 1987: 316-317; Piyadeoğlu, 2022: 146.

[74] Karamağaralı,1998: 37-44; 1997: 102

[75] Barthold, 1968: 435.

[76] Gündoğdu, 2006: 229.

[77] Barthold, 1968: 435.

Fotoğraf 1 1. Ani'nin kuzey cepheden genel görünümü

Kaynak: Ani Kazısı arşivi

Fotoğraf 1 2. Ani'nin kuzey cepheden genel görünümü

Kaynak: Ani Kazısı arşivi

Fotoğraf 1 3. II. Simbat Surları kuzey cephe

Kaynak: Ani Kazısı arşivi

Tarihi süreç içerisinde bölgede yapılan kazı ve sondaj çalışmaları sonucunda kentteki ilk yerleşimin tarih öncesi devirlere kadar indiği belirlenmiştir. İç Kale'de tespit edilen siyah renkli çanak çömlekler Ani'deki ilk yerleşimin Erken Demir Çağı'na kadar uzandığını göstermektedir[78]. Bostanlar Deresi'nin karşı kıyısında, Harman Yeri'ndeki mezarlıkta bulunan seramikler ise teknik ve form özellikleri bakımından M.Ö 2000'li yıllara, Orta Tunç Çağı'na tarihlendirilmektedir[79]. Aslanlı Kapı'nın 5-6 m kadar kuzeydoğusundaki ilk savunma yapısına ait olduğu düşünülen iri blok bazalt taşlardan sandık duvar şeklinde örülmüş savunma duvarlarına ait kalıntılar bulunmaktadır. Bu kalıntılar Ani'deki mimari kültür varlıklarının Erken Demir Çağı'na (M.Ö. 1200 yılına) kadar indiğini gösteren unsurlardır[80].

[78] Kırzıoğlu, 1953: 26; Kökten, 1944, 670; Özfırat, 2001: 68.
[79] Arslan, 2021a: 29-30; 2021b:15; Bingöl, 2011: 28; Kökten 1944, 671.
[80] Kökten, 1943: 610; Arslan, 2021a: 31; 2022: 15.

Fotoğraf 1 4. II. Simbat Surları ve Demir Çağı'na ait sur duvarları

Kaynak: Ani Kazısı Arşivi

Fotoğraf 1 5. Demir Çağı'na ait sur duvarları

Kaynak: Ani Kazısı Arşivi

İç Kale'nin güneybatı eteğindeki iri taşlı savunma duvarlarının ise Orta Demir Çağı'na ait izler olduğu kabul edilmekte ve Urartular dönemine tarihlendirilmektedir[81]. Ardından, M.Ö. 665 yılında atlı göçebe olan İskitler (Saka Türkleri)'in buraya geldiği ve uzun bir süre hâkimiyet kurdukları bilinmektedir[82]. Geç Demir Çağı'nda bölgede hâkimiyet kuran Pers'lerin de (M.Ö. 550-530) Urartular'a ait savunma duvarlarını kullandığı belirtilmektedir[83].

[81] Arslan, 2021a: 31; 2022: 15.
[82] Kala, 2021: 30.
[83] Arslan, 2021a: 32.

Fotoğraf 1 6. İç Kale'nin genel görünümü

Kaynak: Ani Kazısı arşivi

Fotoğraf 1 7. İç Kale'deki Urartu dönemi savunma duvarları

Kaynak: Ani Kazısı arşivi

Ani'nin en eski dinsel yapısı sayılan ve Zerdüştlerin kutsal alanı olarak bilinen ateş tapınağı, bir dönem bu bölgede hâkimiyet kurmuş ve kutsal dini Zerdüştlük olan Ahamenişler (M.Ö. 550- M.Ö.330), Partlar (M.Ö 247-M.S.224) veya Sasaniler (M.S.224-M.S. 651) dönemine tarihlendirilmektedir[84]. 1997 yılında Beyhan Karamağaralı tarafından gerçekleştirilen kazı çalışmaları sırasında yapıya ait parçalar toplanmış, 1998 yılı kazı çalışmalarında da yapı tamamen ortaya çıkarılmıştır[85]. Dört taş sütun üzerinde baldeken bir

[84] Arslan, 2021a: 32; Ak, 2023: 209.
[85] Ak, 2023: 209.

düzenlemeye sahip olan ateşgedenin üzerinin kubbe[86] veya kargir örtü[87] ile kapatıldığı düşünülmektedir.

Fotoğraf 1 8. Ateşgede'nin genel görünümü

Kaynak: Ani Kazısı arşivi

M.Ö. 330 yılında Büyük İskender'in Persler'i yenmesiyle birlikte bölge Makedonya İmparatorluğu'na katılmıştır. M.Ö. 140 yılında ise Romalılar ve Partlar arasında yaşanan savaşlar sonrasında hâkimiyet Partlar'a geçmiştir[88]. M.S. 226 yılında Sasaniler'in İran ile birlikte bu bölgeyi de hakimiyet altına aldığı kabul edilmektedir. Arşak Kralı III. Tridat (Büyük Tridat), 301 yılında Ani'yi[89] Arsaklıların Karen Pahlav kolundan gelen Kamsar[90] oğlu Arşevir'e hediye etmiş ve bu tarihten itibaren Kamsarakan dönemi başlamıştır. Ani Kalesi'nin 481 yılında da Kamsarakanların hâkimiyetinde olduğu bilinmektedir[91]. Yüzyılın sonlarına doğru Bizans-Sasani çatışmalarıyla birlikte bölge yeniden Sasaniler'in hâkimiyetine geçmiştir. Ani ve çevresi de 640'lı yıllara kadar Bizans ve Sasani generalleri tarafından yönetilmiştir[92]. Yaşanan bu savaşlar sırasında arada kalan Kamsarakanlar daha çok Bizans'a yakınlık

[86] Arslan, 2021a:32; 2022:15.
[87] Ak, 2023: 210.
[88] Arslan, 2021a: 33; 2022: 16; Erzen,1992: 44.
[89] Brosset, 1861: 23; Arslan, 2021a: 33; Martın, 1818: 119.
[90] Kamsarakanlar, Küçük Arsaklıların hizmetine girip, Kars'ın Şüregel-Digor Kağızman Deresi gibi doğu ve güney yanlarına yerleşmişlerdir (Kırzıoğlu,1953: 180) Sasanlı (Pers) Ardeşir'in (226-241) Arsaklı sülalesinden olanların kökünü kesmeye çalışırken Arsaklıların Karen Pahlav ailesinden kurtarılabilen ve Kuşanlar ülkesine kaçan sonradan Kamsar lakaplı lidere izafen bunlara Kamsarakan denilmiştir. Özmenli, 2014:4.
[91] Pierre vd., 1999: 734; Karamağaralı,1997: 102.
[92] Arslan, 2021a: 33.

göstermişlerdir. Bölgedeki erken Hristiyan yapılarının da Kamsarakanlar tarafından yapıldığı kabul edilmektedir[93].

Ani'deki ilk İslam akınları, Hz. Ömer (640-642)[94] döneminde Kafkasya'ya yapılan akınlar sırasında gerçekleşmiştir. İlk fetih sonrasında bölge halkının yapmış oldukları anlaşmalardan vazgeçmesi ve İslam hâkimiyetine karşı ayaklanmaları sonucunda ikinci fetih hareketi gerçekleştirilmiştir. Hz. Osman halifeliği devralınca Kafkasya ve Ermeniye'ye yeniden fetih orduları göndermek zorunda kalmıştır.

9. yüzyıl başları, Bagratunî Hanedanlığı'nın tarih sahnesine çıktığı ilk yıllardır. Mamikonien ve Bagratlı ailelerinin güç savaşından Abbasi halifeliğinin de destekleriyle zaferle çıkan Bagratlılar, Aşot Misaker'in 806 yılında Ermeniye Beyi olarak atanmasıyla güçlendiler. Kamsarakanlıların da aradan çekilmesiyle alan kazanan Bagratlılar, Digor'un bugünkü Kilittaşı (Bagaran) Köyü'ne yerleşip hem Abbasiler'e hizmette bulundular hem de topraklarını genişletme fırsatı buldular.

Aşot Misaker'in vefatıyla birlikte Bagratunî Hanedanlığı'nın başına küçük oğlu Simbat ve ardından da I. Aşot geçti. Her ikisi de Abbasi hizmetinde bulunarak sınırlarını genişletme çabası içinde oldular.

I. Simbat 898 yılında merkezi Erdebil olan Türk asıllı Saci emirlerinden Afşin ile mücadele etmiştir.

Simbat, Afşin'in batı ve doğu istikametinde ilerlemesine engel olmamış ele geçirmiş olduğu Divin, Afşin tarafından fethedilmiştir. Askeri hareketlerini devam ettiren Afşin Gürcistan'a yönelmiş fakat buradaki prenslerin Simbat'ı desteklemeleri üzerine asıl merkez olan Kars'a doğru yönelmiştir. Kars bu kuşatma sonucunda teslim alınarak halk serbest bırakılmış fakat Simbat'ın ailesini ve ileri gelenleri esir alan Afşin, Divin'e geri dönmüştür. Bu muhasara sonrasında Kars'a gelen Simbat Kağızman Kalesi'ne taşınmıştır. 899 yılının ilkbaharında esirler serbest bırakılmıştır. 901 yılında Afşin'in ölümünden sonra yerine oğlu Yusuf'un geçmesi Simbat'ın sonunu hazırlamıştır. 913 yılında Yusuf, Simbat'ı Kapoid Kalesi'nde sıkıştırmıştır. Simbat serbest bırakıldıktan sonra Yusuf'a karşı saldırmak için hazırlıklara başlayınca, Yusuf 914 yılında Alıncak Kalesi önünde Simbat'ı boğdurtarak öldürtmüştür[95]. Şehit Simbat'ın cesedi Divin'e getirilerek bir çarmıhın üzerinde sergilenmiştir[96].

---

[93] Marr, 1921: 397**;** Kırzıoğlu, 1972: 288.
[94] Arpee, 1946: 75.
[95] Vardan, 1937: 160; Ural vd., 2011: 101; Kırzıoğlu, 1953: 268; Grousset, 2005: 432; Arslan, 2021a: 36; Streck, 1993: 320; Barthold, 1968: 435, Arpee, 1946: 84.
[96] Grousset, 2005: 432.

Simbat'ın Aşot ve Abas adında iki oğlundan fiziksel gücü nedeni ile Ermeni vakanüvisleri tarafından "(yergat) Demir Kollu" batılı tarihçiler tarafından ise "Demir Kral" lakabı ile bilinen II. Aşot 915 yılında veliaht olarak yönetime geçmiştir. II. Aşot'un yönetimi, Bagratlıların nüfus ve hâkimiyetlerinin en yüksek noktasına ulaştığı dönem olmuştur[97].

II. Aşot, Ardahan/Artvin Bagratunilerinden I. Gagik'i kendisine tabii kılarak Bagratuni Kralı olmuş, oğlu Abas'ı da Vanand (Kars) Bagratunilerinin Beyi olarak atamıştır[98].

II. Aşot babasından daha başarılı bir siyaset gütmüş ve Bizans'tan aldığı destek ile Vaspuragan Emiri Gagik ve Saci Emiri Yusuf'a karşı mücadele etmiştir[99]. Bizans imparatoru VII. Konstantinos Porfirogennatos, II. Aşot'u İstanbul'a davet ederek kayın pederi I. Romanos Lekapanos tarafından taç giydirilerek "Ermeniyye Kralı" ilan etmiştir. 922-924 yıllarında Halife El- Muktedir'in emri ile de "Şahinşah" Şahların ünvanı ismini almasıyla diğer Ermeni ve Gürcü prenslerini ikinci dereceden prens olmasını sağlamıştır[100].

10. yüzyılda Bagratlı Emiri II. Aşot'un başkenti Kars'tan Ani'ye taşıması üzerine kent ve kale gittikçe büyüyerek gelişmiş ve tekrar çok önemli bir ticaret merkezine dönüşmüştür.

II. Aşot'un 928 yılında vefatından sonra yerine, babasının ölümünden sonra Gürcistan'a giderek orada evlenmiş olan kardeşi Abas geçmiş ve başkenti Kars'a taşımıştır[101]. Abas'ın 29 yıl yönetmiş olduğu Kars bu dönemde Bagratuni hanedanlığının merkezi durumuna gelmiştir[102]. Kars'ın başkent olması şehrin gelişip büyümesine yol açmıştır. Abas'ın, Divin'deki emirler ile iyi ilişkiler kurmuş olması dolayısıyla bu dönem diğer dönemlerle kıyaslandığında daha sakin geçmiş ve barışçıl bir ortam hâkim olmuştur. Bu barışçıl ortamda ülkenin yapılanması özellikle de kent ve köylerin onarılması ile ilgilenmiş diğer kentlerin yanı sıra başkent yaptığı Kars'ta da yapıları onartmıştır[103]. 932-937 yılları arasında, iç kalenin güney eteğindeki 12 Havariler Kilisesi (Kümbet Cami) ile Ani'nin 5 km doğusunda bulunan, Koşovank'taki Horomos Manastırı bu dönemde inşa edilmiştir[104]. 951 yılında ölen Abas, Bagaran Kilittaşı'ndaki aile mezarlığına defnedilmiş ve yerine III. Aşot (İnayetli) 953-977 yılında Ani'de yapılan bir tören ile taç giyerek "Kral" ilan edilmiş, 961 yılında başkenti

---

97 Arslan, 2021a: 37; 2022: 17; Kırzıoğlu, 1953: 276; Ural vd., 2011:101; Streck, 1993: 320.
98 Arslan, 2021a: 37; Kırzıoğlu, 1953: 276; Streck,1993: 320, Vardan, 1937; 161.
99 Ural vd., 2011: 101; Arpee, 1946: 85.
100 Arslan, 2021a: 37; 2022: 17; Kırzıoğlu, 1953: 280; Ural vd., 2011: 101; Sağır, 2008: 16; Grousset, 2005: 437-438.
101 Vardan, 1937: 162; Kırzıoğlu, 1953: 281; Grousset, 2005: 457; Arslan, 2021a: 37; 2022, 17; Sağır, 2008: 16; Arpee, 1946: 85; Pierre vd, 1999: 734; Grousset, 2005: 377.
102 Vardan, 1937: 162; Kırzıoğlu, 1953: 281; Arslan, 2021a: 37; Sağır, 2008: 16; Streck, 1993: 320; Arpee,1946: 85.
103 Sağır, 2008: 17.
104 Arslan, 2021a: 37; 2022: 17; Kırzıoğlu, 1953: 283-284, Grousset, 2005: 460.

Kars'tan Ani'ye taşımıştır[105]. III. Aşot 962 yılında, Abbasi Halifesi Muti'-Lillah'a isyan ederek Bagratunilere vergi koyan Hamdanoğulları'nı bozguna uğratmış ve bu başarısı karşısında Halife'nin emri ile "Şah'ı Ermen (Ermeniye Şahı) ünvanını almıştır[106]. Ani'de mimari yapılaşmanın hızla arttığı bu dönemde Ebu'l Menûçehr Camii'nin kuzeyinde yer alan ve İç Kale'yi çevreleyen "Orta Surlar" inşa edilmiştir. Şehrin etrafı bu surlarla çevrilerek güvenliği arttırılmıştır. Şehirdeki kilise inşasına da yine bu dönemde başlanmış ve Ani bir şehre dönüşmeye başlamıştır[107].

Fotoğraf 1 9. I. Aşot Surları (Orta Surlar)

Kaynak: Ani Kazısı arşivi

Trabzon ile İran arasında ticaret yapan kervanların Divin yerine Ani'den geçmesi için Arpaçay üzerine köprüler ve kervansaray inşa ederek ticaretin gelişmesini sağlamışlardır[108]. Fakat Arpaçay üzerindeki bu köprülerden günümüze sadece ayakları ulaşabilmiş tek bir köprü örneği bulunmaktadır. Bu köprünün kesin tarihi bilinmemekte fakat köprünün sivri kemerinin Türk hakimiyeti döneminde Şeddâdîler tarafından yapıldığı tahmin edilmektedir. Şehirdeki Bagratlı ve Gürcü dönemi yapılarında genellikle yuvarlak kemer kullanılması ve Türk mimarisinde yaygın olarak kullanılan özellikle köprülerde birçok örneği mevcut olan sivri

[105] Kırzıoğlu, 1953: 288; Arslan, 2021a: 38; 2022: 18; İpek, 2014: 138; Streck, 1993: 320; Barthold, 1968: 435; Arpee,1946: 86; Pierre vd, 1999: 734; Karamağaralı, 1997a: 102.
[106] Kırzıoğlu, 1953: 288-289; Arslan, 2021a: 37; 2021b: 473, 2022: 18; Grousset, 2005: 473.
[107] Arslan, 2021a: 38; Arpee,1946:86; Streck, 1993: 320; Cengiz, 2018: 58; Sağır, 2008: 20; Kala, 2021: 31; Solmaz, 2000a: 102; Vardan, 1937: 164.
[108] Ural vd., 2011:103; Kırzıoğlu, 1953:290; Solmaz, 2000a: 103; Arslan, 2021a:38; Barthold, 1968:435; Arpee, 1946:86; Cengiz, 2023: 137.

kemer örneğine bahsedilen kültürlerde rastlanılmaması bu savı destekler niteliktedir[109]. Bu dönemde ticaret yollarının kesişme noktası olan Divin ve Nahçıvan gibi eski merkezler varlığını sürdürmekle birlikte Ani, Kars ve Arzen gibi yeni merkezler kurulmuş ve bu gelişme sonucunda bir köy konumunda olan Ani şehrinin hızla gelişmesine katkı sağlamıştır[110].

Fotoğraf 1 10. İpek Yolu Köprüsü

Kaynak: Ani Kazısı arşivi

III. Aşot kardeşi Muşeg'e (962-984) merkez Kars olmak üzere Vanand bölgesini vermiş ve böylece Kars Bagratlıları Beyliği kurulmuştur[111].

976 tarihinde III. Aşot'un ölümünden sonra Simbat, Gagik ve Kurken adlı üç oğlundan en büyüğü olan Simbat babasının yerine geçmiştir[112]. Simbat döneminde Ani şehri büyük oranda değişmiş Ani'de III. Aşot zamanında başlayan imar çalışmaları II. Simbat döneminde de devam etmiştir. Şehirde ticaretin gelişmesi ve nüfusun artmasıyla birlikte şehir, kalabalık bir nüfusu içinde barındıracak şekilde III. Aşot'un surlarını aşarak kuzey yönde 986 yılında II. Simbat tarafından inşa edilen dış surlarla günümüzdeki ölçülerine ulaşmıştır[113]. Bu surlar, kireçle harçlanmış taşlardan örülerek kısa aralıklı burçlarla tahkim edilmiş çift surdan oluşmaktadır. Surlar, kuzey yönde kazılan derin bir hendek ile desteklenerek oldukça güçlü hale getirilmiş ve şehirde iki farklı kentin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. III. Aşot'un inşa

---

109 Yurttaş ve Köşklü, 2023: 193.

110 Sağır, 2008: 21.

111 Gündüz, 2001: 515; Cengiz, 2023 :137; Sağır, 2008: 20; Arpee,1946: 86; Bagratlı Muşel ile başlayan küçük Kars Krallığı 1064'te Selçuklu Sultanı Alp Arslan'a itaat edecek ve Bizanslıların sıkıştırması ile o yılın son baharında son II. Gagik'in bütün Vanand' ın el ve ulusu ile birlikte Seyhan-Ceyhan başlarında göçlerine kadar 102 yıl yaşamıştır. Kırzıoğlu, 1953: 289.

112 Vardan, 1937: 164; Arslan, 2021a: 39; Ural vd., 2011: 102; Streck, 1993: 320.

113 Arslan, 2021a: 39; Sağır, 2008: 21-22; Kırzıoğlu, 1953: 291; Barthold, 1968: 435; Karamağaralı, 1997a: 102.

ettirdiği sularla çevrili eski kent ile II. Simbat döneminde çift sıra surlarla çevrilmiş yeni ve geniş kent dokusundan oluşmaktadır. Sürekli büyüyen şehirde nüfusun artması ile birlikte dış surların kuzeyinde yüz metre ötede de yerleşimin olduğu söylenmektedir[114].

Fotoğraf 1 11. 1905 II. Simbat Surları

Kaynak: Charles Texier arşivi

Fotoğraf 1 12. 1905 II. Simbat Surları

Kaynak: Ani Kazısı arşivi

[114] Grousset, 2005:490.

Fotoğraf 1 13. 1905 II. Simbat Surları

Kaynak: Charles Texier arşivi

Fotoğraf 1 14. Dış Surlar güneybatı burcundan

Kaynak: Ani Kazısı Arşivi

II. Simbat dönemi Bagratlıların sanat, imar ve gelişme bakımından yükselmeye başladıkları döneme denk geldiği için şehri çevreleyen en geniş surların da bu dönemde inşa edilmiş olması önemli bir gelişme olarak kabul edilebilir[115]. 989 yılında şehrin en büyük dini yapısı olan Katedralin (Fethiye Cami) temeli, 986 yılında İstanbul'daki Ayasofya'nın çöken kubbesini onaran Mimar Tridat tarafından atılmıştır[116].

Fotoğraf 1 15. Ani Katedrali (Fethiye Cami) Kuzeydoğu Cepheden

Kaynak: Ani Kazısı Arşivi

Fotoğraf 1 16. Ani Katedrali (Fethiye Cami) ve Türk İslam Mezarlığı

Kaynak: Ani Kazısı Arşivi

[115] Kırzıoğlu, 1953: 291; Arpee, 1946: 86 Martin, 1818: 112.
[116] Arslan, 2021a: 39; 2021b: 473; 2022: 18; Arpee, 1946: 86; Martin, 1818: 112; Grousset, 2005: 490.

989 yılında Bagratunilerin başına geçen II. Simbat'ın kardeşi I. Gagik döneminde (989-1020) Ani altın çağını yaşamıştır. Kent önce tarihçi Johannes Katalikos, daha sonra da Kadı Burhaneddin Ebu Nasr'ın belirttiği gibi tüm Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde yedi yüz bin hane ve "Binbir Kiliseli" şehir olarak ünlenmiştir[117]. Ani, I. Gagik döneminde din, sanat, siyaset ve ticaret merkezi olarak Aras boyunun Divin'den sonraki en büyük ve kalabalık şehri olarak gelişmiştir[118].

989 yılında II. Simbat zamanında temeli atılmış olan Ani Katedral'i (Fethiye Camii) de 1010 yılında I. Gagik'in eşi Katramide tarafından tamamlanmış ve yine Ani'nin en büyük kiliselerinden biri olan Gagik Kilisesi de 995-1001 yılları arasında inşa ettirilmiştir[119]. 1905-1906 yıllarında Nikolai Marr bu kilisede yapmış olduğu kazılar sırasında Gagik'e ait Müslüman sarıklı bir heykel[120] bulmuştur[121].

Fotoğraf 1 17. I. Gagik Kilisesi

Kaynak: Ani Kazısı arşivi

[117] Kırzıoğlu, 1953: 296; Arslan, 2021a: 41; Ostrogorsky, 1995: 291-292; Cengiz, 2018: 59; Barthold, 1968: 435; Grousset, 2005: 507; Brosset, 1861: 1-2; Pierre vd, 1999: 738; Kırzıoğlu, 1982: 7; Karamağaralı, 1997a: 102; Abû'l Farac,1987: 316; Piyadeoğlu, 2022: 145.

[118] Solmaz, 2000a:104; Ostrogorsky,1995: 291-292; Texier,1841: 111; Aristakes, 2019:15.

[119] Vardan, 1937: 164; Arslan, 2021a:39; Karamağaralı,1997:102; Grousset, 2005:507-529.

[120] 1928 yılında Ankara Etnografya Müzesi'ne kaldırılmıştır. Kırzıoğlu, 1953:297; 1905-1906 yıllarında yapılan kazılar sırasında ortaya çıkarılmış olan kral heykelinin başında bulunan sarık, Gagik'in selefi olan II. Simbat'ın Hagbat Manastırı'nda bulunmuş olan kabartma tasvirinde de görülmüştür. Barthold, 1968: 435.

[121] Kırzıoğlu, 1953: 297, Arslan, 2021a: 41; Vardan, 1937: 164; Grousset, 2005: 529.

Gence Şeddâdî Emiri I. Fazlun'un 1003-1004 yıllarında Bagratlılara saldırarak Şuşa'daki Parisos'u ele geçirmesi ve buna karşılık olarak da I. Gagik'in, Gürcü Kralı III. Bagarat'ı da yanına alarak Fazlun'u yenmesi, Bagratlılar ile Şeddâdîleri karşı karşıya getirmiştir[122].

1020 yılında I. Gagik'in ölümü ile birlikte babasının vasiyeti üzerine yerine üç oğlundan (Hovhannes Simbat, Aşot ve Abas)[123] büyük oğlu olan Hovhannes III. Simbat geçmiştir. Kısa boylu tıknaz bir yapıya sahip olan III. Simbat'ın savaşçı ruha sahip olmadığı fakat çok zeki olduğu bilinmektedir. Kardeşi IV. Aşot ise daha cesur ve savaşçı bir yapıya sahip olduğu için abisine tabi olmamış bağımsız hareket etmeye başlamıştır. IV. Aşot en küçük kardeşleri olan Abas Beğ'i de kendi tarafına çekerek Ani ile Şüregel'i abisi III. Simbat'a bırakarak diğer bölgeleri kendisine ayırmak üzere ülkeyi paylaştırma girişiminde bulunmuştur. Fakat bu durumdan rahatsız olan III. Simbat harekete geçmiş ve iki kardeş Ani önlerinde karşı karşıya gelmiştir. Şehrin ileri gelenleri tarafından barıştırılan iki kardeş arasında yapılan bir antlaşma ile Ani ve Şüregel, III. Simbat'a diğer bölgeler ise IV. Aşot'a bırakılmış ve şehirde ilk kez çift başlı bir yönetim başlamıştır[124]. Abbasi Halifesi Muktedir Billah Aşot'a Bağdat'tan otuz bin dahegan tutarında altın göndererek, Aşot'u abisine karşı yaptığı mücadelede desteklemiştir[125].

1021 yılında Selçuklular Vaspuragan'a girince, Bizans İmparatorluğu doğu sınırını emniyete almak istemiştir. Vaspuragan topraklarına el koyan Bizans İmparatorluğu, Kral Senekerim'i Kapadokya Magistrosu ünvanıyla Kayseri ve Sivas civarındaki topraklara yerleştirmiştir. Bizans İmparatoru Basileos, Kars ve Ani bölgesini hâkimiyeti altına almak istediği için doğuya yönelmiştir[126].

III. Simbat, 1021 kışına girerken Trabzon'da ikamet eden Bizans İmparatoru II. Basileios'a patrik Petros ile bir senet göndererek "Ani'nin anahtarlarını" bırakma kararı almış ve bu karar Ani'nin yıkılış sebebi olmuştur[127]. III. Simbat'ın, doğu'da akınlara başlayan Oğuzlardan (Selçuklulardan), batıda Bizans'ın baskılarından çekinmesi ve kendisinden sonra yönetimi kardeşi Koç Aşot'a veya onun oğluna bırakmak istememesi, aldığı bu kararın sebebi olarak gösterilmektedir[128]. Bu duruma çok sevinen II. Basileios, III. Simbat'ı ölünceye kadar

[122] Arslan, 2021a: 43; Kırzıoğlu, 1953: 300.
[123] Pierre vd., 1999: 738.
[124] Arslan, 2021a:43; Ostrogorsky,1999: 291-292; Kırzıoğlu, 1953:302; 1982:7; Streck, 1993:320, Aristakes, 2019: 16; Grousset, 2005: 530.
[125] Mateos, 2000: 11-14; Vardan, 1937: 167; Grousset: 2005: 541-544.
[126] Sağır, 2008: 23.
[127] Sağır, 2008: 23; Mateos, 2000: 80; Cengiz, 2018: 61; Grousset, 2005:546; Honıgmann,1970: 166.
[128] Kırzıoğlu,1082: 8.

"Büyük Ermenya Kralı" olarak tayin etmiştir[129]. Ayrıca İstanbul'da saray, Kayseri civarında toprak, Kapadokya civarında ise bir malikâne, Kars beyine ise Amasya civarında topraklar hibe etmiştir[130]. IV. Aşot, 1039 yılında ölünce Ani'ye defnedilmiş[131] 14 yaşındaki oğlu doğrudan veliaht sayılmış fakat iki yıl boyunca tahta oturamamıştır. 1040 yılında da III. Simbat'ın ölümü ile birlikte anlaşmazlıklar yaşanmaya başlamış ve oğlu olmadığı için iki yıl boş kalan Ani Bagratunîlerinin[132] başına Aşot'un 16-17 yaşlarındaki tek oğlu olan II. Gagik veliaht ilan edilmiş ve üç yıl şehri yönetmiştir[133].

İmparator IX. Konstantin Monomakos (1042-1054), Kayser Hovhannes Simbat'ın senedini bulup, 1043 yılında II. Gagik'e göndermiş ve amcası Simbat'ın Ani ülkesini senetle Bizans'a bıraktığını belirterek şehri teslim etmesini istemiştir[134].

II. Gagik, İmparator'un bu teklifine karşılık olarak onlara tabi olacağını fakat Ani'yi teslim etmeyeceğini belirtmesi üzerine İmparator ilk olarak Gürcü Kralı IV. Bagarat'ın ordu kumandanı Mihael Yasites kumandasındaki bir orduyu Ani'ye göndermiştir. II. Gagik'in Ani önlerinde Mihael Yasites'in ordularını bozguna uğratmıştır. İmparator, bu kez 1044 yılında büyük bir ordu ile Kayser Nikolaos'u bölgeye göndermiş ve Divin Emiri olan Şeddâdlı Ebu'l Esvar Şavur'a yazdığı bir mektupta II. Gagik'in hakimiyetinde bulunan bölgeleri sıkıştırmasını ve Ani Bagratunîlerini istila etmelerini istemiştir. Ebu'l Esvar Şavur ise İmparator'un bu isteğine karşılık olarak Ani'nin kendisine teslim edilmesi şartı ile harekete geçeceğini belirtmiştir. Bizanslılar ve Müslümanlar arasında sıkışıp kalmış olan II. Gagik ise Ebu'l Esvar Şavur ile anlaşma yoluna giderek savaştan çekilmesini sağlamıştır[135]. Bu girişiminde de başarısız olan Bizans İmparatoru IX. Konstantin Monomakos Ani'yi tuzak yolu ile alma girişiminde bulunarak II. Gagik'e İncil ve Kutsal haçı hediye olarak göndermiş ve onu İstanbul'a davet etmiştir[136]. Bunun bir tuzak olduğunu anlayan ve Romalıları iyi bilen II. Gagik, İstanbul'a gitmek istememiştir. Bunun üzerine Bizans yanlısı olan Ani'nin yüksek rütbeli

---

[129] Kırzıoğlu, 1953: 303;1982: 8; Mateos, 2000: 72; Grousset, 2005: 544; Vardan 1937: 163; Honıgmann, 1970: 166; Arslan, 2021a: 43; Cengiz, 2018: 60.

[130] Sağır, 2008: 23; Mateos, 2000: 80; Cengiz, 2018: 61.

[131] Grousset, 2005: 555.

[132] Arslan, 2021a: 43; 2022: 19; Kırızoğlu,1982: 10.

[133] Mateos, 2000:60; Cengiz, 2008:6; Arslan, 2021a:44; Grousset, 2005:558; Honigmann,1970:172; Vardan, 1937: 174 Ural vd., 2019: 115-116; Kırzıoğlu, 1982:10.

[134] Kırzıoğlu, 1953:313; Arslan, 2021a: 44;2022: 19; Grousset, 2005: 555; Cengiz, 2018: 61; 2008: 6; Vardan, 1937: 174; Mateos, 2000: 78. (Cengiz, III. Simbat'ın mektubunun İmparator IV. Mikhael tarafından, Kırzıoğlu ve Arslan ise İmparator X. Monomakhos tarafından II. Gagik'e gönderildiğini belirtmiştir. Ancak Kırzıoğlu ve Mateos'ûn yazmış olduğu eserlerde 1043 tarihinde IV. Mikhael'in öldüğü ve V. Mikhael'in de (1041-1042) tarihinde beş ay sonra tahttan indirilerek IX. Konstantin Monomak'ın tahta çıkmış olduğunu kaydetmektedir. Bu nedenle de çalışmada Kırzıoğlu'nun vermiş olduğu tarih doğru kabul edilerek bu bilgi esas alınmıştır.

[135] Kırzıoğlu, 1953:3 13;1982:10; Arslan, 2021a: 44; Cengiz, 2008: 7; 2018: 62**;** Grousset, 2005: 557- 561.

[136] Kırzıoğlu, 1953: 313; Grousset, 2005: 563; Aristakes, 2019: 48; Brosset, 2003: 280; Arslan, 2021a: 44, Mateos, 2000: 79; Vardan, 1937: 174; Ural vd., 2019: 116-117.

komutanı Sargis ve yanlıları II. Gagik'i gitmesi için ikna etmeye çalışmışlardır. "Ey Kral, bu yeminlerden, İncil ve Haç ile verilen teminattan sonra niçin korkuyor ve tereddüt ediyorsun? Biz icabında senin için ölmeye hazırız." diyerek yemin etmişlerdir[137]. Kendisinin yanında olan ve tahta çıkmasında etkili olan Vahram Pahlavuni'nin uyarılarına rağmen şehrin anahtarlarını Patrik Bedros'a teslim ederek[138] II. Gagik İstanbul'a IX. Monomakos'un yanına gitmeye karar vermiş ve krallara yakışır bir törenle karşılanarak imparatorun yanına götürülmüştür[139]. İmparator, Gagik'e çok iyi davranmış hizmette bulunmuştur. Birkaç gün sonra imparator Ani ülkesine karşılık Malatya'yı vermek istediğini söylemiş fakat II. Gagik bu teklifi reddetmiştir. Bunun üzerine imparator II. Gagik'i Marmara adasına göndererek hapsettirmiştir[140].

Ani'deki Bizans yanlıları etmiş oldukları yeminlerini bozarak şehrin kırk anahtarını İmparator IX. Monomakhos'a göndermiş ve bir mektup yazarak Ani şehrinin ve bütün şarkın kendisine verildiğini beyan etmişlerdir. Bu mektubu gören II. Gagik yapılan ihaneti anlamıştır. İmparator, II. Gagik'in Ani'ye dönmesine müsaade etmemiştir. Ani halkı şehri vermemek için Bizans askerleri karşısında her ne kadar direnmiş olsa da sonunda[141] II. Gagik Ani'yi Bizans'a bıraktığına dair senedi imzalayıp[142] İstanbul'a Kaysere göndererek krallıktan çekilmiştir[143]. 1045 yılında Ani, Bizans egemenliğine girmiş ve Bagratlı Hanedanlığı son bulmuştur[144].

Bizans egemenliğine giren Ani, dükün yönetim merkezi sayılan İberya Themalığı'na dâhil edilmiş ve şehre atanan ilk vali de Michael Yasites olmuştur[145]. Bizans, Ani'nin hâkimiyetini aldıktan sonra şehrin gelişimine katkıda bulunmamakla birlikte buradaki Gregoryen Ermenilerine Ortodoks mezhebini kabul etmeleri için baskı yaparak onları göçe zorlamıştır[146]. Ayrıca Monomakhos Kars ve Van yörelerindeki eski Ermeni ailelerinin köylerini imha ederek ortadan kaldırmıştır. Ayrıca onlara ait olan bütün taşınmaz mallara el koyarak

---

[137] Mateos, 2000: 79; Cengiz, 2018: 63; Aristakes, 2019: 48; Grousset, 2005: 563.
[138] Aristakes, 2019: 48, Grousset, 2005: 563.
[139] Mateos, 2000: 79; Arslan, 2021a: 44; 2021b: 473; 2022: 20. Brosset, 2003: 280; Ural vd., 2019: 117; Cengiz, 2018: 63; Aristakes, 2019: 48.
[140] Kırzıoğlu, 1953: 316, Vardan, 1937:174; Brosset, 2003: 280; Arslan, 2021a: 44; 2021b: 473; 2022: 20.
[141] Mateos, 2000: 79; Ural vd., 2019: 118-119; Honigmann,1970: 173; Cengiz, 2008: 8; Grousset, 2005: 210.
[142] II. Gagik'in senedi imzalamasına karşılık olarak Konstantin Monomakhos'da kendisine "magistros" unvanını vererek İstanbul'da Galane Sarayı'nı, Kapadokya Bölgesinde Kharsian (Kapadokya Çevresi), ve Likandos bölgelerinden Kalon Peğat ve Pizu kasabalarını dirlik verip ayrıca maaş da bağlamıştır. Bu topraklar aynı zamanda İmparatorun Ani'ye karşılık Gagik'in amcası III. Simbat'ın imzalamış olduğu senet için vadetmiş olduğu yerlerdir. Kırzıoğlu, 1982: 10; 1953: 317; Grousset, 2005: 567.
[143] Arslan, 2021a: 44; 2022: 20; Vardan, 1937: 174; Yazıcı, 2017: 196; Ural vd., 2019: 118-119; Streck, 1993: 320; Cengiz, 2018: 64; Grousset, 2005: 567.
[144] Kırzıoğlu, 1953: 317; Grousset, 2005: 515; Martin,1818: 112; Ural vd., 2019: 119. Arslan, 2021a: 44; İpek, 2014: 138; Cengiz, 2018: 64; Sreck, 1993: 320; Barthold, 1968: 435 Arpee, 1946: 134; Pierre vd, 1999: 734; Berdzenişvili, N. ve Canaşia, S. 2000: 134.
[145] Grousset, 2005: 568.
[146] Kırzıoğlu, 1953: 320; Toksoy, 2007: 19.

Ermenilerin dini yapılarını ortadan kaldırmak amacıyla geniş çapta kıyım yapmış ve sonuçta Ermeni ailelerini ortadan kaldırmıştır[147].

Bizans İmparatorluğu, Ani başta olmak üzere doğudaki Ermeni topraklarını ilhak etmek suretiyle doğu bölgelerini emniyete almaya çalıştığı bu dönemde Büyük Selçuklu Devleti de 1048 yılında İbrahim Yınal, 1055 yılında ise Tuğrul Bey komutasında Bizans yönetimindeki Kuzeydoğu Anadolu bölgesine keşif seferleri düzenlemektedir[148]. Bizans'ın uygulamış olduğu ilhak Selçuklu devletine yeni bir taarruz alanı sağlamasının yanı sıra Bizans'ın iç kudretsizliği ve savunma gücünün zayıflığı Selçuklulara kısa zamanda Bizans'ın asıl çekirdek arazisine, Anadolu'ya giden yolu açmıştır[149]. Bizans'ın bölgedeki Ermeni emirliklerini ortadan kaldırmış olması Büyük Selçuklu Devleti'nin kademeli bir mukavemetle karşılaşmasını engelleyerek doğrudan Bizans ile temasa geçmesini sağlamakla birlikte fetihleri de kolaylaştırmıştır[150]. Bu dönemde Simbat'ın babası Bagrat ve Gürcü Baguran'ın oğlu Grigor'un savunmasında olan Ani'de, Bagratlılar askerleri şehirden uzaklaştırarak yerlerine paralı askerlerden oluşan bir garnizon yerleştirmiştir[151]. Garnizonun başında ise Gürcü kökenli komutanlar, Simbat'ın oğlu Bagrat ve Baguryan'ın oğlu Grigor bulunmaktadır[152]. Selçukluların 1042'den itibaren devam eden akınları Basilius'un bina etmiş olduğu mükemmel istihkâm sistemi ve en iyi silahlar karşısında kırılmıştır. Fakat Sultan Alparslan idaresi altında yeni bir kudret kazanmış olan Selçuklular, Rey şehrinden hareket ederek Arran ve İberya bölgelerini itaat altına almış ve Anadolu'ya yönelmişlerdir[153].

1064 yılında Sultan Alparslan komutasındaki ordu, Bizans yönetiminde olan Ani'yi kuşatmıştır. 25 gün süren kuşatmadan sonra Bizans'ın dayanma gücü kırılmıştır. Büyük Selçuklu ordusunun şehri kuşatmış olduğu sırada Bizans imparatorluğuna bağlı generallerden Bagrat ve Krikor tarafından savunulan "asla zaptolunamaz" denilen Ani, 16 Ağustos 1064 yılında zor bir mücadeleden sonra Türklerin fethiyle alınmıştır. Sultan Alparslan fetihten sonra 20 Ağustos 1064 yılında ilk Cuma namazını şehrin katedralinde kılarak "Fethiye Cami"ye dönüştürmüş ve ibadete açmıştır. Bütün dünyada büyük yankı uyandıran bu fetih sonrasında Hıristiyanlar arasında büyük bir teessür, İslam dünyasında ise büyük bir sevinç yaşanmıştır. Halifeye gönderilen fetihnamenin Bağdat'ta sarayda okunması üzerine Sultan Alparslan,

147 Toksoy, 2007: 19.
148 Yıldırım, 2010: 25; İpek, 2014: 139;
149 Avşar, 2010: 25-26; Cengiz, 2008: 9, Streck, 1993: 320; Ostrogorsky,1999: 318.
150 Köymen, 2004: 243.
151 Mateos, 2000: 120; Piyadeoğlu, 2022:147.
152 Cengiz, 2013: 75-76; Grousset, 2005: 598.
153 Streck, 1993: 321.

Abbasi Halifesi Kaim-Biemrillah tarafından "Ebu'l Feth (Fetihlerin Babası) ünvanını almıştır[154].

1064 yılında Ani'nin Selçuklular tarafından fethinin gerçekleştirilmesi Anadolu'nun Türk İslam vatanı olmasının başlangıcı olması açısından önem arz etmektedir. Sultan Alparslan'ın Ani'yi fethi burada yaşayan Ermeniler'in Bizans tahakkümünden kurtulmasına sebep olmuştur. Daha önceleri de Rumların baskı ve zulümlerine maruz kalmış olan Ermeniler, Ani'nin 1045'te Bizans hâkimiyetine geçmesiyle birlikte ağır vergiler ödemek zorunda kalmıştır. Bu vergilerin önemli bir kısmını ödeyen şehrin sanayici ve tacirleri Sultan Alparslan'ın şehri fethinden memnun kalmışlardır[155]. Ayrıca şehir 1090 yılında Sultan Melikşah'ın müsaadesiyle yeniden katolikosluk merkezi olmuştur.

Alparslan fetihten sonra Ani'de imar çalışmalarına başlayarak şehirde bir mescit inşa edip şehrin yönetimini beraberinde sefere katılan emirlerden birisine tayin ettikten sonra İsfahan'a geri dönmüştür[156]. Ani'nin 1064 yılındaki fethinden itibaren 1065 yılına kadar yaklaşık bir yıl boyunca şehir görevlendirilen bu emir tarafından idare edilmiştir. Şehrin yönetimi bu tarihten sonra Büyük Selçuklu'nun Ani şehrini fethetmeden önce Gence ve Divin bölgelerine hâkim olan ve Sultan Alparslan ile Selçuklu akınlarına katılan[157] Şeddâdîler'den Ebu'l Esvar Şavur'a devredilmiştir. Ebul Esvar Şavur da kendisi Gence'yi yönettiği için Ani'nin yönetimini Ebu'l Menûçehr'e bırakmış ve Selçuklulara bağlı Şeddâdîlerin 1199 yılına kadar sürecek olan Ani kolu kurularak şehirde refah bir dönem başlamıştır[158].

Ebu'l Menûçehr, Ani'yi imar çalışmalarına başlamış ve Selçuklu saldırılarında yıkılmış olan kuzey surları "Aslanlı Kapı" da denilen Orta Kapı surlarından 28. burcu onartarak 6-7 m yükseklikte üzerine kabartma kufi yazılı 72x116 cm ebadındaki siyah tüf taşı üzerine tarihsiz Anadolu Selçuklu çağının ilk kitabesini yazdırtmıştır[159].

---

[154] Arslan, 2021a: 45; 2021b: 472; 2022;15; Kırzıoğlu, 1948:15;1953:331-340; 1955; 693; 1971:132; 1982:28; Turan, 1969: 112; 2017:156; Köymen, 2004:257-258; 2013:258, Yazıcı, 2015: 51; Kesik, 2006: 8; 2021: 94-96; Abû'l Farac Tarihi, 1987: 316-317, Aristakes; 2019: 11; Texier,1842: 111; Lynch, 1901: 275; Kafesoğlu, 1964: 368; 1972: 43-44; Karamağaralı, 1997a:102; Yazıcı, 2017: 196; Mateos, 2000: 119-122; Piyadeoğlu, 2022: 147; 2023:108; Bezer, 2010: 410; Brosset, 2003: 288. (Brosset, Lebeau, C.XIV, S. 443'den naklettiği bilgiye göre Ani'nin fetih tarihini 6 Haziran 1064 olarak vermektedir.); Martin,1818: 112; İpek, 2014: 139-140; Ayan, 2009: 20; Cengiz, 2018: 59; Bedirhan, 2000: 166-167; Brosset,1860:195; Merçil ve Sevim: 1995:51; Demir, 2011:68-69; Vardan, 1937:177; Yınanç, 1993:384; Ostrogorsky, 1999: 318; Kırzıoğlu, 1948 :15; Barthold, 1968: 435, Arpee,1946: 96. (Arpee, eserinde Alparslan'ın Ani'yi 1065 yılında fethettiğini yazmaktadır.) Kala, 2021: 82; Grousset, 2005: 599.

[155] İpek, 2014: 140.

[156] Sevim, 2020: 59. Arslan, 2021a: 54; Arslan, 2021a: 44; 2021b: 473; 2022: 20. Demir, 2011: 69; Kesik, 2021: 96; Turan, 2017: 156; Piyadeoğlu, 2022: 147.

[157] Bezer, 2010: 410.

[158] Arslan, 2021a: 54; Turan, 2017: 156; Brosset, 2003: 305; Kırzıoğlu, 1953: 359; 1982: 1; İpek, 2014: 140; Cengiz, 2018: 72; Grousset, 2005: 85; Bedirhan, 2000: 306; Solmaz, 2003: 5-6; Vardan, 1937: 179; Avşar, 2010: 11; Honigmann, 1968; 268.

[159] Kırzıoğlu, 1953:361-362; 1982:53-54; Vardan, 1937: 179; Arslan, 2021a: 88-89, 2021b: 474; Turan, 2017: 156.

1. Bismillahirrahmanirrahim
2. Emere bi-binâ'u hâze'l burc El-Emîr El-Ecell
3. El-Maûr Şücâ'ü'd- Devlet Ebû
4. Şucâ Manûçahr bin Şâvur

Anlamı

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. Bu burcun yapılmasını yüce Emîr, Devlet'in yiğit koruyucusu, muzaffer komutan Şavur oğlu Menûçehr emretti[160].

Fotoğraf 1 18. Ani Orta Kapının batısındaki burç üzerinde Ebu'l Menûçehr kitabesi

Kaynak: Zekai Erdal[161]

Fotoğraf 1 19. Ebu'l Menûçehr Kitabesi

Kaynak: Ani Kazısı Arşivi

[160] Arslan, 2021a: 89.
[161] Erdal, 2019: 148.

Kitabenin bulunduğu burç ile kapı arasında 159x226 cm ölçülerinde Türklüğün timsali ve doğudan batıya doğru yürür vaziyette olan yelesiz bir arslan kabartması bulunmaktadır[162]. Bu kapının doğusunda ejderha burcu olarak adlandırılan iki ejderhanın kuşak gibi sardığı ve başları arasında bir boğa başı kabartması bulunan burç ile yanlarındaki duvarları da yaptırmıştır[163]. Bu duvarlar Bagratlı II. Simbat çağında yapılan temeller üzerine aynı şekilde üstüvani burçlar ile tamamlanarak çok daha sağlam ve gösterişli hale getirilmiştir[164]. Ebu'l Menûçehr 1071-1072 yılında Ani'de Anadolu'nun ilk Türk camisi ve şehrin ulu camisi olan sekiz köşeli minareye sahip Ebu'l Menûçehr Camii'yi inşa ettirmiştir. Ulu Camii dışında saray, kervansaray ve türbe gibi yapılar da inşa ettirdiği bilinmektedir[165].

Fotoğraf 1 20. Aslan Kabartması ve Geometrik Bezeme

Kaynak: Kaynak: (Charles Texier)

[162] Kırzıoğlu,1982: 58; Arslan, 2021a: 89.
[163] Kırzıoğlu, 1953: 361-362; 1982: 57; Arslan, 2021b: 474; Solmaz, 2000a: 117.
[164] Arslan, 2021b: 474; Solmaz, 2000a: 117;
[165] Arslan, 2021b: 474; 2021a: 55; Kırzıoğlu, 1982: 55; Cengiz, 2018: 59; Karakaya, 2004: 156.

Fotoğraf 1 21. Aslan Kabartması

Kaynak: Kaynak: Ani Kazısı Arşivi

Fotoğraf 1 22. Ebu'l Menûçehr Cami

Kaynak: Ani Kazısı Arşivi

Şehirde harap olmuş yapıları ve surları tamir eden Ebu'l Menûçehr şehri onarırken farklı bölgelere dağılmış olan Ermenileri de şehre geri getirterek birlikte çalışmışlardır. Ermeniler Ebu'l Menûçehr'i kendilerine Rumlardan daha yakın bulmuşlardır[166]. Nitekim tarihi kayıtlarda Bizanslıların Ermeniler'e "köpek" köpeğe de "Ermeni" dedikleri belirtilmektedir [167]. Selçuklu hâkimiyeti döneminde daha önce Bizans'ın kaldırmış olduğu "Başpatriklik" ile eş

[166] Kırzıoğlu,1982: 57.
[167] Arslan, 2021a: 55.

değerde olan katolikosluğu tekrar kurdurtmuş ve bir yüzünde kendisinin diğer yüzünde ise bağlı olduğu Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah'ın adlarının yer aldığı sikkeler bastırmıştır[168]. Fetihten sonra şehir eski canlı ticaret hayatına kavuşmakla birlikte Müslümanlar ve Hıristiyanlar rahat bir yaşam sürdürebilmişlerdir. Ebu'l Menûçehr'in 1110 yılında vefat etmesi ile birlikte yerine oğlu Ebu'l Esvar (1110-1124) geçmiştir. Selçukluların taht kavgalarının yaşandığı bu dönemde IV. David'in gerçekleştirmiş olduğu seferler neticesinde Ani, Gürcülerin saldırısına uğramış ve taarruzları karşısında mukavemet edemeyeceğini düşünen Ebu'l Esvar Şavur önce Ani şehrini 60.000 dinar karşılığında Erzurum Saltuklu[169] hükümdarına satmaya karar vermiştir[170]. Ebu'l Esvar'ın bu kararını duyan Ani'deki Hıristiyan halkı 1124 yılında Kral David'i davet etmişlerdir. Sultan Alparslan'ın Ebu'l Esvar Şavur'a verdiği şehrin anahtarlarını Gürcü Kralı David'e savaşmadan teslim etmeleri ile birlikte 60 yıl Müslümanların hâkimiyetinde kalmış olan Ani tarihte ilk kez Gürcülerin hâkimiyetine geçmiştir[171]. Gürcü Kralı David şehri alınca ilk olarak Fethiye Camii olarak kullanılan Ani Katedralini tekrar kiliseye çevirtmiş ve daha önce Ahlat'tan getirilen büyük hilal şeklindeki alemi indirterek yerine haç koydurtmuştur. Bu tarihten sonra şehir terk edilinceye kadar da kilise olarak kullanılmıştır[172]. Kral David, Ani'yi aldıktan sonra şehrin idaresini kendi komutanlarından Abulet (Apulet) ve oğlunun yönetimine bırakmıştır[173].

Gürcü Kralı David, Ebu'l Esvar Şavur'u, sekiz oğlunu, uşakları ve kadınlarından oluşan bütün ailesini bir daha geri getirmemek üzere Aphazya'ya göndertmiştir[174]. Horasan'da Sultan Sencer'in yanında bulunan Ebu'l Esvar'ın oğlu ve veliahdı olan IV. Fazlun, Ani'nin düştüğünü haber alınca Sultan Sencer'in izniyle Irak Selçuklu Sultanı Muhammed Tapar'dan yardım istemiştir. Tapar da Ahlat, Bitlis, Erzen ve diğer Türk Beylerini görevlendirmiştir. Türk ordusunun bir yıl süren kuşatması sonucunda şehirde açlık baş göstermiştir. Bu dönemde şehre hâkim olan Apulet ve halk, Gürcü Kralı David'in oğlu Dimitri ve Kıpçak'lardan yardım gelemeyeceğini anlayınca Ermeni ileri gelenleri katedralin tekrar Fethiye Cami'ye dönüştürülmemesi ve Müslümanların katedrale zarar vermemesi şartını kabul etmesi karşılığında şehri 1126 yılında II. Şavur oğlu IV. Fazlun'a teslim etmiş ve Ani iki yıl sonra

---

168 Karamağaralı, 1997a: 102.

169 Mateos, *Vakayiname* adlı eserinde Ebu'l Menûçehr'in Ani'yi 60.000 dinara Kars emirine satmak istediği şeklindeki bilgi, aynı eseri kaynak gösteren Solmaz'ın çalışmasında Erzurum emirine satmak istediği şeklinde, yine TDVİA'de Bezer tarafından yazılan "Şeddâdoğulları" adlı bölümde de Erzurum Emiri'ne sattığı bilgisi yer almaktadır. Mateos, 2000: 280; Solmaz, 2000a: 117; Bezer, 2010: 410.

170 Mateos, 2000: 280, Solmaz, 2000a:117; Kırzıoğlu,1982: 64; Özkan, 2016: 18; Martın, 1818: 113; Bedirhan, 2000: 178; Ateş, 2019: 133; Bezer, 2010: 410.

171 Turan, 2017: 192.

172 Mateos, 2000: 280; Barthold, 1968: 436; Ateş, 2019: 134; Bezer, 2010: 410; Kala, 2021: 166; Brosset, 1860: 128; Kırzıoğlu, 1982: 64; Minorsky, 1953: 84.

173 Barthold,1968: 436; Bedirhan, 2000: 177; Vardan, 1937: 196.

174 Brosset, 2003: 326; Cengiz, 2013: 92; Ural vd.189; Martin, 1818: 113.

tekrar Şeddâdîlerin hâkimiyetine geçmiştir[175]. Ani Şeddâdî Emirliği'nin başına da Fazlun getirilmiştir (1126-1130).

Ani'yi geri almış olan Şeddâdî Emiri Fazlun Divin'i de ele geçirmiştir. Bu sırada Türkmen Dilmaç Oğullarından Bitlis ve Erzen Emiri Togan Arslan sınırlarını kuzeye doğru genişletmektedir. Dilmaçoğulları'ndan Togan Arslan, sultanın vermiş olduğu temlikname ile Divin'in hâkimi olmuştur. Togan Arslan'ın oğlu Hüsamüddevle Kurtı (Kurt), 1130 yılında Divin şehrini geri almış, yapılan savaş sırasında Ani Emiri Şeddâdlı Fazlun hayatını kaybetmiştir. Fazlun'dan sonra Ani Emirliğine kardeşi Huşçehr, ondan sonra ise Fazlun'un büyük oğlu Mahmud, Mahmud'dan sonra ise oğlu Fahreddin Ani emiri olmuştur[176]. Ani'nin ikinci Şeddâdlı hâkimiyeti döneminde 1131 yılında büyük bir deprem olduğu ve Aziz P'rkitch Kilisesi'nin zarar gördüğü, 1139 yılında da yine büyük bir depremin yaşandığı ve bu depremde şehirde büyük hasarın meydana geldiği bilinmektedir[177].

Erzurum Hâkimi Emir Gazi öldükten sonra yerine kardeşi Ali'nin oğlu İzzettin Saltuk geçmiştir. 1132 yılında tahta çıkan İzzeddin, dördüncü Saltuklu hükümdarı olarak 36 yıl hüküm sürmüştür. Saltuklular ve Sökmenliler (Ahlatşahlar) ve Erzen Beyleri ile daha önceden kurmuş oldukları ittifakla birlikte hareket etmenin yanı sıra akrabalık bağlarıyla da ilişkilerini güçlendirmişlerdir[178].

İzzettin Saltuk 1154 yılında kızlarından Şah Banu Hatun'u Ahlatşah II. Sökmen ile evlendirmiş diğer kızını da Ani Emiri Şeddâdlı Fahrettin'e vermek istemiştir. Fakat daha sonra bu kızını Erzen hâkimi Dilmaçoğlu Togan Aslan'ın küçük oğlu Fahrettin Devletşah ile evlendirmiştir. İzzeddin Saltuk'un bu hareketi Ani ile Erzurum hâkimleri arasında düşmanlığın ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ani Emiri Fahrettin Şeddâd, Saltuklu İzzeddin'den intikam almak için harekete geçmiştir. Ani'yi Gürcülere karşı idare edecek ve savunacak gücünün olmadığını bahane ederek İzzeddin Saltuk'a şehri satacağını ve gelip bizzat kendisinin şehri teslim almasını isteyerek bir intikam planı hazırlamıştır. Gürcü Kralı Dimitri'yi de Saltuk Beyi İzzettin'in hareketinden de haberdar ederek onu da şehre davet etmiştir. Saltuklular şehre gelmeden Dimitri bir gün öncesinden şehre gelerek şehrin yakın çevresinde pusu kurmuştur. Ertesi sabahı Selçuklu ordusuna saldırarak büyük bir kayba uğramasına sebep olmuş ve İzzettin Saltuk'u da esir almıştır[179].

---

[175] Bezer, 2010: 410; Cengiz, 2013: 93; Vardan, 1937: 197; Martın, 1818: 113; Mateos, 2000: 285; Bezer, 2010: 410; Vardan, 1937: 197; Yıldırım, 2010: 65; Ateş, 2019: 135; Brosset, 1860: 129; Kırzıoğlu,1982: 72; Arslan, 2022a: 21; 2021a: 57.

[176] Ural vd., 2011:191; Vardan, 1937: 197-198; Cengiz 2013: 94; Arslan, 20121: 61; Brosset, 2003: 345; Merçil, 1995**:** 264; Yıldırım, 2010: 66; Ateş, 2019: 135.

[177] Arslan, 2021a: 57.

[178] Özkan, 2016: 20

[179] Ateş, 2019:135; Arslan, 2022a: 21, 57; Turan,1973: 10-27; Kırzıoğlu, 1953: 73; Bezer, 2010: 410;

Bazı tarihi kaynaklarda İzzeddin Saltuk'un serbest bırakılması için damadı Ahlatşah Sökmen ve Artuklu Hükümdarı Necmettin Alp'in Gürcü Kralı'na elçiler ile birlikte 100.000 dinar fidye[180] gönderdiği ve serbest bırakılmasını istediği bilgisi yer almaktadır[181]. Gürcüler bu başarılarına rağmen Ani'yi ele geçirememişlerdir. 1155 yılında Ani'de ayaklanmış olan rahipler de şehrin idaresini Fahreddin Şeddâd'dan alarak V. Fazlûn'a vermişlerdir. Fahreddin Şeddâd ise Şam'a giderek Esededdin Şirkuh'a sığınmıştır[182]. 1161 yılında Fazlûn'un emirliği de din adamlarının ayaklanıp şehri Gürcülere teslim etmesi ile son bulmuştur[183].

Papazların baskısına dayanamayan Fazlûn Bagaran (Kilittaşı) Kalesi'ne sığınmıştır. Papazların daveti ile Ani'ye gelen Giorgi, şehre geri dönen Fazlun ve Şeddâdî ordusu ile büyük bir savaş başlatarak katliam ve yağmalamayla şehri işgal etmişlerdir. Ani ikinci kez Gürcü hâkimiyetine girmiştir. Gürcüler Ani'de içlerinde Hıristiyanların da bulunduğu 1000 kadar insanı katletmişler ve Sargir (Sa'dun)'u da şehrin valisi olarak tayin etmişlerdir[184].

1143 yılında "Türk asıllı bir kumandanın çocuğu" olarak Ani'deki hamamda dünyaya gelen devrin önemli ilim adamalarından olan Kadı Burhaneddîn-i Ânevî[185] çocukluk yıllarını Ani'de geçirmiş olup18 yaşında iken bu işgale şahit olmuş ve Enîsü'l Kulûb[186] adlı eserinde o gün yaşananları acıklı bir şekilde anlatmıştır. Bu savaşta kadın ve çocukların acımasız bir şekilde öldürüldüğü, kendisinin ve ailesinin de içinde bulunduğu sağ kalanların esir alındığını belirtmiştir. Yaşanan olayların ve bu katliamın sorumlusunun Gürcü Başkomutanı İvan Orbeli'nin eseri olduğu bilgisini de vermektedir. Kadı Burhaneddîn-i Ânevî, İncil ve Tevrat'ı okumayı ve onların dilini bildiği için serbest bırakılmıştır. İklim-i Rum olarak bilinen Anadolu Selçuklu hâkimiyetindeki topraklara göç etmek zorunda kalan Kadı Burhaneddîn-i Ânevî'nin sefalet içinde yaşamış olduğu bilinmektedir[187].

1161 yılında II. İzzeddin Saltuk ve Damadı II. Sökmen Ani'nin elden çıkmasına seyirci kalamayarak birlikte Giorgi'nin üzerine yürümeye karar vermişlerdir. Bu kararı almalarında

---

[180] Ural ve diğerleri İbnû'l Esir'in bu savaşın tarihini h. 548 (1153) olarak verdiğini fakat İzzeddin Saltuk'un fidye karşılığı salıverildiğinden bahsetmediğini, İbnü'l Azrak'ın ise h. 544 (1154) olarak verdiğini ve ayrıca Sümer İbn Hamdun ve Anı'lı Samuel'in Azrak'ın verdiği tarihi doğruladığını belirtmektedir. Ural vd., 2011:198.

[181] Arslan, 2021a: 57; Özkan, 2002: 72; Cengiz, 2003: 95; Yıldırım, 2010: 67; Ateş, 2019: 136; Bezer, 2010: 410; Cengiz, 2008: 40; Kırzıoğlu, Turan'ın eserini kaynak göstererek 1153 tarihini vermekte ve yüz bin altının toplanmasında Şahbanu'nun destek verdiğini belirtmiştir. Kırzıoğlu, 1982: 74; Turan, 1973:10.

[182] Arslan, 2021a: 57; Cengiz, 2013: 96; Yıldırım, 2010: 67; Ateş, 2019: 136.

[183] Bezer, 2010: 410; Turan,1973: 11.

[184] Vardan, 1937: 205; Arslan, 2021a: 57; Kırzıoğlu, 1982: 78; Mateos, 2000: 331; Brosset, 2003: 345-349; Martın, 1818: 113; Bezer, 2010: 410; Köprülü, 1943: 466; Kala, 2021: 166; Turan,1973: 11.

[185] Arslan, 2021a: 58; İbrahimi, 1995: 242-243; Köprülü, 1943: 464.

[186] Enîsü'l Kulûb, (Kadı Burhaneddîn-i Ânevî'nin (Ö. 608/1212'den sonra) tarihî, dinî ve ahlâkî konulara dair Anadolu Selçuklu tarihini anlatan Tuslu Firdevsi'nin Şehnamesi'ne reddiye mahiyetinde yazmış olduğu manzum eseri önemli yerli kaynaklardandır. 46 yılda tamamlanmış 7 ciltten oluşan eserin bulunan tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Ayasofya, nr, 2984 İbrahimi, 1995:242-243).

[187] Köprülü, 1943: 464; Arslan, 2021a: 58; Ercan ve İpek, 2016: 247-248; Ural vd., 2011: 200; Turan,1973: 11.

Sökmen'in eşi, Saltuk'un kızı olan Şah Bânu'nun etkisi olduğu kabul edilmektedir. Daha sonra Artuklu Necmeddin Alpi, Kars ve Sürmari Hâkimleri ile Dilmaçoğlu Bitlis-Erzen Emiri Fahrüddevle Devlet Şah'ta bu ittifaka katılmıştır. Ani'yi almak için toplanan bu beyler Artuklu Beyi gelmeden şehri kuşatmışlar ve bu haberi alan Gürcü Kralı Giorgi'de şehri kurtarmak için gelmiştir. II. İzzettin Saltuk'un esir düştüğü sırada Gürcü Kralı ve oğulları ile savaşmayacağına dair ant içtiğini bahane ederek savaştan uzaklaşmış olması Türklerin ağır bir yenilgiye uğramalarına sebep olmuştur. Savaş sonunda Gürcüler zengin bir ganimet ele geçirmekle birlikte pek çok Türk'ü öldürmüşler ve dokuz bin esir almışlardır. Bu savaşın kaybedildiğini öğrenen Necmettin Alpi Malazgirt'teki ordusunu toplayarak Meyyafarikin'e dönmüştür[188]. 1161 yılında yapılan bu savaşı Gürcüler kazanmıştır. Ani'nin ikinci kez işgal edilmesinin ardından Gürcü Kralı Giorgi 1162-1163 yıllarında uzun yıllar Müslümanların elinde kalmış olan Divin ve Gence'ye saldırmıştır[189].

Bu işgal sırasında 10.000 kişinin öldürüldüğü ele geçirilen esirlerin çıplak olarak götürüldüğü ve elbiselerinin sonradan verildiği bilinmektedir[190]. Bu haber üzerine durumdan rahatsız olan İldenizlilerden Azerbaycan Atabeyi Şemseddin İldeniz, Irak Selçuklu Sultanı Arslanşah, Ahlatşahlardan II. Sökmen, Saltuklulardan II. İzzettin Saltuk, Erzen-Bitlis Beyi Dilmaçoğulları'ndan Fahrüddevle Devletşah ve Meraga Emîri İbn Aksungur'un da katıldığı 50.000 kişilik bir kuvvet ile 1163 yılının ocak ayında Gürcistan'a yapmış olduğu akınlar sonucunda 1164 yılında yapılan savaşta büyük bir zafer kazanarak Ani'yi geri almışlardır[191].

Bu sırada Ani'nin, Töri reisi olarak bahsedilen birisi tarafından muhafaza edildiği bilinmektedir. II. Sökmen bu sırada sadece bu şehri kuşatmakla kalmamış, çevredeki bölgelere de akınlar düzenleyerek yağmalamıştır[192]. Kaynaklarda İldeniz'in Arslanşah'ı kışkırtarak savaşa katılmasını sağladığı bilgisi geçmektedir[193]. Bu zaferden sonra Abhaz Gürcü Kralı Georgi, Anı'yi teslim etmiş ve Atabey İldeniz 1164 yılında şehre girmiştir. Atabey İldeniz şehirden hemen ayrılmayarak yaklaşık 8 ay kadar burada kalmış ve şehri imar faaliyetlerinde bulunmuştur[194].

---

[188] Sümer, 1989: 24; Vardan, 1937: 205; Sevim,1994: 302; Mateos, 2000: 331; Bezer, 2010: 410; Arslan, 2021a: 58; Ural vd., 2011: 202; Kırzıoğlu, 1953: 395; Turan,1973: 13; Merçil,1995: 277-278; Cengiz, 2003: 98; Bedirhan, 2000: 179; Ateş, 2019: 139.

[189] Ural, vd.; 2011; Kırzıoğlu,1965: 694.

[190] Brosset, 2003: 352; Ural vd., 2011: 202; Ateş, 2109: 140; Cengiz, 2003: 98; Bedirhan, 2000:180; Öngül, 2002: 461; Mateus, 2000: 33 Vardan,1937: 205; İbnû'l Esir, 2016: 324.

[191] Arslan, 2021a: 58; Brosset, 2003: 348-352; Ural vd, 2011: 202; Kırzıoğlu,1965: 694; Bedirhan, 2000: 180-182; Ateş, 2019: 136; Ural vd., 2011: 204; İbnül Esir'in verdiği bilgiye göre Gürcü ordusunda bulunan Müslüman Gürcülerin İldeniz'e katılıp bilgi vererek rehberlik ettiklerini ve bu durumun savaşın kazanılmasında etkili olduğu, benzer şekilde, bir Gürcü'nün savaş esnasında kendi ırkdaşlarını arkadan vurduğu ve bu kişinin şehrin Valisi Sadun olduğu bilgisini vermiştir (Brosset, 2003:350-352)

[192] İbnû'l Esir, 2016: 234.

[193] Ateş, 2019: 142; Vardan, 1937: 235-236.

[194] Cengiz, 1968: 100; Kala, 2021:166.

Atabey İldeniz şehirden ayrıldıktan sonra Ani'yi Ebu Şuca Menûçehr'in soyundan ve dostlarından Emir Şeddâd ile III. Fazlun'un kardeşi Emir Şahinşah'a (1164-1200) vermiştir[195].

Oldukça başarılı ve çalışkan bir Emir olan Şahinşah'ın Ani'deki harap olan sur duvarları, suyolları, cami, mescit ve kamu binalarını yenilemesi, yapan yenileyen ve inşa eden anlamındaki Ebu'l Muammeran ünvanını kazandırmıştır. Bu unvan kendisinin inşa ettirdiği Ani'nin ikinci büyük camisi olan ve uzun minaresiyle bilinen Boz Minareli Cami Külliyesi'nin Ebu'l Muammeran Camiii olarak adlandırılmasına vesile olmuştur[196].

Fotoğraf 1 23. Ebu'l Muammeran Camii

Kaynak: Ani Kazısı Arşivi

1174 yılında Selçuklu hâkimiyetinde olan Arran bölgesi yaşanan iç karışıklıklardan dolayı korunmasız bir duruma gelmiştir. Çevresindekilerin tahrik etmesi ile birlikte bu durumu fırsat bilen Kral III. Giorgi harekete geçmiştir. Ani'deki Ermeni halkın yardımı ile tekrar şehri ele geçirmiş şehrin hâkimi olan Şahinşah (Ebu'l Muammeran) ve kardeşi Fahreddin'i esir alarak Tiflis'e götürmüşlerdir. Ani'nin Gürcü işgaline uğradığı haberini alan İldeniz, 1174 yılının

[195] Arslan, 2021a: 58; Ural vd., 2011: 207; Cengiz, 2003: 101; Yıldırım, 2010: 76; İbnû'l Esir, 11: 262; Kırzıoğlu, 1953: 401.
[196] Cengiz, 2003: 101; Küçüköner, 2018: 75; Arslan, 2021ab: 477.

sonlarına doğru Arran bölgesine akın düzenleyerek Ani şehrini kuşatmış fakat kış şartlarından dolayı kuşatmayı kaldırarak Nahçıvan'a geri dönmüştür[197].

Türk idarecileri, Gürcülerin Ani şehrini ele geçirmesine müsamaha göstermeyerek 1175 yılının yaz aylarında Türk ordularının birleşmesi ile oluşan kuvvet birlikleri harekete geçmiştir. Sultan Arslanşah başta olmak üzere Atabek İldeniz, Ahlatşah II. Sökmen, Diyarbakır Artukluları, Irak ve Azerbaycan Emirleri Nahcivan'da toplanmış, Beydili Türkleri de bu birliğe katılmıştır[198]. Kaynaklarda yapılan bu sefer sonucunda Ani'nin kesin olarak alındığına dair bilgi bulunmasa da dönemin tarihçileri 1175 yılında yapılan bu savaş sırasında Ani'nin Arslanşah ve diğer Türk Beyleri tarafından alındığı kabul edilmektedir. Bazı kaynaklar şehrin Türklerin eline geçmesi ile birlikte Tiflis'e götürülen Şahinşah'ın tekrar Emir olduğunu ve 1199 yılına kadar 25 yıl daha şehre hükmettiğini[199] kaydederken bazı kaynaklar ise bu kez Şeddâdî emirliğine Emir Mahmud'un diğer oğlu olan Sultan'ın geçtiği bilgisini vermektedir[200].

Ani'deki 595 (1199) tarihli bir kitabeden Sultan b. Mahmud b. Şavur b. Menûçehr eş Şeddâdî (Şehinşah) adlı bir mensubun hayatta olduğu anlaşılmakta ve kaynaklarda bu tarihten sonra Şeddâdîlerden bahsedilmemektedir[201].

Gürcistan Kralı III. Georgi'nin erkek varisi olmaması sebebi ile yerine Kıpçaklı anadan doğan Tamara geçerek Gürcistan'ın ilk kadın hükümdarı olmuş ve 28 yıl hüküm sürmüştür[202]. Gürcüler ile Ahlatşahlar arasında 1174 yılından Tamara'nın tahta geçmiş olduğu 1184 yılına kadar, herhangi bir mücadele yaşanmamıştır[203].

Irak Selçuklularının 1194 yılında sona ermesi, İldenzlilerden Nusretüddin Ebubekir ile kardeşi Emiran Ömer arasında yaşanan kıyasiye mücadele Tamara'nın siyasi anlamda gücünün artmasına katkı sağlamıştır. Arran toprakları, Gence ve ona bağlı kaleler dışındaki bölgeler ele geçirilmiştir[204].

1191 yılında Tamara'nın göreve getirmiş olduğu Zakaria ve İvane adlı iki kardeşin Gürcülerin ilerlemesinde çok katkısı olmuştur[205].

1196 yılında Ani'ye bağlı kaleleri ve bölgeyi denetimi altına alarak Anberd'i ele geçirmiş ve 1199-1200 yıllarında da Ani'yi son Şeddâdlı Emiri olan Şahinşah'tan alarak,

---

[197] Ural, vd., 2011: 207; Cengiz, 2003:103; Ebu'l Farac Tarihi, C.II, 1999: 418; Vardan, 1937: 208; Yıldırım, 2010:77, Honigmann, 1968: 268; Kala, 2021: 166.
[198] Ural, vd.,2011: 207; Vardan, 1937: 208; Kırzıoğlu, 1953: 404; Bezer, 2010: 410; Cengiz, 2003: 99; Ateş, 2019: 142.
[199] Kırzıoğlu, 1953: 405; Ural, vd., 2011: 208.
[200] Arslan, 2021a: 59.
[201] Bezer, 2010: 410.
[202] Cengiz, 2003: 104; Vardan,1937: 211; Ateş, 2019: 147.
[203] Ateş, 2019: 147, Honigmann, 1993: 268 Minorsky, 1953: 102.
[204] Cengiz, 2003: 104; Bedirhan, 2000: 182; Yıldırım, 2010: 80; Brosset, 2003: 390-395.
[205] Honigmann, 1993: 268; Martın,1818: 113; Brosset, 2003: 369; Minorsky, 1953: 106.

Alparslan'ın şehri fethinden sonra 136 yıl Ani kolunu yöneten Şeddâdîler'e de son vermiştir[206]. Şehrin yönetimi Ebu'l Muammeran'ın başarılı ve adil yönetiminden sonra Zakaria Mkhargrdzeli ve zalim olan kardeşi İvane'ye (Kıllı Orhan) verilmiştir[207].

1209 yılında Erdebil sultanı harekete geçerek, Aras'ın yukarı taraflarına kadar ilerlemiş ve başka hiçbir yerde herhangi bir saldırıda bulunmadan doğrudan Ani'ye gelmiştir. Şafak vaktinde çanların çalınması ile birlikte şehre girerek yağmalamışlardır. Bu saldırı sırasında kilisede, meskenlerde, mağaralarda ve kalede saklanmış olan 12.000 kişi öldürülmüş ve Erdebil Kralı büyük bir ganimet ile ülkesine dönmüştür[208].

Buna karşılık olarak Zakaria Mkhargrdzeli, Kraliçe Tamara'dan da izin alarak kardeşi İvane ile birlikte 1210 yılının ramazan ayının başlangıcında Erdebil'e saldırarak Sultanı, karısını ve çocuklarını esir almış, Ani'de kilisede öldürülen 12.000 Hıristiyan tebaaya karşılık 12.000 Müslüman'ı camilerde öldürerek aynı şekilde büyük bir ganimet ile Ani'ye geri dönmüşlerdir. Bu durumdan mutluluk duyan Tamara ise kendisine değerli hediyeler takdim eden Zakaria ve İvane birçok şehir vermiştir[209].

Gürcülerin hâkimiyetinde olan Ani'nin önce Kıpçaklar daha sonra ise Moğollar tarafından istilaya uğradığı bilinmektedir[210].

1220-1221 yıllarında Moğollar Anadolu'da Arran bölgesine gelmiş ve aynı yıl yapılan savaşta Tamara'nın oğlu III. Giorgi'nin Krallığı döneminde Gürcüleri büyük bir bozguna uğratmış ve birçok Gürcü şehrini ele geçirmiştir[211]. Buna bağlı olarak da Ani şehrinin de bu tarihlerde Moğol istilasına uğramış olduğu kabul edilmekte ve birçok tarihi eserin de bu dönemde yakılıp yıkılarak tahrip edildiği tahmin edilmektedir[212].

Celaleddin Hârizmşah 1226 yılının Ramazan ayında (Ağustos- Eylül) ayında Ani'yi kuşatmış fakat İvane'nin güçlü savunması karşısında şehri alamamış ve burada küçük bir birlik bırakarak Tiflis'e gitmiştir[213].

1227-1228 yılında Celâleddin Hârizmşah, Lori yakınlarında Mindor'da başkumandan İvane'nin komutasındaki Gürcü ordularını yenmiştir[214]. Gürcü komutanı İvane bu yenilginin hemen ardından Alan, Laz, Sabir ve Kıpçaklarla anlaşarak 40.000 kişilik ordu ile Hârizmşahlara karşı saldırı için hazırlanmıştır. Hârizmşah ve sayıca çok daha fazla olan Gürcü ordusu Betak

---

206 Cengiz, 2003: 105; Vardan, 1937: 217-218; Arslan, 2021: 59; Brosset, 2003: 414.
207 Arslan, 2021: 59; Bezer, 2010: 410; Vardan, 1937: 217-218; Kırzıoğlu, 1953: 409; Brosset, 2003: 313-314.
208 Brosset, 2003: 314-315; Yıldırım, 2010: 83-84; Yazıcı, 2017: 66; Arslan, 2021a: 60; Yıldırım, 2010: 84;
209 Vardan, 1937: 219; Brosset, 2003: 414-416; Arslan, 2021a: 60.
210 Arslan, 2021a: 60; Kırzıoğlu, 1953: 428.
211 Vardan, 1937-225-226; Honigmann, 1993:269.
212 Arslan, 2021a: 60.
213 Barthold, 1968: 436.
214 Grousset, 2006: 295-296; Büyükçınar, 2018: 274.

Gölü çevresinde karşılaşmış fakat Hârizmşah'ın 20.000 kişilik Kıpçak ordusunu saf dışı bırakmasıyla Gürcü ordusu bu savaştan yenilgiyle ayrılmıştır[215]. Gürcülerin ve Kıpçakların yapmış oldukları ittifakın bozulması bu yenilgiye sebep olmuştur[216]. Hârizmşahlar, Gürcü ordusunu yenilgiye uğrattıktan sonra Tiflis'e geri dönmüştür[217].

Bu dönemde güçlü bir Moğol saldırısı baş göstermiştir[218]. Carmagun Noyan komutasındaki Moğol kuvvetleri 1239 yılında Kars ve Ani'ye gelmişlerdir[219]. Ermenistan'ı istila etmek için hazırlanmış olan Carmagun, 1238 yılında Sevan Gökçe Gölü'ndeki ordugâhında Gürcü Prensi Avak Sargis ile tanışmıştır. Avak, Moğollara haraç vererek itaatini bildirmiş ve Carmagun ile birlikte 1239 yılında ilk hedefi olan Ani seferine katılmıştır. Carmagun Noyan şehrin teslim edilmesi için elçiler göndermiş fakat halk komutanları olan Şahinşah'tan izin almadan bunu yapamayacaklarını belirterek şehri teslim etmemekle birlikte elçileri de öldürmüşlerdir. Bu durum üzerine Carmugan şehre saldırı emrini vermiş, mancınıklarla surları delerek şehre girmiş, büyük bir katliam ve yağma sonucunda Ani'yi almıştır[220]. Carmagun Noyan fetihten sonra şehri yönetmesi için Kara Bahadır Han adında birisini tayin etmiştir. Kara Bahadır Han, 1240 yılında Sürmeli çukurunu Ani'ye bağlamıştır[221]. Genceli Krikagors o gün yaşananları şöyle anlatmıştır.

Ani Şehrine Dair:

Cenab-ı Hak Bu Şehri Moğol Generallerinin Eline Nasıl Düşürdü?

Bu şehir ahali ve hayvanat ile dolu idi. Muhkem surlar ile muhafaza edilmişti, Hudutları içinde o kadar çok kilise mevcut idi ki yemin ettikleri zaman "Ani'nin binbir kilisesi üzerine yemin ederlerdi. Bu şehir servet içinde yüzüyordu. Bu refah onu kibir ve gurura sevk etti. Kibir ve gurur ise onun inkırazına sebep oldu. "Çarmağan" ahaliyi teslim olmaya davet için mükâleme memurlarını göndermişti. "Ani şehrinin ileri gelenleri hâkimiyeti altında bulundukları" Şahinşah"a danışmadan cevap vermeye cesaret edemediler. Fakat halktan meydana gelen bir sürü gönderilen mükaleme memurlarını parçaladı. Bunu haber alan kâfirler (Tatarlar) şehri çepeçevre kuşattılar. Mancınıkları maharetle kurdular. Şiddetle taarruz ederek şehri hücum ile zapt ettiler. Muhasara edilmişler arasında bulunan ayan beldenin birçoğu düşmanın hareketini kolaylaştırmakla katliamdan kurtuldular. Mamafih Tatarlar ahaliyi sürülerin haricine çıkmaya davet ve kendilerine dokunulmayacağını vaat ettiler. Hepsi koşup çıktıkça, bunları aralarında kısım kısım ayırarak esir sıfatı ile götürdüler. Bunu müteakip Ani'ye girerek ihtiva ettiği bütün kıymetli eşyayı zapt kiliseleri yağma, en güzel abideleri yıkarak şehri tamamen harabeye çevirdiler. Bu ne feci manzara idi. Analar, babalar çocuklarıyla birlikte katledilmiş, birbiri üzerine taş yığınları gibi istif edilmiş yatıyordu.

---

[215] Taneri, 1993:67; Büyükçınar, 2018: 274.
[216] Honigmann, 2001: 269; Büyükçınar, 2018: 274.
[217] Arslan, 2021a: 61.
[218] Büyükçınar, 2018: 273.
[219] Grousset, 1970: 263; Arslan, 2021a: 61; Akkuş, 2012: 210; Martın,1818: 113.
[220] Ayan, 2018: 189; Kırzıoğlu, 1953: 437-438; Arslan, 2021a: 61; Solmaz, 2000b: 232; Demirer, 2015: 40-41; Subaşı, 2017: 524.
[221] Bağcı, 2019:19.

> Rahipler bütün hadimin ruhaniye kanıyla ıslanmış idi. Sabunla yıkanmaya alışmış narin vücutlar şişmiş mor bir renk almışlardır. Şehrin surları haricine hiç çıkmamış kimseler yalın ayak esarete sürüklenmiştir. Esnayi Ayı'nda vaktiyle yalnız şarap içen ruhban şimdi açlıklarını gidermek için necis hayvanların etini yiyor hararetlerini gidermek için kısrakların pis sütünü içiyordu. Namus ve iffet sahibi kadınlar bir sürü şehvet düşkünü adamların heveslerine teslim edilmişti. Bekâretini Allah'a nezir etmiş, müddeti hayatlarınca bakire kalmaya yemin etmiş Azizelerin ırz ve namusları rast gelen her şahıs tarafından kirletiliyordu. Bu muhasara bu suretle neticelenmiştir[222].

Böylece Avak Sargis'in yardımı ile Moğol Noyanı Carmugan Ani'yi fethetmiştir[223].

Gürcüler ile Moğollar arasındaki ilişkiler gelişerek devam ederken Atabek Avak Sargis itaatini bildirmek üzere güneydoğuda ikamet etmekte olan Ogeday Kaan'ın yanına giderek dostluğunu kazanmak için çabalamıştır. Ogeday da onun yaklaşımını dostane olarak kabul etmiş ve kendisine zevce olarak bir Moğol kızı vermenin yanı sıra memleketini de geri vermiştir. Uzun süren savaşlardan yorgun düşmüş olan Gürcüler de Avak Sargis'in sayesinde Moğollar ile barış imzalayarak onların hâkimiyetine girmiştir[224]. Avak Sargis, Moğol Noyanı Carmugan'la iyi ilişkiler kurmuş ve onun tavsiyesi ile Moğol Hanı Ogeday Han'a gitmiştir. Han'a bağlılığını bildiren Avak Sargis, bir Moğol kadını ile de evlendirilerek Ani'ye gönderilmiştir[225]. Böylelikle, 1199 yılında Şeddâdîleri yıkarak Ani tahtına geçen ve 40 yıl boyunca Ani'yi bağımsız bir şekilde yöneten Gürcü Krallığı'nın Ani'deki yönetimi de artık Moğollara bağlı olmuştur. Avak Sargis, Cengiz Han'ın oğlu Çağatay Han ile de iyi bir dostluk kurmuş ancak 1241 yılında Çağatay Han'ın[226] Haşhaşiler tarafından öldürülmesi ile Çağatay'a düşman olanlar Avak Sargis'e de düşman olmuşlardır. Avak Sargis'in prensliğini de Moğollara sadakatten geri kalmayan amcasının oğlu I. Şahinşah'a bahşetmişlerdir. Ancak yeniden Han'ın huzuruna çıkmayı kabul eden Avak Ani'nin hâkimiyetini alarak geri dönmüştür[227]. Avak Sargis ile Şahinşah 1243 yılında Moğollar ve Türkler arasında yaşanan Kösedağ Savaşı'na da katılmışlardır[228]. 1250 yılında ölen Avak Sargis'in erkek varisi olmadığı için, Ani şehrinin ve çevresinin genel valiliği Moğollar tarafından karısı Vartuş Gonca'ya verilmiş, Ani'nin beyliğine ise I. Şahinşah'ın oğlu Zakaria geçmiştir[229].

Ani'deki Gürcü komutanları, Moğol idaresinden çıkıp bu tarihten itibaren Hülâgû Han'ın İlhanlı vassalı olmuşlardır. Irak ve Suriye seferlerinden sonra Moğollara üstün

---

222 Solmaz, 2000b: 233; Arslan, 20s21a: 61-62; Karamağaralı, 1997a: 102.
223 Demirer, 2015: 42-43.
224 Subaşı, 2017: 526
225 Kırzıoğlu, 1953: 439; Arslan, 2021a: 62; 2022: 23; Solmaz, 2000b: 233; Demirer, 2015: 44.
226 Başka bir rivayete göre 1242 yılında ölmüş ve tahtını torunu Kara Hûlâgü'ye bırakmıştır. Yuvalı, 1993: 177.
227 Kırzıoğlu,1953: 439.
228 Kırzıoğlu,1953: 439; Arslan, 2021a: 62;
229 Kırzıoğlu, 1953: 226; Arslan, 2021a: 62; 2022: 23;

hizmetleri olan ve Gürcü Prensi Şahinşah oğlu Zakaria[230] kendisine atfedilen "Hülâgû'ye ait vergilerin toplanmasında engel çıkardığı" şeklindeki bir iftira sonucu öldürülmüştür[231]. Ani Beyliğine de Zakaria'nın yerine I. Şahinşah'ın torunları, İvane'nin oğulları ve Zakaria'nın yeğenleri olan II. Şahinşah ile Akboğa atanmıştır[232].

1319 yılında Ani'de şehrin yapılarını büyük ölçüde harap etmiş olan büyük bir deprem meydana gelmiştir[233]. Bu tarihte şehri ziyaret eden birçok gezgin ve araştırmacı bu deprem sonrasında şehirdeki mimari yapıların hasar gördüğünü ve bu nedenle Ani sakinlerinin Kırım, Trabzon, Polonya gibi farklı şehirlere dağıldıklarını ve bu tarihten sonra Ani'de yerleşimin olmadığını ileri sürmüştür[234].

Ancak Ebu'l Menûçehr Cami'nin batı duvarında Ani'deki İlhanlı hâkimiyetinin devam ettiğini belgeleyen vergi muafiyetine dair[235] 10 satırlık çiçekli kufi ile yazılmış olan Farsça kitabesinde Ebu Said Bahadır Han (1317-1335)'ın adının geçmiş olması[236] ve yine Ebu Said Bahadır Han adına Tebriz darplı üzerinde sekiz dilimli çerçeve ile sol tarafında delik bulunan iki adet sikke bir adet penezin (para) bulunmuş olması bu dönemde Ani'de yaşamın olduğunu kanıtlayan belgelerdir. Yine İlhanlı Sultanlarından Muhammed Han (1336-1338)'a ait Ani'de basılmış iki gümüş sikke ve Süleyman Han'ın 1340 tarihli gümüş sikkesi ile Nûşirevân 1344-1353)'a ait Ani baskılı ve altın olduğu iddia edilen sikkenin var olması da bu durumu kanıtlar niteliktedir[237]. Birer belge niteliği taşıyan bu eserler İlhanlı devletinin 1353 yılındaki yıkılışına kadar burada hâkimiyet sürdürdüklerini göstermektedir[238].

1335 yılında İlhanlı hükümdarı Ebu Said Bahadır Han'ın ölümü üzerine Moğol Noyanlarının yaşamış oldukları taht mücadeleleri Moğol Hanlığı'nın çöküşüne sebep olmuştur. Moğol beyleri, Hûlagû Han'ın soyundan değil de Cengizoğlu kolundan Arpagon'u Han olarak seçmişlerdir. Ancak 1336 yılında Arpagon Han isyan eden bir vali tarafından öldürülmüştür.

Anadolu Valisi Uzun Hasan (Hasan Celayir) ile Çopan'ın torunu Küçük Hasan iktidar mücadelesine girmişlerdir.1338 yılında Küçük Hasan, Celayirli Hasan'ın elinden Başkent Tebriz'i almıştır. Tebriz başkent olmak üzere Küçük Hasan Azerbaycan ve Irak'ı içine alan bir hükümdarlık kurmuştur. Küçük Hasan'ın 1343 yılında ölümünden sonra yerine oğlu Eşref

---

230 Demirer, 2015: 83.
231 Vardan, 1937: 235; Arslan, 2021a: 62; Demirer, 2015: 84.
232 Kırzıoğlu, 1953: 444.
233 Solmaz, 1994: 121; Sevindi, 2015: 580; Arslan, 2021a: 63; Brosset, 1860: 16; Martın,1818: 114.
234 Brosset, 1860: 16.
235 Arslan, 2021a: 63; Kırzıoğlu,1953: 63.
236 Erdal, 2010:126.
237 Karamağaralı, 2006: 33; Kırzıoğlu, 1953: 63; Arslan, 2021a: 63; Barthold, 1968: 436; Brosset, 1860: 16.
238 Arslan, 2021a: 63; Karamağaralı, 1997a: 102.

geçmiştir. Bu dönemde 1355 yılında Kıpçak Hanı Canıbeg Azerbaycan'a girmiş, Eşref Bey'i[239] öldürmüş ve topraklara sahip çıkmadan Rusya'ya geri dönmüştür. Bu olay Uzun Hasan lehine olmuş fakat tam bu sırada ölmesi (1356) nedeni ile yerine oğlu Üveys geçmiş ve Azerbaycan'ı ele geçirmiştir[240].

Ani 1356 yılında Moğol Hanı olan Canıbeg Han zamanında kısa süre de olsa Altın Orda Hanlığı'na bağlanmıştır[241]. 1358 yılında Canıbeg Han'ın ölümünden hemen sonra Celayirliler, Altın Ordalıları bölgeden çıkararak yönetimi ele almışlardır[242]. 1375 ve 1377 tarihli Şeyh Üveys'in kardeşi Hüseyin Han'a ait Ani darplı iki bakır sikke, Ani'deki Celayirli hâkimiyetini kanıtlayan önemli birer belgedir[243].

Karakoyunlular, 1380 yılında Kars'ı fethetmiş daha sonra Türemiş oğlu Kara Mehmed zamanında da Ani'yi hâkimiyeti altına alarak şehrin yönetimine de Emir Beyazıt'ı getirmişlerdir.1394 yılında Timur'un komutanı Emir Zirek tarafından Ermenistan ve Gürcistan'ın fethedilmesi ile Karakoyunluların şehirdeki hâkimiyeti çok kısa bir sürede son bulmuştur. Şehrin yönetimi bu kez de Çağataylardan Duladay Bey'e verilmiş onun ölümü ile birlikte yerine oğlu geçmiştir[244].

Timur'un 1406 yılında ölümü ile birlikte torunları Ömer ve Ebubekir'in birbirleri ile sürtüşmesi Karakoyunlular ile Gürcü Kralı VII. Giorgi'yi, eski topraklarını almak için harekete geçirmiştir. Kral Giorgi Ani'ye saldırmıştır[245].

Karakoyunlulardan Kara Yusuf da bu durumu değerlendirerek 1405-1408 yıllarında Timur'un torunu Ebû Bekir Mirza'ya karşı kazanmış olduğu zaferler sonucunda Doğu Anadolu'da birçok bölgeyi alarak Tebriz'e bağlamıştır[246]. Bu dönemde Kars ili de Ani vilayeti adı altında Revan ve Eleşkirt çevrelerini de içine alacak şekilde Tebriz'e bağlı kalmıştır [247]. Şehir bu ikinci Karakoyunlu hâkimiyeti sırasında 1421-1435 yılları arasında Timurlular ile yapılan savaşlar esnasında oldukça zarar görmüş, bu durum şehrin vilayet merkezi olma özelliğini kaybetmesine sebep olmuştur[248]. Özellikle Karakoyunlular dönemindeki saltanat çekişmeleri 1436-1438 nüfusun dağılmasına yol açmış ve Ani şehir olma özelliğini büyük ölçüde kaybetmiştir. Savaş ve yıkımlardan oldukça bunalan Anililer şehri terk etmeye

[239] Tebriz şehrini savunan mahalli hükümdar öldürüldükten sonra, başı Tebriz'deki büyük camiinin kapısına asılmıştır. Grousset, 1999: 383.
[240] Grousset, 1999: 368.
[241] Kırzıoğlu, 1953: 460.
[242] Kırzıoğlu, 1953: 460; Arslan, 2021a: 63.
[243] Kırzıoğlu, 1953: 460; Brosset, 1860: 16; Arslan, 2021a: 63; Karamağaralı, 2006: 33.
[244] Karamağaralı, 1997a: 102; Arslan, 2021a: 64; Clavijo, 1993: 204-205.
[245] Clavijo, 1993: 198.
[246] Sümer, 2001: 435.
[247] Kırzıoğlu, 1953: 488-489; Arslan, 2021a: 64.
[248] Kırzıoğlu, 1953: 488-489.

başlamışlardır[249]. Ani'de 15. yüzyıla ait olduğu tespit edilen fakat Karakoyunlulardan hangi hükümdara ait olduğu bilinmeyen bir bakır paranın varlığından da bahsedilmektedir[250].

1467 yılında Akkoyunlu Uzun Hasan Bey, Karakoyunlulara ani bir saldırı düzenlemiş Cihanşah'ı öldürerek ordusunu dağıtmış ve iki oğlunu da esir almıştır[251]. Savaş sonrasında Kafkasya ve Doğu Anadolu artık Karakoyunlular'ın değil Akkoyunluların hâkimiyeti altına girmiştir[252]. Akkoyunluların son dönemlerinde başlayan taht kavgaları ile devlet ikiye bölünmüş ve Ani şehri ise İskenderoğlu Elvend'e kalmıştır[253]. Safevi Şah İsmail 1502 yılında Akkoyunlu Elvend Bey'in ordusunu Nahcivan yakınlarındaki Şerûr'da ağır bir yenilgiye uğratmış ve Tebriz'e gidip hutbe okutarak tahta çıkması ile birlikte Safevi Devleti kurulmuştur[254].

Safevi Şah İsmail'in kazanmış olduğu bu zafer ile birlikte Akkoyunlu Devleti'nin bu kolu yıkılmış ve Ani'nin yönetimi de Safeviler tarafından Avşar Türkmenlerine bırakılmıştır[255]. 1344-1534 yılları Ani Şehri'nin, İlhanlılar, Timurlular, Karakoyunlular Akkoyunlular, Safeviler ve Avşar Türkmenleri arasında yaşanan mücadelede kaldığı bir dönem olmuştur[256]. Erzurum eyaletinin kurulması ile birlikte Erzurum ve Kars havalisindeki Avşar Türkmen beyliğine son verilmiştir. Çaldıran Seferi'nde Yavuz Sultan Selim'e itaat etmiş olan Avşarlı Sevindik Han Korcubaşı, Yavuz Sultan Selim'in vefatından sonra tekrar Safevilere bağlanmıştır. 1534 yılında Kanuni Sultan Süleyman, Irakeyn Seferi esnasında Avşar Beyliği'ne son vermiştir. Dulkadirli Mehmed Han'ın Erzurum Beylerbeyi olması ile Erzurum ve Kars artık bir Osmanlı vilayeti şeklini almıştır[257]. Ani toprakları da bu dönemde Osmanlı topraklarına katılmıştır[258]. 1579 yılında Lala Mustafa Paşa'nın Kars'ın imar faaliyetlerini gerçekleştirdiği sırada Ani surlarının onarılmış[259] olduğuna ait bilgiler de mühimme defterlerinde[260] Serdar'a yazılan hükümde:

> "Kars'ın Aras solundaki Keçivan Kalesi'nin ve Arpaçay'ın sağındaki Ani Kalesi'nin, Revan Beylerbeyliğinin elinden alınıp, Osmanlılara bağlanmış bulunduğu ve buralarının eski hâkimlerinin 1578

[249] Solmaz, 1994: 123.
[250] Barthold, 1968: 436.
[251] Çakmak, 2005: 100; Grousset, 1999: 431.
[252] Roemer, 1993: 356; Grousset, 1999: 431.
[253] Sümer, 1989: 273.
[254] Gündüz, 2010: 253; Çakmak, 2005: 104; Sümer, 1972: 252.
[255] Kırzıoğlu, 1953: 507; Arslan, 2021a: 64.
[256] Solmaz, 1994: 12; Serbest ve Demirci, 2007: 2717.
[257] Kılıç, 1999: 127.
[258] Kırzıoğlu, 1953: 521.
[259] Kırzıoğlu, 1953:521; 1993: 324-326; Arslan, 2021a: 65.
[260] Mühimme, XXXVIII, 115. (Mühimme Defterleri: Osmanlı Devleti'nde, Dîvân'ı Hümâyun'da kararlaştırılan hususlar üzerine padişahın onayı alındıktan sonra düzenledikleri fermanların suretlerinin kaydedildiği defterlerdir. Kütükoğlu M. (2020). "Mühimme Defterleri", *TDVİA*, C.3, 519-522.

Aralık ayındaki "istimalatname"lere uymadıkları, anlaşılmaktadır." şeklinde geçmekte[261] ve Ani Kalesi'nin üç ay içerisinde onarıldığı belirtilmektedir[262] şeklinde kayıtlıdır.

Ani, 1583 yılında Revan fethi ile birlikte Revan eyaletine bağlanmış 1604 yılında ise yeniden Safevi hâkimiyetine girmiştir. Şah Abbas komutasındaki savaşta şehir çok fazla hasar görmüştür. 1664 yılında meydana gelmiş olan depremde de ağır hasar almış olan Ani bu iki büyük yıkımdan sonra artık eski ihtişamlı günlerine bir daha dönememiştir[263].

III. Murat'ın 1579'daki İran seferi sırasında Osmanlı Serdarı Lala Mustafa Paşa'nın merkez olarak belirlenen Kars'ın şehir surlarını ve tahrip olan eserlerini yeniden imar ettikten[264] sonra şehirdeki ticari hayat gelişmiştir. Ani ise ekonomik ve stratejik önemini büyük ölçüde kaybetmiş olması dolayısıyla Anililerin ekonomik kaygılar nedeniyle şehri terk ettikleri düşünülmektedir. Ardından 1604 yılındaki Şah Abbas'ın büyük tahribatı ve 1664 depremi de şehrin terk edilme nedenleri arasında sayılabilir. Ancak yaşanan bütün bu değişimlere rağmen Ani'nin tamamen boşaltılmadığı, burada çok azda olsa Osmanlı devrinin sonlarına kadar bir hayat olduğu bilinmektedir[265].

1621 yılında Alman seyyah Henrich von Poser und Gross Nedlitz, Ani'nin savaş, yağma ve tahribatlar yüzünden terk edilerek ıssızlaştığından bahsetmektedir.

"…Asil Anigala harabelerine geldim, savaşların gazabından yıkılmış, içeride kimsenin yaşamadığı kiliseleri buldum, burada ve çevrede muhtemelen 200 kilise vardı",

1647 yılında Evliya Çelebi Kars'a gelerek Ani'nin terk edilmiş ve harap halde olduğunu belirtmiştir.

1992-1994 yılları arasında Beyhan Karamağaralı'nın yapmış olduğu kazılar sırasında sıraltı tekniğinde yapılmış olan bir seramiğin üzerinde bulunan 1756-57 tarihi yakın döneme ait olması açısından önemlidir.

2020 yılında yapılan kazılarda Büyük Hamam'da bulunan 18. yüzyıla tarihlendirilebilecek pirinçten yapılmış bir sürahi ile bardak şehirde yaşam olduğuna dair önemli birer belge niteliğindedir. Ani'nin tamamen terk ediliş tarihinin 19. yüzyıl olduğu bu yüzyılda şehri ziyaret eden seyyahların şehri ıssız ve terk edilmiş olarak tasvir etmelerinden anlaşılabilir.

Ani, 1828 yılında Rus işgali sonrasında Kars Sancağı idaresi altında Erzurum vilayetine bağlanmış, 1878 yılında imzalanan Berlin Antlaşması ile de Rusya'ya bırakılmıştır. 1918

---

[261] Kırzıoğlu,1993: 324.
[262] Kırzıoğlu, 1993: 326.
[263] Kırzıoğlu, 1953: 537.
[264] Kala, 2021:122. (Hz. Harakani'nin kaybolan kabrinin yerinin bulunması da bu surların onarılması sırasında bir dervişin rüyasında kabrin yerini görüp Lala Mustafa Paşa'ya anlatması üzerine tespit edilmiş olup bu olay bu sefere katılan Gelibolulu Mustafa Ali tarafından *Nusretname ve Künhü'l Ahbar* adlı eserinde anlatılmıştır.)
[265] Arslan, 2021a: 65.

yılındaki Brest Litowsk Antlaşması ile yeniden Osmanlı topraklarına dâhil edilmiştir[266]. 1921 tarihli Moskova ve Kars Antlaşmaları ile yeni bir devlet olan Türkiye Cumhuriyeti hâkimiyetinde kalmıştır[267].

1878-1917 yılları arasında Kars bölgesi Rus Çarlığı idaresinde olduğu dönemde Aralık 1917, Nisan 1918, Nisan 1919 ve Ekim 1920 yılları arasında Ermeni Hükümeti'nin işgali sırasında Ani'deki Türk İslam eserleri sistemli olarak yok edilmiştir. Özellikle yapıların üzerindeki kitabeler kazınarak veya tahrip edilerek ortadan kaldırılmıştır. Şehrin ortakapı surlarının batı yönündeki 28 numaralı burcun üzerinde bulunan 1065-1066 tarihli kufi yazılı kitabeye ulaşılamadığı için kazma ile yok etmek istenildiği fark edilmiştir. Aynı şekilde şehirde uzaklardan fark edilebilen iki sekiz köşeli minareye tahammül edilemediği gerekçesi ile ihtiyar Ermeni bir papaz tarafından alt sıradaki taşlar oyularak yerleştirilen dinamit ile 1894'te yılbaşında minare patlatılarak yıkılmış ve cami de tamamen ortadan kaldırılmıştır. Şehirdeki ilk arkeolojik kazıları gerçekleştiren Rus Dil Bilimci Marr tarafından müzeye dönüştürülmüş olan Ebu'l Menûçehr Cami'nin minaresi sağlam kalmış fakat 1920 yılında eserlerin Taşnak Hükümeti tarafından Gümrü'ye taşınması ile birlikte caminin kuzey duvarının dışındaki tek sıra taşları süsleyen uzun kufi kitabeyi ve onun üzerindeki İlhanlı hükümdarı Ebu Sa'id Han'a ait Farsça yarlığını sökerek Arpaçay'a atmışlardır[268].

Ani Örenyeri, Türkiye merkezi ve bölgesel yönetimin çalışmalarıyla 2012 yılında UNESCO Dünya Kültürel Mirası geçici listesine alınmış, 2016 yılında ise UNESCO Dünya Kültürel Miras Listesine girmiştir[269].

1.1. ANİ'DEKİ TÜRK DÖNEMİ MİMARİ YAPILARI

Ani, Orta Çağ'da farklı inanç ve kültürlerin bir arada yaşadığı bir kenttir. Orta Çağ'ın şehircilik, mimarlık ve sanat açısından bir arada gelişiminin sergilendiği bir şehir olan Ani bu özellikleriyle dünya mimarlık tarihi açısından da Orta Çağ'ı özetleyen kentlerden birisidir[270]. Eski Çağ'dan, Orta Çağ'a kadar ticari ve askeri bir şehir olan Ani, 1064 yılında Sultan Alparslan'ın fethi ile birlikte Selçukluların önemli merkezlerinden birisi olmuştur. Selçuklu Emiri Ebu'l Menûçehr, Ani'yi bölgenin merkez şehrine dönüştürmek için ihya ve inşa etme planını uygulamıştır. Sultan Alparslan'ın atamış olduğu emir ve yöneticiler başta şehrin dış

266 Gündüz, 2001: 516.
267 Gündüz, 2001: 516; Kala, 2021: 83.
268 Kırzıoğlu, 1982: 6.
269 Eşitti, 2017: 133.
270 Özlü ve Kaleli, 2019: 202.

surları olmak üzere şehirde daha önceki dönemlere ait yapıları da onartarak cami, kervansaray, hamam ve saray gibi Türk İslam yapılarıyla da yeniden şekillendirmişlerdir[271].

Ani şehrinin inşasındaki en önemli gelir kaynağı ise vergiler olmuştur. Selçukluya bağlı Emirlik şartı olarak Ani, Ardahan ve Kars bölgesinin vergi gelirinden her yıl Büyük Selçuklu Devleti'ne ödenmesi gereken verginin Sultan Alparslan'ın emriyle Ani'yi baş şehir olarak inşa etmek üzere Ebu'l Menûçehr'e tahsis ettiği bilinmektedir. Menûçehr oldukça yüksek geliri olan bu vergiler ile Ani şehrini önceki hali ile kıyaslanamayacak ölçüde değiştirerek fetih öncesine göre daha fazla nüfusu barındıracak şekilde inşa etmiştir[272].

Ani İç Kale: Şehrin ilk kurulduğu yer olan İç Kale'nin, şehrin güneybatısında üçgen platformun en yüksek kısmını oluşturan bölgede ilk kez Urartular tarafından kurulduğu bilinmektedir. Kale 4. yüzyıl başlarındaki Kamsarakanlar devri ile birlikte belirli bir mimari forma kavuşmuştur[273]. İç Kale'de bir kısmının Kamsarakan dönemine ait olduğu tespit edilen surlar ile sur içerisindeki yapı kalıntıları mimari açıdan şehirdeki mevcut yapıların öncüsü sayılmaktadır[274]. İç Kale'nin içerisinde yer alan saray, hamam ve kilise gibi yapılar ise Bagratlılar dönemine tarihlendirilmektedir[275]. İç Kale'deki saray, üç kilise, hamam, çocuk, soylu mezarları ve su sarnıcı N. Marr tarafından 1904-1907 yılları arasında ortaya çıkarılmıştır[276]. Şeddâdîler dönemine ait İç Kale'nin mimari dokusu hakkında pek fazla bilgi bulunmamaktadır. Fakat N. Marr'ın yapmış olduğu kazılar sırasında tespit ettiği bir kitabe kesin olmamakla birlikte İç Kale'nin batısındaki kapının Şeddâdîler'e ait olduğunu göstermektedir[277].

Tarih bilginin yer almadığı iki taş blok halindeki üç satırlık kufi hatlı kitabede, Ani Şeddâdî Emîr'i Mahmud oğlu Fahreddin Şeddâd (1131-1155)'ın adı geçmekte ve bu kitabe 12. yüzyılın ikinci çeyreğine tarihlendirilmektedir. Bu kitabenin kazılardan sonraki durumu hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır[278]. Ayrıca İç Kale'nin batı eteğindeki kazılar sonucu ortaya çıkarılan ve yine Mahmud Oğlu Fahreddin Şeddâd (1131-1155) dönemine tarihlendirilen kapıya ait olduğu düşünülen yek pare taş üzerindeki Selçuklu üslubunda yapılmış kabartma aslan figürü de kapının Şeddâdîler'e ait olduğunu gösteren bir belge niteliğindedir[279].

---

[271] Kala, 2021:191; Karamağaralı, 1995: 325.
[272] Kala, 2021: 191-192.
[273] Arslan, 2021a: 83.
[274] Özlü ve Kaleli, 2019: 202.
[275] Arslan, 2021a: 83.
[276] Gündoğdu, 2006: 53.
[277] Arslan, 2021a: 83; Minorsky, 1953: 106.
[278] Arslan, 2021a: 189; Erdal, 2019: 132; Minorsky, 1953: 106.
[279] Arslan, 2021a: 85-189.

Ani Dış Kale: Ani, doğudan, batıdan ve güneyden derin vadilerin çevrelediği doğal bir savunma sistemi ile korunurken şehrin zayıf olan kuzey yönü ise farklı dönemlerde yapılan surlar ile korunmaktadır. İlk olarak 964 yıllarında III. Aşot şehrin küçük surlarını inşa ettirmiştir[280]. Orta sur olarak adlandırılan ve İç Kale'yi koruyan surların ardından, şehrin büyümesi ve nüfusun artması ile birlikte, bu kez 986 yılında II. Simbat tarafından kuzey yöndeki dış surlar inşa edilmiştir[281]. Topoğrafik özelliklerinden yararlanılarak doğu tarafında Arpaçay kenarına batı tarafında ise Bostanlar deresine kadar uzanan bu surlar yaklaşık 5 km uzunluğundadır[282]. Bu surlar doğu ve batı yönünde tek katlı olup kuzey yönde çift kat surla çevrilmiştir. Surların ön tarafında ise su dolu geniş bir hendek bu surları desteklemektedir. Bu surlar 1044 yılında Bizans ve 1064 yılında ise Selçuklu akınları ile oldukça hasar görmüştür[283].

Ani'nin fethinden hemen sonra Şeddâdoğullarından Emir Ebu'l Menûçehr, Sultan Alparslan'ın kuşatması sırasında yıkılmış olan dış sur sistemini yeniden yaparcasına onartarak şehrin güvenliğinin sağlanması ve şehrin ulaşım ağının kurulmasını gerçekleştirmek için çalışmıştır[284]. Dış surların özellikle kuzeydoğu kısımları Türkler devrinden kalmıştır. İki katlı ve önünde hendek bulunan bu surlar Orta Çağ'ın tahkimat sistemini yansıtan en önemli eserlerdendir[285].

Fotoğraf 1 24. Orta Surlar ve Dış Surlar

Kaynak: Ani Kazısı Arşivi

[280] Vardan, 1937: 164; Arslan, 2021a: 86.
[281] Arslan, 2021a: 86; Gündoğdu, 2006: 53.
[282] Gündoğdu, 2006: 53.
[283] Arslan, 2021a: 86.
[284] Arslan, 2021a: 86; 2022: 21; Kala, 2021: 191; Vardan, 1937: 179.
[285] Akçay, 1964: 183.

Büyük Selçuklu Devleti'nin gözetiminde gerçekleşen surların onarım çalışmasında çok büyük insan gücü ve para kaynakları kullanılmıştır. Surların onarımında her gün on bin kişinin çalıştığı ifade edilmektedir. Tamamen yontma taştan ve kireç kaynatması ile Horasan harcından yapılan müdafaa burçlarının sık bulunduğu kuzeydeki surların önü derin hendeklerle çevrilmiştir[286].

Kısa süre içerisinde Ani şehrinin dış surları onarılmıştır. Bu surlar üzerinde askeri garnizon olarak kullanılmak için inşa edilen burçlar, surlar ile birleştirilerek güçlü bir savunma sistemi oluşturulmuştur[287]. Ebu'l Menûçehr ilk olarak Ortakapı batı yanındaki sur kesimi ve batıdan 28. burcu onartmıştır. Burcun üzerine 1.60x0.72 cm. ölçülerindeki dikdörtgen bir çerçeve içerisine üzerine siyah renkli tüf taş üzerine kabartma tekniğinde kufi hatla yazılmış dört satırlık bir kitabe yerleştirilmiştir[288]. Bu kitabe Anadolu'da Selçuklu çağının ilk kitabesi[289] olmasının yanı sıra Ani sur ve inşasından bahseden tek Selçuklu kitabesi olması bakımından önem arz etmektedir[290]. Şeddâdîler surlar üzerinde yapmış oldukları bu onarım sırasında sur duvarlarında siyah renkli taşları kullanarak geometrik şekillerle baklava ve dört kollu yıldız motifleri oluşturmuştur. Ayrıca Anadolu'da Selçuklu çağı mimari eserlerinin iç ve dış cephelerine yuvarlak, kare veya dikdörtgen şeklinde oyularak ve seramiklerin yerleştirilmesi ile oluşturulan baçini denilen süsleme örneklerinin Anadolu'daki erken tarihli örnekleri de Ani'de görülmektedir[291]. Aslanlı kapıdan doğuya doğru devam ederken, kuzeye bakan 1. Ejder Burcu'nun hemen batısındaki sur duvarı üstündeki kompozisyonda görülen baçiniler de bu döneme tarihlendirilmektedir. Baçinilerin tamamına yakını dökülmüş olmasına rağmen Selçuklu üslubunu yansıtan firuze renkli çinilerden oluştuğu anlaşılmaktadır[292].

Kapılar ve Burçlar: Doğu, batı ve güney yönde derin vadilerin çevrelediği şehir kuzey yönde ise aynı zamanda Dış Kale'yi de oluşturan surlar ile kuşatılmıştır. Bu surlar üzerinde sekiz kapı açıklığı tespit edilebilmiştir[293]. Bu kapılar, şehrin en batısından güneye doğru yaklaşık 50 m kadar yönelen gizli manasındaki Uğrun Kapı olarak da bilinen Eğribucak Kapısı ile başlamaktadır. Bu kapının 50 m kadar kuzeye yönelerek Bostanlar Deresi'nden 100 m kadar daha doğuya doğru devam eden surlar üzerinde Çifte Beden (Kars Kapı) Kapısı'yla dışa açılmaktadır. İki yanında bulunan yarım yuvarlak burçlardan "Çifte Beden", Kars'a açıldığı

[286] Kala, 2021: 191; Kırzıoğlu, 1953: 292-293.
[287] Kala, 2021: 193.
[288] Kırzıoğlu, 1982: 54; Kırzıoğlu, 1953: 361; Arslan, 2021a: 87; Akçay, 1964: 184.
[289] Kırzıoğlu, 1982: 55.
[290] Kırzıoğlu,1953: 362; 1971-134; 1982: 54; Akçay, 1964:158-159; Erdal, 2019:130-131; Kala, 2021: 194.
[291] Arslan, 2021a: 90; Konuk vd, 2023: 6-7; Kırzıoğlu, 1953: 361-362.
[292] Arslan, 2021a: 90.
[293] Arslan, 2021a: 91.

için de “Kars Kapısı” olarak adlandırılmıştır. II. Simbat dönemine tarihlendirilen kapının üç kademeli sivri kemerli girişinin Ebu’l Menûçehr’in yapmış olduğu onarımlar sırasında yapıldığı kabul edilmektedir.

Fotoğraf 1 25. Kars (Çifte Beden) Kapısı

Kaynak: Ani Kazısı arşivi

Kemerin üzerinde iki renkli taşların farklı dizilimiyle oluşturulan geometrik bezeme yine Selçuklu onarımları sırasında yapılmıştır. Kapının doğuya bakan burcu üzerinde büyük ve küçük nişler yer almaktadır. Büyük nişin içerisinde yer alan haçkar günümüze kadar ulaşabilmiştir.

Bu kapının 180 m doğusunda ismini üzerindeki Sultan Alparslan’ı temsil eden kabartma aslan figüründen alan ve Orta Kapı olarak da bilinen şehrin asıl giriş kapısı Aslanlı Kapı yer almaktadır[294]. Aslan kabartması, Menûçehr Kulesi olarak da bilinen kitabeli burç ile giriş kapısının batısındaki burç arasında kalan sur duvarı üzerindedir[295]. Aslanlı Kapı’dan başlayarak İç Kale’ye doğru devam eden yaklaşık 2 km uzunluğa sahip olan bu yol şehrin ana aksını oluşturmaktadır. Araştırmacılar, yapmış oldukları kazı çalışmaları sırasında Aslanlı Kapı ile Muammeran Camii arasında kalan mesafede, 1m derinlikte tespit etmiş oldukları Arnavut kaldırımı ile döşeli yolun Selçuklu dönemine ait olduğunu belirtmişlerdir[296].

[294] Arslan, 2021a: 92; Akçay, 1964: 184; Gündoğdu, 2006: 53; Kala, 2021: 194.
[295] Arslan, 2021a: 92.
[296] Karamağaralı, 2002: 233; 1993: 513**;** Kala, 2021: 200.

Özgün halinde aslan kabartmasını çevreleyen dikdörtgen çerçevenin üst kısmı yukarıya doğru girinti yapmaktadır. Bu çerçevenin hemen üzerinde ise siyah renkli taşlarla yapılmış baklava dilimlerinden oluşan bir motif ve dört ayrı pencere açıklığının var olduğu eski fotoğraflardan ve gravür çizimlerinden tespit edilebilmektedir. Yine eserin özgün halinde batıdaki surlar üzerinden gelen su koluna ait 9 cm çapındaki bir borunun kabartma aslanın ağzına açıldığı ve altında bulunan bir havuza aktığı bilinmektedir[297]. Tarihi süreç içerisinde geçirmiş olduğu tahribatlar sırasında bu kısım yıkıntı taşlar ile dolmuştur. Özgün durumu gözetilmeden bu bölüm düz duvar şeklinde örülmüştür. Batıya doğru yürür vaziyette olan aslan figürünün başı ve vücudu profilden verilmiştir. Yürüdüğü andaki hareketin şeklini almış olan aslanın vücudu önden arkaya doğru incelen formdadır. Aslanın başı, kuyruğu ve vücudunun bazı bölümleri tahrip olmasına rağmen Selçuklu üslubunda yapıldığı anlaşılmaktadır[298].

Aslanlı Kapı'nın hem iç hem de dış surunda kapı açıklığı bulunmaktadır. Dış surda kuzeydeki düzlüğe açılan kapının her iki yanında yarım yuvarlak planlı burçlar yükselmektedir. Özgün halinde sivri kemerli dar bir eyvan içerisinde iki kademeli sivri kemerli bir forma sahip olan bu kapı, onarımlar sırasında yuvarlak kemerli olarak yapılmış ve özgün durumu bozulmuştur. İç surda bulunan ve aynı aks üzerinde yer almayan ikinci kapı ise 10 m kadar doğuda yer almaktadır. Kırmızı renkli taşlarla örülmüş yuvarlak kemerli kapı yine kırmızı renkli taşlarla sınırlandırılmıştır. Kemer alınlığının üzerinde ise Bagratlı dönemine ait dikdörtgen kitabe bulunmaktadır. Kitabenin üzerinde siyah renkli taşlarla işlenmiş dört ayrı sekiz köşeli yıldız motifi işlenmiştir[299].

[297] Öney, 1969: 2; Arslan, 2021a: 92; Gündoğdu, 1979: 78; Kırzıoğlu,1982: 58.
[298] Kırzıoğlu, 1953: 162; 1971: 137; Öney, 1969: 18; Karamağaralı, 1997a: 102; Kala, 2021: 196.
[299] Arslan, 2021a: 93.

Fotoğraf 1 26. Aslanlı Kapı (İç Sur)

Kaynak: Ani Kazısı Arşivi

Aslanlı Kapı'dan doğu yönde bulunan Mığmığ Deresi'ne doğru yaklaşık 275 m'lik mesafede Hıdrellez (Satrançlı) Kapısı yer almaktadır. Bu kapı kısa ve daha geniş ölçülere sahip "U" planlı iki burç arasında bulunmaktadır. Kapının sivri kemerli oluşu, iki renkli taşla yapılmış baklava dilimlerinden oluşan geometrik bezemesi ve bu bezemede yer alan baçiniler kapının Selçuklu dönemi onarımları sırasında yapıldığına işaret etmektedir[300].

Bu kapıdan sonra 40 m kadar güneybatıya yönelen surlar tekrar 80 m mesafe kadar güneybatıya doğru uzanmaktadır. Surların sonunda ise kapıya ait herhangi bir iz bulunmayan Acem Ağılı Kapısı yer almaktadır. Bu kapıdan sonra tamamen güneye doğru yönelen surlar temel seviyesinde olup kısmen ayakta olan Mığmığ Deresi Kapısı ile aralarında 150 m olan, Arpaçay'a bakan surlar üzerinde yer alan ve günümüzde mevcut olmayan Bağ Sekisi Kapısı ile son bulmaktadır[301].

[300] Arslan, 2021a: 97.
[301] Arslan, 2021a: 91; Gündoğdu, 2006: 53.

Şehrin kuzey tarafını kuşatan sur duvarları belirli aralıklarla yarım silindirik yüksek kulelerden oluşan burçlarla desteklenmiştir. Ebu'l Menûçehr'in surlarda yapmış olduğu onarımlar sırasında hangi burçları onardığına dair kesin bir bilgi bulunmamaktadır[302]. Fakat surlar ve burçlar üzerinde yer alan iki renkli taşla işlenmiş geometrik şekiller ve bu şekillerin arasına yerleştirilen dört kollu yıldızlar Selçuklu üslubunu yansıttığı için onarımların bu bölümlerde gerçekleştirildiği kabul edilmektedir. Ayrıca burçlar üzerinde yer alan bazı sembolik motifler de bu burçların fetihten sonra Şeddâdiler tarafından yapılan onarımlar sırasında eklendiğini ortaya koymaktadır[303].

Fotoğraf 1 27. Kuzeybatı Surları ve Burçlar

Kaynak: Ani Kazısı Arşivi

Aslanlı Kapı'nın şehre girişin sağlandığı sur kapısının doğusunda bulunan yarım silindirik burcun şehre bakan yüzünde yuvarlak kemerli pencerenin üst kısmında yer alan siyah renklerle işlenmiş svastika motifinden dolayı Svastika (Çarkıfelek) Burcu olarak adlandırılmıştır. Bu burcun doğu yönünde isimlerini beden duvarlarını dolaşan kabartma ejder figürlerinden alan Ejder Burçları yükselmektedir. Bu burçlardan ilki Aslanlı Kapı ile Hıdrellez Kapısı arasında, ikincisi ise Hıdrellez Kapısı'ndan güneydoğuya yönelen ikinci kanat üzerindeki ilk burçta yer almaktadır[304].

---

302 Barthold, 1968: 436.
303 Kırzıoğlu, 1953: 310; Arslan, 2021a: 99.
304 Kırzıoğlu, 1982: 102; 1971: 138; Akçay, 1964: 158; Arslan, 2021a: 101-102.

Fotoğraf 1 28. Şehre girişin sağlandığı ana kapı ve Svastika (Çarkıfelek) Burcu

Kaynak: Ani Kazısı Arşivi

Türk üslubunda yapılmış olan burçlar, "Bîmârkhâne Burçları" veya "Ani'nin Sağlık Tılsımları" olarak bilinmektedir[305]. Yarım yuvarlak formlu bu burçlar üzerinde yer alan ejder figürleri aynı ölçülerde ve benzer üslup özelliklerine sahiptir. Zeminden 6 m yükseklikte burçların duvarlar ile birleştiği yerden başlayarak tüm burcun gövdesini kuşatarak ortada birleşmektedir[306]. Yüksek kabartma tekniğinde yapılmış olan ejderlerin gövdeleri burmalı, ağzı açık ve dilleri dışarda olarak tasvir edilmiştir. Birinci burçta yer alan ejder figürlerinden soldakinin başı kırık durumdadır. İkincisinde ise ejderler sağlam durumda ve kulakları gözleri, çene ve dişleri oldukça belirgindir. Ayrıca ikincide bulunan boğa başının kulakları ve boynuzları sağlam olup burnunda bir halka bulunmaktadır[307]. Surlar ve kapılar üzerindeki kabartma aslan, ejder, boğa başı ve haç gibi sembolik işaretler ile renkli taşlarla yapılmış satranç tahtasının estetik düşüncenin taşa yansımış ürünleridir. Anıtsal nitelikteki askeri savunma yapısı olan bu surlar ve burçlar, üzerindeki halka özgü yanları ağır basan tarihi kültürel ve dini sembollerle yumuşatılarak daha estetik bir görüntü kazanmasını sağlamıştır[308]. Ani dış surlarında yer alan diğer önemli bir burç ise Aslanlı Kapı'nın batısında yer alan Çifte Beden Kapısı (Kars Kapı)'nın hemen batısında yer alan burçtur[309]. 1160 yılında Şeddâdîlerden Emir Mahmud oğlu V. Fazlûn dönemine ait olduğunu gösteren Ermenice kitabeden dolayı Emîr Fazlûn Burcu olarak adlandırılmaktadır[310]. Yarım yuvarlak planlı burcun üzerinde yer alan 7

[305] Kırzıoğlu, 1982: 57.
[306] Akçay, 1964: 183.
[307] Öney,1969: 173;1970: 96; Arslan, 2021a: 101-102.
[308] Gündoğdu, 2006: 54; Kırzıoğlu, 1982: 58.
[309] Arslan, 2021a:103.
[310] Pierre, vd. 1999: 756.

satırlık kitabe siyah renkli taş üzerinde kareye yakın olup ince silmelerle çerçeve içerisine alınmıştır[311].

Ebu'l Menûçehr Külliyesi: Ebu'l Menûçehr şehirde artan Türk İslam nüfusu için Arpaçay'a bakan yamaçta ve Ani'yi başkent edinen Bagratlı III. Aşot'un yaptırdığı "Orta Ani" surlarının güney burcu yakınında ana giriş kapısının sol tarafında kendi adı ile anılan Ebu'l Menûçehr Külliyesi'ni inşa ettirmiştir[312]. Külliye cami, medrese, kümbet ve iki çeşmeden oluşmaktadır[313]. İslam geleneğinde fethedilen şehirde inşa edilen ilk cami Ulu Camii olarak kabul edildiği için geleneksel olarak Anadolu'nun ilk Türk camisi olan bu ilk caminin adı da Ani Ulu Camii olmuştur[314]. Külliyenin merkezine yerleştirilmiş olan caminin batı cephesinde yer alan çiçekli kufi hatla kabartma tekniğinde yazılmış, tek satırlık kitabesi günümüzde mevcut değildir. Fakat eski fotoğraflardan var olduğu tespit edilebilen kitabenin tarih kısmı okunamadığı için inşa tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak bu kitabeden caminin Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah döneminde Ani Şeddâdî Emîri Ebu'l Menûçehr tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır[315]. Bu kitabe 1847 yılında N. Khanikof tarafından tespit edilmiştir[316]. M. Brosset, Khanikof'tan naklen kitabeyi yayınlamıştır[317].

Fotoğraf 1 29. Ebu'l Menûçehr Cami

Kaynak: Ani Kazısı Arşivi

[311] Erdal, 2019: 132; Brosset, 1860: 59.
[312] Arslan, 2021a: 104; Kırzıoğlu, 1982: 55; 1987: 14-16; Karakaya, 1991: 38-41; 2004: 156; Gündoğdu, 2006: 61; Akçay,1964: 181; Erdal, 2019: 125.
[313] Arslan, 2021a: 104.
[314] Kala, 2022: 211.
[315] Kırzıoğlu, 1982: 55; Arslan, 2021a: 104-105; Akçay, 1964: 181; Erdal, 2019: 125; Gündoğdu, 2006: 61, Karamağaralı, 1995: 325.
[316] Karamağaralı, 1995: 325; Erdal, 2019: 125.
[317] Brosset, 1960:19.

Minorsky, eserinin Şeddâdîler'e ayırdığı bölümünde Manûçehr Cami'nin, kufi hatlı kitabesini "al-amir al ajam Shaja ad-davle Minuchir İbn Shavur" şeklinde nakletmiş ve tarihini St. Martin'e dayanarak 1086 olarak vermiştir[318].

F. Kırzıoğlu ise, cami kitabesinin bazı kısımlarını hem Latin hem de Arap harfleri ile tamamlayarak yayınlamıştır[319].

Okunuşu:

(Emere bi bina'ü hazini el mescid) ve'l minareti el- emiri'l–ecel şücü'üd-Devle ebu-şuca Manucehr bir Şavur fi devleti Mevlâna e's-sultan el-muazzam şehenşah el-a (zam celalü'd-devle, Ebu'l- Feth Melikşah bin Alpaslan)[320]

Anlamı:

Bu cami ve minareni yapılmasını önder, büyük Sultan, şahların şahı Alparslan oğlu Melikşah'ın devletli günlerinde yüce Emîr, devletin yiğit koruyucusu Şavur oğlu Menûçehr emretti.

Caminin batı duvarında bu inşa kitabesinden başka farklı dönemlere ait iki ayrı kitabenin daha var olduğu bilinmektedir[321]. Bunlardan ilki İlhanlılara ait Ebu Said Bahadır Han (1317-1335)'ın halktan alınan yasal olmayan vergilerin kısıtlanmasıyla ilgili yarlığıdır[322]. 1848 yılında N. Khanikof tarafından keşfedilen kitabe iki kez yayınlanmıştır. İlk kez Khanikof tarafından metnin kendisi ve Fransızca tercümesi[323], M. Brosset tarafından ise sadece Fransızca tercümesi[324] yayımlanmıştır. Khanikof, Brosset ve Lynch batı duvarında üçüncü bir kitabenin bulunduğunu ileri sürmektedir. Khanikof bu kitabeyi yayımlarken Lynch bu kitabenin izine rastlamadığını belirtmiştir[325]. Caminin, şehirde 1892 yılında Nikolai Marr tarafından yapılan ilk kazılara kadar sağlam olduğu ve bu tarihten sonra başta mihrap ve kitabe gibi belge niteliği taşıyan bölümleri olmak üzere yapının oldukça tahrip edildiği anlaşılmaktadır. Tarihi süreç içerisinde camide gerçekleştirilen onarımlar hakkında pek fazla bilgi bulunmamaktadır[326].

Ebu'l Menûçehr Camii, Arpaçay'ın doğusuna bakan tarafta arazi eğiminden dolayı derin ve yüksek bir bodrum üzerinde inşa edilmiştir. Dikdörtgen bir alan üzerine kurulmuş olan cami

---

318 Minorsky, 1953: 81.
319 Kırzıoğlu, 1953: 363;1971: 135.
320 Kırzıoğlu, 1953: 55; 1982: 55; Arslan, 2021a: 106; Karamağaralı, 1995: 325-326; Erdal, 2019: 134.
321 Karamağaralı, 1995: 326 Erdal, 2019: 125.
322 Brosset,1860: 30; Kırzıoğlu, 1953: 449-450; Barthold, 1998: 520; Karamağaralı, 1995: 326; Arslan, 2021a: 106.
323 Kırzıoğlu,1953: 363.
324 Brosset, 1860: 30.
325 Karamağaralı, 1995: 328.
326 Arslan, 2021a: 106.

derinlemesine planlı mihraba dik 3 sahınlı olarak inşa edilmiştir. Harim kare kaideli silindirik gövdeli ayakların taşıdığı yuvarlak kemerlerle birbirine bağlanmıştır. Harimin üzeri eş odaklı örtü sistemine sahip olup iki renkli taşların kullanılarak farklı geometrik kompozisyonların oluşturulduğu sekizgen, altıgen, çapraz, aynalı ve baklava dilimli aynalı olmak üzere farklı tonoz türleri ile kapatılmıştır. Orta sahnın üzerini örten dört farklı birimden kuzeyden ikincisinde[327] tam merkezde yer alan açıklık Selçuklu camilerinde görülen "iç avlulu" cami planının farklı bir örneğini oluşturmaktadır. Harim, doğu yönde dört kuzey yönde bir olmak üzere toplamda 5 büyük yuvarlak kemerli pencere ile aydınlatılmaktadır[328]. Bu pencerelerin üstlerinde havalandırma vazifesi gören birer sivri kemerli küçük açıklık bulunmaktadır[329].

Caminin doğu yönde yamaca bakan tarafı üstteki zeminin kaymasını önlemek ve alanın tesviyesini sağlamak için iki katlı olarak inşa edilmiştir. Yapının alt katında dikdörtgen planlı, üzeri tonozla örtülü dört oda yer almaktadır. Mahiyeti kesin olarak bilinmeyen bu odalar mazgal pencereler ile aydınlatılmaktadır[330]. Aydınlığın altında bulunan dikdörtgen planlı boşluktan merdiven ile inilen bir açıklıktan bu odalara geçiş sağlanmaktadır. Alt kattaki odalar eyvan şeklinde olup bu odalara birbirinin önünden geçilerek girilmektedir[331]. Caminin düz duvar şeklinde örülen güney cephesi ise birçok kez onarım geçirmiştir. Bu onarımlar sırasında güney cephede yer alan ve alt kata geçişi sağlayan kapı açıklığı kapatılmıştır[332].

Caminin giriş kapısı ve kitabelerinin yer aldığı en önemli cephesi olan batı cephesi ise günümüze ulaşmamıştır. Günümüze sadece eşiği ulaşmış olup kalan izlerden burada bir taç kapının var olduğu anlaşılmaktadır.

Kuzey batı yönde ise harimin bir bölümünü kapsayan kare kaide üzerinde, sekizgen gövdeli ve tek şerefeli minaresi yükselmektedir. Güney yönde sivri kemerli minareye girişi sağlayan kapı açıklığı bulunmaktadır. Güneybatı cephesinde çatı hizasında küçük bir pencere açıklığı bulunmaktadır[333]. Minarenin güneybatı cephesinin üst kısmında kûfi hatla yazılmış olan "Bismillah" lafzı yer almaktadır. Şerefesi yıkılmış olan minarenin kalan iki mukarnas sırasından şerefe altının mukarnaslı olduğu anlaşılmaktadır[334]. Minarenin sekizgen köşeleri siyah renkli taşlarla vurgulanarak hareketlilik sağlanmıştır. Caminin duvarları kırmızı, sarı ve siyah renkli tüf taşların birlikte kullanılması ile muntazam bir işçilik gösteren dikdörtgen kesme

[327] Karamağaralı, 1995: 323.
[328] Arslan, 2021a: 109; Kırzıoğlu, 1982: 55.
[329] Karamağaralı, 1995: 324.
[330] Karamağaralı, 1995: 323; Arslan, 2021a:109.
[331] Karamağaralı, 1995: 323.
[332] Karamağaralı, 1995: 323; Arslan, 2021a:109.
[333] Arslan, 2021a:110; Karamağaralı, 1995: 324.
[334] Arslan, 2021a: 110; Gündoğdu, 2006: 61; Karamağaralı, 1995: 324.

taşlarla örülmüştür[335]. Minaresinde, harim üst örtüsünde ve beden duvarlarında iki renkli taşlarla oluşturulan estetik görüntü yapının tamamına uygulanarak yapıda bir bütünlük sağlanmıştır.

Caminin orta sahnında bulunması gereken özgün mihrap hakkında bilgi bulunmamaktadır. Cami ibadete açılmadan önce ve doğu duvarında küçük bir niş şeklinde olup günümüzde ise Selçuklu üslubunda tezyin edilmiş ahşap mihrap ve minber bulunmaktadır. Caminin özgün minberi de günümüze ulaşmamıştır[336].

1907 yılında Y. Marr caminin sahın aralarını duvarlar ile kapatarak[337] 1921 yılına kadar burayı depo olarak kullanmıştır[338]. N. Marr, camiyi depo olarak kullanıncaya kadar halk bayram ve Cuma namazlarını burada kılmaya devam etmiştir. Ancak depo olarak kullanıldığı sırada II. Gagik'in heykeli ve haçkarların burada muhafaza edilmesiyle "kudsiyeti ihlal edildi" gerekçesini ileri sürerek Türkler itiraza başlamış ve sadece bayram namazlarını burada kılmışlardır[339]. 1917 yılında Ermeni tehcirinden sonra cami içerisinde muhafaza edilen taşınabilir eserlerin birçoğunu kaçırdıkları, bir kısmını ise Arpaçay'a attıkları bilinmektedir[340]. 1957 yılında köyde yeni bir cami inşa edilmesi ile halk tamamen bu camiyi terk etmiştir. 2020 yılında Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü ile Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arasında imzalanan bir protokolle yeniden restore edilmiştir[341]. İki etap halinde uygulanacak olan bu projenin ilk etabı gerçekleştirilmiştir. Tamamen cam malzemeden oluşan pencereler ve giriş kapısı takılmış, zemin sekiz kollu yıldızlı şeritlerle bezeli turkuaz renkli halı ile döşenerek ibadete açılmıştır.

Ebu'l Menûçehr Külliyesi'nde medrese yapısının var olduğu kabul edilse de bu iddiayı destekleyecek kesin bir bilgi bulunmamaktır. Külliyede medrese olduğu düşünülen iki ihtimal bulunmaktadır. Birincisi caminin doğu tarafında eğimden dolayı iki katlı olan bölümün alt katında yer alan tonoz ile örtülü odaların medrese hücresi olduğu kabul edilmektedir. Harimin iç avlu kısmından bu bölüme ulaşılması ve güney cephede bugün kapatılmış olan bir kapı açıklığının bulunması bu bölümün medrese olabileceğini düşündürmektedir[342].

---

335 Karamağaralı, 1995: 323.
336 Karamağaralı, 1995: 323; Arslan, 2021a: 113.
337 Arslan, 2021a:106.
338 Gündoğdu, 2006: 61; Barthold, 1968: 435.
339 Kırzıoğlu, 1953: 371.
340 Arslan, 2021a: 512-513; Balkan ve Sümer, 1967: 104.
341 Arslan, 2021a:108.
342 Arslan, 2021a:113.

İkinci ihtimal ise bazı araştırmacılar medrese biriminin caminin kuzeydoğu köşesinde olduğunu ifade etmektedir. Buna gerekçe olarak da 2008-2010 yılında yapılan onarımda minare kaidesinin batı yüzüne konserve edilen geometrik bezemeli taş parçasının medreseye ait olduğunu göstermektedirler[343]. Fakat bu bezemeli taşın hangi yapıya ait olduğu kesin olarak bilinmediği için bu ihtimal bir varsayım olarak kabul edilmektedir[344].

Külliyenin bir diğer yapısı olarak kabul edilen kümbet ise Yaşar Çoruhlu tarafından yürütülen 2009 yılı kazı çalışmalarında ortaya çıkarılmıştır. 11-12 yüzyıla tarihlendirilen yapı caminin kuzey batı köşesinde III. Aşot surları ile birleşmektedir[345]. Yapıya ait herhangi bir kitabe bulunmamakta ancak 1110-1111 yılında vefat eden, caminin banisi olan Ebu'l Menûçehr'e ait olduğu kabul edilmektedir[346].

Fotoğraf 1 30. Ebu'l Menûçehr Külliyesi'ne ait Kümbet

Kaynak: Ani Kazısı arşivi

Kare planlı olan kümbet sura doğru uzanan koridorun doğu duvarına yaslanmıştır. Bu kare bölümün türbenin kaide veya gövde kısmına ait olduğu tam olarak tespit edilememiştir. Mezar anıtı kısmen toprak altında olup "akıt" türü olarak da bilinen mezar tipinde olduğu anlaşılmaktadır. Kalan izlerden mezar anıtının üzerini örten kubbe veya kubbe tonozunun sur duvarının üst yüzeyinin aşağısından başladığı anlaşılmaktadır. Altta taş duvar sırasının üzerinde

[343] Kırzıoğlu, 1982: 97.
[344] Arslan, 2021a: 114.
[345] Çoruhlu, 2011: 187.
[346] Arslan, 2021a: 114.

tuğla ile örülmüş bir sıra bulunmaktadır. Mezar anıtının beden duvarlarından yukarısının ve kubbesinin köşelerdeki kemerli küçük tromplarla üst örtüye bağlandığı kalan izlerden anlaşılmaktadır. Mezar anıtının beden duvarları taş, üst örtüsü ise yassı tuğlalar ile örülmüştür. Kazı çalışmaları sırasında farklı tuğla çeşitlerine rastlanmış olması yapının birçok kez onarım geçirmiş olduğuna işaret etmektedir[347]. Kuzey duvarının ortasında içten yuvarlak kemerli ve çokgen şekilli bir tonoz ile kapatılan bir dehlize sahip merdivenli bir giriş yer almaktadır[348].

Kazı çalışmaları sırasında, kümbet içerisinde kemik parçaları ile birlikte tahta, cam ve tabut örtüsü olduğu düşünülen parçalar ile boncuk ve sağlam bilezik parçaları bulunmuştur[349].

Ebu'l Menûçehr Külliyesi'ne ait olduğu düşünülen çeşme yapıları ise caminin günümüze ulaşmayan taç kapısının hemen bitişiğinde yer almaktadır. Bu yapılar da kesin olmamakla birlikte külliyenin diğer birimleri gibi 11-12. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Günümüze sadece gövde kısımları ulaşmış olup gövde kısmında yatay doğrultuda uzanan boru yolları da sağlam durumdadır[350].

Ebu'l Muammeran Külliyesi: Ebu'l Muammeran Külliyesi, cami ve kuzeyinde yer alan kümbetten oluşmaktadır. Minaresinin yıkık olmasından dolayı Yıkık Minare veya Boz Minareli Cami olarak da bilinen yapı, temel seviyesinde kalıntı şeklinde günümüze ulaşmıştır[351]. Yapıya ait kitabe bulunmadığı için inşa tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak minarenin üzerinde 1199 tarihli Ani Şeddâdî Bey'i Mahmud oğlu Sultan'a ait olan yedi satırı Farsça, bir satırı Ermenice olan kitabesi bulunarak yayımlanmıştır[352]. Bu kitabeye göre Emir Sultan döneminde veya daha önceki Şeddâdî emirleri tarafından yaptırılmış olduğu kabul edilmektedir[353]. Bazı araştırmacılar bu kişinin 1164 yılında harap olan Ani'de büyük ölçüde onarım çalışmasını gerçekleştiren ve "imarcı atası" anlamına gelen "Ebû'l Ma'merân" ünvanını alan Sultan Şahanşah olduğunu kabul etmektedir[354]. Bazı araştırmacılar ise Emir Şahinşah'ın, Emir Mahmud'un diğer oğlu olduğunu belirtmektedir[355].

Kitabede mescit önünde hayvan ve pamuk satışlarının yapılmaması yönünde bir ikaz ve vergi indirimi ile ilgili bilgiler yer almaktadır[356]. Ermeniler 1929 yılında Ani Müzesi'ni

---

347 Çoruhlu, 2011:187.
348 Arslan, 2021a:115.
349 Çoruhlu, 2011: 187; Arslan, 2011: 186-187.
350 Arslan, 2021a: 116.
351 Gündoğdu, 2006: 62; Arslan, 2021a: 117.
352 Kırzıoğlu, 1982: 81; Erdal, 2019: 128.
353 Arslan, 2021a: 117.
354 Kırzıoğlu, 1982: 117.
355 Arslan, 2021a: 117.
356 Erdal, 2019: 128.

yağmalarken bu kitabeyi de Arpaçay'a atmışlardır. Buradan çıkarılan İslami kitabe parçaları arasında bu kitabenin dört küçük parçası bulunarak Kars Müzesi'nde koruma altına alınmıştır[357].

Külliyenin merkezine yerleştirilmiş olan caminin ne zaman yıkıldığı bilinmemektedir[358]. 1860 yılında çizilen bir gravürde minarenin sağlam olduğu fakat minarenin ait olduğu caminin yer almadığı görülmektedir[359]. Bu çizimden hareketle caminin 1860 yılından önce yıkılmış olduğu anlaşılmaktadır. Ani, Rus işgalinde olduğu dönemde 1893 yılında bir Ermeni papazı tarafından "kentte minare görmek istemediği" gerekçesi ile dinamitle yıkılmıştır[360]. Minareye ait taşların ise N. Marr tarafından Ebû'l Manûçehr Cami'nin sahınlarının örülerek kapatılmasında kullanıldığı ifade edilmektedir[361].

Fotoğraf 1 31. Ebu'l Muammeran Camiii Minaresi

Kaynak: Ani Kazısı Arşivi

Kazılar sonucunda ortaya çıkarılan cami doğu-batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen planlıdır. Caminin mihrap kısmı üçgen şeklinde dışa taşıntılıdır. Kuzey ve güney yönde camiye girişi sağlayan birer kapı açıklığı bulunmaktadır. Caminin harim bölümü hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat şehirde ilk kazı çalışmalarını gerçekleştiren N. Marr caminin duvarlarının tuğladan olduğunu, harim kısmının taş kaidelerin taşıdığı ahşap destekler ile üç sahna ayrıldığını ve üzerinin de sekiz küçük kubbe ile kapatıldığını belirterek yeşil renkli

[357] Kırzıoğlu, 1982: 81.
[358] 19. yüzyılda Ani'yi ziyaret etmiş olan birçok araştırmacı caminin durumu hakkında bilgi vermese de camiye ait minarenin durumu hakkında bilgi vermektedir.
[359] Kala, 2022: 219.
[360] Akçay, 1967: 181; Kırzıoğlu, 1953: 363; 1971: 136; 1982: 81; Kala, 2022: 219; Arslan, 2021a: 120.
[361] Kırzıoğlu,1971: 136.

çinilerle süslü olduğu bilgisini vermektedir[362]. Caminin kuzeydoğu köşesinde yer alan minare ise 1893 yılında yıkılmıştır. Kare kaide üzerinde yükselen sekizgen gövdelidir. Gravürlerden minarenin özgün halinde oldukça yüksek ve şerefe altının mukarnaslı olduğu tespit edilebilmektedir. Çokgen olan petek kısmının da bir bölümünün yıkık olduğu anlaşılmaktadır. Kitabenin bulunduğu eski bir fotoğrafta gövdede yuvarlak kemerli bir pencere açıklığının olduğu görülmektedir. Külliyenin diğer bir yapısı olan ve caminin hemen batısında yeralan kümbetin tarihi ve kime ait olduğu bilinmemektedir. Yapılan kazı çalışmaları sonucunda taş malzemeden yapılmış kümbetin dıştan kare içten ise yuvarlak plana sahip olduğu tespit edilmiştir. Fakat bu bölümün cenazelik mi yoksa gövde kısmına mı ait olduğu tespit edilememiştir. Batı cephesinde cenazelik kısmına geçişi sağlayan bir kapı açıklığından dolayı bu bölümün cenazelik kısmı olabileceği düşünülmektedir [363].

Ani Küçük Hamam: Kitabesi bulunmayan yapının ne zaman ve kim tarafından yaptırıldığı bilinmemektedir. Ani'deki diğer hamama göre daha küçük olduğu için "Küçük Hamam" olarak adlandırılmaktadır. Anadolu Selçuklu hamamları ile benzer plan şemasına sahip olduğu için Büyük Selçuklu'nun hakimiyetine Ebu'l Menûçehr tarafından şehrin inşa edildiği döneme tarihlendirilmektedir[364]. Şehrin kuzeydoğusunda Arpaçay ile Tatarcık deresinin birleştiği Ani surlarının Tatarcık Deresi Kapısı ile Beysekisi Kapısı arasında kalan alanda bulunan yapı kuzey yönden sura bitişiktir[365]. Tigran Honents Kilisesi'nin kuzeybatısında yüksek bir tepe üzerinde yer almaktadır.

Hamamın yakınında bulunan Tigran Honents Kilisesi'nin güneyinde bulunan Ermenice kitabede Ani'li Tigran Honents'in kilise ve müştemilatını bir manastır olarak yaptırdığını ve buraya bir takım emlak ve akarı vakfettiğini kaydetmiştir. Vakfettiklerinin arasında kendi mülkü olarak bahsettiği hamamın Küçük Hamam olduğu kabul edilmektedir[366]. Yapı ilk kez 1967 yılında Kemal Balkan tarafından gerçekleştirilen kazı çalışmalarıyla kalıntı halinde ortaya çıkarılmıştır[367]. 1991 yılında şehirdeki kazı çalışmalarını devralan Beyhan Karamağaralı tarafından hamamın kazısına devam edilmiştir[368].

362 Kırzıoğlu, 1982: 85-86; Arslan, 2021a:121.
363 Arslan, 2021a:124.
364 Arslan, 2021a:139; Kala, 2022: 222.
365 Karamağaralı, 1993: 512; Kala, 2022: 222.
366 Balkan, 1970: 42; Karamağaralı, 1993: 512.
367 Balkan, 1970: 40.
368 Karamağaralı, 1993: 512.

Fotoğraf 1 32. Ani Küçük Hamam

Kaynak: Ani Kazısı arşivi

Tek fonksiyonlu olan hamam Klasik Türk hamam plan şemasında olup soğukluk, ılıklık, sıcaklık ve külhan bölümlerinden oluşmaktadır. Hamam, dört eyvan ve dört halvet hücrelidir. Kuzeybatı köşede soğukluğa giriş kapısı bulunmaktadır. Soğukluk bölümü bir duvar ile ayrılan iki eş oda ile girişin hemen karşısında bulunan büyük bir odadan oluşmaktadır. Büyük odanın güney duvarından açılan bir kapı ile kare planlı ve küçük ölçekli olan ılıklık bölümüne geçilmektedir. Ilıklığın kuzey duvarındaki soğuk, doğu duvarındaki sıcak olmak üzere birer su küveti bulunmaktadır. Ilıklığın doğu köşesinde yer alan dar bir kapı ile hamamın ana bölümü olan sıcaklığa giriş sağlanmaktadır.[369].

Kare planlı olan halvet hücrelerinin üzeri kubbe ile kapatılmış, kubbeye geçiş mukarnaslı tromplar veya çift kademeli kemerlerle sağlanmıştır. Halvetlerin kapıları köşelerden avluya açılmaktadır. Beden duvarlarında boru yuvaları mevcut olup güneybatı halvet odasında biri sağlam durumdaa iki de yuvası belli olan 3 kurnaya rastlanmıştır. Eyvan bulunması gerekn sekilere, kirli su kanalına ve orta kısımda bulunması gereken göbektaşına ait herhangi bir ize rastlanmıştır. Orta kısmın üzerinin kubbe ile kapalı olması gerektiği varsayılmakatdır. Zemini horasan harcı ile kaplı olup kırık olan bölümlerden alt kısımda cehennemlik bölümünün mevcut olduğu tespit edilmiştir[370]. Halvet hücrelerinin yanında ise birer eyvan bulunmaktadır. Eyvanların üzerinin tonoz ile örtülü olduğu düşünülmektedir. Sıcaklığın güneybatı duvarına bitişik dikey yönde uzanan külhan kısmı bulunmaktadır[371].

[369] Karamağaralı, 1993: 512; Balkan, 1970: 46; Arslan, 2021a: 143.
[370] Karamağaralı, 1993: 512; Arslan, 2021a: 143; Balkan, 1970: 45-46.
[371] Arslan, 2021a: 141.

Ani Büyük Hamam: Kitabesi bulunmayan yapının ne zaman ve kim tarafından yaptırıldığı bilinmemektedir. Plan ve mimari özellikleri açısıından değerlendirilerek 11. yüzyıl sonları 12. yüzyıl başlarına Selçuklu dönemine tarihlendirilmektedir[372]. Büyük Hamam, Aslanlı Kapı'dan başlayıp İç Kale'ye kadar devam eden yolun doğusunda, Ani Katedrali (Fethiye Cami)'nin kuzeyinde yer almaktadır. Türk asıllı bir kumandanın çocuğu olarak tanınan Kadı Burhaneddin Ânevî yazmış olduğu Enîsü'l- Kulûb adlı eserinde 1143 yılında Ani'deki hamamda dünyaya geldiğini belirtmiştir[373]. Bu bilgiden hareketle 12. yüzyılda Ani'de aktif bir hamam yapısının olduğu ve şehirdeki iki hamamdan daha merkezde ve büyük olan hamamda bu doğumun gerçekleştiği kabul edilmektedir. Ayrıca bu hamamın Tigran Honents Kilisesi'nin vakfiyesinde geçen diğer hamam yapısı olduğu da söylenebilir[374].

Bu hamam ilk kez N. Marr tarafından ortaya çıkarılmış olup Türk yapısı olduğu gerekçesiyle tekrar kapatılmıştır[375]. Daha sonra 1966-1967 yılında Ani'de yapılan kazı çalışmaları sonucunda ortaya çıkarılmıştır[376]. 2020 yılında Muhammet Arslan'ın yönettiği kazı çalışmaları sırasında tekrar kazılmaya başlanmış, 2021 ve 2022 yıllarında da kazı çalışmalarına devam edilmiştir. 2023 yılı kazılarında tamamen ortaya çıkarılan hamam aynı dönem yapılan konservasyon çalışmalarıyla koruma altına alınmıştır.

Fotoğraf 1 33. Ani Büyük Hamam

Kaynak: Ani Kazısı Arşivi

372 Önge, 1995: 112; Balkan ve Sümer, 1967: 106.
373 Köprülü, 1943: 464; Balkan, 1970: 40.
374 Balkan, 1970: 41.
375 Akçay, 1964: 157.
376 Balkan, 1970: 39-48.

Tek fonksiyonlu olan hamam soğukluk, ılıklık ve dört eyvanlı, dört halvet hücreli sıcaklık bölümünden oluşan klasik Türk hamamı tipolojisinde inşa edilmiştir. Halvet hücreleri ve eyvanlar kare planlı olup eyvanların üzeri tonoz, halvet hücrelerinin üzeri ise pandantif ve mukarnaslı tromlarla geçilen kubbe ile kapatılmıştır. Halvet hücreleri köşelerde sivri kemer açıklıkları ile avluya açılmaktadır. Sıcaklığın batısında ise kuzey güney doğrultusunda uzanan üzeri tonozla örtülü külhan bölümü yer almaktadır[377].

Ani Selçuklu Sarayı: Sarayın kitabesi bulunmadığı için ne zaman ve kim tarafından yapıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Yapının plan, mimari ve süsleme özellikleri sarayın Selçuklu döneminde inşa edilmiş olduğunu göstermekte Ani halkı da burayı Sultan Sarayı olarak adlandımaktadır[378]. Ani'nin kuzeybatısında şehrin surları ile birleşen Bostanlar Deresi'ne bakan yüksek kalker kayalık üzerinde yer almaktadır. Ani'deki en önemli sivil mimarlık örneği sayılmaktadır[379]. Beyhan Karamağaralı tarafından 1989-1991 yıllarında kazı ve temizlik çalışmaları yapılmıştır[380]. 1999 yılında yapının orijinal mimari özellikleri gözetilmeden geçirmiş olduğu hatalı restorasyonla günümüze ulaşmıştır[381]. Arazinin topoğrafik yapısına göre inşa edilmiş olan yapı, batı yönde üç doğu yönde ise iki katlı olarak inşa edilmiştir. Sarayın alt katı depo, mahzen, sığınak üst katlar ise oturma mekânları, taşlık eyvan, seki biçimindeki düzenlemeye sahiptir[382].

Doğu yönde bulunan taç kapıdan giriş mekânı olan odaya ulaşılmaktadır. Bu odanın iki yanında asimetrik planlı odalar yer almaktadır. Bu bölümden yapının kare planlı taş döşeli avlusuna geçilmektedir. Zeminde dairesel formda alt katın aydınlatılmasını sağlayan açıklıklar bulunmaktadır. Avlunun batı yönünde büyük bir eyvan diğer yönlerde ise odalar sıralanmaktadır. Kuzey yöndeki büyük odanın batı ve güney duvarlarında birer küçük niş bulunmaktadır. Batı tarafında ise duvara dayalı kalkerden yapılmış büyük bir kurnaya benzeyen yüzeysel bir şekilde oyulmuş ve içi tamamen yanmış olan bloğun ise ocak olduğu düşünülmektedir. Bu blok taştan diğer odalarda da bulunması bu bilgiyi doğrular niteliktedir. Bu odada bir de tandır tespit edilmiştir. Ayrıca odaların her birinde papuçluk ve bir basamakla çıkılan sekiler de mevcuttur. Yapının kuzey tarafında ise kapıları salona açılan iki ıslak mekân tespit edilmiştir[383]. Salonun, giriş eyvanının doğu tarafındaki duvarında bir çeşme nişi yer

---

377 Balkan, 1970: 45-46; Arslan, 2021a: 145.
378 Kırzıoğlu,1953: 371; 1982: 59; Karamağaralı, 1997a: 103; Arslan, 2021a: 146; Akçay, 1964:183 Gündoğdu, 2006: 62.
379 Gündoğdu, 2006: 62.
380 Karamağaralı, 1993: 509; Arslan, 2021a: 146; Kala, 2022: 224.
381 Arslan, 2021a:146.
382 Gündoğdu, 2006: 63.
383 Karamağaralı, 1993: 509-510.

almaktadır. Niş, zeminden başlayan kaval silmelerle oluşturulan zencirek motifinden oluşan bir bordür ile iç tarafta sade bir bordürün çevrelediği kademeli sivri kemerle çevrilmiştir. Kemer alınlığında kahverengi renkli altı kollu yıldız şeklindeki taşların köşelerine siyah renkli altıgen taşların yerleştirilmesi ile oluşturulan bezemeli pano yer almaktadır[384].

Fotoğraf 1 34. Selçuklu Sarayı

Kaynak: Ani Kazısı Arşivi

Yapının alt kat planında batı yönde biri tonozla örtülü eyvan şeklinde diğeri düz örtülü iki birim ile güney ve doğu yönde de ikişer oda bulunmaktadır. Alt katın ortasında üst katı taşıyan bir ayak görünümünde iki bölümden oluşan ve kare kapı açıklığı bulunan boş bir mekân yükselmektedir. Üst kata açıklığı bulunan bu mekânın depo olduğu tahmin edilmektedir. Bu kapalı mekân, odalar ve eyvan arasında kalan kısımların üzeri, tonozla örtülü bir galeri ile çevrilmiştir. Alt kat birimlerinde aydınlık sağlamak için üst kata ve batıya açılan açıklıklar bulunmaktadır. Ayrıca kuzey eyvanda bir seki bölümü yer almaktadır.[385].

Sarayın en gösterişli bölümü ise taç kapısının bulunduğu doğu cephesidir. Düz bir silme ile ikiye ayrılan cephede iki katlı görünüm sağlanmıştır. Alt katta bulunan kapı kabartma tekniğinde işlenmiş grift bitkisel kompozisyonun işlendiği geniş bir bordür ile çevrelenmiştir. Giriş kapısı düz lentolu ve yuvarlak kemerlidir. Kapının alınlık kısmında oldukça geniş olan kemer köşeliklerinde ve yan taraflarda kahverengi renkli sekiz köşeli yıldız şeklindeki taşlar ile siyah renkli dört kollu geometrik şekilli taşların ardışık olarak dizilmesiyle oluşturulan bezeme ile kaplanmıştır. Taç kapının ikinci katında yer alan açıklık alt kattaki ile aynı ölçülere sahip

[384] Karamağaralı, 1993: 509; Arslan, 2021a: 151; Kırzıoğlu, 1982: 101.
[385] Karamağaralı, 1993: 510.

olup pencere niteliği taşımaktadır. Burada alt kattaki kapı açıklığından farklı olarak yuvarlak kemer yerine sivri kemer kullanılmıştır. Kemer alınlığında kahverengi renkli altıgen taşların etrafına üçgen şeklindeki siyah taşların yerleştirilmesi ile oluşturulan geometrik bezeme yer almaktadır. Kemerin üzerinde ve yan taraflarda ise kahverengi ve siyah renkli baklava dilimi şeklindeki taşların ardışık olarak dizilmesi ile oluşturulan geometrik bezeme bulunmaktadır[386].

Ani Selçuklu Hanı: Aslanlı Kapı'nın güneyinde, Ebu'l Muammeran Camiii'nin kuzeybatı yönünde ve Arnavut kaldırımlı çarşı yolunun batısında yer alan yapı kalıntılarının Büyük Selçuklu döneminde inşa edilmiş bir hana ait olduğu düşünülmektedir[387]. Bu kalıntılar 1907 yılında N. Marr tarafından yürütülen kazı çalışmaları ile ortaya çıkarılmıştır. Marr bu yapıya ait "han" ibaresinin geçtiği bir yazıttan bahsetmekte fakat bu yazıt hakkında herhangi bir bilgi vermemektedir[388]. 1991-1994 yıllarında ise Beyhan Karamağaralı tarafından yürütülen kazı çalışmalarında son görünümüne kavuşmuştur[389].

Günümüze kalıntılar ile ulaşmış olan hanın özgün planın nasıl olduğu hakkında çıkarım yapmak oldukça güçtür. Beyhan Karamağaralı, yapının iki dükkân ve bir geçiş mekânından oluştuğunu belirtmiştir. Marr, yapının kapalı ve tek bölümden oluşan bir yapı olduğundan bahsetmiştir. Bu bilgi doğrultusunda kuzey güney doğrultusunda uzanan bir koridorun etrafında bölümlerin sıralandığı plana sahip tek birimden oluşan kapalı han plan şemasında inşa edildiği söylenebilir.

Selçuklu Hanı taçkapısının rekonstrüksiyonundan ve fotoğraflarından iki katlı bir taç kapısının olduğu anlaşılmaktadır. Taç kapının etrafı geometrik bezemeli geniş bordürler ile çevrelenmiştir. Alttaki girişte zeminden başlayan iki kalın silme kapı üzerinde sivri bir kemer oluşturmaktadır. Kemer alınlığında iki renkli altıgen ve yıldız şeklindeki taşların dizilmesi ile oluşturulan geometrik bezeme yer almaktadır. Kemer köşeliklerinde ise yapıyı koruyucu sembolik özelliğe sahip olan arka ayakları üzerine oturur vaziyetteki karşılıklı iki aslan kabartması ile bunların üzerinde yine birbirine karşılıklı uzanan ejder figürleri yer almaktadır. Taçkapının ikinci katında bulunan ve bir pencere mahiyetinde olan açıklık ise grift geometrik bezemeli geniş bir bordür ile çevrelenmiştir. Sivri kemerli olan açıklığın alınlık kısmında ve kemer köşelerinde alttaki kapı açıklığında olduğu gibi geometrik şekillerden oluşan iki renkli taş işçiliği hakimdir[390].

---

386 Arslan, 2021a: 148; Karamağaralı, 1993: 511; Kala, 2022: 223; Kırzıoğlu,1982: 59.
387 Arslan, 2021a:170; Karamağaralı, 1997a:102.
388 Marr, 1934: 72.
389 Karamağaralı, 1996: 495.
390 Arslan, 2021a: 172-174.

Yapılan kazılar sonucunda Selçuklu üslubunu yansıtan ve taç kapının bordürüne ait olduğu anlaşılan geometrik örgülü ve kıvrık dallı rumi motifinin işlendiği bitkisel bezemeli taşlar bulunmuştur. Ayrıca yine bu yapıya ait olan ve Anadolu'daki ilk örnekleri sayılabilecek tamamen Selçuklu üslubunu yansıtan kabartma aslan ve sfenks figürleri de kazılarla ortaya çıkarılan diğer önemli parçalardır. N. Marr döneminde Manûçehr Camii'de muhafaza edilen bu eserler daha sonra Kars Müzesi'ne getirilmiştir.

1. 2. ANİ KAZILARI TARİHİ

Kars ve çevresinin Kanuni Sultan Süleyman tarafından alınmasıyla birlikte Osmanlı hâkimiyetine giren Ani şehrinde de III. Murad zamanında Lala Mustafa Paşa komutasında imar çalışmalarına başlanmıştır. Sultan Abdülmecid, Tanzimat Fermanı'nın ilanıyla birlikte dönemin "i'mâr-ı belde ve mülk" anlayışıyla birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve hala daha izleri mevcut olan bu kadim şehrin iskâna açılması, şehirde yer alan eserlerin restorasyonu ve korunmasına yönelik birtakım tedbirler almıştır. Kars şehri 1849 yılında Erzurum eyaletine bağlı sancak durumundadır[391]. 1848 yılında İstanbul Ermeni Patriği III. Hagopos Serobyan, Sultan Abdülmecid'e bir mektup yazarak Ani'nin yeniden şenlendirilmesini talep etmiştir. Bu talep üzerine Sultan, Sadrazam Mustafa Reşid Paşa vasıtası ile dönemin Erzurum Valisi Mehmed Hamdi Paşa'dan Ani şehrinin fiziki ve demografik durumu hakkında araştırma yapılmasını istemiştir. Bu görev Kars Kaymakamı Sırrı Paşa'ya ve bilirkişilere verilmiş ve araştırma sonucunda bir rapor hazırlanarak İstanbul'a gönderilmiştir. Raporda şehrin kısa tarihi hakkında bilgi verildikten sonra şehirde eski ve harap durumda olan camilerin olduğunu daha sağlam durumda olan kiliselerin ise onarımının mümkün olmadığını ileri sürerek yeniden inşa edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu yapıların onarımının gerçekleştirilmesi sonucunda yakın çevredeki Ermeni ve Karapapak köylerinden insanların yönlendirilmesi ile Ani'de Müslüman ve Hristiyanların karışık olarak yaşayabileceği yeni bir şehrin kurulacağı öngörülmüştür[392].

Şehrin iskânı konusunda ise Rusya'nın bir politikası olarak halkı göçe zorlaması ile şehirde nüfusun azaldığını buna çözüm olarak da vergi muafiyeti ve başka kolaylıklar gösterildiği takdirde Kars'ın yanı sıra, Erzurum'a bağlı Çıldır ve Bayezid sancaklarından, Muş ve Van gibi şehirlerden insanların sevk edilmesi ile Ani'nin şenlendirilebileceğini belirtmiştir. Bu rapor ile birlikte çizdirmiş olduğu kent haritasını da İstanbul'a göndermiştir. Bu rapor İstanbul'da değerlendirildikten sonra devletin o günkü durumunun bu maliyeti karşılayamayacağı gerekçesi ile askıya alınmıştır. Fakat Sultan Abdulmecid'in birkaç hafta

[391] Kuzucu, 2006: 275-281.
[392] Kuzucu, 2006: 276.

sonra Kars'ın yeni kaymakamı Feyzullah Paşa'ya Ani'nin imarı konusunda yeni bir hüküm gönderdiği bilinmektedir[393].

Hükmün uygulandığına dair herhangi bir arşiv vesikası bulunmadığı için kesin onarımın yapıldığına dair bir bilgi de bulunmamaktadır. Ayrıca bu dönemde Osmanlı Rus Savaşı'nın çıkma olasılığı ve Osmanlı'nın bu dönemde ilk kez dış borçlanması dolayısıyla harcamaların bu yöne kaydırılması zorunluluğunu doğurmuştur. Bu nedenle Ani'nin onarım projesinin askıya alınması gerekli görülmüştür. Bu proje kapsamında Ani'nin imarı ve insan yerleşimine açılması hakkındaki görüşmeler neticesinde çizilmiş olan Ani haritası, şehrin bir buçuk asır öncesi durumunu göstermesi ve günümüzdeki durumu arasında karşılaştırma yapmaya olanak sağlaması açısından önemli bir belge niteliği taşımaktadır[394]. Bu tarihten sonra şehirde herhangi bir onarım çalışması başlamadığı gibi Ani, 1878 yılında imzalanan Berlin Antlaşması ile Rusya'ya bırakılmıştır[395].

Nikolai Y. Marr Dönemi (1892-1893/1904-1917):1877-1878 yıllarında şehrin Rus hâkimiyetine geçmesi ile birlikte Ani'deki ilk arkeolojik kazılar 1918 yılına kadar ki bu kırk yıllık işgal sürecinde Ruslar tarafından gerçekleştirilmiştir. İlk kazı çalışmaları da Rus Bilimler Akademisi'nde görev yapan dilbilimci ve oryantalist Nikolai Yakovleviç Marr, tarafından gerçekleştirilmiştir[396]. İki etap şeklinde yapılmış olan kazıların ilk etabı 1892-1893 yılları arasında Ani'nin güneyinde yer alan İç Kale'deki saray, kilise ve hamamda yapılmıştır.

1904-1917 yılları arasını kapsayan ikinci etap ise Selçuklu Sarayı, Sargis Sarayı, Bakhtageki Kilisesi, Gagik Kilisesi, ateşgede, III. Aşot surları, Selçuklu Hanı ve Ebu'l Menûçehr Cami gibi yapılar üzerinde ve çevresinde gerçekleştirilmiştir[397]. Bu kazılar sırasında Ebu'l Menûçehr Cami'nin sahınları örülerek kapatılmış ve müze depo olarak kullanılmıştır.

---

393 Arslan, 2021a: 67; Kuzucu, 2006: 276.
394 Kuzucu, 2006: 278.
395 Gündüz, 2001: 516.
396 Arslan, 2021a: 68; Karamağaralı, 1998: 41.
397 Arslan, 2021a: 68.

Fotoğraf 1 35. Ebu'l Manuçehr Camii'nin Nikolai Y. Marr tarafından depo olarak kullanıldığı zamanlar -1906 (Rusya Bilimler Akademisi Maddi Kültür Tarihi Enstitüsü Arşivi)

İsmail Kılıç Kökten Dönemi (1944): 1918 yılındaki Brest Litowsk Antlaşması ile şehir yeniden Osmanlı topraklarına dâhil edilmiştir[398]. Ani'deki kazılar da Türk bilim adamları tarafından şehrin geri alınmasından 26 yıl sonra 1944 yılında gerçekleştirilmiştir. Ani'deki ilk Türk dönemi araştırma ve sondaj çalışmaları, Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi Antropoloji Enstitüsü asistanı olarak görev yapan Arkeolog Prof. Dr. İsmail Kılıç Kökten tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı, iç kale ve sur dışında yüzey araştırması ve sondaj çalışmaları yapmıştır[399]. İç Kale'de yaptığı bir sondajda, Ani'de çok yaygın örneklerine rastlanılan kırmızı astar boyalı, üzerinde silindirik mühür baskı tekniğiyle yapılmış ağaç ve insan figürünün işlendiği küçük parçanın da içinde bulunduğu seramik parçalarına rastlanmıştır[400].

Kemal Balkan Dönemi (1964-1967): 1964-1967 yıllarında Ani'deki arkeolojik kazılar Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi öğretim üyelerinden Sümerolog Prof. Dr. Kemal Balkan tarafından yürütülmüştür[401]. Yapılan kazı çalışmaları sonucunda 1965 yılında

398 Gündüz, 2011: 516.
399 Kökten, 1943: 601; Karamağaralı, 1998: 41.
400 Kökten, 1944: 670.
401 Kırzıoğlu, 1982: 55; Arslan, 2022a: 28.

Selçuklu hamamı kalıntılarına rastlanılmıştır[402]. Kemal Balkan 1965 yılında köyün güneydoğusunda, Bostanlar Deresi üstündeki Cirit Tepesi, köy içindeki harman bölgesiyle surların etrafında kazı ve sondaj çalışması gerçekleştirmiştir[403]. 1966-1967 yıllarında ise birinci hamam olarak adlandırılan yapıda kazı çalışması yapmıştır[404]. Ayrıca 1967 yılı kazı çalışmalarında Küçük Hamam ve Büyük Hamam civarında 1 Nolu konutların kuzeyindeki kapalı çarşı olarak bilinen alanda da çalışmalar gerçekleştirilmiştir[405]. İç Kale'nin batı eteklerinde yapılan sondaj çalışmasında tespit edilen tandır ve odada sırlı ve sırsız seramik parçalarına rastlanmıştır[406]. Kemal Balkan dönemi kazı çalışmalarından çıkarılan farklı teknikteki çok sayıda sağlama yakın sırlı seramik kâse ve tabaklar günümüzde Kars Müzesi'nde sergilenmektedir. Çalışmadaki eserler ile tür, malzeme, form ve teknik açıdan benzer özellikler göstermektedirler.

Fotoğraf 1 36. Kemal Balkan Dönemine Ait Ani Kazılarından Çıkarılmış Sırlı Seramikler (Kars Müzesi) (Gonca Papuccu)

Beyhan Karamağaralı Dönemi (1989-2005): 1989 yılında Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Beyhan Karamağaralı Ani'deki kazı çalışmalarının yürütülmesini devralmıştır[407]. Bu dönem kazı çalışmaları Ani'de Sanat tarihçiler tarafından gerçekleştirilen ilk sistematik bilimsel kazı çalışmalarının başlangıcı olması bakımından önem arz etmektedir. Karamağaralı'nın ekibinde yer alan Sanat tarihçiler arasında Abdullah Karaçağ, Ahmet Çaycı, Turgay Yazar, Nakış Karamağaralı, Bülent İşler, Mustafa Beyazıt, Ebru Bilge Fataha gibi bilim adamları bulunmaktadır.

---

402 Balkan, 1970: 39.
403 Karamağaralı, 1998: 41; Balkan ve Sümer, 1967: 103.
404 Balkan, 1970: 39; Kırzıoğlu, 1982: 55.
405 Balkan, 1970: 40; Arslan, 2021a: 70.
406 Balkan ve Sümer, 1967: 106.
407 Arslan, 2021a: 70.

Bu dönemde gerçekleştirilen kazılarda 3. yılın sonunda Selçuklu Sarayı ile Menûçehr Camii temizlenerek yapıların bazı kısımları ortaya çıkarılmıştır[408]. 1991 yılında Selçuklu Sarayı, Küçük Hamam ve Ebu'l Menûçehr Cami'nde kazı çalışmaları devam ederken Ebu'l Menûçehr'e giden yol üzerinde yer alan Selçuklu çarşısındaki kazılara da yine bu dönemde başlanmıştır. Orta Sur Kapısı ile (Aslanlı Kapı) ile Ebu'l Muammeran Camii'nin minaresi arasında sondaj çalışması gerçekleştirilmiş Arnavut kaldırımlı taş yol ortaya çıkarılmıştır[409].

1992-1994 yılları arasında Aslanlı Kapı, surların kuzeyindeki hendek ve Ebu'l Muammeran Cami yolu üzerinde çalışmalara devam edilmiştir. İpek Yolu Köprüsü güzergahındaki kervan yolunda bulunan 1 ve 2 Nolu konutlarda da kazı çalışması yapılmıştır [410]. 1995 yılında da Selçuklu konutlarındaki kazı çalışmalarına devam edilmiştir[411].

1998 yılında yapılan kazılar ise temizlik ve koruma amaçlı olarak yürütülmüştür. Ebu'l Menûçehr Camii, Küçük Hamam, I ve II Nolu konut ve yollarda açılan kazı alanlarıyla sur içerisinde yer alan yapılar temizlenerek bakımı yapılmıştır[412]. Aziz P'rkitch Kilisesi ve ateşgedede konservasyon çalışmaları yapılmıştır. Ateşgedenin sütun başlıkları yerlerine yerleştirilmiş, duvarlar derzlenerek kapatılmıştır[413]. 1991 yılında Kars Kapısı'ndan başlayarak iç kaleye doğru devam eden yol üzerinde başlatılan kazı çalışmasına 2000 ve 2001 yılında da devam edilmiştir. 1998 yılından itibaren Sorbon Üniversitesi'nden Prof. Dr. J. P. Mahe başkanlığında, 5 kişiden oluşan Fransız ekip tarafından surlar incelenerek şehrin planı yapılmıştır[414].

2002 yılı çalışmaları ise beş ayrı bölümde gerçekleştirilmiştir. Konutlarda, Küçük Hamam yakınlarında sutaşının bulunması sonucunda suyolu araştırması yapılmıştır. Yapılan kazı çalışmaları sonucunda 150 m lik bir alanda pişmiş toprak (künk) suyolu ortaya çıkarılmıştır. Fransız ekip tarafından yürütülen çalışmalarda katedralin kuzeydoğusunda şapellerin bulunmasıyla birlikte bu bölümde bir kazı çalışması gerçekleştirilmiştir. Burada 10. yüzyıla ait bir kitabe parçası ve şapeller ortaya çıkarılmış, 10.-13. yüzyıla tarihlendirilen bezemeli taşlara rastlanılmıştır[415]. Son olarak sur dışında da bir kazı çalışması gerçekleştirilmiştir. Ani'ye 200 m mesafede yer alan yapı kalıntısının mahiyetini anlamak için burada bir sondaj çalışması yapılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda iki kubbesinden çok az bir

[408] Karamağaralı, 1993: 509.
[409] Karamağaralı, 1993: 513.
[410] Karamağaralı, 1996: 493.
[411] Karamağaralı, 1997b: 577-589.
[412] Karamağaralı, 2000: 431.
[413] Karamağaralı, 2000: 432.
[414] Karamağaralı, 2003: 233.
[415] Karamağaralı, 2003: 312.

bölümü sağlam kalan yapının fonksiyonu tespit edilememiştir. Kubbeli yapıların doğusunda yer alan bir birimde ocak olduğu düşünülen bir taşın altında kurşundan yapılmış ağız kısmı kırık olan seramik bir kap bulunmuştur. Sırsız bu kabın içinde ise altın kemer parçaları, iki kemer tokası ile iki altın bilezik ele geçirilmiştir[416].

2003 yılı kazı çalışmalarında ise Tigran Honents Kilisesi'nin jamatun kısmının kuzeyindeki şapelde dikdörtgen planlı ve tonoz örtülü kripta tespit edilmiştir. Kervansaray olarak bilinen St. Arak'elots Kilisesi'nde yürütülen temizlik çalışmaları sırasında güney yönden jamatuna sonradan bitişik olarak inşa edilen dikdörtgen planlı ve dışa taşıntılı yarım daire apsisi olan şapel ortaya çıkarılmıştır. 2003 yılı Ani kazılarının en önemli bölümü ise ticaret yolu kazısı olmuştur. Ani'nin Kars Kapısı'ndan başlayan ticaret yolu şehrin ana aksını oluşturmaktadır. Kars Kapısı'ndan başlayan bu yol Ebu'l Muammeran Minaresi ve Ebu'l Menûçehr Camii önünden geçmektedir. Yolun doğu ve batısında eyvan şeklinde, iç içe geçmiş mekânlar ve iki odadan fazla mekânı olan büyük yapılar ve iki katlı dükkânlar yol boyu sıralanmaktadır[417]. Ani'de 1989-2005 yılları arasında yapılan kazı çalışmalarında sırlı ve sırsız olmak üzere farklı teknik ve bezemeye sahip seramik kap ve parçalarına rastlanmıştır[418]. Kazılar sırasında Selçuklu Sarayı'nın alt katında Bostanlar Deresi'ne bakan tarafta 12. yüzyıla tarihlendirilen üzeri figürlü sırsız küp parçası ile dışı turkuaz renkli sırla kaplı 18 cm yüksekliğinde bir testi parçası bulunmuştur[419]. 2000-2001 yılı kazı çalışmalarında üzerinde silindirik mühür baskı tekniği ile yapılmış kabartma hayvan figürlerinin yer aldığı çok kulplu küp parçası ve üzeri sırlı sekizgen formlu yıldız şeklindeki seramik parçası bulunmuştur[420]. 2003 yılı kazı çalışmalarında ise II. Konut bölgesindeki odalardan birinde yine sekiz kollu yıldız biçiminde bir duvar çinisine ait parça bulunmuştur. Çininin üzerinde başı hotozlu bir prens yer almaktadır. Çininin etrafını çevreleyen yazı şeridinin bir bölümünde "Dil-haste kont?...temenne-yi bod" yazısı okunabilmiştir. Ayrıca benzer bir parça da çarşı kazısı sırasında bir küp içinde sağlam olarak bulunmuştur[421]. Beyhan Karamağaralı dönemine ait kazı buluntuları da yine Kars Müzesi sergilenmekte ve bazıları da müzenin deposunda muhafaza edilmektedir. Bu eserler B. Karamağaralı ve T. Yazar tarafından *Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı* adlı kitapta "Ani Kazısı Buluntuları" adlı çalışmada Ani'nin sırlı, sırsız seramik ve çinileri; malzeme, form, teknik ve bezeme özellikleri bakımından incelenmiştir[422].

---

416 Karamağaralı, 2005: 313; Karamağaralı, 2009: 93-115.
417 Karamağaralı, 2005: 313.
418 Karamağaralı ve Yazar, 2007: 123; Karamağaralı, 1998:102-103.
419 Karamağaralı, 1993: 510.
420 Karamağaralı, 2003: 235.
421 Karamağaralı, 2005: 311.
422 Karamağaralı ve Yazar, 2007: 123.

Fotoğraf 1 37: Kars Müzesi'nde Sergilenen Ani Sırlı Seramikleri (Beyhan Karamağaralı-Turgay Yazar)

Yaşar Çoruhlu Dönemi (2006-2010): 2006 yılında Ani kazı çalışmaları Kars Müze Müdürlüğü'nün başkanlığında ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Yaşar Çoruhlu'nun bilimsel danışmalığında yürütülmüştür[423].

2006 yılında kazı çalışmalarını devralmış olan Yaşar Çoruhlu, Beyhan Karamağaralı döneminde kazısına başlanmış Ebu'l Menûçehr Camii'nin güneybatısında yer alan Selçuklu Konağı'ndaki kazı çalışmalarını devam ettirmiştir[424].

2007 yılında ise T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak yapılan ve Bakanlar Kurulu kararı ile kazı başkanlığı Mimar Sinan Üniversitesi adına Prof. Dr. Yaşar Çoruhlu'ya devredilmiştir[425].

2007 yılı çalışmaları iki alanda devam ettirilmiştir. Ebu'l Muammeran Camii'nin kuzeyindeki yolun sağ tarafında yer alan ve bir önceki dönemden kalan dükkân yapıları birinci kazı bölgesi, Ebu'l Menûçehr Camisi'nin yaklaşık güneybatı yönünde II. Konut bölgesinde yer alan mekânlar ise ikinci kazı bölgesi olarak belirlenmiştir. Geçmiş dönemde bu bölgelerde başlanmış olan çalışmalar bu dönemde de sürdürülerek yapılar ortaya çıkarılmıştır[426]. Bu kazı sezonunda ortaya çıkarılan yapıların tahrip olmasını önlemek için koruma ve rölöve çalışmaları da yapılmıştır[427].

---

423 Arslan, 2021a: 72; Çoruhlu, 2009: 301.
424 Çoruhlu, 2009: 303.
425 Çoruhlu, 2009: 305.
426 Çoruhlu, 2009: 307.
427 Çoruhlu, 2009: 312.

2008 yılı kazı döneminde ise Selçuklu Konağı olan (2 Nolu Konutta), orta sur bölgesinin doğu ve batı taraflarında, Ebu'l Muammeran Camii'nin kuzeyindeki antik yolda çalışmalar sürdürülmüştür[428].

Ayrıca bu dönemde Ebu'l Muammeran Camii'nin güneybatısındaki II Numaralı evin 33 numaralı mekânı, Ebu'l Manûçehr Camii'nin önündeki yol ve orta sur dibinde jeofizik incelemeler yapılmıştır[429].

Yapılan kazılar sonucunda II. Konutlar bölgesinden 31 Nolu odadan bulunan mavi sırlı bir seramik parçasının arka yüzünde Arap harfleri ile yazılmış "Allah" yazısı okunmaktadır. Eserin iç yüzeyinde ise siyah şerit içinde Arap harfleriyle yazılmış yazı ibaresi yer almaktadır. Bulunan diğer bir seramik parçasının iç yüzeyinde şeffaf sıraltına ejderha olduğu düşünülen figür işlenmiştir[430]. Bu kazı döneminde turkuaz sıraltına siyah boyama tekniğindeki seramikler başta olmak üzere farklı teknik ve bezemeye sahip çeşitli seramik buluntular elde edilmiştir[431]. Ani kazılarının 2009 yılı çalışmalarında ise kabartma tekniğinde turkuaz renkli sırla kaplanmış mask bulunmuştur[432].

Fotoğraf 1 38. Yaşar Çoruhlu Dönemi Ani Kazılarından (Yaşar Çoruhlu)

[428] Çoruhlu, 2010: 180.
[429] Çoruhlu, 2010: 179.
[430] Çoruhlu, 2009: 317.
[431] Çoruhlu, 2010: 158-161.
[432] Çoruhlu, 2011: 190.

Fahriye Bayram Dönemi (2011-2018): 2011-2014 yılları arasında Ani'de yapılan kazılar Kars Müze Müdürlüğü'nün Başkanlığı'nda ve Pamukkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü öğretim üyelerinden Sanat Tarihçi Prof. Dr. Fahriye Bayram'ın bilimsel danışmanlığında yürütülmüştür[433].

2014 yılında alınan Bakanlar Kurulu Kararı ile de kazı başkanlığı doğrudan Prof. Dr. Fahriye Bayram'a verilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Dünya Anıtlar fonunun ortaklaşa programlamış olduğu ve restorasyon projeleri onaylanmış yapılara öncelik gösterilerek bu dönemki kazı çalışmaları bu yapılar etrafında gerçekleştirilmiştir. Yapılacak olan restorasyon çalışmalarına alt yapı oluşturmak için 2012 yılında Abughamrents (Polatoğlu) Kilisesi'nin, 2013-2016 yılları arasında ise Katedral'in (Fethiye Cami) etrafında kazı yapılmıştır[434]. 2017-2018 dönemindeki kazı çalışmaları ise Aslanlı Kapı'nın doğusundaki iç surlar ile Büyük Hamam'da gerçekleştirilmiştir[435].

2012-2016 yılları arasında yapılan kazı çalışmalarında katedralin kuzeydoğusunda ve doğusunda yapılan kazı çalışmalarında bir havuz ve seramik fırını olabileceği düşünülen bir mekân tespit edilmiştir. Bu mekanda çok fazla cüruf ve seramik parçası bulunmuştur. Fakat duvar taşlarının arasında beyaz sıva kalıntılarının çıkması burasının bir seramik fırını olamayacağını göstermiştir[436]. 2017 kazılarında ise Büyük hamam kazısında bulunan üç ayak şehirde seramik üretiminin olduğuna işaret eden önemli bir kanıt sayılmaktadır[437]. Ayrıca hem sur dibinde hem de hamam kazısında çok sayıda sırlı seramik kap ve parçalarına rastlanılmıştır. Özellikle hamam kazısında çıkarılan lüster tekniğinde yapılmış seramik parçaları ile barbutin tekniğinde yapılmış turkuaz renkli sırla kaplanmış üzeri altın yaldız bezemeli seramik parçaları Ani'nin doğu ülkeleri ile özellikle de İran-Suriye ile olan ticari ilişkilerine ışık tutan önemli parçalardır[438].

Muhammet Arslan Dönemi (2019- …..)

2019 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izniyle başlanmış olan Ani Örenyeri kazı çalışmaları Kars Müze Müdürlüğü'nün başkanlığı ve Kafkas Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü Doç. Dr. Muhammet Arslan'ın bilimsel danışmanlığında yürütülmüştür. Bu dönemdeki kazı çalışmaları, çevre düzenlemesi ve temizlik olmak üzere üç ayrı program çerçevesinde

[433] Arslan, 2021a: 74.
[434] Bayram, 2018: 135.
[435] Bayram, 2019: 85-96.
[436] Bayram, 2018: 144.
[437] Bayram, 2019: 88.
[438] Bayram, 2019: 90.

gerçekleştirilmiştir. İlk kazı çalışmaları şehir surlarının restorasyonuna alt yapı oluşturabilmek için kuzeydeki surlarda Aslanlı Kapı'nın doğusunda bulunan 5. burçta gerçekleştirilmiştir[439].

2020 yılında kazı evini düzenleme çalışmalarının yanı sıra Selçuklu Büyük Hamam, Selçuklu Çarşısı Doğu Bloğu, bu blokta yer alan Çarşı Mescidi ve Ebu'l Menûçehr Camii ile caminin güneybatı ve güneydoğu bloğunda yer alan Selçuklu Konutları'nda kazı çalışması gerçekleştirilmiştir[440].

Fotoğraf 1 39. a) Selçuklu Konutları Doğu ve batı blok b) Ebûl Menûçehr Camii ve çevresi

Kaynak: Ani Kazısı Arşivi

2021 yılında Ani Örenyeri Kazısı, Cumhurbaşkanlığı statüsüne yükseltilerek 12 aylık kazılara dâhil edilmiş ve kazı başkanlığı da Doç. Dr. Muhammet Arslan'a devredilmiştir. 2020-2021 yılı kazı çalışmalarında temizlik, kazı, restorasyon ve depo çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde 2020 yılında başlanan bölgelerde kazı çalışmaları devam ettirilmekle birlikte katedralin güneybatısında yer alan Selçuklu Kümbeti ve Selçuklu Mezarlığı'nda da kazı çalışmalarına başlanmıştır[441].

[439] Arslan, 2022a: 209-210; Arslan, 2022b: 209.
[440] Arslan, 2022a: 211-219; Arslan, 2022b: 209-227.
[441] Arslan, 2022: 749-750.

Fotoğraf 1 40. Selçuklu Kümbet ve Mezarlığı

Kaynak: Ani Kazısı Arşivi

Fotoğraf 1 41. Selçuklu Büyük Hamam

Kaynak: Ani Kazısı Arşivi

2022 yılı kazı çalışmalarında ise daha önceki kazı bölgelerinde başlanan kazı çalışmalarına devam edilmiştir. Ayrıca Dış Batı Surlar bölgesinde de surların tespiti için kısa dönem bir sondaj kazısı gerçekleştirilmiştir. 2023 yılı kazı çalışmalarında, 2020 yılında başlanmış olan Büyük Hamam tamamen ortaya çıkarılmış konservasyon çalışmaları ile birlikte bu yapıdaki kazı çalışmaları tamamlanmıştır.

Bu dönemde Ebu'l Manuçehr Camii'nin batı kanadındaki Selçuklu Konutları'nda devam eden kazı çalışmaları kuzeyde III. Aşot Surlarına kadar ulaşmış ve çalışmalara Aşot Surları'nın batı yönde uzanan birinci burcunda devam edilmiştir. Ayrıca Selçuklu Konutları'nın restorasyon konservasyon çalışmaları da bu dönemde tamamlanarak koruma altına alınmıştır.

2024 yılı kazı çalışmalarında ise 2020 yılında başlanmış olan ve bir müddet ara verilen Ebu'l Menuçehr Külliyesi'nin kümbet bölümünde ve 2023 yılında başlanmış olan Aşot Surları Batı Burcu'nun kuzey yönünde kazı çalışmalarına devam edilmiştir. Bu surlara bitişik olarak yapılan mekânlardan ikinci burca bitişik olarak yapılmış, içerisinde sekiz büyük küpün yer aldığı bir tahıl ambarına rastlanılmıştır. Küplerin içerisinden sağlam sırsız ve tavus kuşu figürlü bir kâse ile çok sayıda kırık seramik, cam ve metal parçaları çıkarılmıştır.

Fotoğraf 1 42. Batı Aşot Surları

Kaynak: Ani Kazısı Arşivi

Ayrıca bu sezon katedralin güneyinde Divin Kapısı'nın bulunduğu yamaçtaki mağaralarda tespit edilen kaya mescidini ortaya çıkarmak ve turizme kazandırmak için bölgede geniş çaplı kazı ve temizlik çalışması yapılmıştır. Dik bir yamaçta yer alan bu mescide ulaşımı sağlayabilmek için arazinin yapısına göre şekillendirilmiş yaklaşık 103 basamaktan oluşan taş merdivenler yapılmıştır. Kazı sırasında ortaya çıkarılan mimari dokuyu koruma altına almak için konservasyon çalışması yapılmıştır.

Fotoğraf 1 43. Divin Kapısı Kaya Mescidi

Kaynak: Ani Kazısı Arşivi

Ebul Menuçehr Camii'nin kuzeyinde yeralan ve Aşot Surları'na dar bir koridor ile bağlanan kümbette ve etrafında kazı çalışması yapılmıştır. Bu bölgede İslami geleneğe uygun olarak defnedilmiş çok sayıda insan iskeletine rastlanılmıştır. Aynı dönemde restorasyon ve konservasyon çalışmaları da yapılarak kümbet koruma altına alınmıştır. Yine bu sezon şehrin ana hatları üzerinde yapılacak olan yürüyüş yolu çalışmalarına başlanmış ve bir bölümü tamamlanmıştır.

Fotoğraf 1 44. Ani Yürüyüş Yolu

Kaynak: Ani Kazısı Arşivi

2019-2024 yılını kapsayan Ani Örenyeri kazı çalışmaları ağırlıklı olarak şehrin Türk İslam dokusunu oluşturan mimari yapılar üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu kazı çalışmaları sırasında mimari doku ortaya çıkarılırken kazı alanından çok sayıda taş, metal, cam, ahşap, pişmiş toprak ve kemik malzemeden üretilmiş farklı tür ve teknikte taşınabilir buluntuya da rastlanılmıştır. Tez çalışmasının konusu kapsamında değerlendirilen 2019-2023 yılları arasında Ani Örenyeri kazısından çıkarılmış sırlı seramikler, yukarıda da belirtildiği üzere Aslanlı Kapı Sur Dibi, Ebu'l Menuçehr Camii, Selçuklu Konutları, Selçuklu Çarşısı, Selçuklu Mescidi Selçuklu Büyük Hamam, Selçuklu Mezarlığı, Aşot Surları Batı Burç gibi şehrin farklı bölgelerinden çıkarılmış buluntulardan oluşmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

KATALOG

Katalog Numarası	01
Envanter Numarası	SÇ-20/05
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 13.08.2020
Durumu	Kâsenin gövde ve ağız kısmına ait iki kırık parça birleştirilmiştir.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, içe çekik ağızlı ve içe-dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 23 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince mika, kireç ve taşçık katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey gövdeye kadar beyaz renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ağız kenarına kadar yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Üç ayak izi bulunmaktadır.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey**: Gövdeye içerisi kafes ve kıvrık dallarla dolgulu dilimli bitkisel motif işlenmiştir. Dilimlerin köşeleri de aynı motiflerle dolguludur. Motifin etrafını, içerisinde dairelerin yer aldığı çift çizgiden oluşan şerit çevrelemektedir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

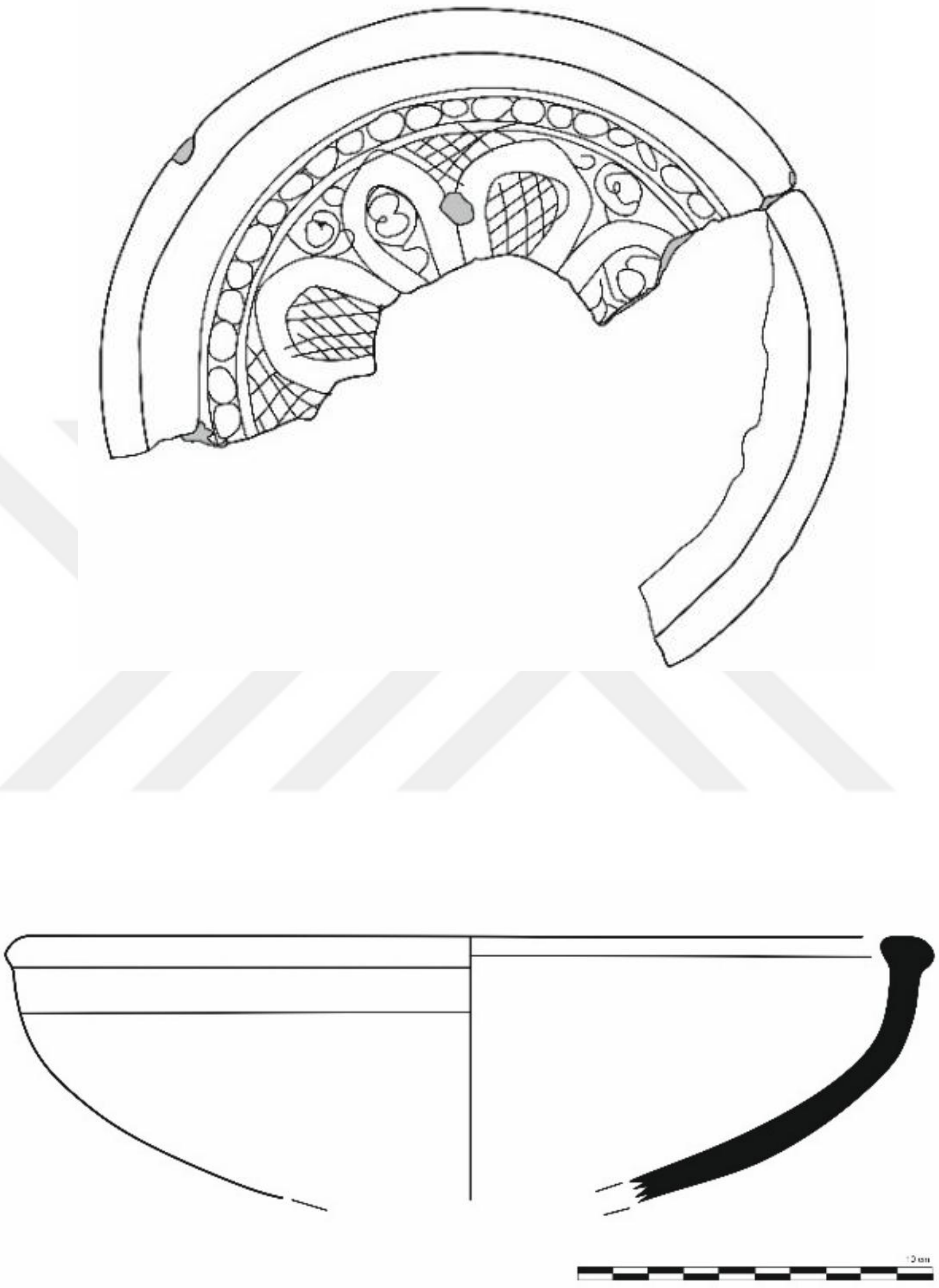

Katalog No	02
Envanter No	SÇ-20/110
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 09.07.2020
Durumu	Kâsenin ağız ve gövde kısmına ait kırık yedi parçanın ikisi bir, beş parçası da bir birleştirilebilmiştir. Fakat elde edilen bu iki büyük parça birleştirilememiştir.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, içe çekik ağızlı ve içe-dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 26 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5 YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, kum ve mika katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey beyaz renkli astar ile kaplıdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı, dış yüzey şeffaf yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede üçgen dilimlerinden oluşan geometrik bezeme yer almaktadır. Üçgenlerin içi ve aralarındaki boşluklar, bitkisel motiflerle dolguludur. Aynı bezeme kompozisyonu çevreleyen geniş bordürün içerisine de işlenmiştir**.**
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

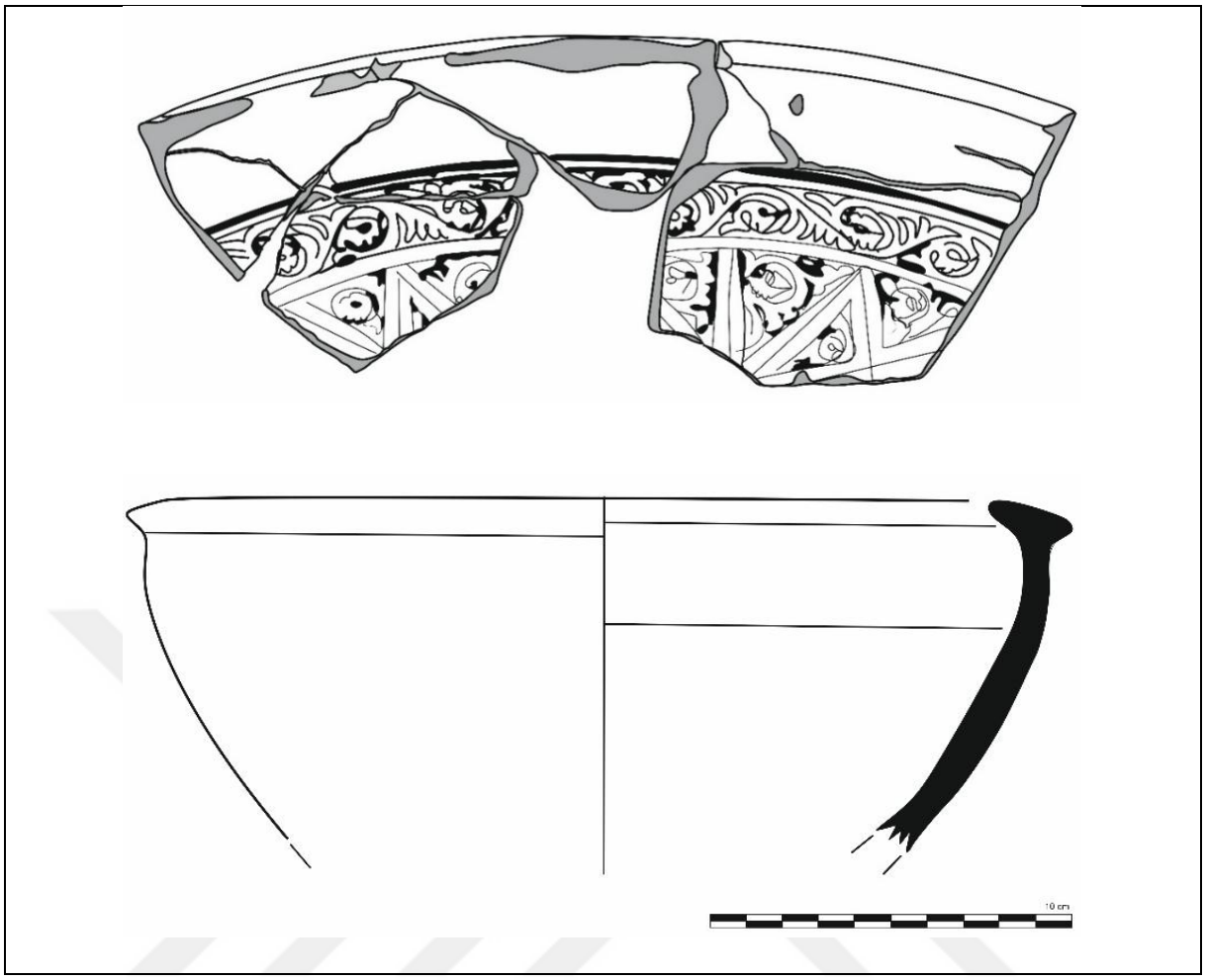
10 cm

Katalog No	03
Envanter No	SBH-20/87
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 22.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, içe çekik ağızlı ve içe-dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 22 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5 YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur çok az kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey gövdeye kadar beyaz renkli astar ile kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle, dış yüzey gövdeye kadar turkuaz renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdenin ortası dalgalı hatlarla dolgulu üçgen motifleriyle bezenmiştir. Kompozisyon, içerisinde dairelerin sıralandığı şerit ile çevrilmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

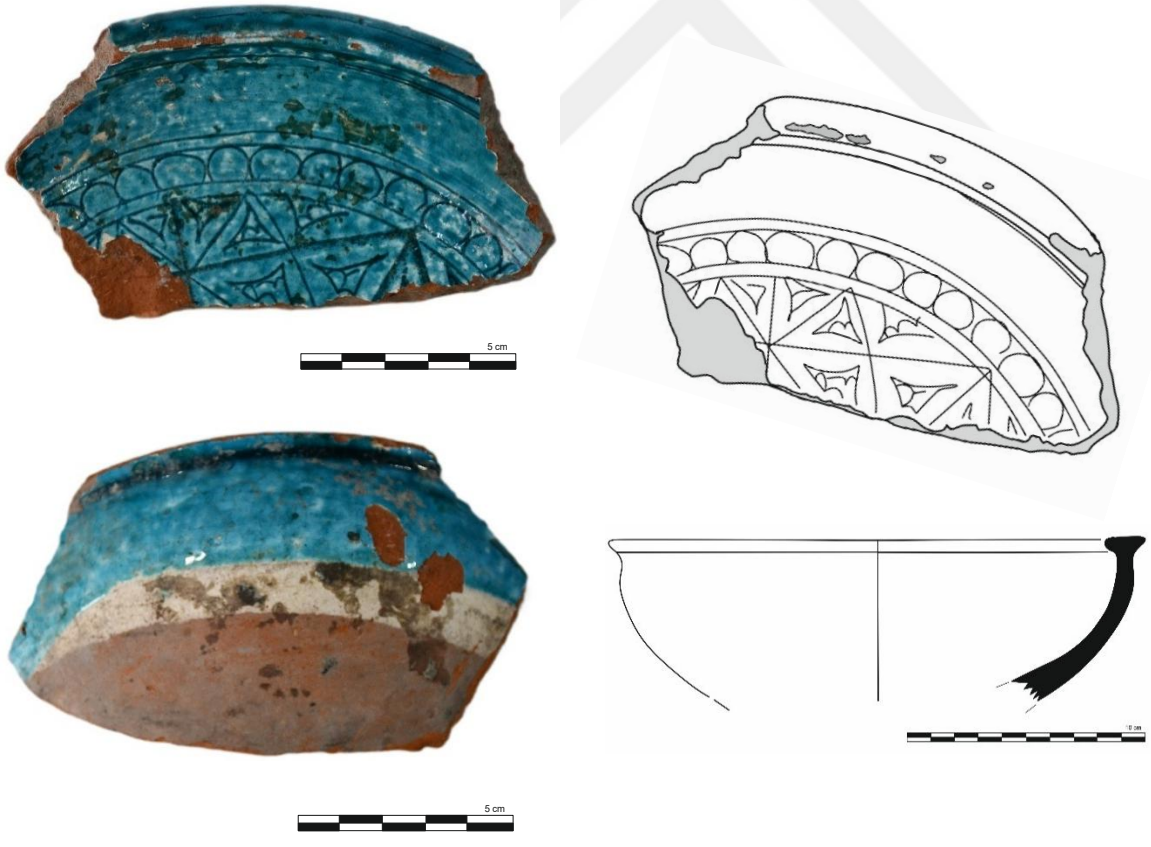

Katalog No	04
Envanter No	SK-21/139
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 22.09.2021
Durumu	Kâsenin ağız kısmına ait iki kırık parça birleştirilmiştir.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, içe çekik ağızlı ve içe-dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:23 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR4/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, kum ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey gövdeye kadar beyaz renkli astar ile kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle turkuaz, dış yüzey gövdeye kadar mor renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar ve pullanmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövde ince çizgilerle merkezden çevreye doğru genişleyen bölümlere ayrılmıştır. Bölümlerin içerisine düğümlü dairesel hatlarla dolgulu üçgen motifleri yerleştirilmiştir. Dilimlerin üst boşluğuna da düğümlü hatlar işlenmiştir. Ağız kenarı bordürü sadedir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

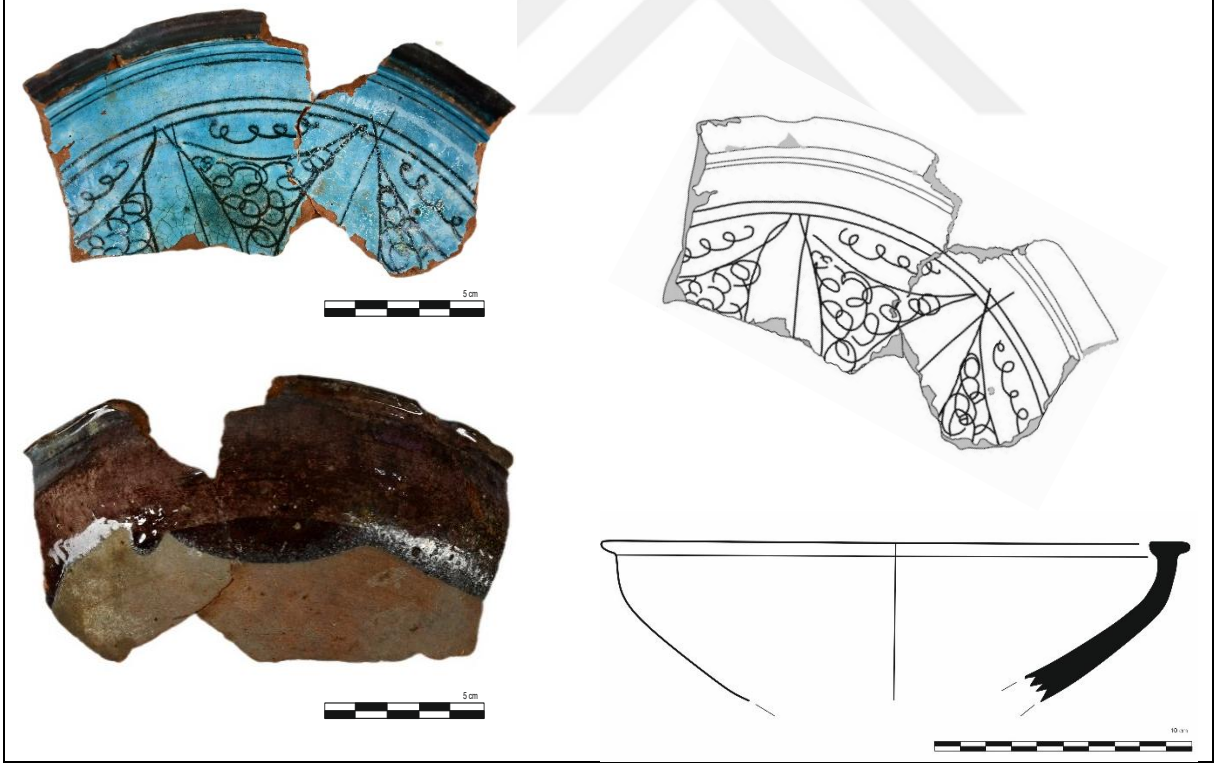

Katalog No	05
Envanter No	SÇ-22/112
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 20.07.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, düz ağızlı ve dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:20 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R5/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, kum ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey gövdeye kadar krem rengi astar ile kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ağız kenarına kadar turkuaz renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma **(**Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey**: Gövde, ince şeritlerden oluşan bordürlerle üç bölüme ayrılmıştır. Bu bordürlerin içerisinde oval motifler sıralanmaktadır. Ağız kenar bordüründe de aynı motif işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	06
Envanter No	SBH-21/120
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 27.07.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, düz ağızlı ve içe eğik ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 24 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek orta kum ve kireç ile seyrek ince mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astar ile kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Bazı bölümlerinde dökülmeler ve çatlaklar oluşmuştur.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede iç içe geçmiş dairesel hatlar ve ortadaki düz çizgiyi her iki yönden çapraz kesen çizgilerden oluşan geometrik bezeme yer almaktadır. Ağız kenarı sadedir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

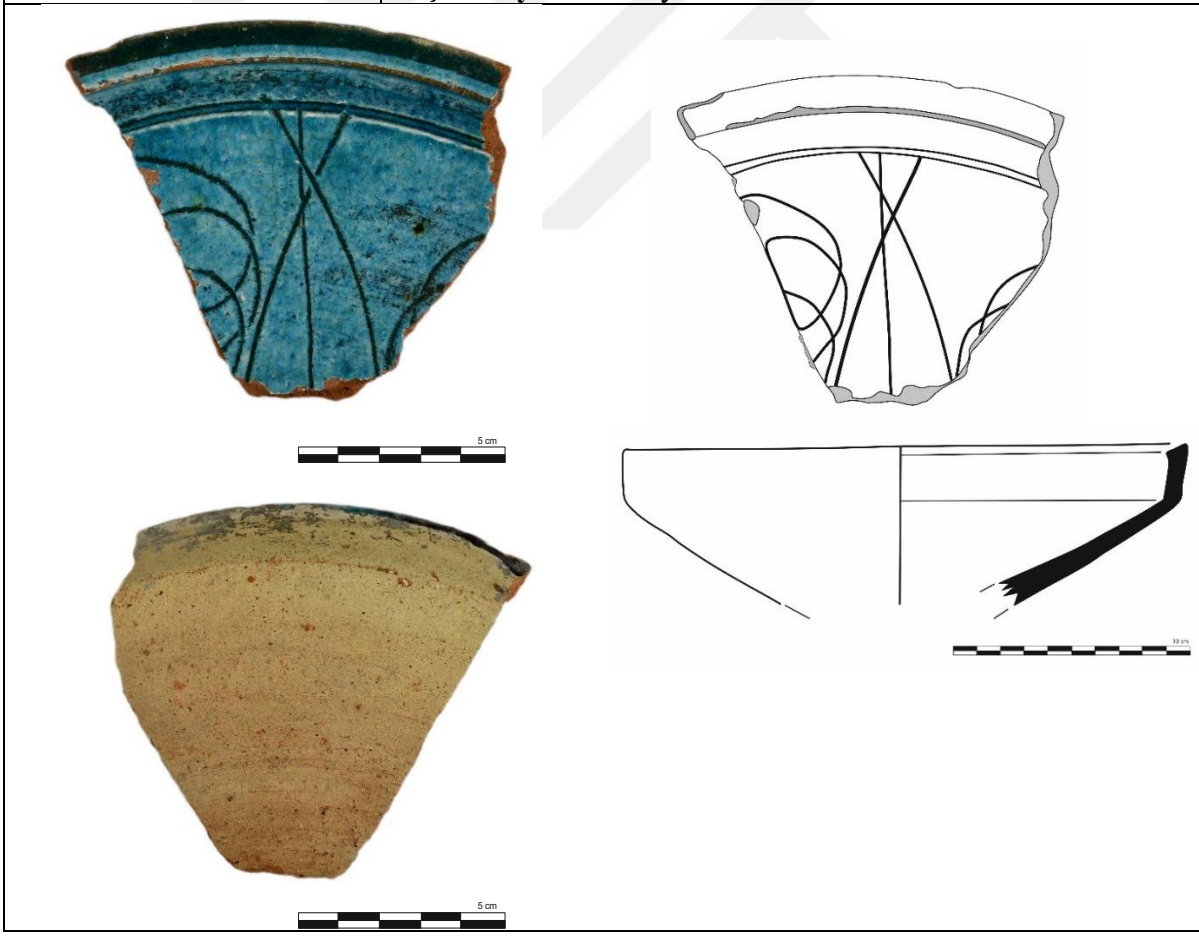

Katalog No	07
Envanter No	SBH-21/43
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 08.07.2021
Durumu	Kâsenin ağız ve gövde kısmına ait kırık tek parçadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, dışa çekik ağızlı ve yivli ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 24 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem rengi astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç yüzey**: Gövdede birbirini kesen çapraz çift çizgilerden oluşan geometrik bezeme bulunmaktadır.
	Dış yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

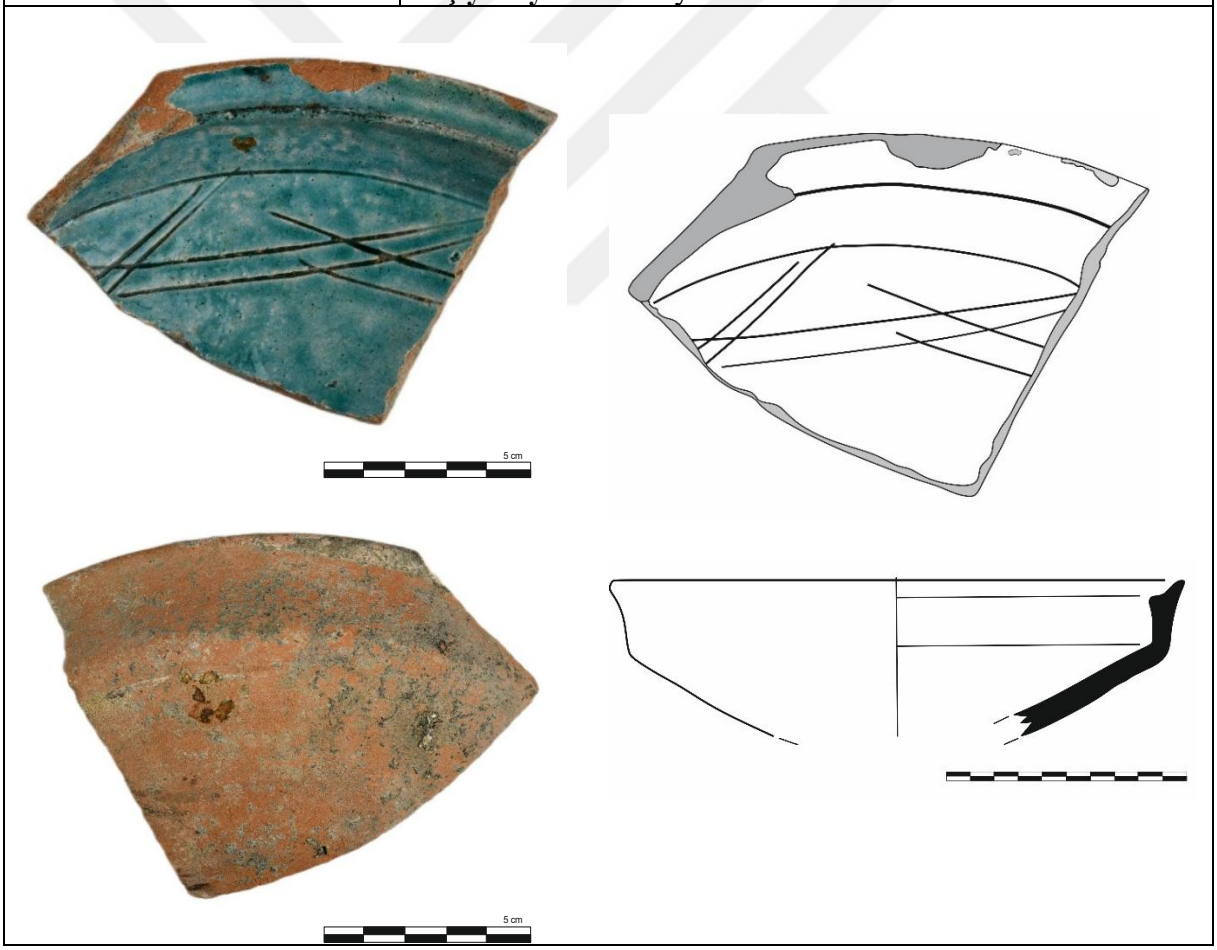

Katalog No	08
Envanter No	SBH-23/43
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam,19.07.2023.
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, içe çekik ağızlı ve içe-dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:21 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, seyrek orta taşçık ve şamot ile seyrek ince mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ağız kenarına kadar krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle turkuaz, dış yüzey ağız kenarına kadar mor renkli sırla kaplıdır. Sırda çatlaklıklar ve pullanmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede birbirinin içinden geçen dairesel hatlardan ve oval çizgilerden oluşan kompozisyon ağız kenarında ince çift çizgi ile sınırlandırılmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

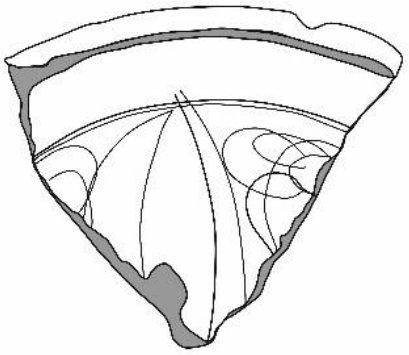

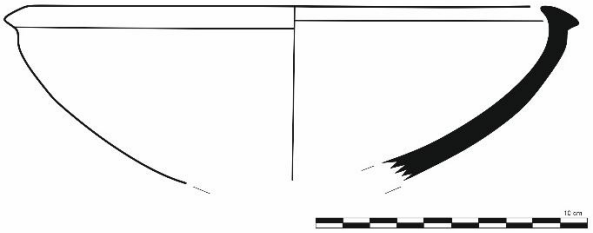

Katalog No	09
Envanter No	SBH-20/105
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 10.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, düz ağızlı ve yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:16 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç ve seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astar ile kaplıdır. Dış yüzeyde gövde ve ağız kısmında astar kalıntıları bulunmaktadır.
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma **(**Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede diyagonal olarak uzanan düğümlü hat ve düz çizgilerden oluşan geometrik kompozisyon işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

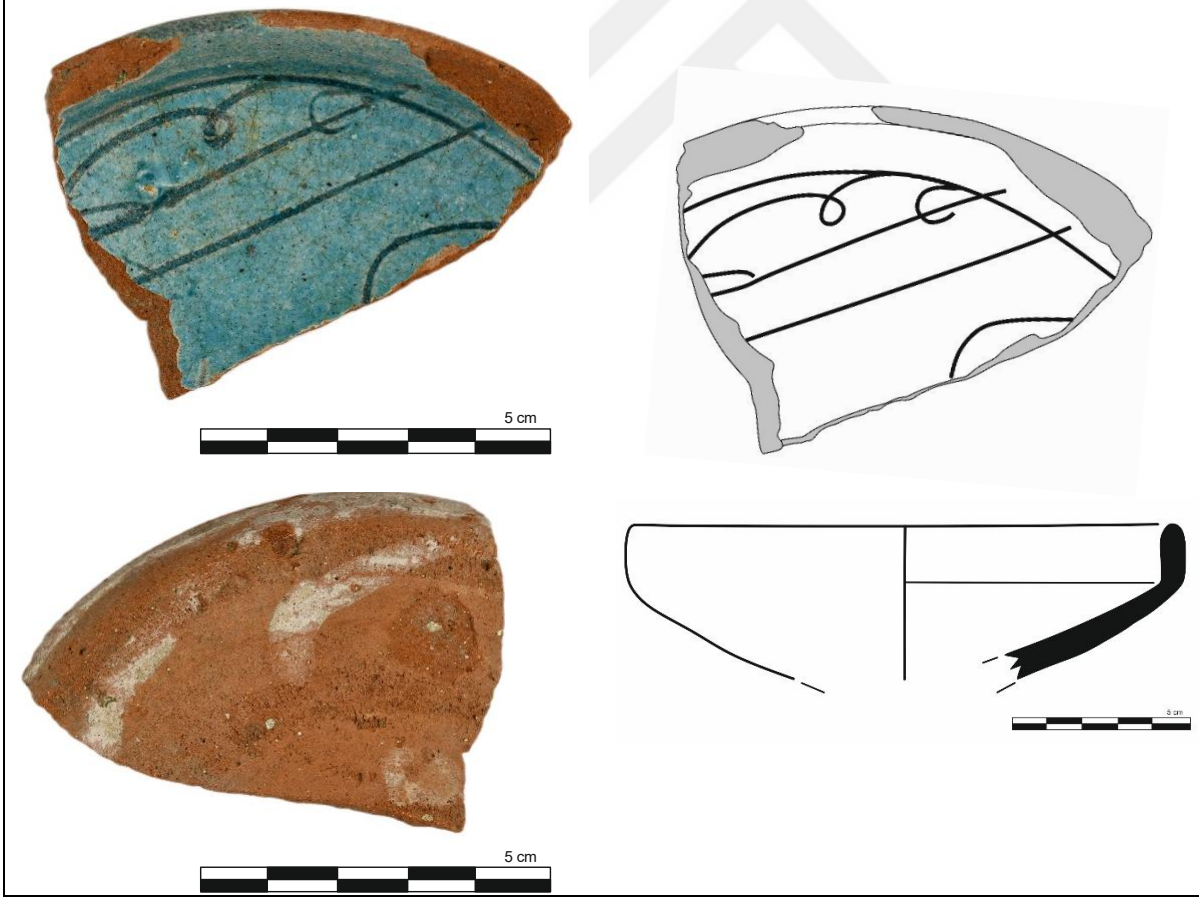

Katalog No	10
Envanter No	ASBB-1-23/293
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç-1, 23.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, içe çekik ağızlı ve yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:18 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç ve çok az orta taşçık katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey gövdeye kadar beyaz renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle, dış yüzey gövdeye kadar turkuaz renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede ince dairesel hatlı motiflerin arasında soyut bitkisel motifler bulunmaktadır. Ağız kenarı bordüründe dikey ve yatay çizgilerle çerçeve içerisine alınmış "Z" motifinin tekrar ettiği bezeme yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

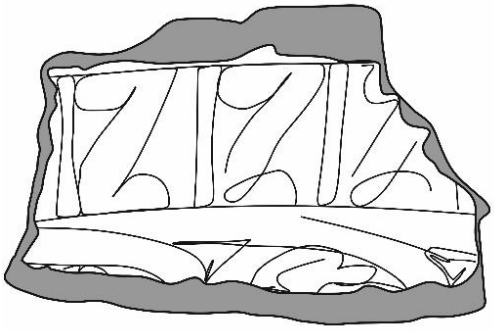

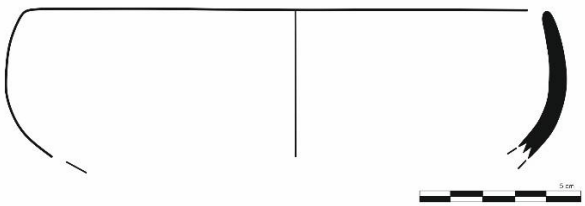

Katalog No	11
Envanter No	SBH-20/195
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 20.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, içe çekik ağızlı ve içe-dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:18 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey gövdeye kadar krem rengi astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle, dış yüzey gövdeye kadar turkuaz renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye, eşkenar dörtgen ve daire motifleriyle dolgulu bezeme işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	12
Envanter No	ASBB-1-23/139
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç -1, 08.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, içe çekik ağızlı ve yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:7 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (10 R6/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey gövdeye kadar krem rengi astarla kaplıdır. Ağız kenarındaki astar dökülmüştür.
Sır	İç yüzey tümüyle, dış yüzey gövdeye kadar turkuaz renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Ağız kenarı bordüründe rumi motiflerinin arasına stilize bitkisel motif işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

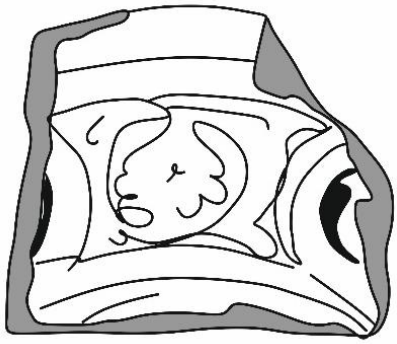

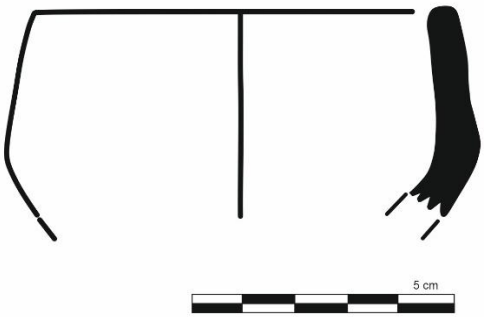

Katalog No	13
Envanter No	ASBB1-23/390
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç-1, 01.09.2023
Durumu	Kâsenin ağız kısmına ait kırık beş parça birleştirilmiştir.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, içe çekik ağızlı ve yivli ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:25 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5YR5/6) hamurlu, hamuru gevşek dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır. Kalker kaplı olduğu görülmektedir.
Sır	İç yüzey şeffaf yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede kalın çizgisel hatların oluşturduğu çift hatlı "S" kıvrımları ve bunları birbirine bağlayan kıvrık dallardan oluşan kompozisyon yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

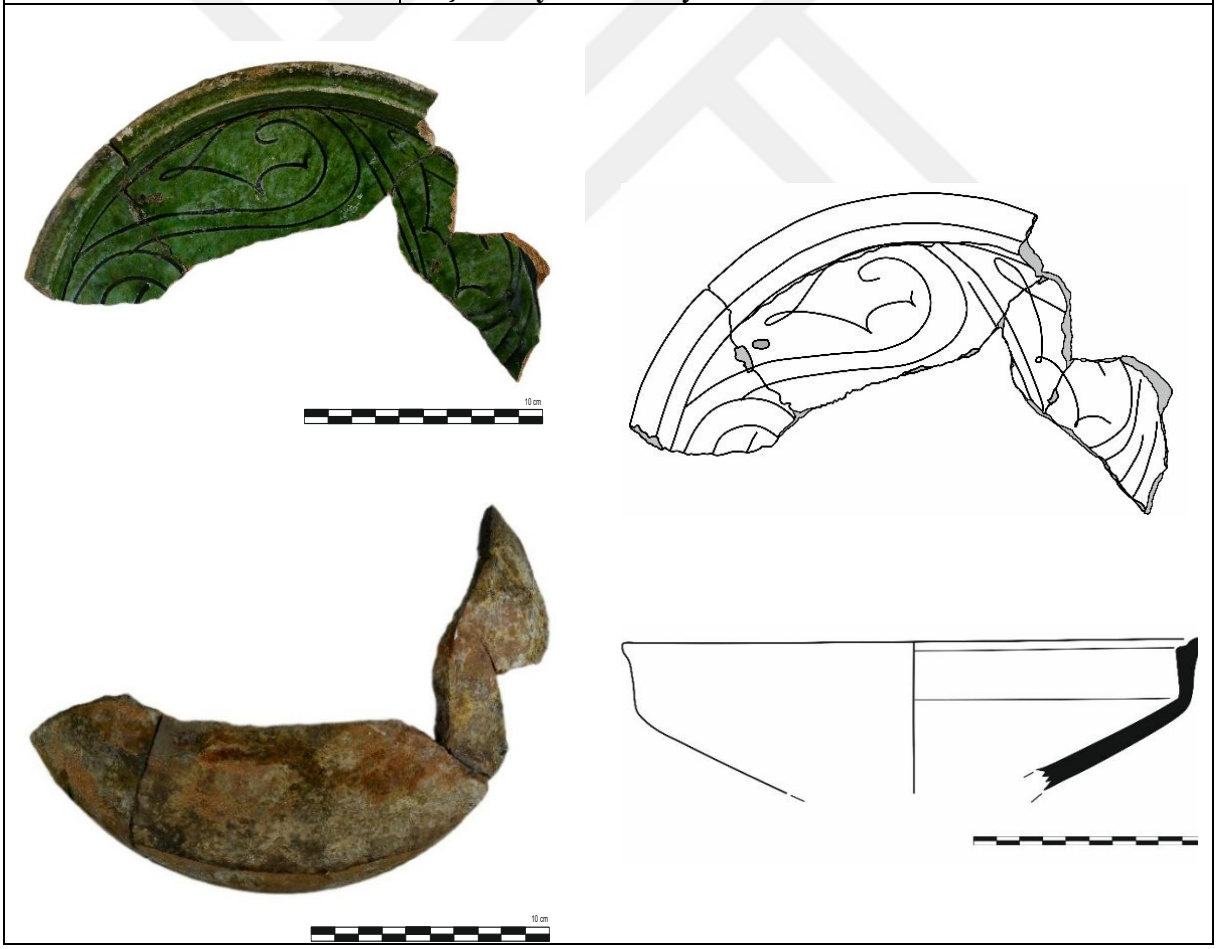

Katalog No	14
Envanter No	ASBB1-23/198
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç-1, 18.07.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, düz ağızlı ve yivli ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 22 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kahverengi (7.5 YR 5/4) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf yeşil sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye serbest düzende yerleştirilmiş çapraz ve dairesel hatlı motiflerden oluşan geometrik bezeme işlenmiştir. Ağız kenarı bordürü bezemesizdir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

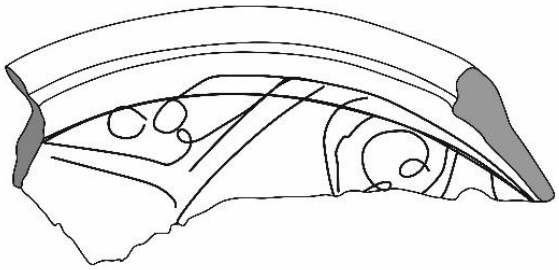

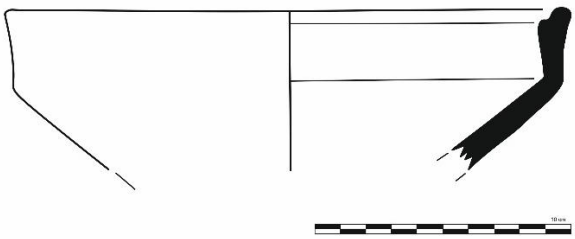

Katalog No	15
Envanter No	SMÇ-20/120
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 03.09.2020
Durumu	Kâseye ait üç kırık parçadan ağız kenarına ait iki parça birleştirilebilirken gövdeye ait bir parça birleştirilememiştir.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, düz ağızlı ve içe-dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 22 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek orta kireç, şamot, kum ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astar ile kaplıdır.
Sır	İç ve dış yüzey koyu yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye, içerisi eşkenar dörtgenlerle ve stilize bitkisel motiflerle, dolgulu yuvarlak dilimli bitkisel motif işlenmiştir. Bezemenin etrafı ortasında dairelerin sıralandığı şeritle çevrilmiştir**.**
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

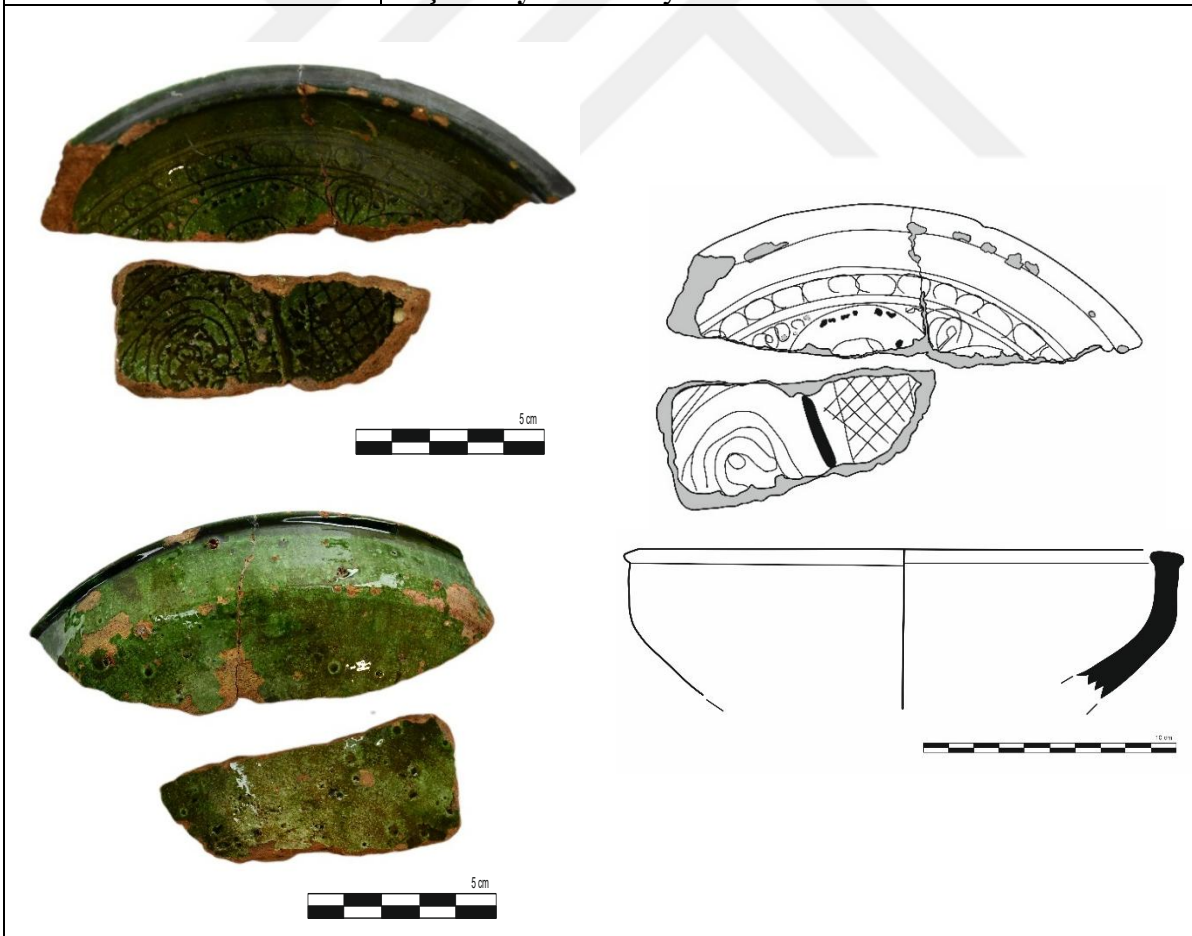

Katalog No	16
Envanter No	ASBB1-23/346
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç -1, 29.08.2023
Durumu	Kâsenin, ağız ve gövde kısmına ait iki kırık parça birleştirilememiştir.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, içe çekik ağızlı ve içe-dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:18 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı kahverengi (5YR5/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek orta taşçık ve ince kireç ile çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey gövdeye kadar krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey şeffaf yeşil sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye, asimetrik eşkenar dörtgenlerden oluşan geometrik kompozisyon işlenmiştir. Bezeme ağız kenarında ince bir şeritle sınırlandırılmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

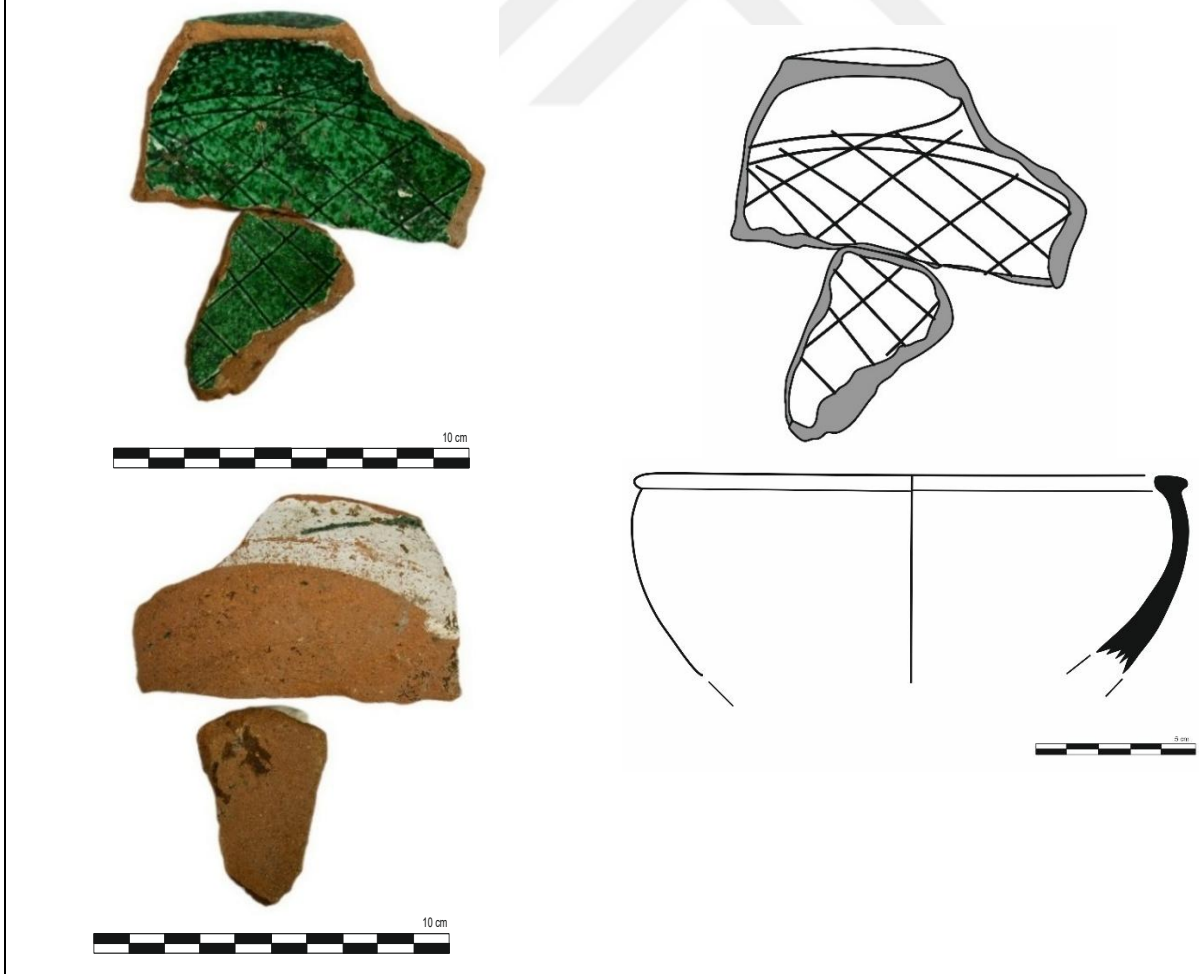

Katalog No	17
Envanter No	SBH-20/79
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 21.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, içe çekik ağızlı ve içe-dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:15 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5 YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur çok az ince kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey gövdeye kadar krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ağız kenarına kadar yeşil sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye sonsuzluk etkisinde işlenmiş baklava dilimlerinden oluşan bezeme, ağız kenarında ince çizgisel hatla sınırlandırılmıştır. Ağız kenarında düzensiz çizgisel bir hat uzanmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

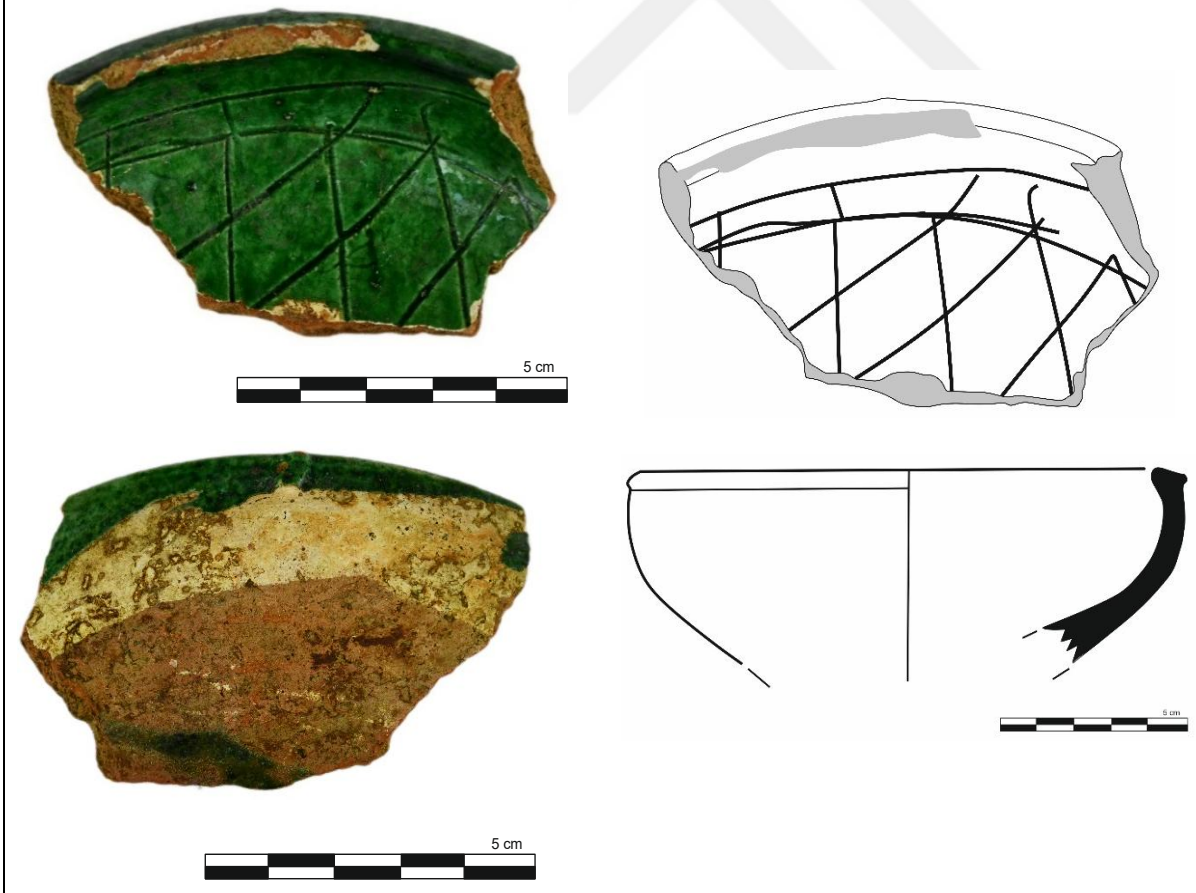

Katalog No	18
Envanter No	SBH-20/156
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 19.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, içe çekik ağızlı ve içe-dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:24 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kahverengi (7.5 YR 5/4) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey gövdeye kadar krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ağız kenarına kadar şeffaf koyu yeşil renkli sırla kaplanmıştır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeden ağız kenarına doğru dik uzanan, ince şeridin her iki yanında simetrik, dairesel hatlı ince çizgiler uzanmaktadır. Ağız kenarında ince çizgiler bulunmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	19
Envanter No	SBH-20/110
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 13.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, içe çekik ağızlı ve içe-dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:22 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5 YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur çok az ince kireç, kum ve taşçık katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ağız kenarına kadar beyaz renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ağız kenarına kadar şeffaf yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır mat özelliktedir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye, birbirinin içinden geçen dairesel motif ve düz çizgilerden oluşan geometrik bezeme işlenmiştir. Bezeme ağız kenarında ince bir şeritle çevrilmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	20
Envanter No	SÇ-20/47
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 05.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, içe çekik ağızlı ve içe-dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:20 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, kum ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç ve dış yüzey şeffaf koyu yeşil sırla kaplanmıştır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey**: Gövdeye işlenen balık pulu dolgulu bezeme ince ve kalın hatlı çizgilerle sınırlandırılmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

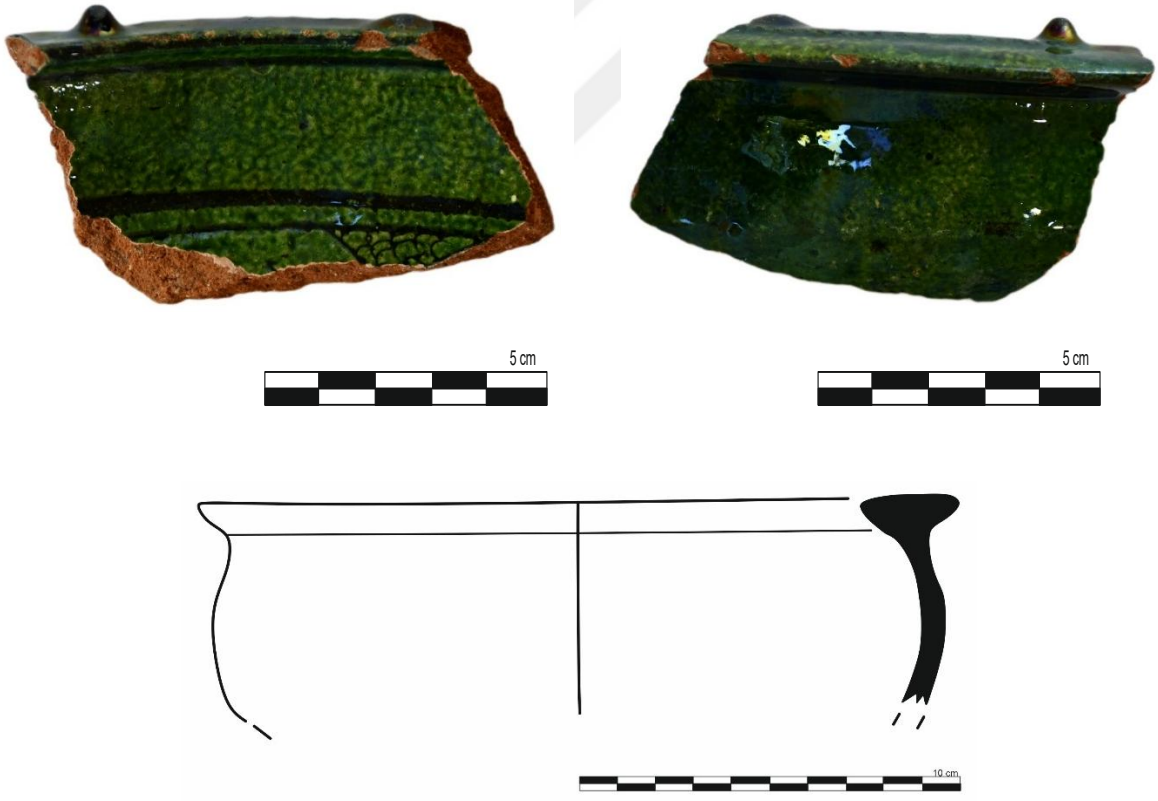

Katalog No	21
Envanter No	SÇ-20/127
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 03.09.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	İçe çekik ağızlı ve içe-dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:18 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5 YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve mika katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey beyaz renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç ve dış yüzey şeffaf yeşil sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Ağız kenarında ince çizgisel hatlarla sınırlandırılmış eş kenar dikdörtgenlerle bezenmiş bordür yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

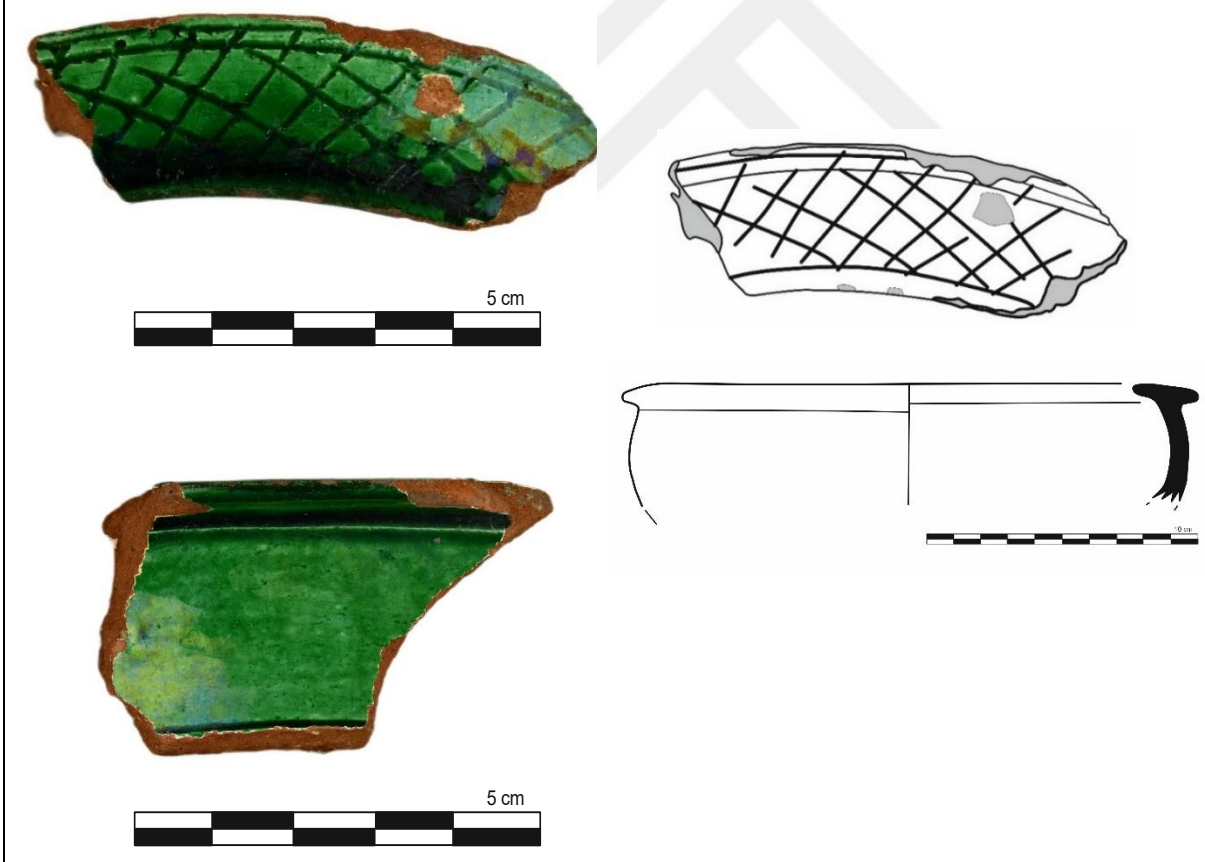

Katalog No	22
Envanter No	AKSD-19/75
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aslanlı Kapı Sur Dibi, 26.10.2019
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	İçe çekik ağızlı, dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:17 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R 5/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur çok az ince kireç katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç ve dış yüzey şeffaf açık yeşil sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar ve pullanmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Ağız kenarında kalın hatlarla sınırlandırılmış zikzak ve dalgalı hat motifi bulunmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

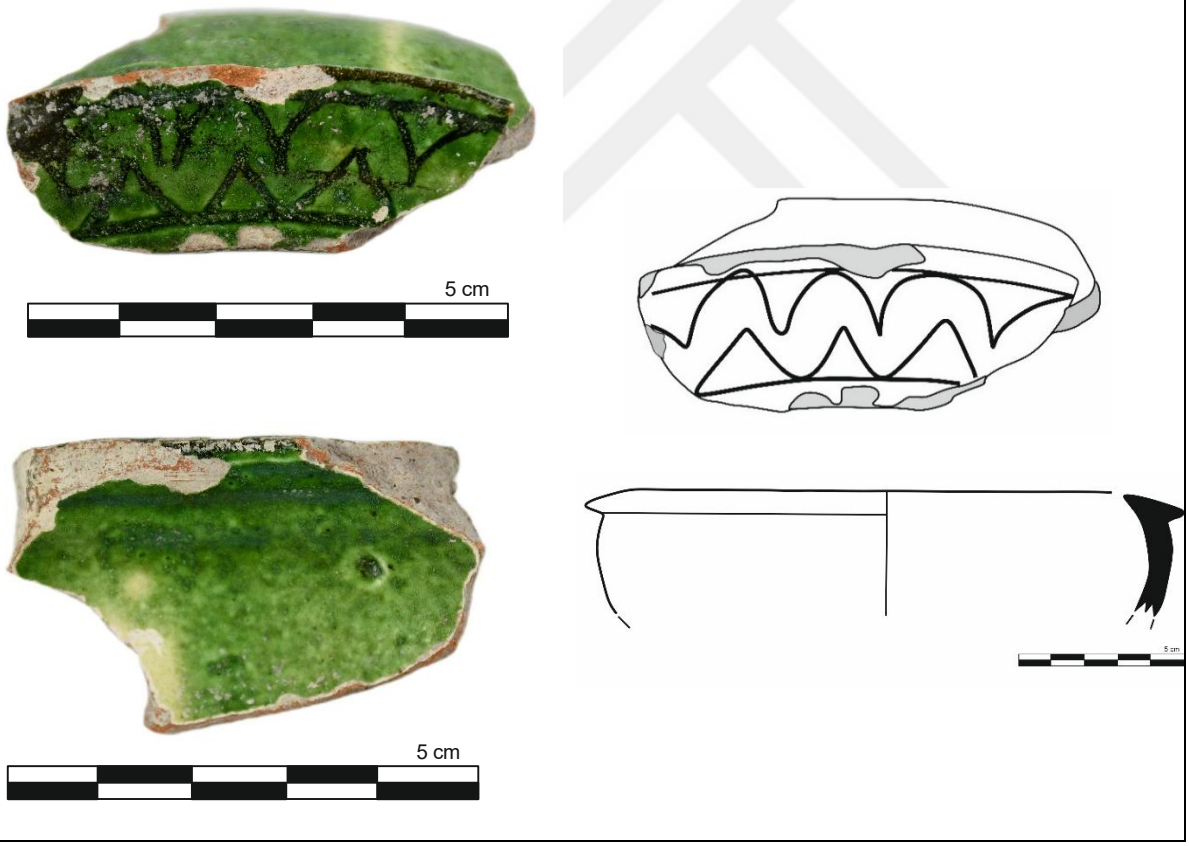

Katalog No	23
Envanter No	SK-22/119
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 05.08.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Konik gövdeli, içe çekik ağızlı ve yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:16 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5 YR6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve mika katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç ve dış yüzey şeffaf açık yeşil sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Ağız kenarı bordüründe stilize bitkisel motifler yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	24
Envanter No	SBH-23/112
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam**,** 25.07.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Konik gövdeli, dışa çekik ağızlı ve yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:18 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur ince kum, kireç ve mika katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ağız kenarına kadar şeffaf açık yeşil sırla kaplanmıştır. Sırda dökülmeler ve çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Ağız kenarı dikey çizgisel şeritlerle dilimlere ayrılmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

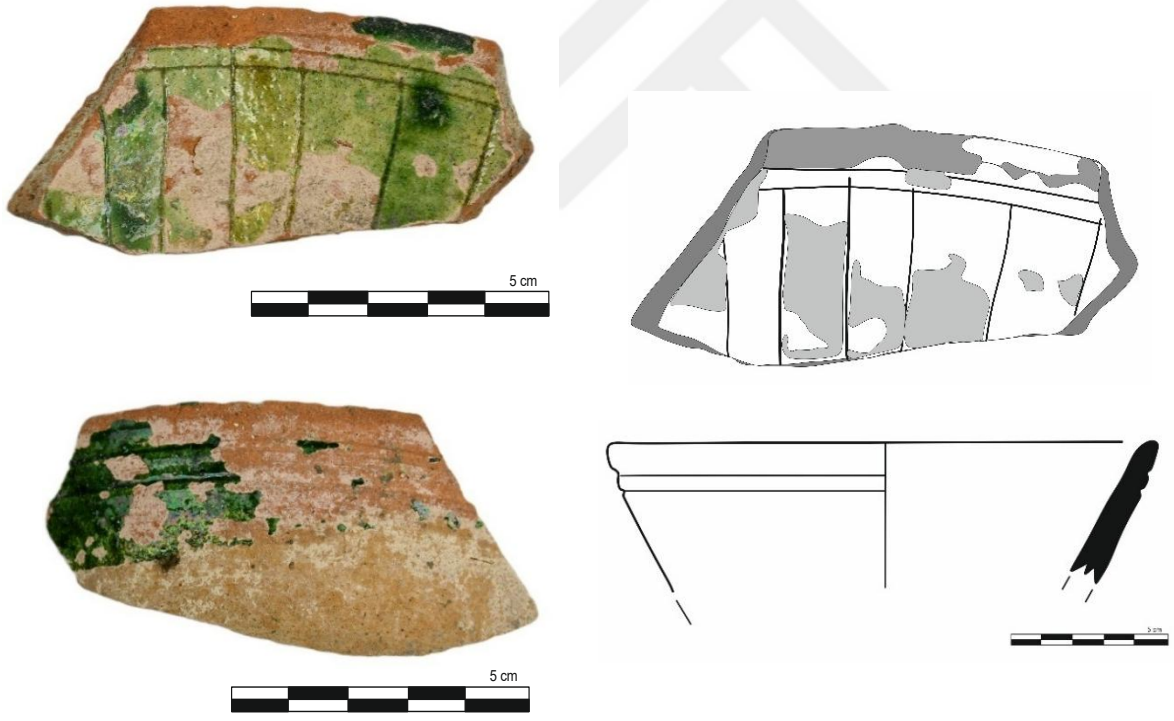

Katalog No	25
Envanter No	SBH-20/90
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 23.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, dışa çekik ağızlı ve yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:19 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5 YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ağız kenarına kadar krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ağız kenarına kadar şeffaf açık yeşil sır ile kaplıdır. Sır mat özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede diyagonal çizgilerin arasına stilize bitkisel motifler yerleştirilmiştir. Ağız kenar bordüründe düz ve diyagonal çizgilerden oluşan bezeme yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

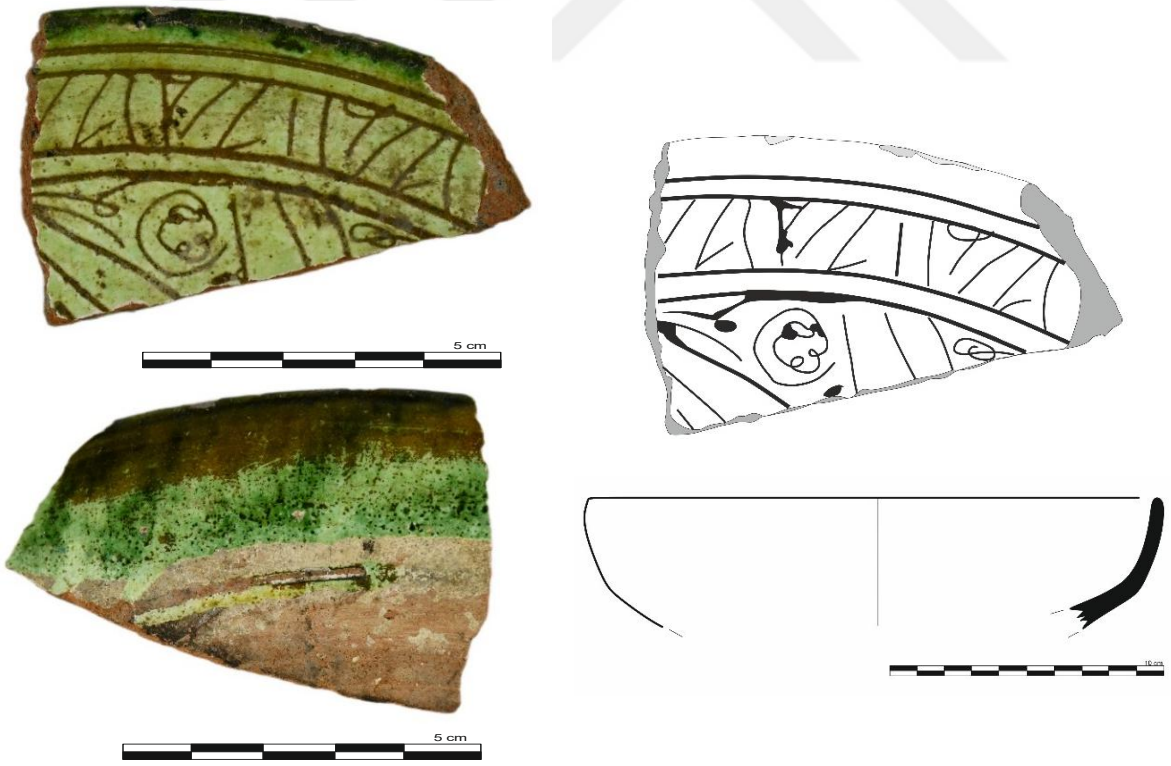

Katalog No	26
Envanter No	ASBB1-23/78
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç-1, 04.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, içe çekik ağızlı ve yivli ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:19 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı kahverengi (2.5 YR 5/4) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey mor renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede düz ve kıvrık dallardan oluşan bezeme bulunmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

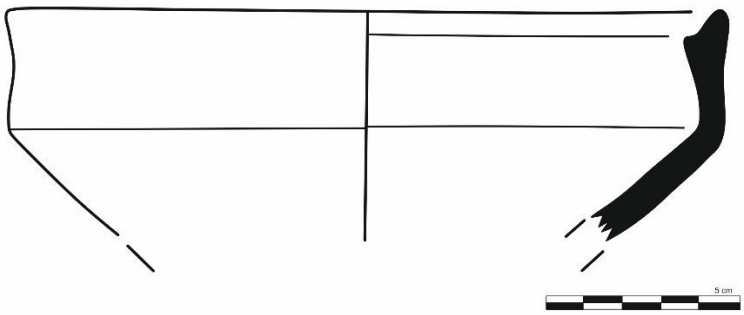

Katalog No	27
Envanter No	SBH-22/550
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 27.06.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, düz ağızlı ve yivli ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:20 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R5/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur ince yoğun kireç ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzeyin sadece ağız kenarı krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey mor renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede ince çizgisel şeritlerle birbirini kesen geometrik şekillerden oluşan bezeme bulunmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	28
Envanter No	SBH-21/95
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 13.07.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, dışa çekik ağızlı ve içe kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 24 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (10R 5/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur, yoğun ince kireç ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey sadece ağız kenarına kadar krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey kobalt mavisi sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede birbirini çapraz yönde kesen ince çizgisel şeritlerin oluşturduğu geometrik bezeme bulunmaktadır. Bezeme ağız kenarında ince çizgisel hatla sınırlandırılmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

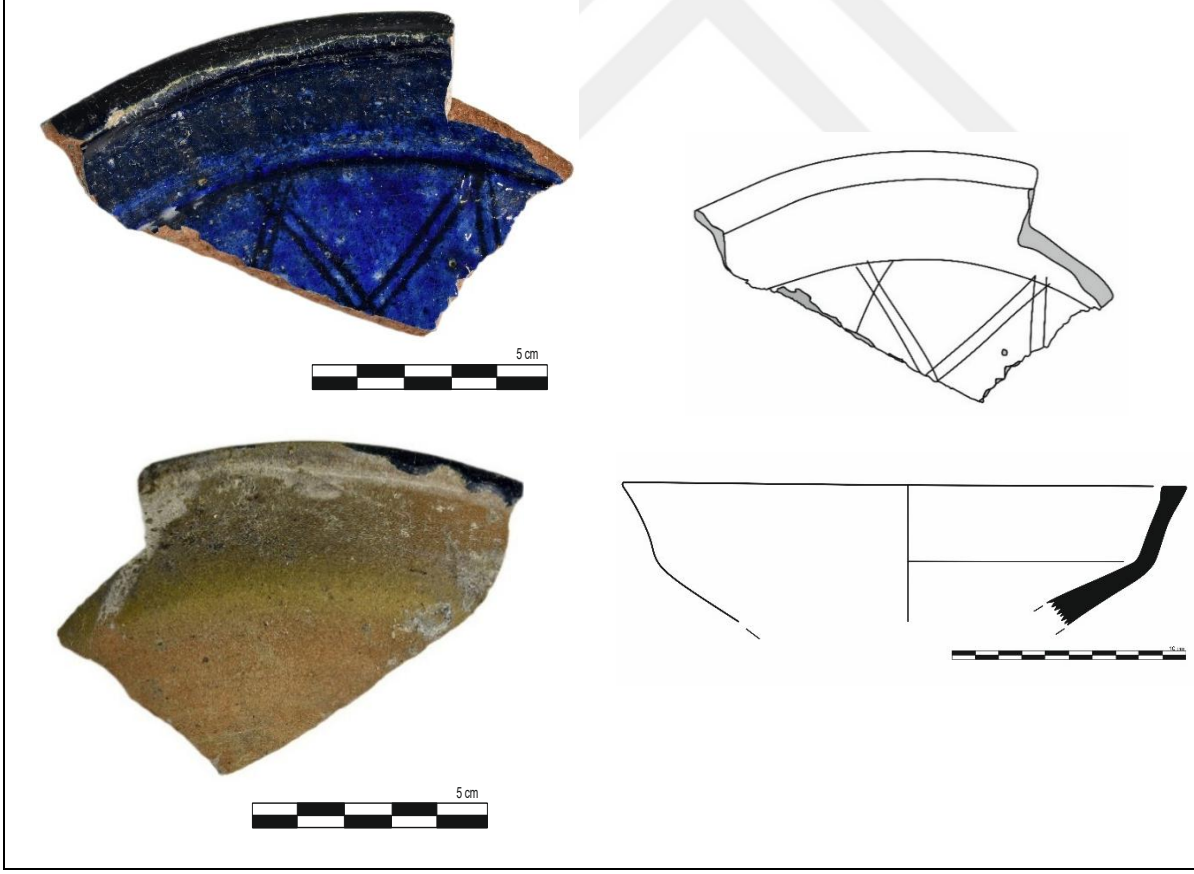

Katalog No	29
Envanter No	SÇ-23/444
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 07.09.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, düz ağızlı ve içe eğik ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:20 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Sarı (10YR7/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kum ve kuvars katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplıdır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ağız kenarına kadar şeffaf yeşil renkli sırla kaplıdır.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede ince çift çizgisel hatlarla diyagonal olarak uzanan geometrik bezeme işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

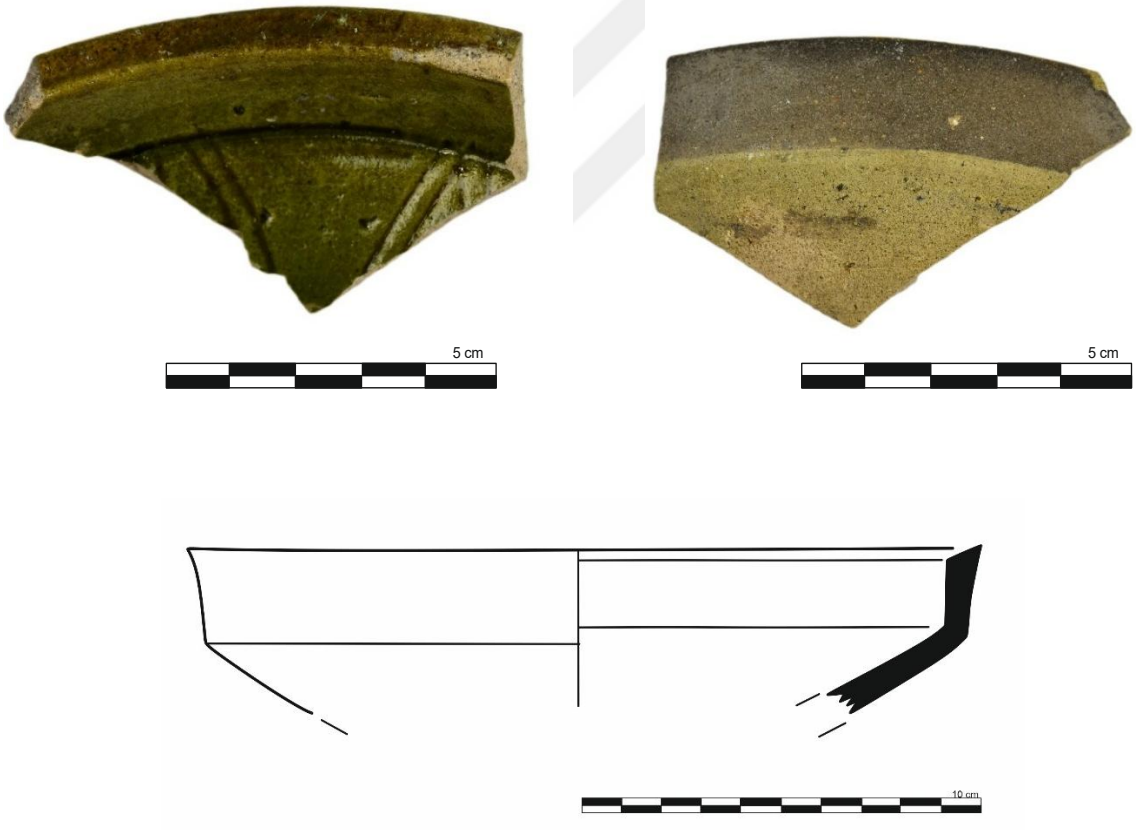

Katalog No	30
Envanter No	SÇ-22/292
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 22.08.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, içe çekik ağızlı ve yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:17 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur çok seyrek ince kireç, seyrek orta taşçık, şamot ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye, Arap harfleriyle yazı taklidinden oluşan bezeme işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	31
Envanter No	SÇ-20/125
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı 03.09.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, düz ağızlı ve yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 22 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5YR 6/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ağız kenarına kadar krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ağız kenarına kadar şeffaf yeşil sırla kaplıdır. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler ve bozulmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)-Sıraltı Boyama
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede ince çizgisel hatlarla oluşturulan şeridin içerisine, dairesel ve kısa oval çizgilerden oluşan bezeme işlenmiştir. Ağız kenar bordürü sadedir.
	Dış Yüzey: Ağız kenarında yeşil sıraltına siyah boya ile yapılmış düzgün olmayan zikzak motifi bulunmaktadır. Kalker kaplı olduğu görülmektedir.

Katalog No	32
Envanter No	SÇ-22/133
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 07.08.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, içe çekik ağızlı ve içe-dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:20 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR6/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur orta yoğunlukta kum ve kireç ile çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ise ağız kenarına kadar beyaz renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı, dış yüzey ağız kenarına kadar şeffaf yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde yer alan dilimli motifin etrafı, ince çift çizgili ve üzerinde dairelerin sıralandığı şeritle çevrilmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	33
Envanter No	SBH-22/13
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 08.06.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, içe çekik ağızlı ve içe-dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:14 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, taşçık ve şamot ile çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey gövdeye kadar krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ağız kenarına kadar hardal sarısı sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede ince çift çizgilerden oluşan şeridin üzerinde daire motifleri sıralanmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

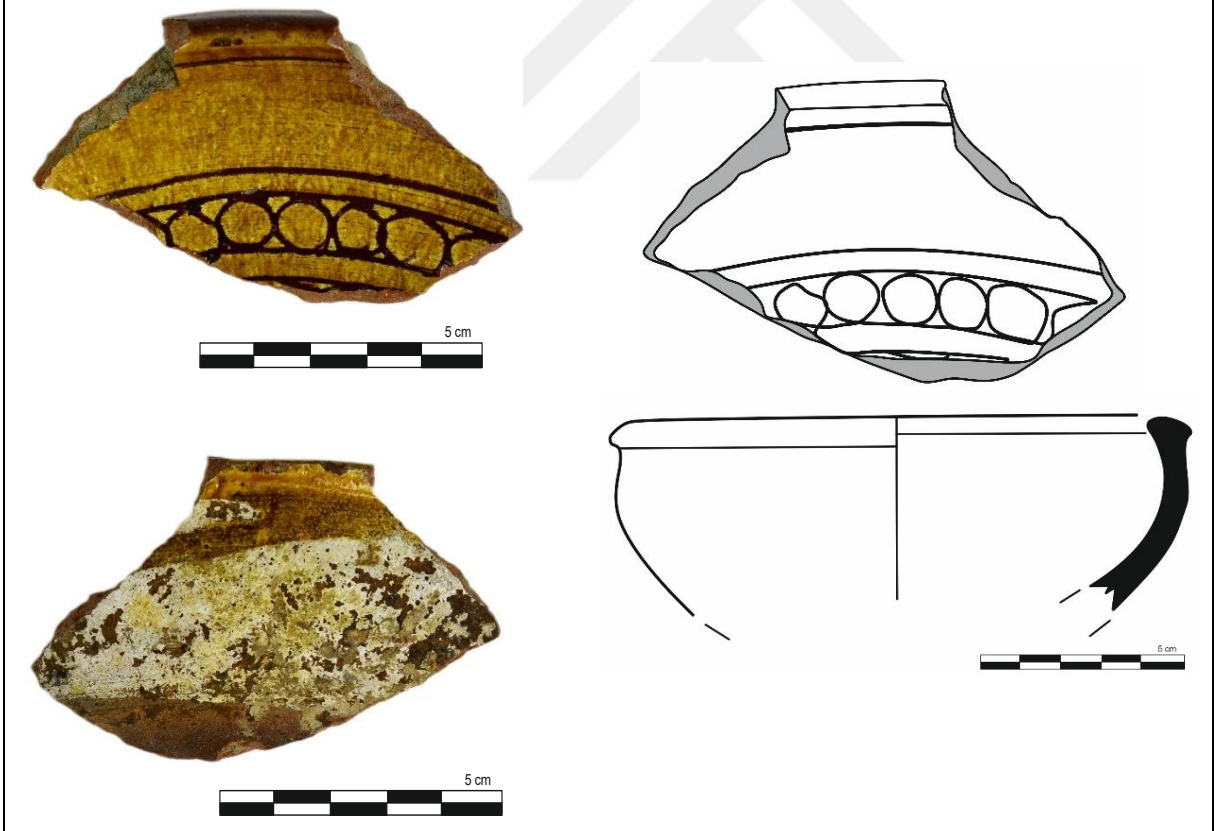

Katalog No	34
Envanter No	SK-21/147
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 29.09.2021
Durumu	Tek parça halinde bulunmuş olan eserin kaide ve gövde kısmının yarısı, ağız kenarının tamamı kırıktır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Orta yükseklikte halka kaideli, kademeli konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:10 cm, Kaide yüksekliği: 1,5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey gövdeye kadar krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey açık sarı renkli sırla kaplıdır. Dış yüzeyde yeşil sır kalıntıları görülmektedir. Sır mat özelliktedir. Sırda çatlaklar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye merkezden çevreye doğru uzanan dilimli motif işlenmiştir. Dilimlerin içerisine düğümlü geçme motifleri yerleştirilmiştir. Bu motiflerin etrafı birbirine bağlı spirallerle çevrilmiştir. Köşelerden uzanan sivri dilimli yaprak motifinin köşelerine kıvrık dallar yerleştirilmiştir. Kompozisyon ağız kenarında ince çizgisel hatla sınırlandırılmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

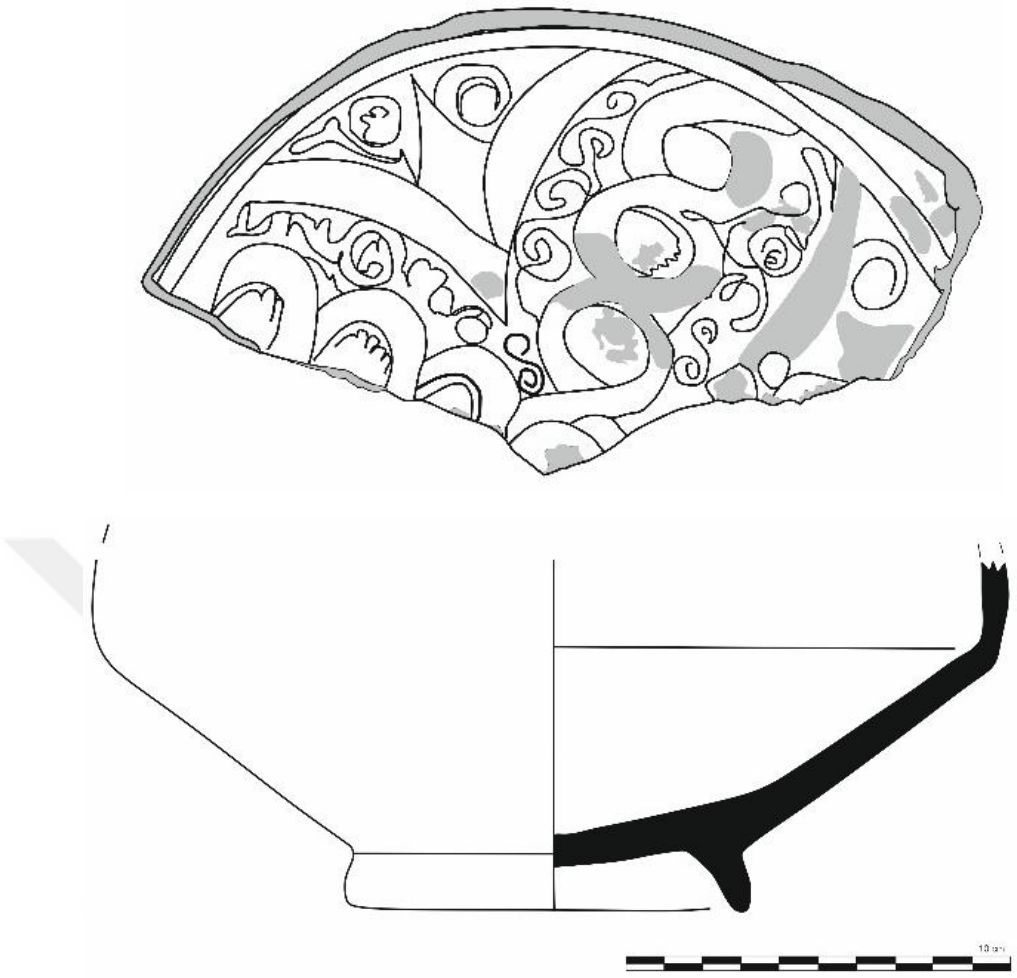

Katalog No	35
Envanter No	SBH-20/107
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 10.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	İçe çekik düz dipli, yarı küresel gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:6 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı, (10R 6/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, kum ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye serbest düzende çapraz ve dairesel çizgilerden oluşan geometrik bezeme işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	36
Envanter No	SBH-20/80
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 15.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 6 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (7.5 YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve kireç katkılıdır**.**
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzeyde ise sadece dibin iç tarafı astar kaplıdır.
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde düzgün olmayan daire motifi bulunmaktadır. Gövde ince paralel çift çizgilerle dört bölüme ayrılmıştır. Bu bölümlere düzgün olmayan dairesel motifler yerleştirilmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	37
Envanter No	SÇ-23-261
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı,
Durumu	Dip kısmına ait kırık iki parça birleştirilmiştir.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, basık yarı küresel gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:7 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı, (2.5 YR 5/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve çok az taşçık katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler ve çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkeze düğümlü hatlardan oluşan dairesel motif yerleştirilmiştir. Gövde, bu motife çapraz uzanan üç sıra ince hatlı çizgilerle beş bölüme ayrılmıştır. Dilimlerin arasına da merkezdeki motifin aynısı işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

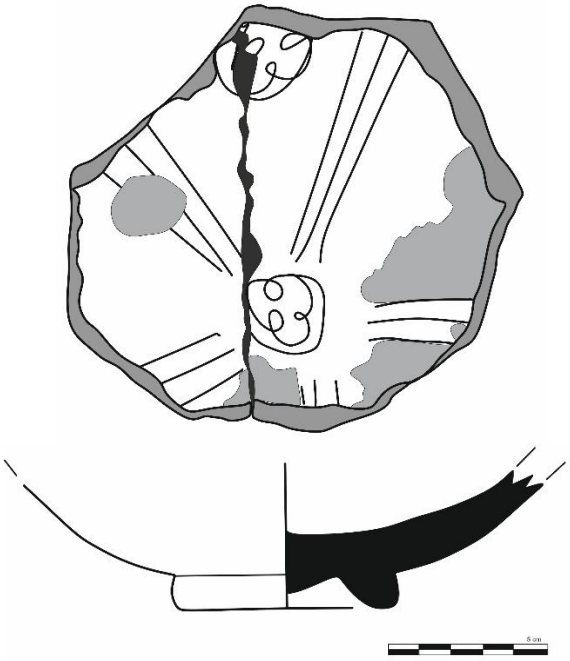

Katalog No	38
Envanter No	ASBB1-23-327
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç -1- 25.08. 2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, basık yarı küresel gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:7 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve taşçık ile çok az mika ve şamot katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezden başlayarak gövdeye doğru genişleyen ince çizgilerle sekiz dilime ayrılmıştır. Dilimlerin her birine içerisi düğümlü hatlarla dolgulu üçgen motifleri yerleştirilmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

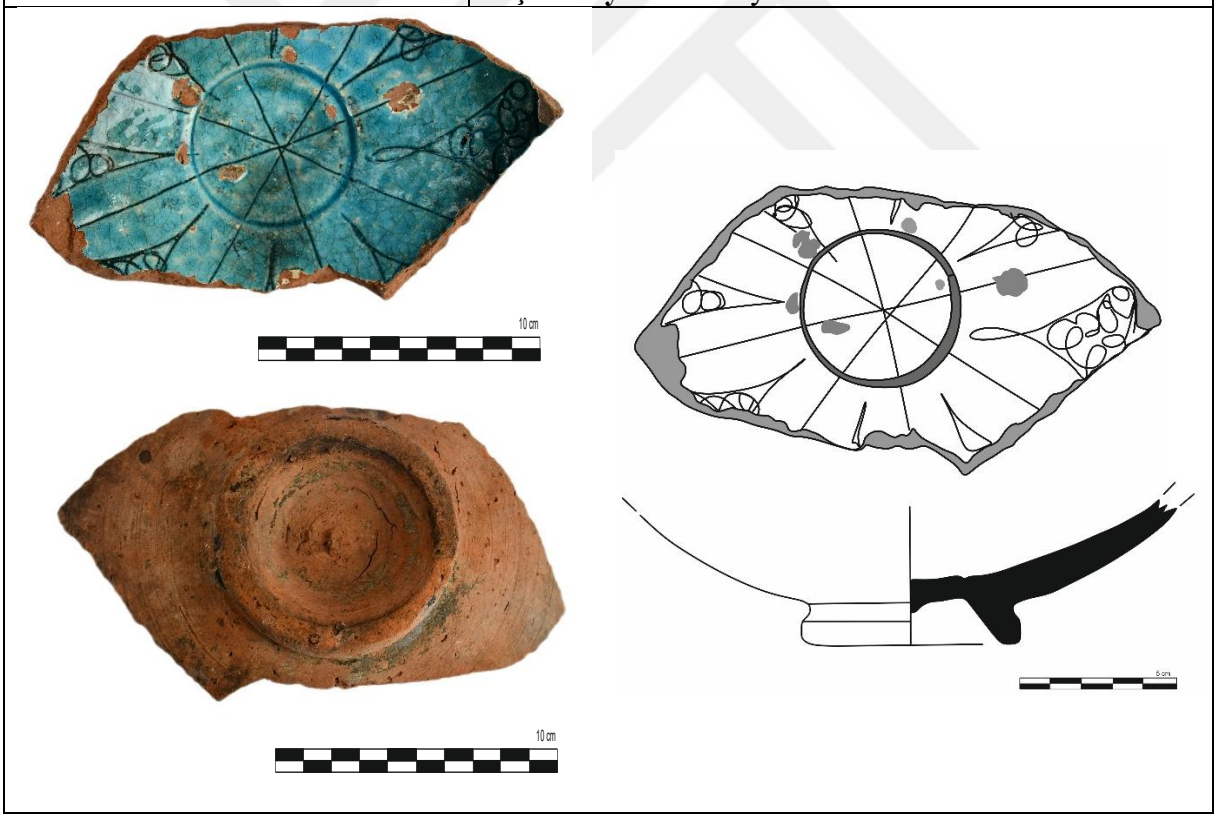

Katalog No	39
Envanter No	SBH-20/42
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 15.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, basık yarı küresel gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:6 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince mika ile çok az kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey gövdeye kadar krem renkli astar ile kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ağız kenarına kadar turkuaz renkli sırla kaplıdır. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede yatay ve diyagonal olarak uzanan ince çizgisel hatlar ile düzgün olmayan dalgalı hatlardan oluşan geometrik bezeme işlenmiştir. Ağız kenarında iki sıra ince çizgi uzanmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

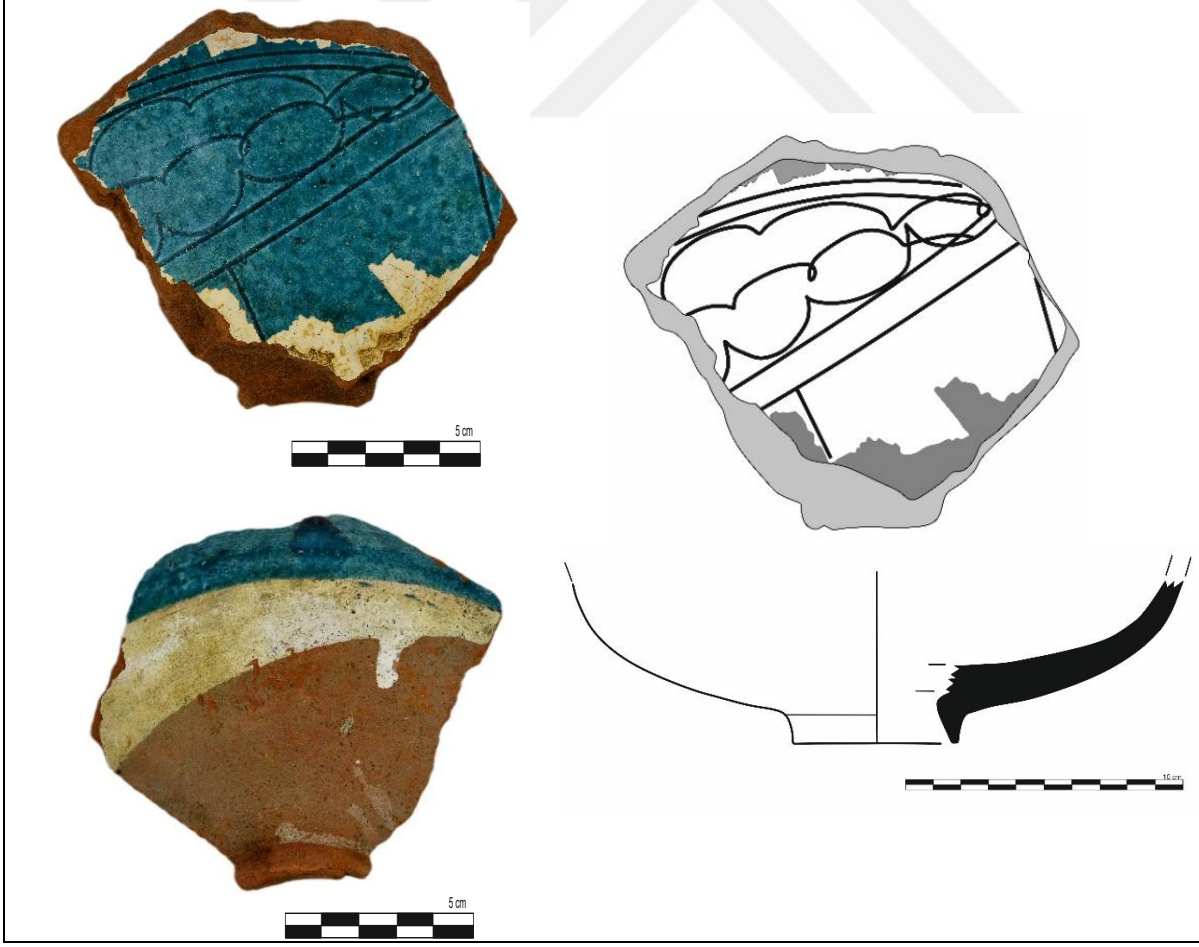

Katalog No	40
Envanter No	SÇ-22/134
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 21.07.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, basık yarı küresel gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 6,5 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5 YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, kum ve çok az şamot katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzeyin tamamı koyu yeşil sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Üç ayak izi bulunmaktadır.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde sadece başı ve kuyruğunun bir bölümü eksik olan tavus kuşu figürü bulunmaktadır. Figürün gövdesi dikey olarak dilimlere ayrılmıştır. Dilimlerin her biri dikey yönde dairesel motiflerle hareketlendirilmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

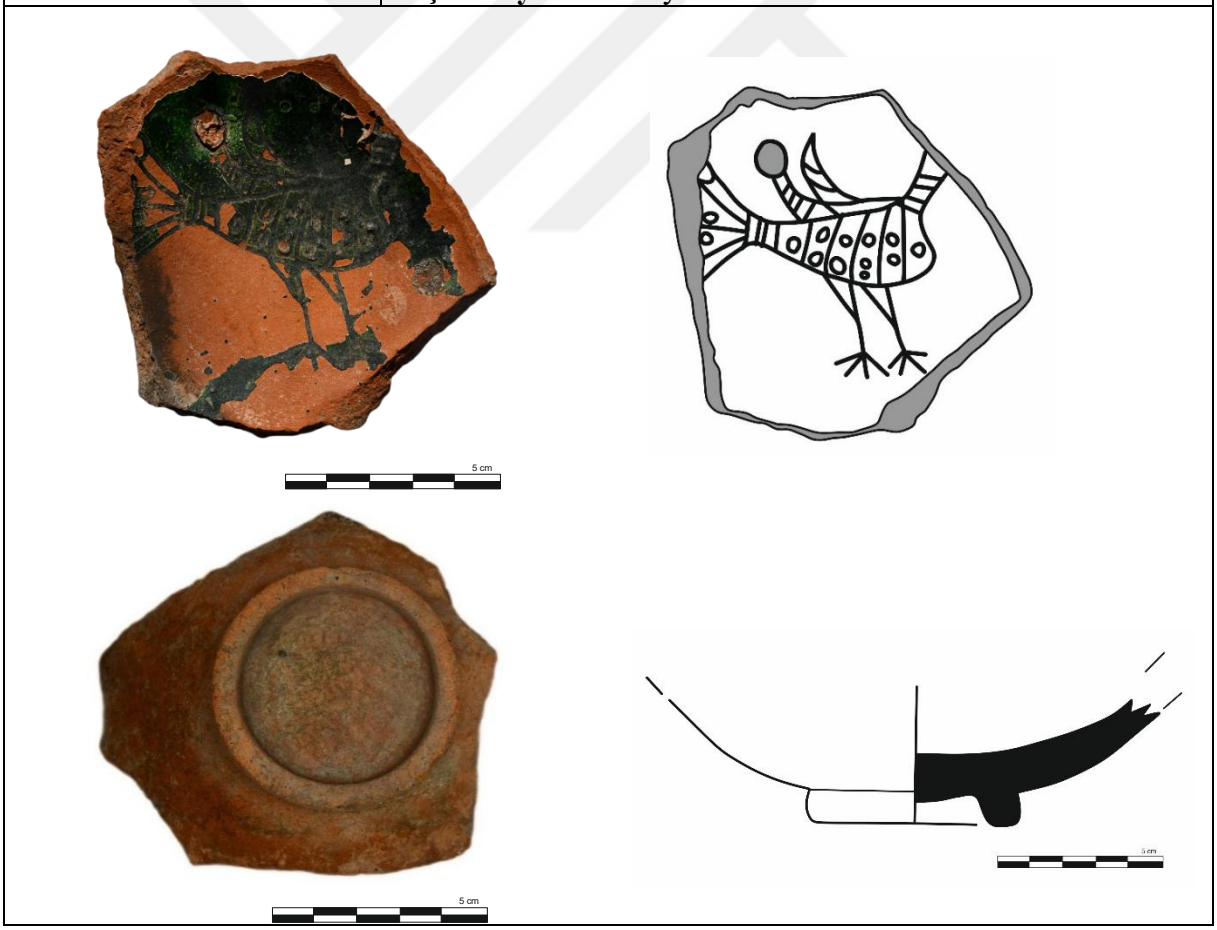

Katalog No	41
Envanter No	SÇ-20/48
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 07.08.2020
Durumu	Kırık iki parça birleştirilmiştir.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, yarı küresel gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 7,5 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı dış yüzey sırsızdır. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir. Üç ayak izleri mevcuttur.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezden başlayarak gövdeye doğru genişleyen ince çizgilerle on altı dilime ayrılmıştır. Dilimlerin içerisine, ardışık olarak merkezden gövdeye doğru uzanan düğümlü hatlar yerleştirilmiştir.
	Dış Yüzey: Sade olan yüzeyde kazıma tekniği ile yapılmış monogram bulunmaktadır.

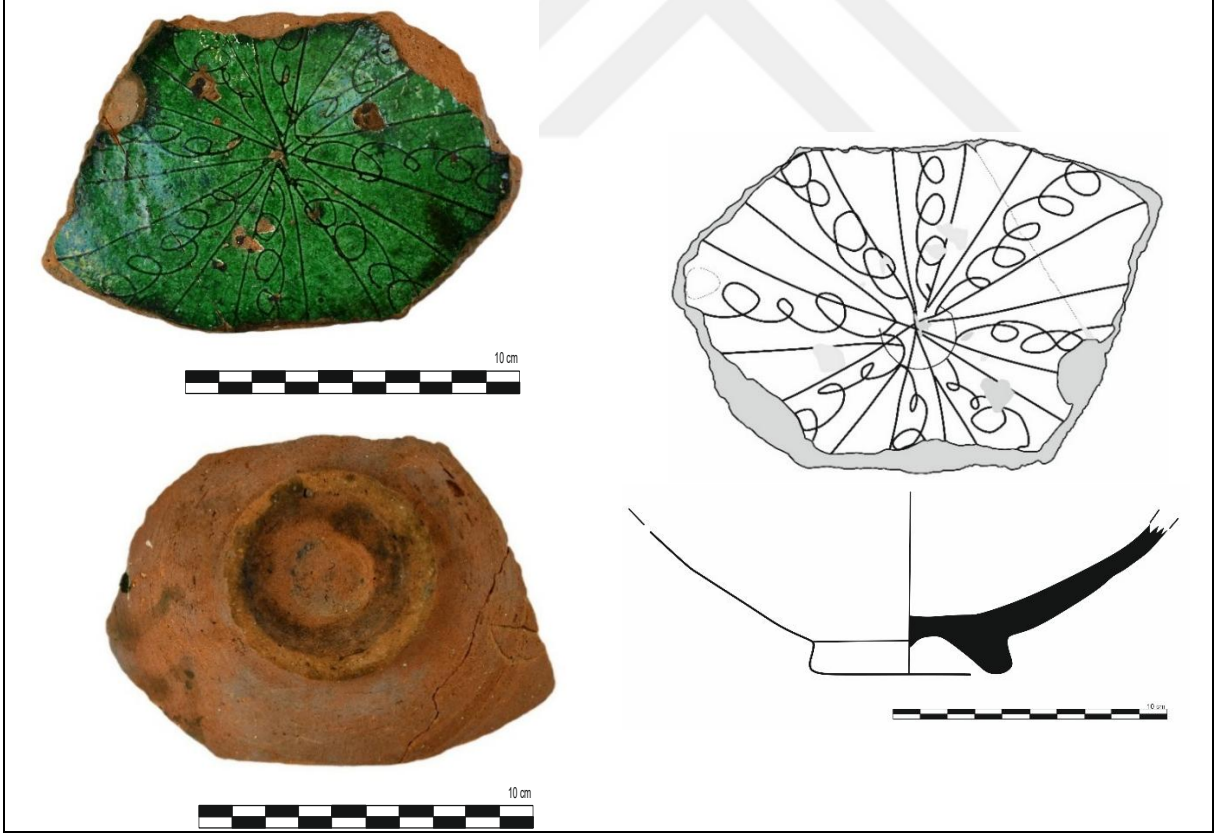

Katalog No	42
Envanter No	SBH-20/188
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 20.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, yarı küresel gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 6 cm, Kaide yüksekliği: 07 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10 R 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur çok az ince kum, mika ve şamot katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey koyu yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Üç ayak izleri bulunmaktadır.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde birleşmeden gövdeye doğru uzanan beş ayrı yaprak motifi yer almaktadır. Yaprakların içerisine dışa taşıntı yapan birbirinden farklı düğümlü hatlardan oluşan motifler yerleştirilmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	43
Envanter No	SBH-21/86
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 12.07.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 8,5 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10 YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek orta taşçık, ince kireç ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	İnce kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezi sade olan eserin gövdesinde çok az bir kısmı mevcut olan çizgisel bezeme görülmektedir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

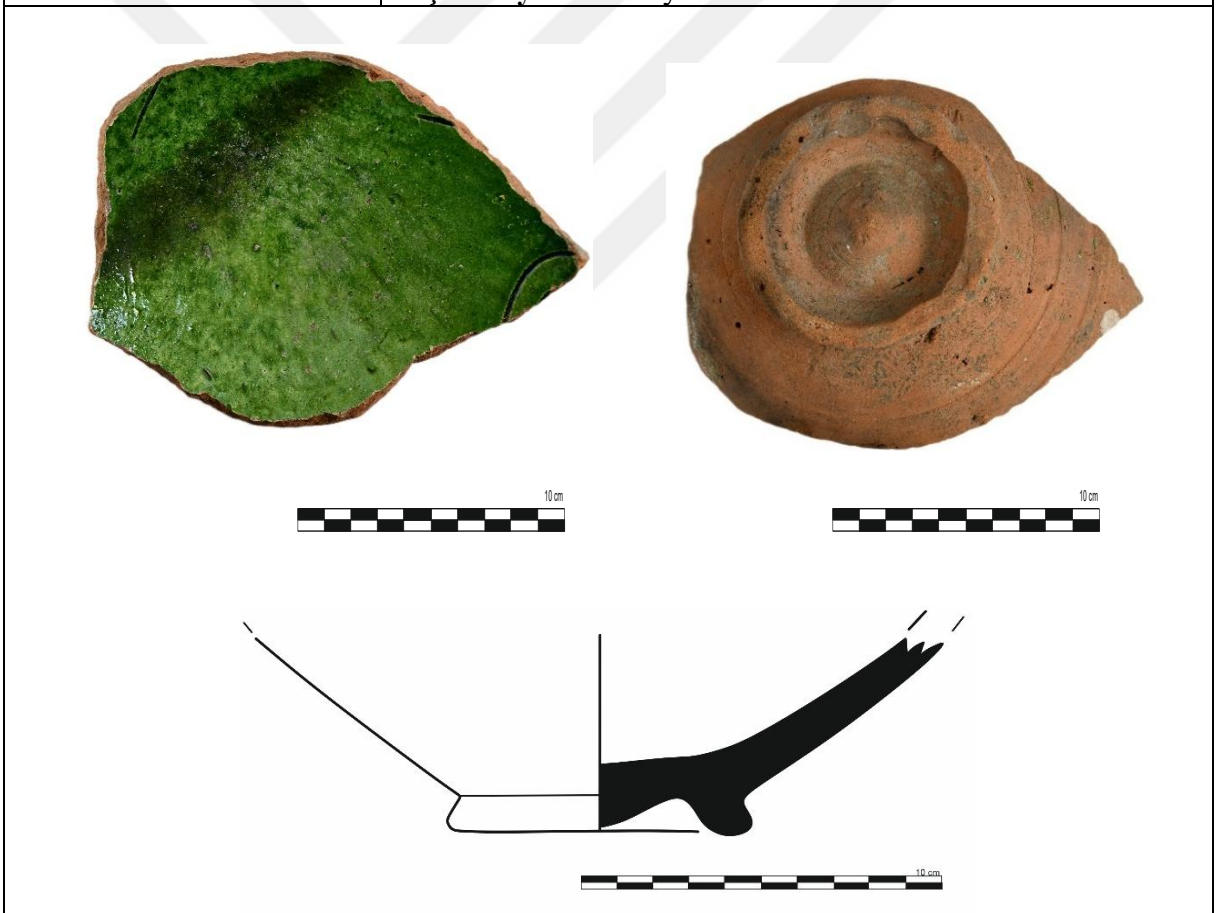

Katalog No	44
Envanter No	SÇ-20/57
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 10.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konikvari yarı küresel gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:8 cm, Kaide yüksekliği: 1cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır. Fakat dış yüzeyin astarı dökülmüştür.
Sır	İç ve dış yüzey yeşil renkli sırla kaplanmıştır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir. Üç ayak izleri mevcuttur.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Farklı açılardan uzanan yatay, dikey ve diyagonal çizgilerin bir noktada kesişmesiyle üçgen motifleri oluşturulmuştur. Sonsuzluk etkisinde uzanan üçgenlerin içerisine, ardışık olarak stilize bitkisel motifler işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

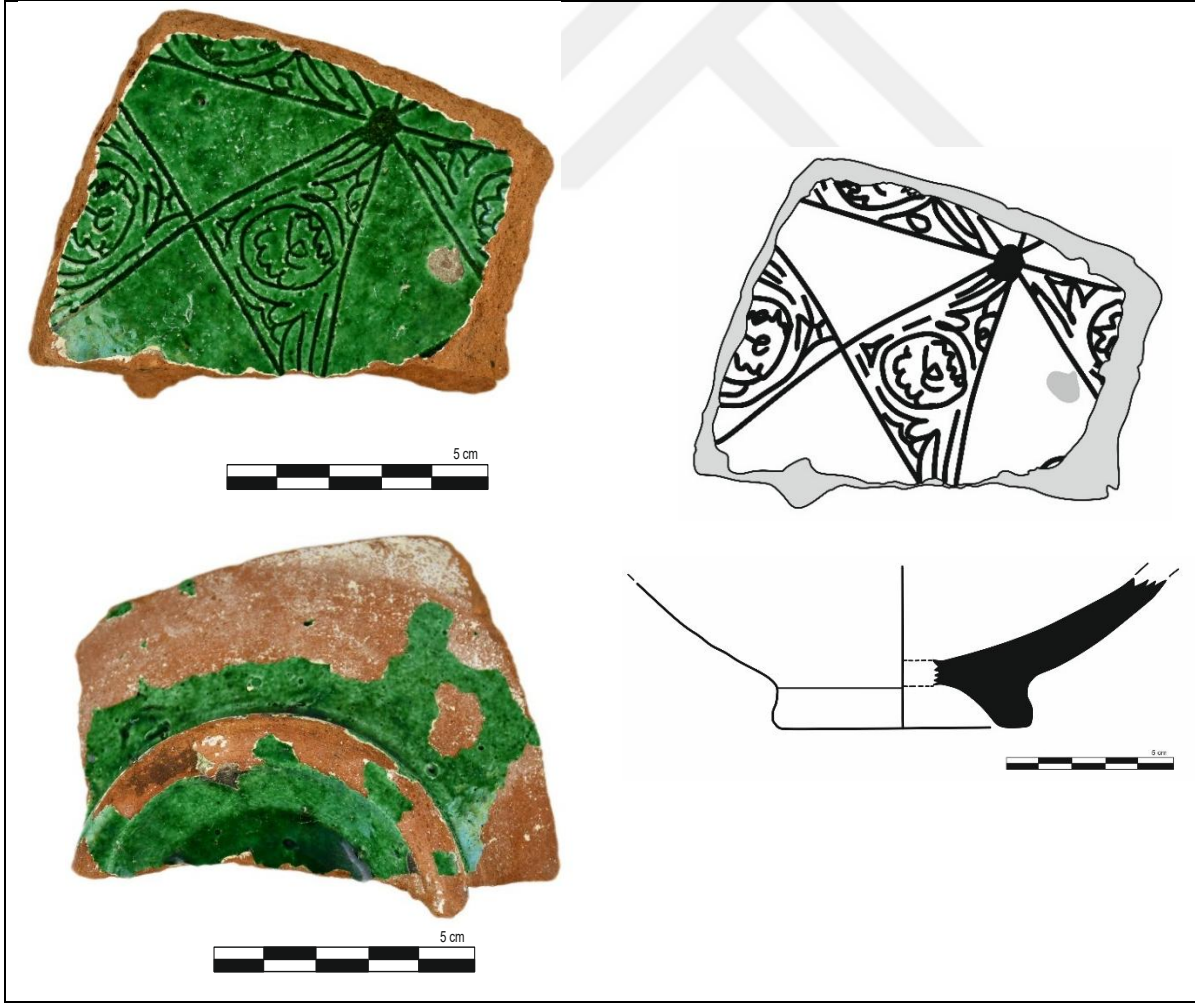

Katalog No	45
Envanter No	SÇ-20/45
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 05.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Orta halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:8 cm, Kaide yüksekliği: 1,5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir. Üç ayak izleri mevcuttur.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde üç yöne uzanan düğümlü geçmeler yer almaktadır. Düğümlü geçmenin etrafı kıvrık dallar ve stilize bitkisel motiflerle dolguludur.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	46
Envanter No	SK-21/146
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 29.09.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konikvari-yarı küresel gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:5 cm, Kaide yüksekliği:1cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum, kireç ve ot ile çok az ince mika katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç ve dış yüzey şeffaf yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkeze işlenen düğümlü geçme motifinin dört tarafında stilize yaprak motifleri bulunmaktadır. Gövdede ince çift çizgi uzanmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

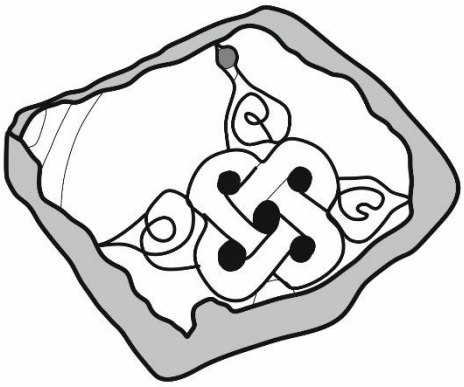

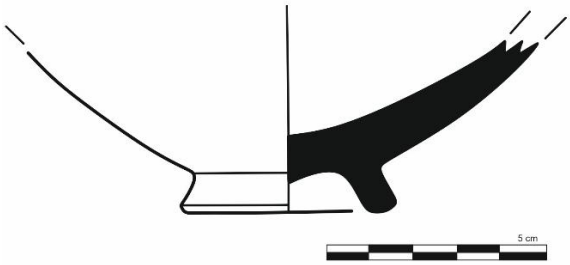

Katalog No	47
Envanter No	SK-21/140
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 29.09.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:6 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve kireçle çok az mika katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey beyaz renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç ve dış yüzey koyu yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir. Üç ayak izleri mevcuttur.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkez, kalın hatlarla altı dilime bölünmüştür. Dilimlerin içerisine ardışık olarak eşkenar dörtgen ve stilize bitkisel motifler işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

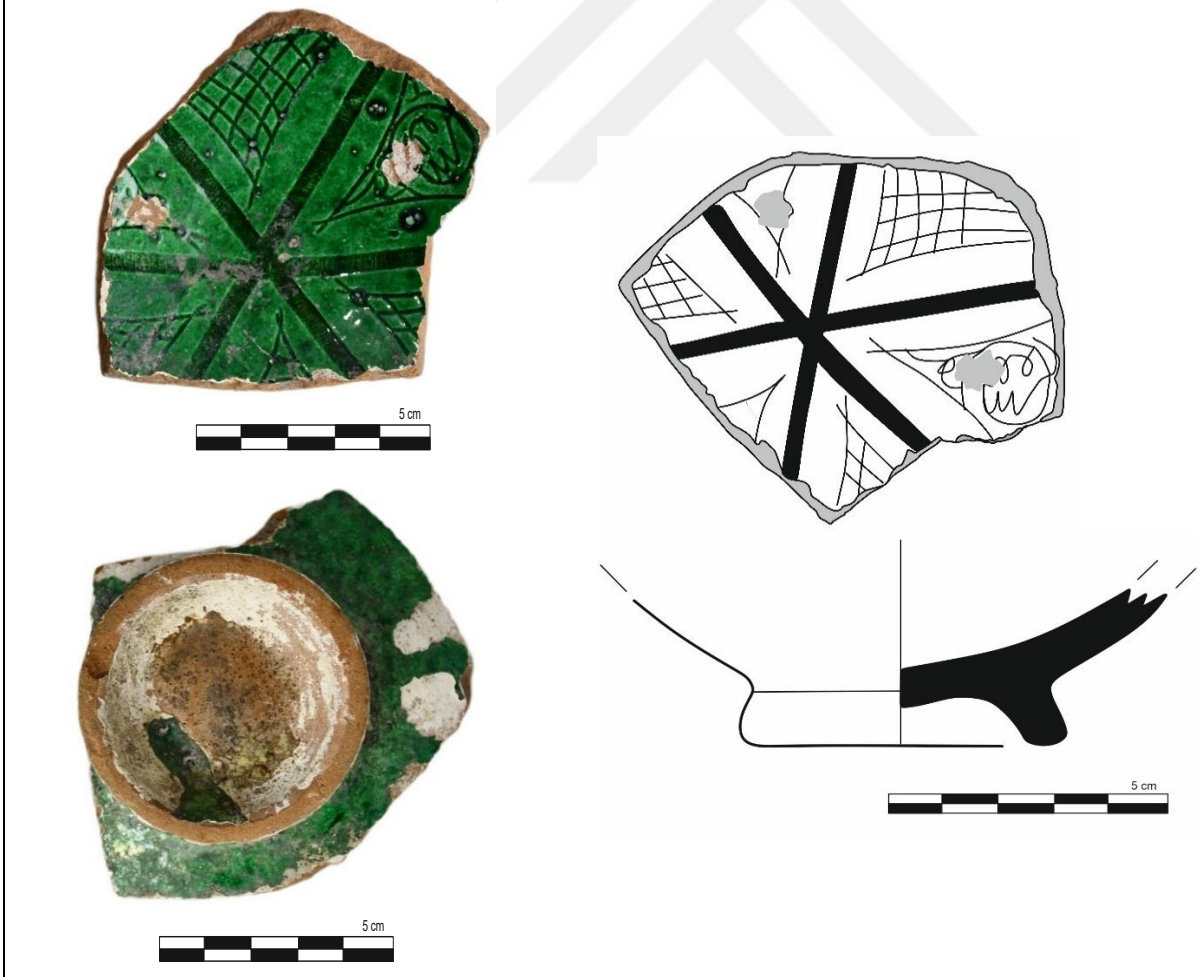

Katalog No	48
Envanter No	SÇ-21/125
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 20.08.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı 7.5, Kaide yüksekliği:1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Sarımsı kırmızı (5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum ile az miktarda mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Üç ayak izi bulunmaktadır.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde iç içe geçmiş dairesel motiflerden oluşan madalyondan başlayarak gövdeye doğru uzanan oval dilimli bitkisel motif işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

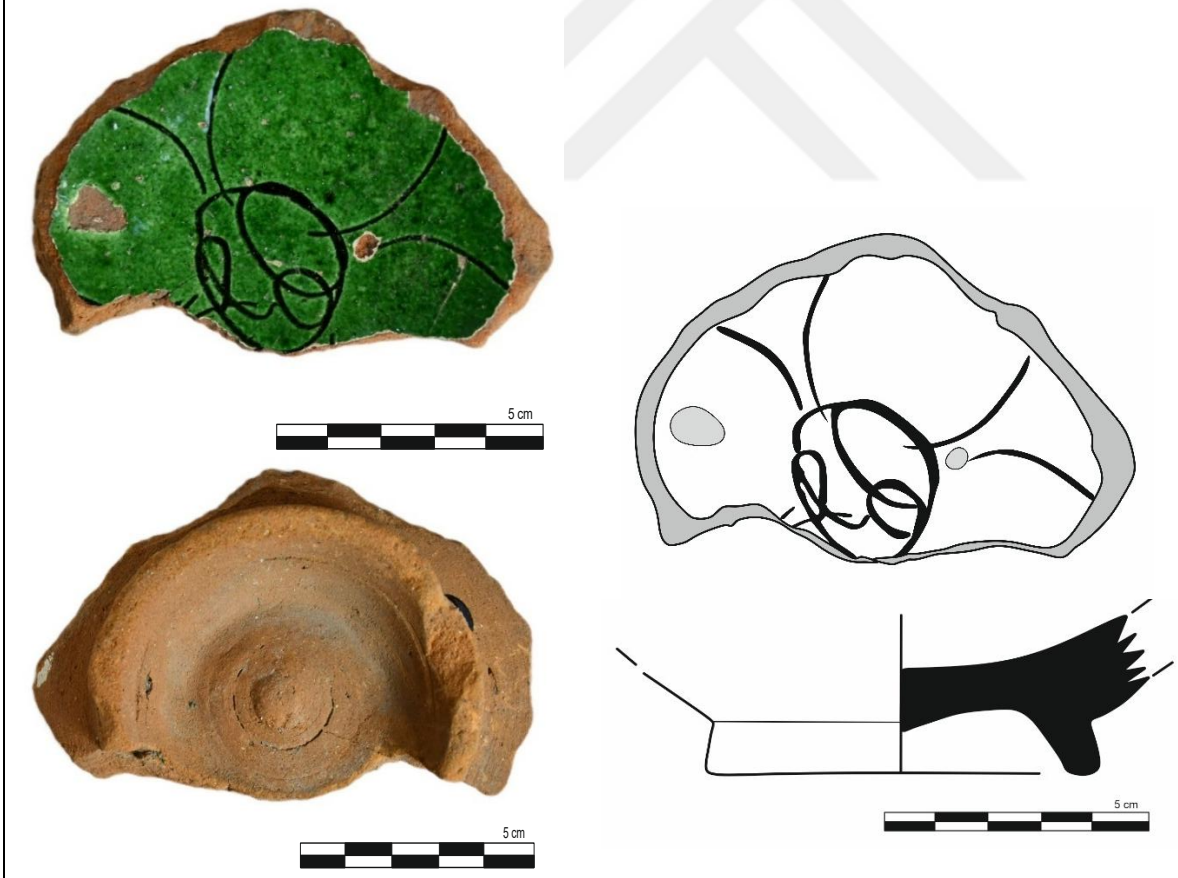

Katalog No	49
Envanter No	SÇ-21/87
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 21.07.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:7,5 cm, Kaide yüksekliği: 1,2 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 5/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek orta kireç ve kum ile yoğun ince mika katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey beyaz renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç ve dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda bozulmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde, sonsuzluk etkisinde yapılmış altı kollu yıldız motiflerinden oluşan geometrik bezeme yer almaktadır. Altıgenin kenarlarına denk gelen üçgenlerin içerisine farklı büyüklükteki daire motifleri yerleştirilmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

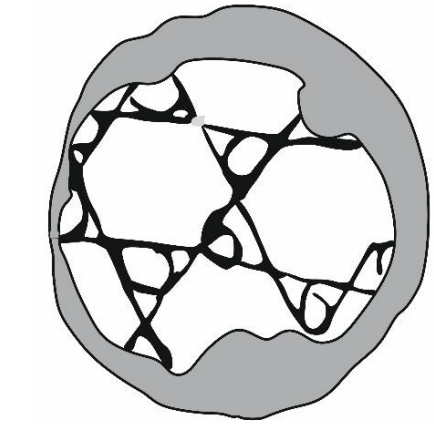

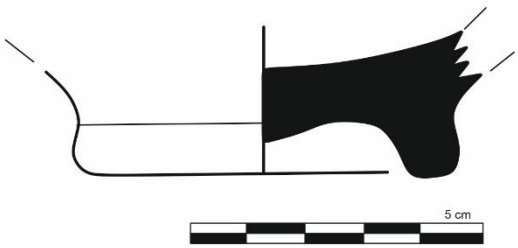

Katalog No	50
Envanter No	SÇ-22/229
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 04.08.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:8 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm,
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR4/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey beyaz renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezden başlayarak gövdeye doğru genişleyen, dilimlere ayrılmıştır. Dilimlerin her birine, içerisinde stilize bitkisel motifler bulunan üçgenler yerleştirilmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

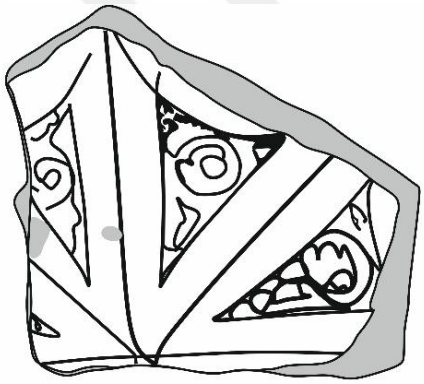

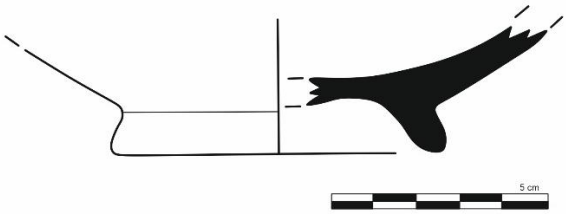

Katalog No	51
Envanter No	KK-22/12
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Ebu'l Manuçehr Cami Bölgesi, 01.01.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:7 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR5/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur ince seyrek kireç ve kum ile çok az mika ve şamot katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezden başlayarak gövdeye doğru genişleyen sekiz eşit dilime ayrılmıştır. Dilimlerin içerisine, ardışık olarak kafes dolgu ve kıvrık dallardan oluşan motifler işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

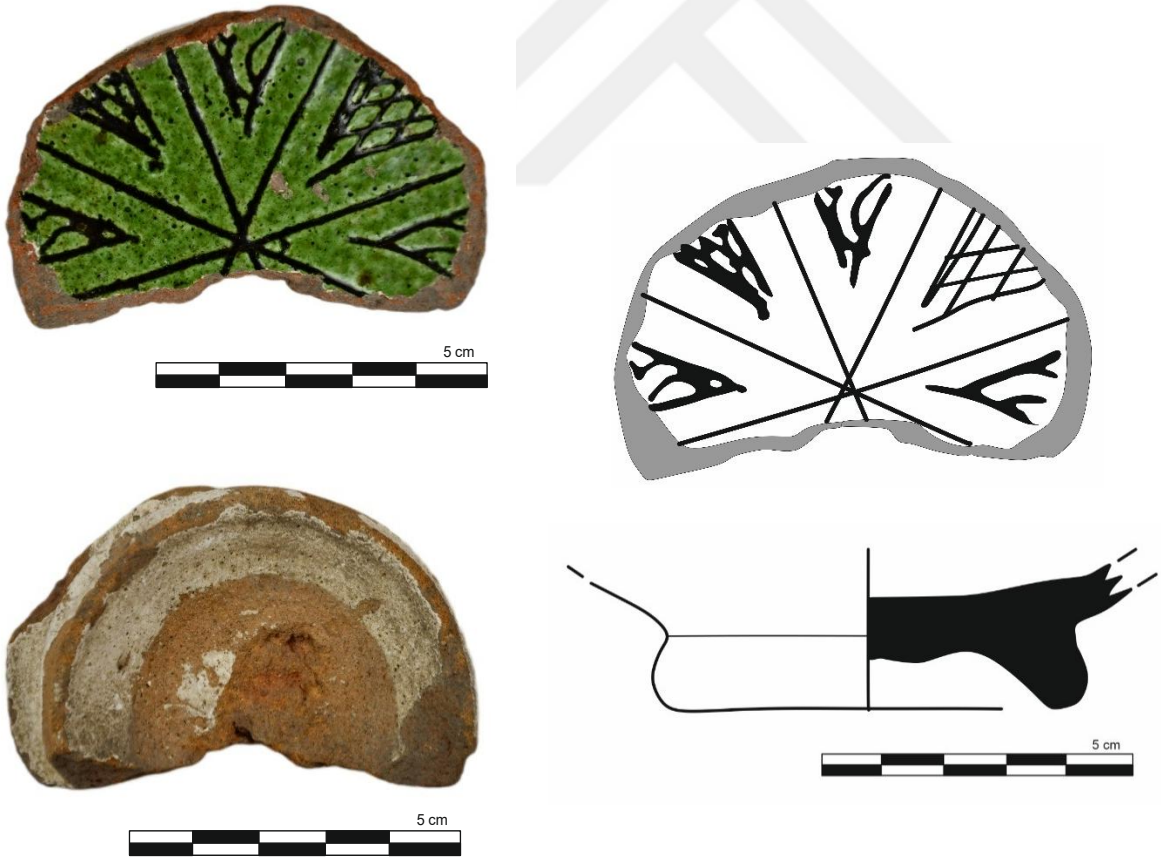

Katalog No	52
Envanter No	AKSD-19-22
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aslanlı Kapı Sur Dibi, 05.10.2019
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Orta halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı :9 cm, Kaide yüksekliği: 1,5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5 YR 6/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç ve kumla çok az mika ve şamot katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda çatlaklar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkeze, dördü yuvarlak ve dördü sivri olmak üzere sekiz dilimli bitkisel motif yerleştirilmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

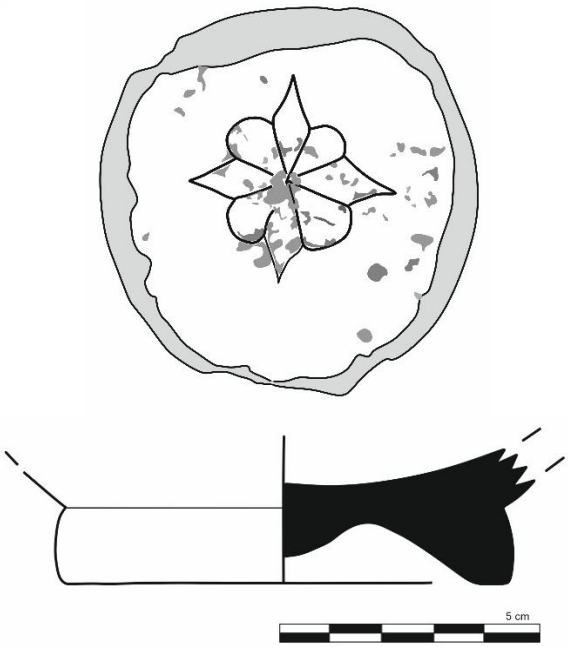

Katalog No	53
Envanter No	SÇ-23/260
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 14.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 10 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, kum ve şamot katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı dış yüzey astarsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde kalın hatlı şeritlerin oluşturduğu baklava dilimlerinin içerisine stilize bitkisel motifler işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	54
Envanter No	AKSD-19-35
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aslanlı Kapı Sur Dibi, 10.10.2019
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:5 cm, Kaide yüksekliği: 07 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Pembe (10 R 5/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve az miktarda çok ince mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplıdır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde birbirini keserek kare bir şekil oluşturan çizgisel hatlar, gövdede de devam ettirilerek düzgün olmayan geometrik şekillerle bezeme oluşturulmuştur.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

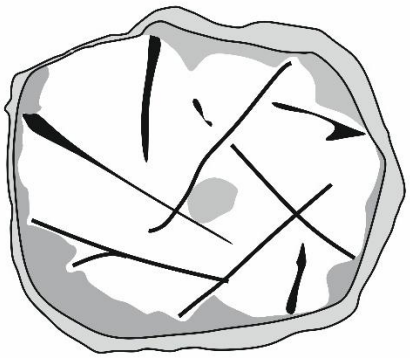

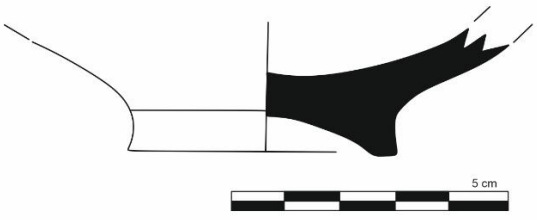

Katalog No	55
Envanter No	SBH-22/173
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 23.06.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 8 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Pembe (7.5YR7/4) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, kum, mika ve şamot katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Dipte kalın sır tabakası oluşmuştur.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde dairesel bir motif yer almaktadır. Bu motiften başlayarak gövdeye doğru uzanan ve düzgün olmayan dairesel hatlardan oluşan bezeme yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	56
Envanter No	SBH-20/218
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 31.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, yarı küresel gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:8 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5 YR 5/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, kum ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydan gelmiştir. Üç ayak izi bulunmaktadır.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde dört yapraklı ve dilimli bitkisel motif işlenmiştir. Bu yaprakların arasına da birbirinin içinden geçen dairelerden oluşan geometrik motif yerleştirilmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

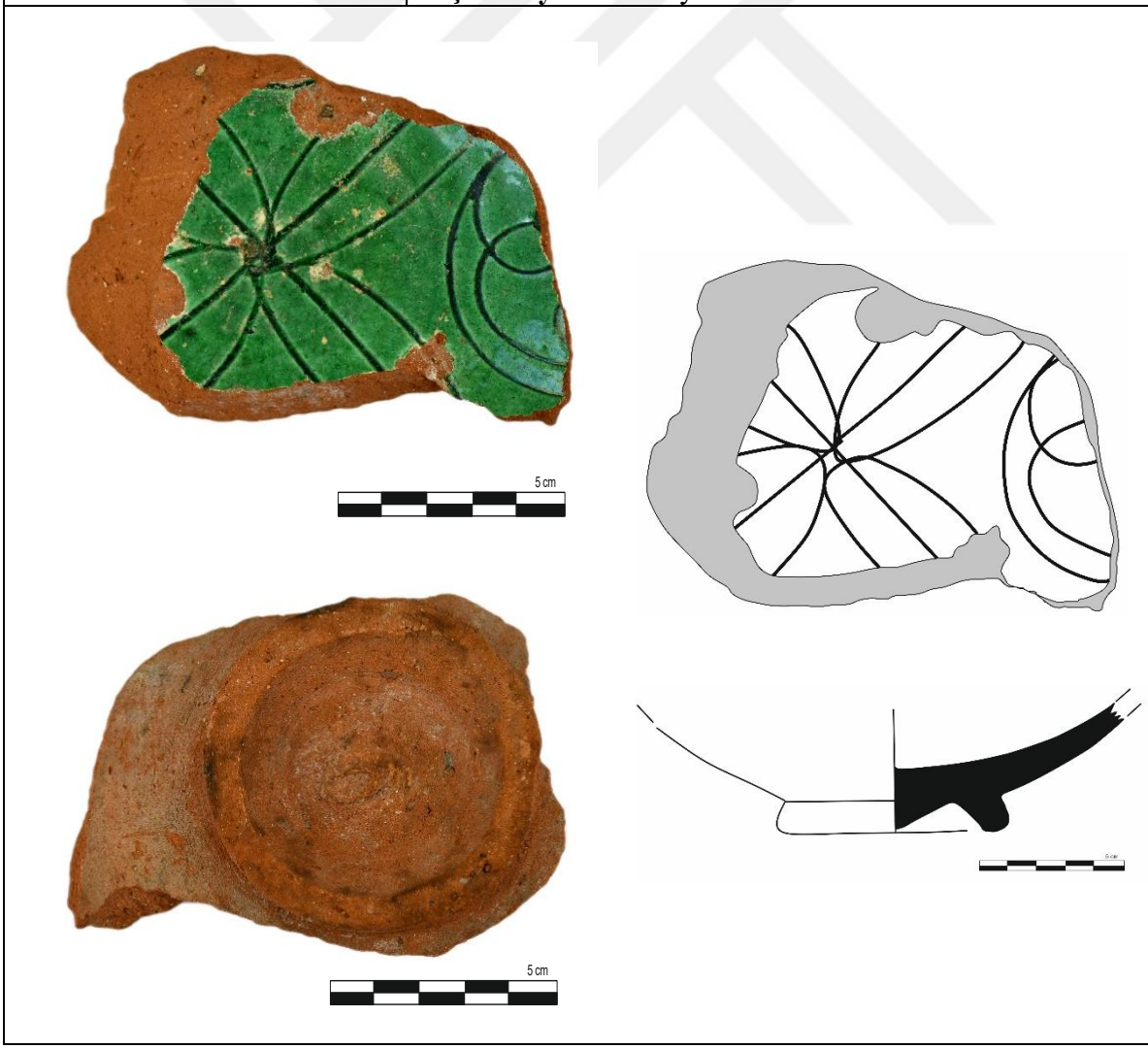

Katalog No	57
Envanter No	SBH-22/407
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 05.07.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, yarı küresel gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:8 cm, Kaide yüksekliği: 1,3 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum ile çok az miktarda mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye ince çizgili hatlardan oluşan yatay ve diyagonal şeritlerin birbirini kestiği geometrik kompozisyon işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

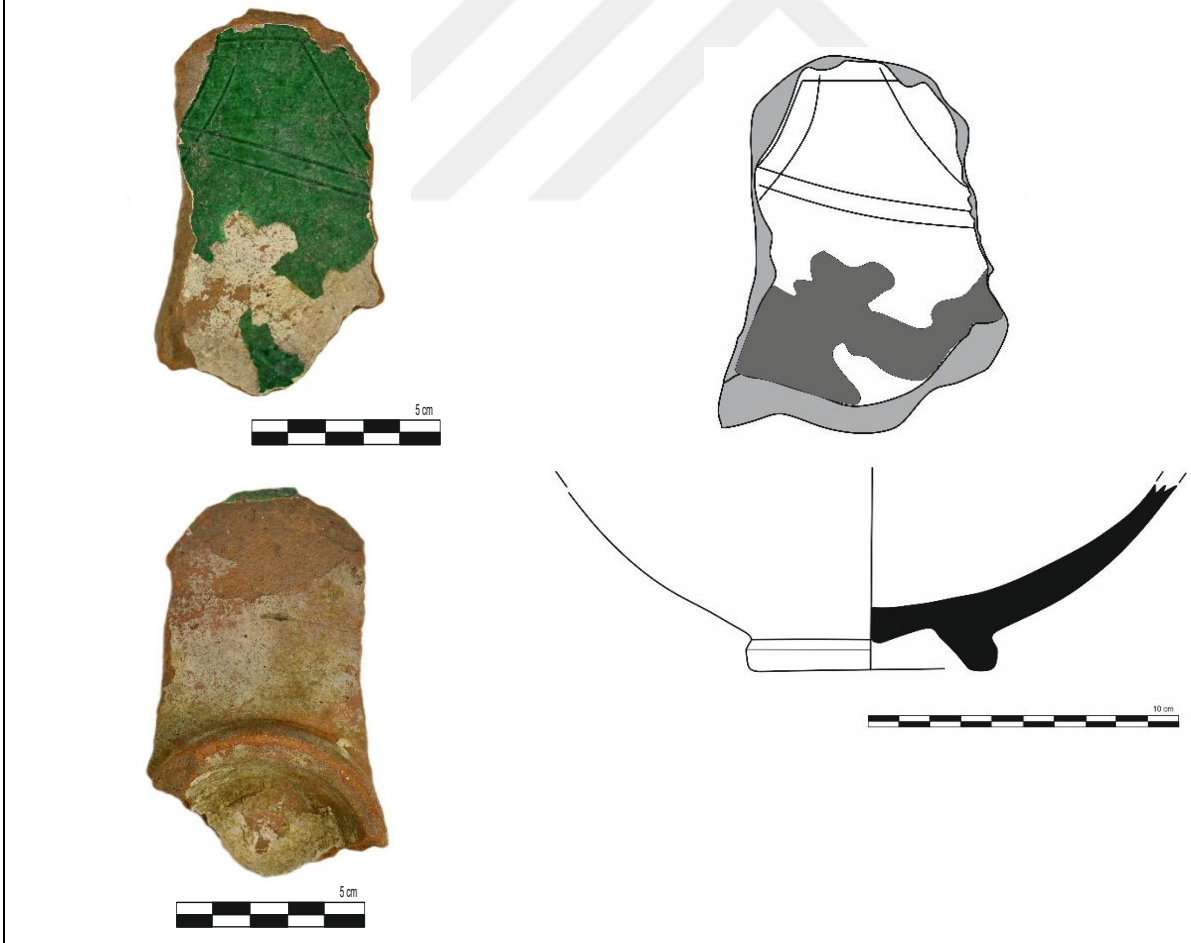

Katalog No	58
Envanter No	AK-20/37
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aslanlı Kapı, 13.07. 2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, yarı küresel gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 6 cm, Kaide yüksekliği: 1cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, seyrek orta taşçık ve seyrek ince mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir ve dökülmeler meydana gelmiştir. Üç ayak izleri bulunmaktadır.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde, ince çizgisel hatlı şeritlerin birbirini keserek oluşturduğu üçgenin içerisinde, soyut bir motif yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

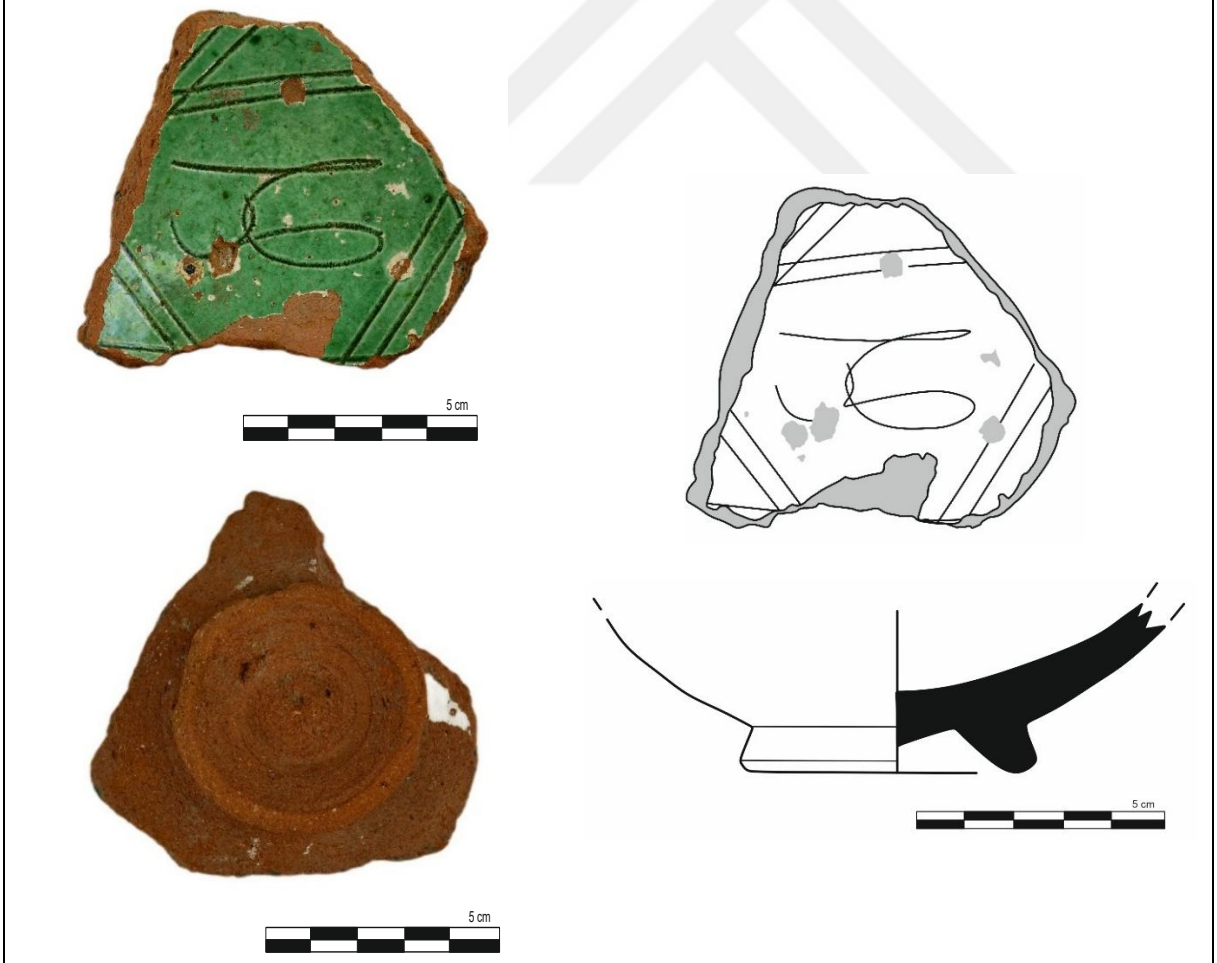

Katalog No	59
Envanter No	SK-22/19
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 20.06.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:14 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR6/6) hamurlu, hamuru orta sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek orta kireç, ince taşçık ve şamot katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sırda dökülmeler ve çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede, içerisi zikzak motifi ile dolgulu madalyonun bir bölümü yer almaktadır. Madalyondan başlayan oval biçimli çift çizgilerin oluşturduğu yapraklar merkeze doğru uzanmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

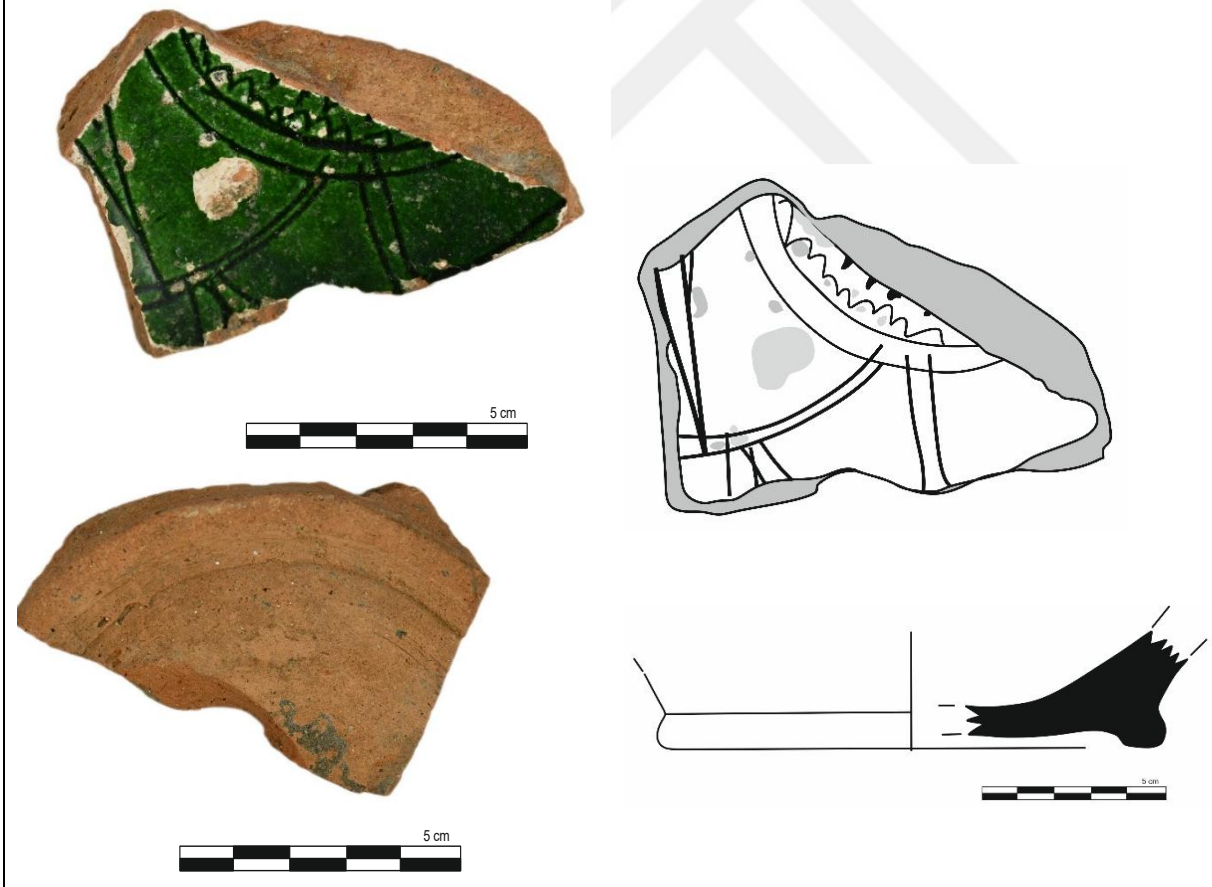

Katalog No	60
Envanter No	SK-20/51
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 07.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 9 cm, Kaide yüksekliği:1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (7.5 YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde üçgen biçiminde gövdeye doğru uzanan motif yer almaktadır. Üçgen diliminin her iki yanına içerisi açık yay dizisi dolgulu, çift çizgiyle çevrili oval biçimli motifler yerleştirilmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

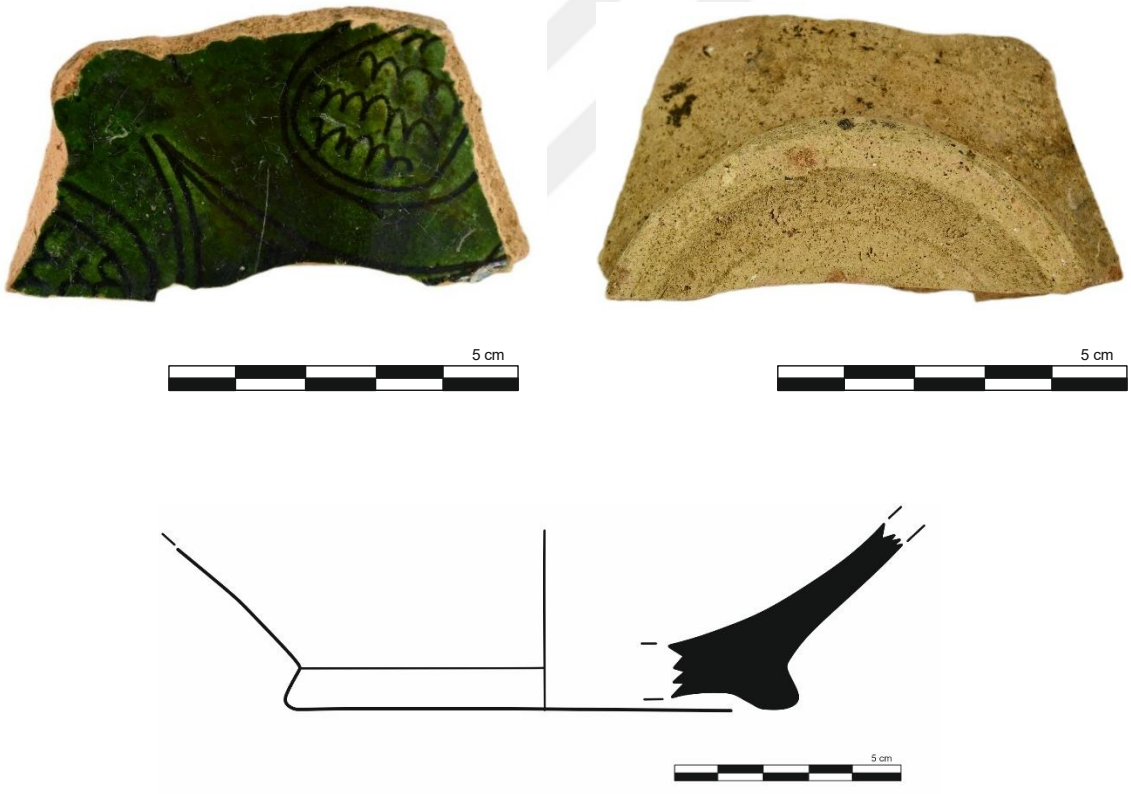

Katalog No	61
Envanter No	SK-22/76
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 13.07.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Orta halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 6 cm, Kaide yüksekliği: 1,5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR5/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, şamot ve taşçık katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplıdır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda bozulmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde iki sıra halinde Arap harfleriyle yazılmış yazı ibaresi bulunmaktadır. Rumi motifleri merkezdeki bu yazıyı çevrelemektedir. Motiflerin arasında da Arap harfleri yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

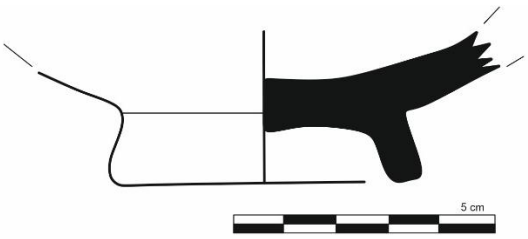

Katalog No	62
Envanter No	SÇ-23/235
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı**,** 09.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konikvari-yarı küresel gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 7 cm, Kaide yüksekliği: 0,7 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun orta taşçık, yoğun ince kireç ve çok az miktarda mika katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey beyaz renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Üç ayak izleri bulunmaktadır.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Yüzeyin tamamı şeritlerin oluşturduğu eş kenar dikdörtgenlerden oluşan geometrik bezemelidir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

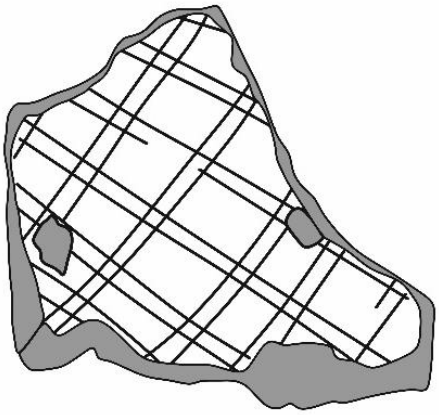

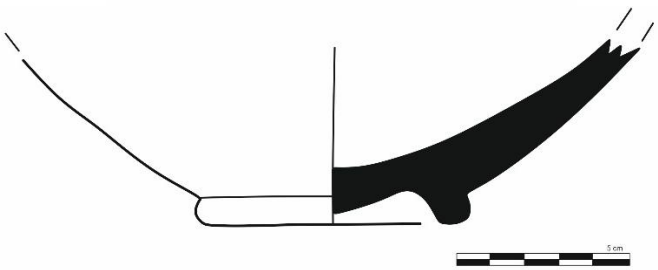

Katalog No	63
Envanter No	SBH-20/35
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 10.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, yarı küresel gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:6 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Sarımsı kırmızı (5YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek orta kireç ve kum ile yoğun ince mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır, parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Sonsuzluk etkisinde işlenmiş baklava dilimi motiflerinden oluşan geometrik bezemelidir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

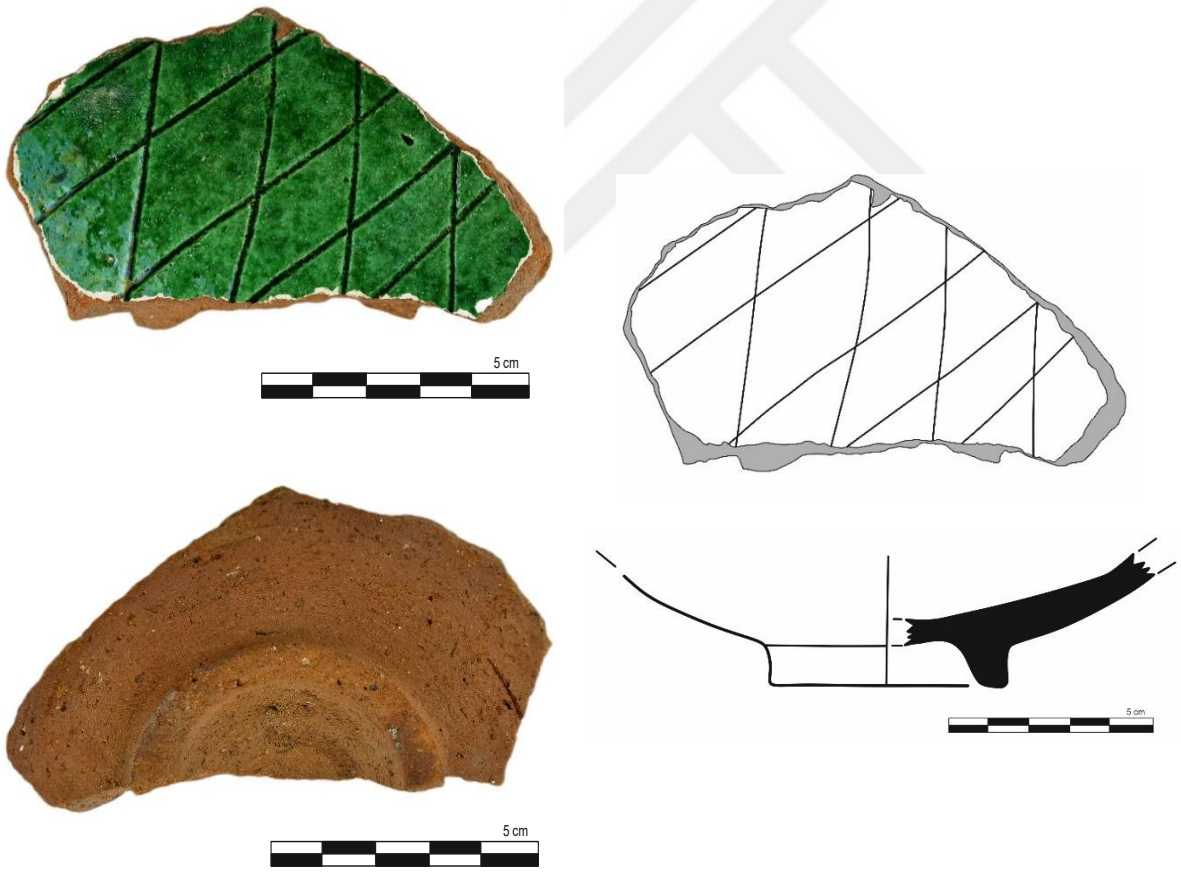

Katalog No	64
Envanter No	SBH-20/158
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 19.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, basık yarı küresel gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:8 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Güçlü kahverengi (7.5 YR5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç, seyrek orta taşçık ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede ince çizgilerle oluşturulan bölümlerin içerisine yatay ve dikey yönde dalgalı hatların yerleştirildiği geometrik bezeme işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

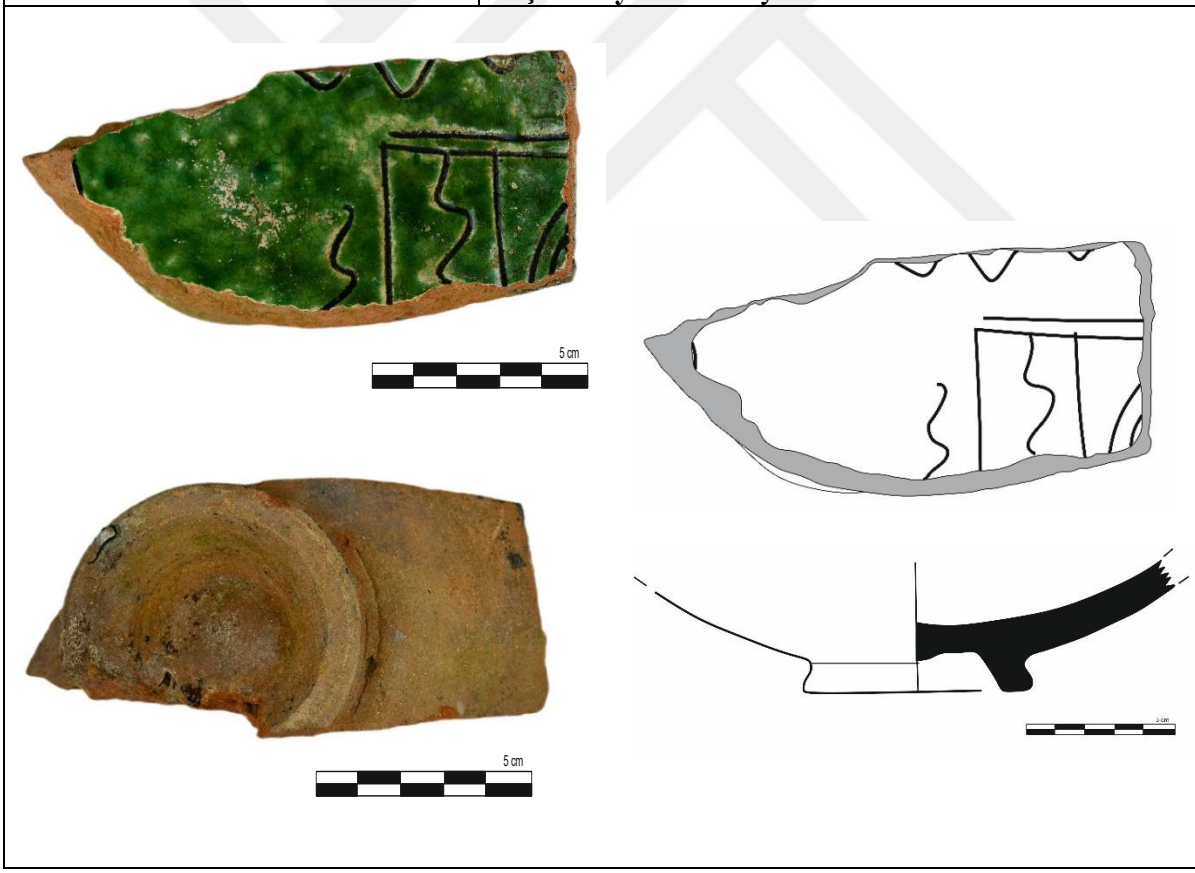

Katalog No	65
Envanter No	ASBB1-23/573
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1,26.09.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	İçe çekik düz dipli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:13 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5YR6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum, kireç ve şamot ile çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde ardışık olarak sıralanmış dalgalı ve düz hatlar ile gövdede dairesel motiflerin sıralandığı geometrik kompozisyon işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

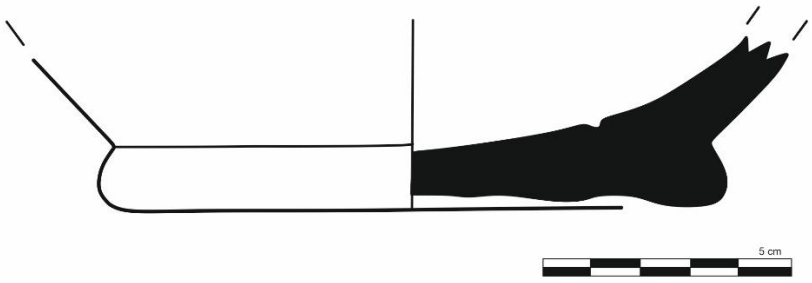

Katalog No	66
Envanter No	SÇ-23/567
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 19.09.2023
Durumu	Kâsenin sağlam durumdaki dip parçasıdır. Pişme sırasında sırda yanma ve kabın formunda eğilme meydana gelmiştir.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:8 cm, Kaide yüksekliği: 1,2 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç ve şamot, seyrek ince kum ve çok az miktarda mika katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey beyaz renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlaktır. Sırda bozulmalar meydana gelmiştir. Üç ayak izi bulunmaktadır.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Durumu	Kâsenin sağlam durumdaki dip parçasıdır. Pişme sırasında sırda yanma ve kabın formunda eğilme meydana gelmiştir.
Bezeme	**İç Yüzey:** Kalın hatlı çizgilerle merkezden gövdeye doğru genişleyen sekiz dilime ayrılmıştır. Dilimlerin içerisine ağ motifi işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

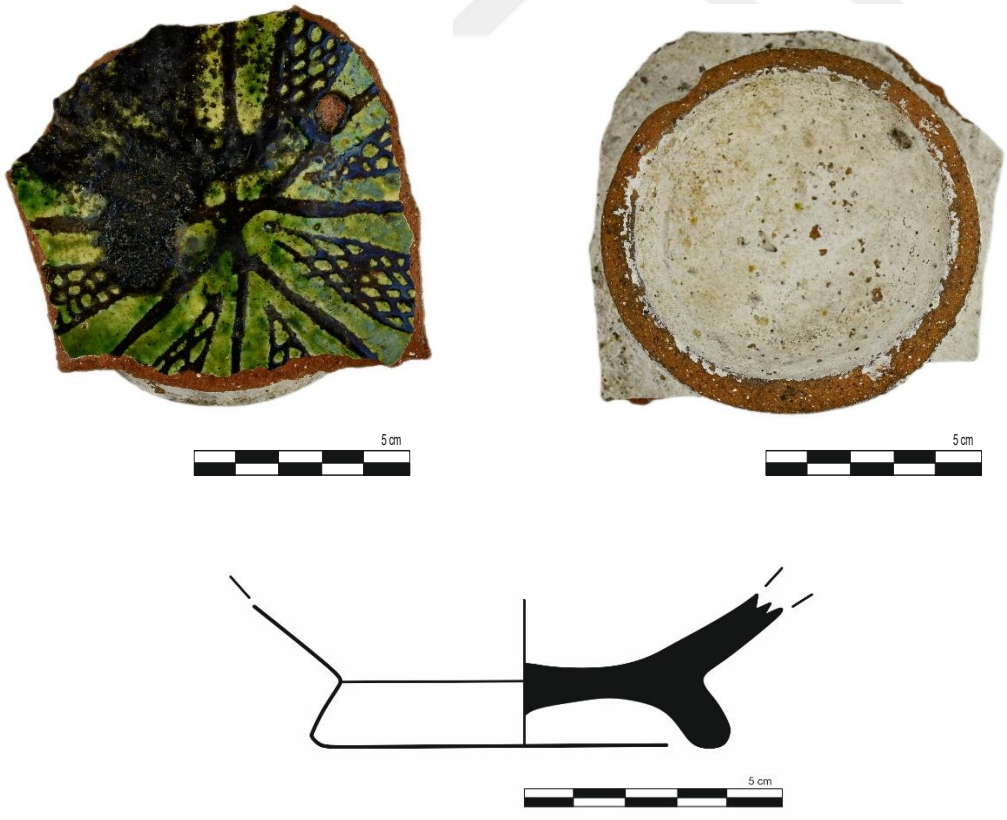

Katalog No	67
Envanter No	SBH-20/68
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 18.07.2020
Durumu	Kâsenin, gövde ve dip kısmına ait kırık iki parça birleştirilmiştir.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, kademeli konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 6 cm, Kaide yüksekliği: 1,2 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5YR 6/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak özelliktedir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeden merkeze doğru kıvrık dallar uzanmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

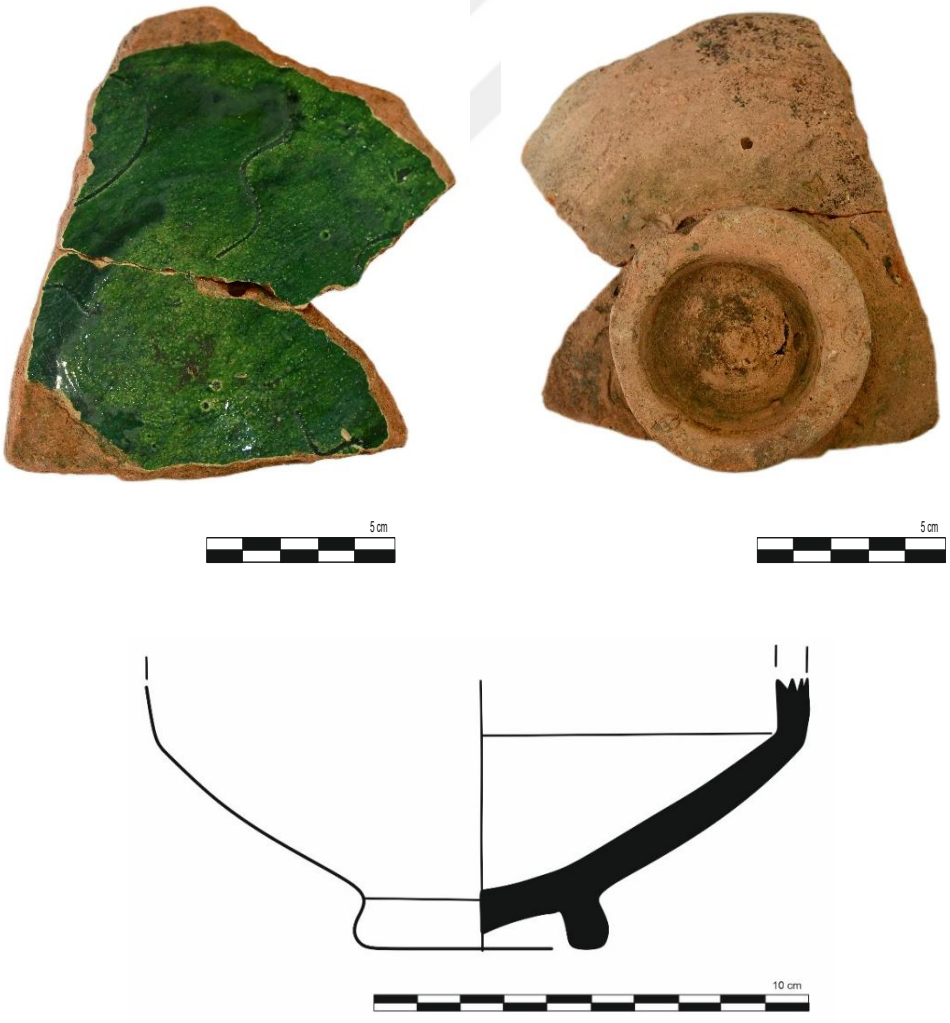

Katalog No	68
Envanter No	ASBB1-23-286
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç -1- 23.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:10 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR 7/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve taşçık katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde yer alan madalyon eşkenar dikdörtgenlerle dolguludur.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

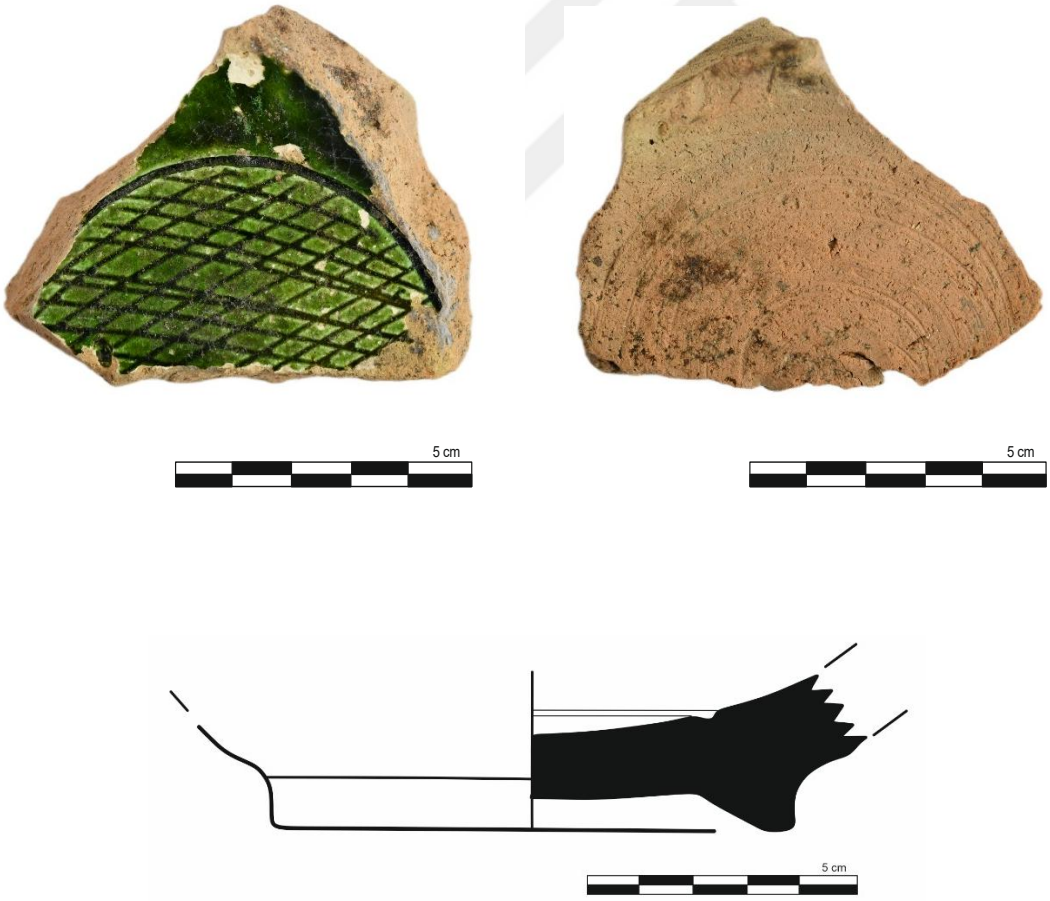

Katalog No	69
Envanter No	EMC-20/135
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Ebu'l Manuçehr Cami, 20.07. 2020
Durumu	Kâsenin yarısı kırık durumdaki dip parçasıdır.
Türü	Dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:12 cm, Kaide yüksekliği: 09 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, taşçık ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey koyu yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito), Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde, kalın hatlı iç içe geçmiş iki daire motifi yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	70
Envanter No	SK-20/173
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları,08.09.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:11 cm, Kaide yüksekliği:09 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur ince kireç, kum ve çok az kuvars katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey koyu yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda bozulmalar meydana gelmiştir. Dipte kalın sır tabakası oluşmuştur.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey**: Merkezden gövdeye doğru uzanan paralel çizgilerden oluşan geometrik bezeme işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	71
Envanter No	SÇ-23/466
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 08.09.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Orta halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 7 cm, Kaide yüksekliği: 1,5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5 YR5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek orta kireç, yoğun ince kum ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sırda çatlaklar ve bozulmalar meydana gelmiştir. Üç ayak izi bulunmaktadır.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezden başlayarak gövdeye doğru genişleyen ince hatlı düz çizgilerle eşit olmayan dilimlere ayrılmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

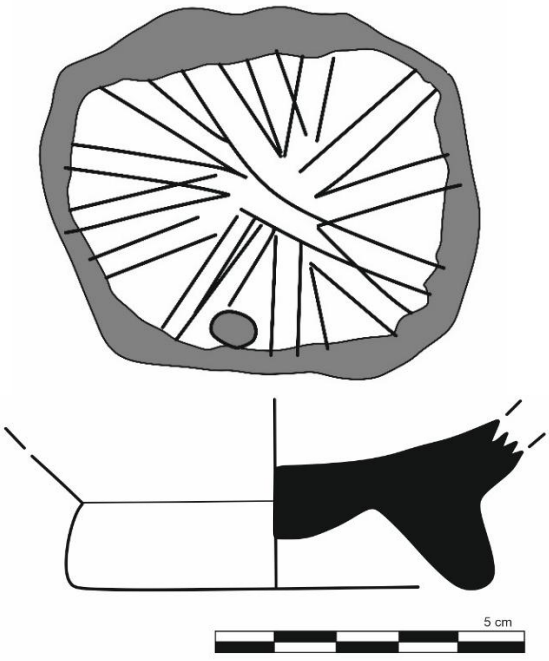

Katalog No	72
Envanter No	SÇ-23/285
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 17.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Orta halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 7 cm, Kaide yüksekliği: 1,5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey ve dibin dış yüzeyi hardal sarısı renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda bozulmalar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkeze düğümlü hatlardan oluşan dairesel motif işlenmiştir. Motiften gövdeye uzanan şeritlerle beş dilime ayrılmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

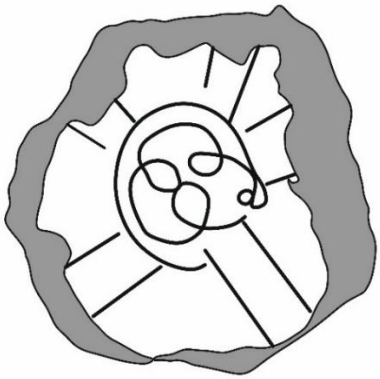

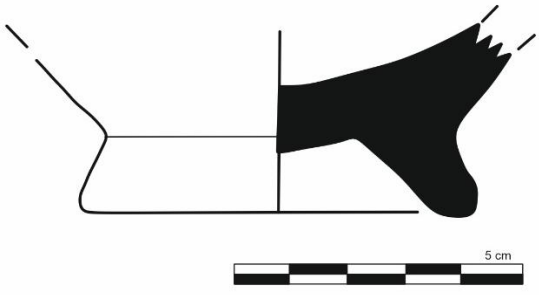

Katalog No	73
	SÇ-22/217
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 02.08.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 5 cm, Kaide yüksekliği:1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R 5/8) hamurlu, hamuru orta sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, orta taşçık ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç ve dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır mat özelliktedir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezden başlayarak, gövdeye doğru genişleyen sekiz dilime ayrılmış ve bu dilimlerin içerisine ardışık olarak zikzak motifinden oluşan geometrik kompozisyon işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

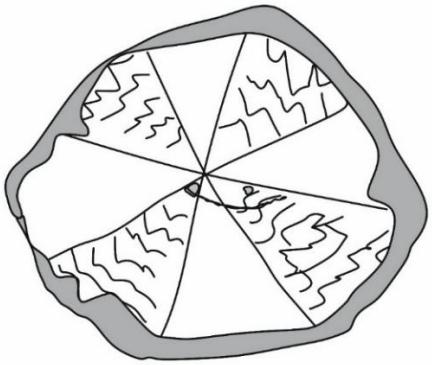

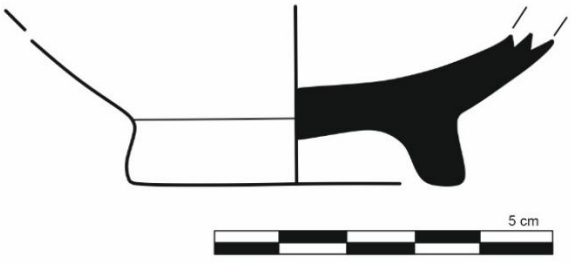

Katalog No	74
Envanter No	SÇ-23/151
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 20.07.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Orta halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı 8 cm, Kaide yüksekliği: 1,5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç, seyrek ince kum ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey hardal sarısı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlaktır. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkeze, dört yönden ince çizgisel hatlarla birbirine bağlanan stilize bitkisel motifler işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

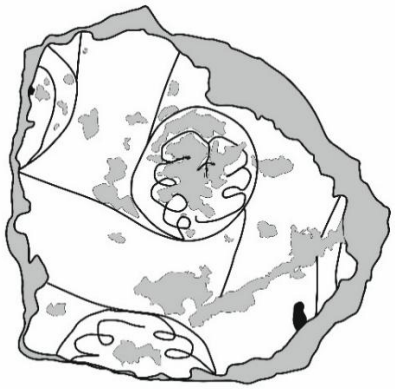

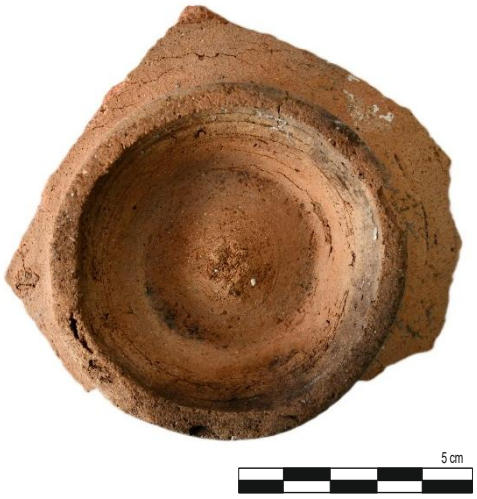

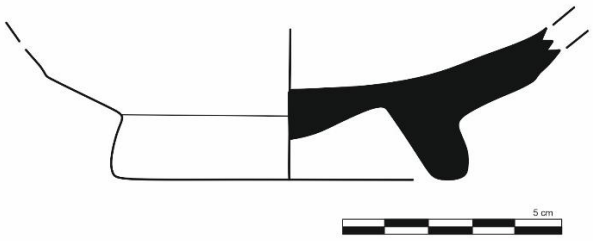

Katalog No	75
Envanter No	SM-22/59
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Mezarlığı, 02.09.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:7,5 cm, Kaide yüksekliği: 08 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey hardal sarısı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Parlak özellikte olan sırda çatlaklar ve dökülmeler görülmektedir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde düğümlü geçmelerle birbirine bağlanan stilize bitkisel motiflerden oluşan kompozisyon işlenmiştir
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

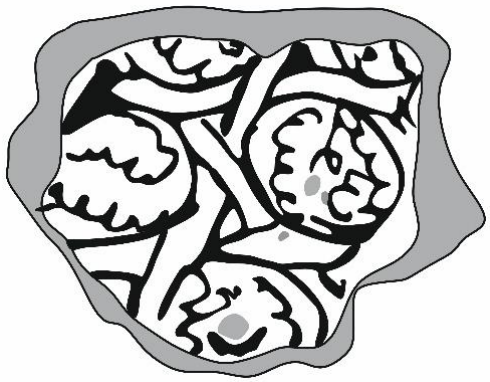

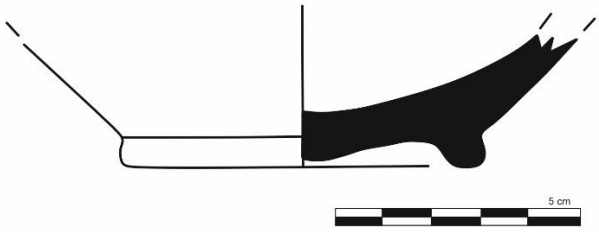

Katalog No	76
Envanter No	EMC-20/69
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Ebu'l Manuçehr Cami, 15.07. 2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:7 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 4/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, kum ve çok az şamot katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey hardal sarısı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sırda çatlaklar ve dökülmeler meydana gelmiştir. Üç ayak izi bulunmaktadır.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezi boş olup gövde kısmında stilize bitkisel motiflerden oluşan bezeme işlenmiştir. Bu motiflerin aralarında birbirini kesen diyagonal çizgiler yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	77
Envanter No	ASBB1-23-146
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç -1- 09.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 8,5 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (10R 6/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde birleşmeyerek gövdeye doğru uzanan ince şeritlerle altı bölüme ayrılmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

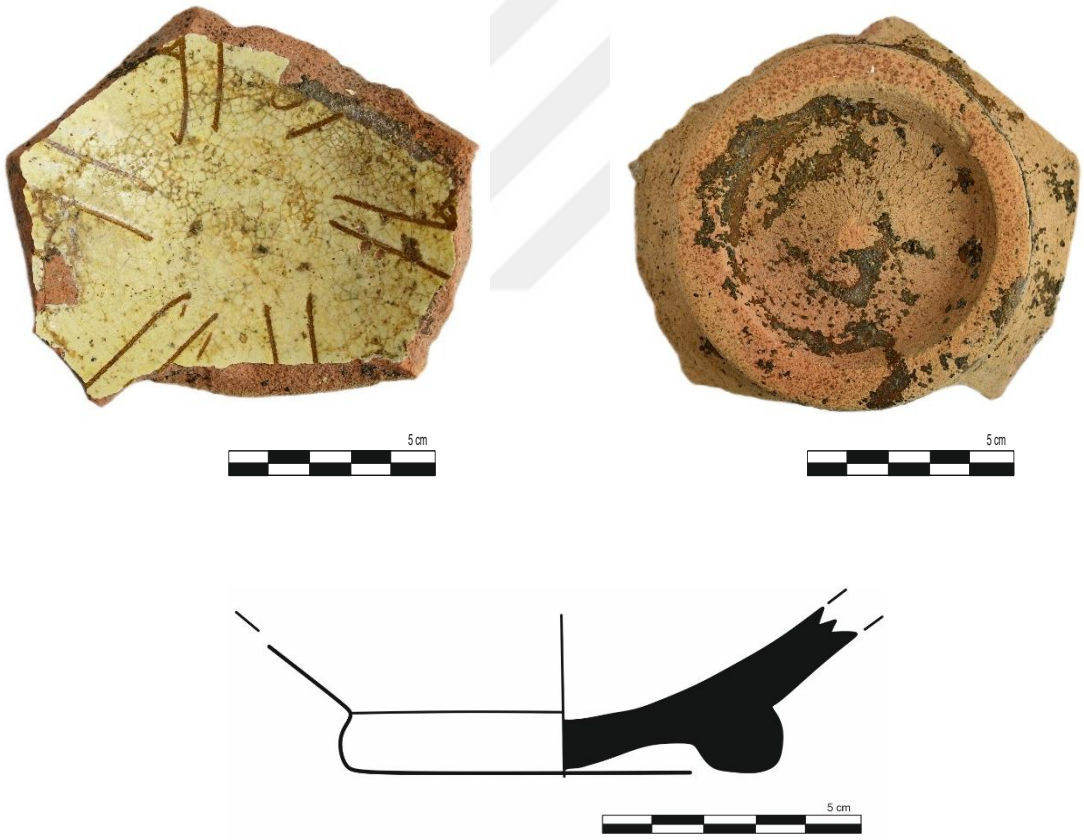

Katalog No	78
Envanter No	SBH-21/96
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 13.07.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 7,5 cm, Kaide yüksekliği: 1,3 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kumla çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezden başlayarak gövdeye doğru genişleyen ve eşit olmayan dilimlere ayrılmıştır. Dilimlerin altısında stilize bitkisel motiflerin yer aldığı kompozisyon işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

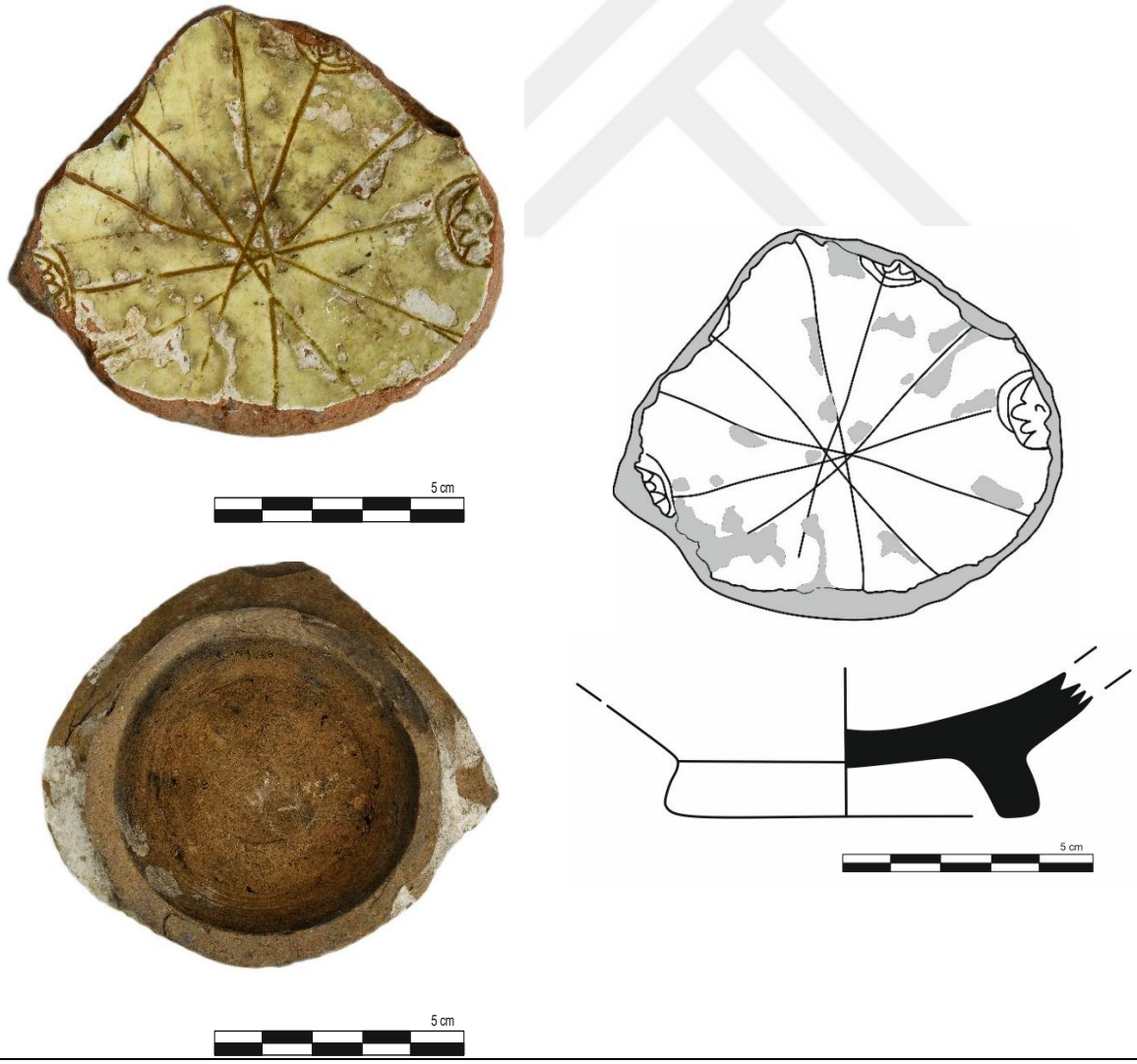

Katalog No	79
Envanter No	SBH-22/239
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 27.06.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:7,5 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek orta kireç, seyrek ince kum ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplıdır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Parlak özellikte olan sırda çatlaklar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde içerisi ağ tarama motifi dolgulu şeritlerin sıralandığı geometrik kompozisyon işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

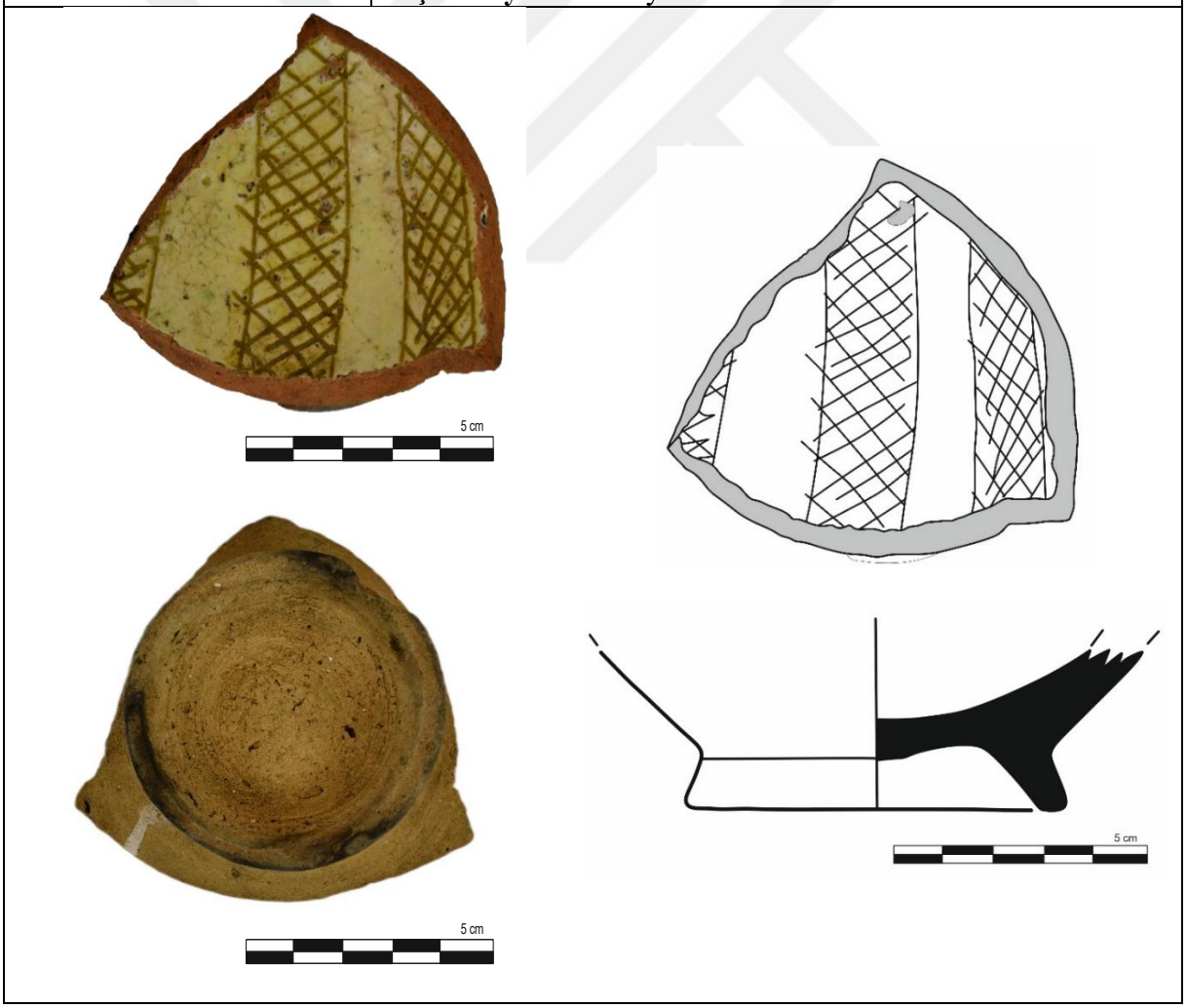

Katalog No	80
Envanter No	ASBB1-23-506
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç -1- 15.09.2023
Durumu	Yarısı kırık durumdadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:11 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Pembe (2.5YR 8/4) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde kıvrık dallardan oluşan bezeme bulunmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	81
Envanter No	ASBB-1-23/89
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1/07.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Yarı küresel gövdelidir.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5 YR/6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Dış yüzeyde sır kalıntıları görülmektedir. Sırda pullanmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede, içerisi balık pulu ve ağ motifi dolgulu yuvarlak dilimli bitkisel motif yer almaktadır. Dilimlerin köşesine kıvrık dallar işlenmiştir. Bezemenin etrafında yarı dairesel motiflerin sıralandığı şerit bulunmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	82
Envanter No	SBH-20/84
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 06.08.2020
Durumu	Kâsenin gövde kısmına ait üç kırık parça birleştirilmiştir.
Türü	Kâse gövde parçası
Formu	Yarı küresel gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R 5/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç, kum ve çok az miktarda mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey gövdeye kadar krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Dış yüzeyde sır kalıntıları bulunmaktadır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede, merkezden çevreye doğru genişleyen, ortası yaprak, köşeleri kıvrımlı rumi dolgulu yuvarlak dilimli bitkisel motif yer almaktadır. Bezemenin etrafı, içerisinde stilize bitkisel motifin tekrarlandığı geniş bir bordür ile çevrilmiştir. Ağız kenarı bordüründe halka motiflerinin sıralandığı anlaşılmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	83
Envanter No	ASBB-1-23/151
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1, 09.08.2023
Durumu	Kâseye ait iki kırık gövde parçası birleştirilmiştir.
Türü	Gövde parçası
Formu	Formu belli değildir.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5 YR/6/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum, kireç ve şamot katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ağız kenarına kadar krem renkli astar ile kaplıdır.
Sır	İç yüzey hardal sarısı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda pullanmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** İnce çizgilerden oluşan bordürün içerisinde diyagonal olarak yerleştirilmiş yaprak ve aralarına balık pulu motifinin işlendiği kompozisyon yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	84
Envanter No	SBH-22/174
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam/12.07.2022
Durumu	Gövdeye ait iki kırık parça birleştirilmiştir.
Türü	Kâse gövde parçası
Formu	Konik gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR 6/6) hamurlu, hamuru, sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç ve seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplıdır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey hardal sarısı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede kıvrık dallar ve stilize bitkisel motiflerden oluşan kompozisyonun etrafı, içerisinde dairelerin sıralandığı şeritle çevrilmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	85
Envanter No	SÇ-22-191
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 30.06.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Konik gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R 5/8) hamurlu, hamur sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum, kireç ve çok az şamot katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey gövdeye kadar beyaz renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey koyu yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Geniş bir bordür içerisine rumi ve bitkisel motiflerden oluşan bezeme işlenmiştir. Bu bordürün altında da yine aynı motiflerden oluşan kompozisyon yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme bulunmamaktadır.

Katalog No	86
Envanter No	SÇ-22-406
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 06.09.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse gövde parçası
Formu	Konik gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5YR 6/6) hamurlu, sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, kum ve şamot katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzeyin ise sadece bir bölümü krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle şeffaf açık sarı sırla kaplıdır. Dış yüzeyin ise sadece bir bölümü yeşil renkli sırla kaplanmıştır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey**: Gövdeye, etrafı stilize bitkisel motiflerle çevrili rumi motifinden oluşan kompozisyon işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	87
Envanter No	SBH-20/43
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 15.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Formu belli değildir.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (10R6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun orta kireç, seyrek ince kum ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzeyin bir bölümü krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle şeffaf açık sarı sırla kaplı, dış yüzeyin bir bölümü yeşil renkli sırla kaplıdır.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye, ortası ve köşeleri kıvrık dallarla dolgulu, yuvarlak dilimli bitkisel motif işlenmiştir. Bezemenin etrafı içerisinde dairesel motiflerin sıralandığı ince şeritle çevrilmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	88
Envanter No	SK-20/130
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 20.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Konik gövdelidir.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç, seyrek ince kum ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey gövdenin bir bölümüne kadar krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda bozulmalar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey**: Gövdede, içerisi sırasıyla ağ motifi ve dikey dalgalı hatların işlendiği üçgen dilimlerinden oluşan bezeme yer almaktadır. Dilimlerin üst kısmına yanındaki dilimin iç dolgusunun motifi işlenerek tezat bir etki oluşturulmuştur. Bezeme, bitkisel motifler ve "S" kıvrımlarının sıralandığı bordürle çevrilmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	89
Envanter No	SBH-20/210
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 31.08.2020
Durumu	Kâsenin gövde kısmına ait kırık parçadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Yarı küresel gövdelidir.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, kum ve çok az taşçık katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç ve dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Üç ayak izi bulunmaktadır.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye, sonsuzluk etkisinde baklava dilimi motifleri ve bu motifleri yatay doğrultuda kesen çizgilerin oluşturduğu üçgenlerden oluşan geometrik bezeme işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme bulunmamaktadır.

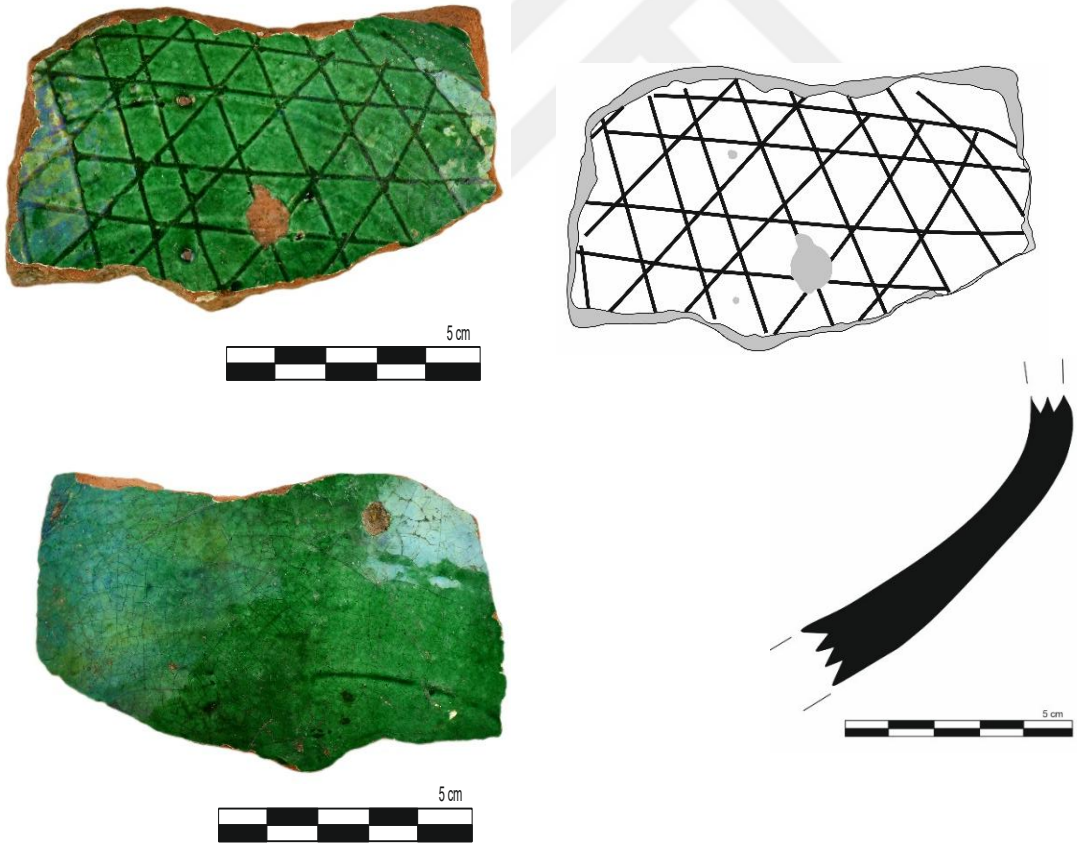

Katalog No	90
Envanter No	SÇ-22/66
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 14.07.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse gövde parçası
Formu	Konik gövdelidir.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Sarımsı kırmızı (5YR5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzeyin bir bölümü krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle, dış yüzeyde gövdenin bir bölümü yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövde, merkezden çevreye doğru daralan ince şeritlerle dilimlere ayrılmıştır. Dilimlerin içerisine spiral motifleri yerleştirilmiştir. Kompozisyon ince çizgilerle sınırlandırılmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	91
Envanter No	ASBB-1-23/38
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1/02.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Konik gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (10 R 6/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç ve seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede, kuyruk kısmı ve solungacının bir bölümü tespit edilebilen bir balık figürü olduğu anlaşılmaktadır. Balığın gövdesi kısa çizgiler ile dolguludur.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

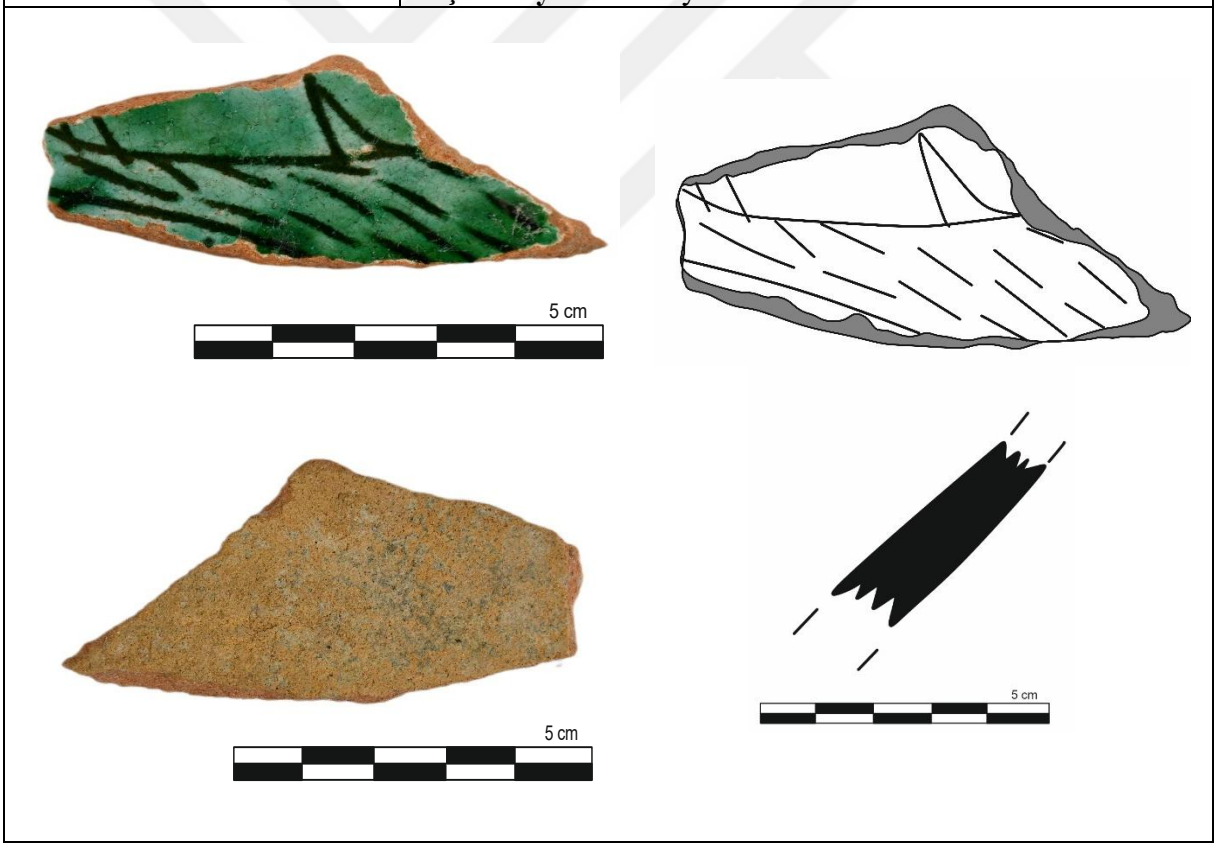

Katalog No	92
Envanter No	SÇ-23/509
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 13.09.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Konik gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (10R 6/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum, kireç ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzeyin sadece bir bölümü krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı ve yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye, palmet motifi ve alt yapraklarının köşelerine yerleştirilen dairelerden oluşan bezeme işlenmiştir. Palmet motifi, bu dairelere bağlı üç farklı yöne uzanan çizgisel hatlarla çerçeve içerisine alınmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme bulunmamaktadır.

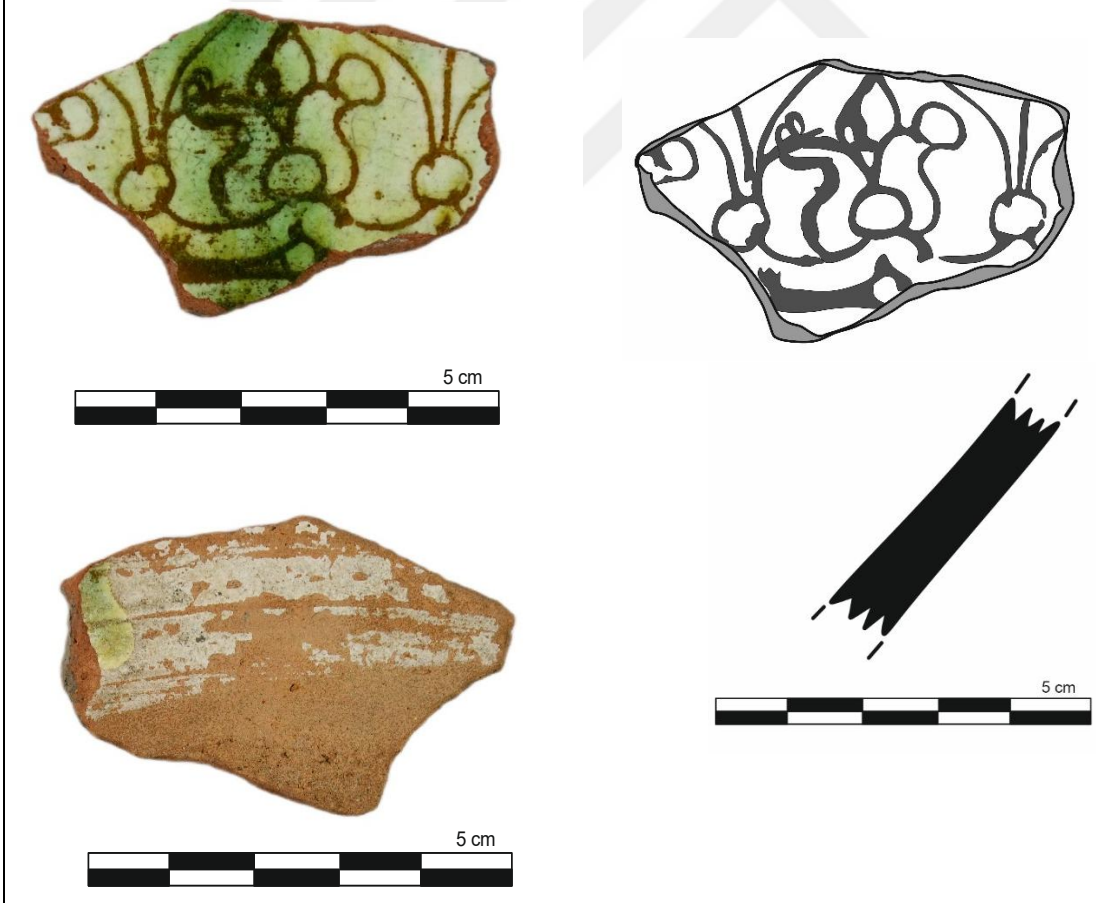

Katalog No	93
Envanter No	SÇ-22/147
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 25.07.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Konik gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10 R 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek orta taşçık katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzeyin ise sadece bir bölümü krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma **(**Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede, spiral şeklindeki stilize bitkisel motiflerden oluşan bezeme yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	94
Envanter No	SBH-20/219
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 31.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Konik gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç ve seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzeyin ise sadece bir bölümü krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey mor renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar ve pullanma meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye düğümlü hatların oluşturduğu iç içe geçmiş dairesel motif işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır**.**

Katalog No	95
Envanter No	SÇ-20/156
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 08.09.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Tabak dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, yayvan gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:8 cm, Kaide yüksekliği:1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Sarımsı kırmızı (5YR5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç ve çok ince mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey gövdeye kadar krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey koyu yeşil sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Üç ayak izleri bulunmaktadır.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye, merkezde birbirini kesen ince şeritlerle on iki dilimden oluşan geometrik bezeme işlenmiştir. Dilimler birbirine eşit değildir. Bezeme ağız kenarında da ince bir şeritle sınırlandırılmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

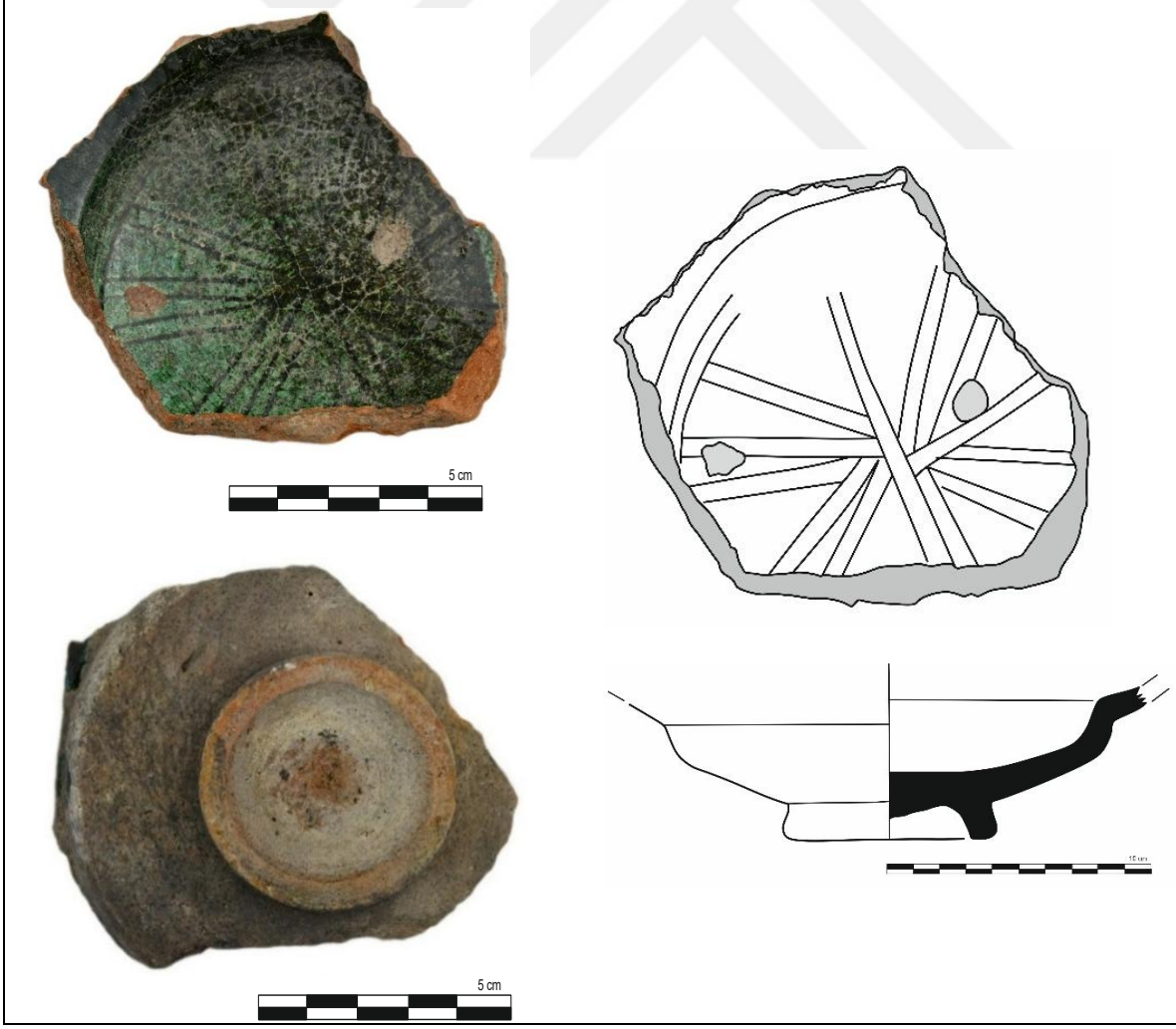

Katalog No	96
Envanter No	SÇ-20/153
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 08.09.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Tabak ağız parçası
Formu	Yayvan gövdeli, dışa çekik ağızlı, yukarı doğru çıkıntı yapan yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:18 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey gövdeye kadar krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ağız kenarına kadar yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye diyagonal çizgiler ve iç içe geçmiş dairesel motiflerden oluşan bezeme işlenmiştir. Ağız kenarında dairesel motifler sıralanmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme bulunmamaktadır.

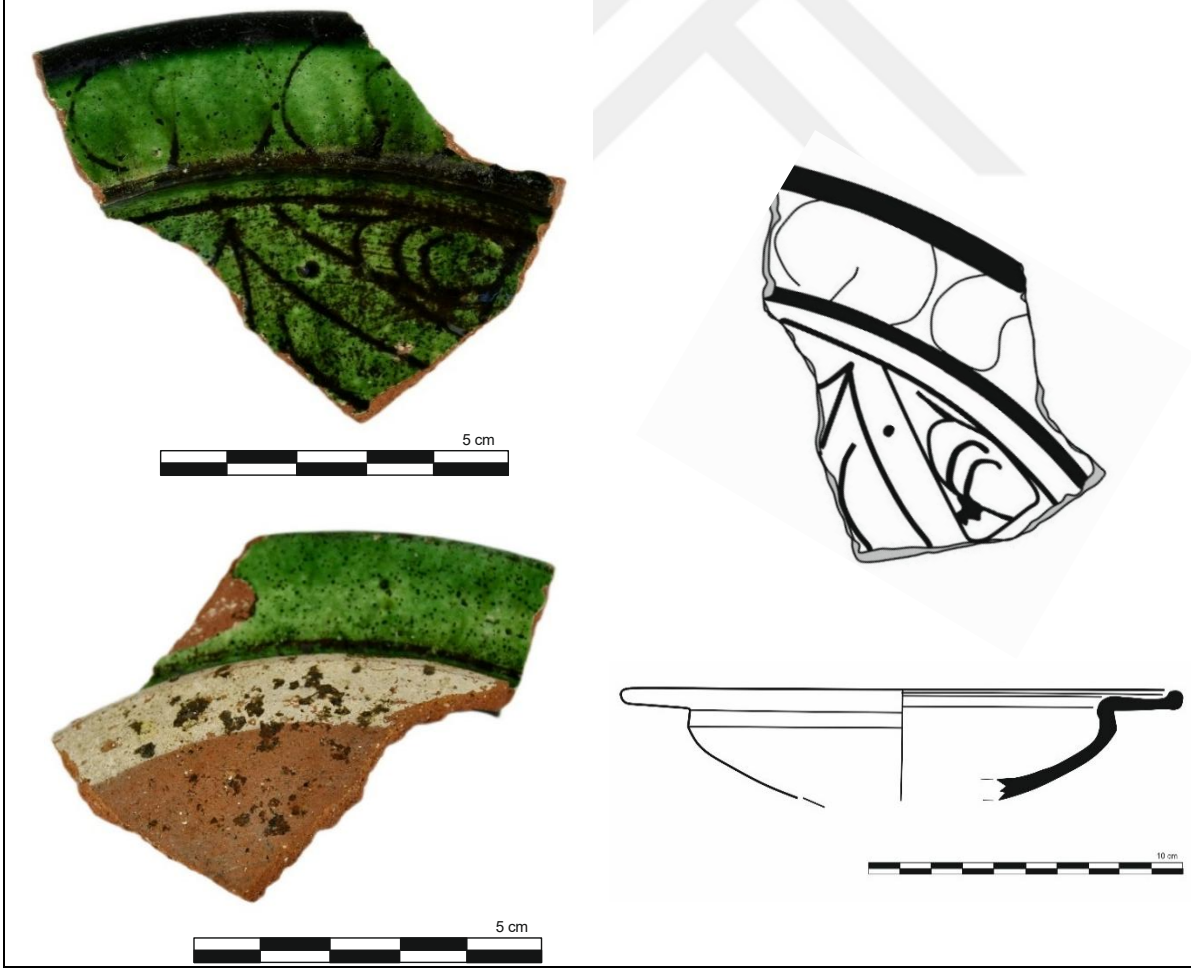

Katalog No	97
Envanter No	SÇ-23/388
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 31.08.2023
Durumu	Ağız kenarına ait iki kırık parça birleştirilmiştir.
Türü	Tabak ağız parçası
Formu	Yayvan gövdeli, dış bükey ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 33 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5 YR 5/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye, düğüm yaparak birbirini kesen dairesel hatlardan oluşan kompozisyon işlenmiştir. Ağız kenarında ise kısa şeritlerle oluşturulan üçgen dilimlerinin ortasına sırasıyla ters ve düz damla motifleri yerleştirilmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır**.**

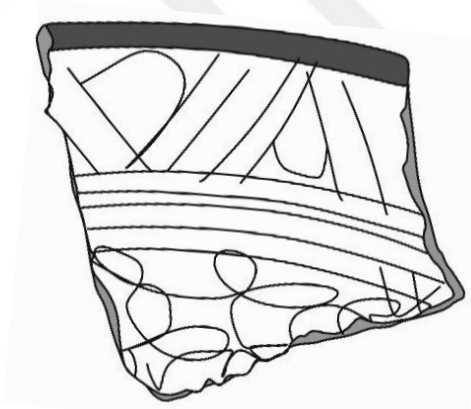

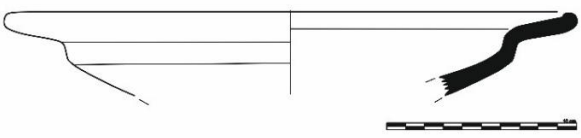

Katalog No	98
Envanter No	SÇ-22/390
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 05.09.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Tabak ağız parçası
Formu	Yayvan gövdeli, dış bükey ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 22 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Sarımsı kırmızı (5YR5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, kum ve ot ile seyrek orta şamot katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey gövdeye kadar krem renkli astar ile kaplıdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda çatlaklar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye eşkenar dikdörtgenlerden oluşan geometrik bezeme işlenmiştir. Ağız kenarında ince çizgisel hat bezemenin etrafını çevrelemektedir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

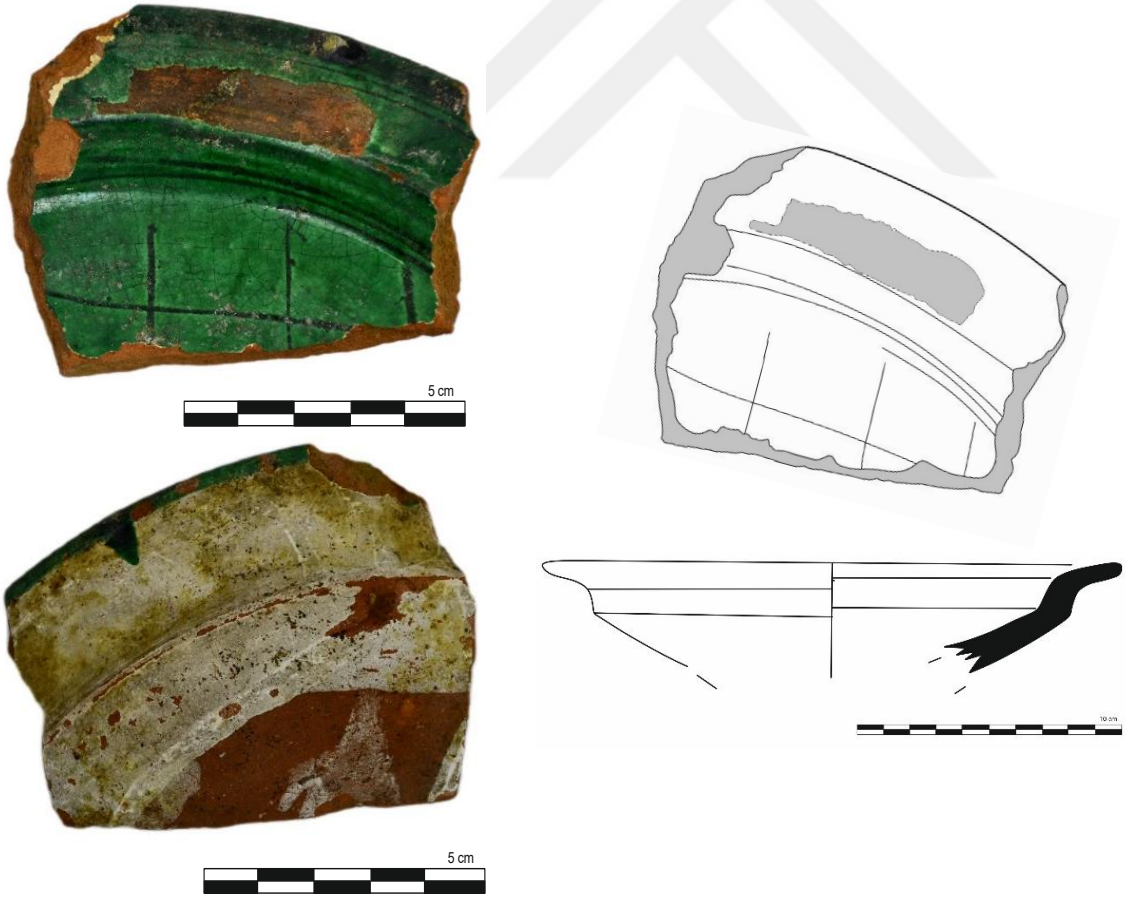

Katalog No	99
Envanter No	SK-20/135
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 20.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Tabak ağız parçası
Formu	Yayvan gövdeli, dış bükey ağızlı, dışa kalınlaştırılmış yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 17 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve mika ile çok az taşçık katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda çatlaklar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede düz ve kıvrık hatlardan oluşan çizgisel bezeme bulunmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

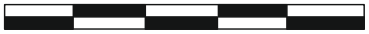

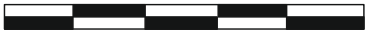

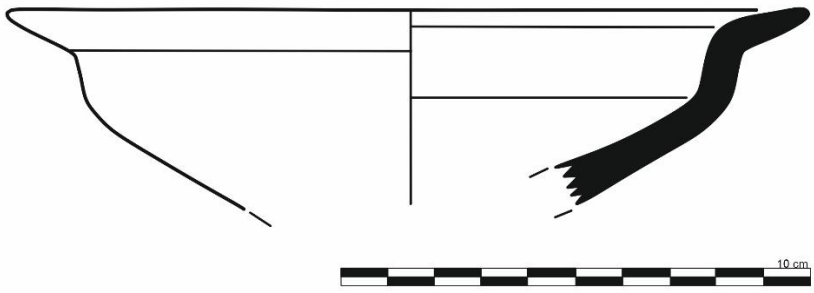

Katalog No	100
Envanter No	SÇ-20/87
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı/24,08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Tabak ağız parçası
Formu	Yayvan gövdeli, dış bükey ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 21 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Sarımsı kırmızı (5YR 5/8) hamurlu, hamuru orta sıklıkta, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve kireç katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey beyaz renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey yeşil sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda pullanmalar ve bozulmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede ve ağız kenarında ince çizgisel hatlar uzanmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

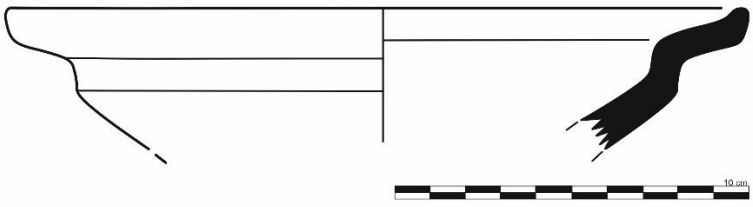

Katalog No	101
Envanter No	SÇ-20/105
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 01.09.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Tabak ağız parçası
Formu	Yayvan gövdeli, dış bükey ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:15 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5YR6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum, kireç ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdenin sağlam kalan kısmında birbirini kesen çizgilerden oluşan bezeme bulunmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

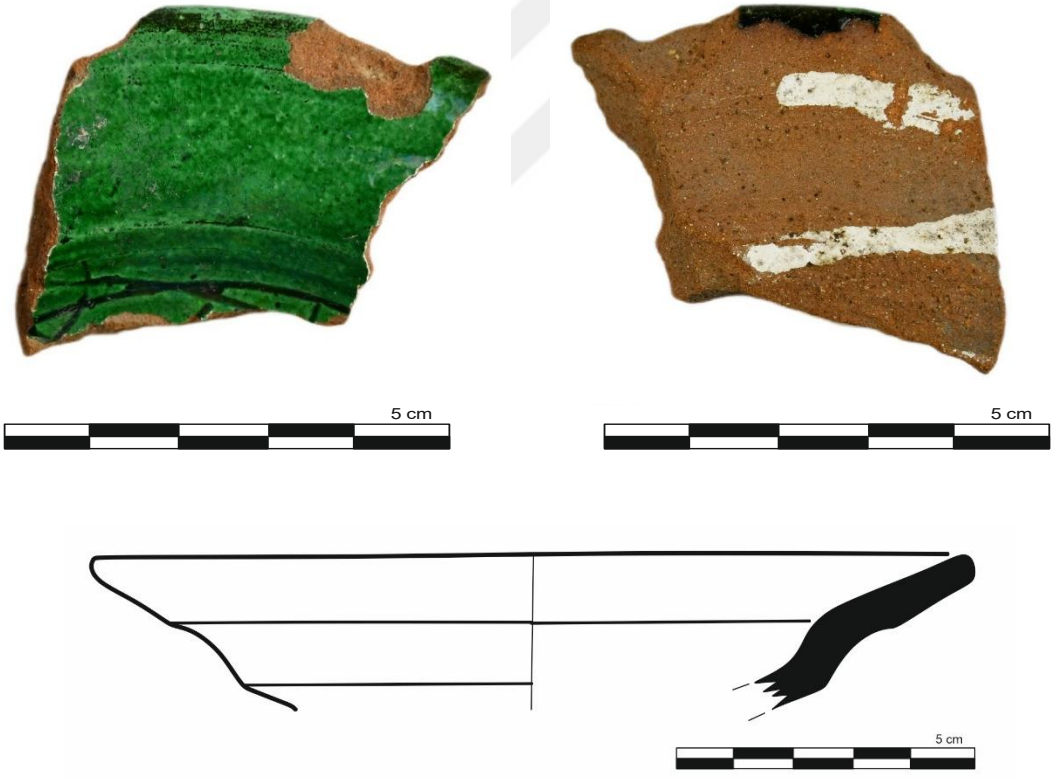

Katalog No	102
Envanter No	SÇ-20/106
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 01.09.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Tabak ağız parçası
Formu	Dış bükey ağızlı, yukarı doğru çıkıntı yapan yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 22 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, mika ve çok az taşçık katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey koyu yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Ağız kenarında düğümlü hat motifi yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır**.**

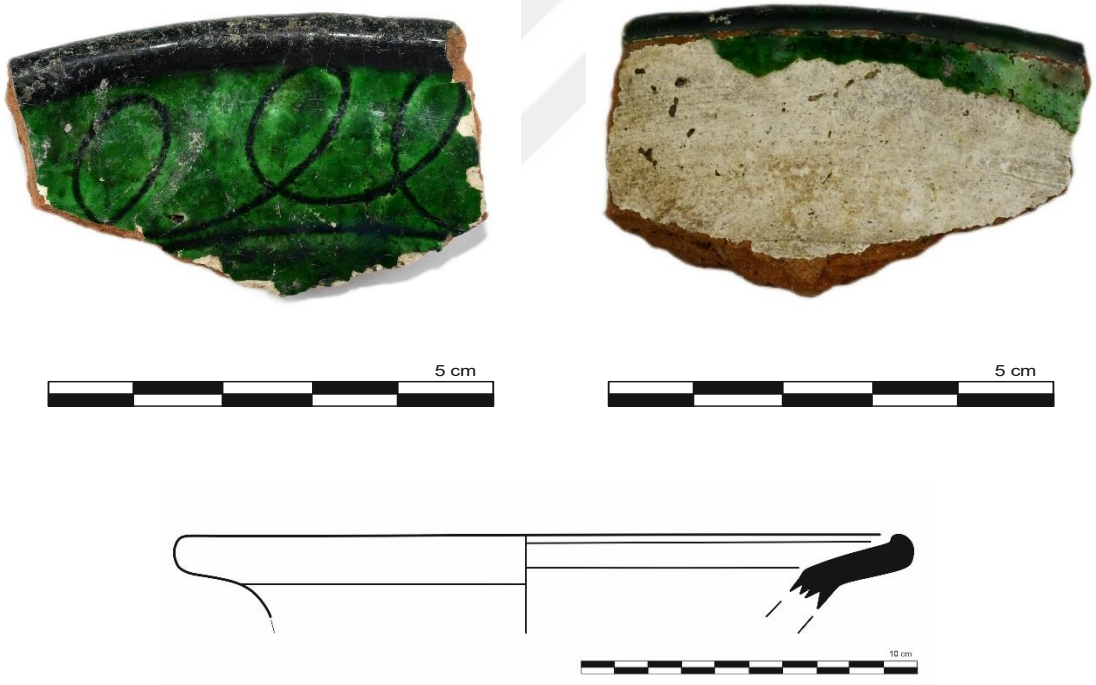

Katalog No	103
Envanter No	SÇ-22-299
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 22.08.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Tabak ağız parçası
Formu	Dış bükey ağızlı ve yukarı doğru çıkıntı yapan yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:15 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2,5YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur çok az kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey beyaz renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey koyu yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Ağız kenarında, içerisinde dalgalı hat motifinin uzandığı şerit bulunmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

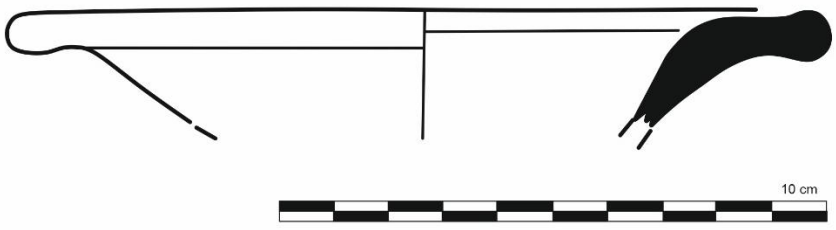

Katalog No	104
Envanter No	SBH-22/518
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 22.07.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Tabak ağız parçası
Formu	Dışa çekik ağızlı ve yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 24 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR/7/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek orta şamot, seyrek ince kum ile çok az mika ve kuvars katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ağız kenarına kadar krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ağız kenarına kadar yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede ince dairesel hatla sınırlandırılmış eşkenar dörtgenler ile köşelerde diyagonal olarak uzanan çizgiler ve açık yay dizisi motifinden oluşan bezeme işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

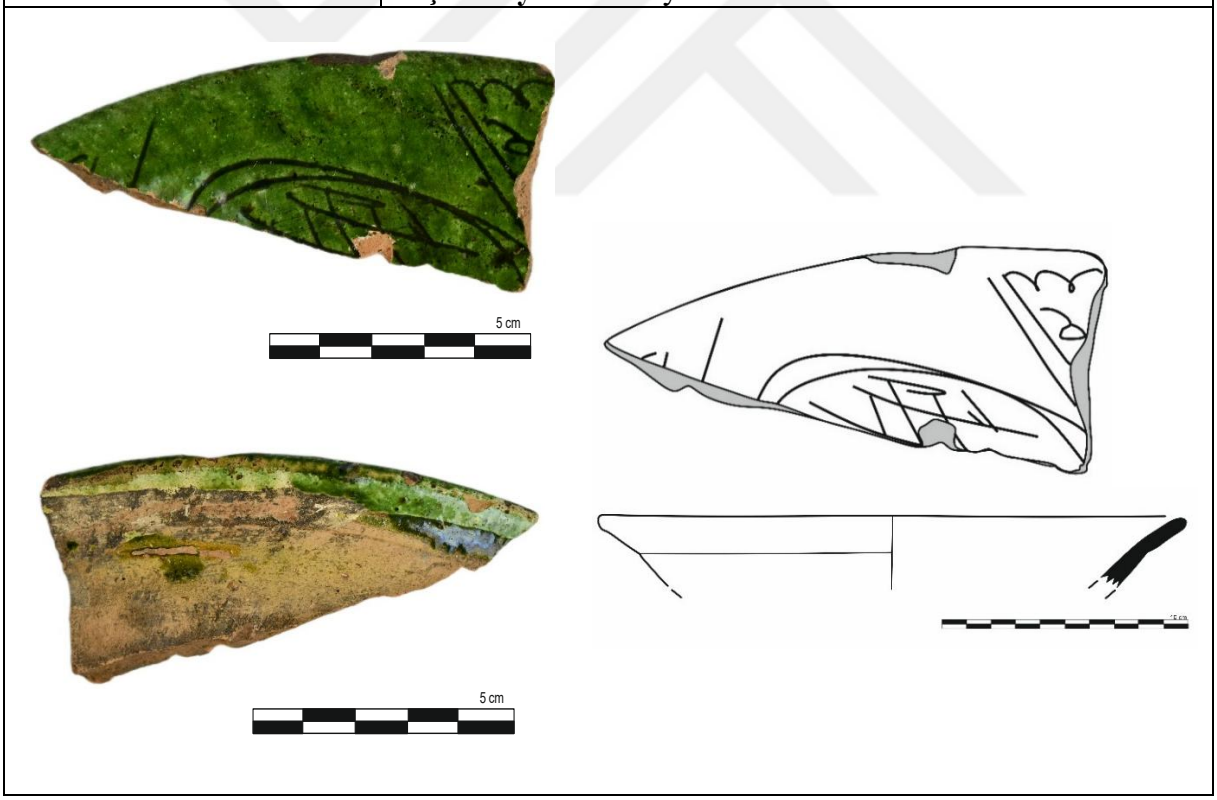

Katalog No	105
Envanter No	SBH-20/203
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 31.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kapak parçası
Formu	Dairesel formludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 21 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, kum, mika ve şamot katkılıdır.
Astar	Dış yüzey krem renkli sırla kaplı, iç yüzeyde astar kalıntıları mevcuttur.
Sır	Dış yüzey yeşil sırla kaplı, iç yüzeyde yeşil sır kalıntıları mevcuttur.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Bezeme bulunmamaktadır.
	Dış Yüzey: Birbirini kesen düğümlü dairesel hatlardan oluşan serbest kompozisyon işlenmiştir.

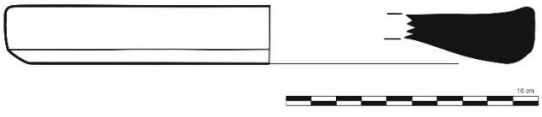

Katalog No	106
Envanter No	ASBB1-23/53
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1/09.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	İç bükey gövdelidir.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR/6/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç ve seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	Dış yüzey şeffaf açık sarı sırla kaplı, iç yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda çatlaklar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Bezeme yer almamaktadır.
	Dış Yüzey: Gövde dikey ve yatay çizgilerle iki bölüme ayrılmıştır. Bu bölümlere kıvrık dallardan oluşan bezeme işlenmiştir. Dikey şeridin her iki yanında barbutin tekniği ile yapılmış bezeme bulunmaktadır.

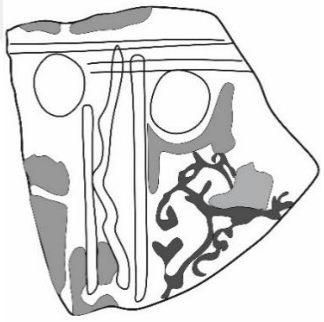

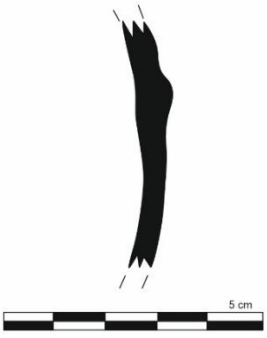

Katalog No	107
Envanter No	ASBB-23/52
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Düz gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kahverengi (7.5 YR6/4) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	Dış yüzey beyaz renkli astarla kaplı, iç yüzey astarsızdır.
Sır	Dış yüzey yeşil renkli sırla kaplı, iç yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda bozulmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Bezeme yer almamaktadır.
	Dış Yüzey: Kalın hatlı şeritlerin oluşturduğu zencirek motifi yatay yönde uzanmaktadır.

Katalog No	108
Envanter No	SK-21/64
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 28.07.2021
Durumu	Kırık parçalar halinde bulunmuş olan eserin parçaları birleştirilmiştir. Ağız kenarına ait bazı parçalar eksiktir.
Türü	Kâse
Formu	Alçak halka kaideli, yarı küresel gövdeli, içe çekik ağızlı, içe-dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Dip çapı:7,5 cm, Ağız çapı:20 cm, Yüksekliği: 8,5 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, taşçık ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey kaide kısmına kadar krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle, dış yüzey kaide kısmına kadar yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlaktır. Sırda dökülmeler ve çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê), İnce Kazıma (Sgraffito),
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Yuvarlak altı dilimli bitkisel motif yer almaktadır. Dilimlerin arası yaprak motifleri ile dolguludur. Bezeme ortasında dairelerin sıralandığı şeritle çevrilmiştir. Ağız kenarı bordürü bezemesizdir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

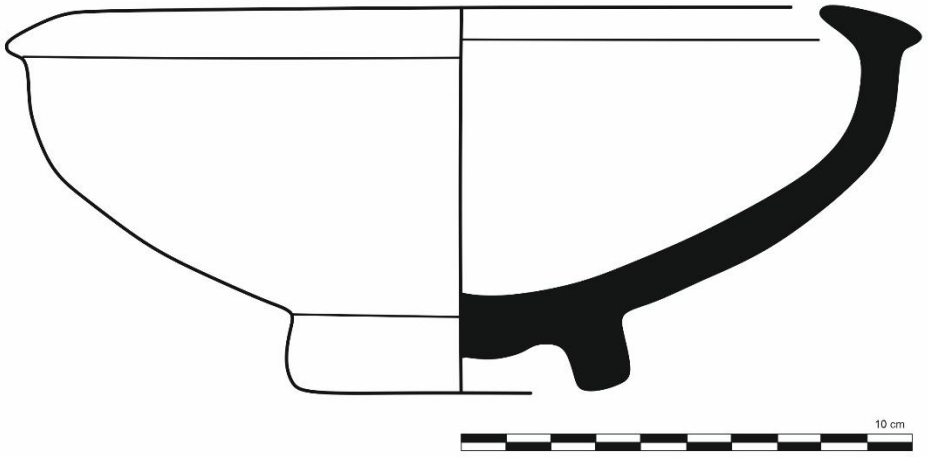
10 cm

10 cm

Katalog No	109
Envanter No	SÇ-20/149
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 07.09.2020
Durumu	Kâsenin dip kısmı sağlam, gövde ve ağız kısmının bir bölümü kırıktır.
Türü	Kâse
Formu	Alçak halka kaideli, yarı küresel gövdeli, düz ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Dip çapı: 8,6 cm, Ağız çapı:14 cm, Yüksekliği:6,5 cm, Kaide yüksekliği:1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5 YR 5/8) hamurlu, hamuru orta sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek orta kireç, çok az şamot ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ağız kenarına kadar krem renkli astarla kaplıdır. Dibin yüzeyi de astar kaplıdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. İç ve dış yüzeyde yeşil sır kalıntıları görülmektedir. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye ortada kalın, kenarlarda ince hatlardan oluşan çizgisel bezeme işlenmiştir. Ağız kenarından gövdeye doğru yeşil sır akıtılmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	110
Envanter No	SÇ-21/160
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 30.08. 2021
Durumu	Ağız ve dip kısmının bir bölümü sağlam olan kâse tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse
Formu	Alçak halka kaideli, kademeli konik gövdeli, düz ağızlı, içe eğik ağız uçludur.
Ölçüleri	Dip çapı: 8 cm, Ağız Çapı: 20 cm, Yüksekliği: 8 cm, Kaide Yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek orta taşçık, ince seyrek kireç ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle dış yüzeyin tamamı krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle şeffaf açık sarı, dış yüzey ağız kenarına kadar yeşil renkli sırla kaplıdır. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê),
Tarihi	12.-13. Yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Krem renkli astar ile kaplı zemin, ince çizgilerle bölümlere ayrılmıştır. Bu bölümlerin ortasında geniş kazıma tekniğiyle oluşturulan baklava dilimlerinin içerisine palmet motifleri işlenmiştir. Ağız kenarında kazıma tekniğiyle yapılmış spiraller yer almaktadır. Ağzın uç kısmında ise kahverengi boyayla yapılmış diyagonal kısa çizgiler sıralanmaktadır. Gövde ve ağız kenarı yeşil boyalarla hareketlendirilmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

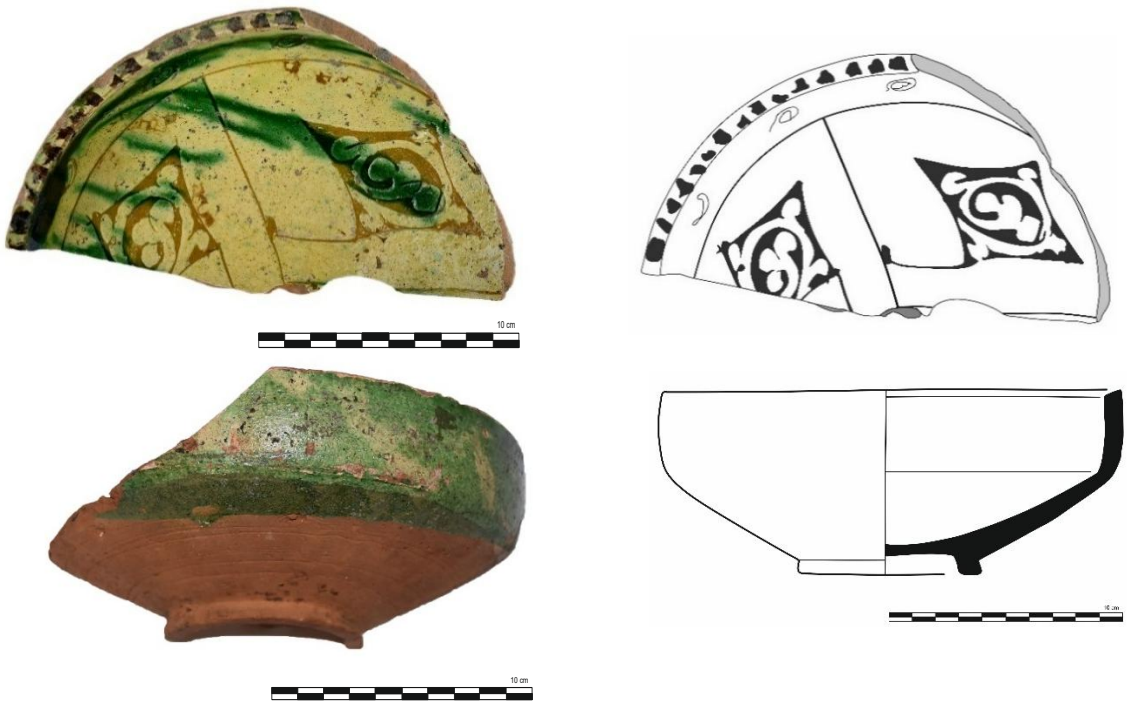

Katalog No	111
Envanter No	SÇ-20/03
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 10.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, düz ağızlı, dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 20 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR5/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ağız kenarına kadar krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	Hardal sarısı-yeşil renkli. İç yüzey tümüyle hardal sarısı, dış yüzey ağız kenarına kadar yeşil renkli sırla kaplanmıştır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede kalın hatlı çizgilerle birbirine bağlı üçgen motifleri sıralanmaktadır. Bu motiflerin içerisine ince çizgisel hatlı kıvrık dalların yer aldığı üçgenler yerleştirilmiştir. Üçgenlerin köşelerine kısa çizgiler yerleştirilmiştir. Bezeme ağız kenarında kalın hatlı şeritle sınırlandırılmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	112
Envanter No	SBH-21/80
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 12.07.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, içe çekik ağızlı, içe-dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 20 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç, seyrek ince kum ve çok az miktarda mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ağız kenarına kadar krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede dalgalı hat motifinin işlendiği geniş bir bordür yer almaktadır. Ağız kenarında ince çizgiler uzanmaktadır. Bezemenin üzerine koyu yeşil sır akıtılmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	113
Envanter No	SK-22/162
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 18.08.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, dışa çekik ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 24 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R5/8) hamurlu, hamuru, sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum ile çok az miktarda mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ağız kenarına kadar krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ağız kenarına kadar şeffaf açık sarı renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye rumi motiflerinden oluşan bezeme işlenmiştir. Ağız kenarı bordürü ağ motifi dolguludur.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	114
Envanter No	SBH-21/119
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 27.07.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, içe çekik ağızlı, dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 24 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Yoğun ince kireç, seyrek ince kum ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle dış yüzey ağız kenarına kadar krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle dış yüzey ağız kenarına kadar yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Ağız kısmında bozulma meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye işlenen dairesel motiflerden oluşan bezemenin etrafı, rumi motifleriyle bezenmiş ince hatlı şeritle çevrelenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	115
Envanter No	SK-22/62
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 04.07.2022
Türü	Kâse gövde parçası
Formu	Konik gövdeli
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Pembe (5YR7/4). Hamuru sık dokulu sert ve az gözeneklidir. Seyrek ince kireç kum ve mika katkılıdır.
Astar	Krem
Sır	Şeffaf açık sarı. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlamalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)
Tarihi	12-13. yüzyıl
Durumu	Kâsenin gövde kısmına ait kırık tek parçadır.
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede oluşturulan kalın hatlı geometrik şeklin içerisinde iki çizgi arasında açık yay dizisi motifi yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Sırsız ve bezemesizdir.

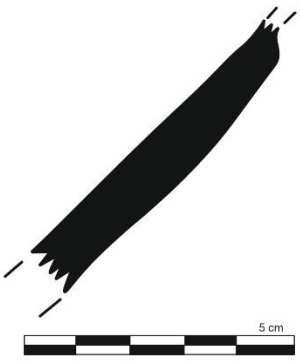

Katalog No	116
Envanter No	SÇ-20/104
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 01.09.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Konik gövdeli, dışa çekik ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:19 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Pembe (5 YR 7/4) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı, dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Çizgisel bordürün içerisine karşılıklı ve kalın hatlı ters "S" motifi işlenmiştir. Ağzın uç kısmında akıtma tekniğinde kahverengi boya ile yapılmış kısa çizgiler sıralanmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

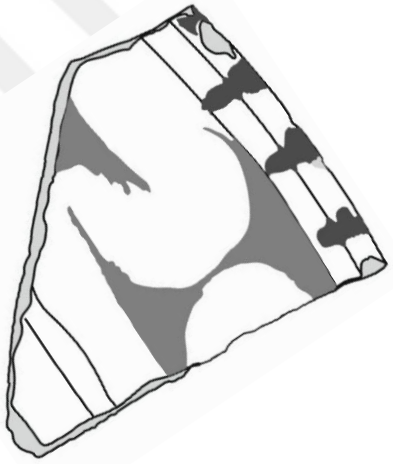

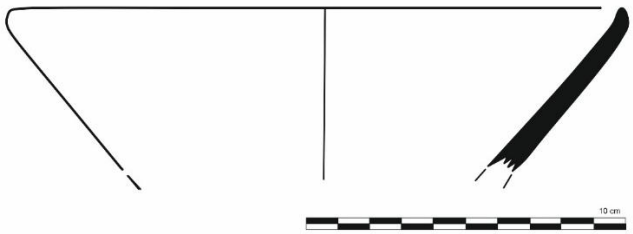

Katalog No	117
Envanter No	AK-20/65
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aslanlı Kapı, 13.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, dışa çekik ağızlı, dışa eğik ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 20 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Pembe (5 YR 7/4) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve çok az taşçık katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye içe doğru kıvrılan çengel uçlarından oluşturulan motif işlenmiştir. Ağız kenarı bordüründe rumi ve stilize bitkisel motiften oluşan bezeme işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

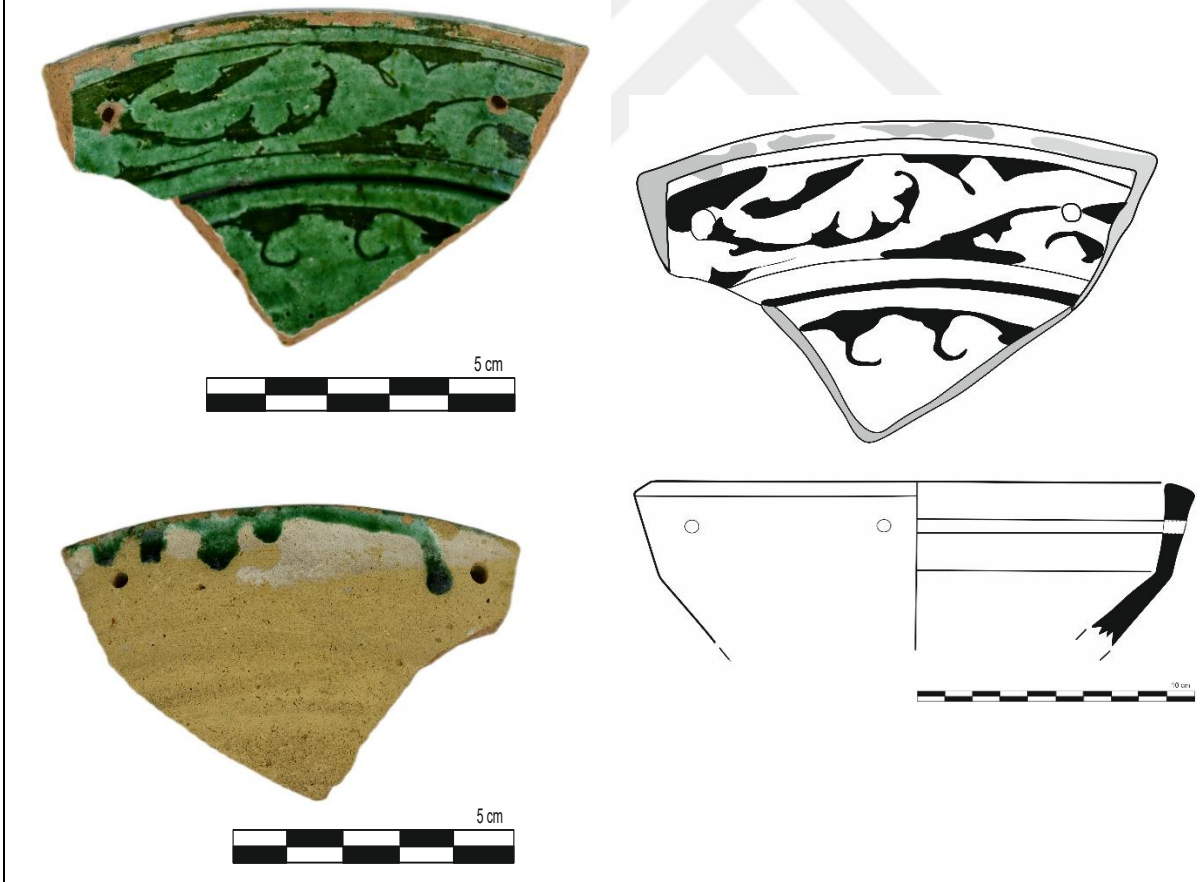

Katalog No	118
Envanter No	AKSD-19-49
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aslanlı Kapı Sur Dibi, 16.10.2019
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, düz ağızlı, yivli ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:14 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur çok az seyrek ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle dış yüzey ağız kenarına kadar krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı sırla, dış yüzey ise ağız kenarına kadar koyu yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda bozulmalar olmuştur.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövde ince çizgilerle bölümlere ayrılmış ve her bölümde soyut motifler işlenmiştir. Akıtma tekniğinde yeşil boyalarla hareketlendirilmiştir. Ağız ucunda kahverengi boyayla benekler oluşturulmuştur.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	119
Envanter No	SK-20/75
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 10.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:10 cm, Kaide yüksekliği: 1cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve şamot ile çok az mika katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	Şeffaf açık sarı-yeşil renkli. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde, simetrik olarak yerleştirilmiş içerisi bezemeli dairesel motifler yer almaktadır. Bezemenin üzerine yeşil sır akıtılmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

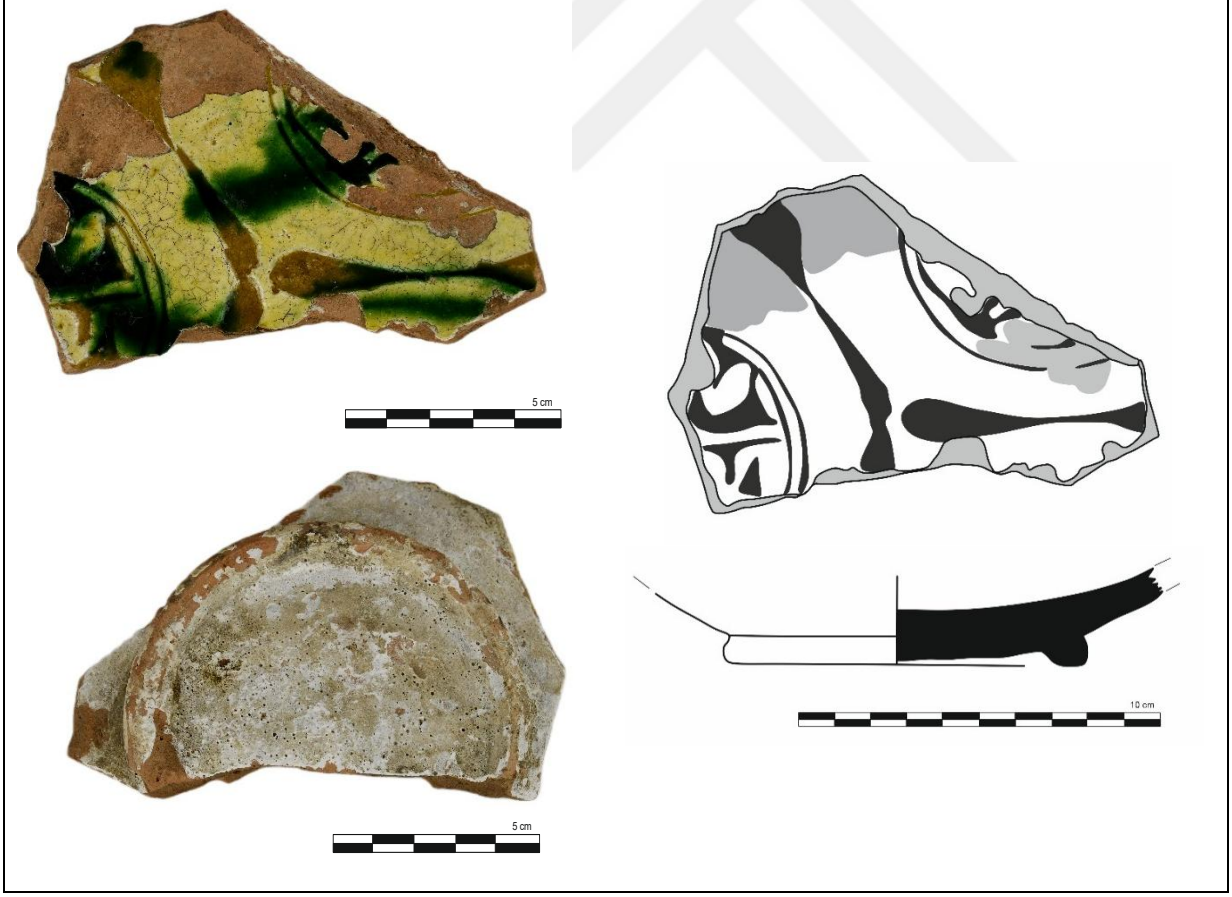

Katalog No	120
Envanter No	SBH-22/764
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 12.09.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, içe çekik ağızlı, dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 20 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç, seyrek ince kum ve çok az miktarda mika katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç ve dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sırda pullanmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Sırlı ve bezemesizdir.
	Dış Yüzey: Ağız kenarına baklava dilimi motiflerinden oluşan geometrik bezeme işlenmiştir.

Katalog No	121
Envanter No	KK-22/16
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Kurtarma Kazısı, 01.01.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Konik gövdeli, dışa çekik ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 20 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (10R6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Seyrek ince kireç, kum ve mika katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç ve dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Ağız kenarı bordüründe kıvrık dallar arasına yerleştirilen stilize bitkisel motiflerden oluşan bezeme işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	122
Envanter No	SBH-20/78
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 21.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Konik gövdeli, dışa çekik ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:16 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR 5/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur çok az ince kireç katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı, dış yüzey koyu yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Ağız kenarı bordüründe halka motifleri sıralanmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

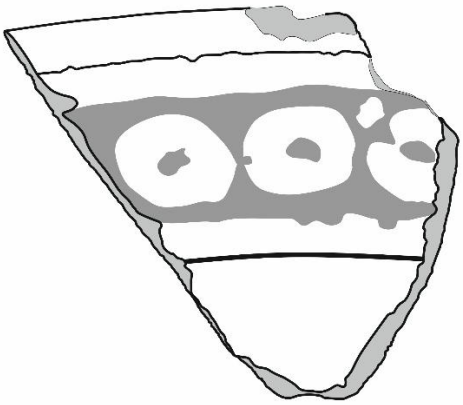

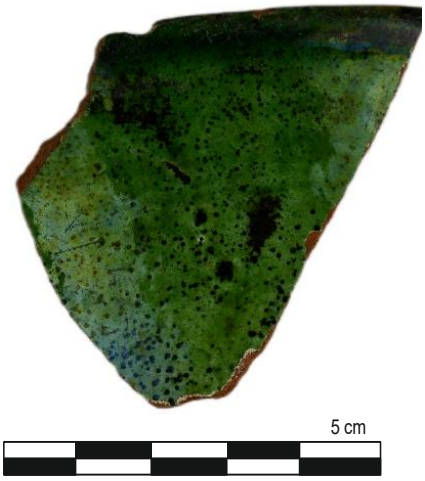

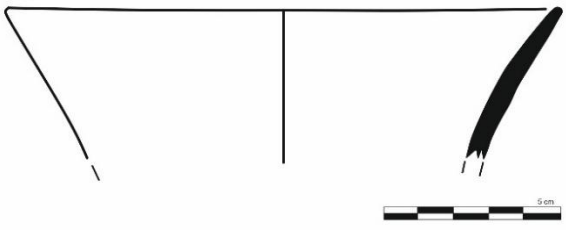

Katalog No	123
Envanter No	SK-22/106
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları**,** 04.08.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Konik gövdeli, dışa çekik ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:16 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, kum ve mika katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda bozulmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede kazıma tekniğiyle yapılmış üçgenin içerisine rumi motifi işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

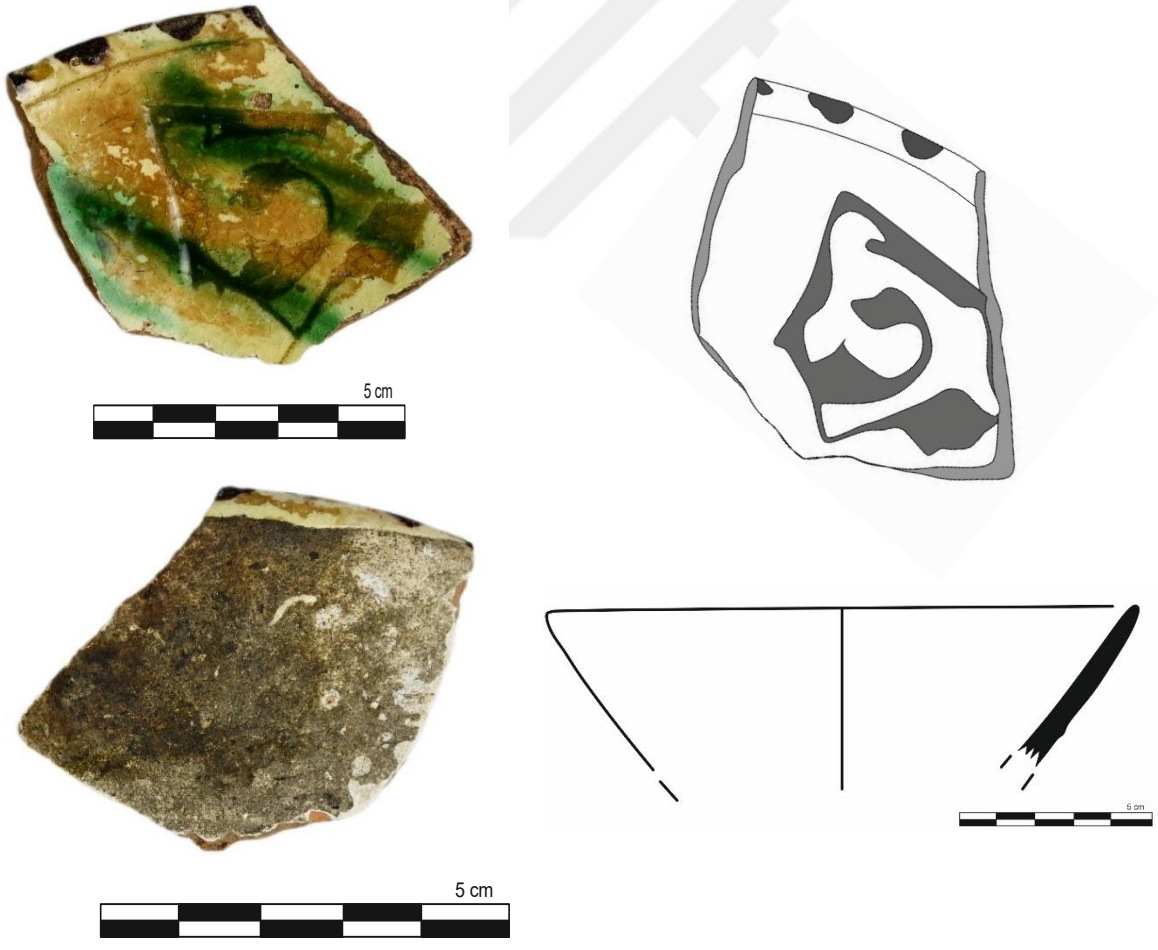

Katalog No	124
Envanter No	SÇ-20/52
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 08.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Konik gövdeli, dışa çekik ağızlı ve yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:15 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Pembe (7.5 YR 7/4) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince mika ve kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı, dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Ağız kenarında kalın hatlı örgü motifi işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

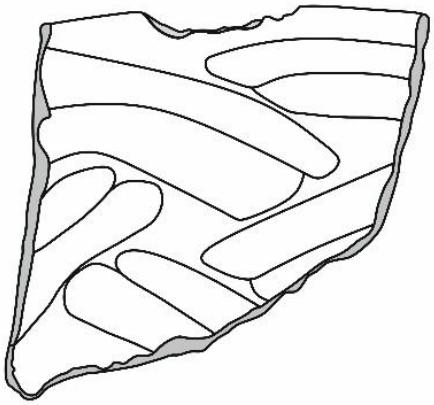

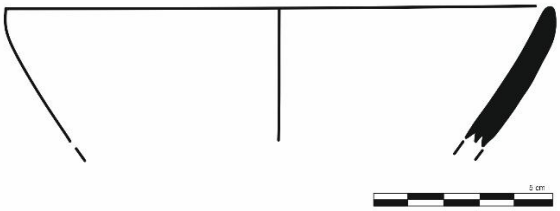

Katalog No	125
Envanter No	SBH-21/15
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 06.07.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Ağız parçası
Formu	Konik gövdeli, içe çekik ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:16 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle dış yüzey ağız kenarına kadar krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle şeffaf açık sarı dış yüzey ağız kenarına kadar yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede geniş kazıma tekniği ile oluşturulan ve uç kısmında bitkisel motifin yer aldığı kıvrık dallardan oluşan bezeme bulunmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

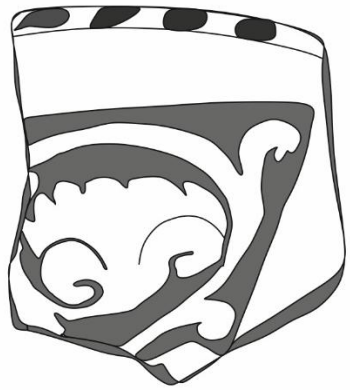

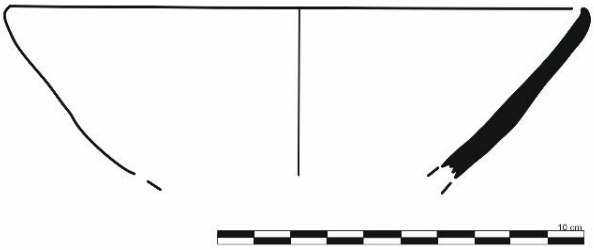

Katalog No	126
Envanter No	SÇ-20/100
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 01.09.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, dışa çekik ağızlı, içe eğik ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 20 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek orta kireç ve ince kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ağız kenarına kadar krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sırda çatlaklar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede ucu üçgen şeklinde sonlanan motif yer almaktadır. Ağız kenarına düğümlü dairesel motif işlenmiştir. Ağız ucunda kahverengi boyayla kısa çizgiler oluşturulmuştur. Akıtma tekniğinde yeşil renkli sırla hareketlendirilmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

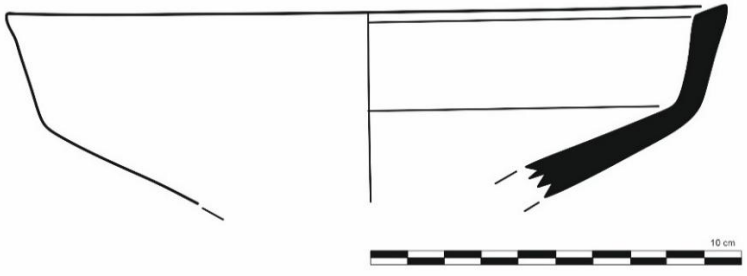

Katalog No	127
Envanter No	EMC-20/25
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Ebu'l Manuçehr Cami, 03.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, düz ağızlı, içe eğik ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 22 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır**.**
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövde düz çizgilerle bölümlere ayrılmıştır. Sağlam olan bölümde kazıma tekniği ile yapılmış üçgen yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

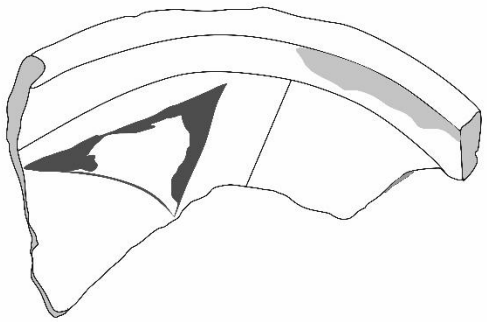

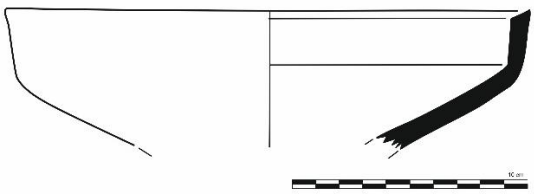

Katalog No	128
Envanter No	ASBB-1-23/242
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1, 22.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:7 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur ince seyrek kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey beyaz renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Kalın ve ince yuvarlak hatlı soyut motiflerle bezenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

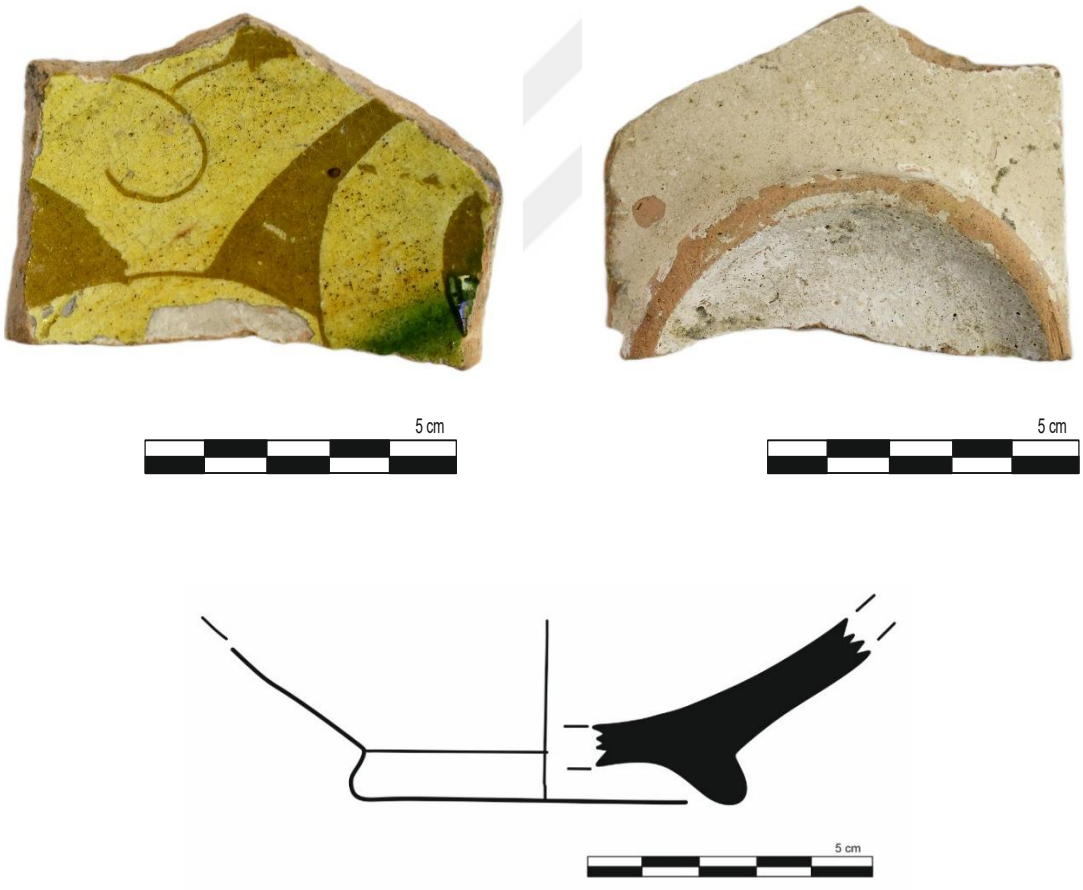

Katalog No	129
Envanter No	ASBB-1-23/73
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç-1,04.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:10 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek orta kireç, şamot ve ince kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sırda dökülmeler ve bozulmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede palmet motifinden oluşan bezeme yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

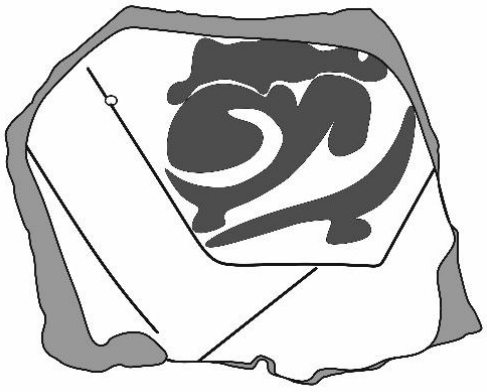

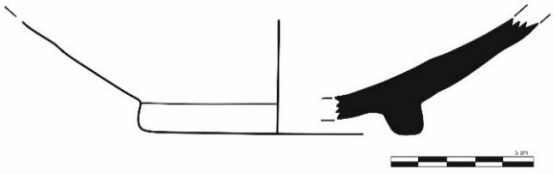

Katalog No	130
Envanter No	ASBB1-23-375
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1, 31.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:7 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf sarı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde madalyon ve etrafında soyut motiflerden oluşan bezeme yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

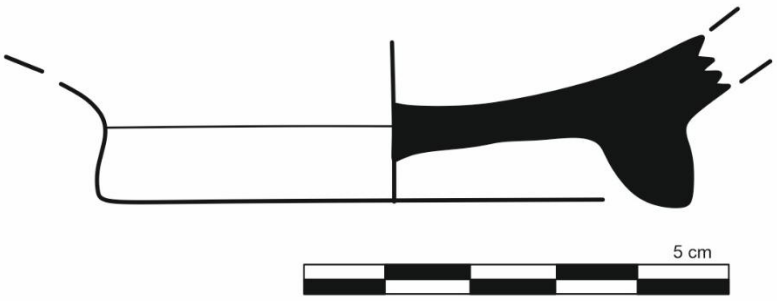

Katalog No	131
Envanter No	SBH-20/66
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 18.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Dip parçası
Formu	Orta halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüler	Dip çapı:9 cm, Kaide yüksekliği: 1,5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5 YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur ince yoğun kireç, seyrek orta taşçık ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey sarı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde yer alan altıgenin köşelerine, içlerinde daire motifleri yer alan üçgenler yerleştirilerek altı kollu yıldız motifi oluşturulmuştur.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

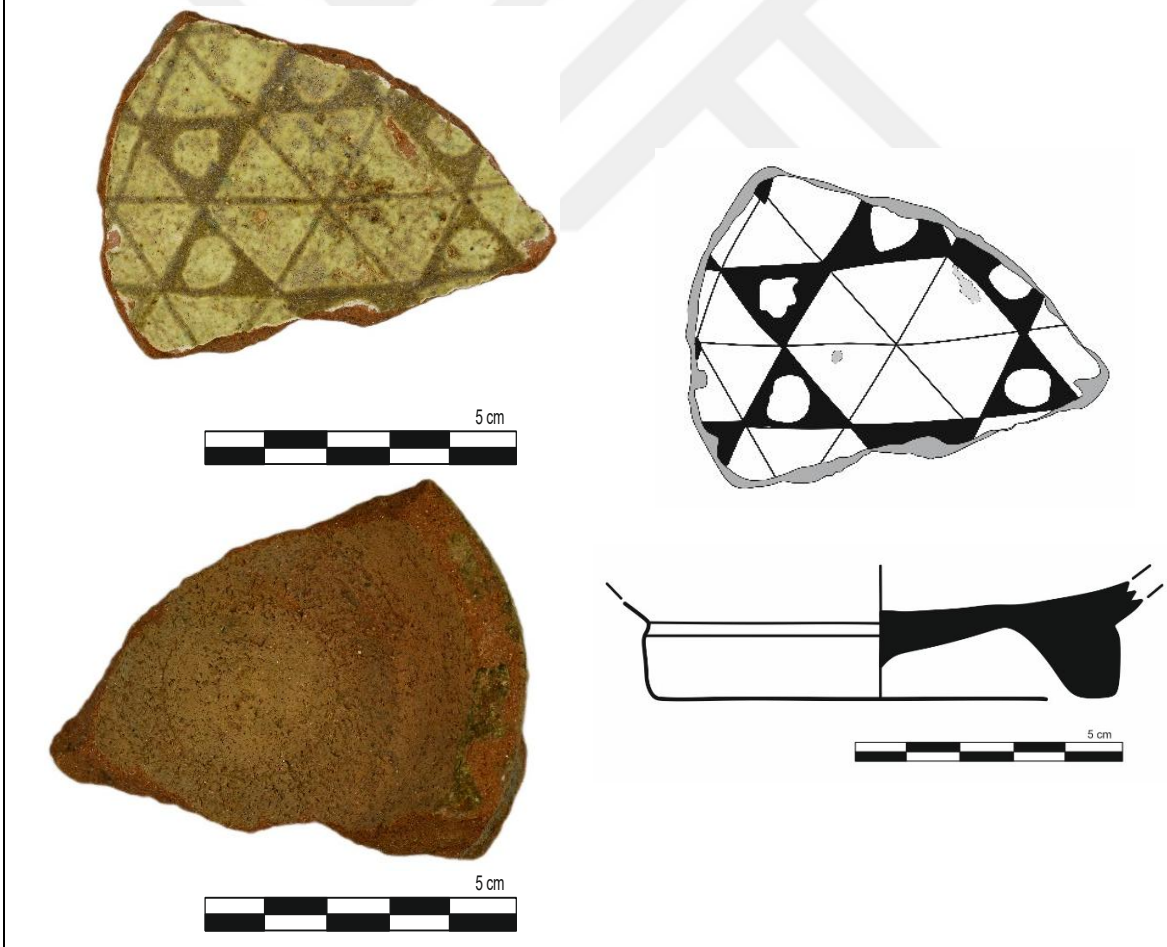

Katalog No	132
Envanter No	SÇ-20/184
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı,10.09.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Konik gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey koyu yeşil sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey**: Kazıma tekniği ile oluşturulan baklava diliminin içerisine kıvrımlı rumi motifi işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

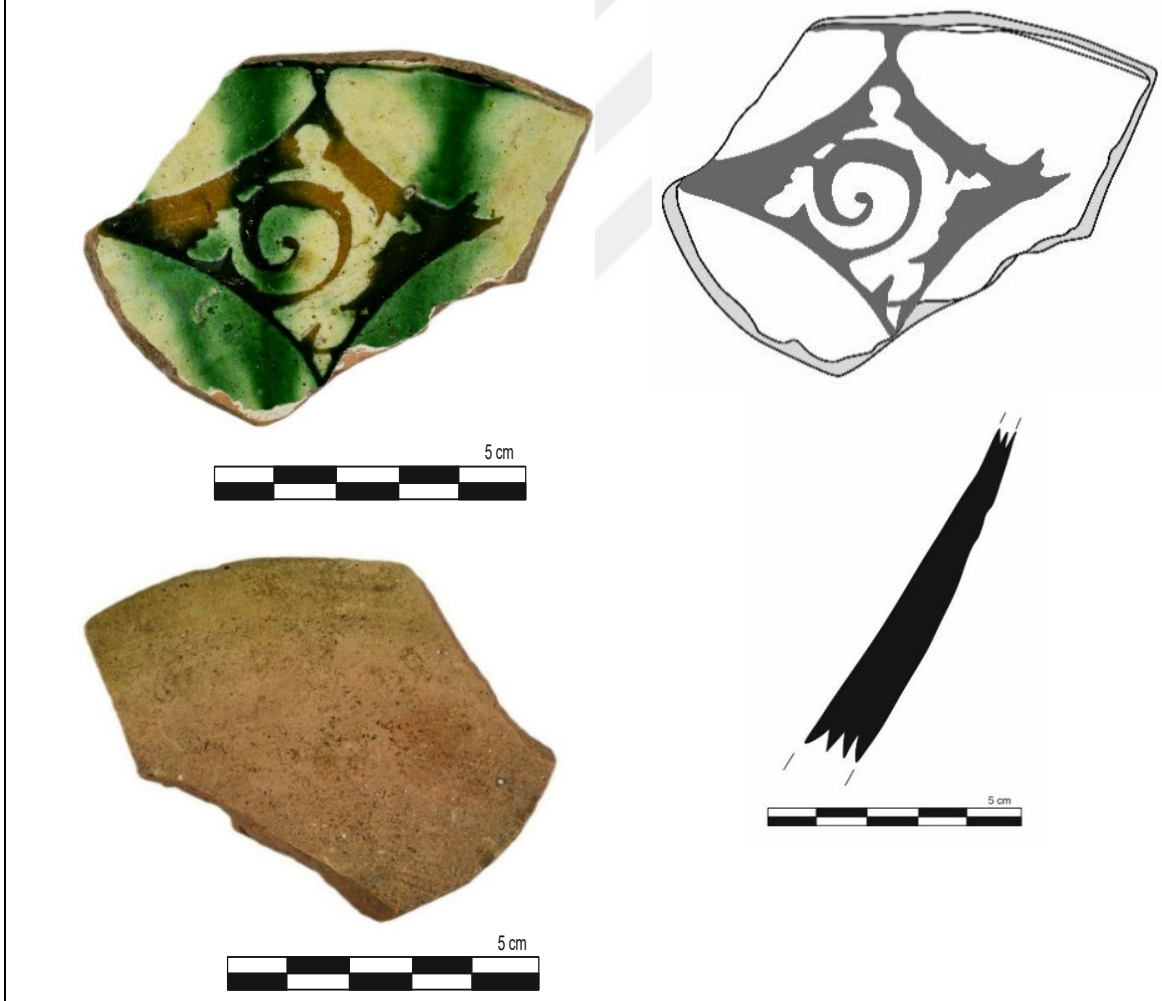

Katalog No	133
Envanter No	SBH-20/213
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 31.08.2020
Durumu	Kâsenin gövdesine ait kırık üç parça birleşmemektedir.
Türü	Kâse gövde parçaları
Formu	Konik gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzeyde astar kalıntıları bulunmaktadır.
Sır	İç yüzey koyu yeşil sırla kaplı, dış yüzeyde sır kalıntıları bulunmaktadır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede yer alan yuvarlak dilimli motifin, köşeleri stilize bitkisel motiflerle dolguludur. Bezeme iki sıra zencirek motifinin yer aldığı geniş bir bordürle çevrelenmiştir. Bu bordürün altında ve üstünde içerisinde dairesel motiflerin yer aldığı şeritler uzanmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	134
Envanter No	SÇ-22/391
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 05.09.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Konik gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (7.5 YR7/4) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, kum, şamot ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey koyu yeşil sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede oluşturulan üçgen şeklinin içerisine palmet ve rumi motifinden oluşan kompozisyon işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	135
Envanter No	ASBB-1-23/181
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1,15.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Konik gövdelidir.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç şamot ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey koyu yeşil sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Kıvrık dallar arasına stilize palmet motifi işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

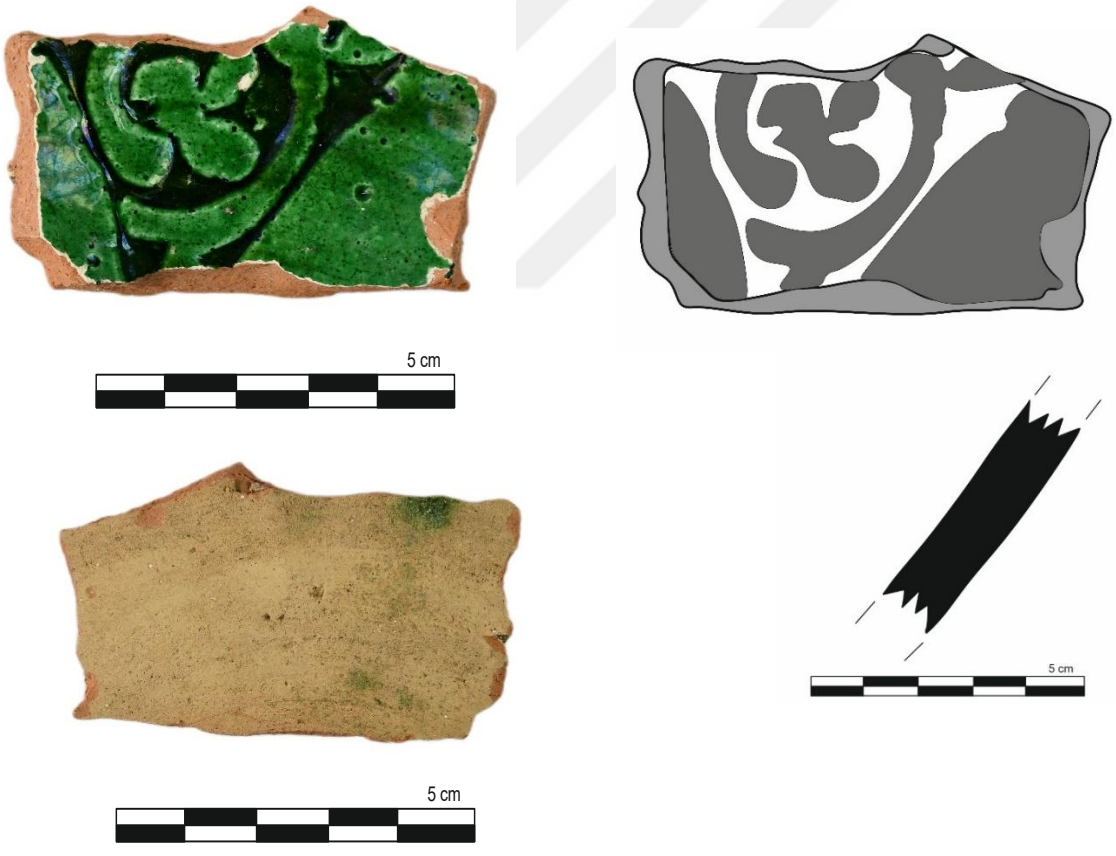

Katalog No	136
Envanter No	SÇ-23/546
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı-09.15.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Konik gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) hamurlu, hamuru orta sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum, şamot ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey koyu yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Spiral motiflerinin dairesel düzende dizilmesinden oluşan bezeme bulunmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	137
Envanter No	SÇ-20/04
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 22.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Konik gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum, mika ve kuvars ile seyrek orta şamot katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astar kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey koyu yeşil sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Altta kalın, üstte ince hatlı çizgilerle sınırlandırılan bordürün içerisi kafes motifi ile dolguludur.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

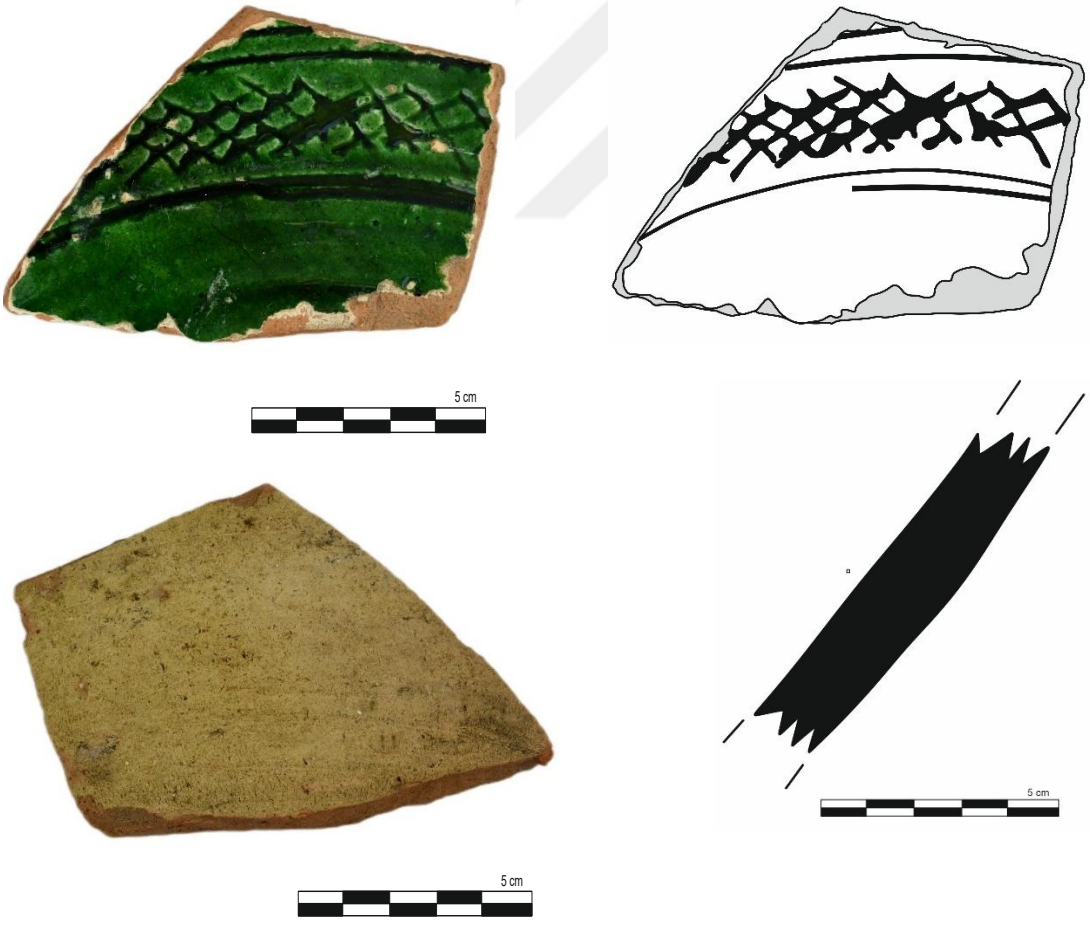

Katalog No	138
Envanter No	SK-22/140
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 10.08.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Konik gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5 YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık yeşil, dış yüzey koyu yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Geniş Kazıma (Champlevê)- İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövde ince çizgisel şeritlerle yatay doğrultuda bölümlere ayrılmıştır. En altta rumi ve stilize bitkisel motiflerle dolgulu bezeme bulunmaktadır. Ortada zencirek motifinin sıralandığı şerit ve en üstte yazı taklidi motifi yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

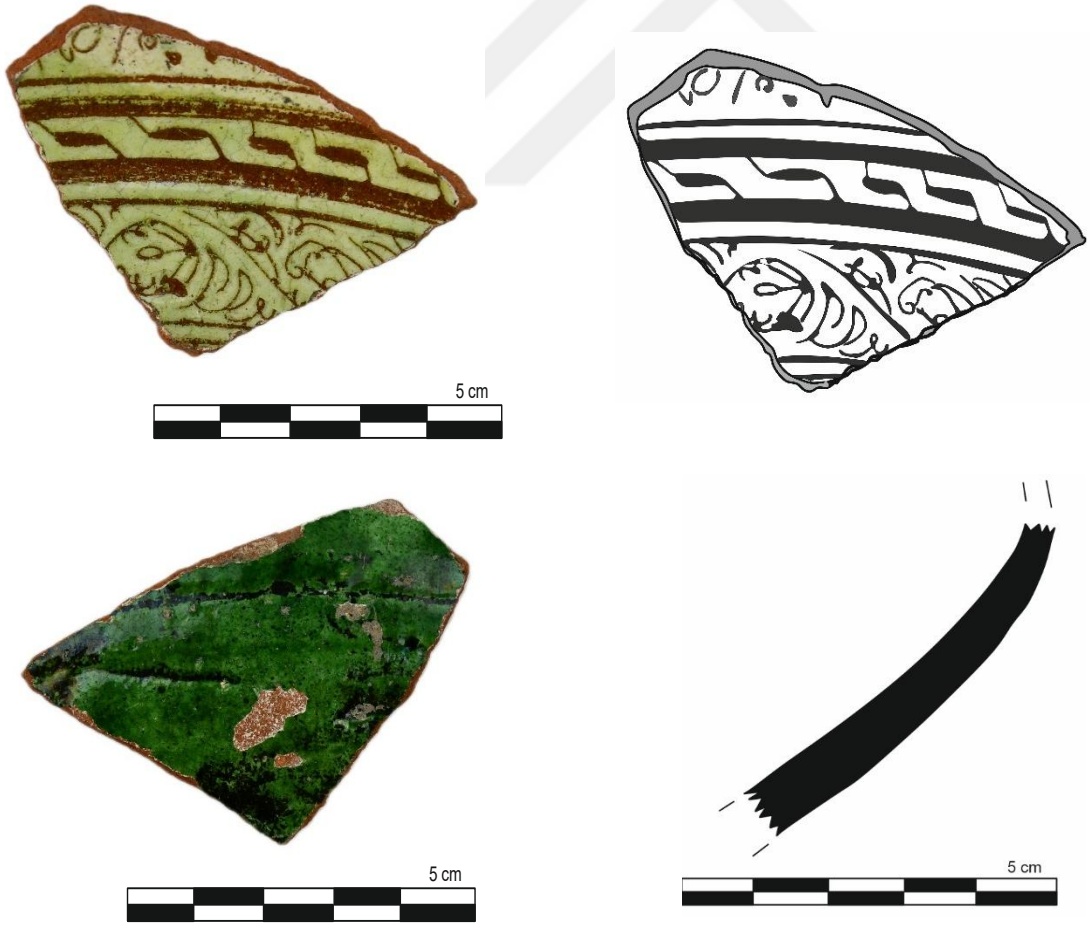

Katalog No	139
Envanter No	SÇ-20/96
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 31.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, içe çekik ağızlı, yivli ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:19 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzeyde ağız kenarının bir bölümü krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey şeffaf renksiz sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede birbirinin içinden geçen düğümlü dairesel hatlardan oluşan bezeme işlenmiştir. Mavi ve mor renkli sır ile benekler oluşturulmuştur.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	140
Envanter No	SBH-22/547
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 27.07.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, içe çekik ağızlı, yivli ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 24 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R5/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç, kum ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem rengi astar kaplıdır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf renksiz sırlı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda çatlaklar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Bezeme	**İç Yüzey:** Serbest düzende düz ve dalgalı hatlardan oluşan çizgisel bezemenin üzerine, akıtma tekniğinde mavi ve mor renkli boyalarla soyut desenler oluşturulmuştur.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

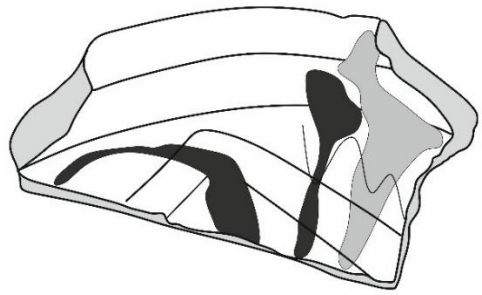

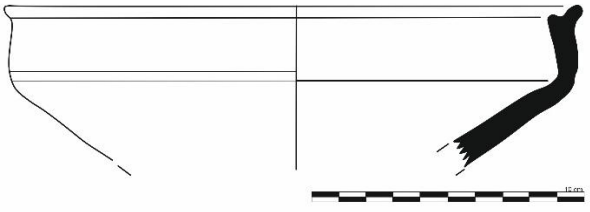

Katalog No	141
Envanter No	ASBB1-23/26
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç, 01.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, içe çekik ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 21 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5 YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzeyde sadece ağız kısmının bir bölümü beyaz renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey şeffaf renksiz sırla kaplıdır. Dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Zeminde dairesel motif ve çapraz uzanan çizgisel bezemenin üzerine mavi ve mor renkli sırla benekler oluşturulmuştur.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	142
Envanter No	SBH-22/242
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 27.06.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, düz ağızlı, içe eğik ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:15 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç, seyrek ince kum ve seyre ince mika katkılıdır.
Astar	İç yüzeyin tamamı dış yüzeyde ağız kısmının bir bölümü beyaz renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle şeffaf renksiz sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak özelliktedir. Sırda dökülmeler ve çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede düzgün olmayan halka motifiyle hemen yanında şekli belli olmayan geometrik bir motif yer almaktadır. Bu motiflerin aralarında noktalar bulunmaktadır. Ağız kenarında kahverengi bantlar uzanmaktadır.
	Dış Yüzey: Ağız kenarında paralel dikey çizgiler ve zikzak motifi işlenmiştir.

Katalog No	143
Envanter No	SK-22/171
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 19.08.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, içe çekik ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:13 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur çok az miktarda kireç, kum ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzeyde ise ağız kenarının bir kısmı beyaz renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle şeffaf renksiz sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlaktır.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövde, ince şeritlerle eşkenar dikdörtgenlere ayrılmıştır. Bu bölümlere dairesel motifler yerleştirilmiştir. Şeritler yeşil, daireler ise sarı renkli boyalarla boyanmıştır. Bezeme ağız kenarında ince şeritle sınırlandırılmıştır. Ağız ucu kahverengi bir bant ile kaplanmıştır.
	Dış Yüzey: Ağız kenarında kahverengi boya ile zikzak motifi işlenmiştir.

Katalog No	144
Envanter No	SÇ-21/62
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 05.08.2021
Durumu	Kâsenin ağız kısmına ait kırık üç parça birleştirilmiştir.
Türü	Kâse Ağız Parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, içe çekik ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:17 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, kum ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey tümüyle krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç ve dış yüzey şeffaf açık yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeyi ikiye ayıran dikey şeridin her iki yanında sarı renkle boyanmış iki yarı dairesel dilim yer almaktadır. Şeridin sağ tarafında çerçeve içerisine alınmış kuş figürünün başı yer almaktadır. Figürün etrafı yeşil boya ile boyanmıştır. Sol tarafta ise sadece yeşil boyalı kısım görülebilmektedir. Bezeme ağız kenarında ince şeritle sınırlandırılmıştır.
	Dış Yüzey: Şeffaf açık yeşil sır altında dikey yönde, kalın hatlı paralel şeritler uzanmaktadır.

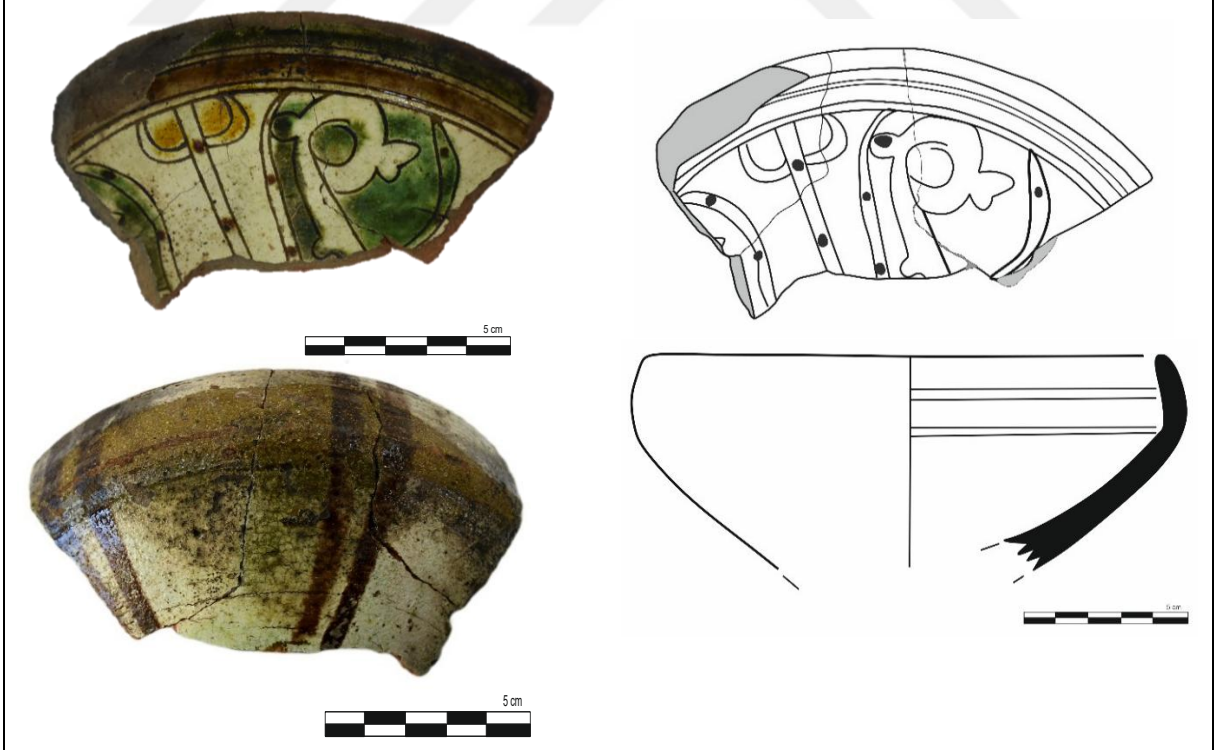

Katalog No	145
Envanter No	SBH-20/70
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 20.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, içe çekik ağızlı, içe-dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 19 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (10R6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur çok az kireç ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle dış yüzey ağız kenarına kadar krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle şeffaf açık sarı renkli sırla, dış yüzey ise ağız kenarına kadar yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövde, merkezden ağız kenarına doğru genişleyerek uzanan dilimlere ayrılmıştır. Bezeme ağız kenarında ince bir şeritle sınırlandırılmıştır. Dilimler ardışık olarak hardal sarısı ve yeşil renkle boyanmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme bulunmamaktadır.

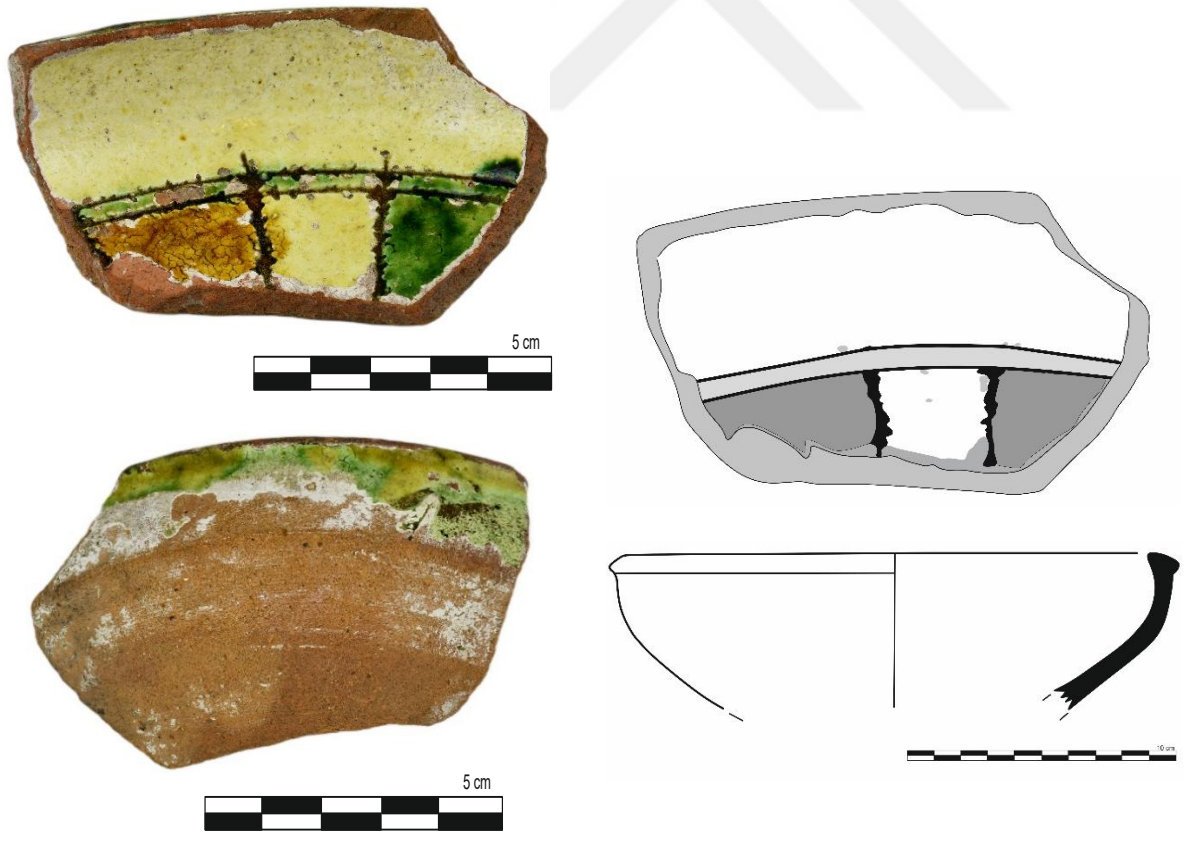

Katalog No	146
Envanter No	SÇ-21/61
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 05.08.2021
Durumu	Kâsenin dip ve gövde kısmına ait dört kırık parça birleştirilmiştir.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik-vari yarı küresel gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 10 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum ile çok az miktarda mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Bir kuş figürüne ait gövde ve ayak formu tespit edilebilmektedir. Gövde kısa ve uzun çizgilerle hareketlendirilmiştir. Figürün vücudu ve ayakları hardal sarısı ve yeşil renkle boyanmıştır. Boş kısımlara kahve renkli boyayla çin temani motifleri işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

-

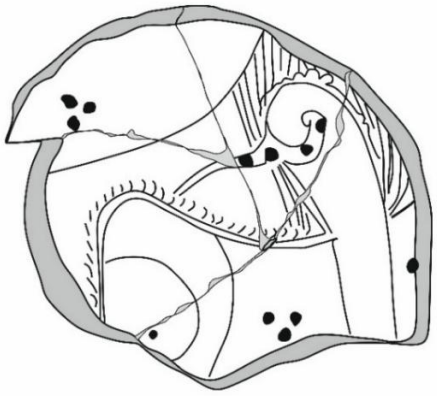

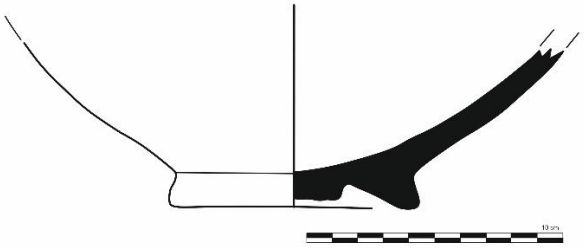

Katalog No	147
Envanter No	SK-21/145
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 29.09.2021
Durumu	Kâsenin dip ve gövde kısmına ait kırık üç parça birleştirilmiştir.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, yarı küresel gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 8 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplanmıştır.
Sır	İç yüzey şeffaf yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezden başlayarak gövdeye doğru uzanan yeşil boyalı ince şeritlerle dört bölüme ayrılmıştır. Dilimlerin içerisine dikey ve yatay doğrultuda uzanan yeşil ve sarı boyalı şeritlerden oluşan geometrik bezeme işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

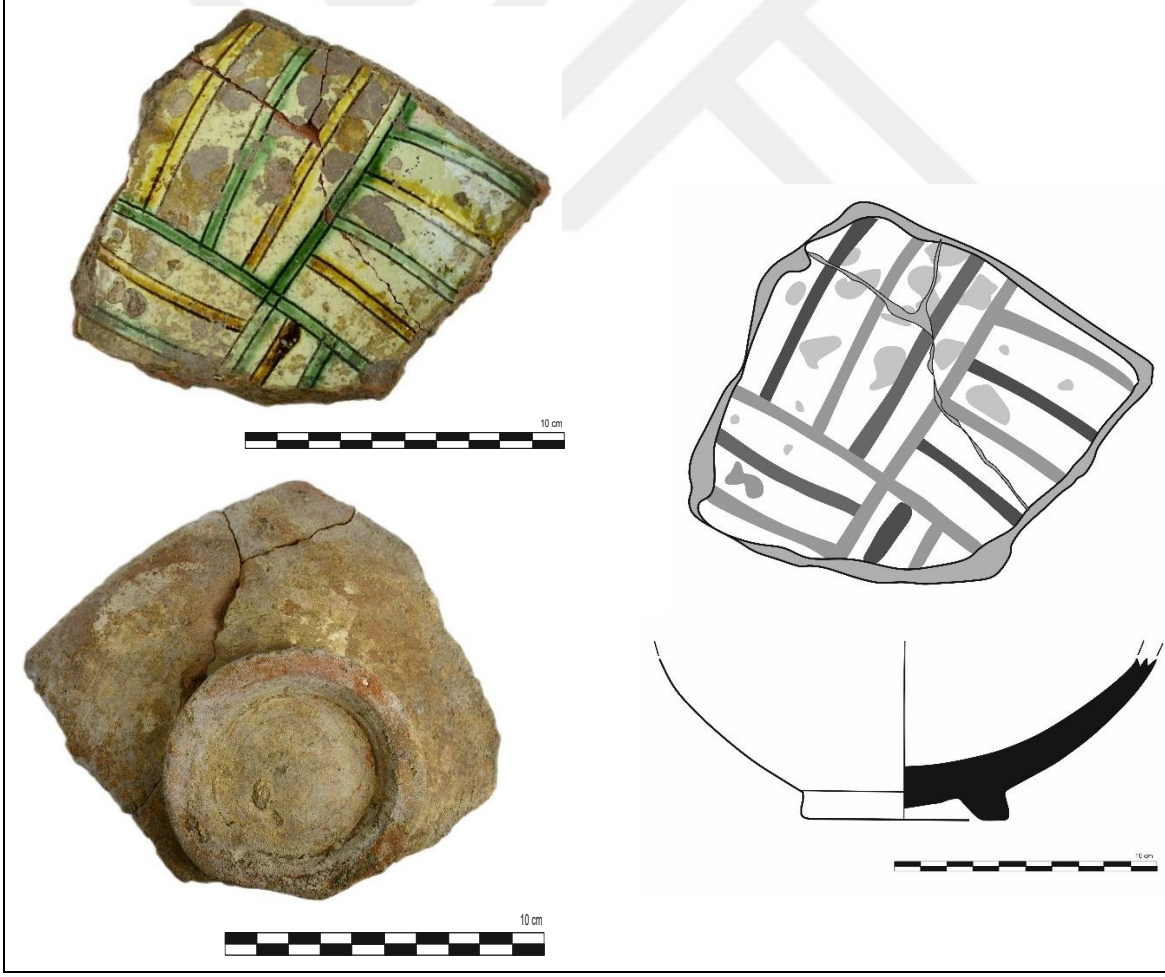

Katalog No	148
Envanter No	SÇ-21/217
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 09.09.2021
Durumu	Eserin dip kısmına ait üç kırık parça birleştirilmiştir.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:10 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, kum ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda çatlaklar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezden gövdeye doğru uzanan yarı dairesel formlu çizgilerle üç bölüme ayrılmıştır. Bu bölümlerde yine merkezden çevreye doğru uzanan sarı ve yeşil boyalı, kalın hatlı şeritler yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

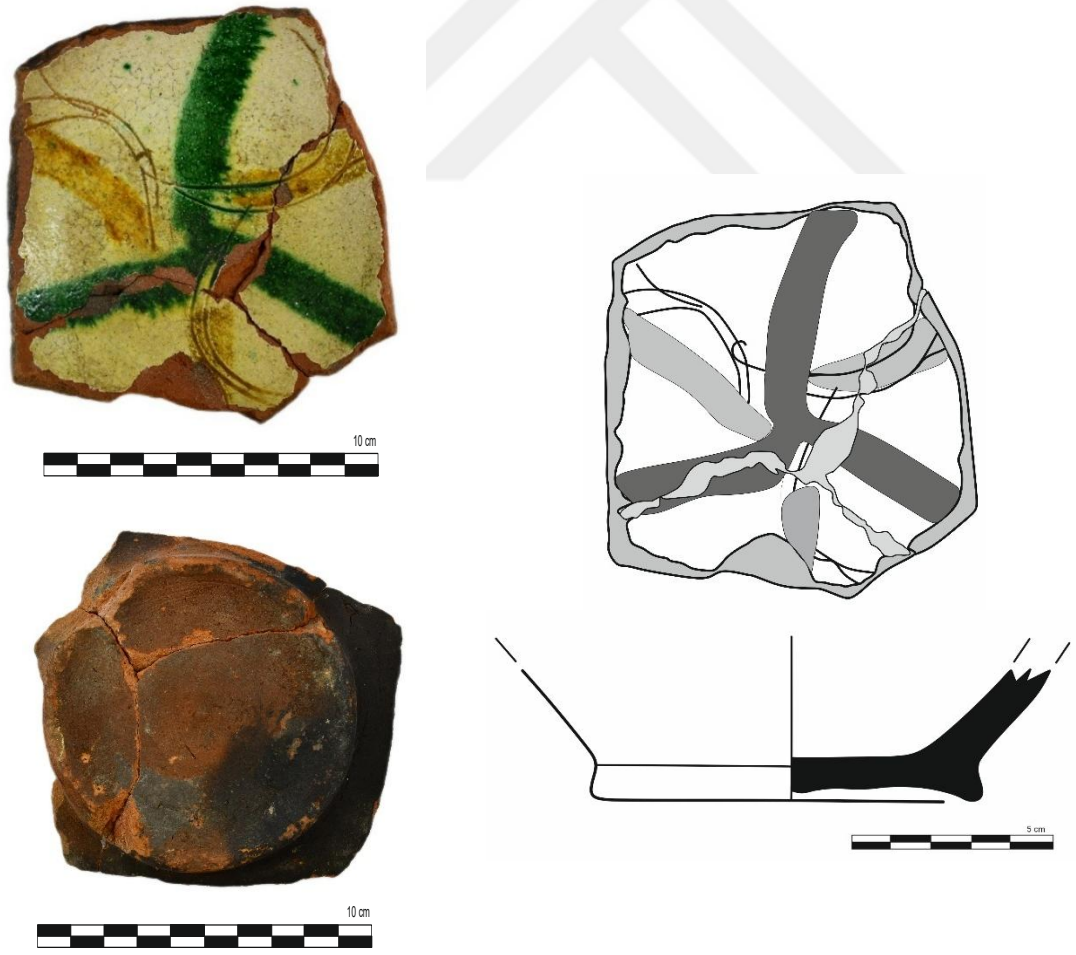

Katalog No	149
Envanter No	KK-22/08
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Kamera Kazısı, 01.01. 2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli**,** dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:7 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur ince yoğun kireç ile çok az mika ve taşçık katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astar ile kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde birbirini keserek gövdeye doğru uzanan kalın hatlı çift şeritlerden oluşan geometrik bezemelidir. Şeritler hardal sarısıyla boyanmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

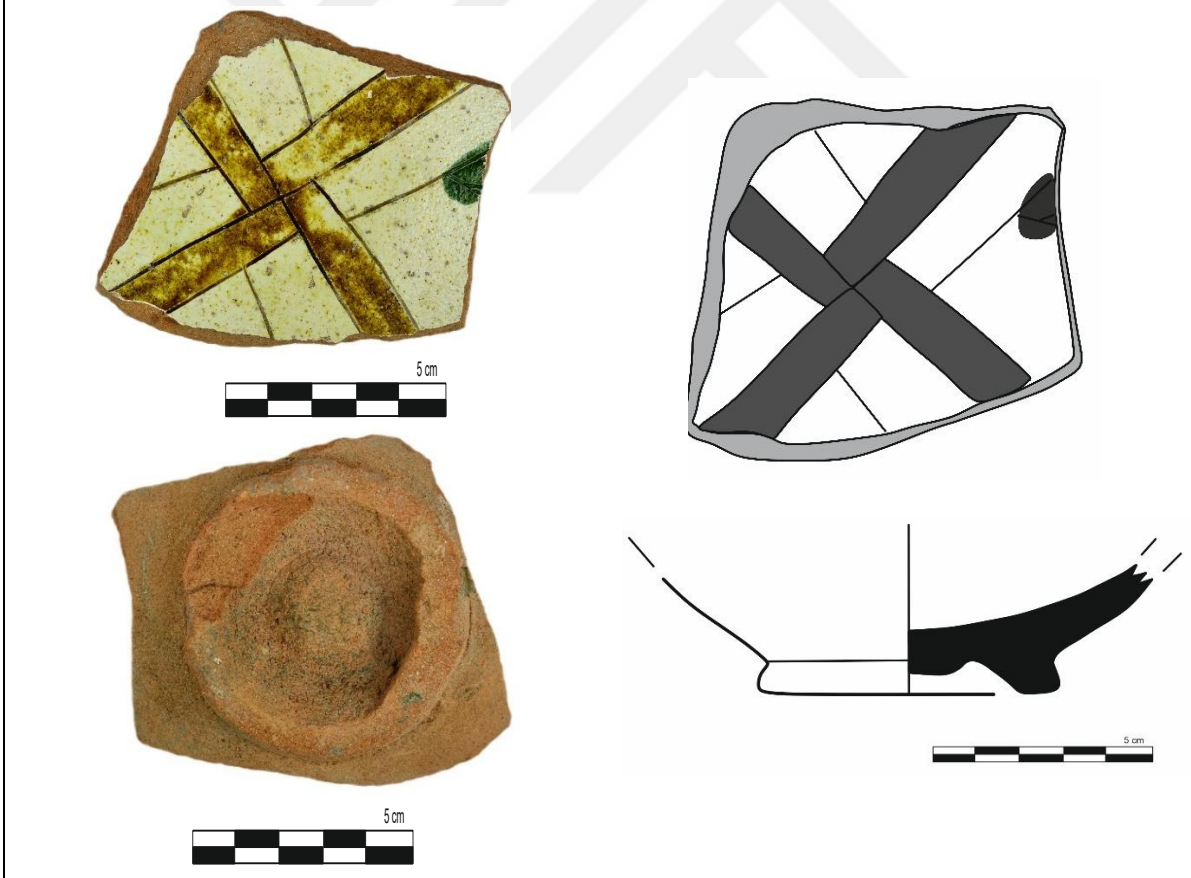

Katalog No	150
Envanter No	SÇ-23/431
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 06.09.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	İçe çekik düz dipli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 6 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astar ile kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda bozulmalar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkez, birbirini dikey kesen ince şeritlerle dört bölüme ayrılmıştır. Bu bölümlerde de yine şeritleri dikey yönde kesen ince şeritler uzanmaktadır. Bu şeritler hardal sarısı ve yeşil renkle boyanmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

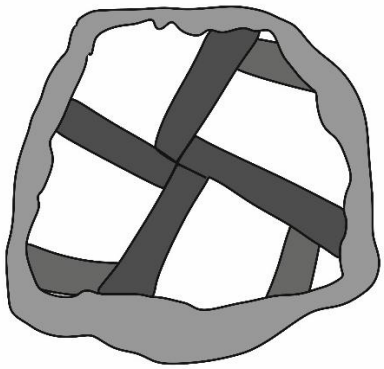

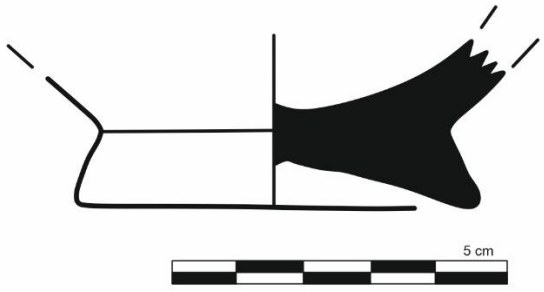

Katalog No	151
Envanter No	SÇ-23/46
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 20.06.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Orta halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı 7,5 cm, Kaide yüksekliği 1,5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5 YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astar ile kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezden başlayarak gövdeye doğru genişleyen ve eşit olmayan sekiz dilime ayrılmıştır. Geniş olan dilimlerde işlenen motifin uç kısımları görülmektedir. Dar olan dilimler hardal sarısı ile boyanmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

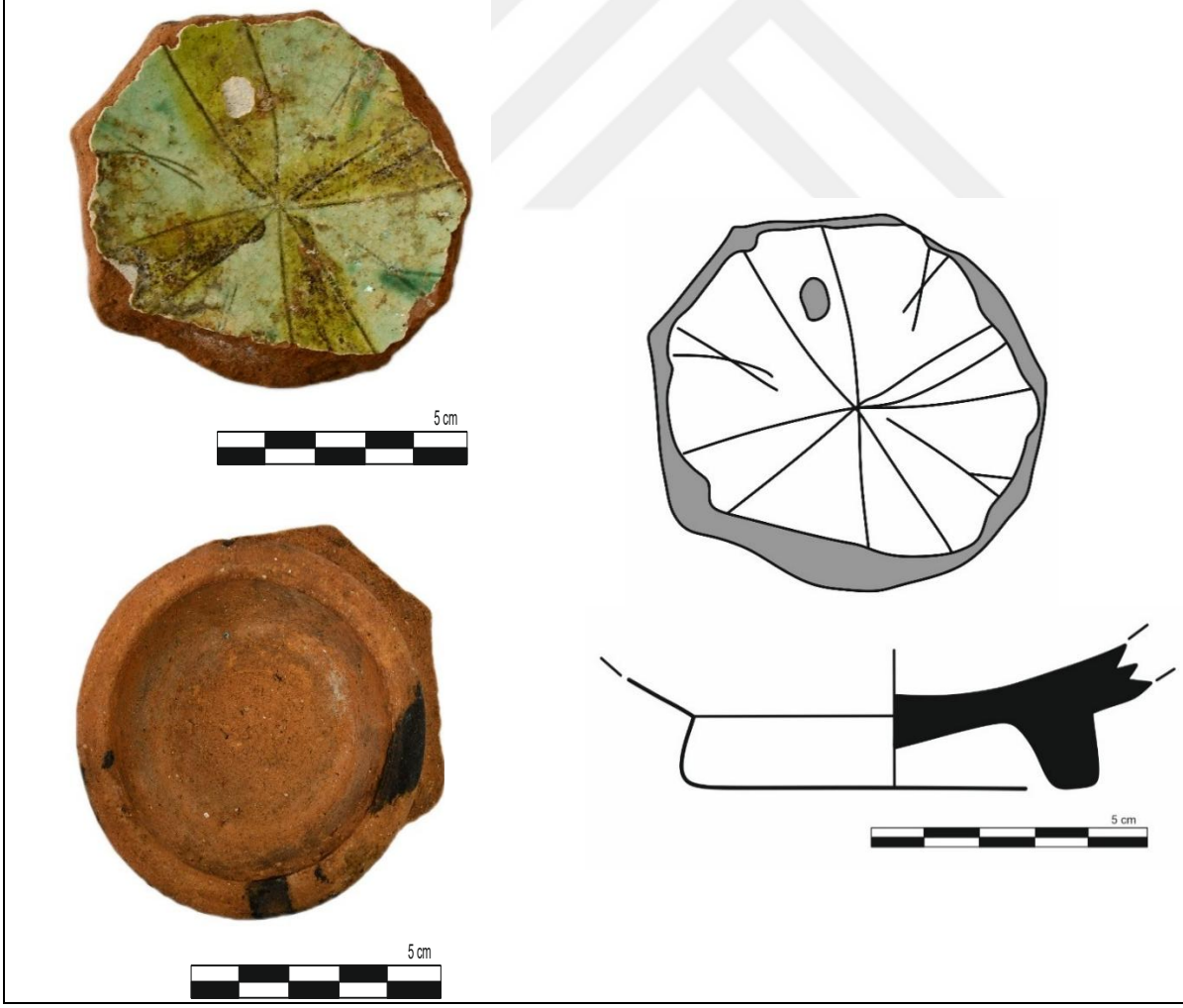

Katalog No	152
Envanter No	APK-22/17
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aziz Prkich Kilisesi, 12.06.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, yarı küresel gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 7 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2,5 YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Üçayak izi bulunmaktadır.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde dört yönde birbirini kesen şeritlerin oluşturduğu karenin içerisinde "X" işareti bulunmaktadır. Gövdeye doğru uzanan kalın şeritlerin içerisi ağ motifiyle dolguludur. Ara yönlerde bu şeritlere çapraz uzanan ince şeritlerin içerisinde ise dairesel motifler sıralanmaktadır. Şeritler yeşille boyanmıştır. Merkezde "X" motifinin aralarına mor renkli boya ile benekler oluşturulmuştur.
	Dış Yüzey: Bezemesizdir. Monogram bulunmaktadır.

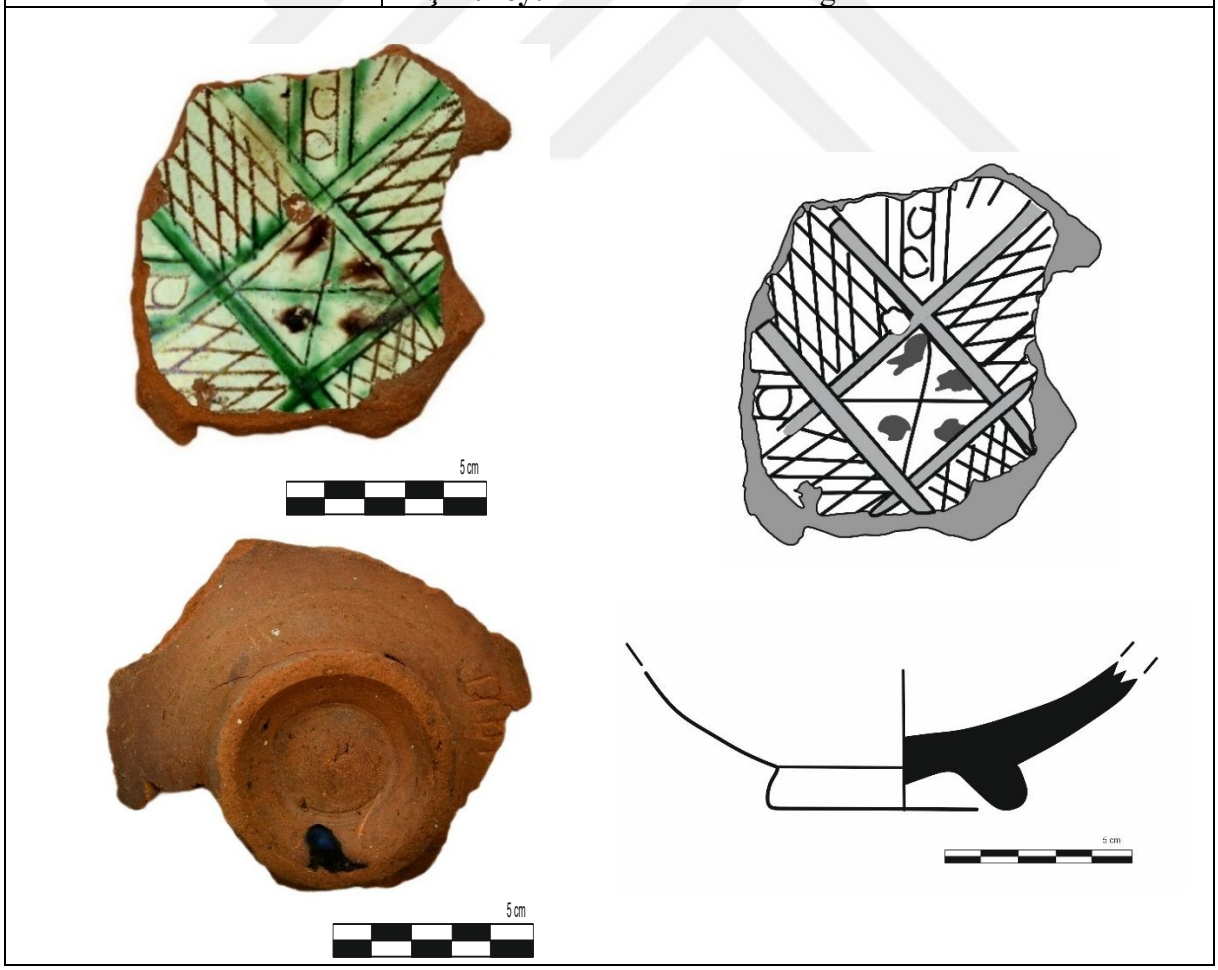

Katalog No	153
Envanter No	SÇ-20/101
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 01.09.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Orta halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:7 cm, Kaide yüksekliği: 1,5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, kum, taşçık ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda çatlaklar ve dökülmeler meydana gelmiştir. Üç ayak izi bulunmaktadır.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde dört yönde birbirini kesen şeritlerin oluşturduğu kare motifi yer almaktadır. Gövdeye doğru uzanan bu şeritlerin içerisi ağ motifiyle dolguludur. Ara yönlerde bu bordürlere çapraz olarak uzanan şeritlerde ise daireler sıralanmaktadır.
	Dış Yüzey: Sırsız ve bezemesizdir**.**

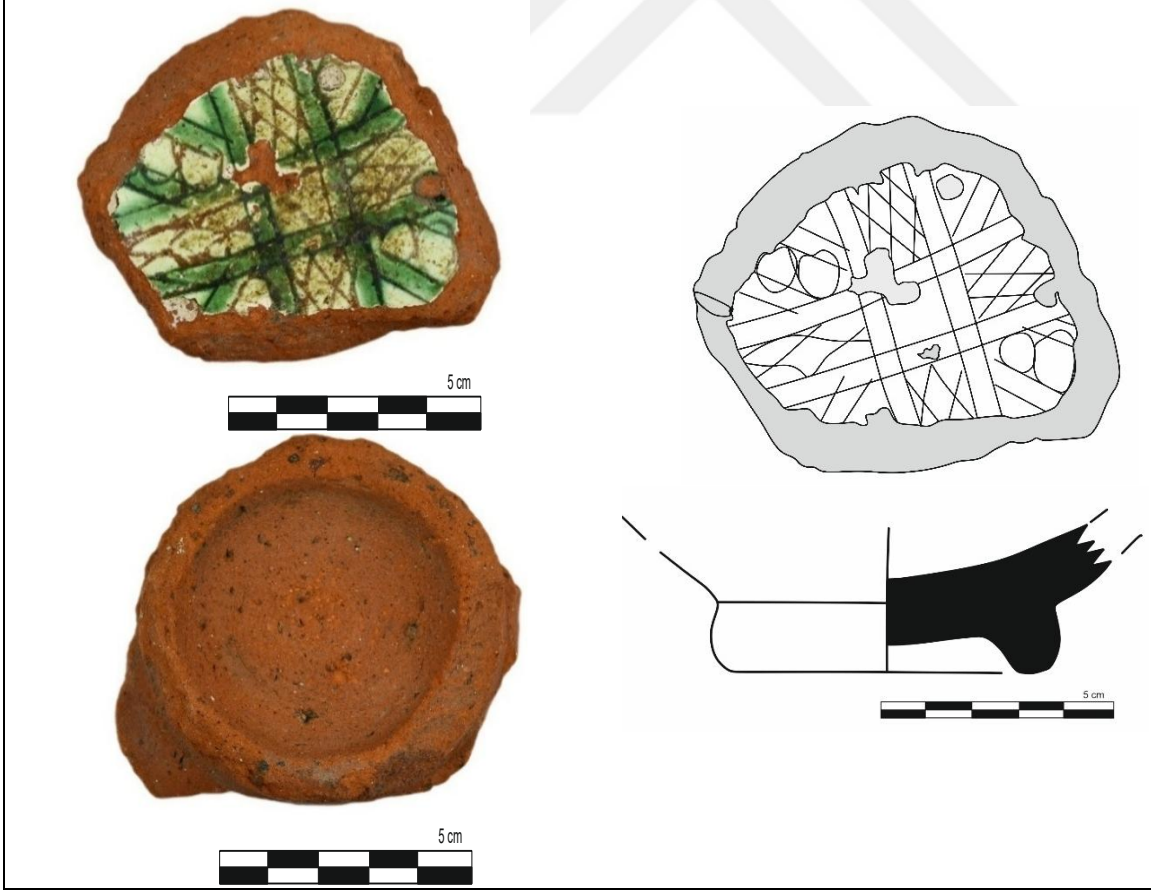

Katalog No	154
Envanter No	EMC-20/67
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Ebu'l Manuçehr Cami, 11.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 8 cm, Kaide yüksekliği:1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2,5 YR 4/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeden merkeze doğru uzanan ve birbirini kesen ince şeritlerden oluşan geometrik bezeme oluşturulmuştur.
	Dış Yüzey: Bezeme bulunmamaktadır.

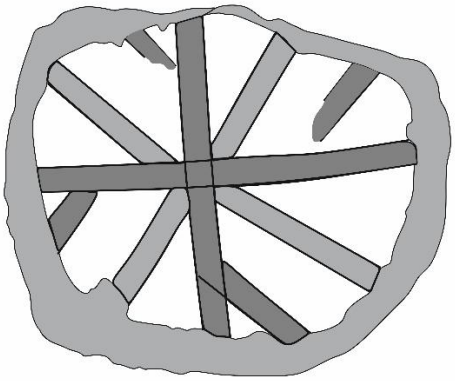

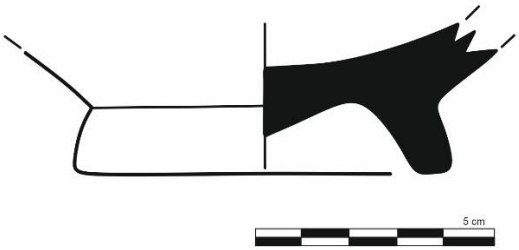

Katalog No	155
Envanter No	SÇ-23/375
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 30.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 8 cm, Kaide yüksekliği: 1,3 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf renksiz sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir. Üç ayak izi bulunmaktadır.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezden başlayarak çevreye doğru genişleyen ve eşit olmayan dilimlere ayrılmıştır. Dilimler ardışık olarak mor ve yeşil renkle boyanmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme bulunmamaktadır.

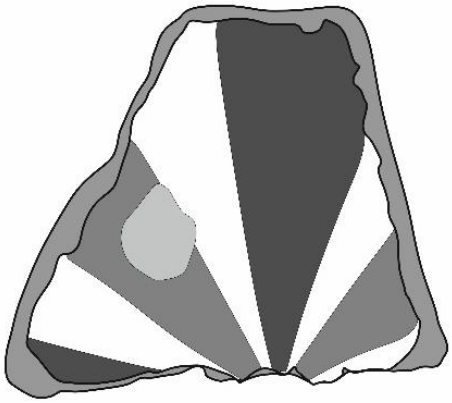

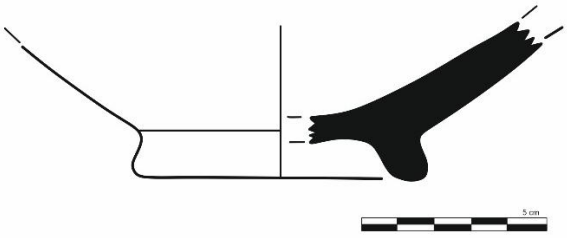

Katalog No	156
Envanter No	SÇ-23/176
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 04.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:7,5 cm, Kaide yüksekliği: 1cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Sarımsı kırmızı (5YR5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur, seyrek ince kireç kum ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf renksiz sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir. Sırda yanık izleri mevcuttur.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkeze sekiz dilimli bitkisel motif işlenmiştir. Motifin dilimleri sırasıyla sarı ve yeşil renklerle boyanmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	157
Envanter No	SÇ-20/83
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 25.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:7 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf renksiz sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkeze, ortasında ve etrafında noktaların bulunduğu halka motifi yerleştirilmiştir. Madalyonun etrafı birbirini kesen şeritlerle çevrilmiştir. Bezeme mor, sarı ve yeşil renkli boyalarla hareketlendirilmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

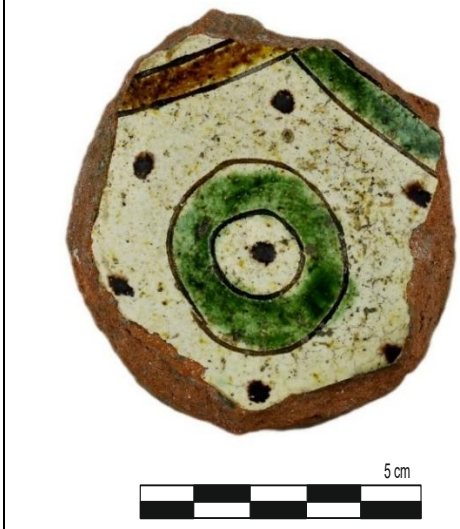

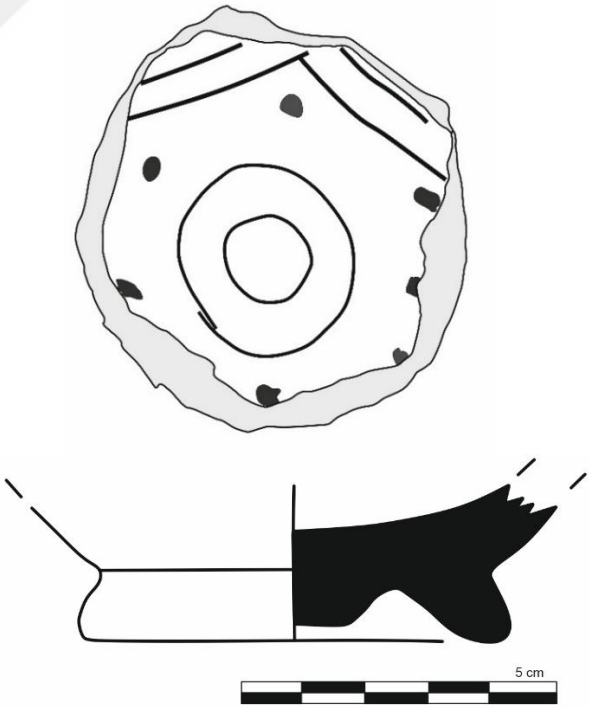

Katalog No	158
Envanter No	AKSD-19/ 25
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aslanlı Kapı Sur Dibi, 06.10.2019
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip:7 cm, Kaide yüksekliği:1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kahverengi (7.5 YR 5/4) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum ile çok ince mika ve seyrek orta taşçık katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf renksiz sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda çatlaklar ve pullanmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde, düğümlü geçme motifinden oluşan bezeme yer almaktadır. Düğümlü geçme motiflerini oluşturan şeritler yeşil, ortalarına yerleştirilen rozetler ise mor renkle boyanmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

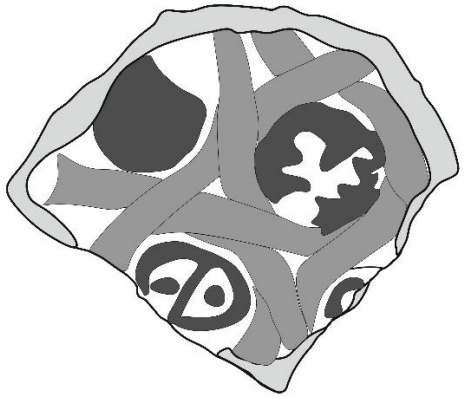

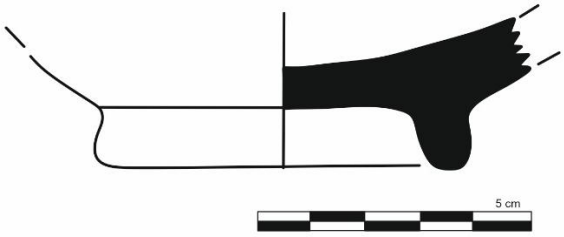

Katalog No	159
Envanter No	SBH-23/23
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Konik gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kahverengi (7.5 YR 6/4) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplıdır. Dış yüzeyde gövdenin bir bölümü astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye işlenmiş kuş figürünün sadece sarı renkle boyanmış başı mevcuttur.
	Dış Yüzey: Bezeme bulunmamaktadır.

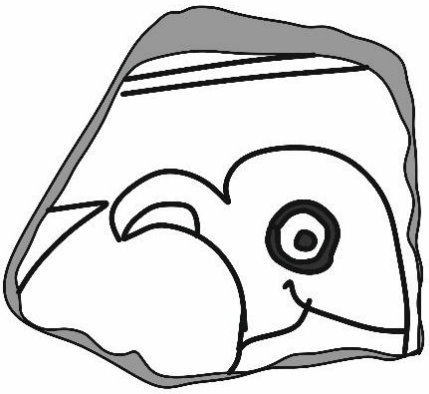

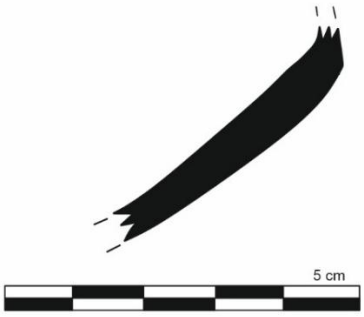

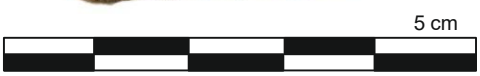

Katalog No	160
Envanter No	SÇ-22/254
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı**,** 15.08**.**2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Konik gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç ve seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede kafası ve gövdesinin bir bölümü sağlam olan koyun olduğu düşünülen figür bulunmaktadır. Figürün gövdesi kısa çizgilerle hareketlendirilmiştir. Başı sarı gövdesi yeşil renkle boyanmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme bulunmamaktadır**.**

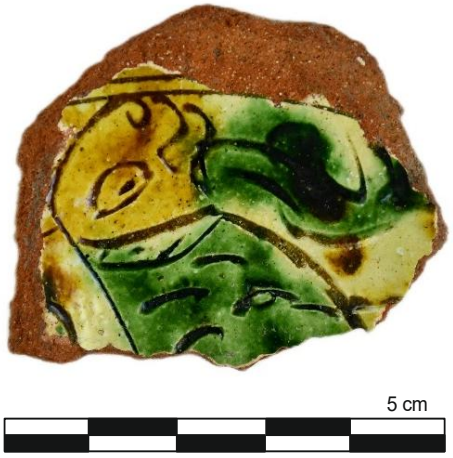

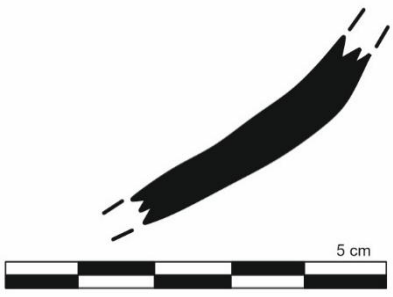

Katalog No	161
Envanter No	SÇ-20/196
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı,11.09.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Konik gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf renksiz sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey**: Gövdeye işlenmiş bir kuş figürünün sadece ayakları bulunmaktadır. Figür ileri doğru adım atar vaziyette tasvir edilmiştir. Ayaklarla gövde yeşil ve sarı renkli boyalarla boyanmıştır.
	Dış Yüzey: Sırsız ve sadedir.

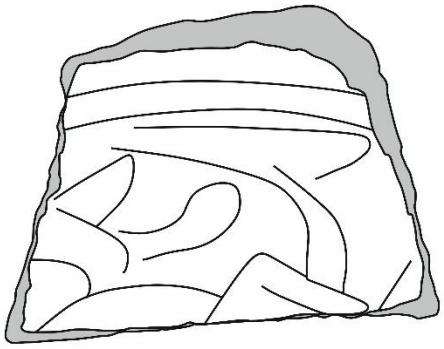

Katalog No	162
Envanter No	SK-20/110
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 14.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Konik gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek orta kum ve ince kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf renksiz sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey**: Gövdeye bir çizgiyle ikiye ayrılmış yürek motifleri işlenmiştir. Yürek motifinin yarısı mor, yarısı yeşil renkle boyanmıştır. Bu motiflerin aralarına mor renkle boyanmış oval şekiller yerleştirilmiştir. Bezeme ince bir şeritle sınırlandırılmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

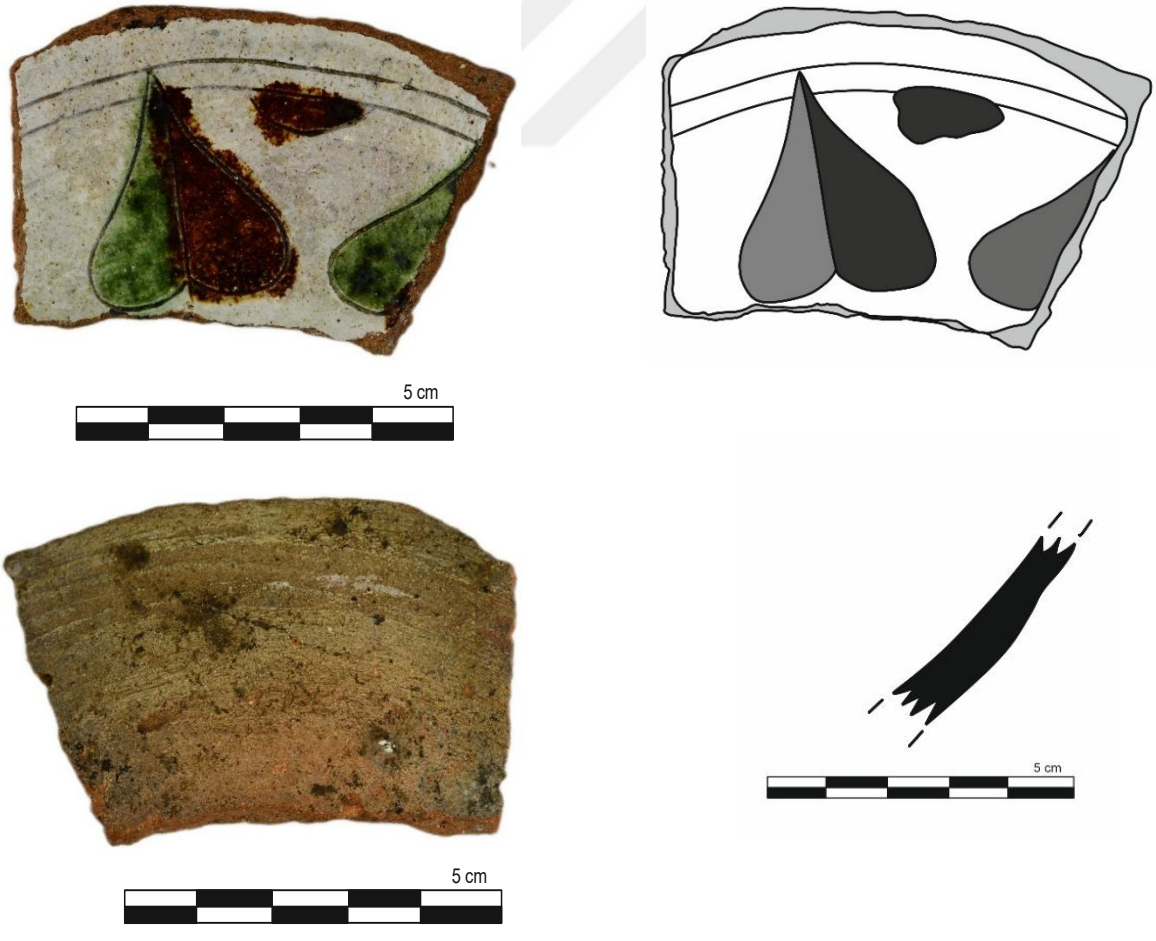

Katalog No	163
Envanter No	SÇ-20/181
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı,10.09.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Yarı küresel gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum, kireç ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık yeşil, dış yüzey koyu yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey**: Düğümlü geçme motifinden oluşan sivri yapraklı bitkisel bezeme yer almaktadır. Yaprakların arasına çin temani motifleri yerleştirilmiştir. Motif yeşil renkle boyalıdır. Aralarında kalan boşluklara sarı boyayla benekler yapılmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	164
Envanter No	SK-21/125
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 09.09.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası,
Formu	Alçak halka kaideli, konikvari-yarı küresel gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:12 cm, Kaide yüksekliği :1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur ince yoğun kireç ve az miktarda mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdenin belirli bir kısmından başlayan ince çizgilerle ağız kenarına doğru genişleyen dilimlere ayrılmıştır. Bu dilimlerin içerisi yatay doğrultuda açık yay dizisi motifleriyle doldurulmuştur. Gövde kısmından dibe doğru kahverengi, yeşil ve sarı boyaların akıtıldığı düzenleme görülmektedir. Dipte sır birikintisi oluşmuştur.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

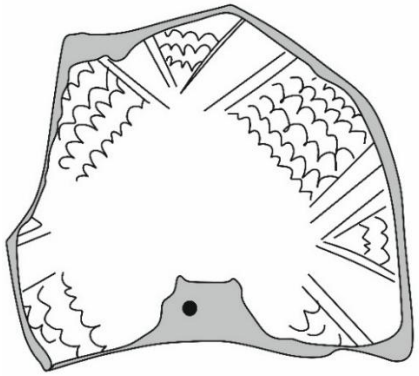

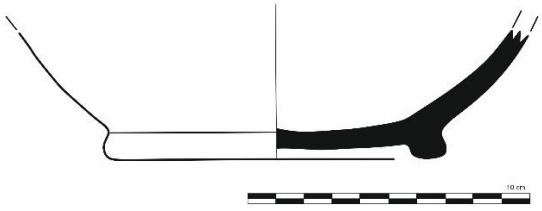

Katalog No	165
Envanter No	SK-22/09
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 16.06.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası,
Formu	Alçak halka kaideli, basık yarı küresel gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:12 cm, Kaide yüksekliği:1,3 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezden başlayarak yukarıya doğru genişleyen dilimlere ayrılmıştır. Bu dilimlerin içerisi yatay doğrultuda balık pulu ve ağ motifi ile bezenmiştir. Gövde kısmından dibe doğru kahverengi, yeşil ve sarı boyalarla akıtma tekniğinde yapılmış düzenleme görülmektedir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

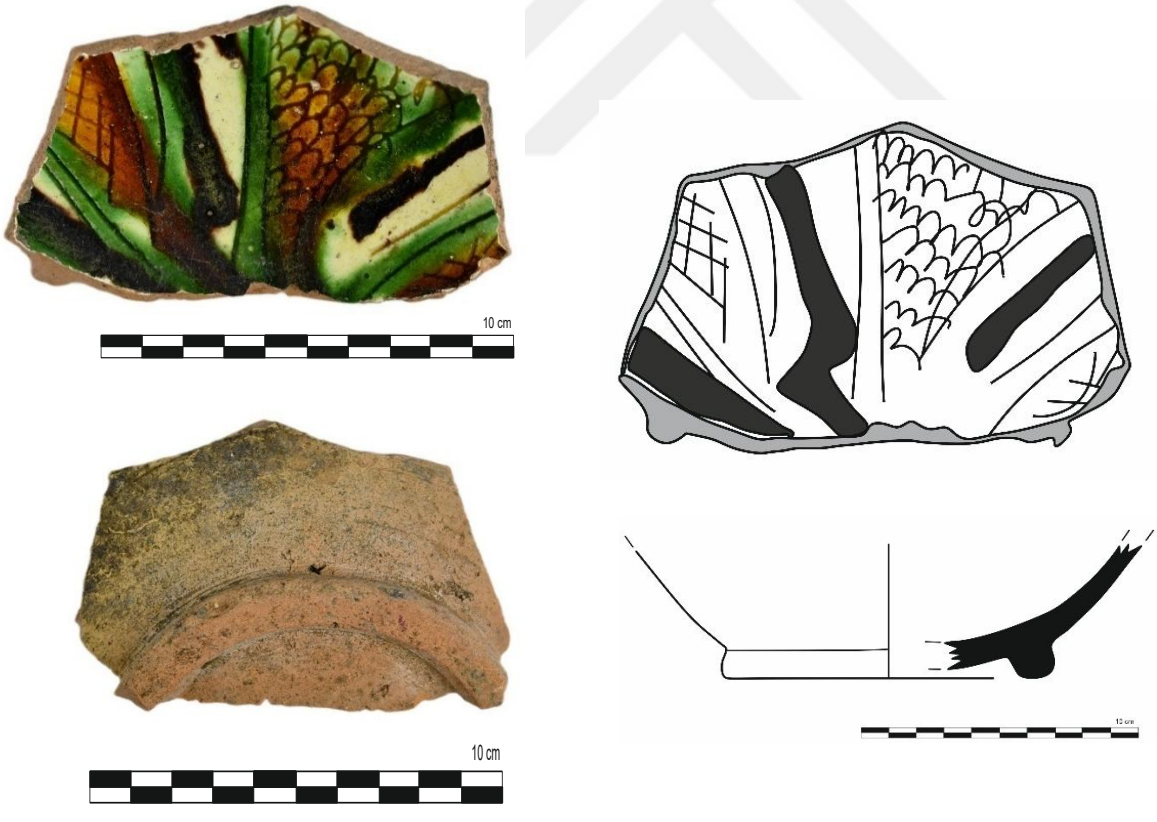

Katalog No	166
Envanter No	SBH-20/140
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 18.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 8 cm, Kaide yüksekliği:1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince mika ile şamot ve taşçık katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Yüzey, merkezden çevreye doğru genişleyen sekiz dilime ayrılmıştır. Birbirine karşılıklı olarak yerleştirilmiş dilimlerin içerisine kapalı yay dizisi motifi işlenmiştir. Gövdede yuvarlak bir delik bulunmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

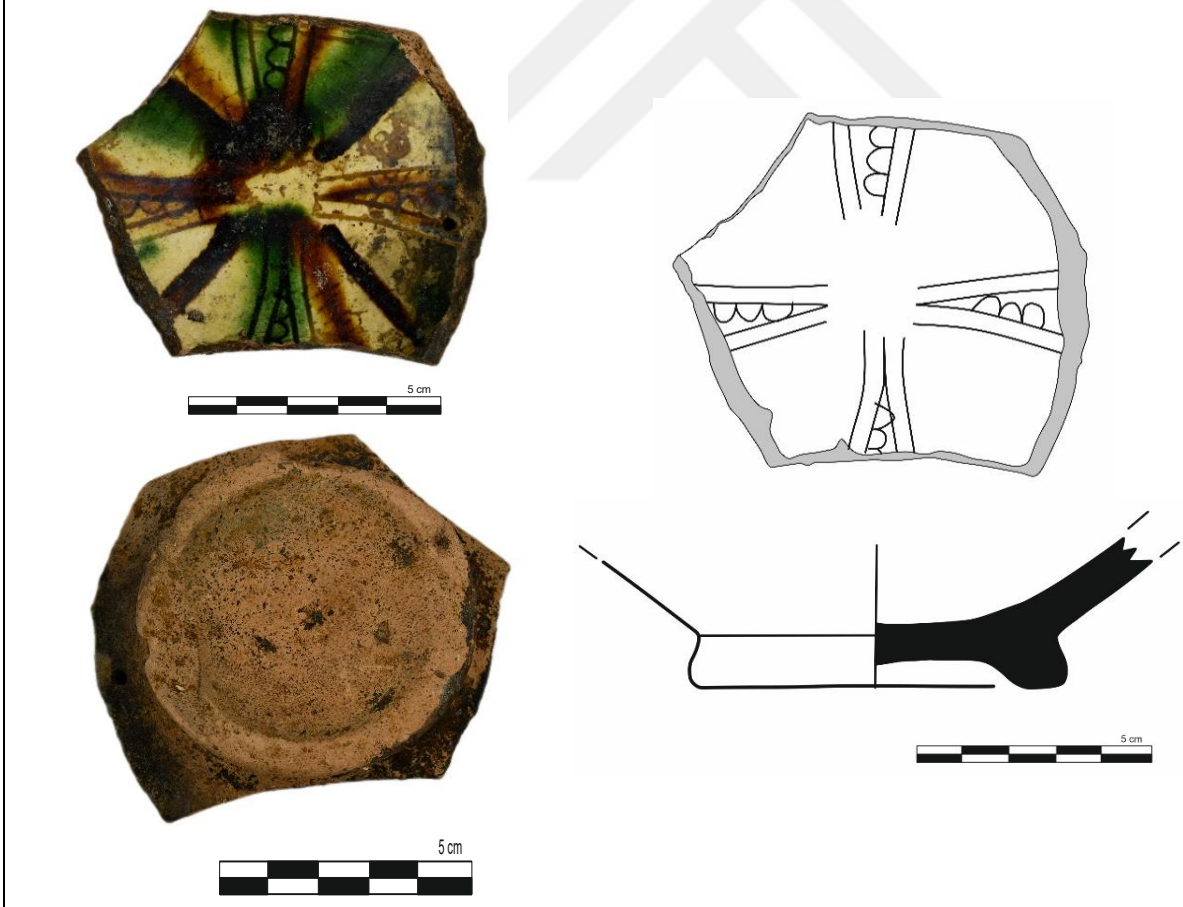

Katalog No	167
Envanter No	SBH-21/93
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 13.07.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:11,5 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun orta taşçık, seyrek ince kireç ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar görülmektedir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövde yatay doğrultuda uzanan şeritlerle iki bölüme ayrılmıştır. Merkezden başlayarak gövdeye doğru genişleyen dilimlerin içerisine kapalı yay dizisi motifi işlenmiştir. Gövdeden merkeze doğru serbest düzende sarı, yeşil ve kahverengi boyalar akıtılmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	168
Envanter No	SBH-21/85
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 12.07.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:8 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek orta şamot, yoğun ince kum, seyrek ince mika ve kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır camsı özellikte olup sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezden gövdeye doğru genişleyen ve düzenli olmayan altı dilime ayrılmıştır. Gövdeden merkeze doğru sarı ve yeşil boyalar akıtılmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

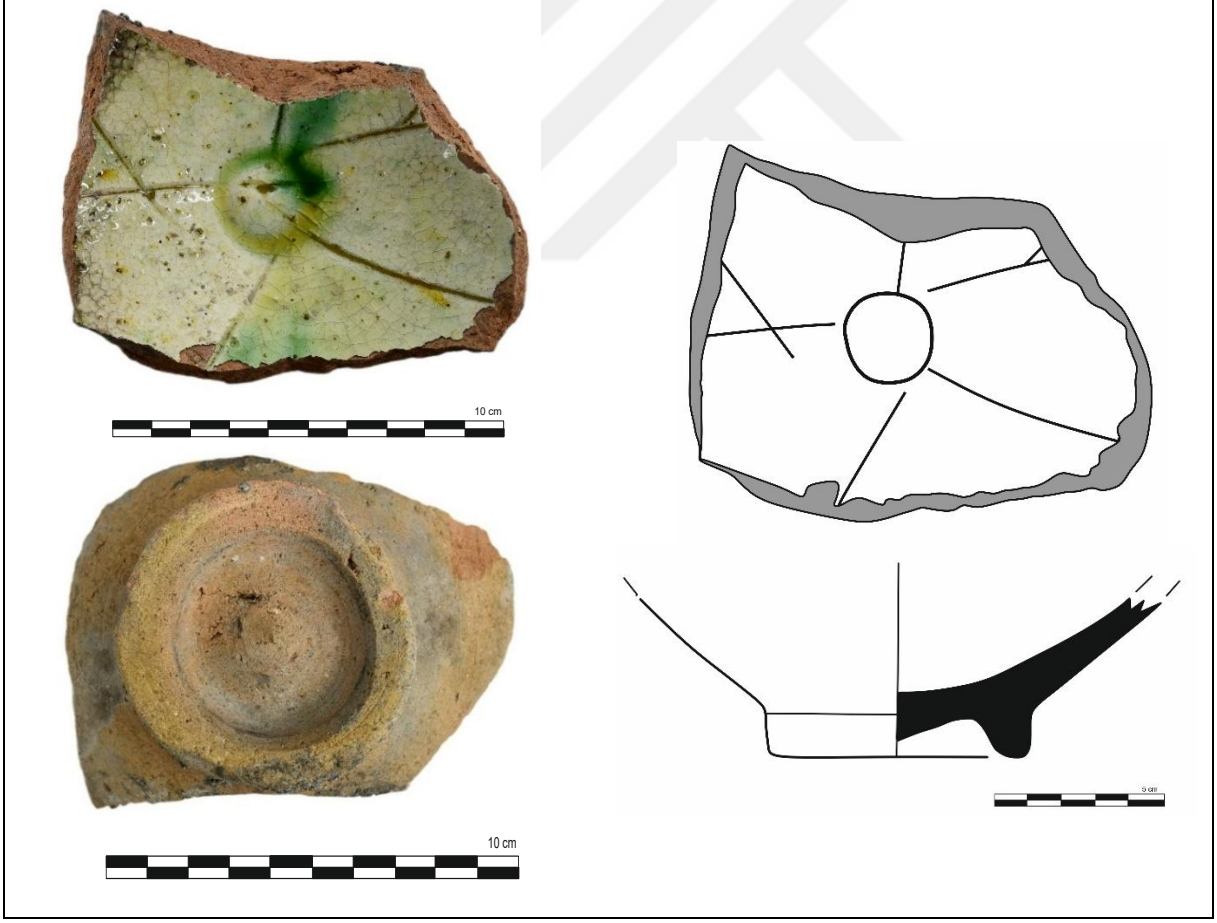

Katalog No	169
Envanter No	SÇ-23/465
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 08.09.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 10 cm Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek orta şamot, seyrek ince kum ve mika ile çok az miktarda kuvars katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda çatlaklar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye yatay ve dikey yönde ince çizgilerin uzandığı bezeme işlenmiştir. Yeşil ve sarı renkli sırların serbest olarak akıtılmasıyla farklı desenler oluşturulmuştur. Dipte sır birikintisi bulunmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

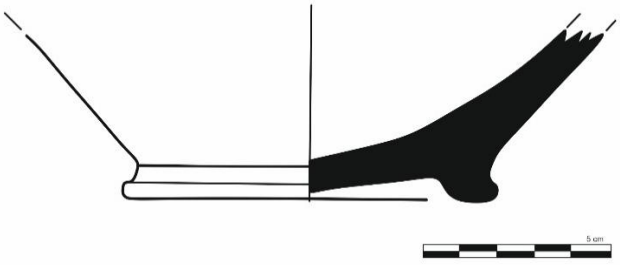

Katalog No	170
Envanter No	ASBB-1-23/509
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1,09.15.2023
Durumu	Kâsenin dip ve gövde kısmına ait iki kırık parça birleştirilmiştir.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı 11 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek orta kireç ve şamot katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövde yatay doğrultuda uzanan ince şeritlerle iki bölüme ayrılmıştır. Bu bölümlerin içerisine açık yay dizisi motifinin işlendiği damla motiflerinden oluşan bezeme işlenmiştir. Bezemenin üzerine gövdeden merkeze doğru akıtma tekniği ile sarı, yeşil ve kahverengi boyalar akıtılmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	171
Envanter No	SÇ-20/75
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 20.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Konik gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (7.5YR6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek orta kireç, kum ve şamot ile çok az miktarda mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövde ince şeritlerle yatay doğrultuda bölümlere ayrılmıştır. Bu bölümlerin içerisine açık yay dizisi motifinin işlendiği damla motiflerinden oluşan bezeme yer almaktadır. Hardal sarısı, yeşil ve kahverengi renkli boyalarla bezenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

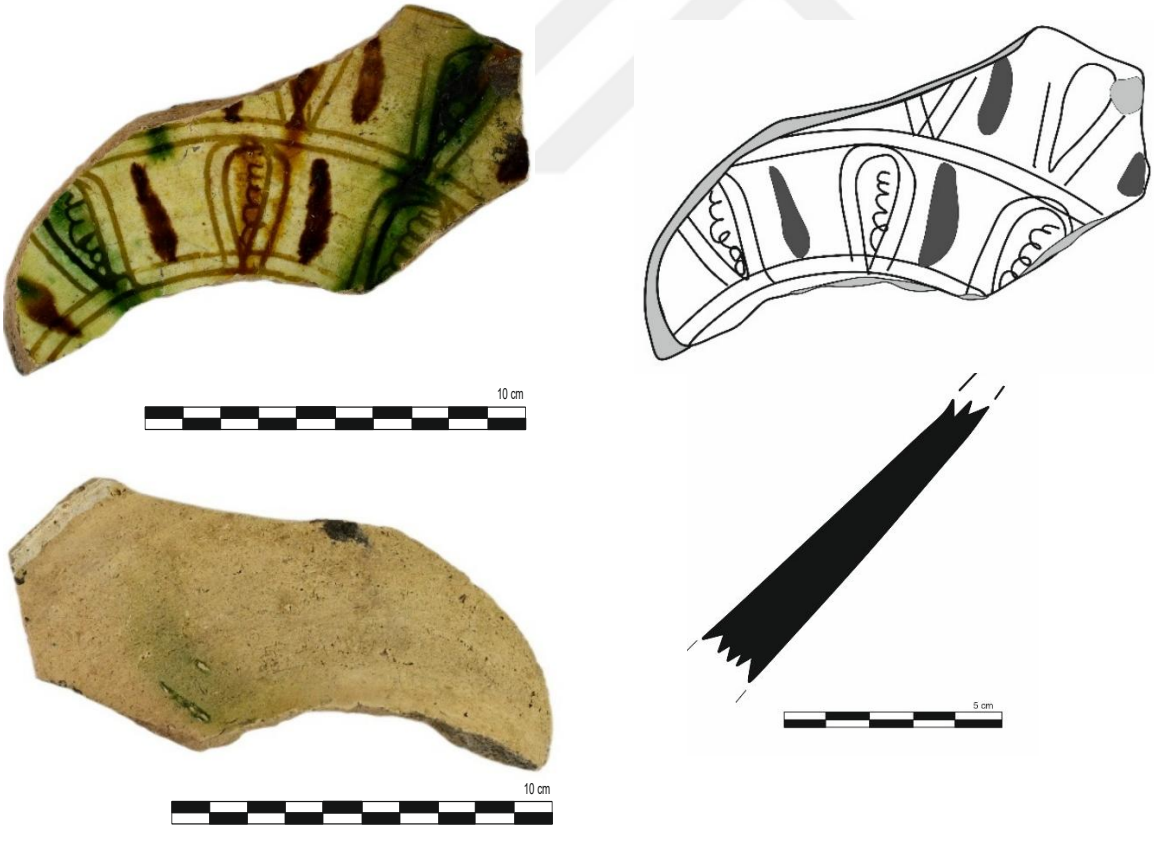

Katalog No	172
Envanter No	SBH-21-203
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 20.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Konik gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Çok açık kahverengi (10YR7/4) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur yoğun ince kum, seyrek ince kireç ve çok az miktarda mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar görülmektedir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövde ince hatlı çizgilerle yatay doğrultuda iki bölüme ayrılmıştır. Bölümlerin içerisinde açık yay dizisi motifi dolgulu dilimler yer almaktadır. Akıtma tekniğinde kahverengi sarı ve yeşil boyalarla bezeme yapılmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

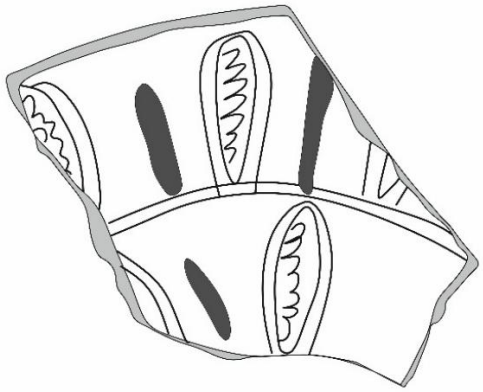

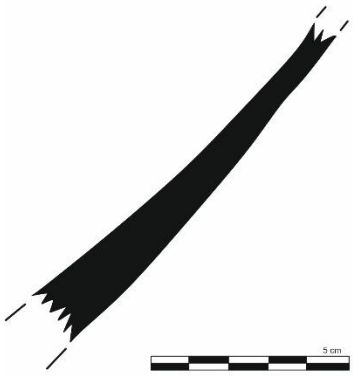

Katalog No	173
Envanter No	ASBB-1-23/553
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1,22.09.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Tabak ağız parçası
Formu	Yayvan gövdeli, dışa çekik ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 17 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Pembe (10 YR 7/4) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum, şamot, mika ve kuvars katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Boyalı Kazıma
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Ağız kenarı bordüründe açık yay dizisi motifi işlenmiştir. Yeşil ve kahverengi boyalarla renklendirilmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

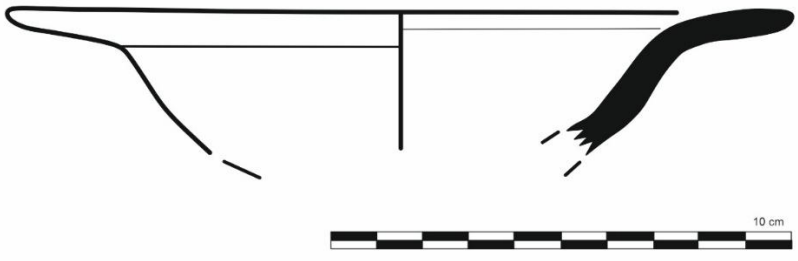

Katalog No	174
Envanter No	SÇ-21/72
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 27.08. 2021
Durumu	Kırık parçaların birleştirilmesiyle bütünleştirilmiş olan eserin gövde ve ağız kısmından bazı parçaları eksiktir. Kâsenin tam ortasında karşılıklı beş sıra onarım deliği bulunmaktadır.
Türü	Kâse
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdeli, dışa çekik ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Dip çapı: 8 cm, Ağız Çapı: 20 cm, Yükseklik: 5,7 cm, Kaide yüksekliği: 0,8 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle dış yüzey gövdenin yarısına kadar krem renkli astarla kaplanmıştır.
Sır	İç yüzey tümüyle dış yüzey gövdenin yarısına kadar şeffaf açık sarı renkli sırla kaplanmıştır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Sıraltı-Akıtma
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkeze yerleştirilen köşeleri spiral şeklinde içe doğru kıvrılan motif madalyon içerisine alınmıştır. Madalyonun etrafına eşit olmayan beş dairesel motif yerleştirilmiştir. Bu daireler oval motiflerle birbirine bağlanmıştır. Dairelerin içerisine de karşılıklı olarak spirallerle dolgulu üçgen motifleri işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Dairesel hatlardan oluşan motifler sıralanmaktadır.

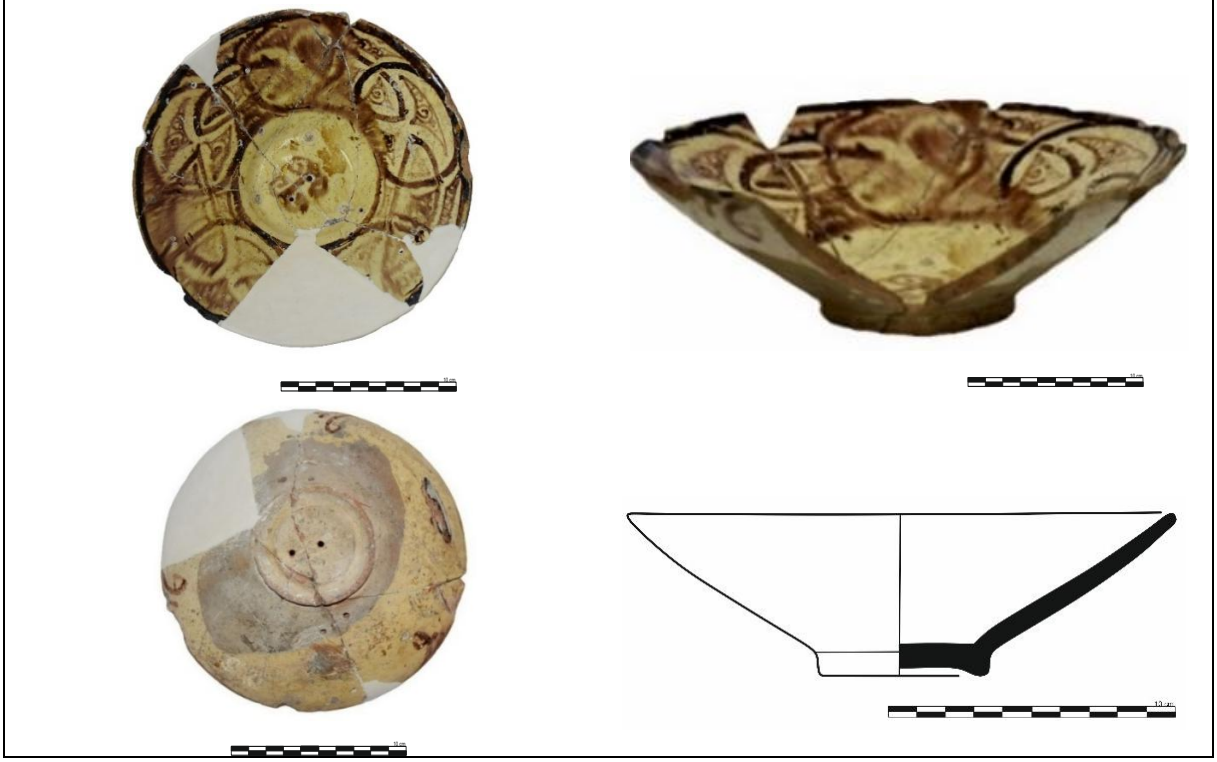

Katalog No	175
Envanter No	SÇ-21/203
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 06.09.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:10 cm, Kaide yüksekliği: 1,5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert, az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum ile az miktarda mika ve kuvars katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı renkli sırla kaplı dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Akıtma
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeden dip kısmına doğru kahverengi, yeşil ve sarı renkli boyaların akıtılmasıyla serbest bir kompozisyon oluşturulmuştur.
	Dış Yüzey: Sırsız ve sadedir.

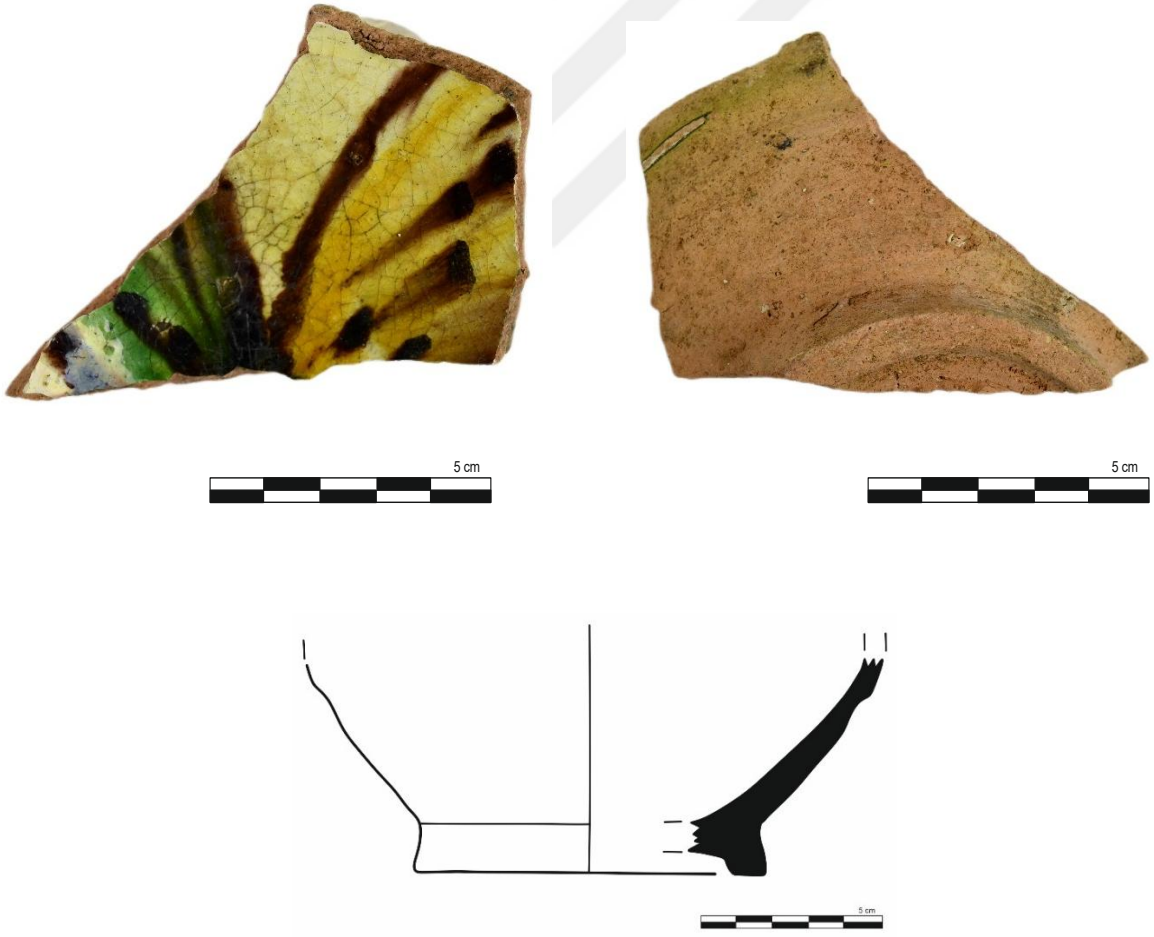

Katalog No	176
Envanter No	SÇ-22/291
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 22.08.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 10 cm, Kaide yüksekliği:1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10 R 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek orta kireç, seyrek ince kum ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı ve koyu yeşil sırla kaplı dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Akıtma
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Durumu	Kâsenin yarısı kırık durumdaki dip parçasıdır.
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeden merkeze doğru uzanan akıtma tekniğiyle yapılmış ışınsal düzende bezeme bulunmaktadır. Dipte sır birikintisi görülmektedir.
	Dış Yüzey: Sırsız ve bezemesizdir.

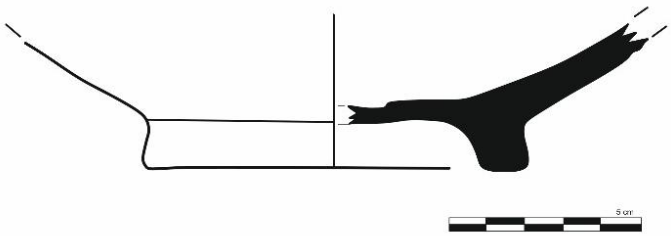

Katalog No	177
Envanter No	SK-23/87
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 25.07.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 11 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Sarımsı kırmızı (5YR5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert orta gözeneklidir. Hamur yoğun ince kum, seyrek ince kireç ve mika katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık sarı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Akıtma
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Kahverengi ve yeşil renkli boyaların akıtılmasıyla serbest düzende kompozisyon oluşturulmuştur.
	Dış Yüzey: Sıvazlı ve sadedir.

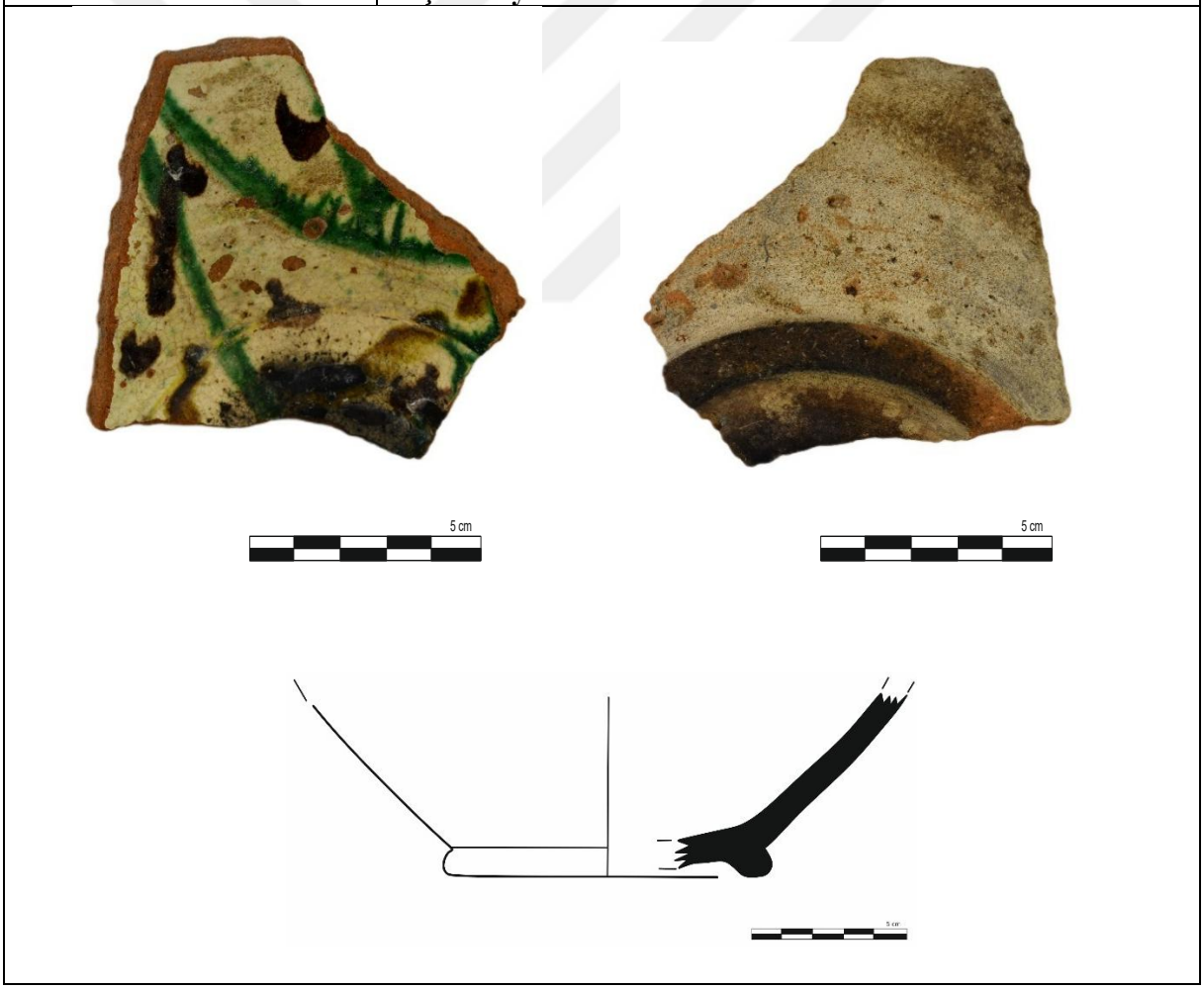

Katalog No	178
Envanter No	ASBB1-23/445
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1, 06.09.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:10 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, kum ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf sarı sırla kaplı dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Akıtma
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Yeşil renkli sırın merkezden gövdeye doğru akıtılmasıyla kalın hatlı şeritlerden oluşan bezeme işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme bulunmamaktadır.

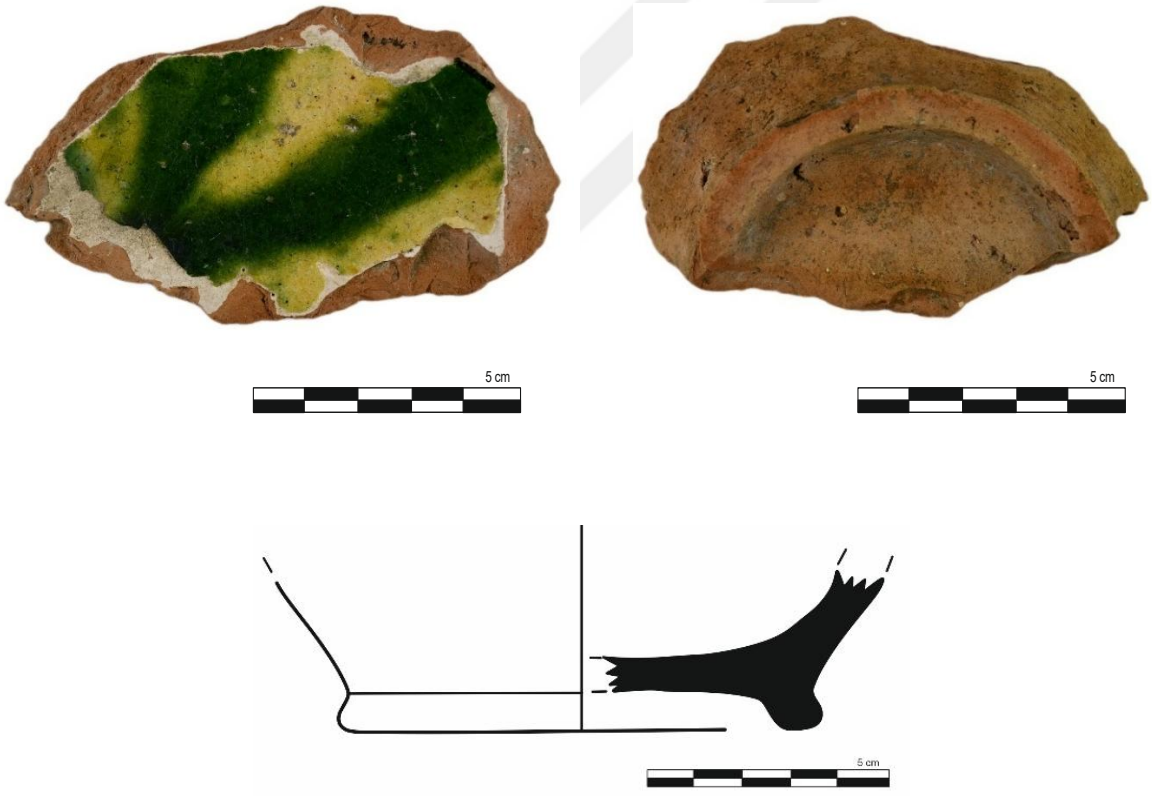

Katalog No	179
Envanter No	SK-21/33
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 28.07. 2021
Durumu	Kaidesi sağlam olan eserin gövdesinin ve ağız kısmının bir bölümü kırıktır.
Türü	Kâse
Formu	Alçak halka kaideli, yarı küresel gövdeli, düz ağızlı, içe-dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 22 cm, Dip çapı:7 cm, Yüksekliği: 8 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astar ile bezeme yapılmıştır. Dış yüzey gövdeye kadar krem renkli astar ile kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle dış yüzey gövdeye kadar yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde birbirini dik kesen şeritlerle yüzey dört eşit parçaya bölünmüştür. Her bir bölüme birbirine bağlı spirallerden oluşan kompozisyon işlenmiştir. Bezeme ağız kenarını çevreleyen bir şerit ile sınırlandırılmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

10 cm

Katalog No	180
Envanter No	SK-21/94
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 28.08. 2021
Durumu	Eser dip, gövde ve ağız kısmına ait yedi kırık parçanın birleştirilmesinden oluşmaktadır. Ağız kenarının büyük bir bölümü kırıktır.
Türü	Kâse
Formu	Alçak halka kaideli, yarı küresel gövdeli, dışa çekik ağızlı, içe dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Dip çapı: 6,5 cm, Ağız çapı: 20 cm, Yüksekliği: 7,8 cm, Kaide yüksekliği:1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Sarımsı kırmızı (5YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur mika, kuvars, kireç ve taşçık katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astar ile bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey koyu yeşil sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey**: Merkezde kesişen şeritlerle dört bölüme ayrılmıştır. Bu bölümlere aynı yöne doğru kıvrılan spiraller işlenerek motifin etrafı düz bir şeritle sınırlandırılmıştır. Ağız kenarı bordüründe dalgalı hat motifi bulunmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

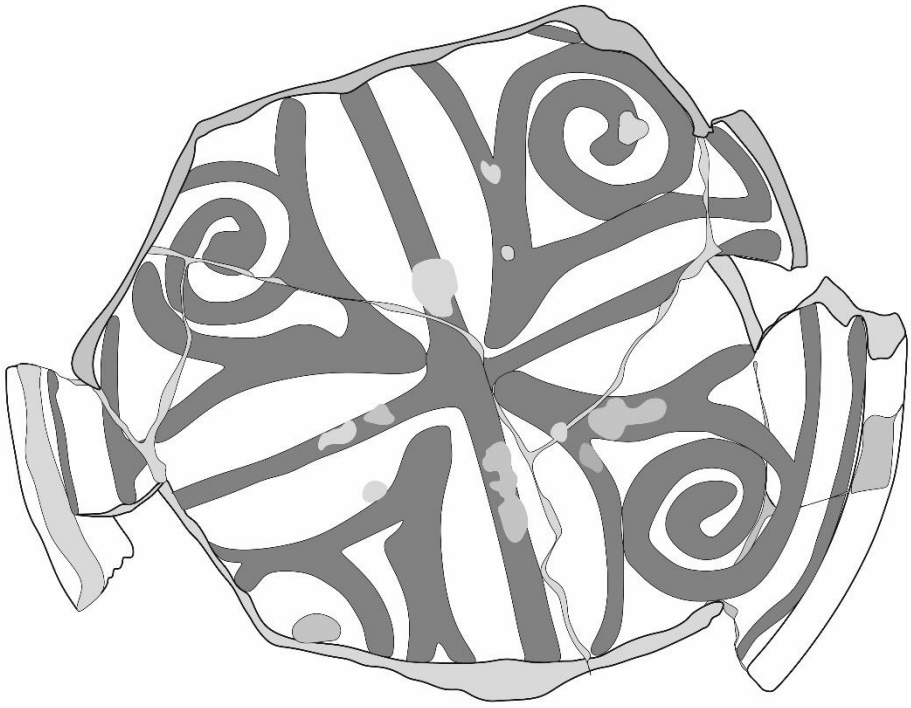

Katalog No	181
Envanter No	SBH-20/189
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 20.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, basık yarı küresel gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:6 cm, Kaide yüksekliği: 06 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Güçlü kahverengi (7.5 YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Seyrek ince kum ve çok az miktarda orta kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzeyin bezemesinde krem renkli astar kullanılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Üç ayak izi bulunmaktadır.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkeze karşılıklı olarak dört yürek motifi yerleştirilmiştir. Bu motiflerin etrafında yürek motifi ile ortasında nokta bulunan halka motifi ardışık olarak sıralanmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme bulunmamaktadır.

Katalog No	182
Envanter No	SBH-21/147
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam,16.08.2021
Durumu	Kâsenin, ağız, gövde ve dip kısmının sağlam kalabilen bir bölümünden oluşmaktadır.
Türü	Kâse
Formu	Alçak halka kaideli, kademeli konik gövdeli, içe çekik ağızlı, yivli ağız uçludur.
Ölçüleri	Dip çapı: 6,5 cm, Ağız çapı:13 cm, Yükseklik: 6 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve kireçle az miktarda ince mika katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde beyaz renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezden çevreye doğru uzanan kalın hatlı şeritlerle ışınsal düzenleme oluşturulmuştur. Şeritlerden birinin her iki tarafında yukarı doğru kıvrılan kollar uzanmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

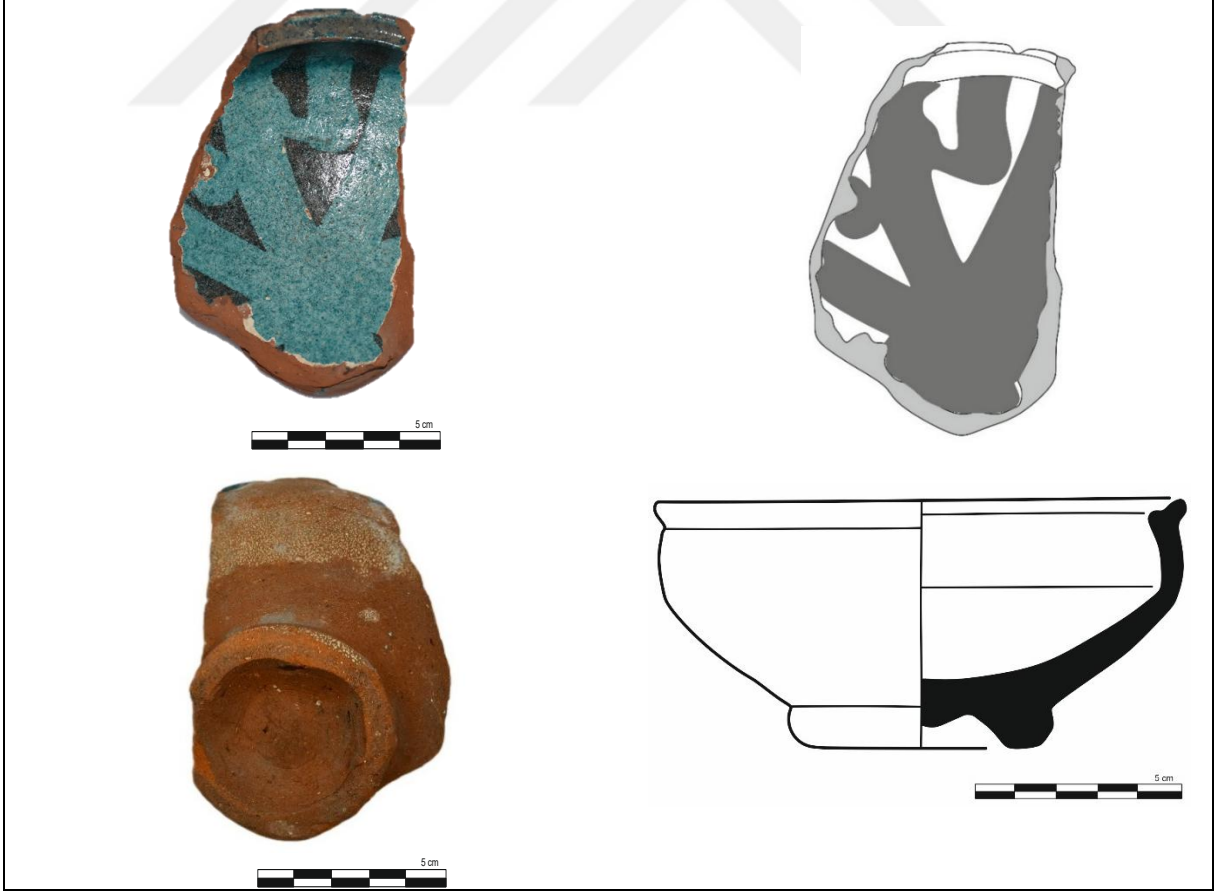

Katalog No	183
Envanter No	SBH-21/81
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam,12.07.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, düz ağızlı, yivli ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 21 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve orta gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç, seyrek ince kum ve çok az miktarda mika katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde beyaz renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye kalın hatlı ve birbirine bağlı yatay doğrultudaki "S" kıvrımlarından oluşan kompozisyon işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	184
Envanter No	SBH-21-02
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam,04.06.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, düz ağızlı, yivli ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 18 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5 YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, kum ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde beyaz renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Ağız kısmından gövdeye doğru uzanan farklı kalınlıklardaki şeritlerden oluşan bezeme görülmektedir. Şeritlerin üzerinde kazıma tekniği ile yapılmış ince çizgiler uzanmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	185
Envanter No	SBH-23/81
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 24.07. 2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, içe çekik ağızlı, içe-dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 24 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R 6/6) hamurlu, hamuru orta sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye serbest düzende kalın hatlı dairesel motiflerden oluşan bezeme işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

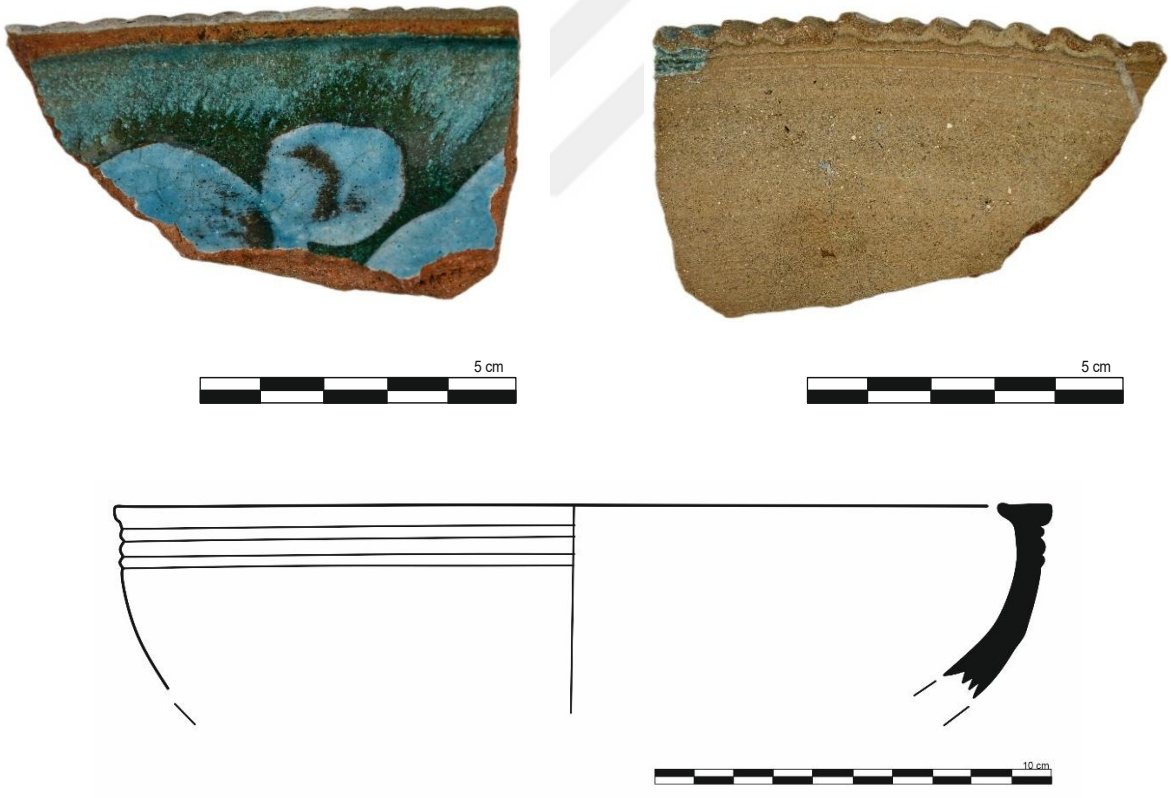

Katalog No	186
Envanter No	EMC-20/92
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Ebu'l Manuçehr Cami,17.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, dışa çekik ağızlı, yivli ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 24 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Sarımsı kırmızı (5 YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç katkılıdır**.**
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye kalın hatlı dairesel motiflerden oluşan bezeme işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

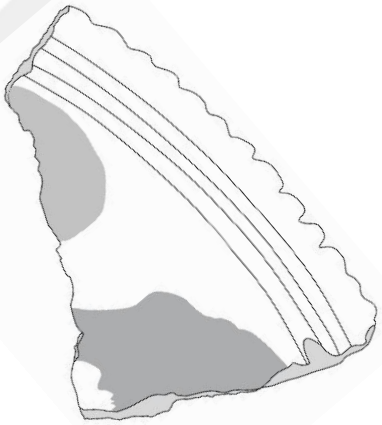

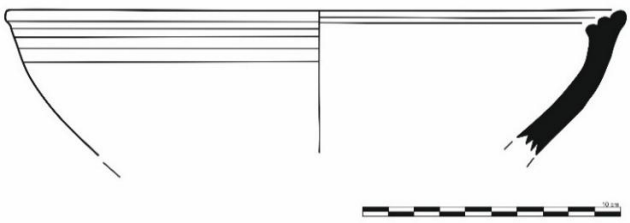

Katalog No	187
Envanter No	KK-22/15
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Ebu'l Manuçehr Cami, 01.01.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, düz ağızlı, yivli ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 24 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç kum ve çok az kuvars katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye birbirini kesen kalın hatlı şeritlerden oluşan kompozisyon işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	188
Envanter No	SBH-20/94
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 25.07.2020
Durumu	Kâsenin gövde ve ağız kısmına ait dört kırık parça birleştirilmiştir.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, içe çekik ağızlı, içe-dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 22 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5 YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek orta kireç ve seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Ağız kenarından merkeze doğru uzanan kalın hatlı kısa ve uzun şeritlerden oluşan ışınsal bezeme yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

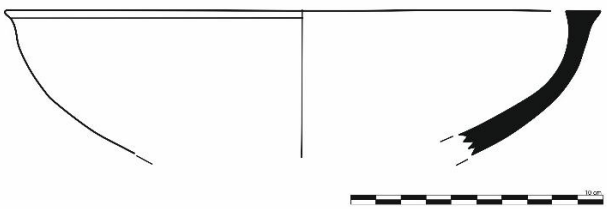

Katalog No	189
Envanter No	ASBB1-23/522
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1,18.09.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, dışa çekik ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 25 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Sarımsı kırmızı (5YR5/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert orta gözeneklidir. Hamur yoğun orta taşçık, kireç ve şamot ile seyrek ince mika katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye dairesel hatlardan oluşan soyut bezeme işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Sırsız ve bezemesizdir.

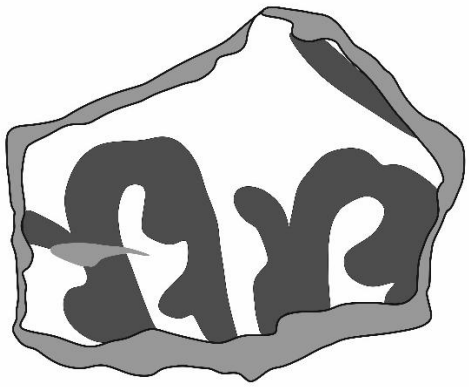

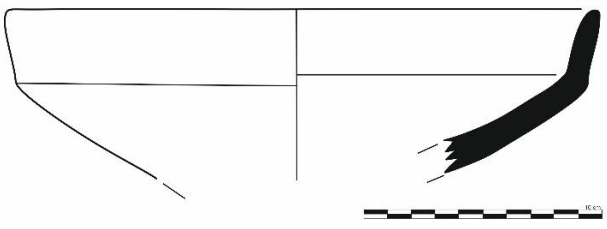

Katalog No	190
Envanter No	SK-21/62
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 28.07.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Konik gövdeli, dışa çekik ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 21 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek orta kireç ve taşçık katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Kalın hatlı, düzgün olmayan dairesel formlu soyut motiflerden oluşan bezeme işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezemesiz olup monogram bulunmaktadır.

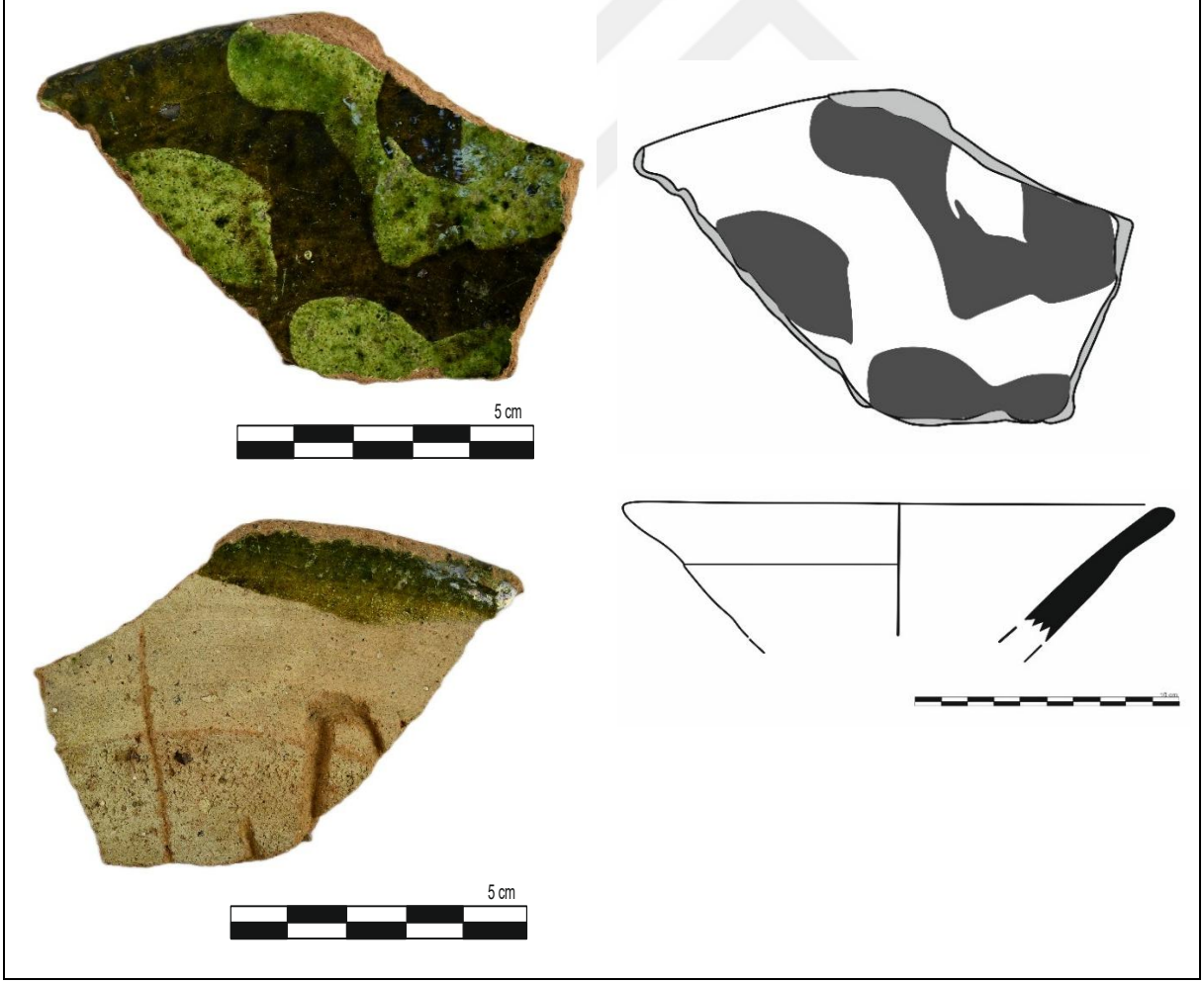

Katalog No	191
Envanter No	SÇ-20/152
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 08.09.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Düz ağızlı, içe eğik ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 27 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5YR 6/6) hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle beyaz renkli astar ile kaplı iken dış yüzeyde beyaz astar ile bezeme yapılmıştır.
Sır	İç ve dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Bezeme yer almamaktadır.
	Dış Yüzey: Ağız kenarı bordüründe yazı ibaresi yer almaktadır.

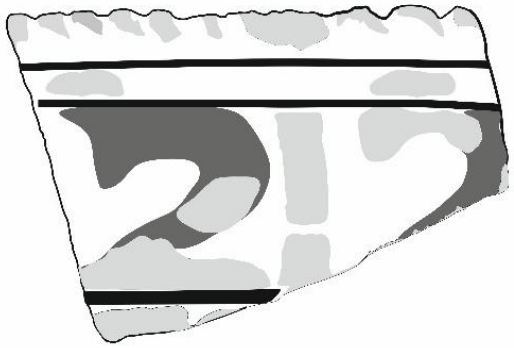

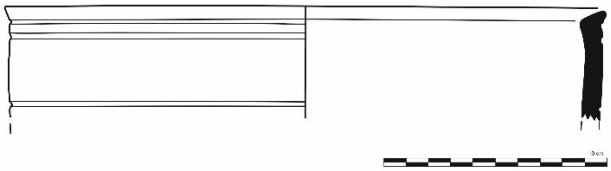

Katalog No	192
Envanter No	SÇ-23/543
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 15.09.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, içe çekik ağızlı, içe-dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:18 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum, kireç ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye beneklerden ve soyut motiflerden oluşan kompozisyon işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezemesizdir.

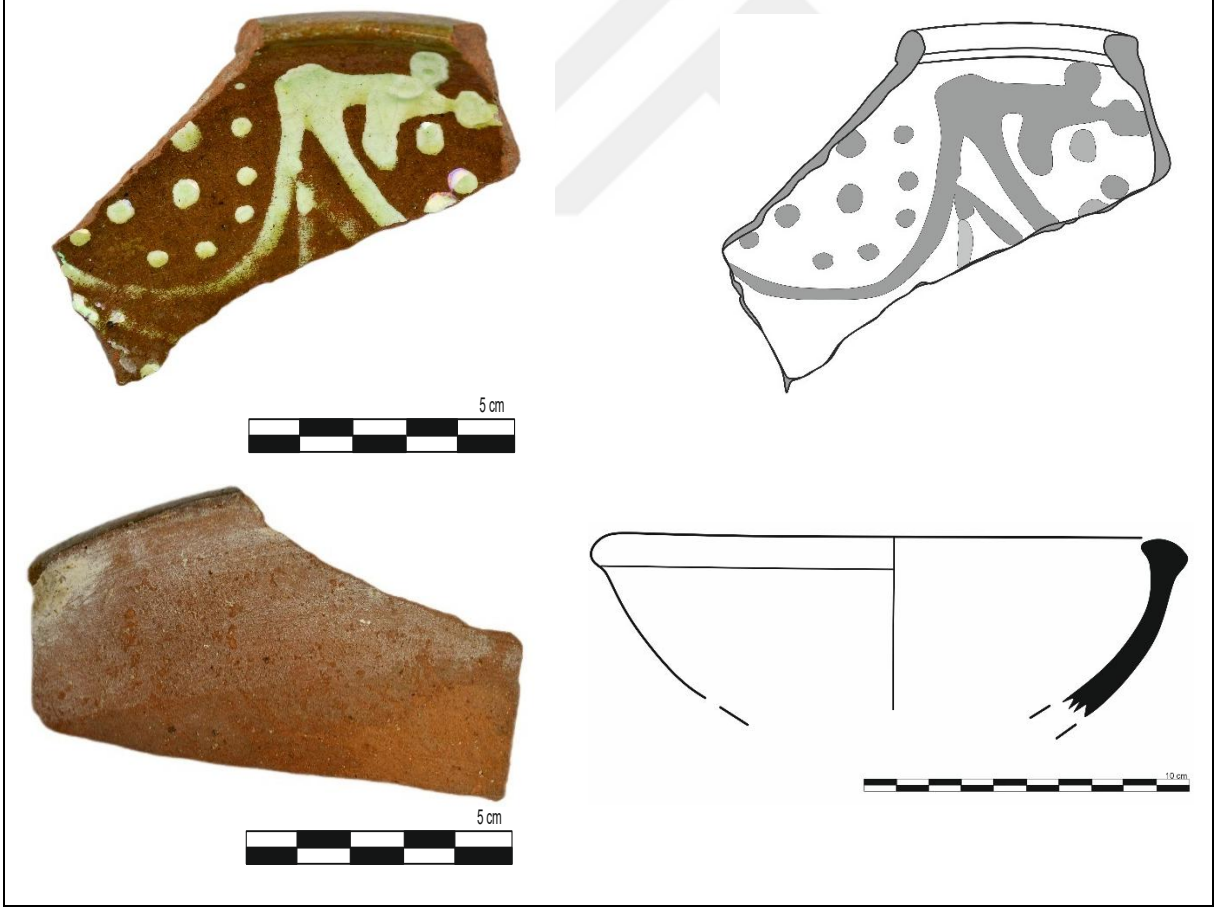

Katalog No	193
Envanter No	SÇ-23/583
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 20.09.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Konik gövdeli, dış çekik ağızlı, yivli ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 15 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır.
Sır	İç ve dış yüzey şeffaf açık sarı renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)-Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Düz ve dairesel hatlı motiflerle bezenmiştir. Motiflerin üzerinde mor renkli boya ile çapraz şeritler oluşturulmuştur.
	Dış Yüzey: Üst tarafta astar ile yapılmış serbest motifler sıralanmaktadır. Alt sırada kazıma tekniğinde yapılmış iki sıra kesik çizgilerden oluşan şeritlerle onun hemen üzerinde tek sıra zikzak motifi yer almaktadır.

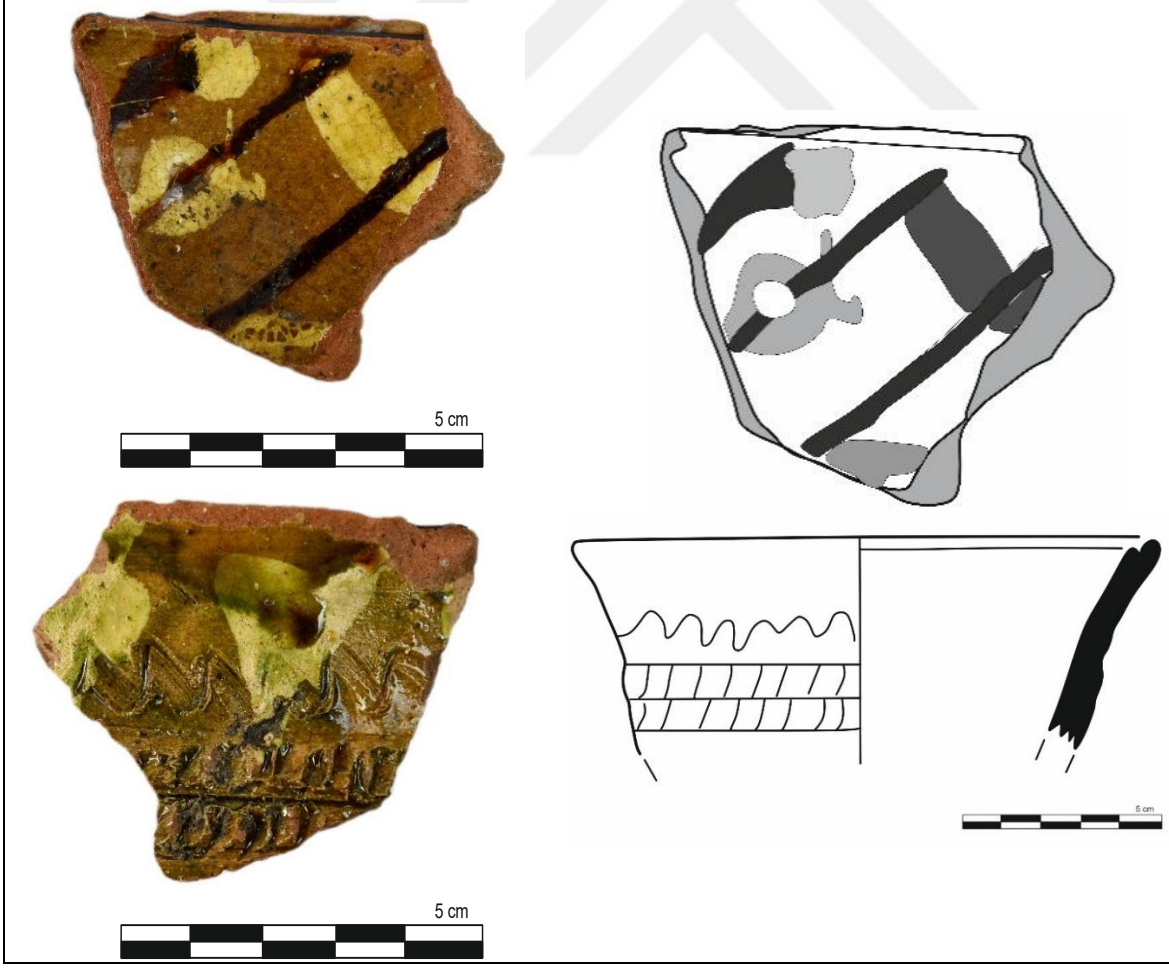

Katalog No	194
Envanter No	ASBB1-23/183
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1, 15.08. 2023
Durumu	Kâsenin ağız kısmına ait kırık iki parça birleştirilmiştir.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Düz ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 23 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5YR 6/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve çok az orta kireç katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır.
Sır	İç yüzey yeşil, dış yüzey hardal sarısı renkli sırla kaplıdır. Sırda çatlaklar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Birbirinden bağımsız, kalın ve yuvarlak hatlı soyut motiflerle bezenmiştir.
	Dış Yüzey: Geniş bordür üzerinde yazı ibaresi yer almaktadır.

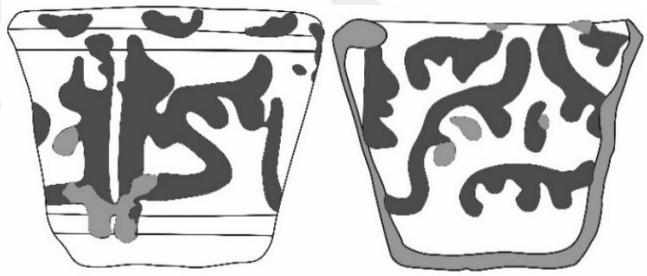

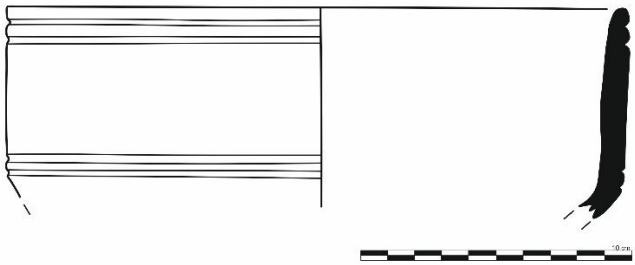

Katalog No	195
Envanter No	SBH-22/460
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 14.07.2022
Durumu	Ağız kısmına ait iki kırık parça birleştirilmiştir.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, içe çekik ağızlı, içe-dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 23 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek orta ince kireç ve taşçık ile çok az mika ve kuvars katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey mor renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezden ağız kenarına doğru uzanan kalın hatlı ışınsal düzenleme yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	196
Envanter No	SK-21/135
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 28.07.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, dışa çekik ağızlı, yivli ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:24 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur yoğun orta kireç, kum, mika ve şamot katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey mor renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Ağız kenarından merkeze doğru uzanan kalın hatlı ışınsal bezeme işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

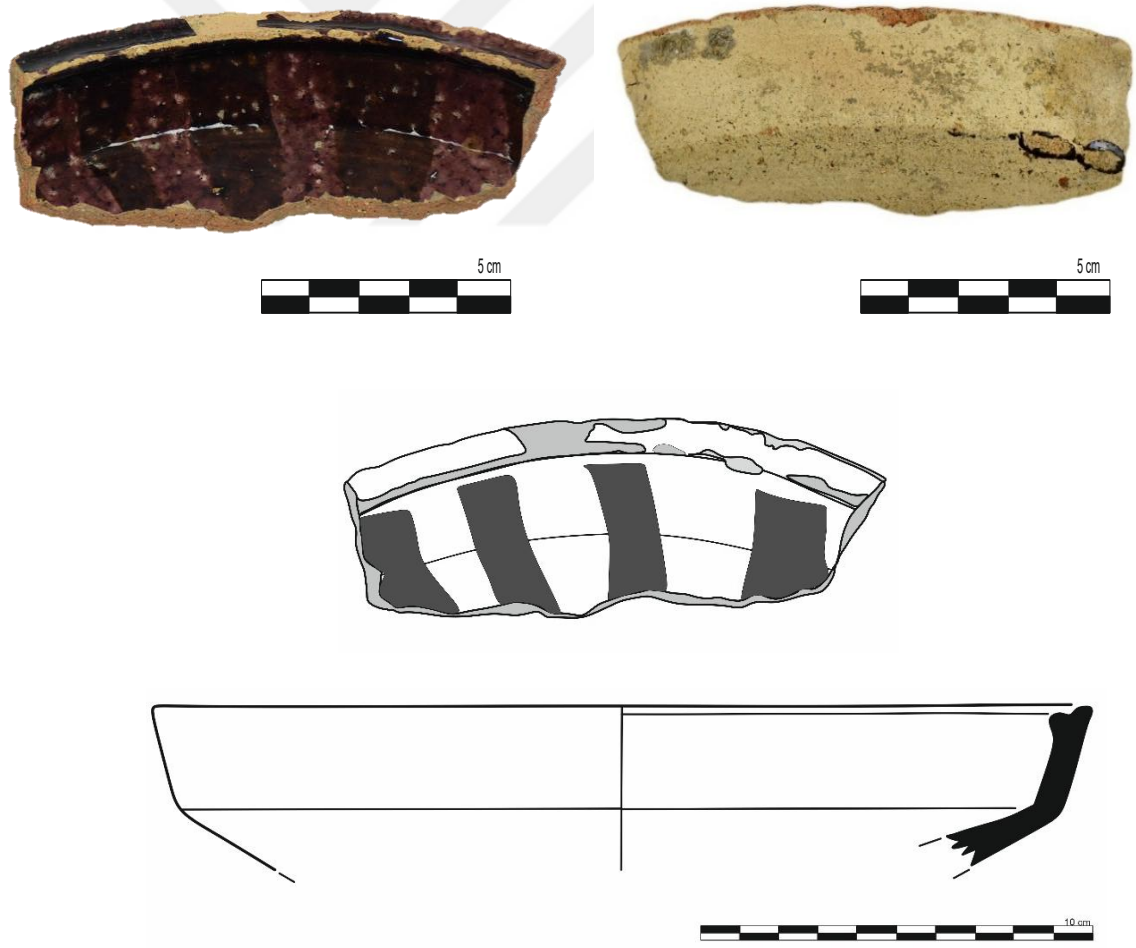

Katalog No	197
Envanter No	SÇ-23/488
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 11.09.2023
Durumu	Kâsenin, ağız kısmına ait kırık iki parça birleştirilmiştir.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, içe çekik ağızlı, içe-dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 28 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R5/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç, seyrek ince kum ve seyrek ince mika katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey mor renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye kalın hatlı dairesel motiflerden oluşan bezeme işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Sırsız ve sadedir.

Katalog No	198
Envanter No	ASBB1-23/250
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1, 22.08. 2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, dışa çekik ağızlı, içe kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 19 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum, kireç ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey mor renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye serbest düzende tasarlanmış nokta ve kalın hatlı şeritlerden oluşan bezeme işlenmiştir. Ağız kenarında da kalın hatlı kısa çizgiler sıralanmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

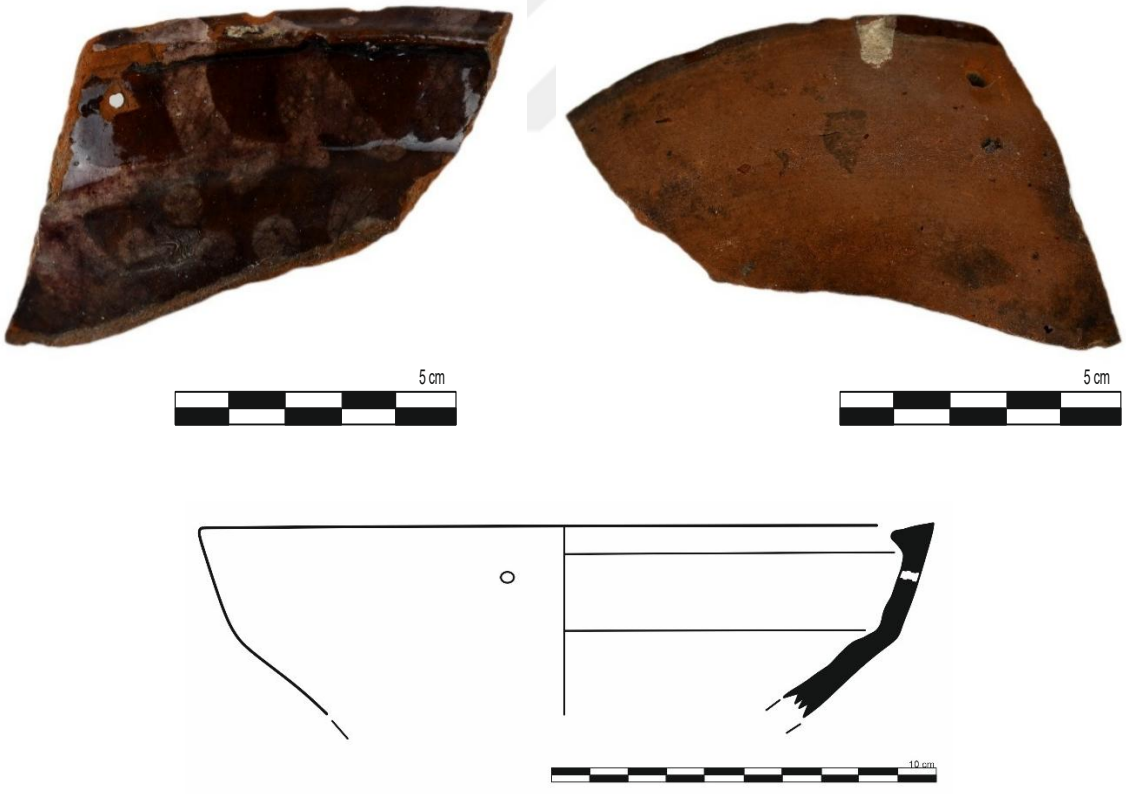

Katalog No	199
Envanter No	SBH-20/154
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 19.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, içe çekik ağızlı, yivli ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:18 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (10R6/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kum katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astar ile bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf renksiz sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda pullanmalar, dökülmeler ve çatlaklar meydan gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye kalın yuvarlak hatlı motif işlenmiştir. Motifin üzerine mor ve mavi renkli boyalarla damla motifleri oluşturulmuştur. Mavi renkli sırda dağılma olmuştur.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

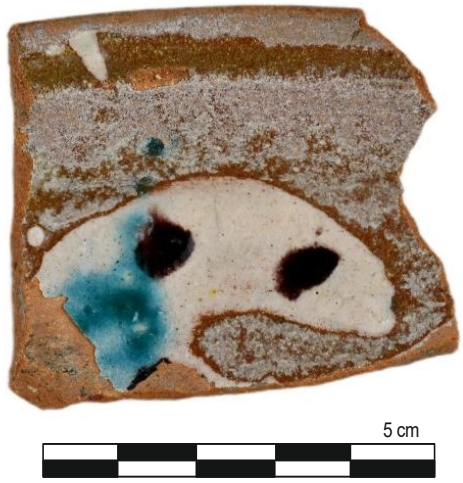

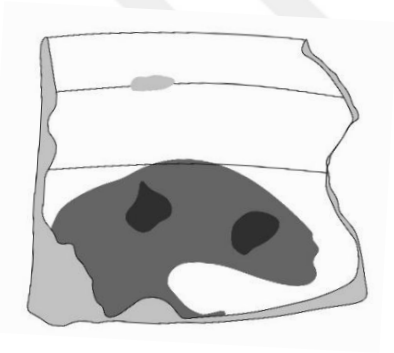

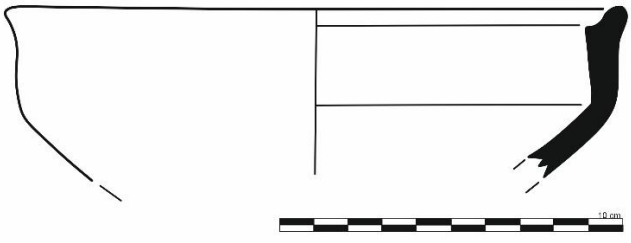

Katalog No	200
Envanter No	SM-21/05
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Mezarlığı,16.08.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:8,5 cm, Kaide yüksekliği:1cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek orta kireç, seyrek ince kum ve az miktarda mika katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda pullanmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde kalın hatlı düzgün olmayan baklava dilimi motifi bulunmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	201
Envanter No	SÇ-23/586
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 20.09.2023
Durumu	Yarısı kırık durumdaki dip parçası ve küçük gövde parçası birleştirilememiştir.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 8 cm, Kaide yüksekliği: 08 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur ince yoğun kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde beyaz renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar ve pullanmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde birbirine bağlı dairesel hatlardan oluşan serbest kompozisyon işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

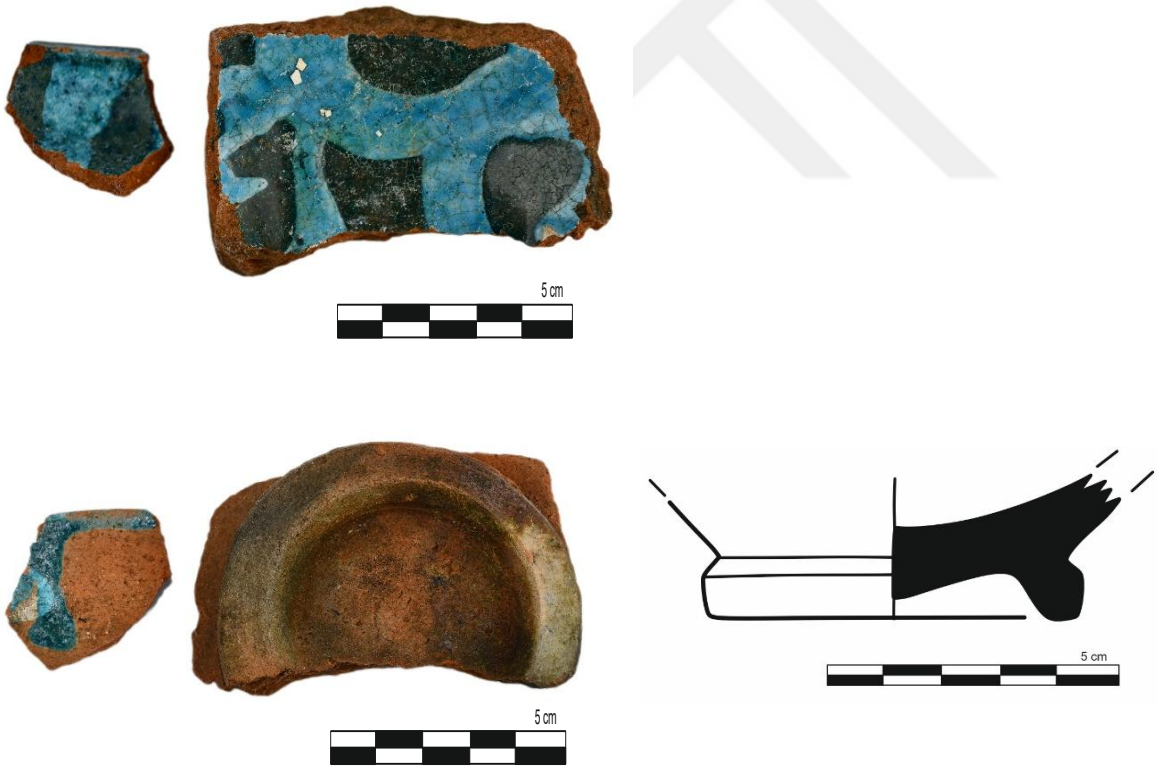

Katalog No	202
Envanter No	SÇ-23/542
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı,15.09.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 7 cm, Kaide yüksekliği:1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç ve kum, seyrek orta taşçık ve şamot ile seyrek ince mika katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde kesişen kalın hatlı şeritlerle dört parçaya ayrılmıştır. Her bölüm serbest düzende yerleştirilmiş beneklerle dolguludur.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

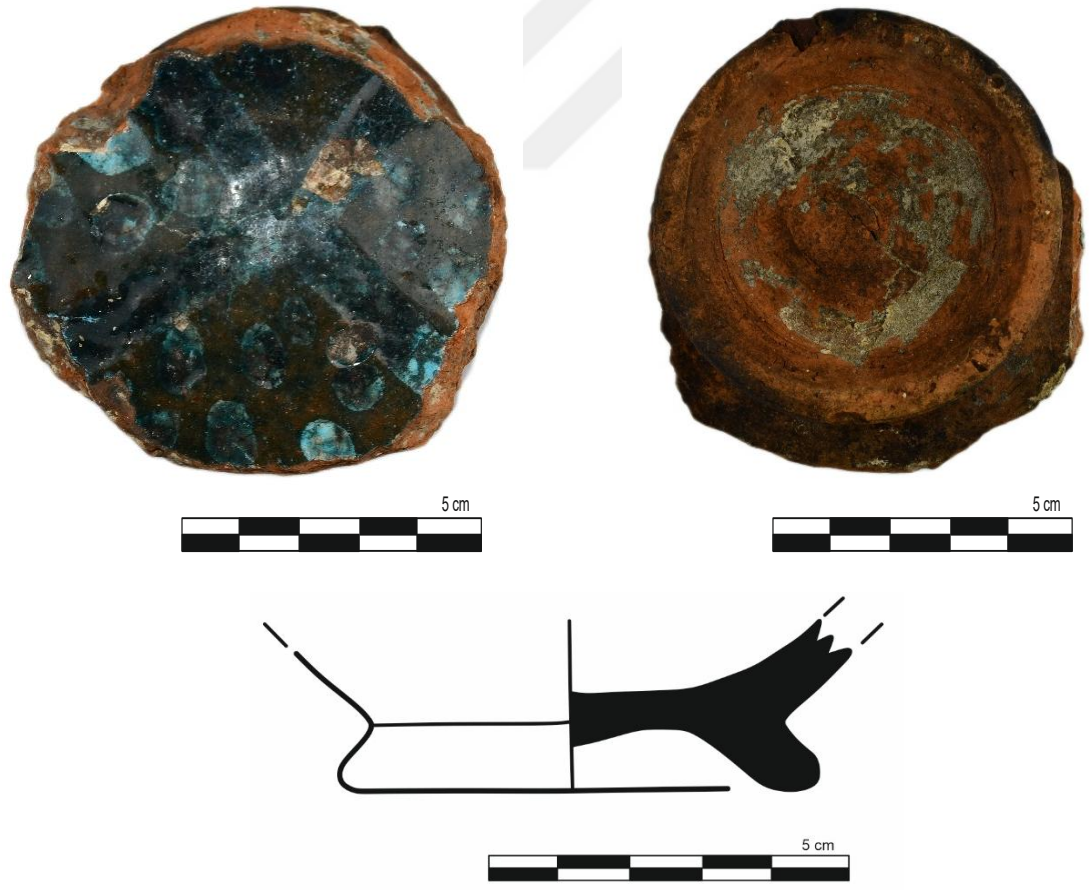

Katalog No	203
Envanter No	SÇ-20/115
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 02.09.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 8 cm, Kaide yüksekliği: 1,4 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum, kireç, kuvars ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda çatlaklar oluşmuştur.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde, etrafında serbest olarak yerleştirilmiş beneklerle çevrili halka motifi yer almaktadır. Bu halka motifinin etrafının da içleri noktalarla dolgulu altı halka motifiyle çevrildiği anlaşılmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

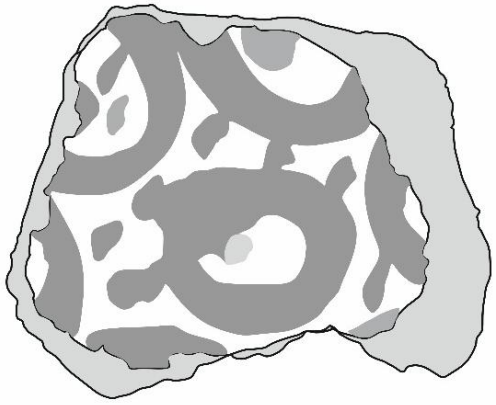

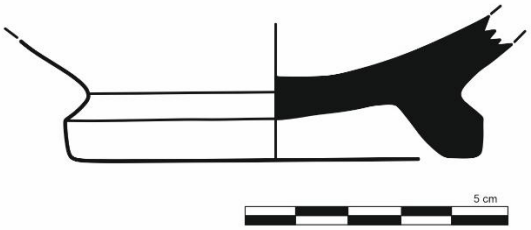

Katalog No	204
Envanter No	KDS-22/01
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Kuzey Dış Surlar,10.06.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:7 cm, Kaide yüksekliği: 1,2 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (10R 6/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç, seyrek ince kum ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler ve çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip) Tekniği
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde kalın hatlı şeritlerle oluşturulan beş kollu yıldız motifinin ortasına damla motifi işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

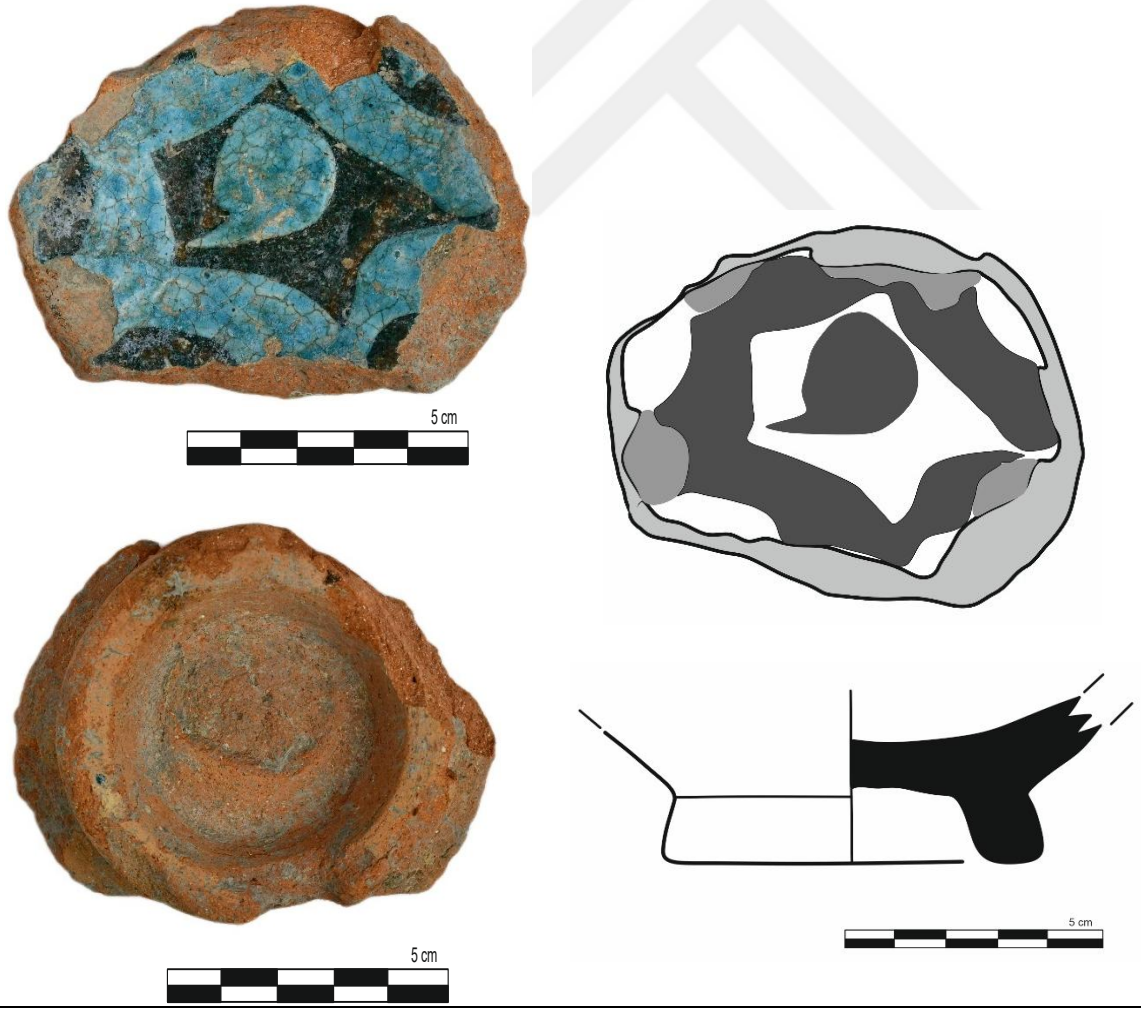

Katalog No	205
Envanter No	YB-21/03
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Yüzey Buluntusu, 06.07.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:7 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek orta taşçık, seyrek ince kireç ve az miktarda mika katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır.
Sır	İç ve dış yüzey koyu yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde kalın hatlı dairesel hatlardan oluşan motifler yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Gövdede ardışık olarak yerleştirilen daire motifi ve düz hatlardan oluşan bezeme yer almaktadır.

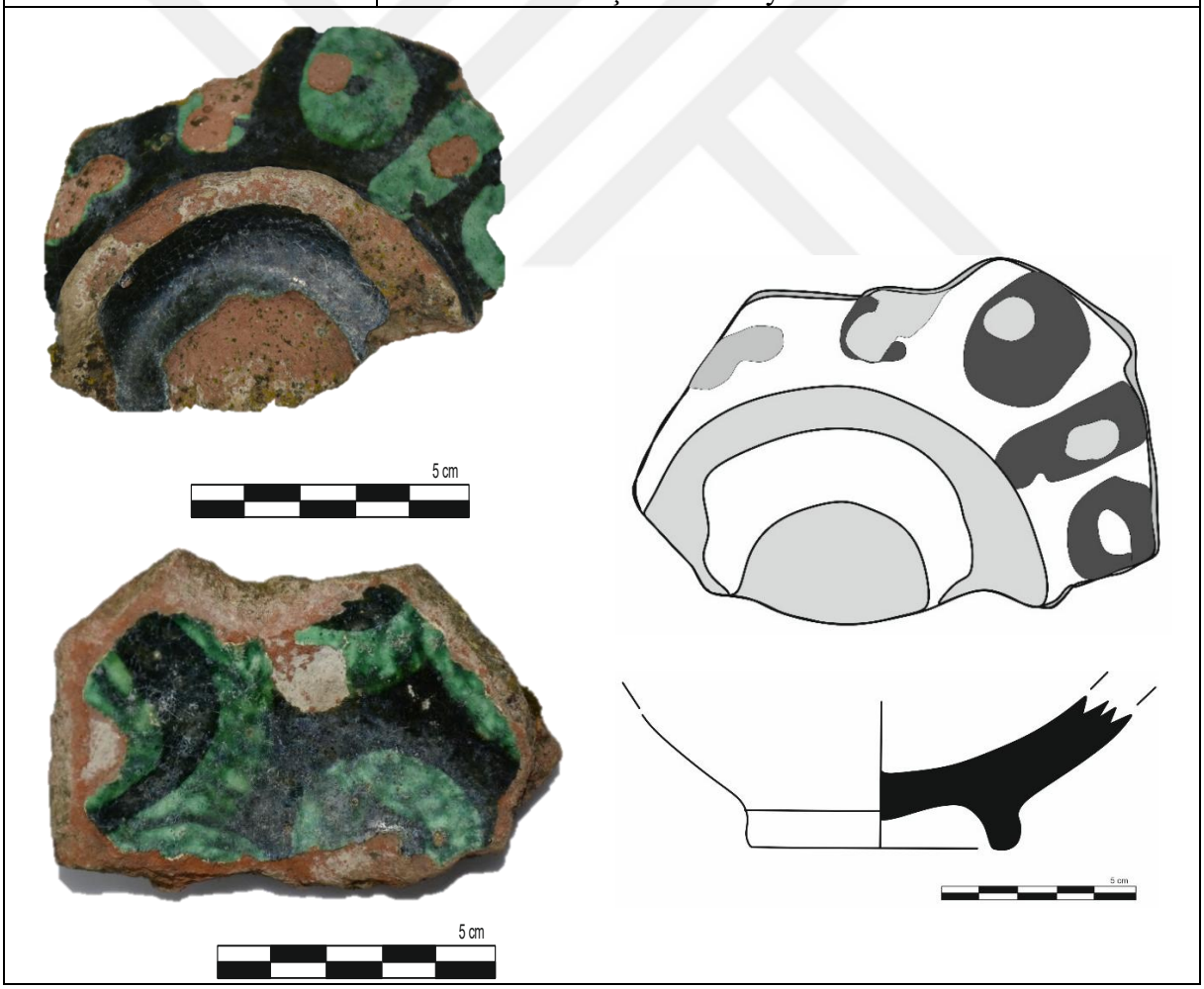

Katalog No	206
Envanter No	SBH-20/88
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 23.07.2020
Durumu	Kâsenin dip ve gövde parçasına ait kırık iki parça birleştirilmiştir.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:12 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5 YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince mika ve kireç ile seyrek orta şamot ve taşçık katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde beş dilimi mevcut bitkisel bir motif yer almaktadır. Gövdede bu motifi üçgen şeklindeki motifler çevrelemektedir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

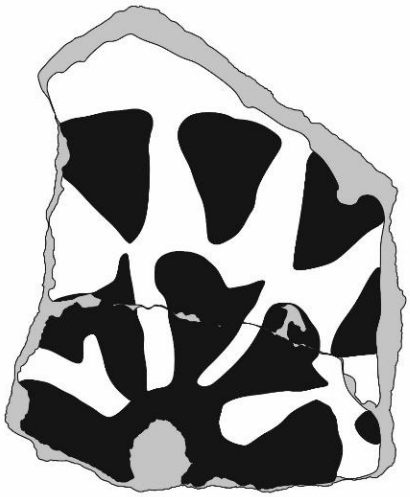

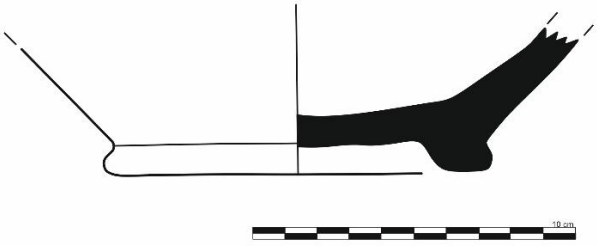

Katalog No	207
Envanter No	ASBB1-23/528
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1,19.09.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 10 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Sarımsı kırmızı (5YR5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum, kireç, şamot, taşçık ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde halka şeklindeki madalyonun etrafında yürek motifleri sıralanmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

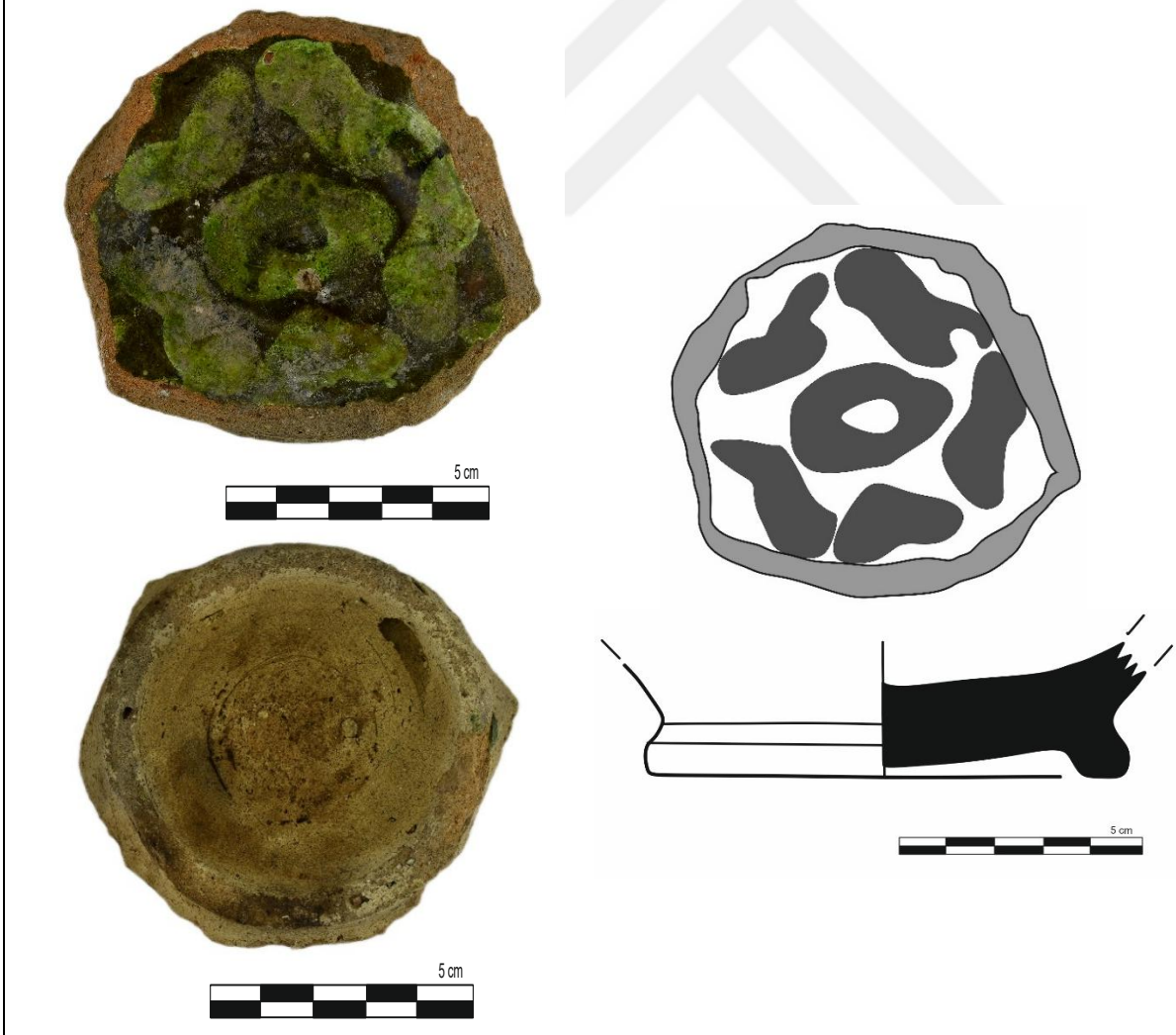

Katalog No	208
Envanter No	ASBB1-23/495
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1,14.09.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	İçe çekik düz dipli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:7 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Sarımsı kırmızı (5YR5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur ince yoğun kireç ve kum ile seyrek ince mika katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde halka motifinin etrafında çok az bir kısmı mevcut olan motifler sıralanmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

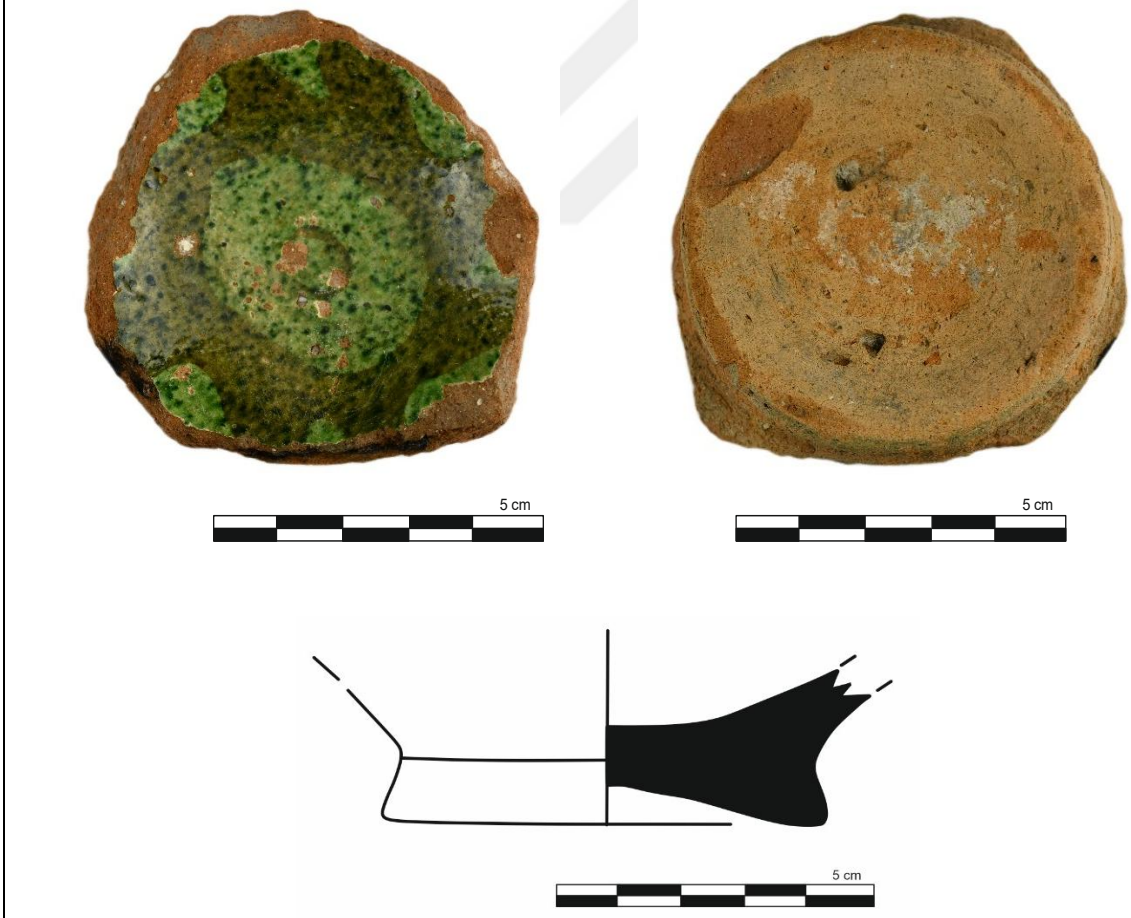

Katalog No	209
Envanter No	SBH-20/190
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 20.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Dip parçası
Formu	İçe çekik düz dipli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:6 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Sarımsı kırmızı (5 YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde yer alan halka şeklindeki madalyonun etrafında madalyona bitişik sivri uçlu ve madalyondan ayrı dairesel formlu üçer motif ardışık olarak sıralanmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

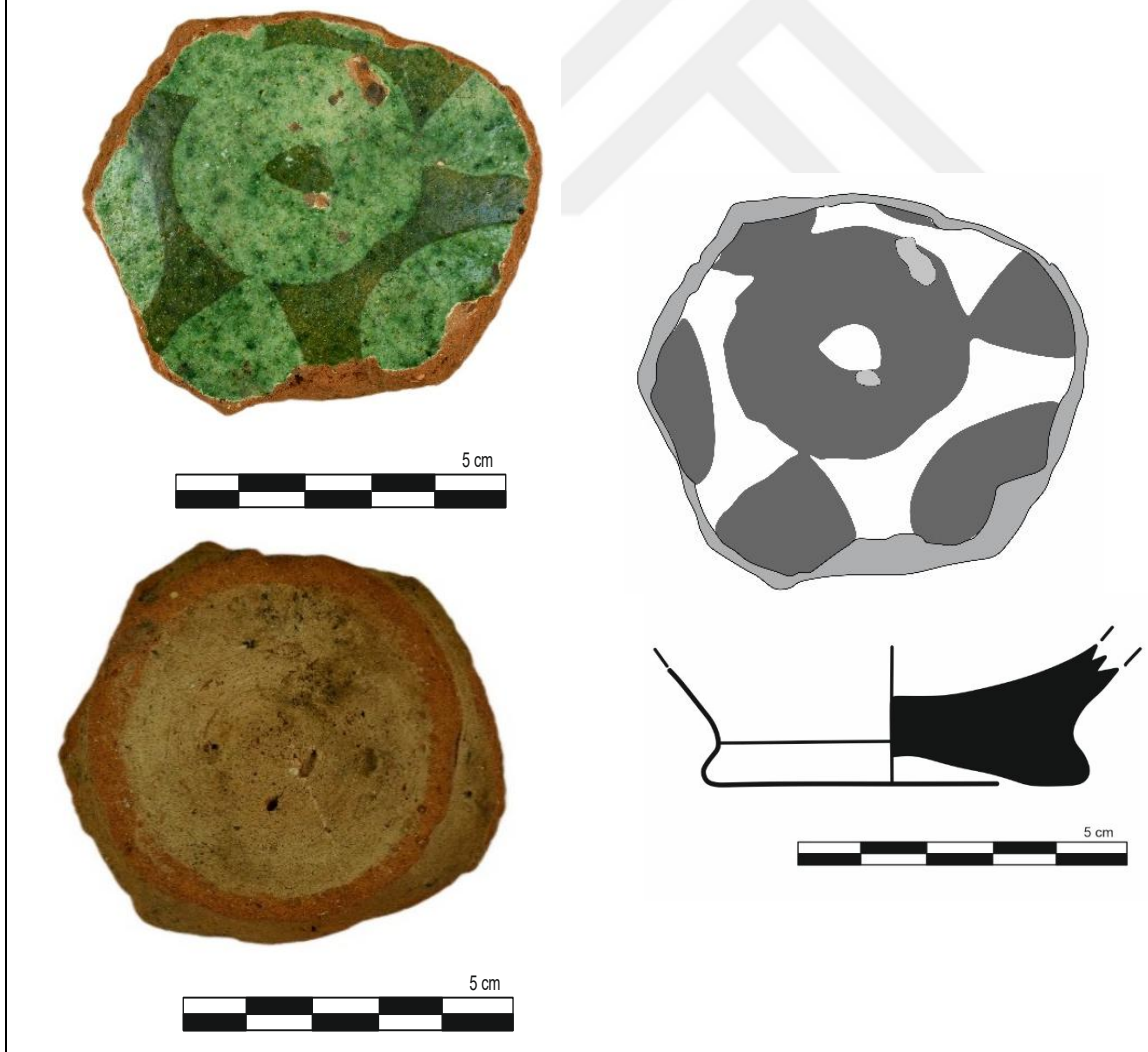

Katalog No	210
Envanter No	SBH-20/38
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 10.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:10 cm, Kaide Yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5YR6/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, kum ve mika ile çok az taşçık katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövde, yatay ve dikey yönde uzanan ve birbirini kesen düzgün olmayan kalın hatlı şeritlerle bölümlere ayrılmıştır. Şeritlerin arasına içerisinde nokta bulunan halka motifleri ve benekler yerleştirilmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

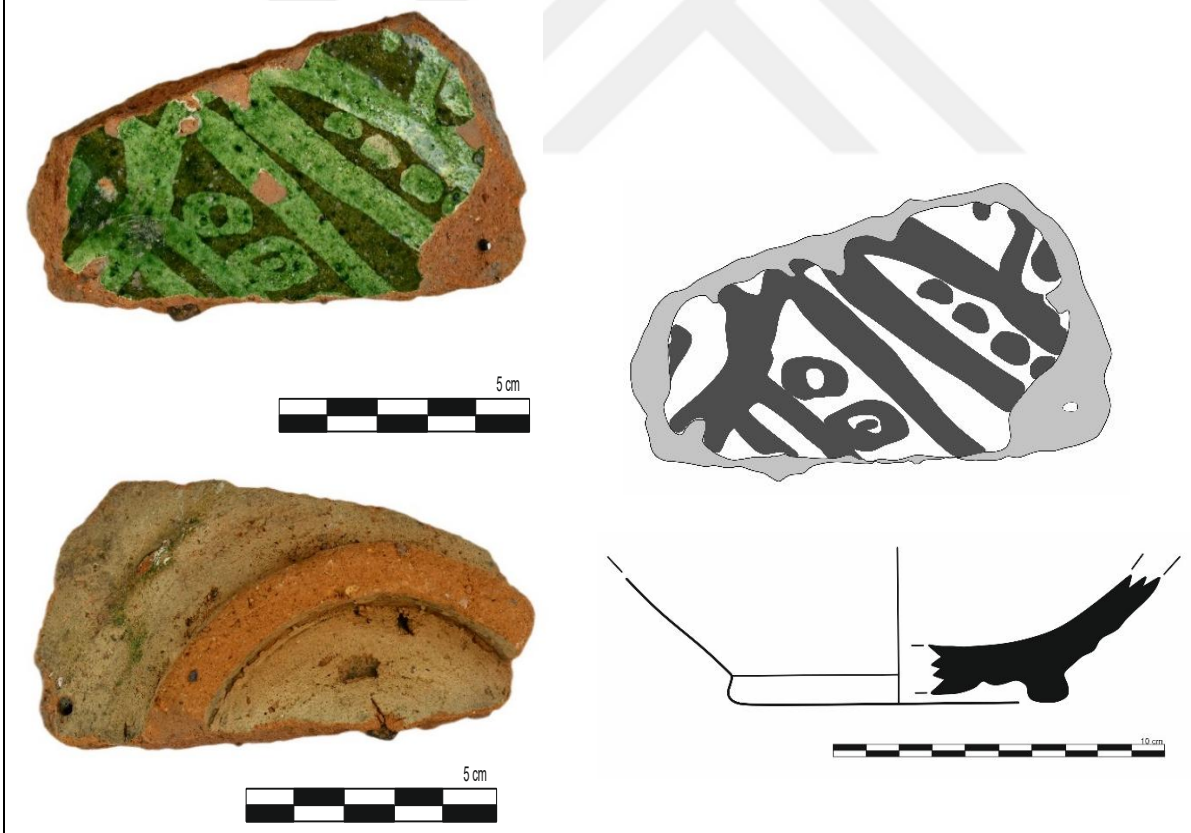

Katalog No	211
Envanter No	SBH-22/814
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam,16.09.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	İçe çekik düz dipli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:7 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (7.5YR7/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince mika, kuvars, kireç, taşçık katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astar ile bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler ve çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç yüzey:** Merkezde, içerisinde dairesel motif bulunan halka şeklindeki madalyon yer almaktadır.
	Dış yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

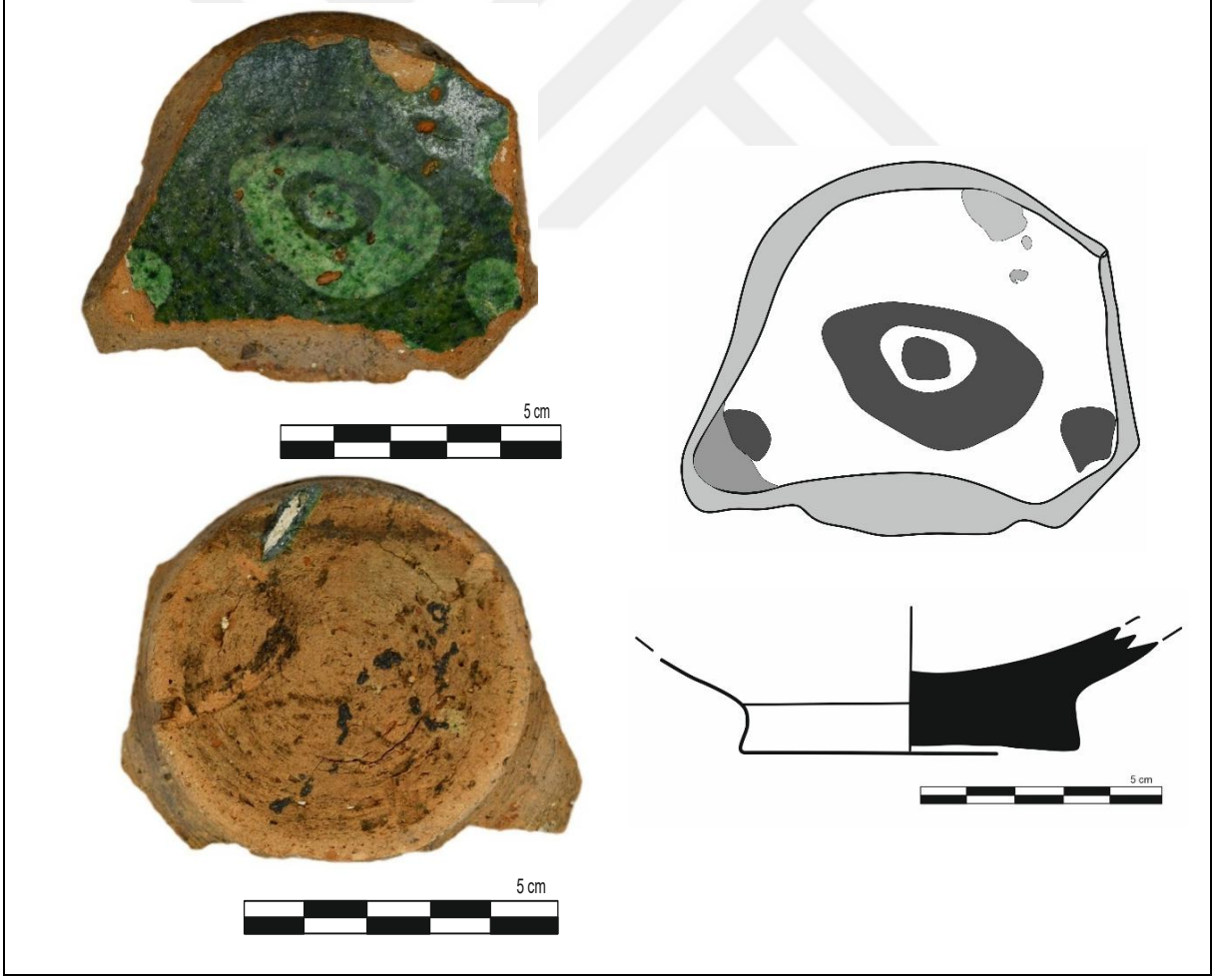

Katalog No	212
Envanter No	SÇ-23/624
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 25.09.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, yarı küresel gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 6,5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (10R 6/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, mika ve çok az şamot katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde beyaz renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf açık yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Şeffaf açık yeşil renkli. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye soyut motiflerden oluşan bezeme işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

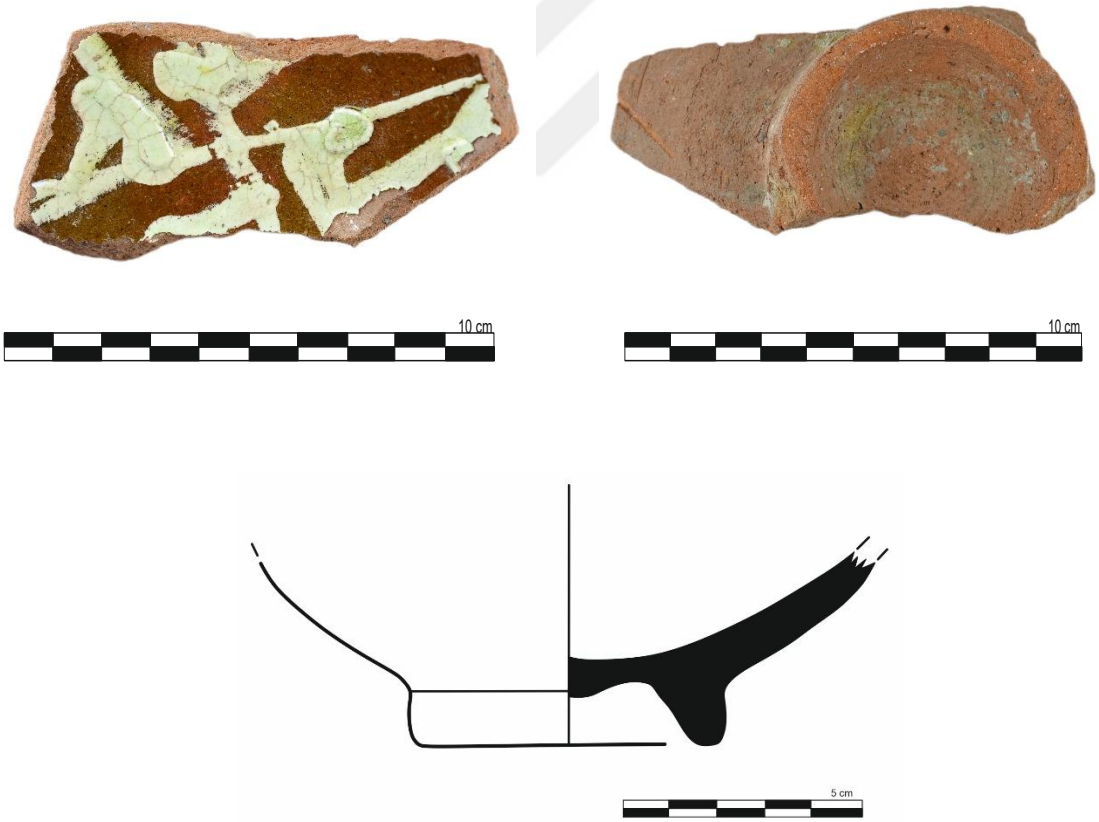

Katalog No	213
Envanter No	SÇ-21/63
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Mezarlığı,05.07.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:10 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5 YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey hardal sarısı sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede serbest düzende yerleştirilmiş damla motiflerinden oluşan bezeme bulunmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

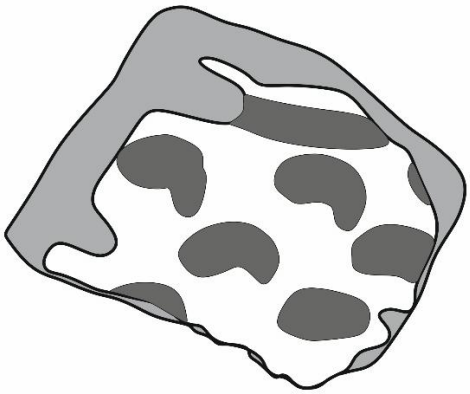

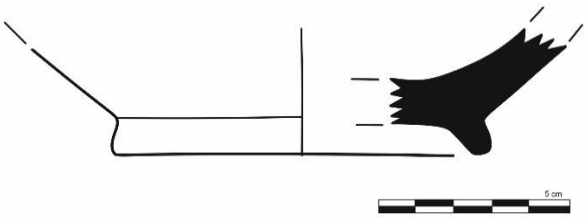

Katalog No	214
Envanter No	ASBB1-23/517
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1,18.09.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 8,5 cm, Kaide yüksekliği: 08 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Sarımsı kırmızı (5YR5/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek orta taşçık, şamot ve kireç ile seyrek ince mika ve kuvars katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf renksiz sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda çatlaklar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde karşılıklı yerleştirilmiş yürek motifleri bulunmaktadır. Bezemenin üzeri yeşil renkli boyalarla hareketlendirilmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	215
Envanter No	SBH-20/113
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 13.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Dip parçası
Formu	Alçak halka kaidelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:12 cm, Kaide yüksekliği:1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, kum ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf renksiz sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler ve yanık izleri mevcuttur.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkeze kalın hatlı şeritlerden oluşan serbest kompozisyon işlenmiştir. Akıtma tekniğindeki yeşil boyalarla hareketlendirilmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	216
Envanter No	SÇ-20/20
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 22.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 9 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey açık yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda bozulmalar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde ortasında nokta bulunan halka şeklindeki bir madalyon yer almaktadır. Madalyonun etrafına üçgen şeklindeki dilimler yerleştirilmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamakta monogram bulunmaktadır.

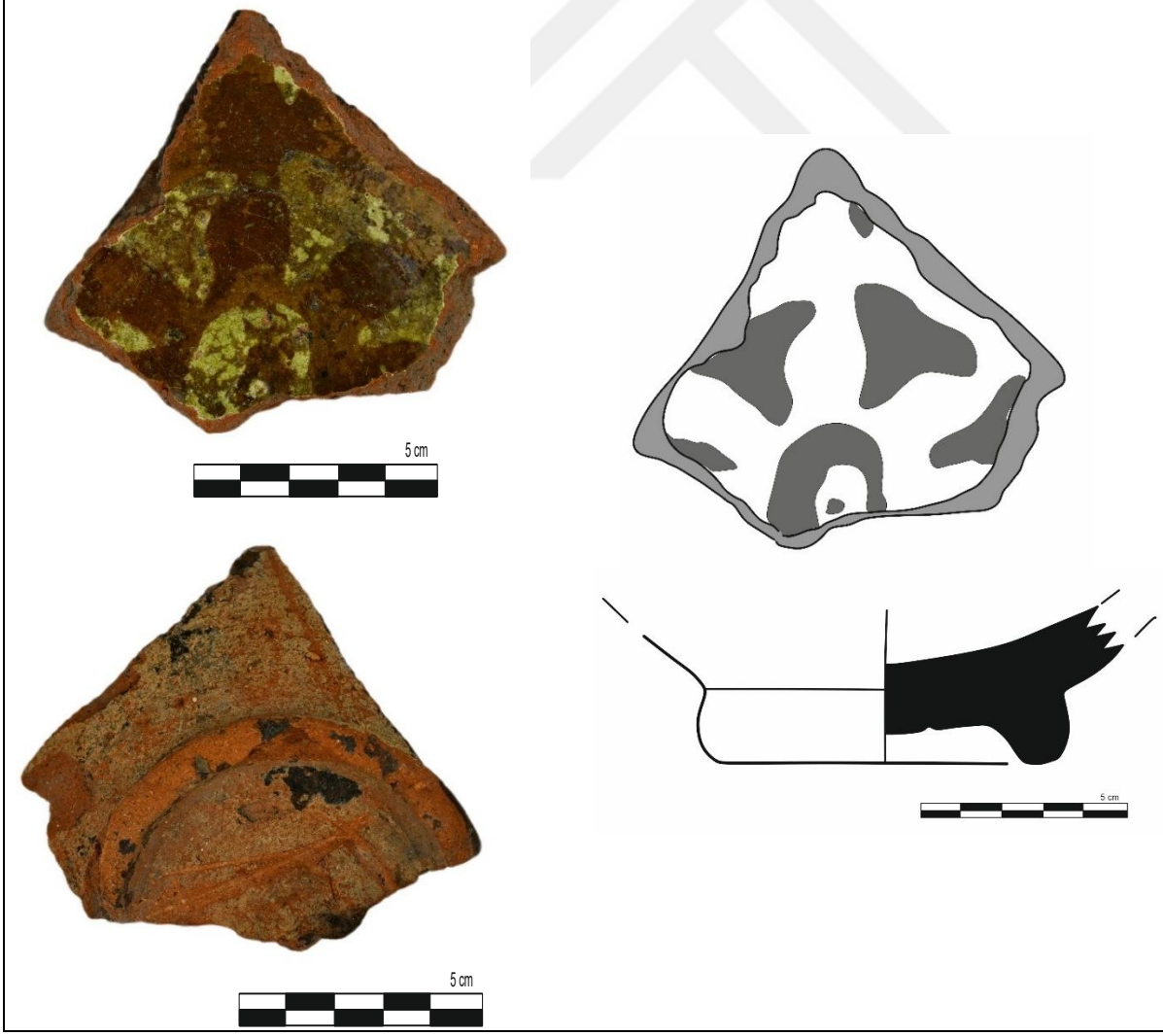

Katalog No	217
Envanter No	ASBB1-23/37
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1, 02.08. 2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, kademeli konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:7 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (10R 6/8) hamurlu, hamuru orta sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey mor renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir. Üç ayak izi bulunmaktadır.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye, sonsuzluk etkisinde benek motiflerinden oluşan bezeme işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

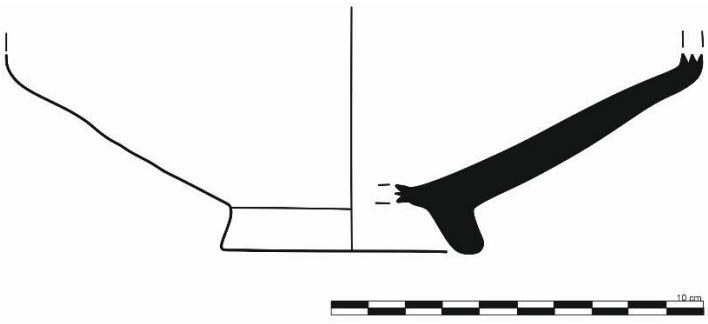

Katalog No	218
Envanter No	SBH-22/744
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 09.09.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaidelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 6 cm, Kaide yüksekliği:1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur mika, kuvars, kireç, taşçık katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf mor renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar ve bozulma meydana gelmiştir. Üç ayak izi bulunmaktadır.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezden başlayarak gövdeye doğru uzanan şeritlerle dilimlere ayrılmış bezeme yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

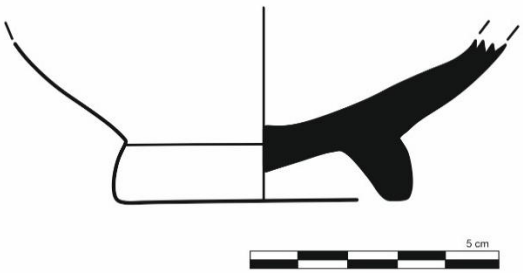

Katalog No	219
Envanter No	SBH-22/752
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 09.09.2022
Durumu	Kâsenin, gövde kısmına ait kırık iki parça birleştirilebilir nitelikte değildir.
Türü	Gövde parçası
Formu	Konik gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç ve kum ile çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astar ile bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf mor renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye kalın ve dairesel hatlı şeritlerle oluşturulan "S" şeklindeki motiflerden oluşan kompozisyon işlenmiştir. Bu motiflerin üzerine akıtma tekniğinde mor ve mavi renkli boyalarla benekler oluşturulmuştur.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

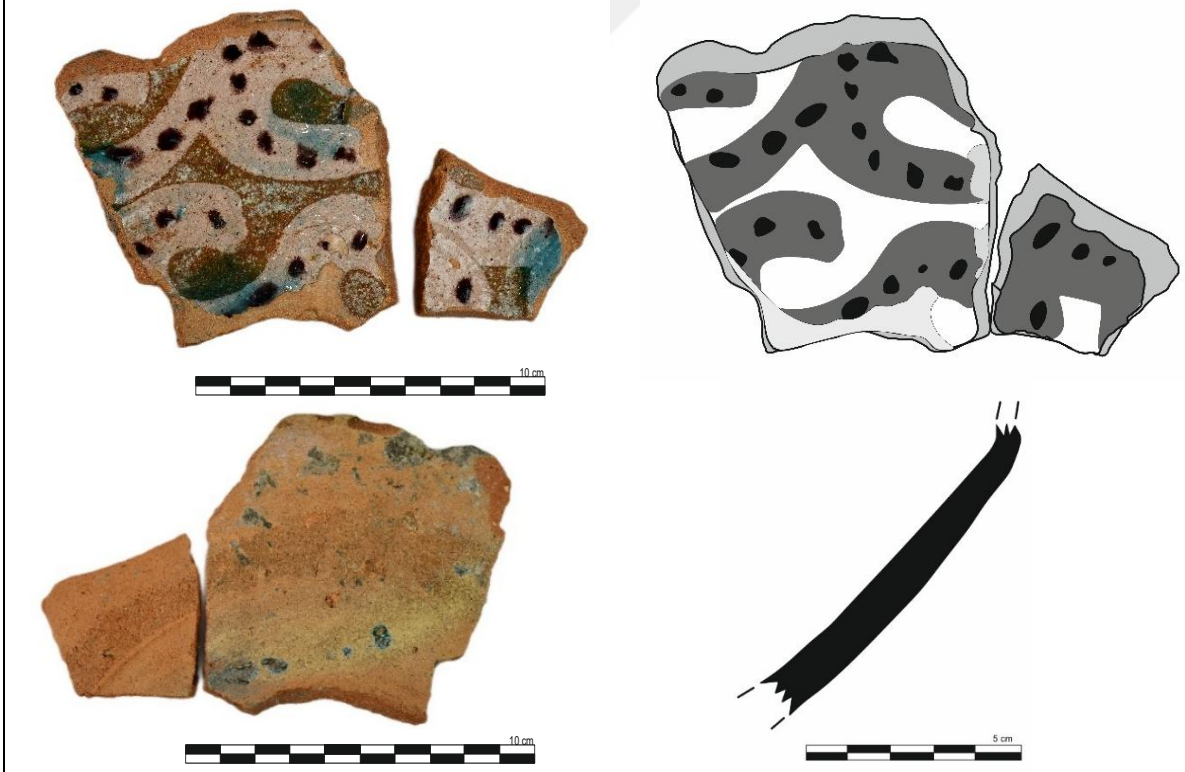

Katalog No	220
Envanter No	AKSD-19-73
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aslanlı Kapı Sur Dibi, 27.10.2019
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Konik gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, mika ve şamot katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astar ile bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf renksiz sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey**: Birbirine bağlı dairesel şeritlerden oluşan soyut bir kompozisyon işlenmiştir. Bezeme aralara yerleştirilen kısa çizgi ve dairesel motiflerle hareketlendirilmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	221
Envanter No	SBH-20/130
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 17.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Konik gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur çok az ince kireç, şamot ve taşçık katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç ve dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey**: Gövdeye sırasıyla en altta, ortasında nokta bulunan halka motifi, ortada ters "S" kıvrımları ve en üstte zikzak motifinden oluşan bezeme işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Kalın dairesel hatlı motif yer almaktadır.

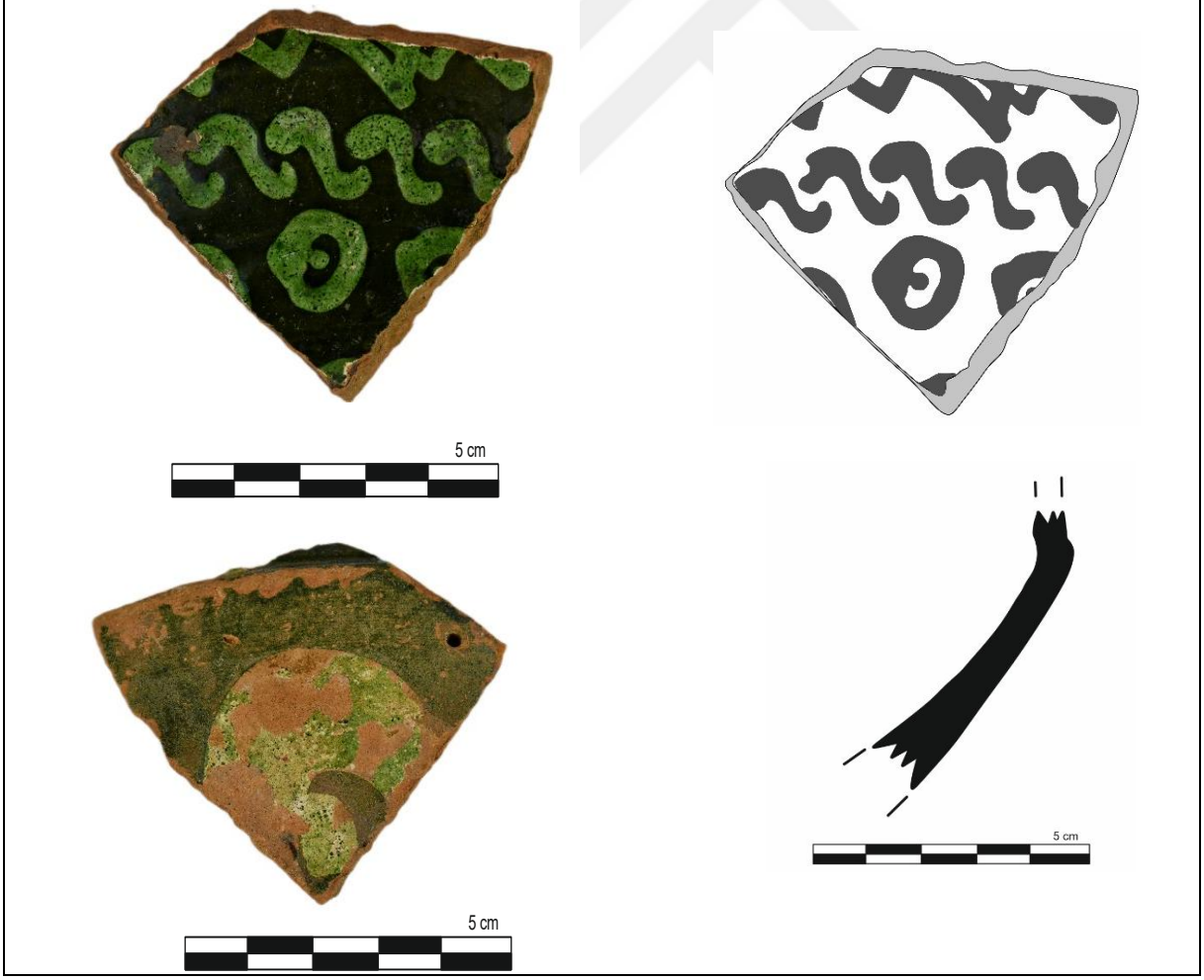

Katalog No	222
Envanter No	SÇ-22/408
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 06.09.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Konik gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve çok az miktarda mika katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf renksiz sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye krem ve kahverengi renkli kalın ve ince hatlı şeritlerin asimetrik düzenlemesinden oluşan geometrik bezeme işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	223
Envanter No	SK-20/116
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları,17.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Testi/Sürahi ağız parçası
Formu	İç bükey boyunlu, dışa çekik ağızlı, dışa kalınlaştırılmış yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 3 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	İç yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey sırsız, dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey**: Bezeme yer almamaktadır.
	Dış Yüzey: Boyun kısmında küçük yürek motifleri sıralanmaktadır.

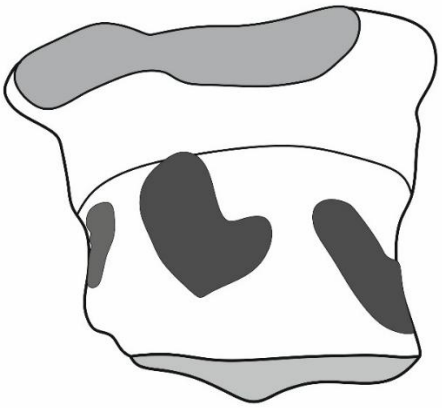

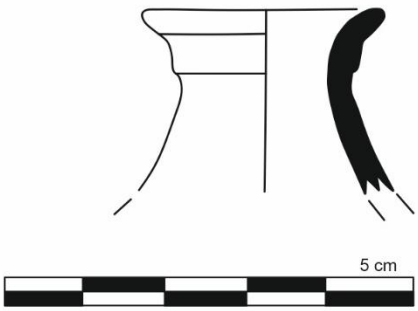

Katalog No	224
Envanter No	SBH-20/98
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 25.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Tanımlanamayan eser
Formu	Yuvarlak dipli, yarı küresel gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6) hamurlu, hamuru orta sık dokulu, orta sertlikte ve orta gözeneklidir. Hamur yoğun orta taşçık, seyrek ince kireç ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzeyin bir bölümü krem rengi astarla kaplıdır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Ağızdan dibe doğru akıtılmış olan astarın oluşturduğu soyut desen yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

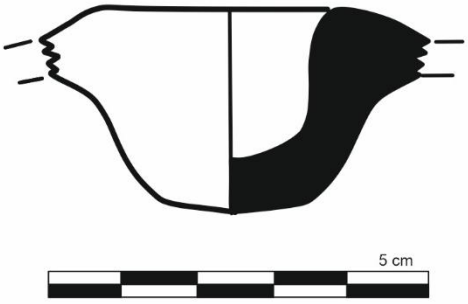

Katalog No	225
Envanter No	ASBB1-23/412
Durumu	Türü tespit edilemeyen ve biblo olduğu düşünülen eserin gövdesine ait kırık tek parçadır.
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1, 04.09. 2023
Türü	Gövde parçası
Formu	-
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (7.5 YR 6/6) hamurlu, hamuru orta sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, kum ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey astarsız olup dış yüzeyde krem renkli astarla bezeme yapılmıştır.
Sır	İç yüzey sırsız, dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Bezeme yer almamaktadır.
	Dış Yüzey: Dikey yönde uzanan kabartma şeritler ve bu şeritlerin her iki yanında yine dikey yönde sıralanan halka motifleri yer almaktadır.

Katalog No	226
Envanter No	ASBB1-23/442
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1, 10.09. 2023
Durumu	İbrik olduğu düşünülen eserin gövdesine ait kırık tek parçadır.
Türü	İbrik gövde parçası
Formu	-
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5 YR 6/8) hamurlu, hamuru orta sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur, seyrek ince kireç, kum ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey astarsızdır. Dış yüzeyde beyaz renkli astar ile bezeme yapılmıştır.
Sır	İç yüzey sırsız, dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Astar Boyama (Slip)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Bezeme yer almamaktadır.
	Dış Yüzey: Dikey yönde uzanan kazıma tekniğindeki geniş oluklar eserin etrafını çevrelemektedir. Ön tarafta iki yuvarlak delik ve ortada bir akıtmalık bölümü bulunmaktadır. Gövdenin alt tarafında ise dairesel motifler ve oval çizgilerden oluşan bezeme yer almaktadır.

10 cm

10 cm

Katalog No	227
Envanter No	SK-21/133
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları,16.09.2021
Durumu	Kâsenin ağız kısmına ait üç kırık parça birleştirilmiştir.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, dışa çekik ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:20 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, yoğun ince kum ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle dış yüzey ağız kenarına kadar beyaz renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle şeffaf renksiz, dış yüzey ağız kenarına kadar mavi renkli sırla kaplıdır. Sır mat özelliktedir. Sırda çatlaklar görülmektedir.
Süsleme Tekniği	Sıraltı Boyama
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde beyaz astarlı zemin üzerine geriye bakar vaziyette kuş figürü işlenmiş, kanadını oluşturan dilimlerin ortasına noktalar yerleştirilmiştir. Kuş figürünün etrafında kalan boşluklara çin temani motifleri işlenmiştir. Ağız kenarında ince şeritler uzanmaktadır. Ağzının uç kısmında ise diyagonal kısa çizgiler sıralanmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	228
Envanter No	SBH-22/497
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam,19.07.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, dışa çekik ağızlı, yivli ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:18 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5 YR5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ağız kenarına kadar krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey şeffaf renksiz sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda çatlaklar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Sıraltı Boyama
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Mor ve turkuaz renkli boyalarla düz ve dairesel hatlı motiflerinden oluşan kompozisyon işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

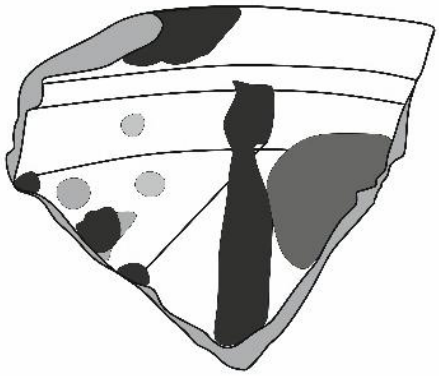

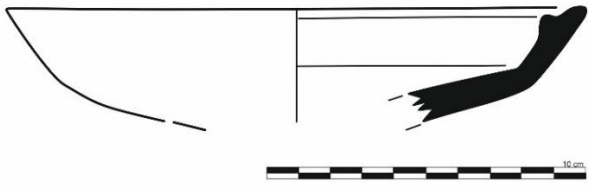

Katalog No	229
Envanter No	SBH-21/82
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 16.09.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 6 cm, Kaide yüksekliği:1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç ve kum ile çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf renksiz sırla kaplı dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda çatlaklar görülmektedir.
Süsleme Tekniği	Sıraltı Boyama
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezdeki mavi renkli madalyonun etrafına mor renkli noktalar dizilerek bezeme oluşturulmuştur. Bezemenin gövde de devam ettiği anlaşılmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır. Monogram bulunmaktadır.

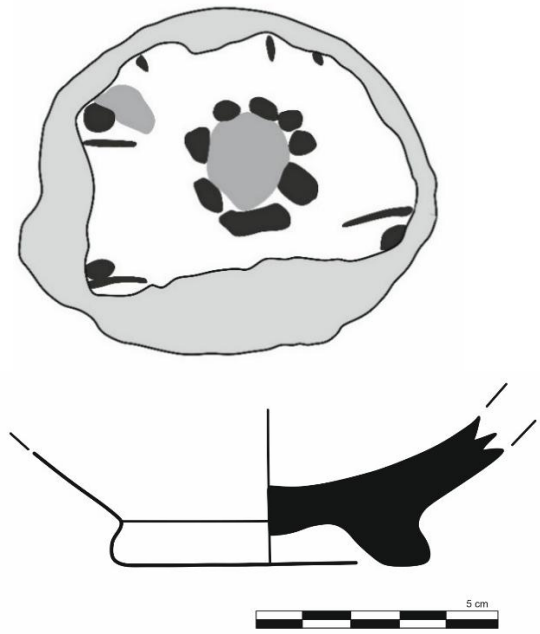

Katalog No	230
Envanter No	SBH-21/14
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 12.07.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 8 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç ve az miktarda mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf renksiz sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar görülmektedir.
Süsleme Tekniği	Sıraltı Boyama
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Beyaz astarlı zemin üzerine serbest düzende turkuaz ve mavi renkli boyalarla benek motifleri işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	231
Envanter No	SBH-22/323
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 30.06.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, dışa çekik ağızlı, yivli ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 22 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5 YR5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur orta yoğunlukta ince kireç ve kum ile seyrek ince mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	Şeffaf renkli. Sırda çatlaklar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Sıraltı Boyama
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeye mor renkli boyayla yapılmış "C" kıvrımlarından oluşan bezeme işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	232
Envanter No	SK-21/141
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 23.09.2021
Durumu	Kâsenin ağız kısmına ait kırık iki parça birleştirilmiştir.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, içe çekik ağızlı, içe-dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 22 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve kireç ile ince seyrek mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ağız kenarına kadar beyaz renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle şeffaf renksiz, dış yüzey ağız kenarına kadar mor renkli sırla kaplıdır. Sır mat özelliktedir. Sırda çatlaklar görülmektedir.
Süsleme Tekniği	Sıraltı Boyama
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede beyaz astarlı zemin üzerine ortasında nokta bulunan sivri dilimli bitkisel motif işlenmiştir. Dilimlerin arasına yine ortasında nokta bulunan daireler yerleştirilmiştir. Bezeme ağız kenarında ince bir şeritle sınırlandırılmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	233
Envanter No	SBH-21/09
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 06.07.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, düz ağızlı, içe-dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 17 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 5/8) hamurlu, hamuru gevşek dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek orta taşçık, kireç ve az miktarda mika katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç yüzey şeffaf renksiz sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar görülmektedir.
Süsleme Tekniği	Sıraltı Boyama
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdede kahverengi renkli boyayla içinde stilize palmet motifi bulunan dairesel motif, köşelerine de çin temani motifleri işlenmiştir. Dairesel motifin hemen yanında ağız kenarına doğru uzanan kalın hatlı şerit uzanmaktadır. Eserin uç kısmında düzensiz kısa diyagonal çizgiler sıralanmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	234
Envanter No	SÇ-21/45
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 30.07.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 6,5 cm, Kaide yüksekliği:1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 6/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf renksiz sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sır parlaktır.
Süsleme Tekniği	Sıraltı Boyama
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkeze dört yapraklı bitkisel motif işlenmiştir. Bu motifin yaprakları arasından uzanan ince şeritlerle gövde dört bölüme ayrılmıştır. Dilimlerden birinde dairesel formlu ince bir şerit bulunmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

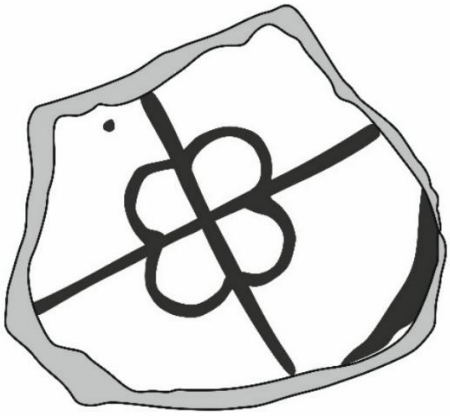

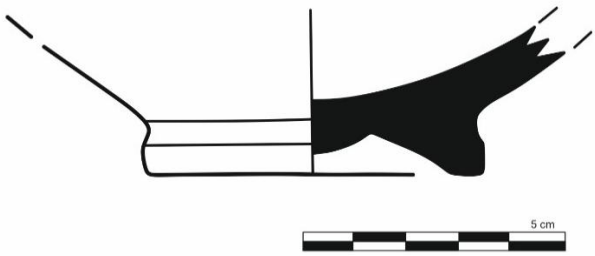

Katalog No	235
Envanter No	SÇ-20/82
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 25.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 6,5 cm, Kaide yüksekliği: 06 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey şeffaf renksiz sırla kaplı dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Sıraltı Boyama
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde ortası ağ motifiyle dolgulu madalyon yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

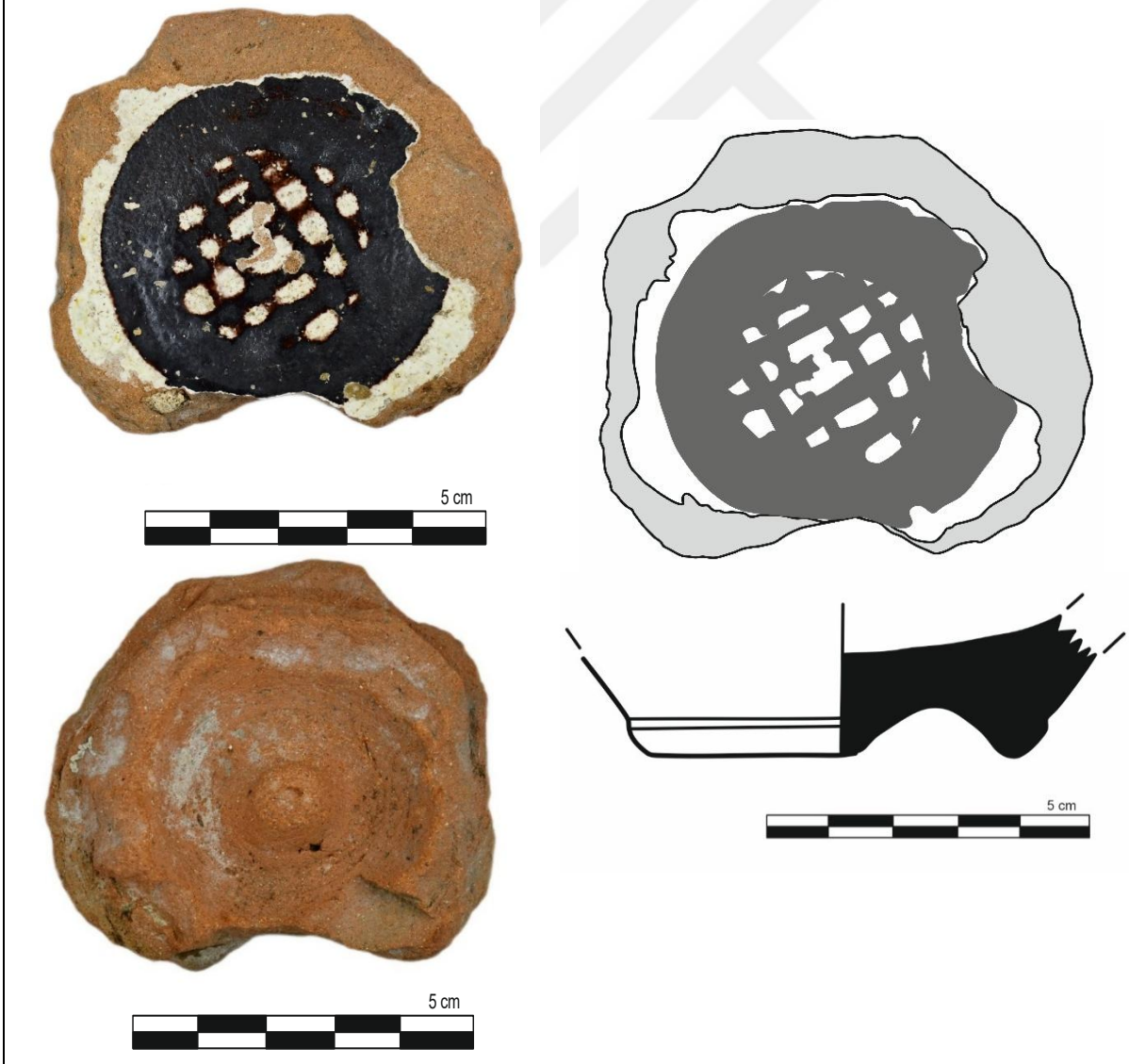

Katalog No	236
Envanter No	SBH-22/464
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 14.07.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Konik gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve çok az miktarda mika katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey şeffaf renksiz sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Sıraltı Boyama
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövde birbirini kesen düz şeritlerle bölümlere ayrılmıştır. Bu bölümlere dört yapraklı stilize bitkisel motif ve halka motifi işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	237
Envanter No	SBH-22/537
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 26.07.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	-
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 4/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur çok az kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle dış yüzey gövdenin belirli bir bölümüne kadar krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey şeffaf renksiz, dış yüzeyin bir bölümü mavi renkli sırla kaplıdır. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Sıraltı Boyama
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey**: Gövdeye birbirinin içinden geçen ince kıvrık dallar üzerine üç yapraklı bitkisel bir motif ile çin temani motifleri işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

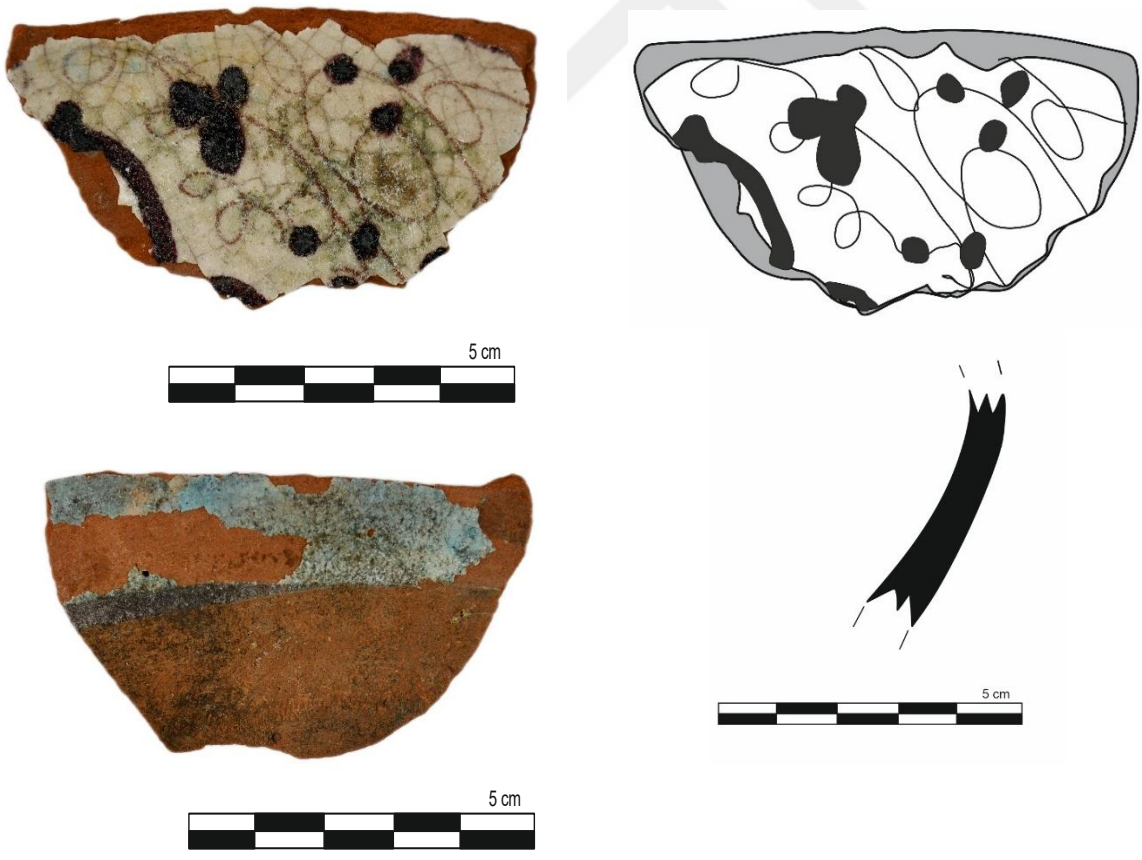

Katalog No	238
Envanter No	SÇ-21/84
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 10.08.2021
Durumu	Testinin ağız kısmına ait kırık üç parça birleştirilmiştir.
Türü	Testi ağız parçası
Formu	Dışa çekik ağızlı, içe eğik ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:11,5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 5/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey astarsız, dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey sırsız, dış yüzey şeffaf sarı sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Sıraltı Boyama
Tarihi	12.-13. yy
Bezeme	**İç yüzey:** Bezeme yer almamaktadır.
	Dış yüzey: Ağız kenarında dikey uzanan şeritlerin arası baklava dilimi motifleri ile bezenmiştir.

Katalog No	239
Envanter No	SÇ-22/149
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 25.07.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaidelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 8 cm, Kaide yüksekliği: 1,2 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 5/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek orta kireç ve kum ile seyrek ince mika katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sırda pullanma ve dökülmeler görülmektedir.
Süsleme Tekniği	Sıraltı Boyama (Turkuaz Sır Altına Siyah Boyama)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Eserin merkezine, yuvarlak dilimli bitkisel motif işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

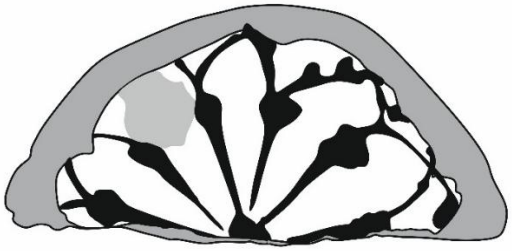

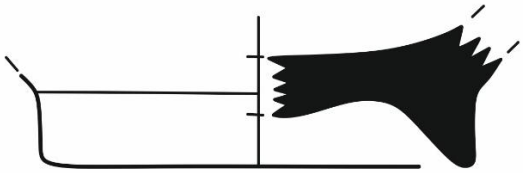

Katalog No	240
Envanter No	SBH-20/76
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam**,** 23.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:8 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (10R 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Sıraltı Boyama (Turkuaz Sır Altına Siyah Boyama)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey**: Merkezde, ağ motifi dolgulu madalyondan her iki yöne doğru rumi motifi ile sonlanan dallar uzanmaktadır. Bu dallar arasında geriye bakar vaziyette bir kuş figürü işlenmiştir. Kuşun etrafı kıvrık dallarla çevrilmiştir. Kıvrık dallardan uzanan çizgisel hatla gövdedeki bezemeye bağlanmıştır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	241
Envanter No	SBH-22/151
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 22.06.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:7 cm, Kaide yüksekliği:1,5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 5/8) hamurlu, hamuru orta dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur mika, ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir. Üç ayak izi bulunmaktadır.
Süsleme Tekniği	Sıraltı Boyama (Turkuaz Sır Altına Siyah Boyama)
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde farklı yönlere uzanan, farklı kalınlıklardaki hatlardan oluşan motif yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

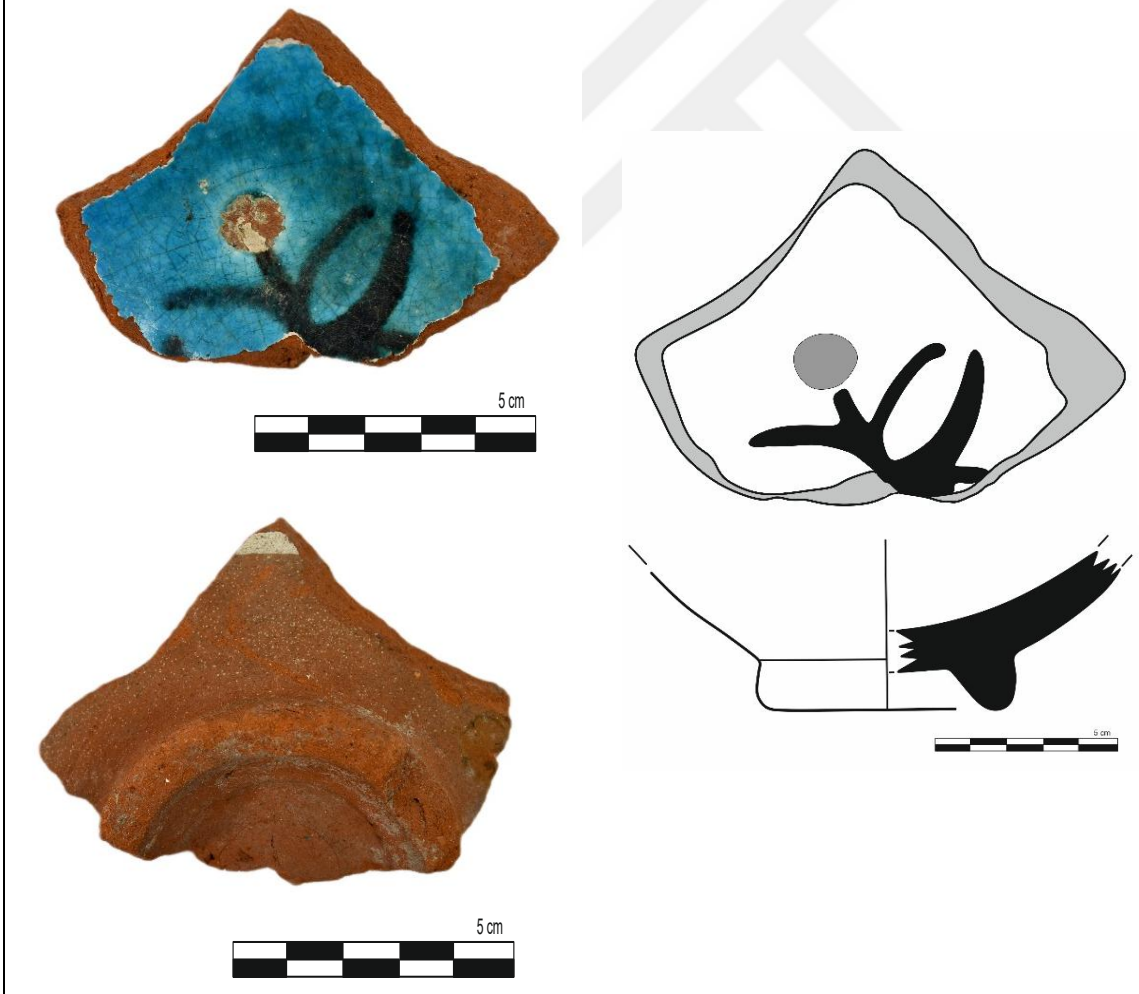

Katalog No	242
Envanter No	SBH-20-40
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 15.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:8 cm, Kaide yüksekliği:1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir. Üçayak izi bulunmaktadır.
Süsleme Tekniği	(Sıraltı Boyama) Turkuaz Sıraltına Siyah Boyama
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde kalın hatlı çizgilerle oluşturulan motifin içerisi sonsuzluk ekseninde küçük noktalarla süslenmiştir. Motifin yanında kalan boşlukta ise yaprak olduğu düşünülen bir motif yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

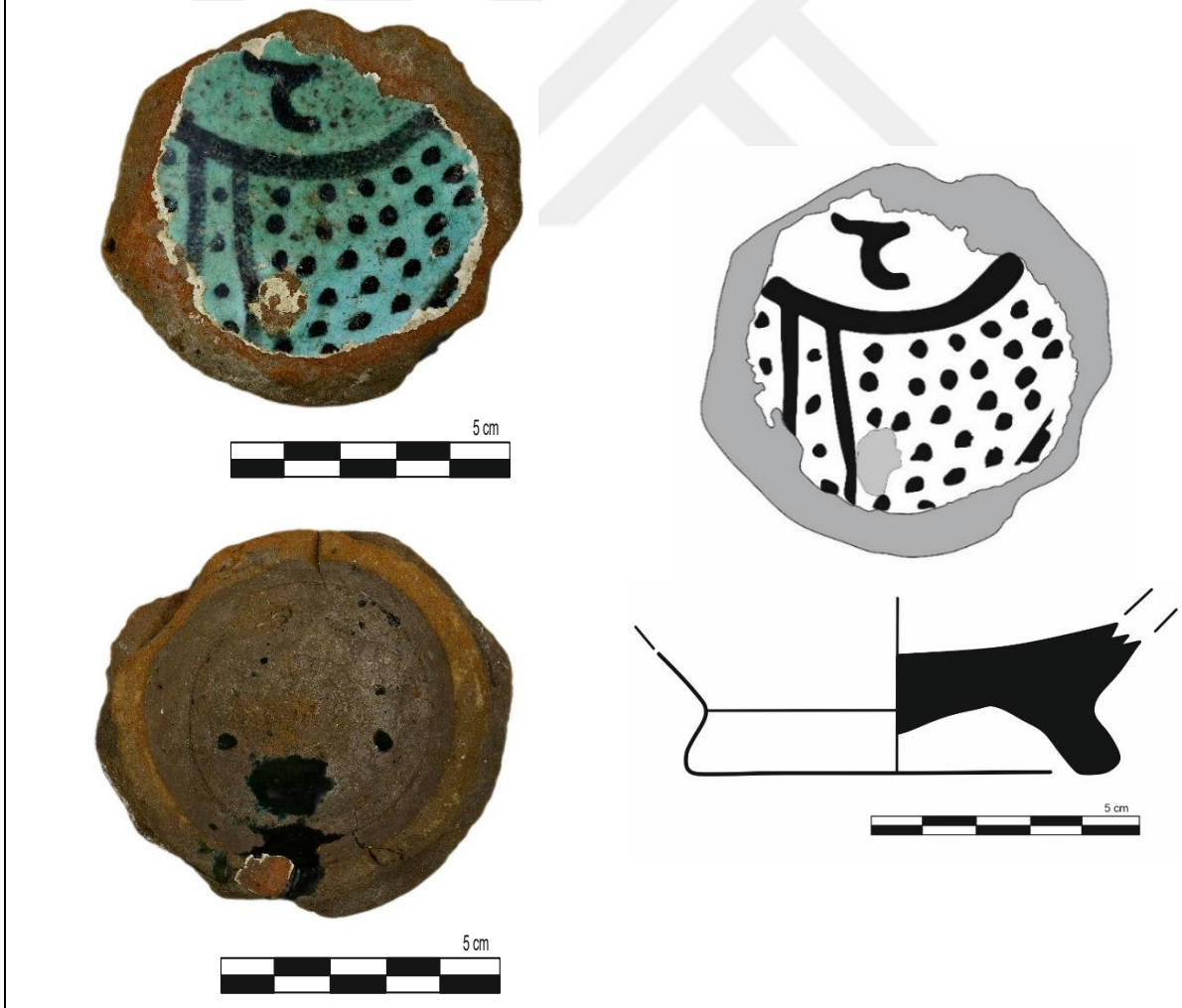

Katalog No	243
Envanter No	EMC-20/70
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Ebu'l Manuçehr Cami, 16.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, düz ağızlı, içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 22 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Sarımsı kırmızı (5 YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç katkılıdır**.**
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç ve dış yüzey turkuaz renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar meydan gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Sıraltı Boyama (Turkuaz Sır Altına Siyah Boyama)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Ağız kenarı bordüründe ters "S" şeklindeki motifler sıralanmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

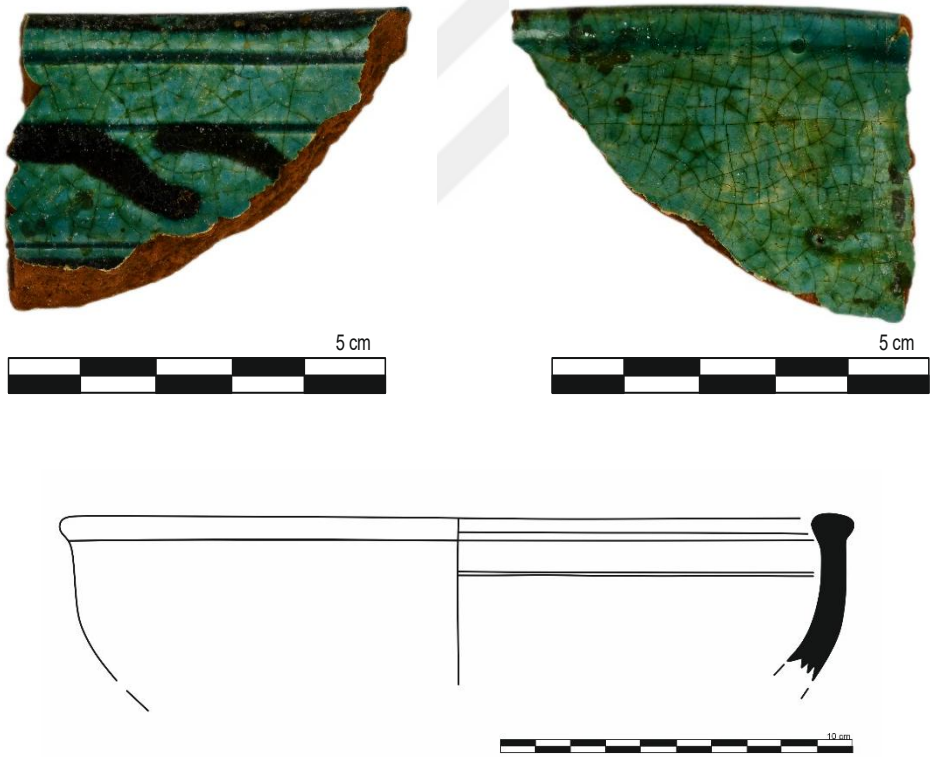

Katalog No	244
Envanter No	SÇ-20/159
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı,10.09.2020
Durumu	Türü tespit edilemeyen eserin gövdesine ait kırık iki parça birleştirilmiştir.
Türü	Gövde parçası
Formu	Yarı küresel gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N 7.5YR 1/9) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç yüzey açık mavi opak sırla, dış yüzey şeffaf turkuaz renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Sıraltı Boyama (Turkuaz Sır Altına Siyah Boyama)
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey**: Bezeme yer almamaktadır.
	Dış Yüzey: Gövdeyi yatay doğrultuda çevreleyen kalın hatlı, bordürün üzerinde kısa çizgiler sıralanmaktadır.

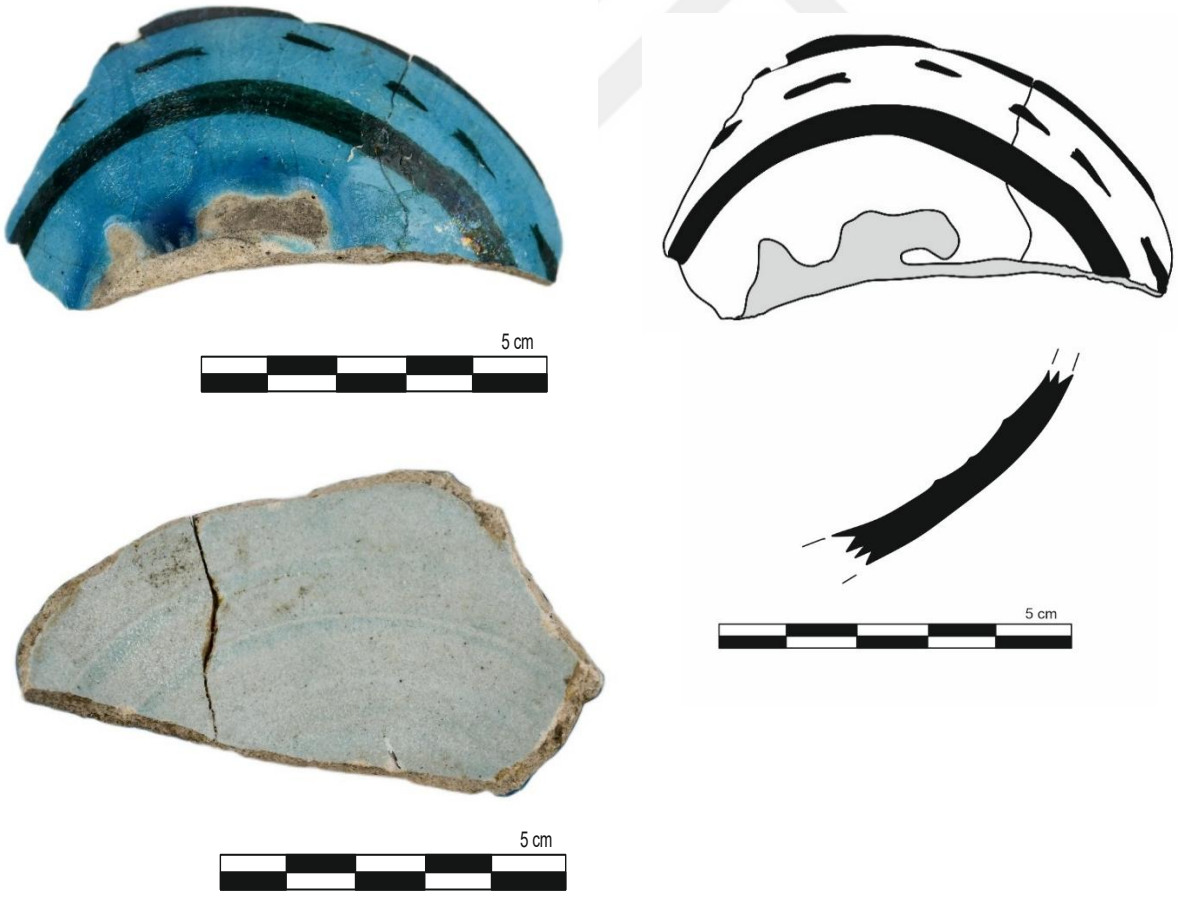

Katalog No	245
Envanter No	SÇ-23/198
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 07.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Dış bükey gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N.9.5) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey şeffaf turkuaz renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Sıraltı Boyama (Turkuaz Sır Altına Siyah Boyama)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Bezeme yer almamaktadır.
	Dış Yüzey: Dikey yönde uzanan şeritlerin içerisine yazı ibaresi ve soyut motifler işlenmiştir.

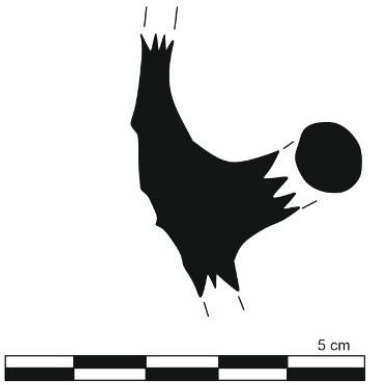

Katalog No	246
Envanter No	SÇ-21/96
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 16.08.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kapak parçası
Formu	Konik silindirik formludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 20 cm,
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 5/8) hamurlu, hamuru gevşek dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç ve taşçık ile çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey astarsız, dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey sırsız, dış yüzey şeffaf turkuaz renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Sıraltı Boyama (Turkuaz Sır Altına Siyah Boyama)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Bezeme yer almamaktadır.
	Dış Yüzey: Kapağın kenarı üçgen şeklindeki dilimlere ayrılmıştır. Dilimlere ardışık olarak ağ tarama motifi ile stilize bitkisel motif işlenmiştir. Üst kısımda çizgisel bezemenin bir kısmı görülmektedir.

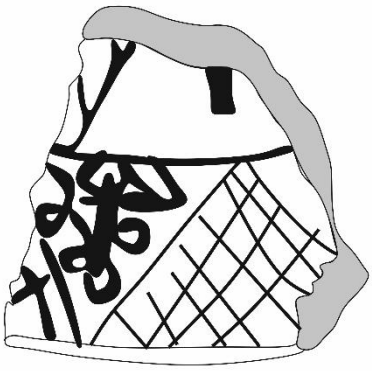

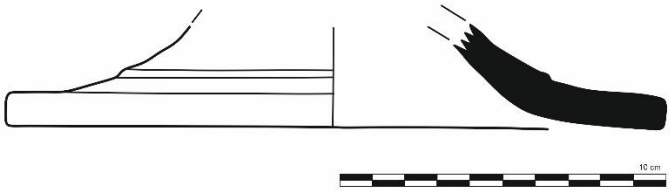

Katalog No	247
Envanter No	SK-22/18
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 20.06.2022
Durumu	Kâsenin gövde kısmına ait kırık iki parça birleştirilememiştir.
Türü	Kâse gövde parçaları
Formu	Konik gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık sarı (N 2.5 Y2/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey şeffaf renksiz sırla kaplanmıştır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar ve dökülmeler görülmektedir. Sırda pullanma meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Sıraltı Boyama
Tarihi	13.-14. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövde, diyagonal ince çizgisel hatlarla bölümlere ayrılmıştır. Bölümlerin içerisinde her iki yöne uzanan dilimli yapraklara sahip bitkisel bezeme işlenmiştir. Bezemenin üstünde sırasıyla aralarında noktalar olan sivri yapraklı ve onun üzerinde daire motiflerinin sıralandığı iki sıra şerit yer almaktadır.
	Dış Yüzey: En altta paralel iki şerit yer almaktadır. Şeritlerin üzerinde, dikey ve diyagonal olarak uzanan ince dalların aralarına siyah ve mavi renkli beneklerin işlendiği bahar dallarını anımsatan bezeme işlenmiştir.

Katalog No	248
Envanter No	SBH-20/92
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 23.07.2020
Durumu	Kâseye ait kırık iki parça birleştirilmiştir.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, dışa çekik ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 12 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N2.5Y2/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur çok az ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey şeffaf renksiz sırla kaplanmıştır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda pullanmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Sıraltı Boyama
Tarihi	13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdenin çokgen formunu oluşturan bölümler ince şeritlerle belirlenmiştir. Dilimlerin içerisinde dikey yönde uzanan ince dallar üzerine siyah ve mavi beneklerden oluşan bahar dallarını anımsatan bir düzenleme görülmektedir**.** Motif ağız kenarında, içerisinde dairesel motiflerin sıralandığı şeritle sınırlandırılmıştır. Parçanın devam eden diliminde farklı bir bezemenin yer aldığı görülmektedir.
	Dış Yüzey: İç yüzeydeki bahar dallarını anımsatan düzenleme eserin dış yüzeyinde de tekrar etmektedir.

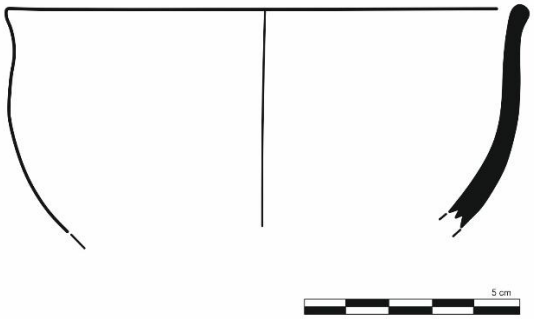

Katalog No	249
Envanter No	AKSD-20/88
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aslanlı Kapı Sur Dibi-22.09.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	İç bükey gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Çok açık kahverengi, (N 10 YR/2/8.5) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç yüzey şeffaf renksiz, dış yüzey opak beyaz sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Sıraltı Boyama
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Bezeme yer almamaktadır.
	Dış Yüzey: Dikey yönde sırası ile dörtlü benekler, düz çizgi ve yarım dairelerin ters yerleştirilmesiyle oluşturulmuş geometrik bezeme yer almaktadır.

Katalog No	250
Envanter No	SK-20/122
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları,18.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	İç bükey gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (10 YR 2/8.5) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey şeffaf renksiz sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Sıraltı Boyama
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey**: Bezeme yer almamaktadır.
	Dış Yüzey: Dikey yönde uzanan kobalt mavisi ince şeritlerle bezenmiştir.

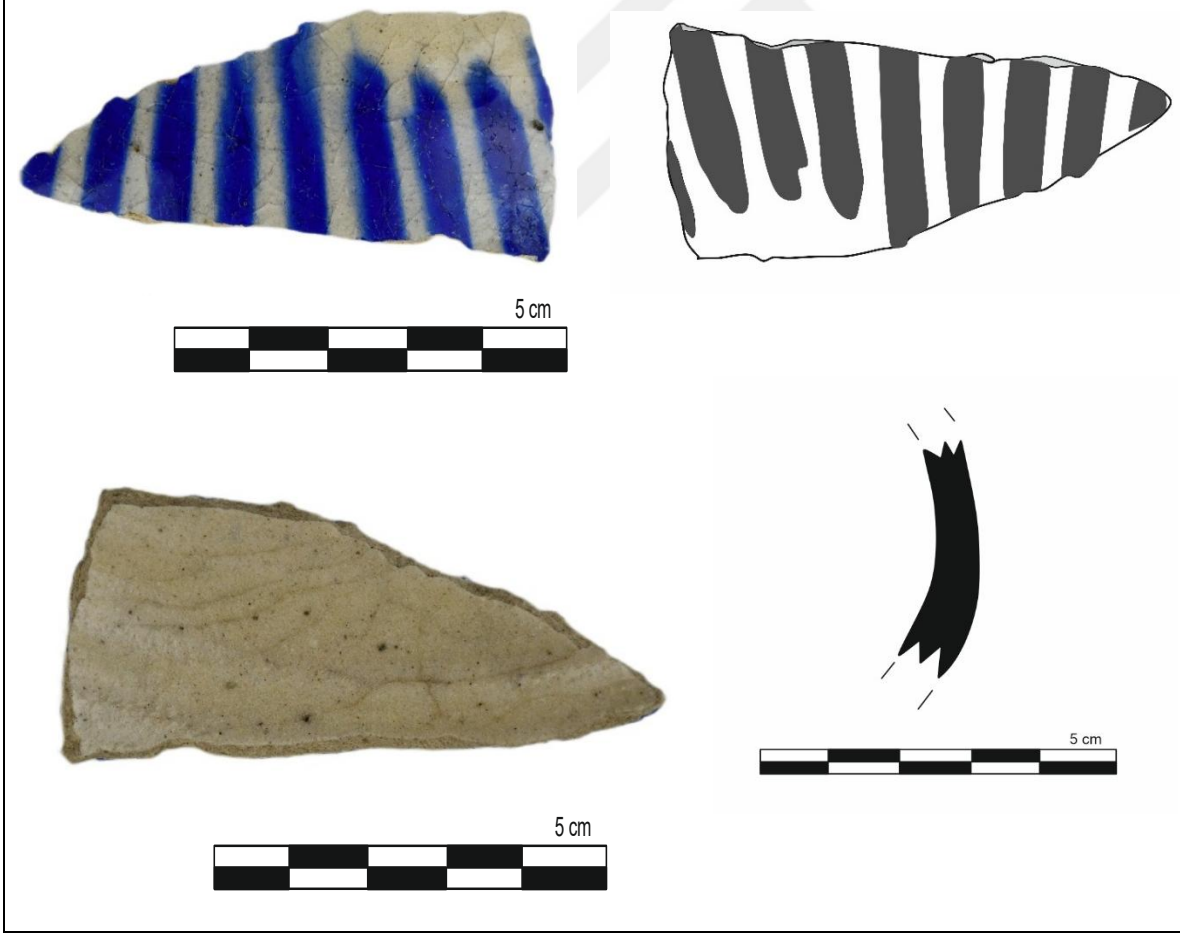

Katalog No	251
Envanter No	SM-22/66
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Mezarlığı, 12.09.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kavanoz ağız parçası
Formu	Düz ağızlı, içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 14 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N/9) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey opak beyaz renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda pullanmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Sıraltı Boyama
Tarihi	12-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Dikey yönde uzanan kobalt mavisi renkli ince şeritlerle bezenmiştir.
	Dış Yüzey: Gövdede iç yüzey ile aynı bezeme işlenmiştir. Ağız kenarında ise Arap harflerinden oluşan yazı kuşağı yer almaktadır.

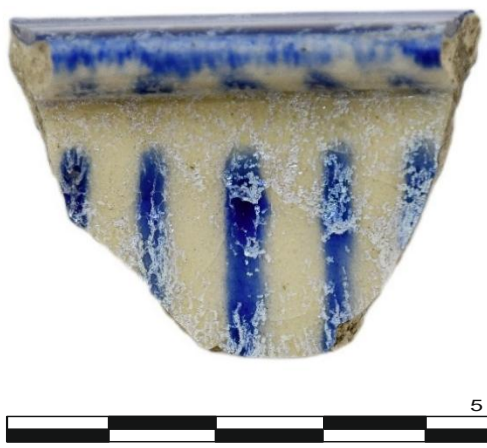

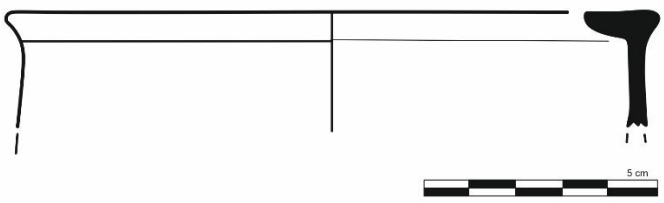

Katalog No	252
Envanter No	SÇ-20/01
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 25.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kavanoz ağız parçası
Formu	Düz ağızlı, içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:14 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N/9) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey beyaz renkli opak sırla kaplanmıştır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda pullanmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Sıraltı Boyama
Tarihi	12-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Dikey yönde uzanan kobalt mavisi renkli ince şeritlerle bezenmiştir.
	Dış Yüzey: Gövdede iç yüzey ile aynı bezeme işlenmiş ağız kenarında ise Arap harflerinden oluşan yazı kuşağı yer almaktadır.

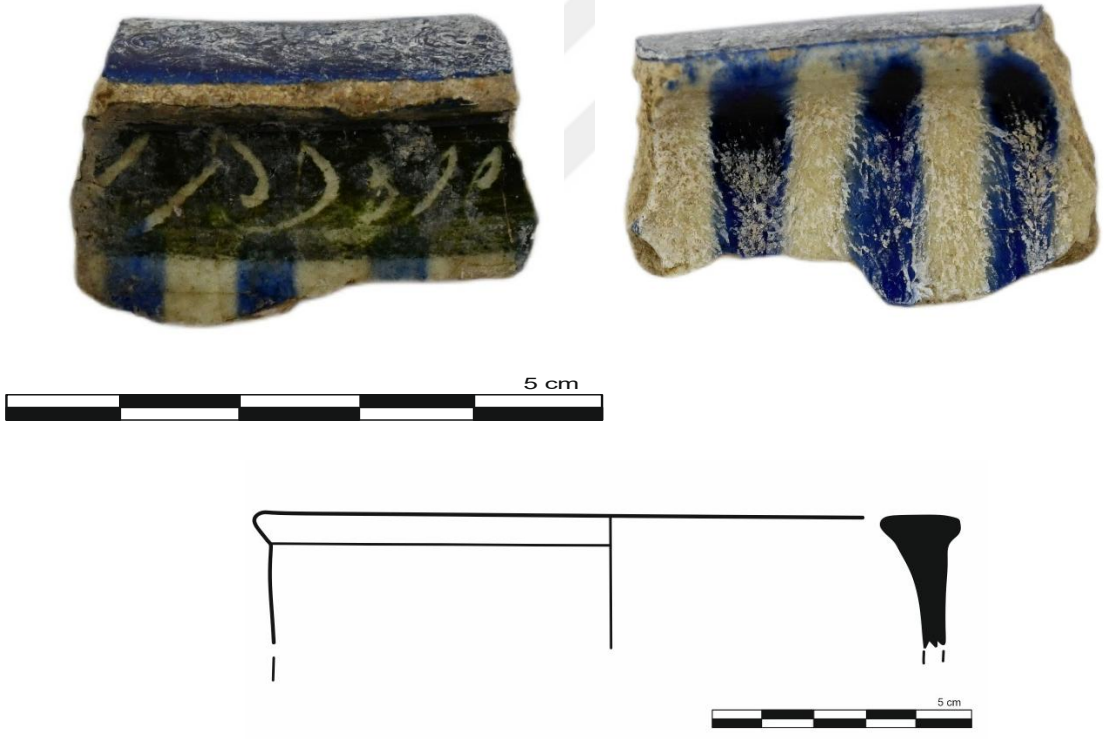

Katalog No	253
Envanter No	ASBB-1-23/204
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1,18.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Tabak ağız parçası
Formu	Yayvan gövdeli, dışa çekik ağızlı, sivri ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 15 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N.9) hamurlu, hamuru sık dokulu, çok sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey şeffaf renksiz sırla kaplıdır. Sır mat özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Sıraltı Boyama
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Ağız kısmından gövdeye doğru mavi boyayla yapılmış kalın hatlı bir şerit uzanmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

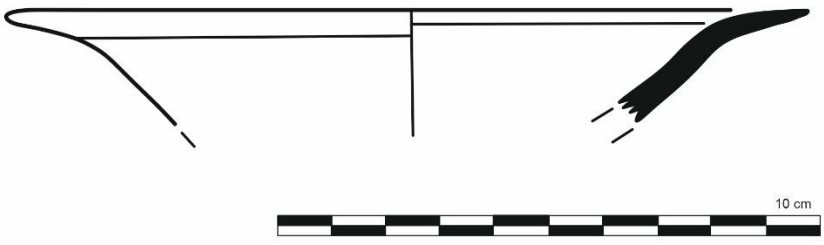

Katalog No	254
Envanter No	EMC-20/78
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Ebu'l Manuçehr Cami, 16.07. 2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Orta halka kaideli, basık yarı küresel gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:7 cm, Kaide yüksekliği: 1,5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek orta kireç, taşçık, kum ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	Koyu yeşil. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir. Üç ayak izi bulunmaktadır.
Süsleme Tekniği	Sıraltı Boyama
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde yer alan madalyonun içinde nokta ve etrafında gövdeye doğru uzanan dilimlerden oluşan bezeme yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

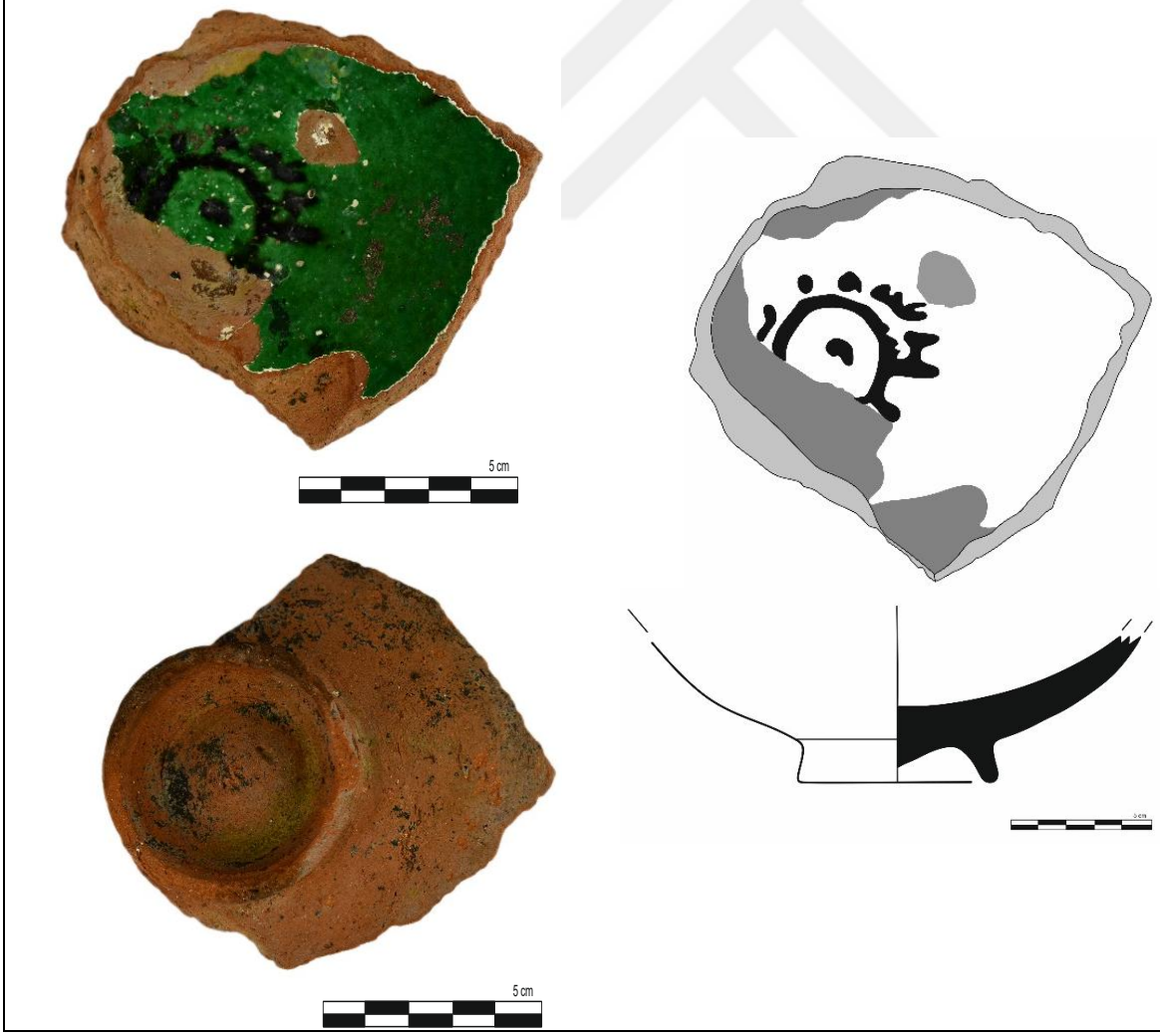

Katalog No	255
Envanter No	SK-20/180
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 10.09.2020
Durumu	Kâsenin ağız dip ve gövde kısmına ait kırık dört parçadan üçü birleştirilebilmiştir. Sadece ağız kenarına ait bir parça birleştirilememiştir.
Türü	Kâse
Formu	Orta halka kaideli, yarı küresel gövdeli, içe çekik ağızlı içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 23. cm, Dip çapı: 9,5 cm, Yüksekliği: 9,5 cm, Kaide yüksekliği:1,5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10 R 4/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum, kireç ve çok az miktarda mika katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey beyaz renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç ve dış yüzey koyu yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Üç ayak izi bulunmaktadır.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

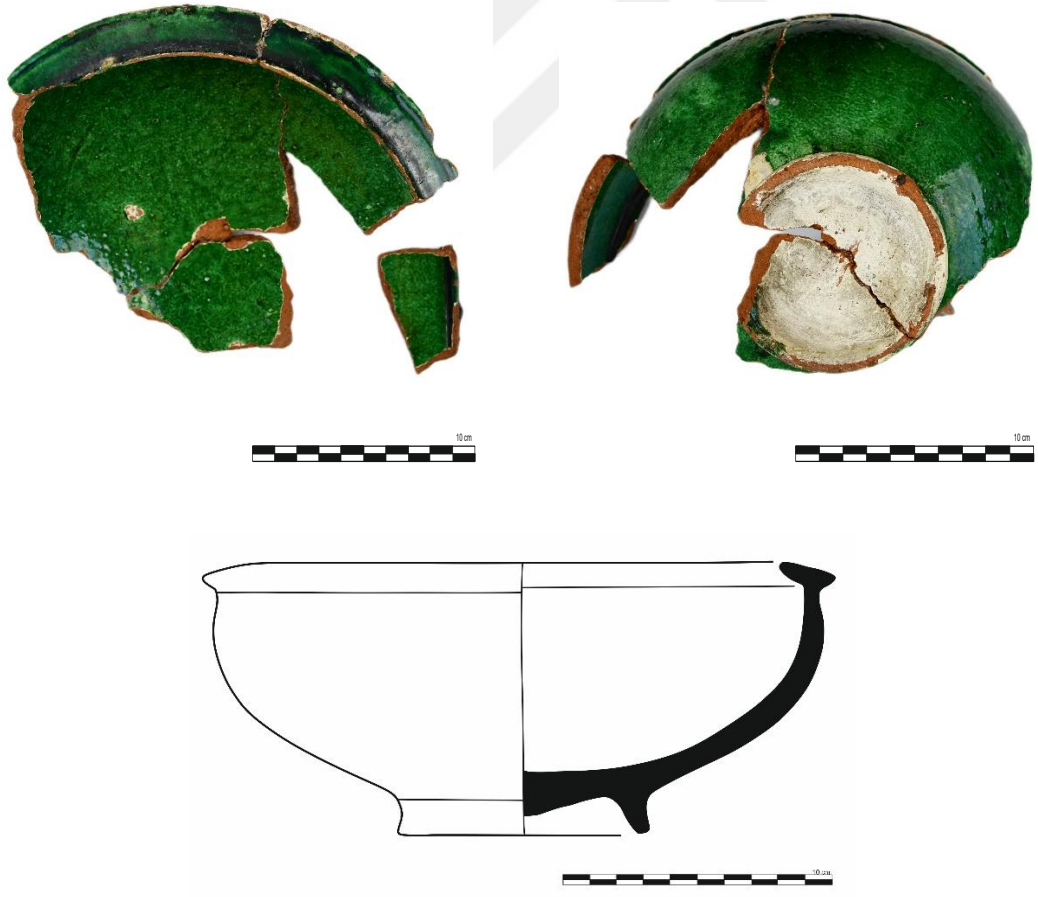

Katalog No	256
Envanter No	SÇ-21/60
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 24.08.2021
Durumu	Eserin dip ve ağız kısmına ait iki kırık parça birleştirilmiştir.
Türü	Kâse
Formu	Alçak halka kaideli, yarı küresel gövdeli, düz ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Dip çapı:7 cm, Ağız çapı: 15 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve orta gözeneklidir. Hamur yoğun orta taşçık, ince seyrek kireç ve mika katkılıdır.
Astar	Dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey hardal sarısı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

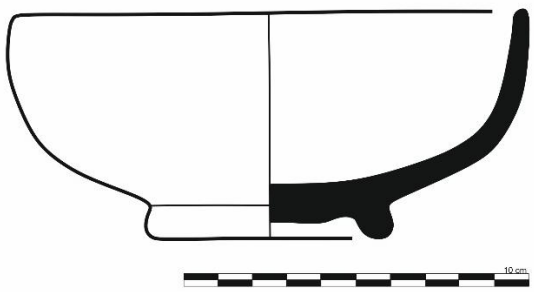

Katalog No	257
Envanter No	SÇ-22/103
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 19.07.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse/Çanak
Formu	Dış bükey gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle dış yüzey ağız kenarına kadar krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzeyde ise sır kalıntıları mevcuttur. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

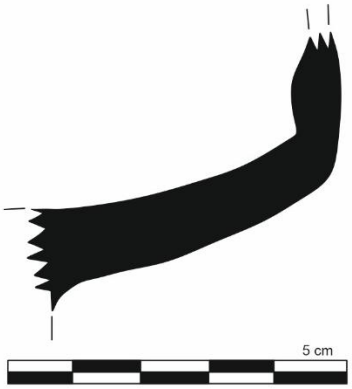

Katalog No	258
Envanter No	EMC-20/142
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Ebu'l Manuçehr Cami,11.08.2020
Durumu	Çömleğin gövde ve ağız kenarına ait kırık üç parça birleştirilmiştir.
Türü	Çömlek ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, düz ağızlı, dışa kalınlaştırılmış ağız uçlu, dikey kulpludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 20 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR 6/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve kireç ile seyrek ince şamot katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç ve dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

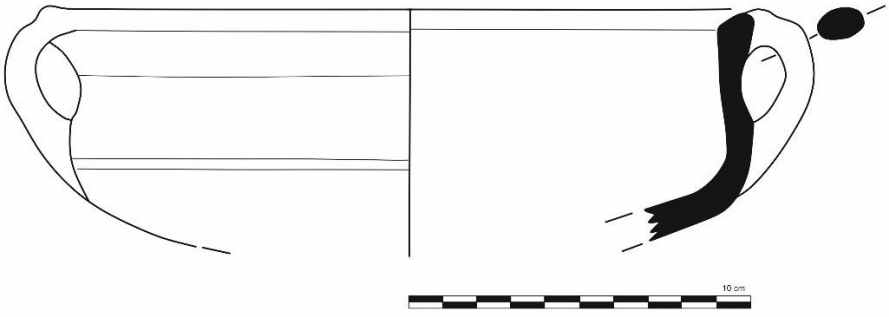

Katalog No	259
Envanter No	SÇ-20/132
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 03.09.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Küp ağız parçası
Formu	İçe çekik ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 28 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR 6/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç, mika ve kuvars katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç ve dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Bezeme bulunmamaktadır.
	Dış Yüzey: Kabartma bordürün üzerinde zikzak motifi bulunmaktadır.

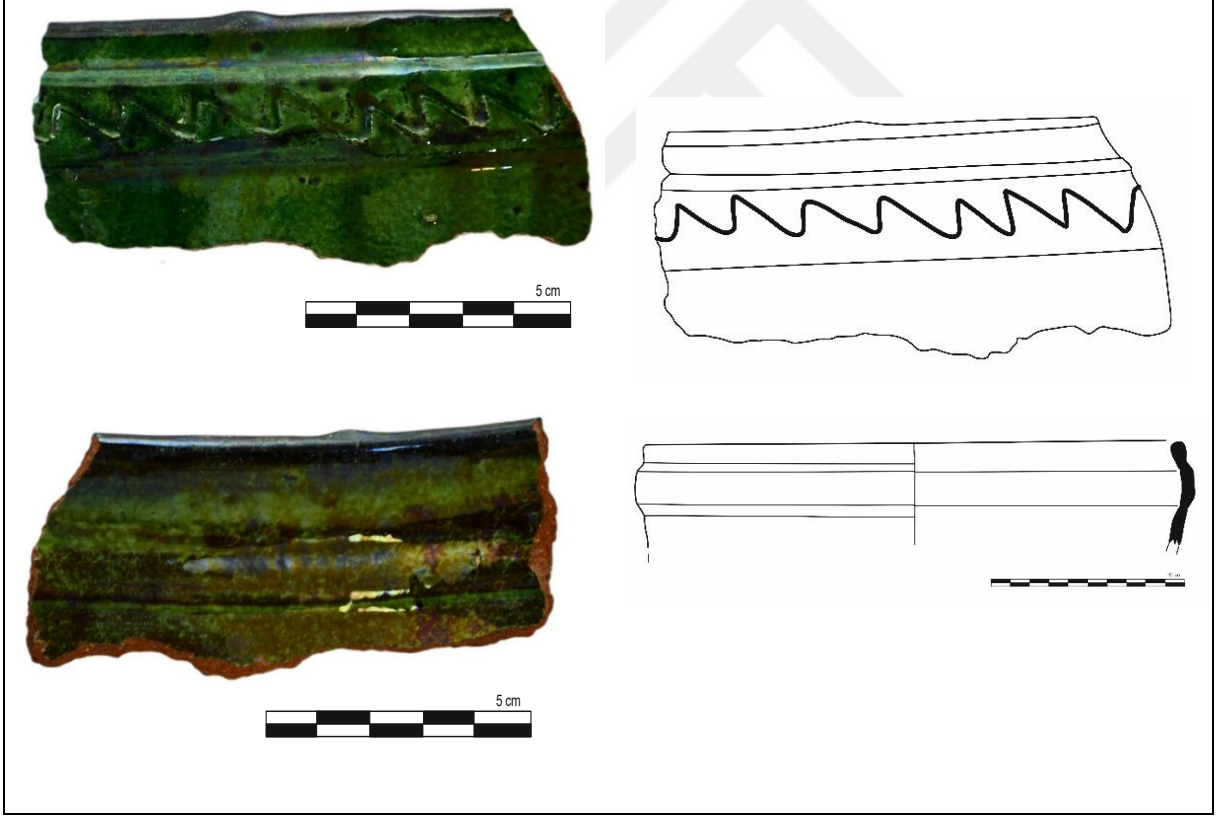

Katalog No	260
Envanter No	SBH-21/106
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 17.08.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, dışa çekik ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:14 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 6/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç, seyrek ince kum ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle dış yüzeyde ağız kenarının bir bölümü krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey mor renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

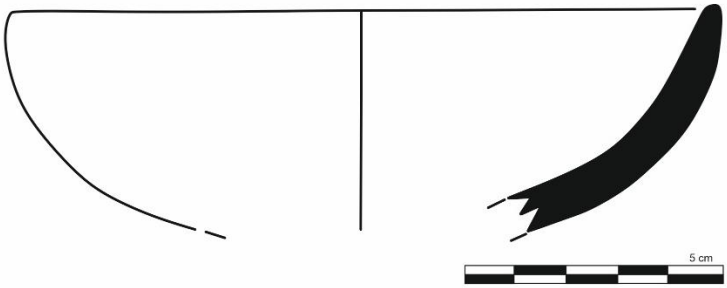

Katalog No	261
Envanter No	SBH-22/399
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 05.07. 2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, düz ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:13 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR5/6) hamurlu, hamuru sık dokulu ve az gözeneklidir. Hamur seyrek orta ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey tümüyle dış yüzeyde ağız kenarının bir bölümü yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	262
Envanter No	SBH-22/757
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 09.09.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Konik gövdeli, dışa çekik ağızlı, yivli ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:15 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Sarı (10YR7/4) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, mika ve şamot katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle dış yüzey gövdeye kadar krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle dış yüzey ağız kenarına kadar yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	263
Envanter No	SBH-22/331
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 30.06.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, düz ağızlı ve yivli ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 20 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (10R6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve orta gözeneklidir. Hamur orta yoğunlukta ince kireç ve seyrek ince mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda bozulmalar ve çatlaklar meydana gelmiştir**.**
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

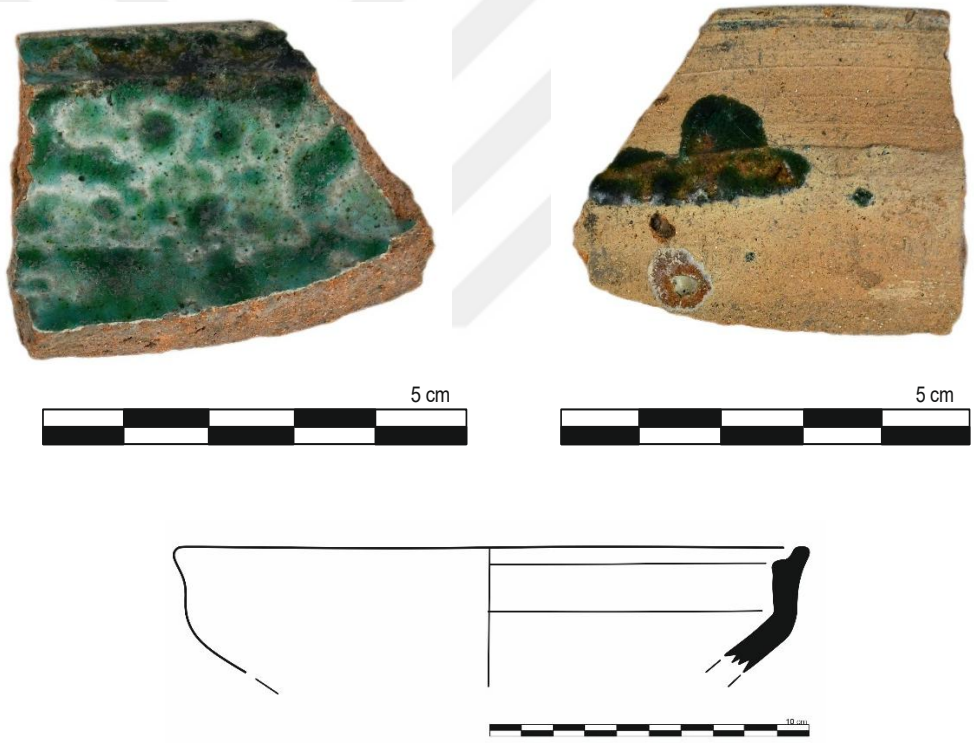

Katalog No	264
Envanter No	SBH-22/361
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam**,** 01.07.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, düz ağızlı, dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 8 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Koyu kahverengi (7.5YR4/3) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, ot ve mika katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey tümüyle krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle dış yüzey ağız kenarına kadar yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

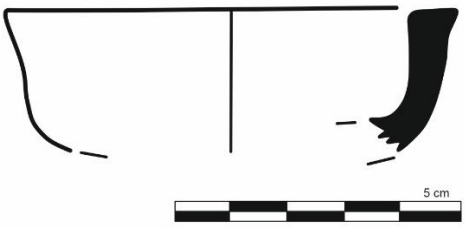

Katalog No	265
Envanter No	SBH-20/134
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 17.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, kavisli ağız kenarlı ve içe çekik ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:7 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Pembemsi gri (10 YR 7/2) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey koyu yeşil renkli sırla kaplanmıştır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

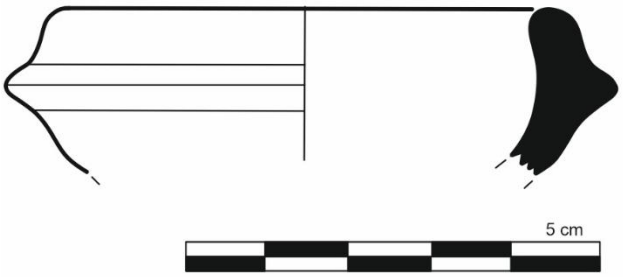

Katalog No	266
Envanter No	SÇ-23-496
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı
Durumu	Kâsenin ağız ve gövde kısmına ait kırık on beş parçadan sadece beş parça birleştirilmiştir.
Türü	Çömlek ağız ve gövde parçalarından oluşmaktadır.
Formu	Düz ağızlı, içe eğik ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 24 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N/9.5) hamurlu, hamuru sık dokulu sert ve az gözeneklidir. Katkı maddesi tespit edilememiştir.
Astar	-
Sır	İç yüzey turkuaz ve kobalt renkli sırla, dış yüzey ise sadece kobalt mavisi renkli sırla kaplıdır.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

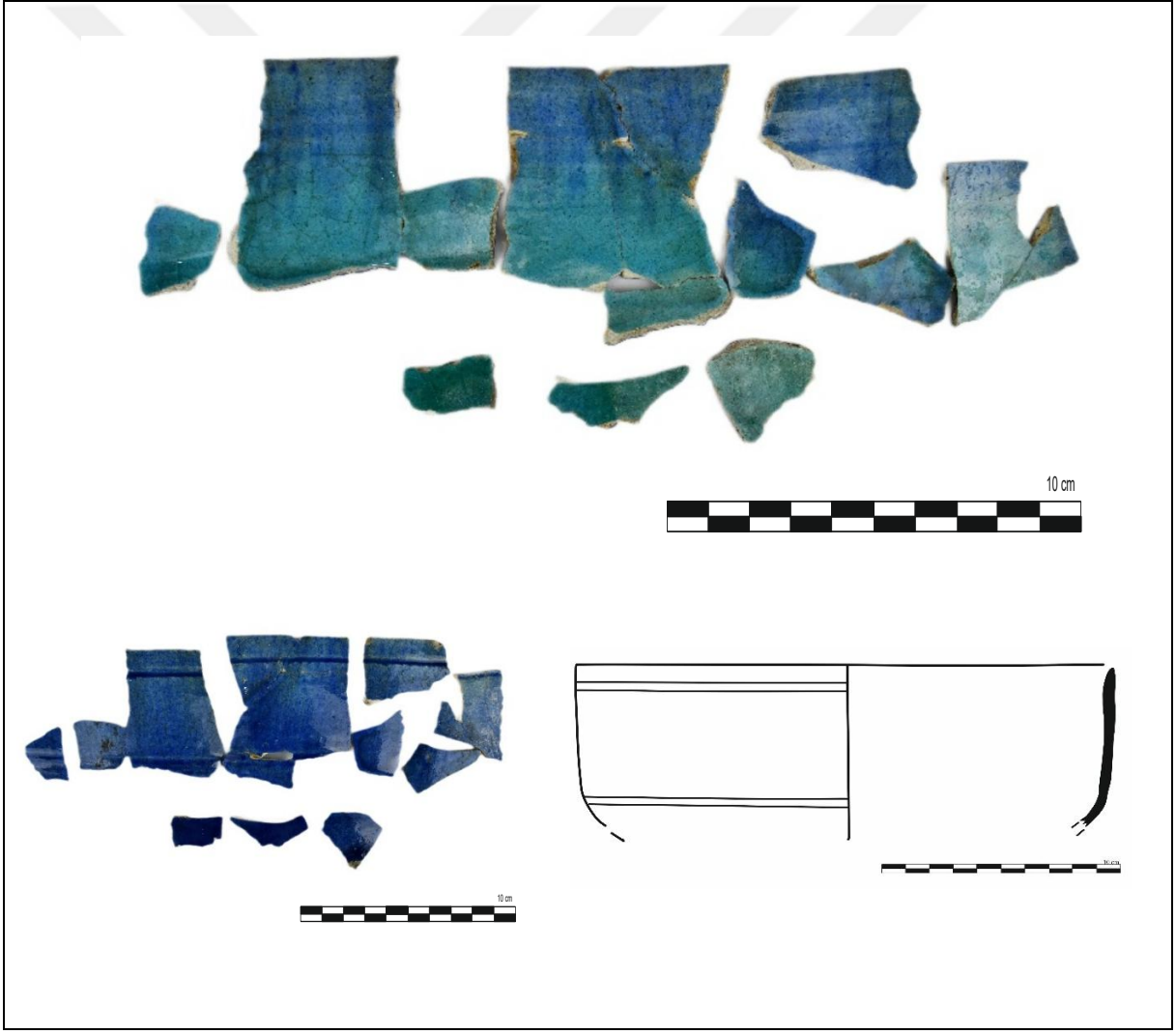

Katalog No	267
Envanter No	SÇ-23/420
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 09.08.2023
Durumu	Ağız ve gövde kısmına ait kırık on üç parçadan sadece iki parça birleştirilmiştir.
Türü	Ağız ve gövde parçası
Formu	İç bükey gövde formlu, düz ağızlı, dışa eğik ağız uçludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N2.5Y2/8) hamurlu, hamuru orta sıklıkta, orta sert ve gevşek dokuludur. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey turkuaz renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Bezeme yer almamaktadır.
	Dış Yüzey: Ağız kenarında ve gövdede barbutin tekniği ile yapılmış bezeme bulunmaktadır.

Katalog No	268
Envanter No	SK-22/262
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 27.09.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Yüksek halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 10 cm, Kaide yüksekliği: 2 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kahverengi (7.5YR6/4) hamurlu, hamuru orta sıklıkta, orta sert dokulu ve orta gözeneklidir. Hamur yoğun orta kireç, taşçık ve ince şamot ile çok az miktarda mika ve kuvars katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey mor renkli sırla kaplı dış yüzey sırsızdır. Sırda bozulmalar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

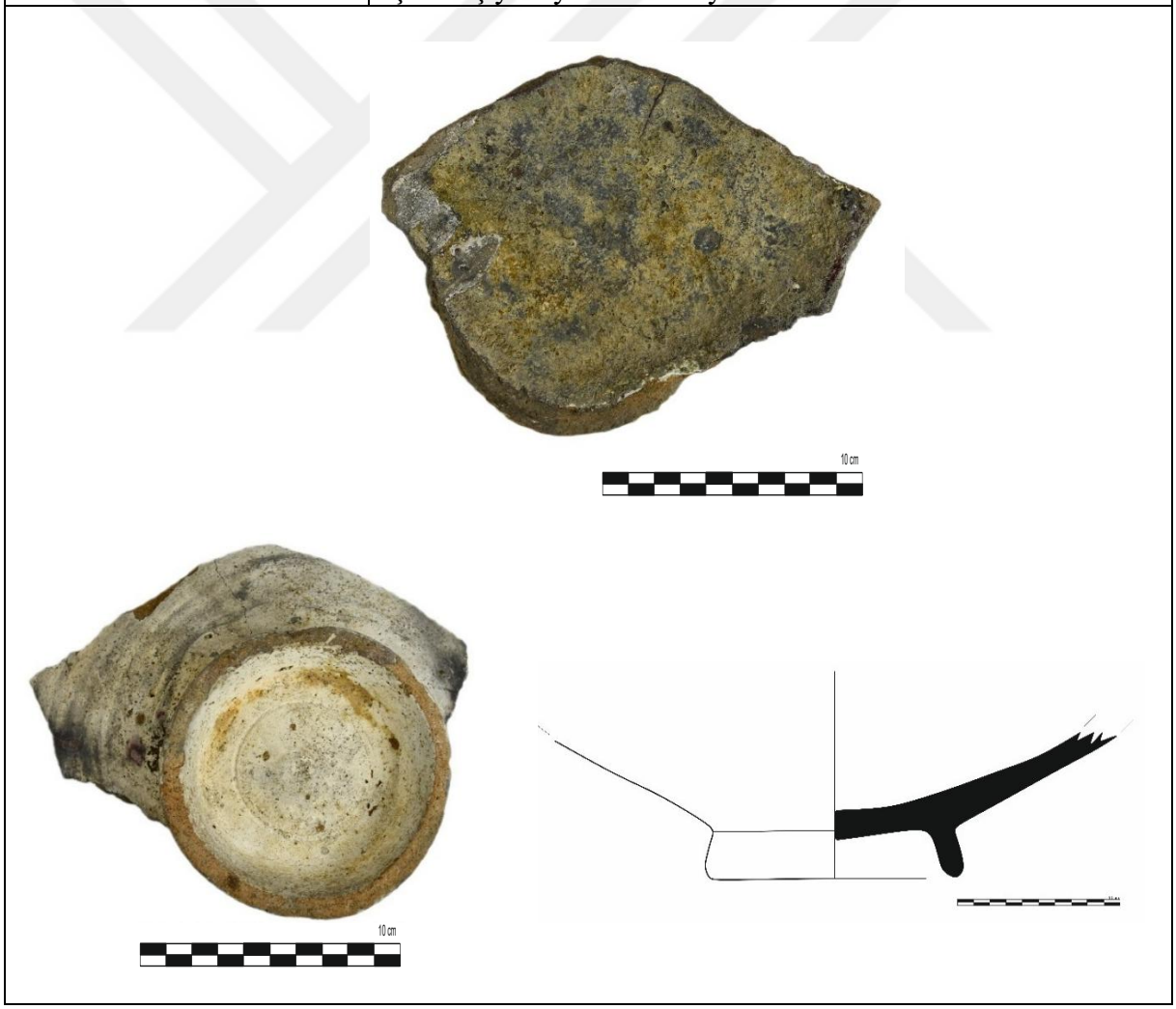

Katalog No	269
Envanter No	SBH-20/97
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 25.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, yarı küresel gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:10 cm, Kaide yüksekliği: 1cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (7.5 YR 7/4) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve çok az kuvars katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç ve dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda bozulmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

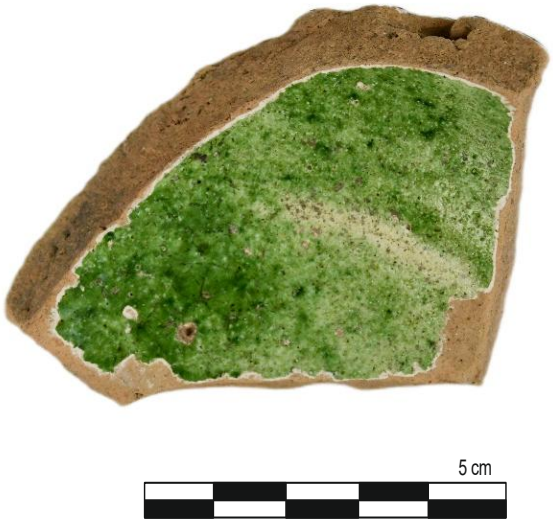

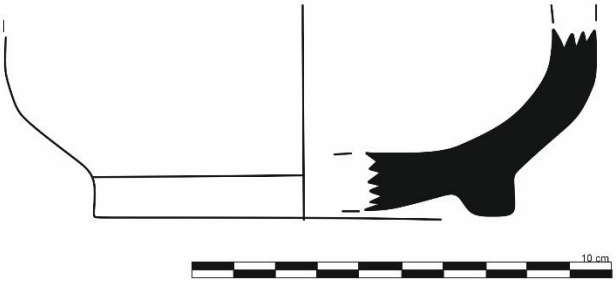

Katalog No	270
Envanter No	ASBB-1-23/282
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1, 23.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 8 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (2.5 Y/1/8.5) hamurlu, hamuru orta sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir.
Astar	-
Sır	İç yüzey kobalt mavisi sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

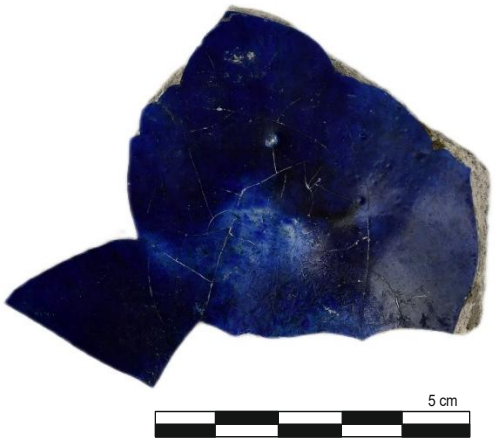

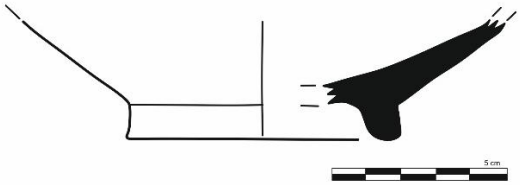

Katalog No	271
Envanter No	SÇ-21/60
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 18.08.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 6 cm, Kaide yüksekliği:1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kahverengi (10YR/2/8.5/) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey turkuaz renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

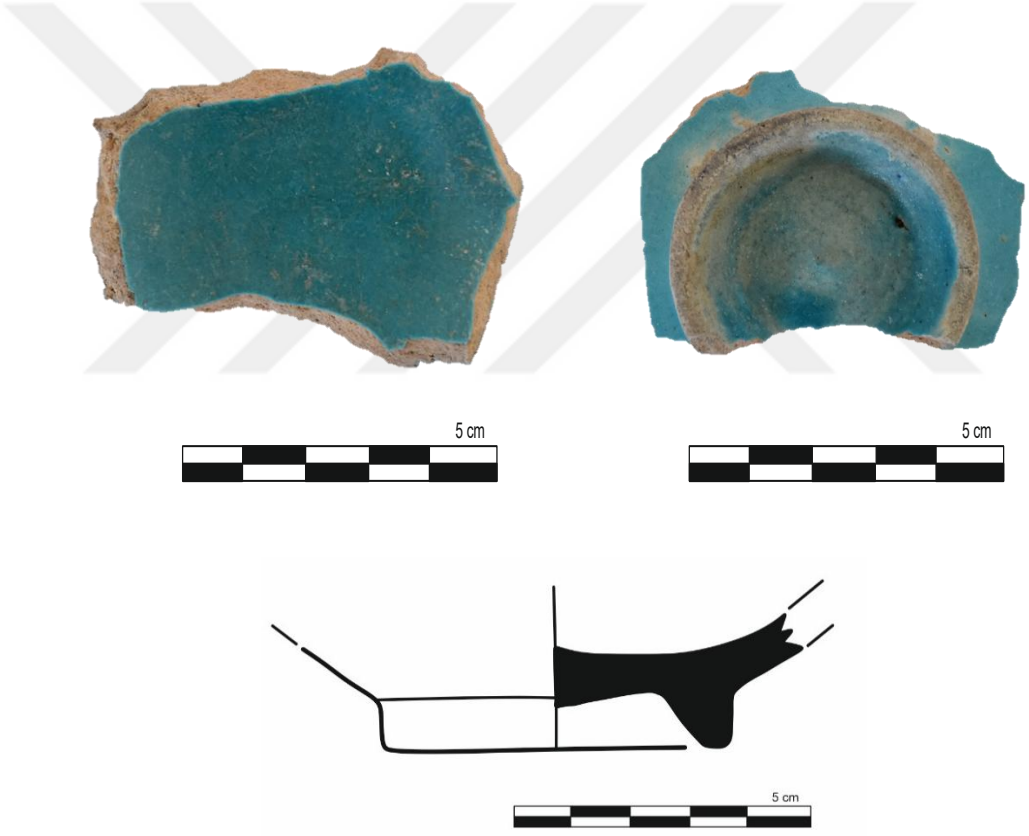

Katalog No	272
Envanter No	SBH-23/76
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 24.07.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 5 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Çok açık kahverengi (10 YR/8/2) hamurlu, hamuru orta sık, orta sert dokulu ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sırda kabarmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

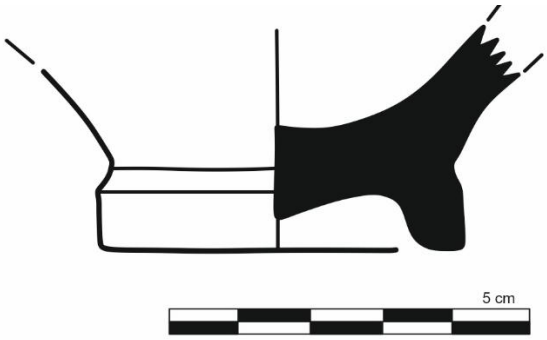

Katalog No	273
Envanter No	ASBB-1-23/189
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1, 17.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 9 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık portakal sarı (N 10 YR 2/9) hamurlu, hamuru orta sık, gevşek dokulu ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç yüzey şeffaf açık turkuaz renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda bozulmalar ve çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

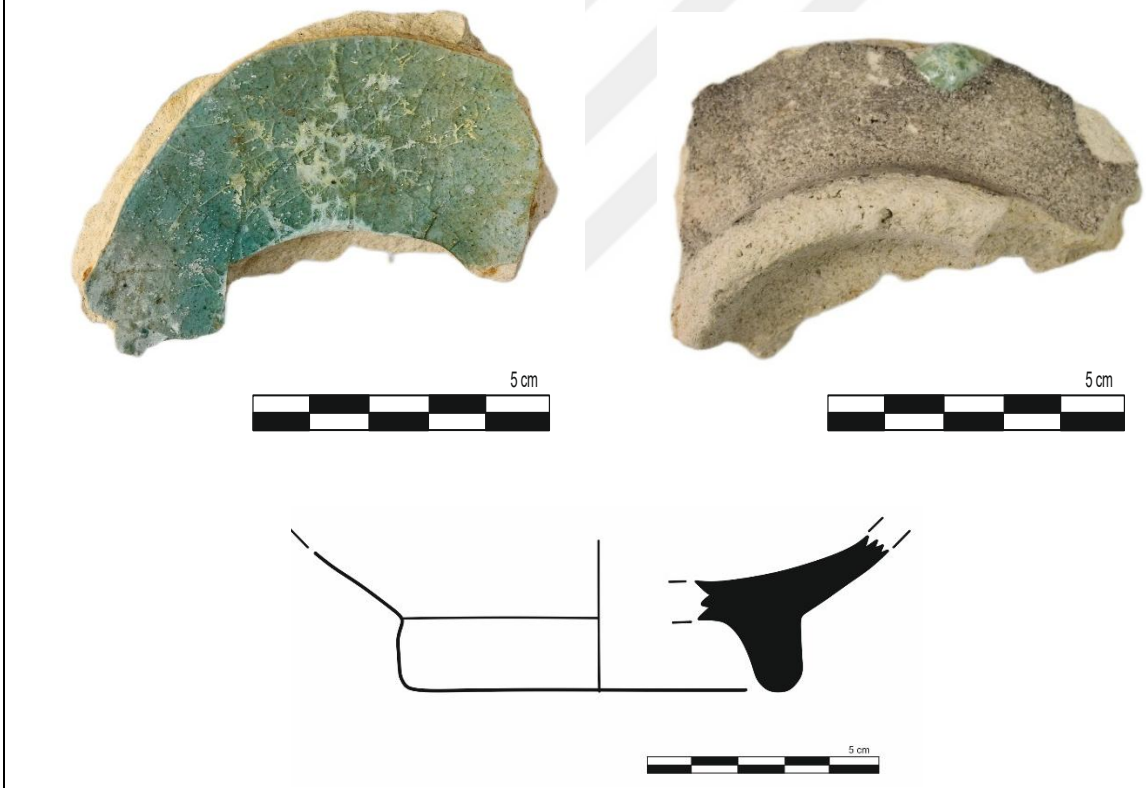

Katalog No	274
Envanter No	SBH-20/75
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 21.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, kademeli konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:5 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve mika ile seyrek orta şamot katkılıdır.
Astar	İç yüzey tümüyle dış yüzey kaideye kadar krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	Şeffaf açık yeşil renkli. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler ve çatlaklar meydana gelmiştir. Üç ayak izleri bulunmaktadır.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

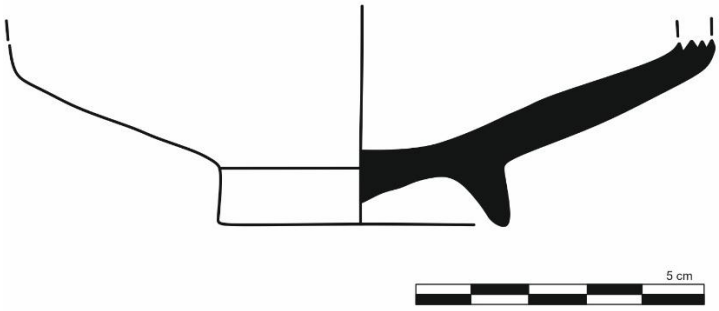

Katalog No	275
Envanter No	AKSD-19/15
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aslanlı Kapı Sur Dibi, 02.10.2019
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:8,5 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5 YR 5/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda bozulmalar ve dökülmeler meydana gelmiştir. Üç ayak izi bulunmaktadır.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

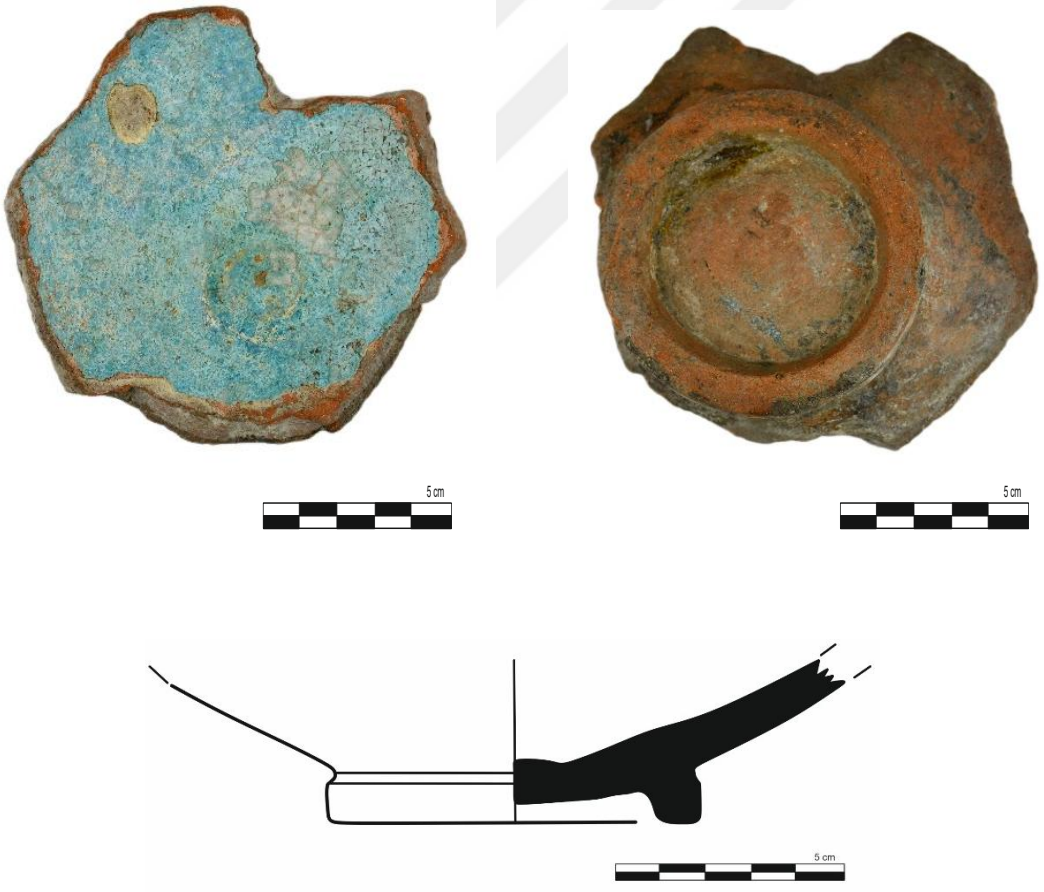

Katalog No	276
Envanter No	SÇ-23/430
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 06.09.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 7 cm, Kaide yüksekliği: 1cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (10R6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç, seyrek ince kum ve çok az miktarda mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey turkuaz renkli, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda bozulmalar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

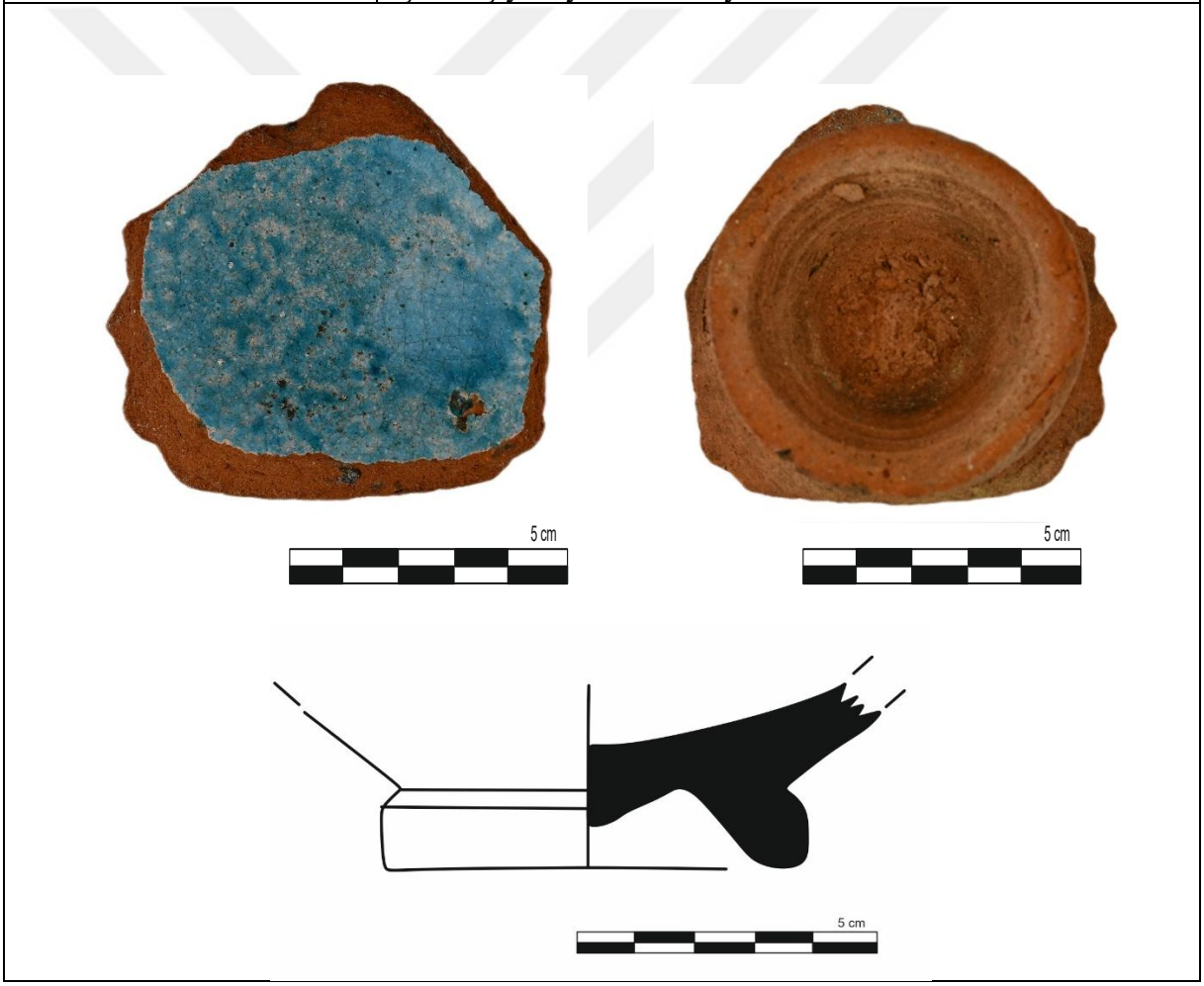

Katalog No	277
Envanter No	ASBB1-23/349
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1, 29.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 8 cm, Kaide yüksekliği: 1,3 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç ve seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astar ile kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda bozulmalar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

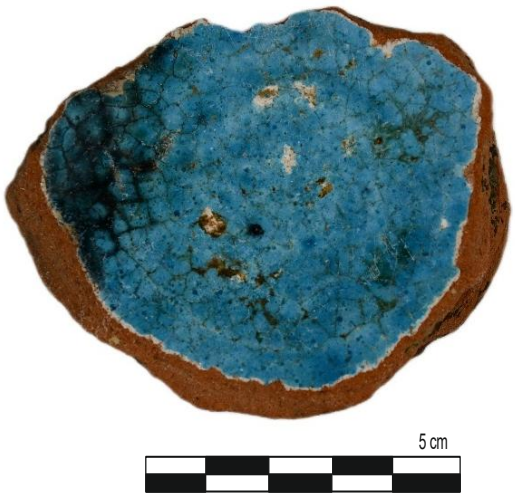

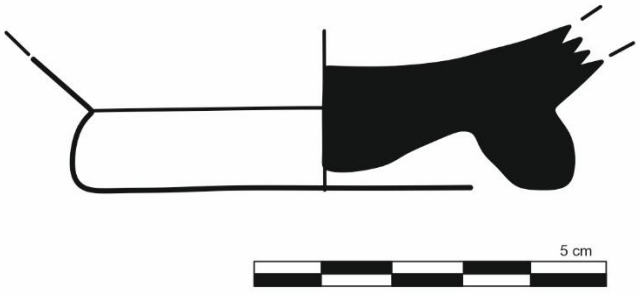

Katalog No	278
Envanter No	SBH-20/150
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 19.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:7 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç ile çok az ince mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda bozulmalar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

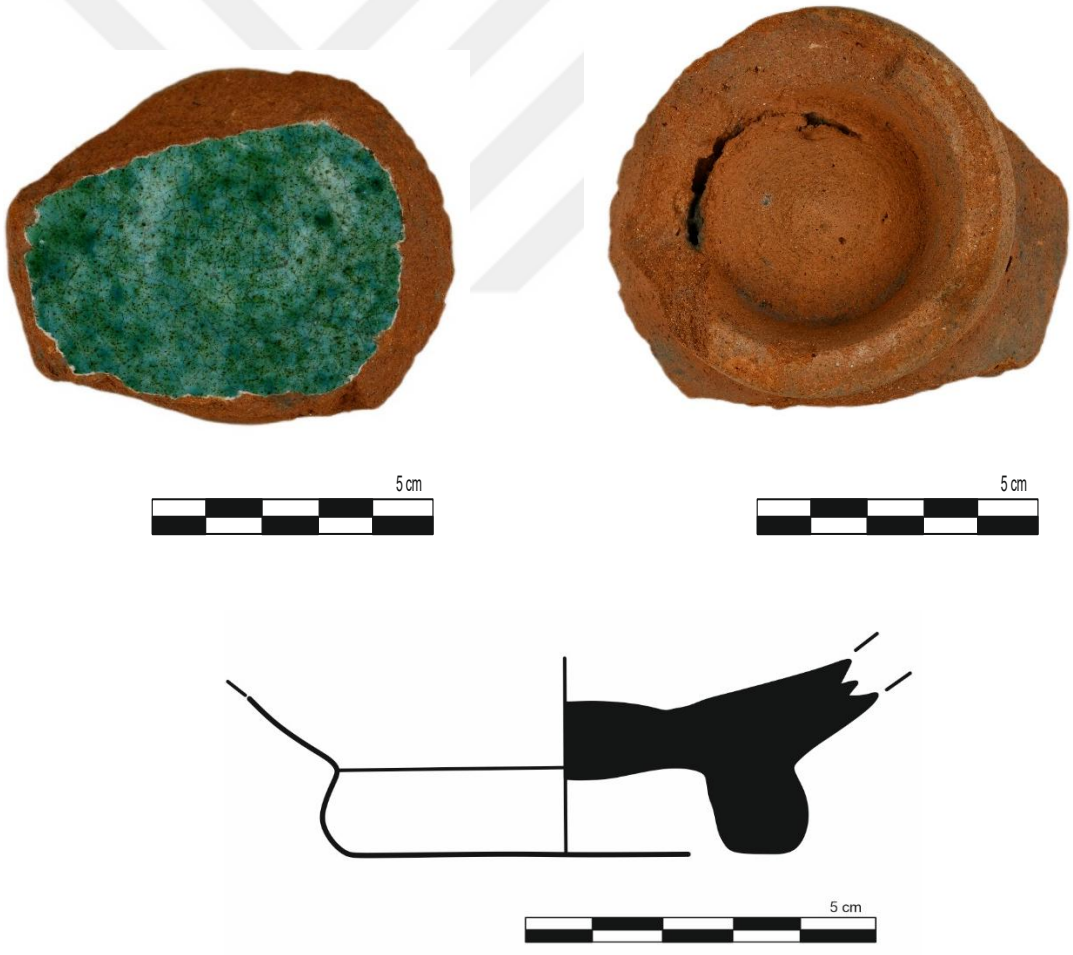

Katalog No	279
Envanter No	SÇ-23/45
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 07.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, Kademeli konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 6 cm, Kaide yüksekliği:1,3 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR 6/8) hamurlu, hamuru orta sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek orta kireç, şamot ve taşçık katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda bozulmalar ve dökülmeler meydana gelmiştir. Üçayak izleri bulunmaktadır.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

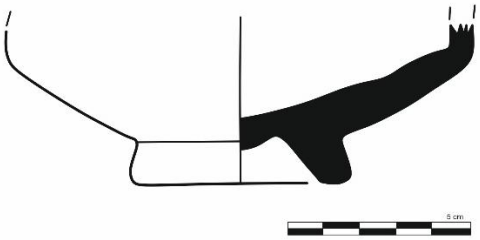

Katalog No	280
Envanter No	SÇ-20/130
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 03.09.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:7,5 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR 6/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda bozulmalar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

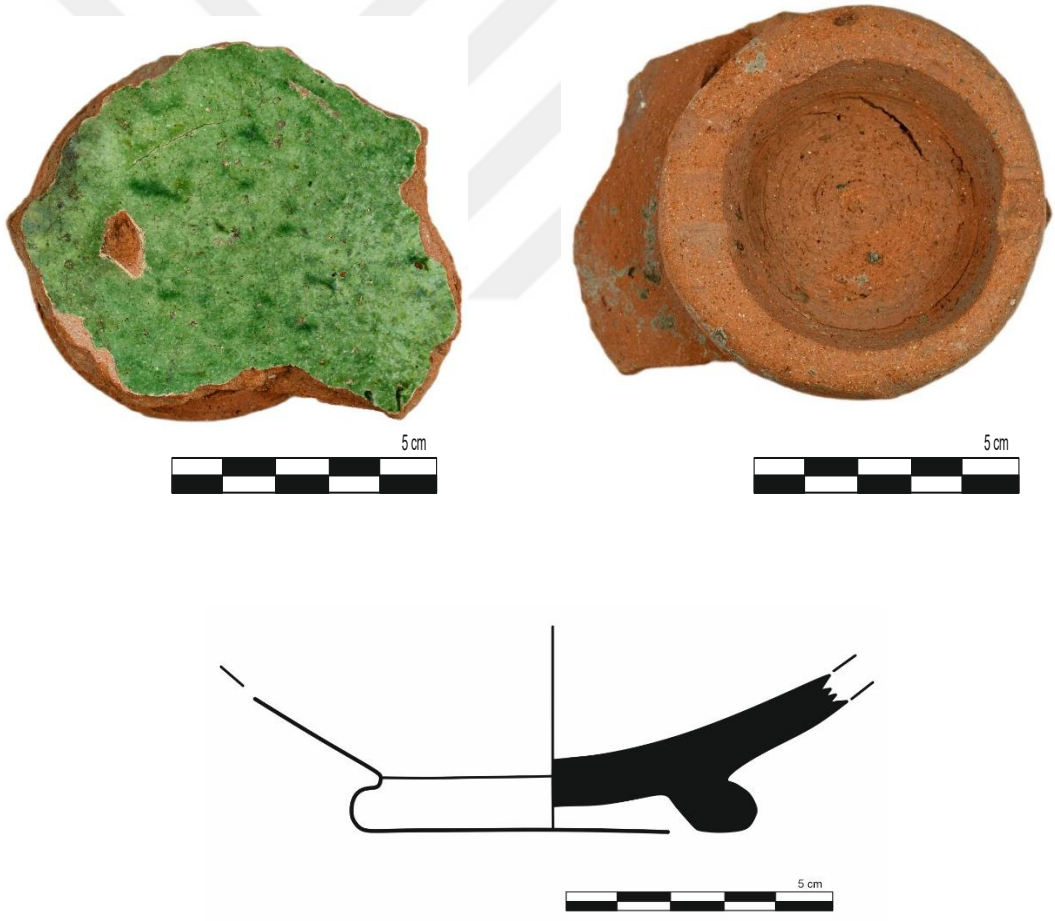

Katalog No	281
Envanter No	AKSD-19/40
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aslanlı Kapı Sur Dibi, 13.10.2019
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:7 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, kum ve çok az ince mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda bozulmalar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

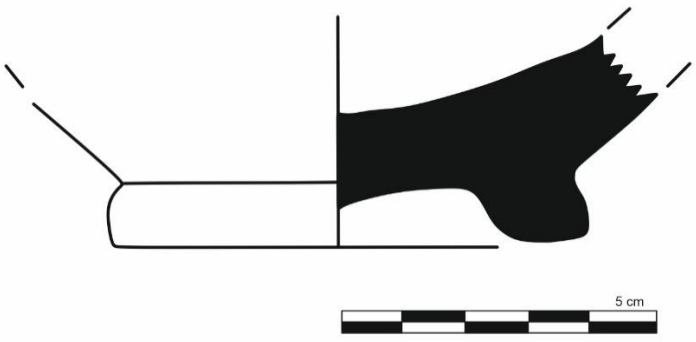

Katalog No	282
Envanter No	KK-22/14
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Ebu'l Manuçehr Cami, 01.01.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 5 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR5/8) hamurlu, hamuru orta sık dokulu, orta sert dokulu ve orta gözeneklidir. Hamur mika ve kuvars ile yoğun orta kireç, taşçık ve ince şamot katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey sırsız, dış yüzey yeşil sırla kaplıdır. Sır mat özelliktedir. Sırda bozulmalar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

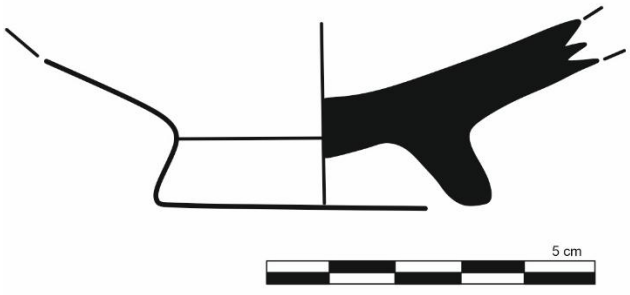

Katalog No	283
Envanter No	EMC-20/73
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Ebu'l Manuçehr Cami, 16.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	İçe çekik düz dipli, yarı küresel gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Sarımsı kırmızı (5 YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum, kireç ve mika katkılıdır**.**
Astar	İç yüzey astarsız, dış yüzey beyaz renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey sırsız, dış yüzey yeşil sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda bozulmalar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

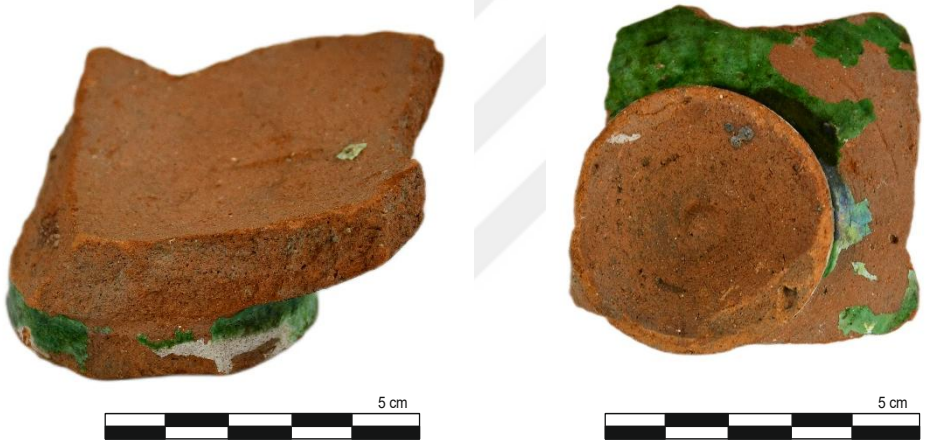

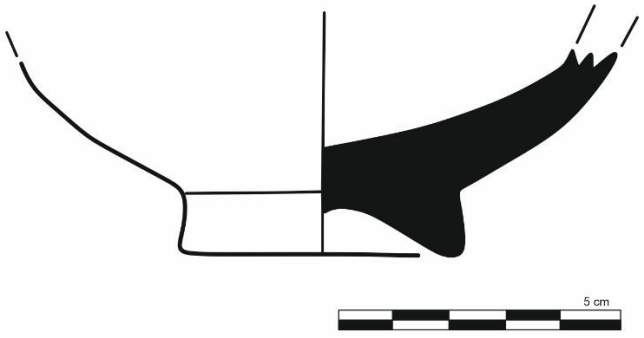

Katalog No	284
Envanter No	SÇ-23/467
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 08.09.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Orta halka kaidelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 7 cm, Kaide yüksekliği: 1,5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (10R6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç, seyrek orta kum ve çok az miktarda mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda bozulmalar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

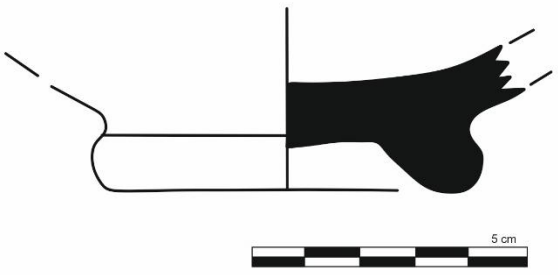

Katalog No	285
Envanter No	ASBB1-23/391
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1,01.09.2024
Durumu	Kâsenin dip ve gövdesine ait kırık iki parça birleştirilememiştir.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 6 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5 YR5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur ince yoğun kireç, seyrek ince kum ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sırda pullanmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

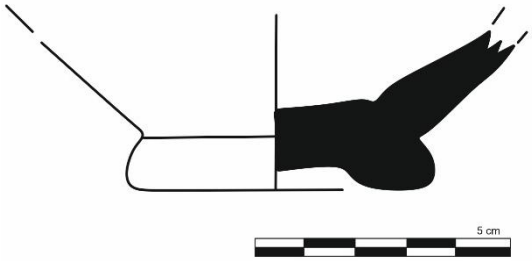

Katalog No	286
Envanter No	SÇ-23/508
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı,13.09.2024
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Küp dip parçası
Formu	Düz dipli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 6 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Sarımsı kırmızı (5YR5/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek orta taşçık ve şamot ile çok az miktarda mika katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç ve dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır mat özelliktedir. Sırda bozulmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

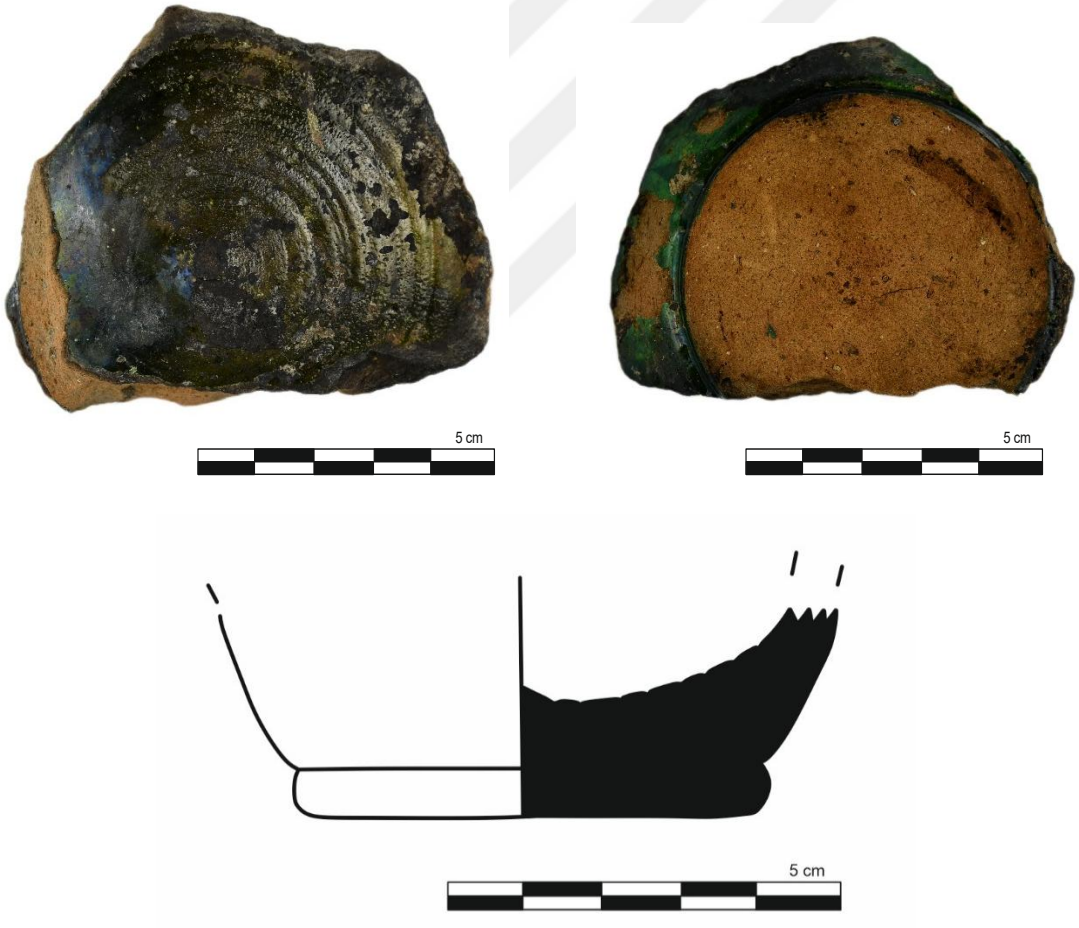

Katalog No	287
Envanter No	SM-22/37
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Mezarlığı, 19.08.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kavanoz dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 5,5 cm, Kaide yüksekliği: 07 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10YR7/4) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve mika katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç ve dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır mat özelliktedir. Sırda bozulmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

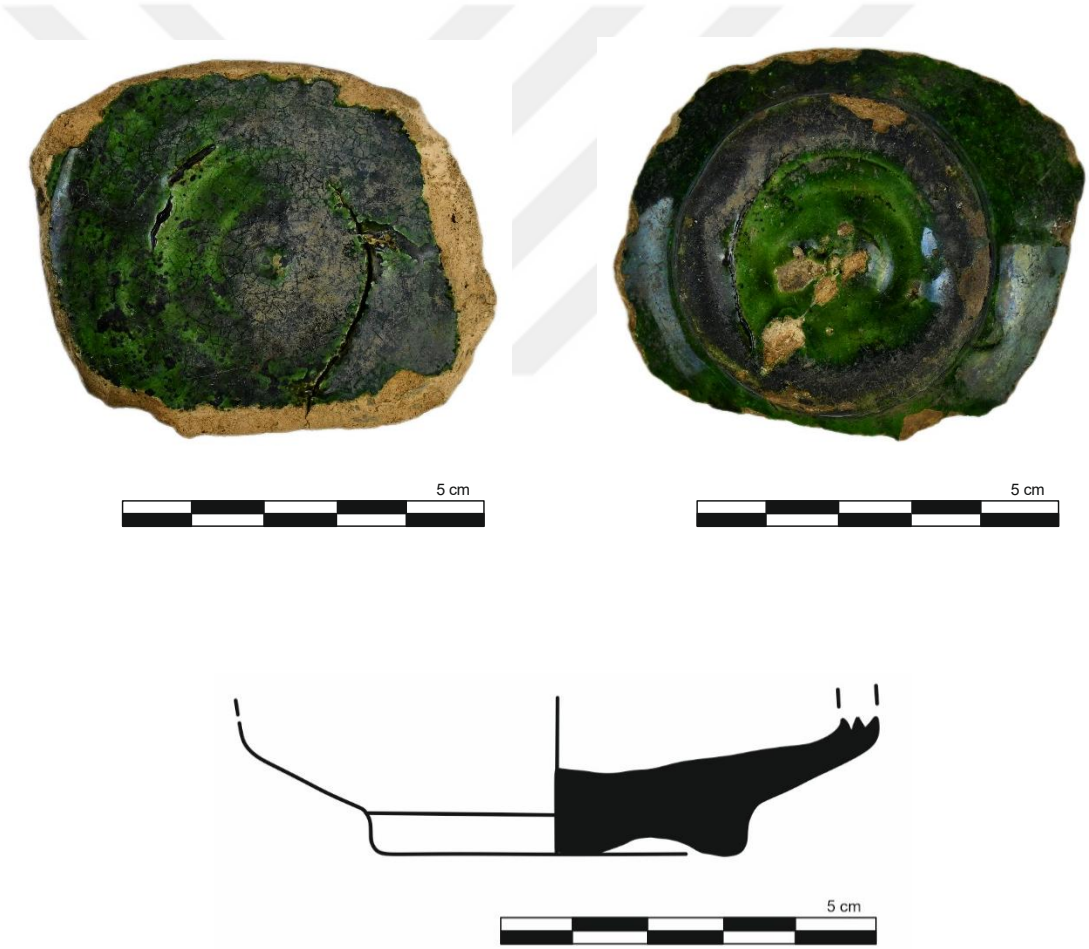

Katalog No	288
Envanter No	SM-22/03
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Mezarlığı, 03.08.2022
Durumu	Kâsenin dip kısmına ait kırık iki parça birleştirilmiştir.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 5,5 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Sarımsı kırmızı (5YR5/9) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek orta taşçık, seyrek ince kireç ve yoğun ince mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda pullanmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

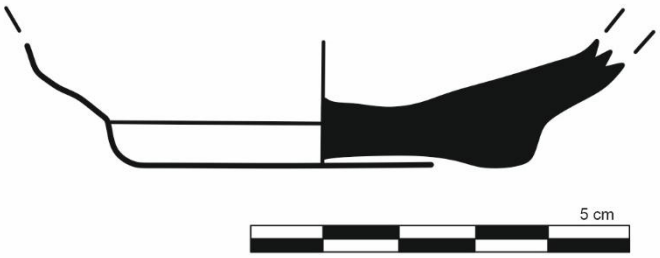

Katalog No	289
Envanter No	SÇ-20/50
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 08.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaidelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 7,5 cm, Kaide yüksekliği:1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey mor renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda pullanmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

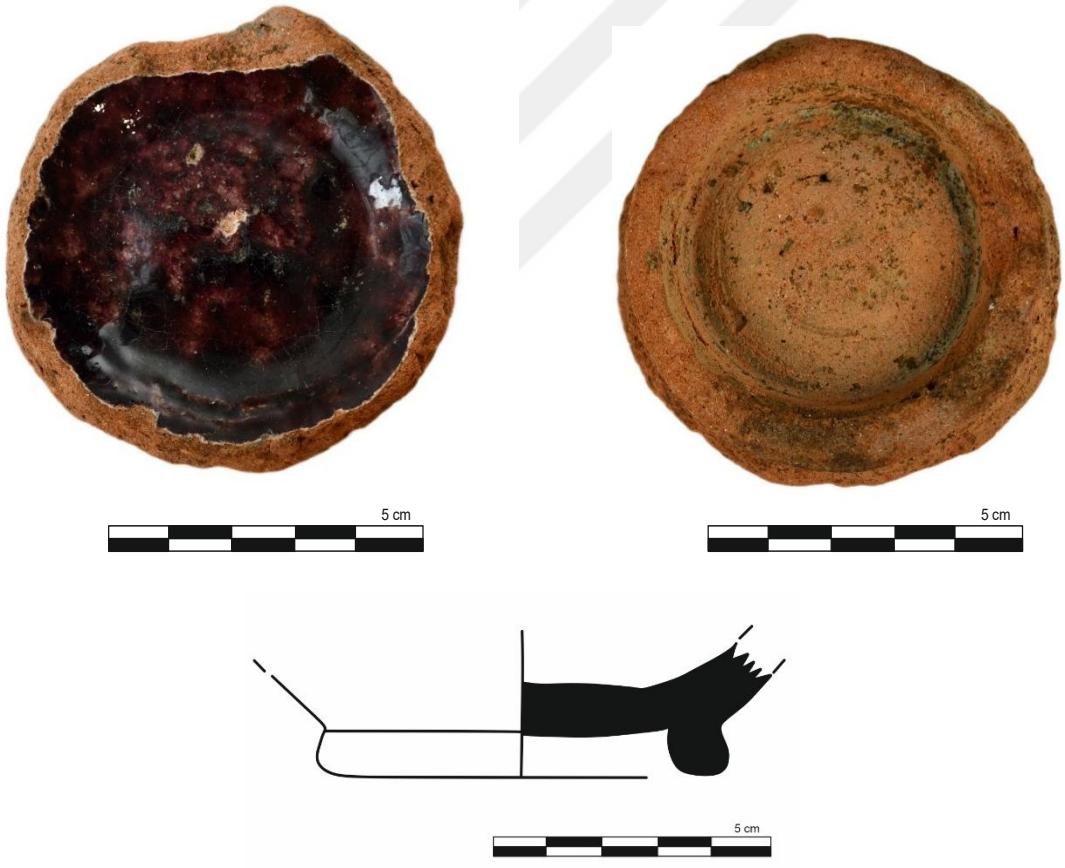

Katalog No	290
Envanter No	ASBB1-23/479
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1,11.09.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Dip parçası
Formu	Düz dipli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Çok açık kahverengi (10YR7/4) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve çok az miktarda mika katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç yüzey yağ yeşili sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	291
Envanter No	ASBB1-23/438
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç, 1,06.09.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 8,5 cm Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve orta gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum, kireç, şamot ve çok az miktarda kuvars ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey sarı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

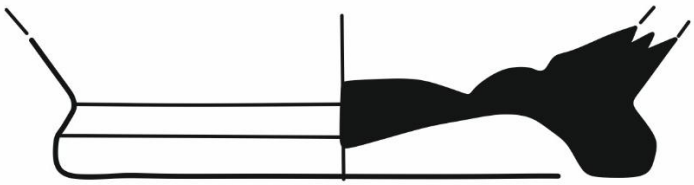

Katalog No	292
Envanter No	ASBB-1-23/14
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1, 31.07.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Düz diplidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 6 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey hardal sarısı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	293
Envanter No	SÇ-20/107
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 01.09.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Düz dipli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 4 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Pembe (5 YR 7/4) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey hardal sarısı renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda pullanmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	294
Envanter No	ASBB1-23/544
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1, 21.09.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Düz kaideli, kademeli konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 4 cm, Kaide yüksekliği: 05 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5YR6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç yüzey mor renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

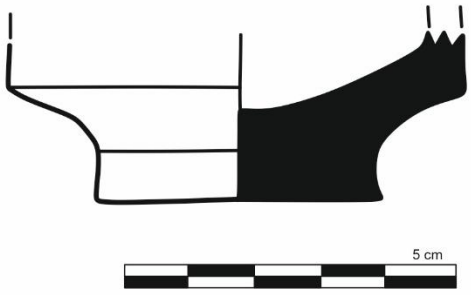

Katalog No	295
Envanter No	SBH-20/85
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 22.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:8 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR 5/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum, kireç ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey mor renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda pullanmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	296
Envanter No	SBH-22/549
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam**,** 27.06.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 4 cm, Kaide yüksekliği: 07 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (10YR-1/9) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve mika katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç yüzey mor renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda çatlaklar ve bozulmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

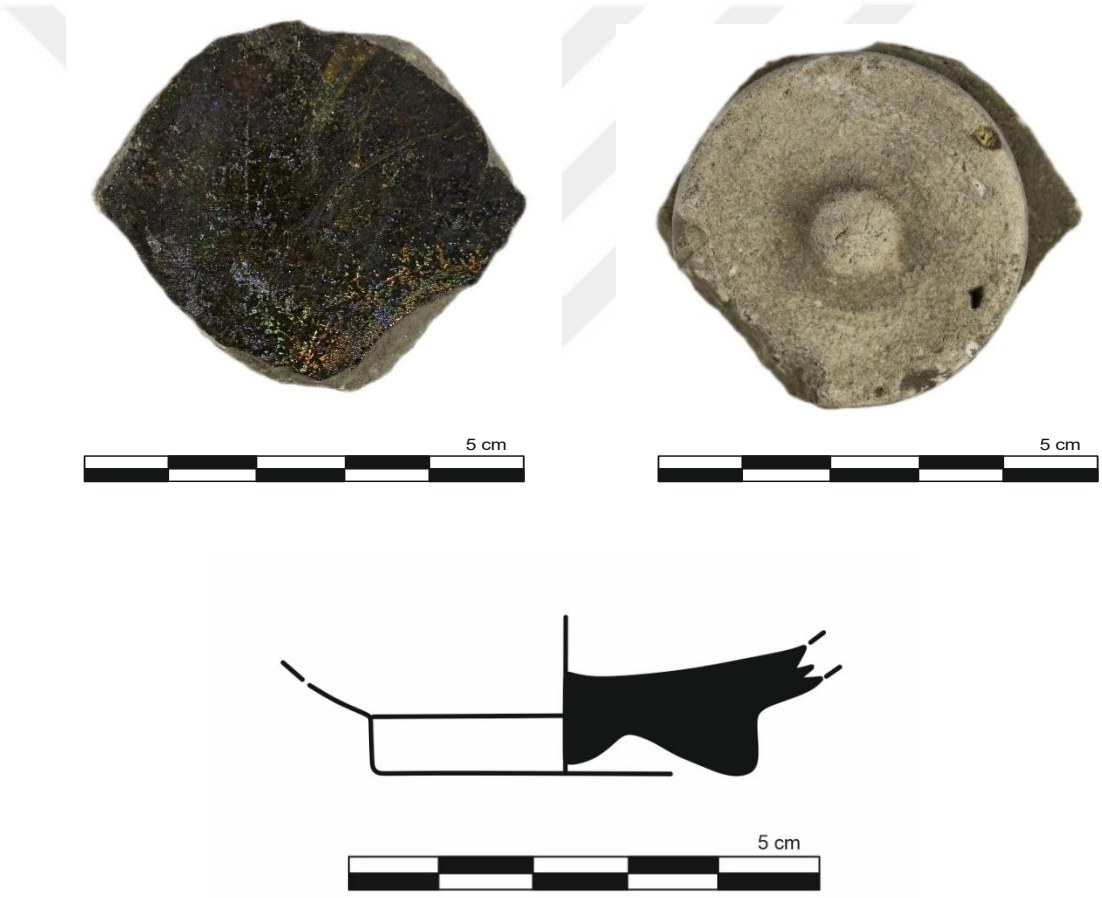

Katalog No	297
Envanter No	SÇ-22/187
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı .2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Yüksek halka kaidelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 9 cm, Kaide yüksekliği: 2,5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Sarı (10YR/7/4) hamurlu, hamuru gevşek dokuludur. Hamur seyrek orta kireç ve kum ile seyrek ince mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlaktır. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

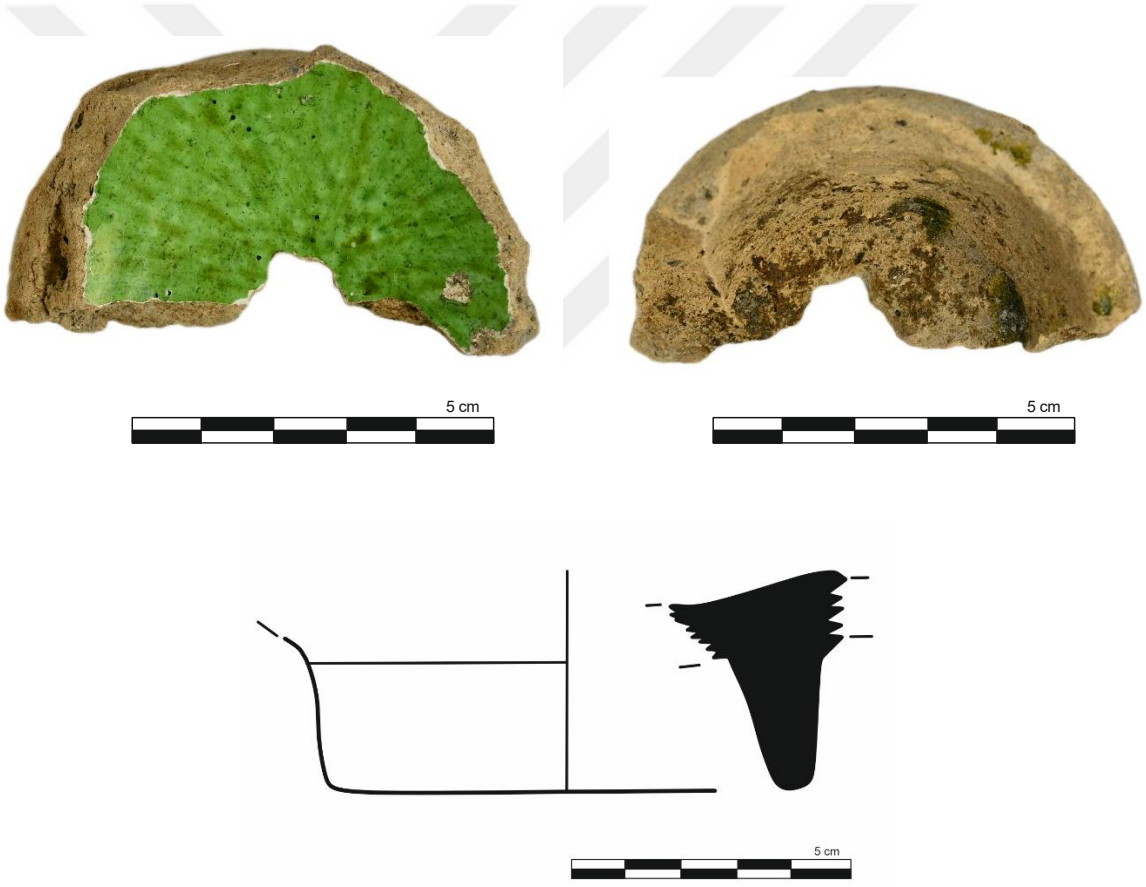

Katalog No	298
Envanter No	SK-20/115
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları,17.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek orta kum ve ince kireç katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

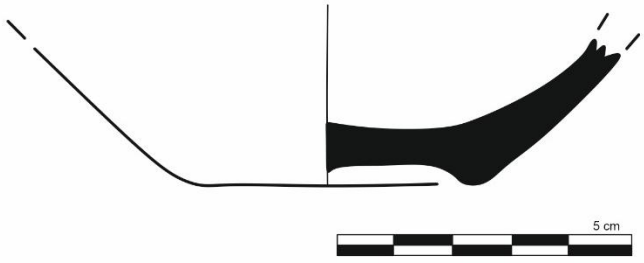

Katalog No	299
Envanter No	SBH-20/103
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 09.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Çanak
Formu	Düz dipli, yarı küresel gövdeli, içe çekik ağızlı, içe ve dışa kalınlaştırılmış düz ağız uçludur.
Ölçüleri	Dip çapı: 6 cm, Ağız çapı:7 cm, Yükseklik: 3 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum ile çok az taşçık katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

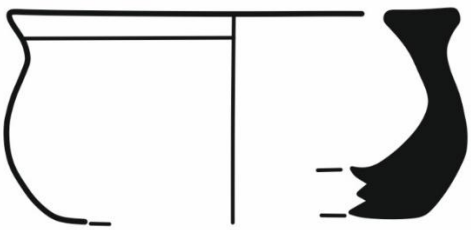

Katalog No	300
Envanter No	SBH-22/360
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 01.07.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse
Formu	Düz dipli, konik gövdeli, dışa çekik ağızlı, yivli ağız uçludur.
Ölçüleri	Dip çapı: 4 cm, Ağız çapı: 6 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5YR6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek taşçık ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda pullanmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

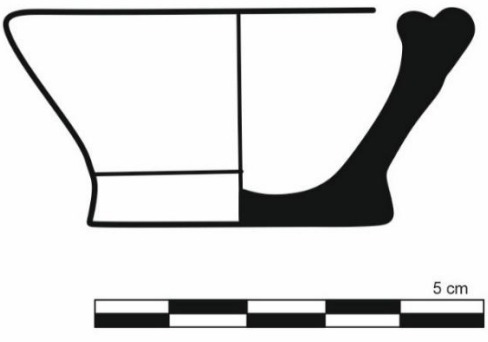

Katalog No	301
Envanter No	SBH-22/267
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 28.08.2022
Durumu	Kâseye ait kırık iki parça birleştirilebilir nitelikte değildir.
Türü	Çanak
Formu	Düz dipli, kademeli konik gövdeli, dışa çekik ağızlı, dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Dip çapı: 4 cm, Ağız çapı: 7 cm, Yüksekliği: 4 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5 YR5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç yüzey mor renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sırda dökülmeler ve kabarmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

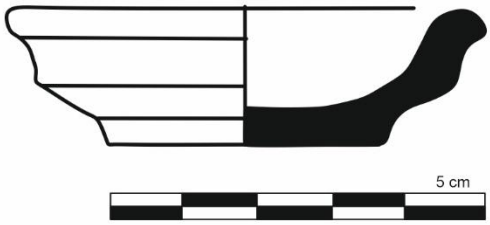

Katalog No	302
Envanter No	SBH-21/107
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 14.07.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Çanak
Formu	Düz dipli, dış bükey gövdeli, düz ağızlı ve yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Dip çapı: 7 cm, Ağız Çapı: 6 cm, Yükseklik: 3,5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Aşırı yangına maruz kalmış olan eserin hamur rengi ve dokusu tespit edilememiştir.
Astar	-
Sır	İç yüzey mor renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sırda bozulmalar ve yanık izleri bulunmaktadır.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

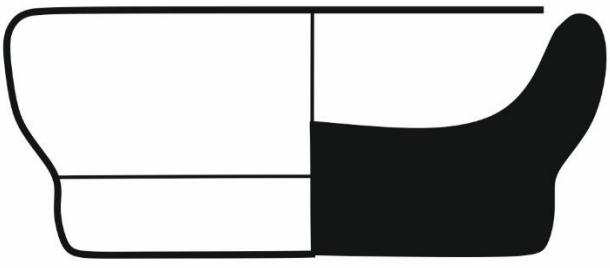

Katalog No	303
Envanter No	SBH-21/110
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 14.07.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Mumluk
Formu	Düz dipli, düz gövdeli, düz ağızlı ve dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Dip çapı: 4,5 cm, Ağız çapı: 4,5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Hamur rengi ve katkı maddesi tespit edilememiştir. Hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey mor, dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda bozulmalar ve çatlaklar görülmektedir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	304
Envanter No	EMC-20-84
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Ebu'l Manuçehr Cami, 11.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Tabak ağız parçası
Formu	Yayvan gövdeli, dış bükey ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 14 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10 R 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

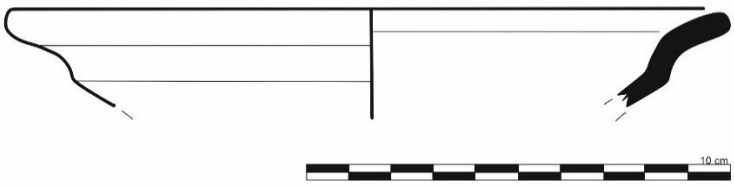

Katalog No	305
Envanter No	SK-20/155
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 03.09.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kapak ağız parçası
Formu	Silindirik formlu, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 26 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç yüzey sırsız, dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	306
Envanter No	SM-21/39
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Mezarlığı, 22.09.2021
Durumu	Esere ait kırık gövde, ağız ve kulp parçaları birleştirilmiştir.
Türü	Küp ağız parçası
Formu	Küresel gövdeli, iç bükey boyunlu, dışa çekik ağızlı, dışa kalınlaştırılmış ağız uçlu, üç dikey kulpludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:10 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Çok açık kahve (10 YR 7/4) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve çok az mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey astarsız, dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey sırsız, dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda pullanmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12- 13. Yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Bezeme yer almamaktadır.
	Dış Yüzey: Gövdesi tek renk yeşil sırla kaplanmıştır. Kulplar üzerinde barbutin tekniği ile yapılmış süsleme yer almaktadır. Boyun ince yivlerle hareketlendirilmiştir.

Katalog No	307
Envanter No	SÇ-20/63
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı,13.08.2020
Durumu	Büyük boyutlu, kalın cidarlı küpün gövde ve dip kısmına ait kırık üç parça birleştirilmiştir.
Türü	Küp dip parçası
Formu	İçe çekik düz dipli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:12 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Pembe (7.5YR7/4) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve şamot katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç ve dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sırda kabarmalar, dökülmeler ve çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

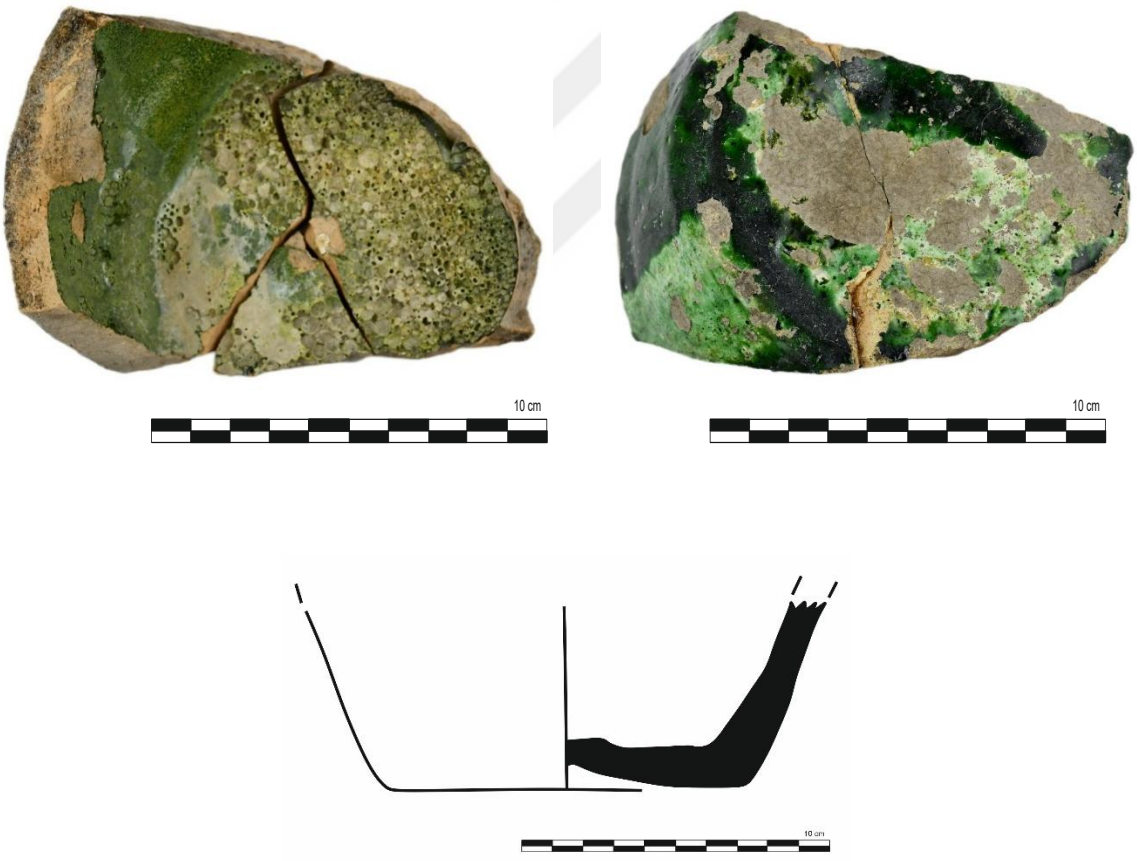

Katalog No	308
Envanter No	SM-21/137
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Mezarlığı, 23.09. 2021
Durumu	Eserin dip ve gövdesine ait kırık 3 parça birleştirilmiştir.
Türü	Küp dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:10 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Pembe (7.5 YR 7/4) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Seyrek ince kum ve mika katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç yüzey sırsız, dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

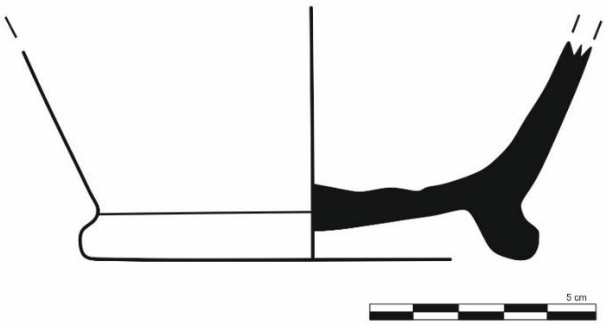

Katalog No	309
Envanter No	SK-21/59
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 28.07. 2021
Durumu	Kırık 18 parça halinde bulunmuş olan eserin parçaları birleştirilerek tamamlanmıştır. Gövdenin bazı parçaları eksik ağız bölümü kırıktır.
Türü	Testi
Formu	Alçak halka kaideli, küresel gövdeli, tek kulpludur.
Ölçüleri	Dip çapı: 10 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum, kireç ve mika katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey sırsız dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç yüzey**: Bezeme yer almamaktadır.
	Dış yüzey: Eserin gövdesinde dalgalı şerit eserin etrafını çevrelemektedir.

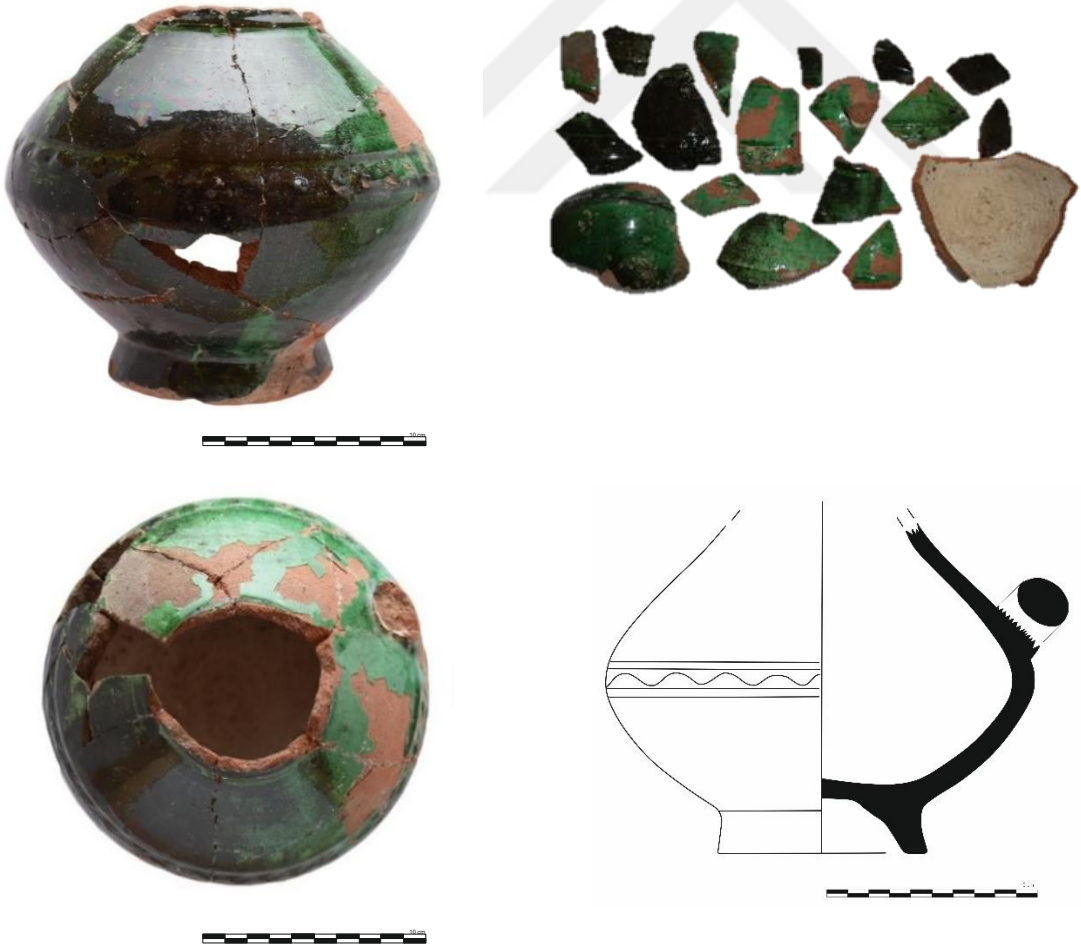

Katalog No	310
Envanter No	SBH-20/114
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 13.08.2020
Durumu	İki kırık parça birleştirilmiştir.
Türü	Testicik dip parçası
Formu	Düz dipli, ayrı küresel gövdeli, iç bükey omuzludur.
Ölçüleri	Dip çapı :5 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Pembe (5YR 7/4) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, kum ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey astarsız, dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey sırsız dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

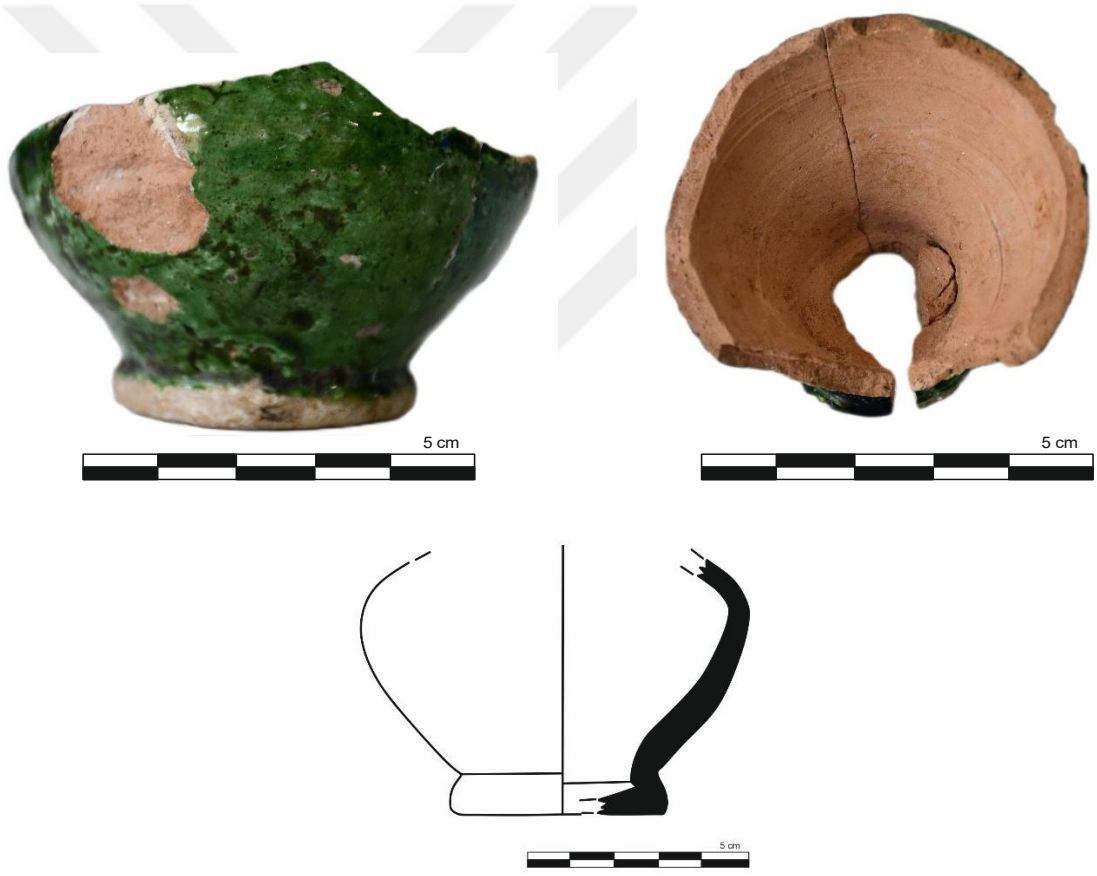

Katalog No	311
Envanter No	ASBB-1-23/488
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1,13.09.2023
Durumu	Küçük testiciğin gövde ve dip kısmının bir bölümü sağlam olan iki kırık parça birleştirilmiştir.
Türü	Testicik dip parçası
Formu	Düz dipli, iç bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince taşçık, kireç ve çok az şamot katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç ve dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

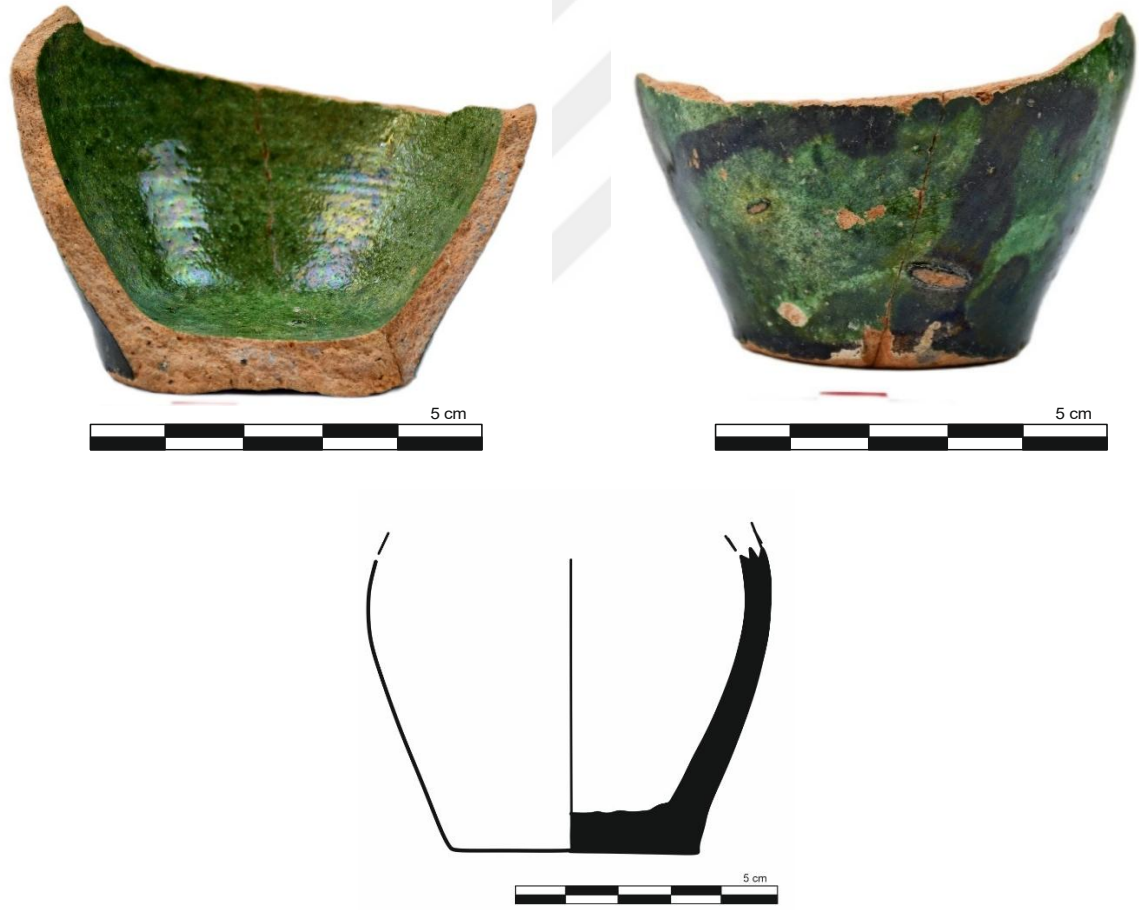

Katalog No	312
Envanter No	SBH-22/483
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam 18.07.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Dip parçası
Formu	Düz dipli, kademeli dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 3 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç ve kum ile seyrek ince mika katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç ve dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

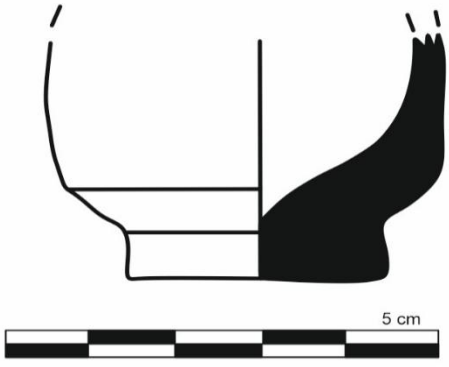

Katalog No	313
Envanter No	ASBB1-23/392
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1, 01.09.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Testicik dip parçası
Formu	Düz kaideli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 4 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (10R6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç, seyrek ince kum ve çok az miktarda mika katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey sırsız, dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	314
Envanter No	SBH-22/529
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam**,** 25.07.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Testi dip parçası
Formu	Kenarlı düz dipli, konik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 4,5 cm, Kaide yüksekliği: 1cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Sarı (2.5Y7/3) hamurlu, hamuru orta sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek orta taşçık katkılıdır.
Astar	İç yüzey astarsız, dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey sırsız, dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

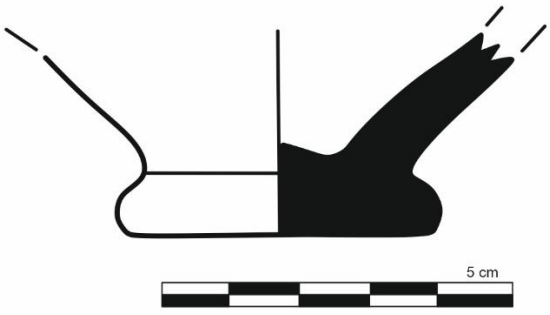

Katalog No	315
Envanter No	SBH-23/20
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 15.06.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Testi ağız parçası
Formu	Düz ağızlı, içe eğik ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 12 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Çok açık kahverengi (10 YR 8/4) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç ve dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	İnce Kazıma (Sgraffito)
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Bezemesizdir.
	Dış Yüzey: Ağız kenarında çizgisel şeritler eserin etrafını çevrelemektedir.

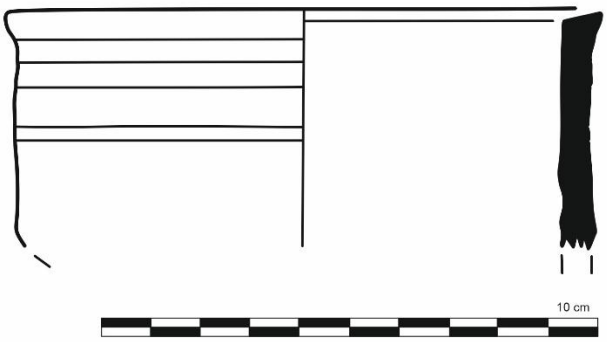

Katalog No	316
Envanter No	ASBB1-23/414
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1,04.09.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Testi ağız parçası
Formu	Düz ağızlı, içe ve dışa kalınlaştırılmış düz ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:10 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Çok açık kahverengi (10YR7/3) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç yüzey sırsız, dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır mat özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

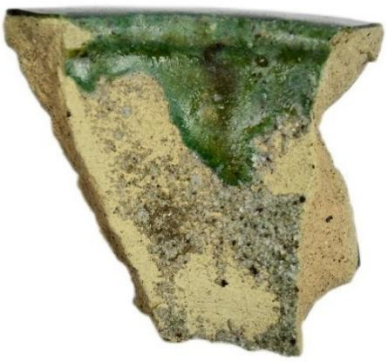

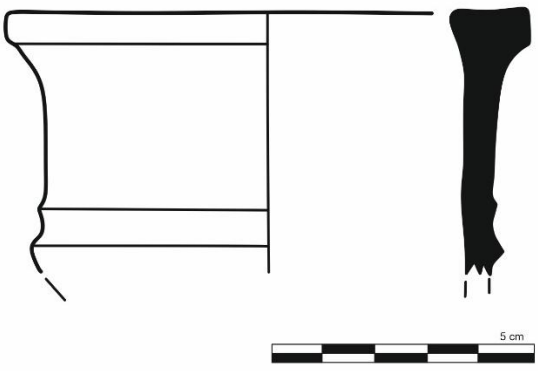

Katalog No	317
Envanter No	SBH-20/93
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 23.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Testi/Sürahi ağız parçası
Formu	Düz ağızlı, dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:7 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N2.5Y2/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey turkuaz renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar ve pullanmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

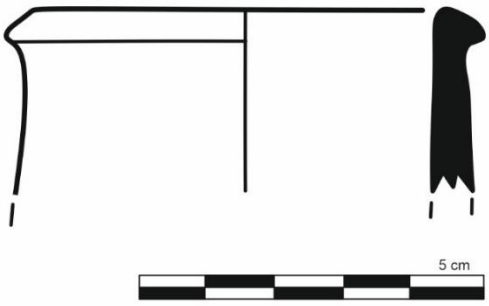

Katalog No	318
Envanter No	SBH-20/37
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 10.07.2020
Durumu	Testi/Sürahinin boyun kısmına ait kırık iki parça birleştirilmiştir.
Türü	Testi/Sürahi boyun parçası
Formu	İç bükey dar uzun boyunludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR 5/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzey astarsız, dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç ve dış yüzey koyu yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	319
Envanter No	SÇ-20/187
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı;10.09.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Testi boyun parçası
Formu	İç bükey dar uzun boyunlu ve tek kulpludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10 R 5/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum, kireç ve çok az kuvars katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç yüzey sırsız, dış yüzey koyu yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

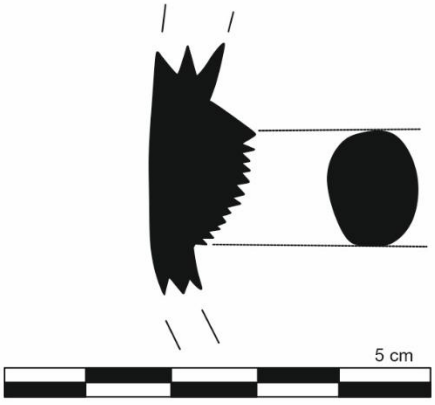

Katalog No	320
Envanter No	ASBB-1-23/296
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1,23.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kavanoz ağız parçası
Formu	Düz boyunlu, dışa kalınlaştırılmış yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 10 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir.
Astar	İç yüzeyde ağız kenarı, dış yüzeyin tamamı krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey sırsız, dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Hamur yoğun ince kireç ve seyrek ince kum katkılıdır.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

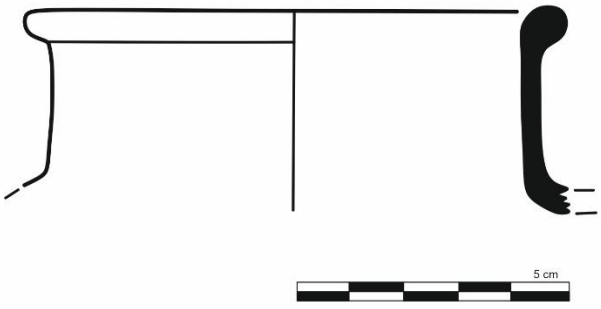

Katalog No	321
Envanter No	ASBB-1-23/443
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1, 06.09.2023
Durumu	Kavanozun ağız kısmına ait kırık üç parçadan sadece ikisi birleştirilebilmiştir.
Türü	Kavanoz ağız parçası
Formu	Düz boyunlu, dış bükey ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 10 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N. 9.5) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey kobalt mavisi renkli sırla kaplıdır.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

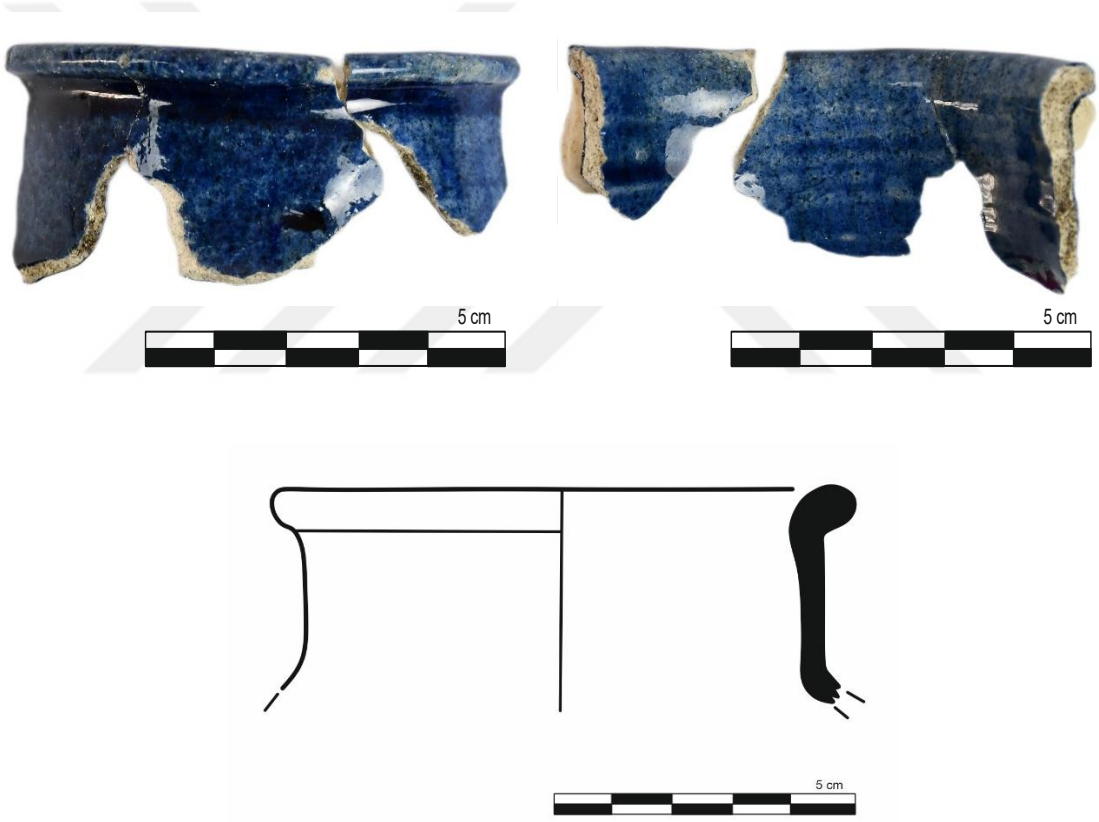

Katalog No	322
Envanter No	SK-22/266
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları
Durumu	Sağlam
Türü	Vazo
Formu	Yuvarlatılmış düz dipli, silindirik gövdeli, kısa boyunlu, dışa çekik ağızlı, dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Dip çapı: 3 cm, Ağız çapı: 6,5 cm, Yükseklik. 15 cm, Kalınlık: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç, seyrek ince kum ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey astarsız, dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey sırsız, dış yüzey gövdenin yarısına kadar turkuaz renkli sırla kaplıdır. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	323
Envanter No	SM-20/12
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 17.08. 2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Alberallo parçası
Formu	İçe çekik düz dipli, silindirik gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 5,5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kum, seyrek ince kireç ve mika katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç yüzey sırsız, dış yüzey gövdenin yarısına kadar turkuaz renkli sırla kaplıdır. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

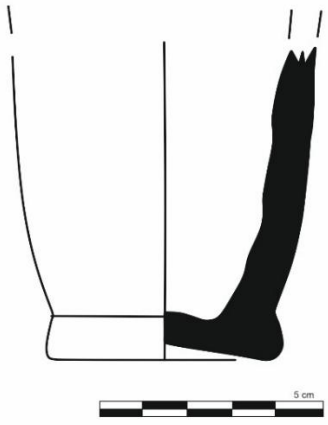

Katalog No	324
Envanter No	SBH-20/41
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 15.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Yuvarlak gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (10R 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç, seyrek ince kum ve mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey astarsız, dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey sırsız, dış yüzey turkuaz renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

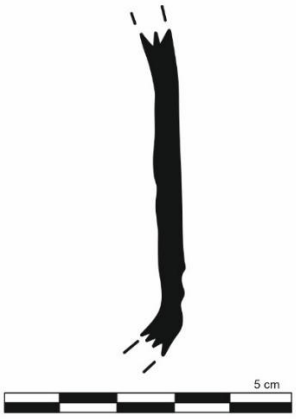

Katalog No	325
Envanter No	SK-20/152
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 03.09.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Testi gövde parçası
Formu	Oval gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5YR 6/8). Hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç ve dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir. Pişirme sırasında yapışmış, başka bir esere ait sır kalıntısı bulunmaktadır.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	326
Envanter No	ASBB-1-23/475
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1,11.09.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Yarı küresel gövde formlu, bitişik dikey kulpludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5 YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince mika katkılıdır.
Astar	İç yüzey astarsız, dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey sırsız, dış yüzey turkuaz renkli sırla kaplıdır. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler ve bozulmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	327
Envanter No	SÇ-23/217
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 08.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Düz gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Grimsi kahverengi (10 YR 5/2) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur katkı maddesi tespit edilememiştir.
Astar	-
Sır	İç yüzey tümüyle dış yüzey belirli bir bölüme kadar kobalt mavisi sırla kaplıdır. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	328
Envanter No	ASBB-1-23/241
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1/22-08-2023
Durumu	Sağlama yakın olan eserin ağız kısmının çok az bir bölümü kırıktır.
Türü	Kandil
Formu	Çanak hazneli, düz dipli, yonca ağızlıdır.
Ölçüleri	Dip çapı: 4 cm, Kaide yüksekliği: 5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5 YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler ve pullanmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	329
Envanter No	SÇ-22/92
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı,18.07.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kandil parçası
Formu	Çanak hazneli, düz diplidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 4,5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Sarımsı kahverengi (10YR5/3) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve kireç katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç yüzey turkuaz renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda kabarmalar ve bozulmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

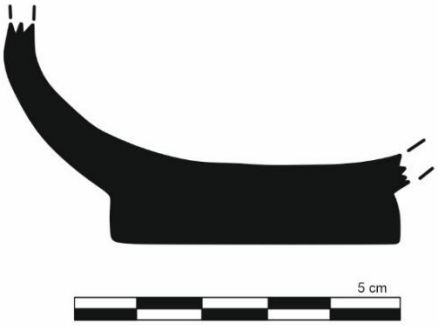

Katalog No	330
Envanter No	SBH-21/122
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam/27.07.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kandil parçası
Formu	Çanak hazneli, düz kaide dipli, tek üçgen tutamaklıdır.
Ölçüleri	Dip çapı: 3,5 cm, Kaide yüksekliği:05 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5YR6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

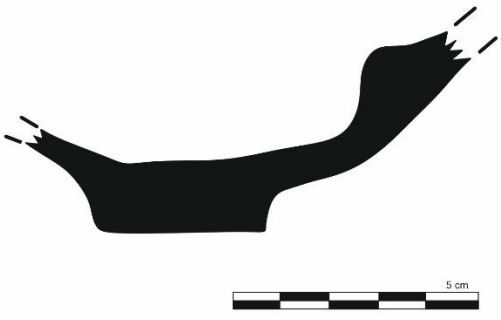

Katalog No	331
Envanter No	EMC-20/03
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Ebu'l Manuçehr Cami, 26.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kandil parçası
Formu	Çanak hazneli, düz diplidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 4 cm, Yükseklik: 2,2 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızı (2.5 YR 5/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur yoğun ince kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzey beyaz renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç ve dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

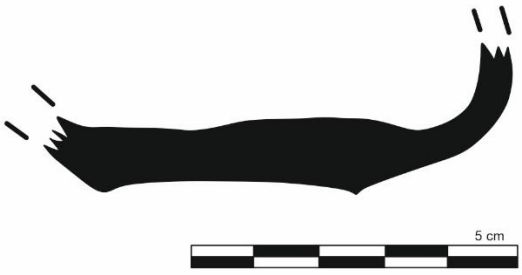

Katalog No	332
Envanter No	SÇ-22/236
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı 05.08.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kandil parçası
Formu	Çanak hazneli, düz diplidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 4 cm, Kaide yüksekliği: 05 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR6/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey mor renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızıdır. Sır mat özelliktedir. Sırda pullanmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	333
Envanter No	SÇ-23/105
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 31.07.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kandil parçası
Formu	Çanak hazneli, düz diplidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 4,5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Yangına maruz kalmış olan eserin hamur rengi tespit edilememiştir. Hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir.
Astar	Tespit edilememiştir.
Sır	İç yüzey mor renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda dökülmeler ve bozulmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	334
Envanter No	SBH-22/72
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam/13.06.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kandil parçası
Formu	Çanak hazneli, düz kaide diplidir.
Ölçüleri	Dip çapı :5 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek kum, kireç ve taşçık katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplı, dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey mor renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda pullanmalar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	335
Envanter No	ASBB-1/23/49
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç,03.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kandil parçası
Formu	Çanak hazneli, düz kaide dipli
Ölçüleri	Dip çapı: 5 cm, Yüksekliği: 3,5 cm, Kaide yüksekliği: 05 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kahverengi (7.5 YR4/3) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur, ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

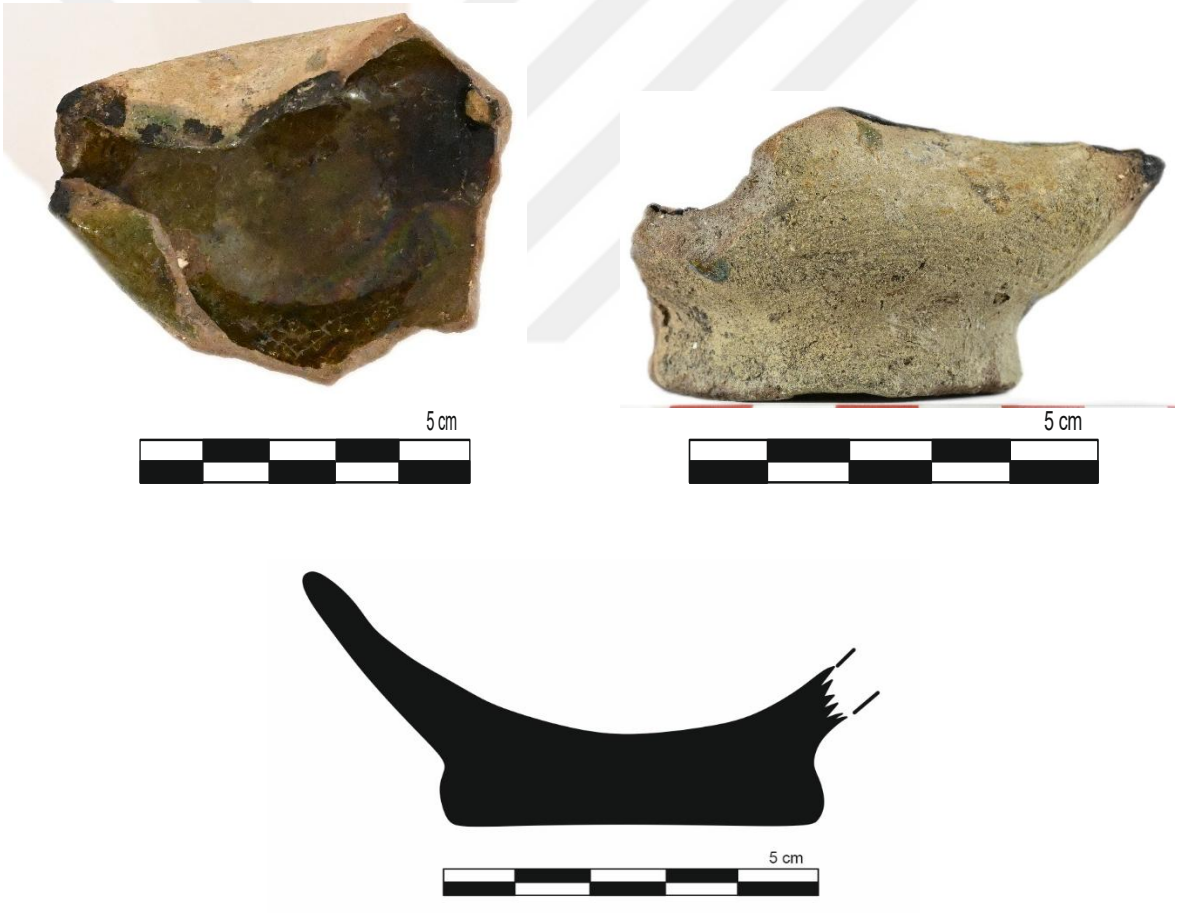

Katalog No	336
Envanter No	SBH-22/603
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 27.07.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kandil parçası
Formu	Çanak hazneli, düz kaide diplidir.
Ölçüleri	Dip çapı:3 cm, Kaide yüksekliği:06 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (5YR6/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve kireç katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç yüzey mor renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır mat özelliktedir. Sırda pullanmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	337
Envanter No	SÇ-23/569
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 19.09.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kandil parçası
Formu	Çanak hazneli, üçgen tutamaklıdır.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Pembe (7.5YR 7/4) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve kireç katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplıdır. Dış yüzeyin sadece kulp kısmı astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey açık yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	338
Envanter No	SÇ-23/248
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı/27.06.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kandil parçası
Formu	Çanak hazneli, üçgen tutamaklıdır.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Pembe (5 YR 7/4) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç, kum ve şamot katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplıdır. Dış yüzey astarsızdır.
Sır	İç yüzey açık yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	339
Envanter No	SK-20/120
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları,18.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kandil parçası
Formu	Yuvarlak ağız uçlu, kenardan üçgen tutamaklıdır.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç ve kum katkılıdır.
Astar	İç yüzey krem renkli astarla kaplıdır. Dış yüzeyin ise sadece kulp kısmı astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey açık yeşil renkli sırla kaplı, dış yüzey sırsızdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir. Sırda dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

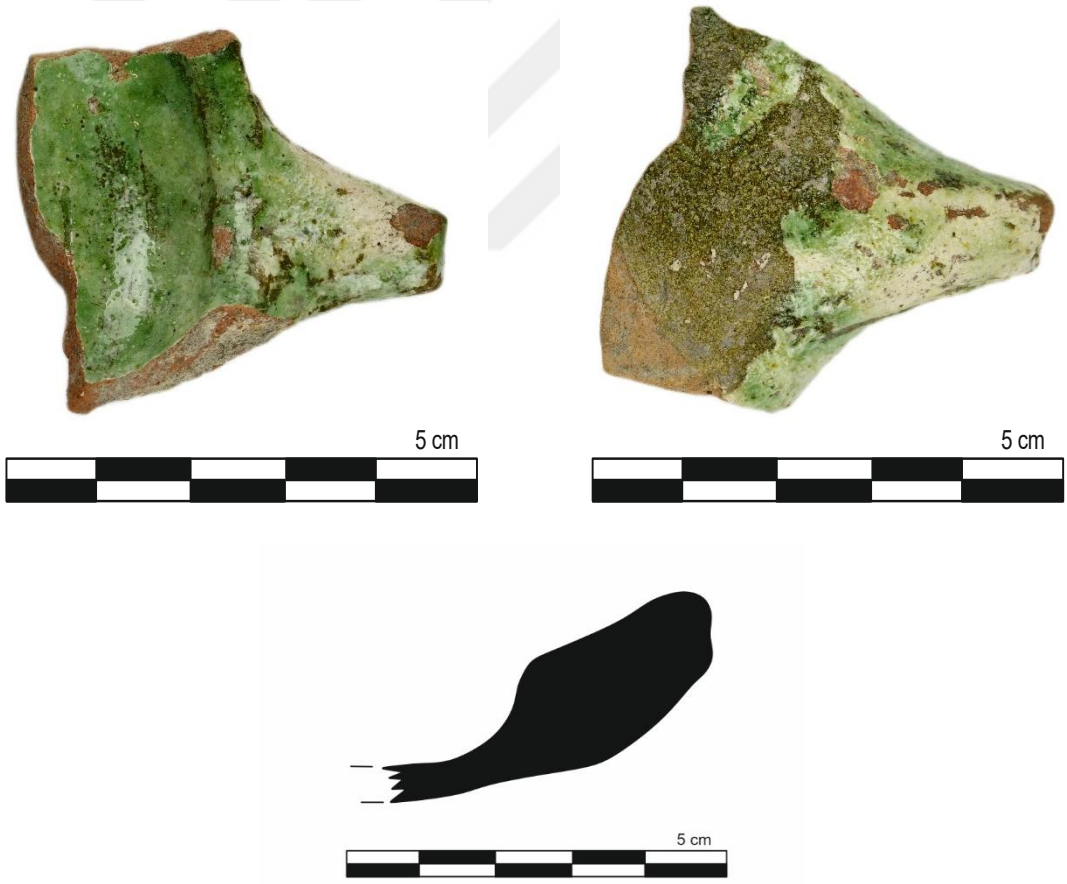

Katalog No	340
Envanter No	SBH-20/106
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 10.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kandil parçası
Formu	Yuvarlak ağız uçlu, kenardan üçgen tutamaklıdır.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Kırmızımsı sarı (7.5 YR6/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kireç katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır mat özelliktedir. Sırda pullanmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	341
Envanter No	SBH-20/162
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 10.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kandil parçası
Formu	Yuvarlak ağız uçlu, kenardan üçgen tutamaklıdır.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Kahverengi (7.5 YR4/3) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamurun katkı maddesi tespit edilememiştir.
Astar	İç ve dış yüzey krem renkli astarla kaplıdır.
Sır	İç yüzey tümüyle, dış yüzey ağız kenarına kadar yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır mat özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Tek Renk
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

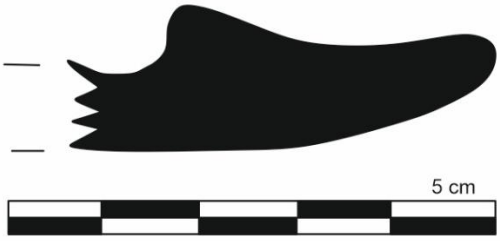

Katalog No	342
Envanter No	ASBB-1-23/190
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1/17.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Küp gövde parçası
Formu	Yarı küresel gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Çok açık kahverengi (10 YR 7/4) hamurlu, hamuru orta sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç yüzey sırsız, dış yüzey koyu yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır mat özelliktedir. Sırda pullanmalar ve dökülmeler meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Kalıp Baskı Tekniği
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Bezeme yer almamaktadır.
	Dış Yüzey: Omuz kısmında yatay yönde uzanan bordür içerisinde baskı tekniğinde yapılmış insan yüzü, yıldız dizili çerçeve içerisine alınmıştır. Etrafında küçük daireler sıralanmaktadır.

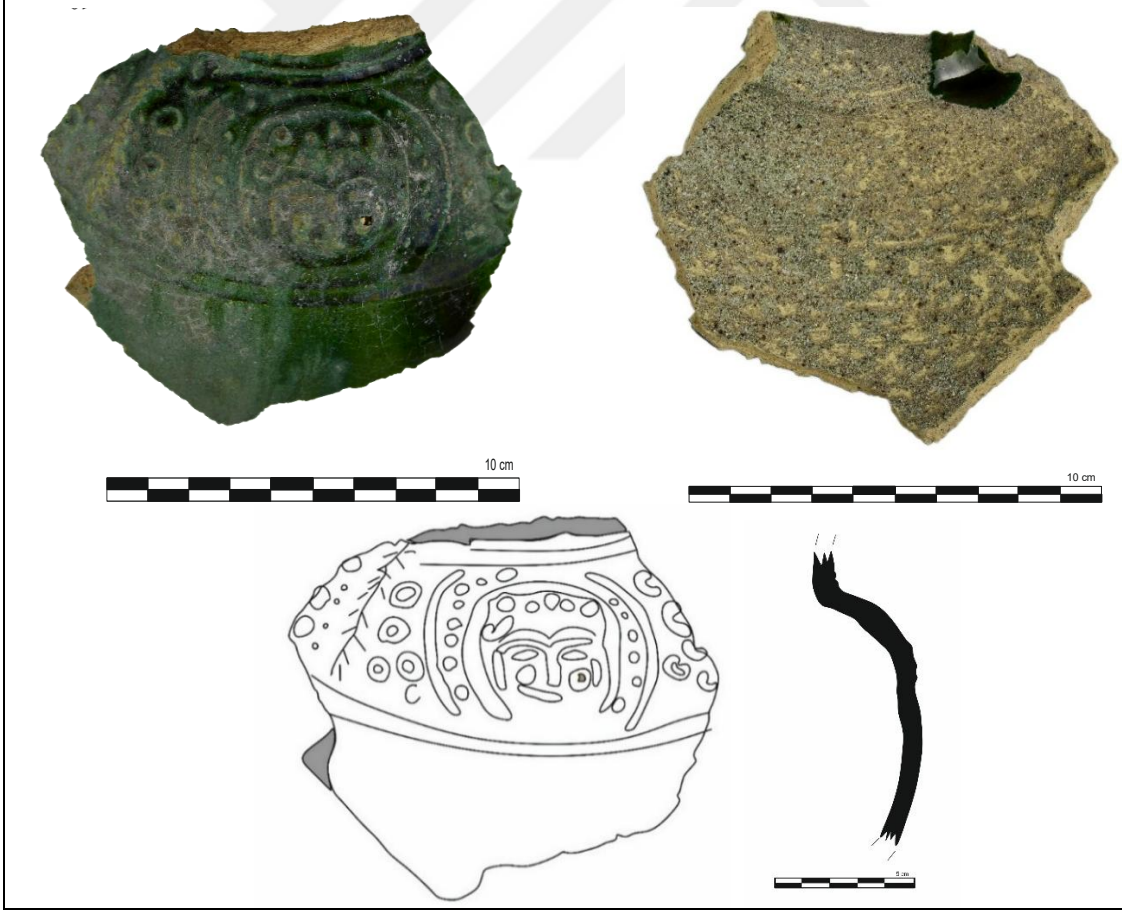

Katalog No	343
Envanter No	ASBB-1-23/426
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1,05.09.2023
Durumu	Kâseye ait üç kırık parçadan, dip kısmına ait olan iki parça birleştirilebilmiştir. Gövdeye ait küçük parça ise birleştirilememiştir.
Türü	Kavanoz dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, yarı küresel gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı 9,5 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N 10 YR 1/9) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç yüzey şeffaf renksiz ve kobalt mavisi, dış yüzey ise sadece kobalt mavisi sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Kalıp Baskı Tekniği
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme yer almamaktadır.

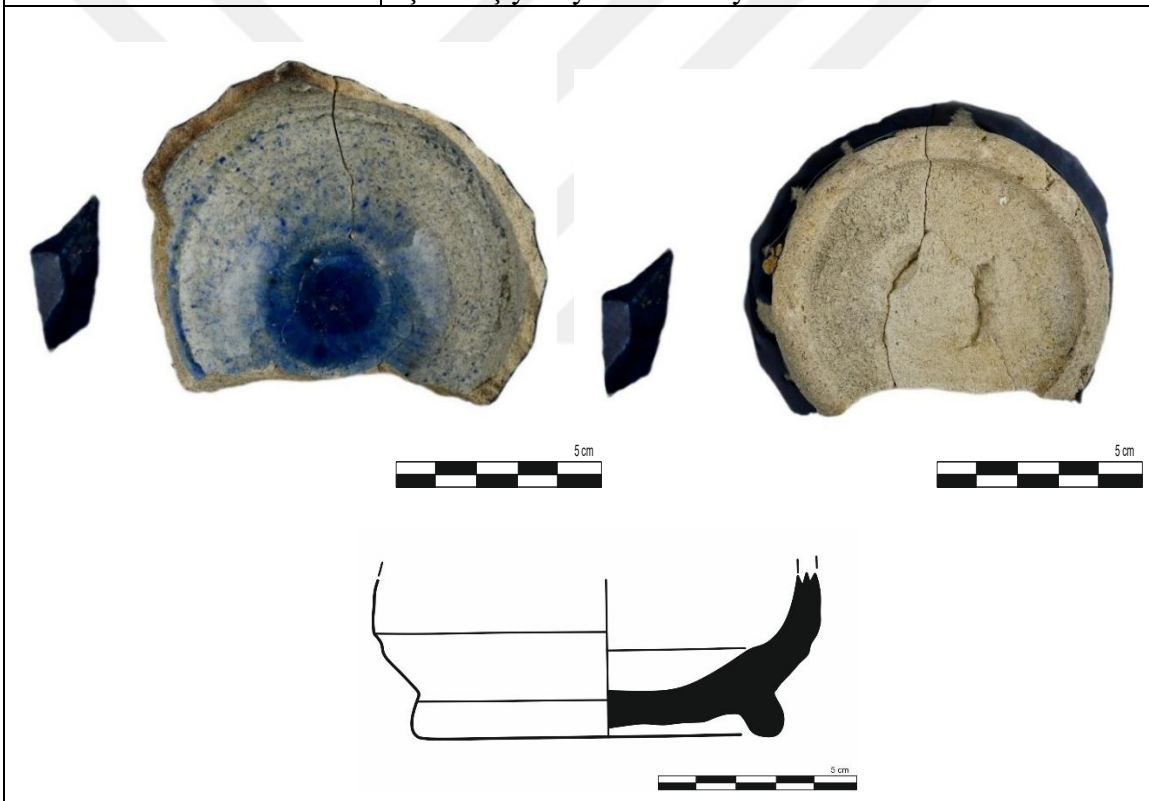

Katalog No	344
Envanter No	SK-22/120
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 05.08.2022
Durumu	Aynı esere ait kırık iki gövde parçası bütünleştirilememiştir.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, dışa çekik ağızlı, sivri ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 12 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Çok açık kahverengi (10YR7/4) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum ve seyrek ince şamot katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey kobalt mavisi sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Kalıp Baskı Tekniği
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey**: Ağız kenarında yaprak motifi bulunmaktadır. Yaprak motifinin yanında iki kırık parçada ise bir delik tespit edilebilmektedir.
	Dış Yüzey: Bezeme bulunmamaktadır.

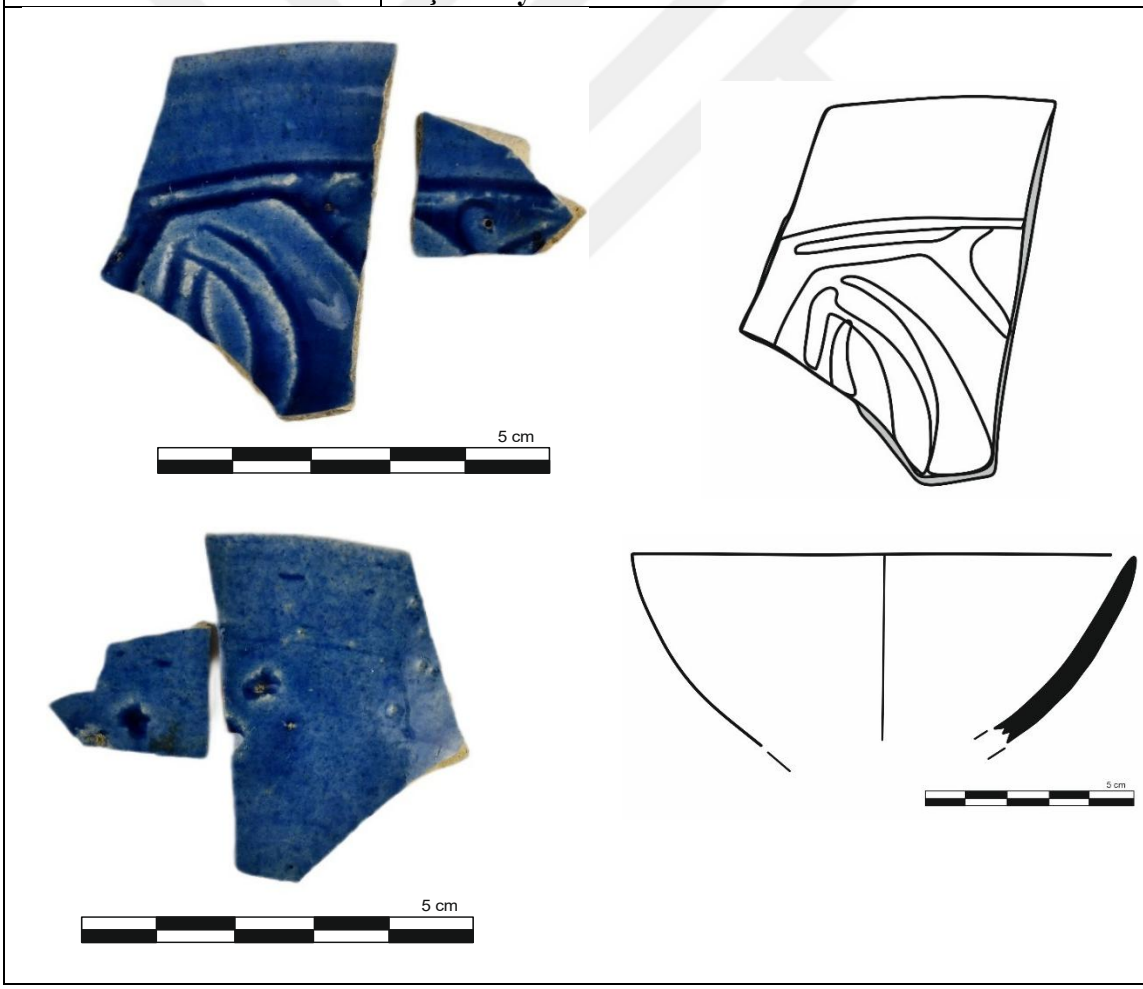

Katalog No	345
Envanter No	SBH-20/36
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 13.07.2020
Durumu	Kâsenin gövde ve ağız kısmına ait kırık beş parça birleştirilmiştir.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, içe çekik ağızlı ve içe-dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 26 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N 2.5 Y 1/9.5) hamurlu, hamuru orta sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç yüzey tümüyle, dış yüzey gövdeye kadar kobalt mavisi renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Kalıp Baskı Tekniği
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Gövdeden ağız kenarına doğru kalın hatlı iki paralel çizgi uzanmaktadır. Bu çizgilerin her iki tarafına ortasında rozet bulunan ve her iki yöne yaprak gibi açılan motifler işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

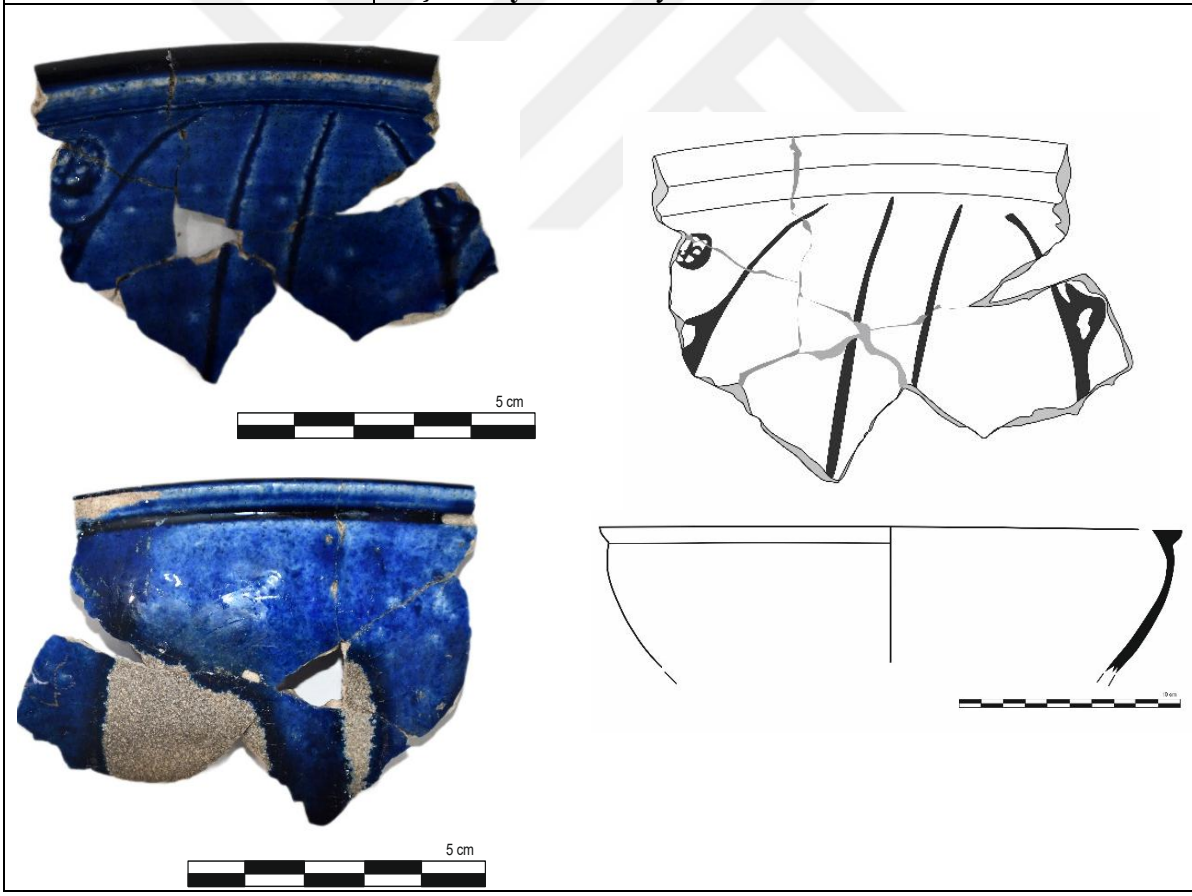

Katalog No	346
Envanter No	AK-20/66
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aslanlı Kapı, 13.07. 2020
Durumu	Aynı eserin gövde kısmına ait olduğu düşünülen iki kırık gövde parçası birleştirilememiştir.
Türü	Gövde parçaları
Formu	Düz ve iç bükey gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N-7.5 YR/9/5) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey kobalt mavisi sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Kalıp Baskı Tekniği
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Bezeme yer almamaktadır.
	Dış Yüzey: Gövdede dikey doğrultuda uzanan burmalı motif ve yanında rozet bulunmaktadır.

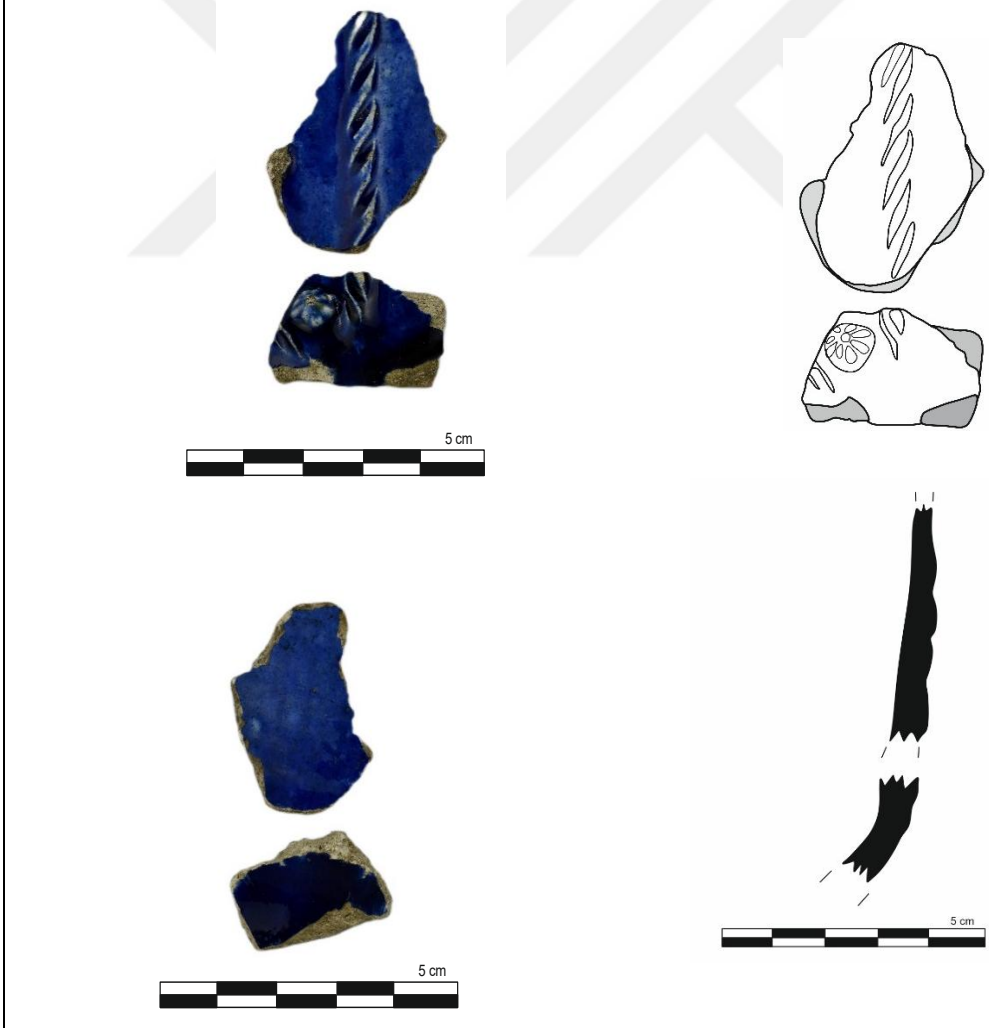

Katalog No	347
Envanter No	SÇ-20/190
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı,11.09.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Düz gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Hamur rengi ve katkı maddeleri tespit edilememiştir. Hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey kobalt mavisi sırla kaplıdır. Sır mat özelliktedir. Sırda bozulmalar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Kalıp Baskı Tekniği
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey**: Bezeme yer almamaktadır.
	Dış Yüzey: Baklava dilimi motiflerinden oluşan bezeme bulunmaktadır.

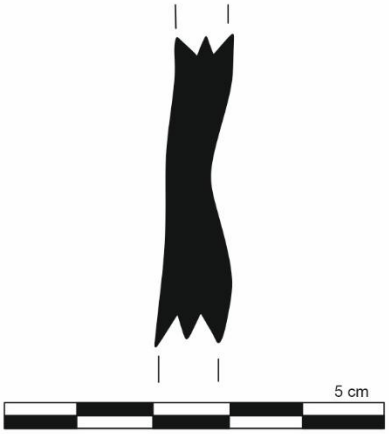

Katalog No	348
Envanter No	SÇ-20/53
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 08.08.2020
Durumu	Türü belirlenemeyen eserin ağız kısmına ait kırık iki parça birleştirilememiştir.
Türü	Ağız parçası
Formu	Düz ağızlı, içe eğik ve sivri ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:12 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N 10YR/1/9) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey mor renkli sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Kalıp Baskı Tekniği
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Bezeme yer almamaktadır.
	Dış Yüzey: Ağız kenarında yer alan üçgenin içerisinde stilize bitkisel motif yer almaktadır.

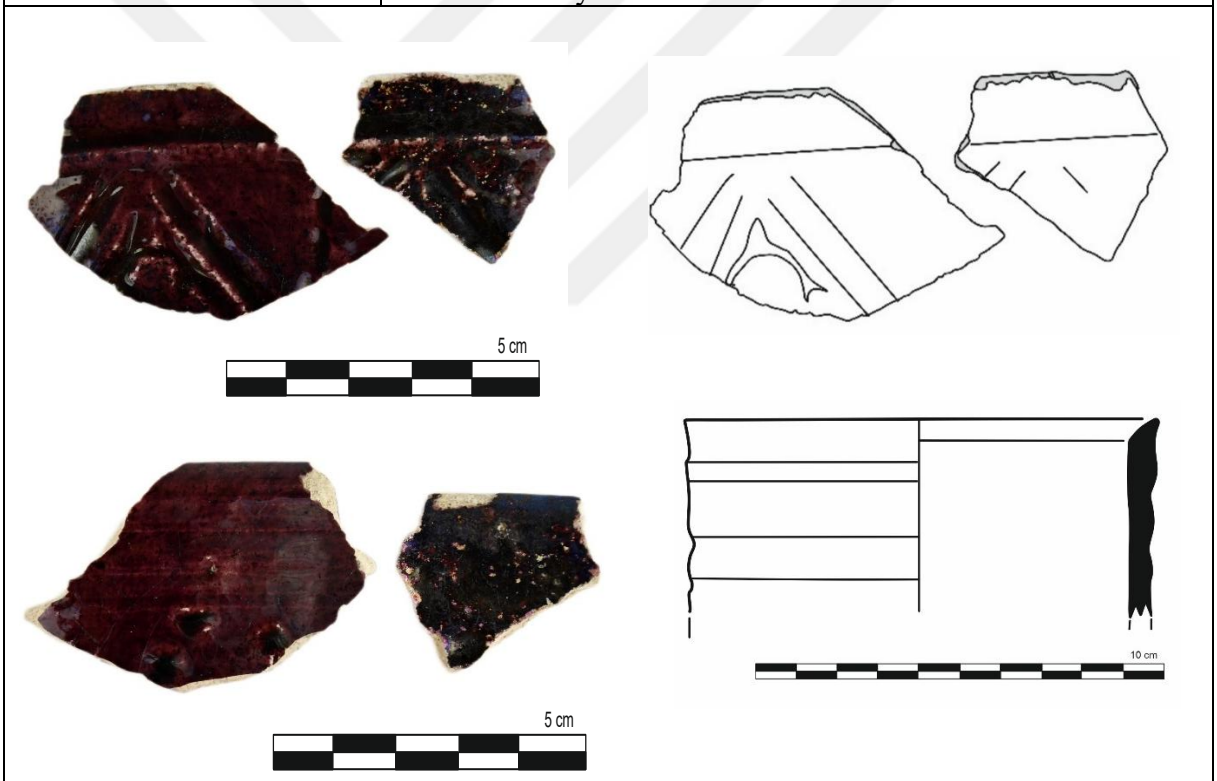

Katalog No	349
Envanter No	SÇ-23/389
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 31.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Testi ağız parçası
Formu	Düz boyunlu, içe ve dışa kalınlaştırılmış dışa eğik ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı :13 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N 10YR/1/9) hamurlu, hamuru orta sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey turkuaz renkli sırla kaplanmıştır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Kalıp Baskı Tekniği
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Bezeme bulunmamaktadır.
	Dış Yüzey: Ağız kenarında içerisi dolgulu üçgen motiflerinin asimetrik düzenlemesinden oluşan bezeme bulunmaktadır.

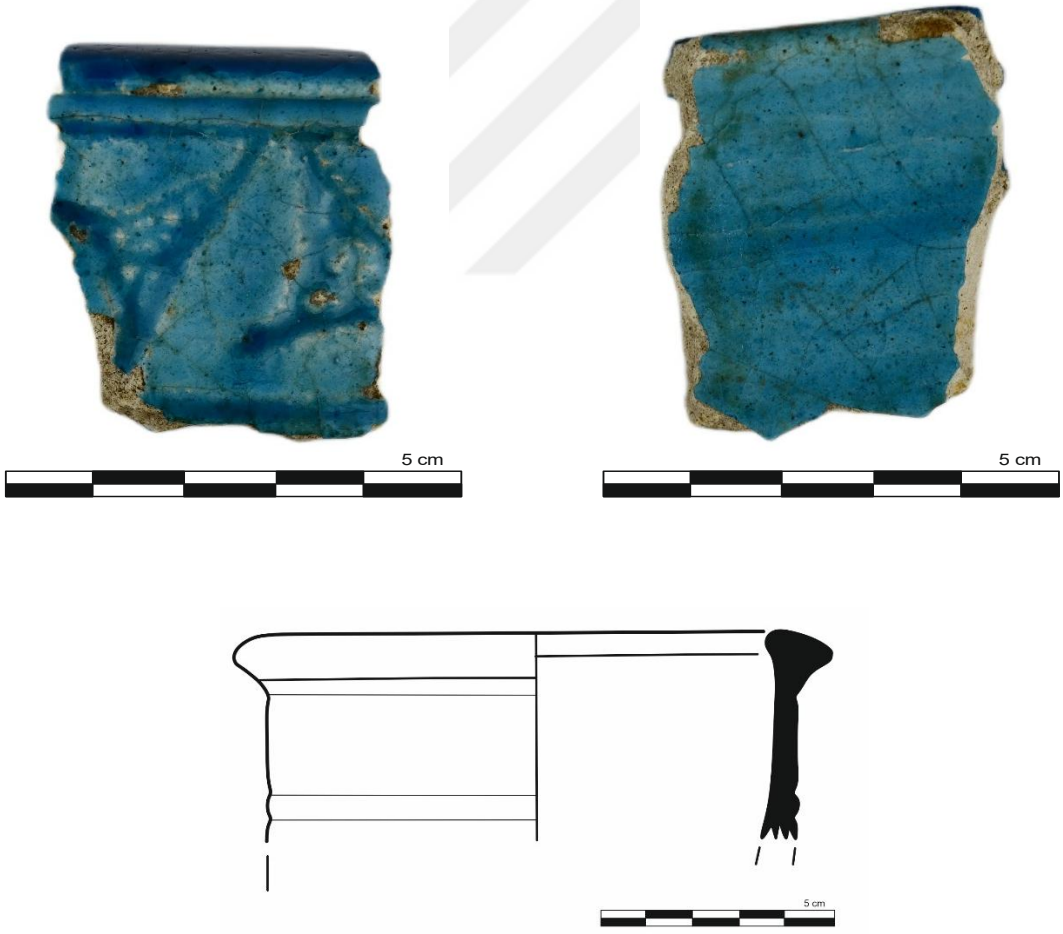

Katalog No	350
Envanter No	SÇ-20/180
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 10.09.2020
Durumu	Türü belirlenemeyen fakat aynı esere ait kırık iki gövde parçası birleştirilememiştir.
Türü	Gövde parçaları
Formu	İç bükey gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N 9.5) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur katkı maddesi tespit edilememiştir.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey opak beyaz sırla kaplıdır. Sır parlak ve camsı özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Kalıp Baskı Tekniği
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme bulunmamaktadır.

Katalog No	351
Envanter No	A.K.D.S-19/10
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aslanlı Kapı (Dış Surlar), 01.10. 2019
Durumu	Kâsenin dip, gövde ve ağız kısmına ait dokuz kırık parça birleştirilebilir nitelikte değildir.
Türü	Kâse
Formu	Orta halka kaideli**,** kademeli konik gövdeli, dışa çekik ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Dip çapı: 9 cm, Ağız çapı:17 cm, Yükseklik: 8,8 cm, Kaide Yüksekliği: 1,5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N 2.5 Y 1/9) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey opak beyaz sırla kaplıdır. Sır parlak özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Lüster
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde, opak beyaz sır üstüne kahverengi renkli lüsterle yapılmış madalyon yer almaktadır. Madalyona, içerisi kıvrık dallar ile dolgulu üçgen motifleri işlenmiştir. Gövdede ve ağız kenarında kufi yazı kuşağı, ortada ise spiral ve bitkisel motiflerle bezenmiş daha geniş bordür yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Dikey yönde uzanan çizgiler üzerinde üç sıra yarı dairesel motif sıralanmakta bu motiflerin aralarında ise benekler yer almaktadır. Bezeme altta ve üstte ince ve kalın şeritlerle sınırlandırılmıştır.

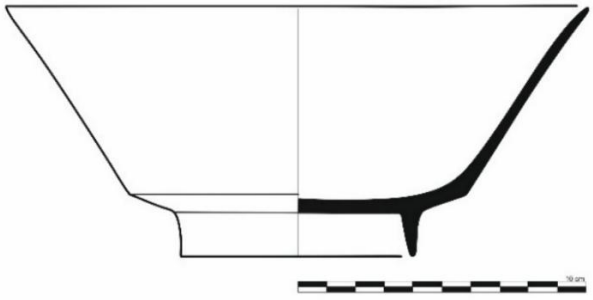

Katalog No	352
Envanter No	SK-21/17
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 08.07.2021
Durumu	Ağız ve gövde kısmına ait beş kırık parça birleştirilmiştir.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Yarı küresel gövdeli, dışa çekik ağızlı, sivri ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 21 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Açık sarı (N2.5Y/2/8.5/) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç yüzey opak beyaz sırla kaplıdır. Sır parlak özelliktedir. Ağız kısmında sırda akmalar görülmektedir.
Süsleme Tekniği	Lüster
Tarihi	12. yüzyıl sonu, 13. yüzyıl başı.
Bezeme	**İç Yüzey:** Beyaz opak sırla kaplı gövde merkezden çevreye doğru genişleyen dilimlere ayrılmıştır. Dilimler, sırasıyla altın yaldız lüsterli ve benek motiflerinin serbest yerleştirildiği düzenlemeye sahiptir. Ağız kenarında kıvrık dallarla dolgulu geniş bordür kompozisyonun etrafını çevrelemektedir. Ağzın uç kısmında ise altın yaldızlı bant yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Dairesel hatlardan oluşan motifler yer almaktadır.

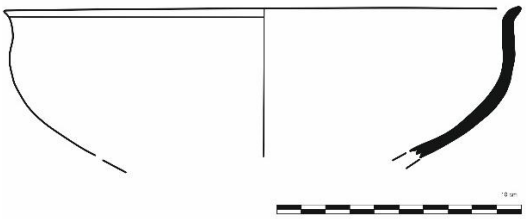

Katalog No	353
Envanter No	EMC-20/130
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Ebu'l Manuçehr Cami, 10.08.2020
Durumu	Türü belirlenemeyen aynı kaba ait kırık ağız ve gövde parçası birleştirilebilir nitelikte değildir.
Türü	Ağız parçası
Formu	Kademeli konik gövdeli, düz ağızlı, içe ve dışa kalınlaştırılmış yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:14 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Çok açık kahverengi (N 10YR2/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	**-**
Sır	İç ve dış yüzey beyaz opak sırla kaplıdır. Sır parlak özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Lüster
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Kenarları ince çizgisel hatlarla sınırlandırılmış ve araları ince kıvrık dallarla dolgulu büyük "S" kıvrımlarından oluşan bezeme işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Ağız kısmında, beyaz zeminli opak sır üzerine zencirek motifinden oluşan bezeme kuşağı yer almaktadır. Arka yüzeyde ise içlerinde dairesel motif bulunan madalyonlar ve kıvrık dallardan oluşan bezeme işlenmiştir.

Katalog No	354
Envanter No	SBH-20/160
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 19. 08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Konik gövdeli, dışa çekik ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 15 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Çok açık kahverengi (N 10YR2/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey opak beyaz sırla kaplıdır. Sır parlak özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Lüster
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Ağız kenarı bordüründe kûfî yazı taklidi ve aralarında kıvrık dalların yer aldığı bezeme bulunmaktadır. Ağzın uç kısmında noktalar sıralanmaktadır.
	Dış Yüzey: Ortada dikey çizgilerle ikiye ayrılmış ve her iki bölümde noktaların yer aldığı dairesel motif işlenmiştir. Bu motifin üst tarafında kısa bir çizgi uzanmaktadır.

Katalog No	355
Envanter No	SK-21/73
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 11.08.2021
Durumu	Tabağın ağız kısmına ait iki kırık parça birleştirilebilir nitelikte değildir.
Türü	Tabak ağız parçaları
Formu	Dış bükey gövdeli**,** dışa çekik ağızlı, yukarı doğru çıkıntı yapan yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 15 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Çok açık kahverengi (N10YR/2/8.5/) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey beyaz opak sırla kaplıdır. Sır parlak özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Lüster
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Opak beyaz zemin üzerine kahverengi renkli lüster ve kobalt mavisiyle bezeme yapılmıştır. Ağız kenarı bordüründe içlerinde birbiri üzerine sıralanmış dilimlerden oluşan bitkisel motif yer almaktadır. Motifin altında ve üstünde küçük noktalar sıralanmaktadır. Ağzın uç kısmında ve gövde ile ağız kenarı arasında kobalt mavisiyle oluşturulan ince bant uzanmaktadır.
	Dış Yüzey: İnce hatlı lüster çizgilerle oluşturulan bordürün üzerinde Arap harflerinden oluşan yazı kuşağı yer almaktadır. Gövdede dairesel ve diyagonal çizgilerden oluşan bezeme yer almaktadır.

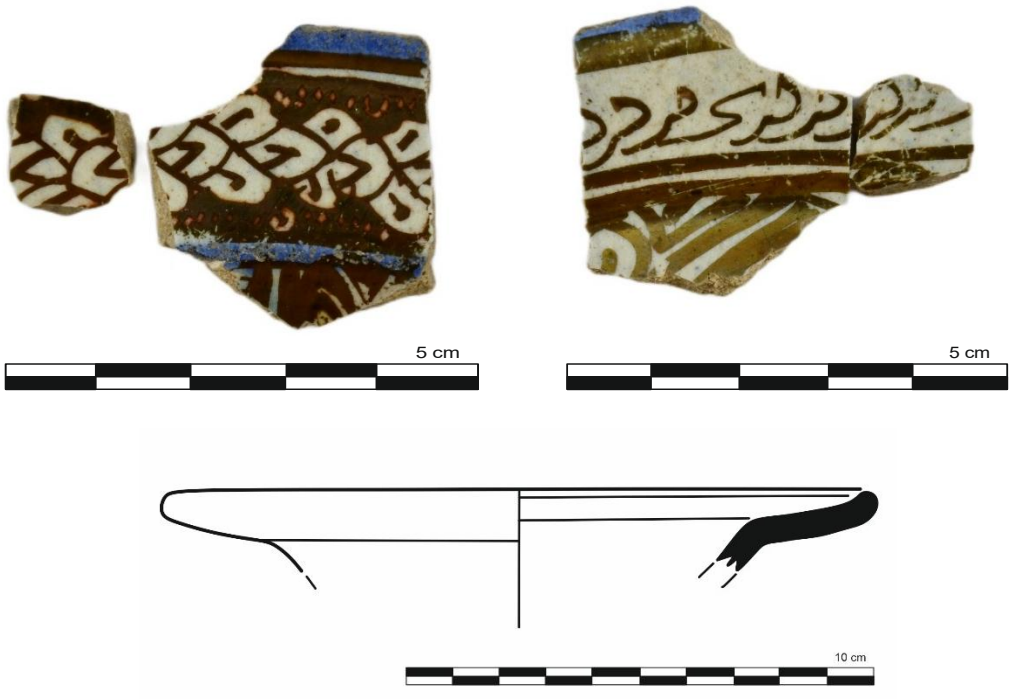

Katalog No	356
Envanter No	SBH-21/78
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 12. 07.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kavanoz ağız parçası
Formu	Düz gövdeli, düz ağızlı, dışa kalınlaştırılmış yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:18 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N2.5Y/1/9/) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey kobalt mavisi sırla kaplanmıştır. Sır parlak özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Lüster
Tarihi	13-14. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Bezeme yer almamaktadır.
	Dış Yüzey: Kobalt mavi sır üzerine (yeşil-bakır) renkli lüster ile düzenleme yapılmıştır. Ağzın uç kısmında belirli aralıklarla yapılmış kısa çizgiler sıralanmaktadır. Gövdeye spiraller ve dairesel formlu motiflerden oluşan kompozisyon işlenmiştir.

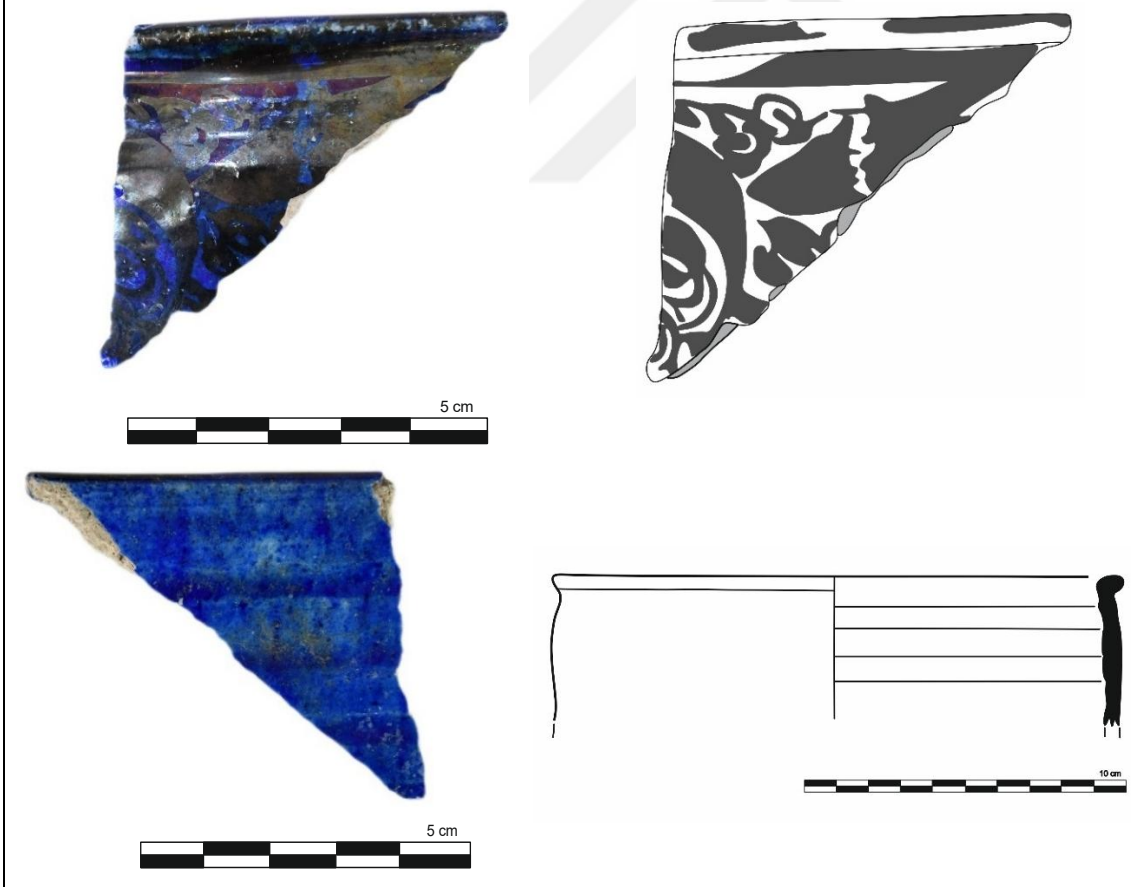

Katalog No	357
Envanter No	EMC-20/20
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Ebu'l Manuçehr Camii, 28.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 5,5 cm, Kaide yüksekliği: 1cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (2.5Y8/1) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç yüzey tümüyle dış yüzey kaideye kadar opak beyaz sır ile kaplanmıştır. Sır parlak özelliktedir. Bazı kısımlarında pullanmalar oluşmuştur.
Süsleme Tekniği	Lüster
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Opak beyaz zemin üzerine kahverengi lüster ile bezeme yapılmıştır. Merkezde bir yaprağın içerisine palmet motifi işlenmiştir. Yaprağın etrafından çıkan ince kıvrık dalların arasında düzgün olmayan dairesel motifler yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Gövdenin kaideyle birleştiği yerde bakır renkli lüsterle yapılan ince şerit uzanmaktadır.

Katalog No	358
Envanter No	SK-20/125
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları,18.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Yüksek halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:8 cm, Kaide yüksekliği: 2 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (2.5 Y 1/8.5) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey opak beyaz sırla kaplıdır. Sır parlak özelliktedir. Sırda çatlaklar meydana gelmiştir.
Süsleme Tekniği	Lüster
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey**: Merkezde, opak beyaz sır üzerine işlenmiş ayakları, gövdesi, kuyruğu ve kanatları mevcut olan bir kuş figürü bulunmaktadır. Kuşun gövdesi nokta dizileri ile hareketlendirilmiştir. Gövdenin, kanat, boyun ve ayaklarının arasından, kıvrık dallara bağlı palmet motifleri uzanmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

Katalog No	359
Envanter No	SÇ-20/89
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 26.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Orta halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:7 cm, Kaide yüksekliği: 1,5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N7.5YR/2/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç yüzey tümüyle dış yüzey kaideye kadar opak beyaz renkli sırla kaplanmıştır. Sır parlak özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Lüster
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde opak beyaz sır üzerine yaprakları gövdeye doğru uzanan bitkisel motif işlenmiştir. Yaprakların içerisine iki daldan uzanan palmet motifleri yerleştirilmiştir. Aralarda merkezden uzanan dallara bağlı ve içerisi kıvrık dallarla dolgulu dilimler bulunmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

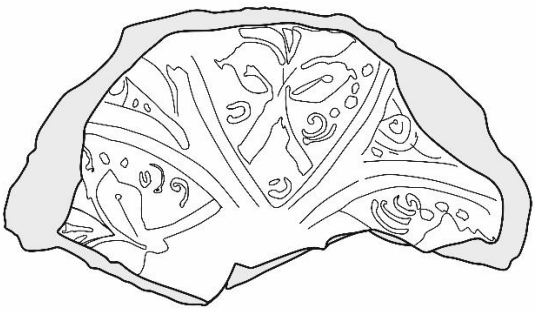

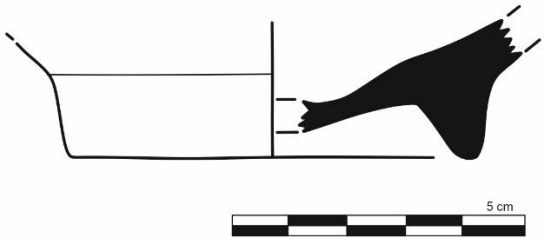

Katalog No	360
Envanter No	SÇ-20/103
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 01.09.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip parçası:8 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N7.5 YR/2/8.5) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç yüzey tümüyle dış yüzey kaideye kadar opak beyaz renkli sırla kaplanmıştır. Sır parlak özelliktedir. Sırda çatlaklar görülmektedir.
Süsleme Tekniği	Lüster
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde opak beyaz sır üzerine kahverengi lüster ile soyut bir motif ve buna bağlı dallardan oluşan bezeme yer almaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

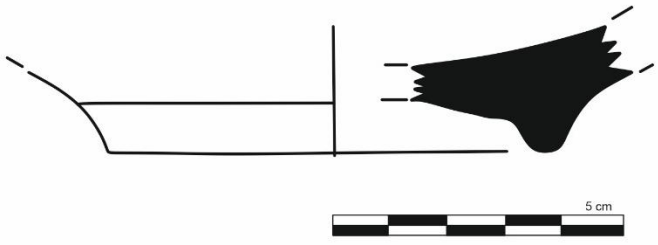

Katalog No	361
Envanter No	SBH-20/17
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 26.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Dip parçası
Formu	Yüksek halka kaidelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 6 cm, Kaide yüksekliği: 2 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Çok açık kahverengi (N10YR/2/8/) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç yüzey opak beyaz sırla kaplıdır. Sır parlak özelliktedir. Kaidenin iç yüzeyi beyaz sır ile kaplıdır.
Süsleme Tekniği	Lüster
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Opak beyaz zemin üzerine kobalt mavisi boya ve kahverengi renkli lüster ile düzenleme oluşturulmuştur. Merkezde daralan formda uzanan şeridin üzerinde spiral motifi yer almaktadır. Şeridin her iki tarafında ise diyagonal olarak uzanan ince çizgiler sıralanmaktadır. Bu bölümler turkuaz ve kobalt mavisi renkle boyanmıştır.
	Dış Yüzey: Kaidenin halka kısmı kahverengi lüster ile boyanmıştır.

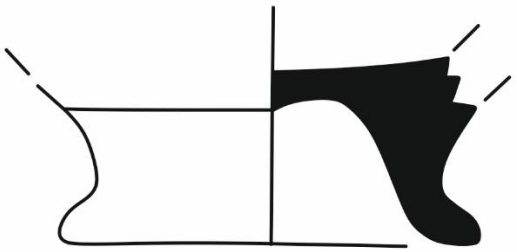

Katalog No	362
Envanter No	SK-22/93
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 26.07**.** 2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 8 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Çok açık kahverengi (N 10YR 2/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	**-**
Sır	İç yüzey tümüyle dış yüzey, kaide kısmına kadar opak beyaz sırla kaplıdır. Sır parlak özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Lüster
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkeze işlenen altıgen motifinin dilimleri altın yaldızlı boyalarla yapılmış noktalarla dolguludur. Altın yaldız kaplı zeminde dört tanesi mevcut olan ördek veya kaz figürleri radyal düzende sıralanmıştır. Figürlerin kanatları ve boyun kısımları altın yaldızlı nokta ve çizgilerle vurgulanmıştır. Figürler arasında kalan boşluklar spiral motifleriyle hareketlendirilmiştir.
	Dış Yüzey: Bezeme bulunmamaktadır.

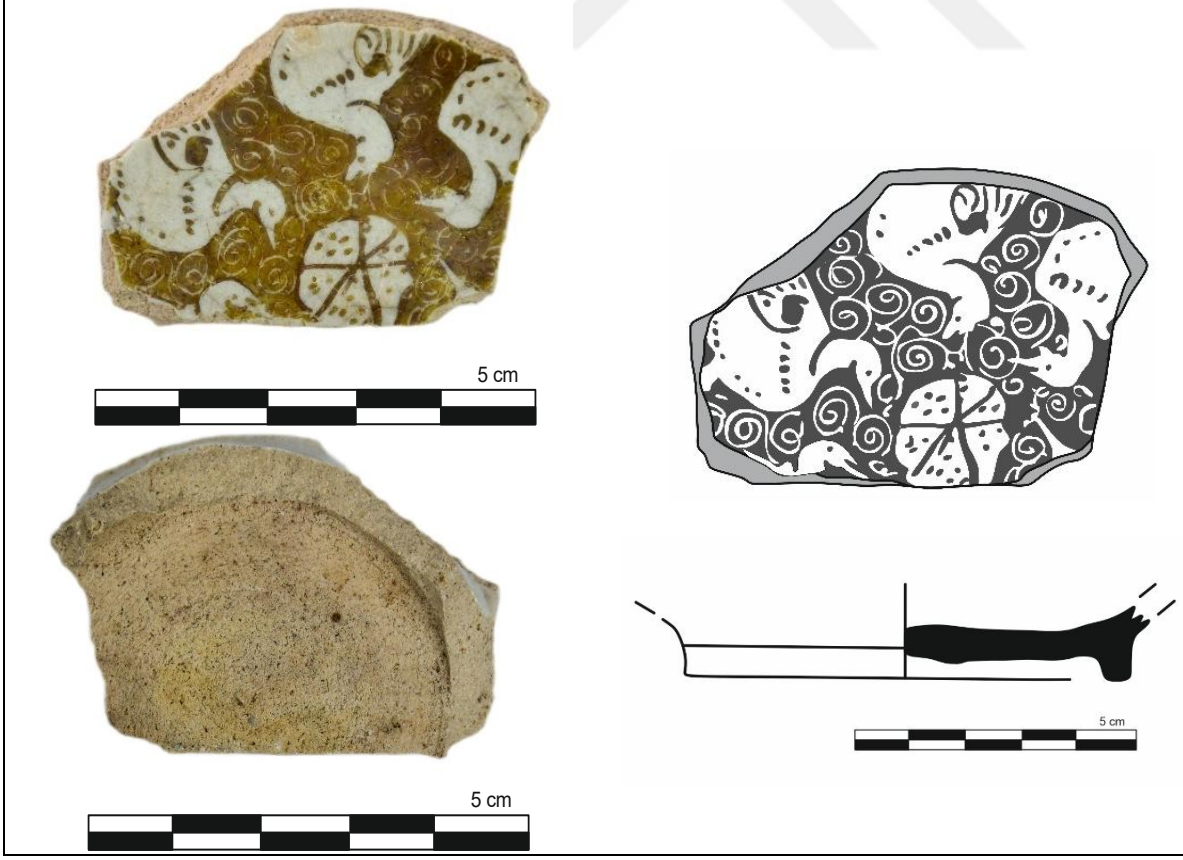

Katalog No	363
Envanter No	SÇ-20/54
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 08.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 9 cm, Kaide yüksekliği: 08 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N2.5Y1/9.5) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç yüzey tümüyle dış yüzey kaideye kadar opak beyaz renkli sırla kaplanmıştır. Sır parlak özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Lüster
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde opak beyaz sırlı zemin üzerine altın yaldızlı boyayla dilimli bir bitkisel motif işlenmiştir. Gövdede merkeze doğru daralan meşaleye benzer bir motif bulunmaktadır.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

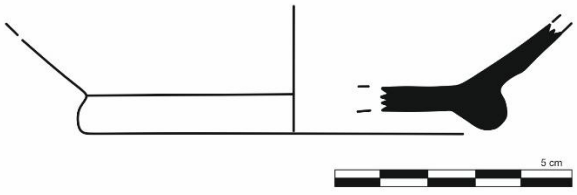

Katalog No	364
Envanter No	SÇ-20/140
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı; 03.09.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:10 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N 10YR 1/9) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey opak beyaz renkli sırla kaplanmıştır. Sır parlak özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Lüster
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Opak beyaz zemin üzerine kobalt mavisi ve kahverengi lüster boya ile bezeme işlenmiştir. Birbirini kesen ince bordürlerin oluşturduğu alanda üzerinde benek motifleri bulunan, ön ayakları ve gövdesinin bir bölümü mevcut hayvan figürü yer almaktadır. Figürün etrafında kalan boşluklar kıvrık dallar ve yaprak motifi dolguludur.
	Dış Yüzey: Kahverengi lüster boyalıdır.

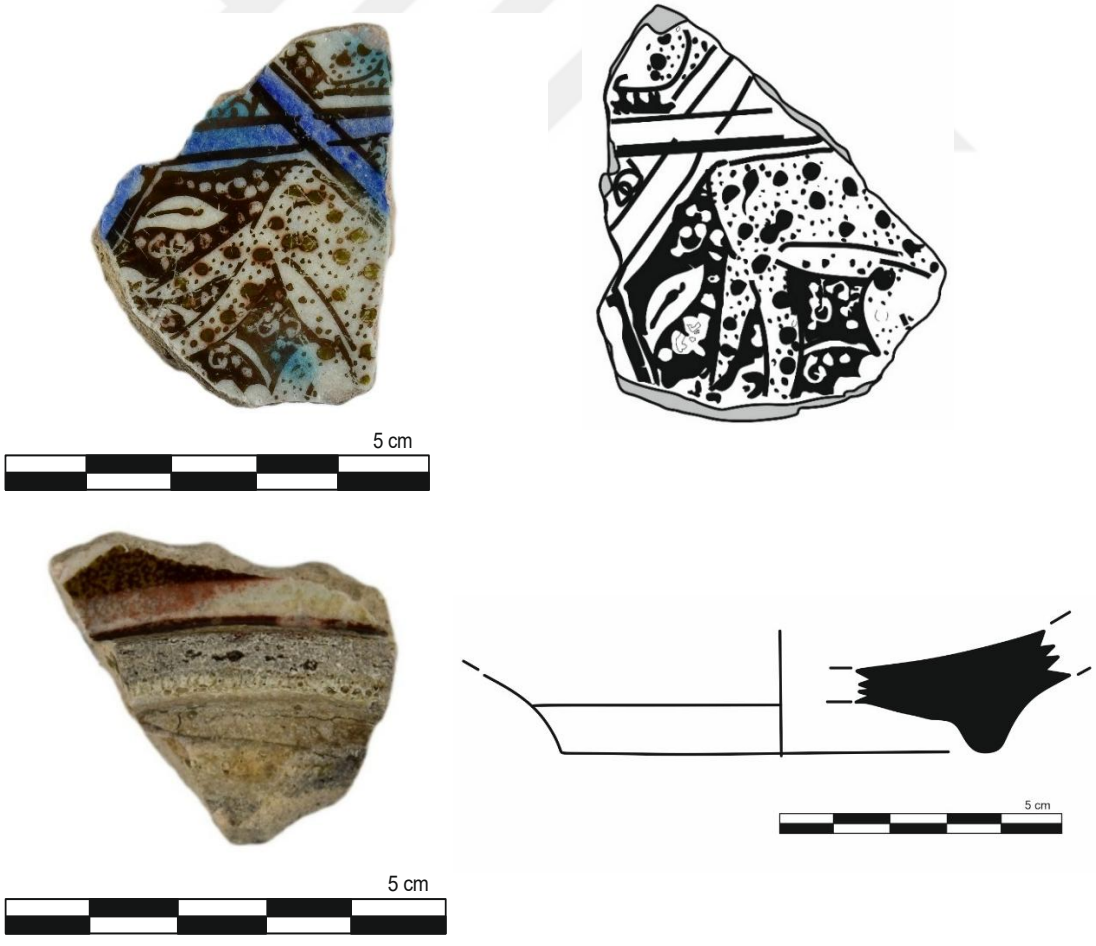

Katalog No	365
Envanter No	SÇ-20/145
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 06.09.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse dip parçası
Formu	Orta halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı:6 cm, Kaide yüksekliği, 1,5 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N2.5Y/1/9.5) hamurlu, hamuru sık dokulu, orta sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey opak beyaz renkli sırla kaplanmıştır. Sır parlak özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Lüster
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Opak beyaz renkli sırlı zemin üzerine kahverengi renkli boyayla kalın ve yuvarlak hatlı motif işlenmiştir. Motifin üzeri çin temani motifleri ile aralarda kalan boşluklar ise spiral motifleri ile dolguludur.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

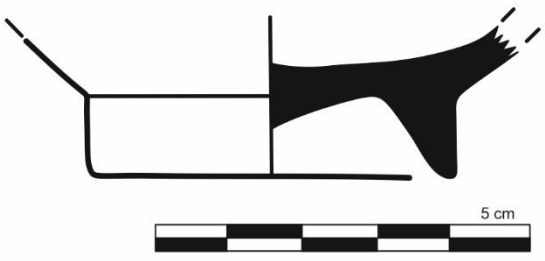

Katalog No	366
Envanter No	SÇ-20/162
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı,10.09.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Konik gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Çok açık kahverengi (N 10YR 2/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey opak krem renkli sırla kaplanmıştır. Sır parlak özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Lüster
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey**: Opak krem renkli zemin üzerine altın yaldızlı boyalarla kıvrık dallar ve stilize yaprak motiflerinden oluşan bezeme işlenerek ince çizgisel bir çizgiyle sınırlandırılmıştır. Kompozisyon belirli aralıklarla sıralanmış tığ motifleriyle çevrilmiştir.
	Dış Yüzey: Serbest düzende tasarlanmış düz çizgi ve dairesel hatlardan oluşan bezeme eserin yüzeyini kaplamaktadır.

Katalog No	367
Envanter No	SK-22/172
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 19.08.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Omuz parçası
Formu	İç bükey gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Sarımsı kırmızı (N 2.5Y 1/9.5) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur katkı maddesi tespit edilememiştir.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey turkuaz renkli sırla kaplıdır. Sır parlak özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Lüster
Tarihi	13.-14. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Bezeme bulunmamaktadır.
	Dış Yüzey: Turkuaz renkli zemin üzerine altın yaldızlı lüsterle kalın hatlı spiral ve kıvrık dallardan oluşan bezeme işlenmiştir.

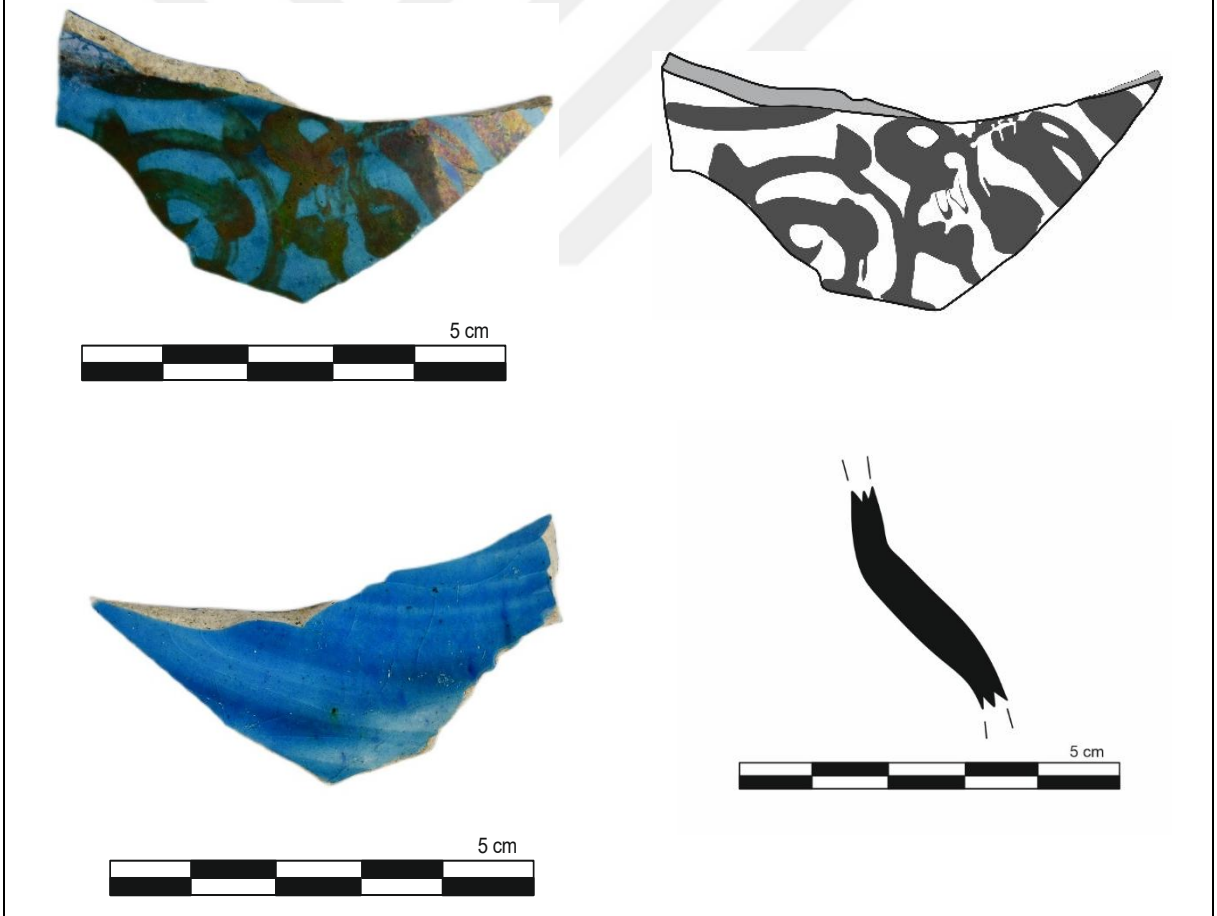

Katalog No	368
Envanter No	SK-21/107
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 03.09.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	İç bükey gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Çok açık kahverengi (N7.5YR/1/9/) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey opak beyaz renkli sırla kaplıdır. Sır parlak özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Lüster
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Bezeme bulunmamaktadır.
	Dış Yüzey: Gövdede sonsuzluk etkisinde kahverengi renkli lüsterle palmet motifleri işlenmiştir. Palmetlerin arasına kısa ince hatlı spirallerden oluşan motifler yerleştirilmiştir.

Katalog No	369
Envanter No	SK-21/106
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 01.09.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	Düz gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Çok açık kahverengi (N7.5YR/1/9/) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey opak beyaz renkli sırla kaplıdır. Sır parlak özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Lüster
Tarihi	12.-13. yüzyıl.
Bezeme	**İç Yüzey:** Bezeme bulunmamaktadır.
	Dış Yüzey: Gövdede sonsuzluk etkisinde kahverengi renkli lüsterle palmet motifleri işlenmiştir. Palmetlerin arasında kısa ince hatlı spirallerden oluşan motifler sıralanmaktadır.

Katalog No	370
Envanter No	SK-21/61
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 28.07.2021
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	İç bükey gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Pembe (7.5YR 8/3) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	Dış yüzey kobalt mavisi sırla kaplıdır. Sır parlak özelliktedir. İç yüzeyde sır kalıntıları mevcuttur.
Süsleme Tekniği	Lüster
Tarihi	13.-14. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Bezeme bulunmamaktadır.
	Dış Yüzey: Kobalt mavisi sır üzerine yeşil-bakır renkli lüster ile düzenleme yapılmıştır. Kalın hatlı yeşil lüster ile oluşturulan kare şeklindeki geometrik bölümlerin içerisine noktalar yerleştirilmiştir.

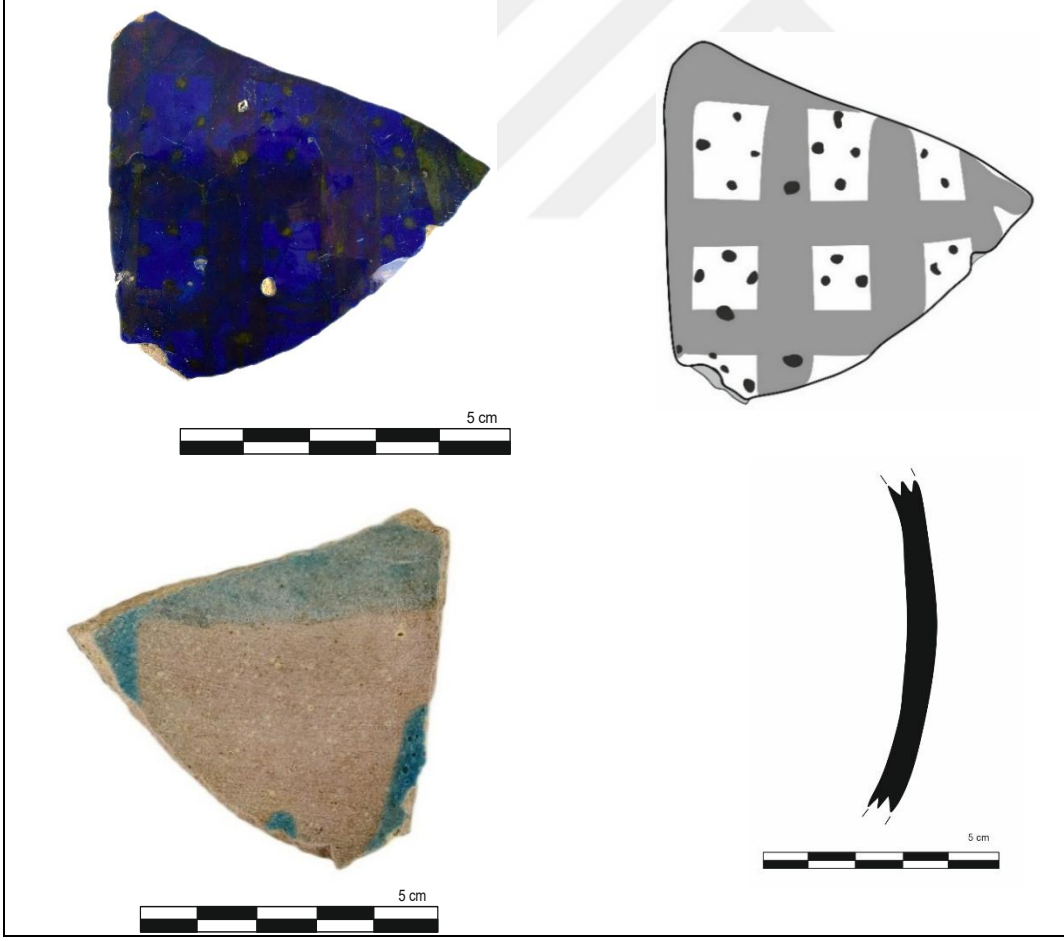

Katalog No	371
Envanter No	SK-20/102
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 12.08.2020
Türü	Gövde parçası
Formu	İç bükey gövde formludur.
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N10YR/1/8.5/) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey opak beyaz sırlıdır. Sır parlak özelliktedir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Süsleme Tekniği	Lüster
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Opak beyaz sır üzerine yeşil renkli lüster ile en altta kalın şerit, üst tarafta ince kıvrık dal ve rumi motiflerinden oluşan bezeme işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Düz ve dairesel çizgilerden oluşan bezeme yer almaktadır.

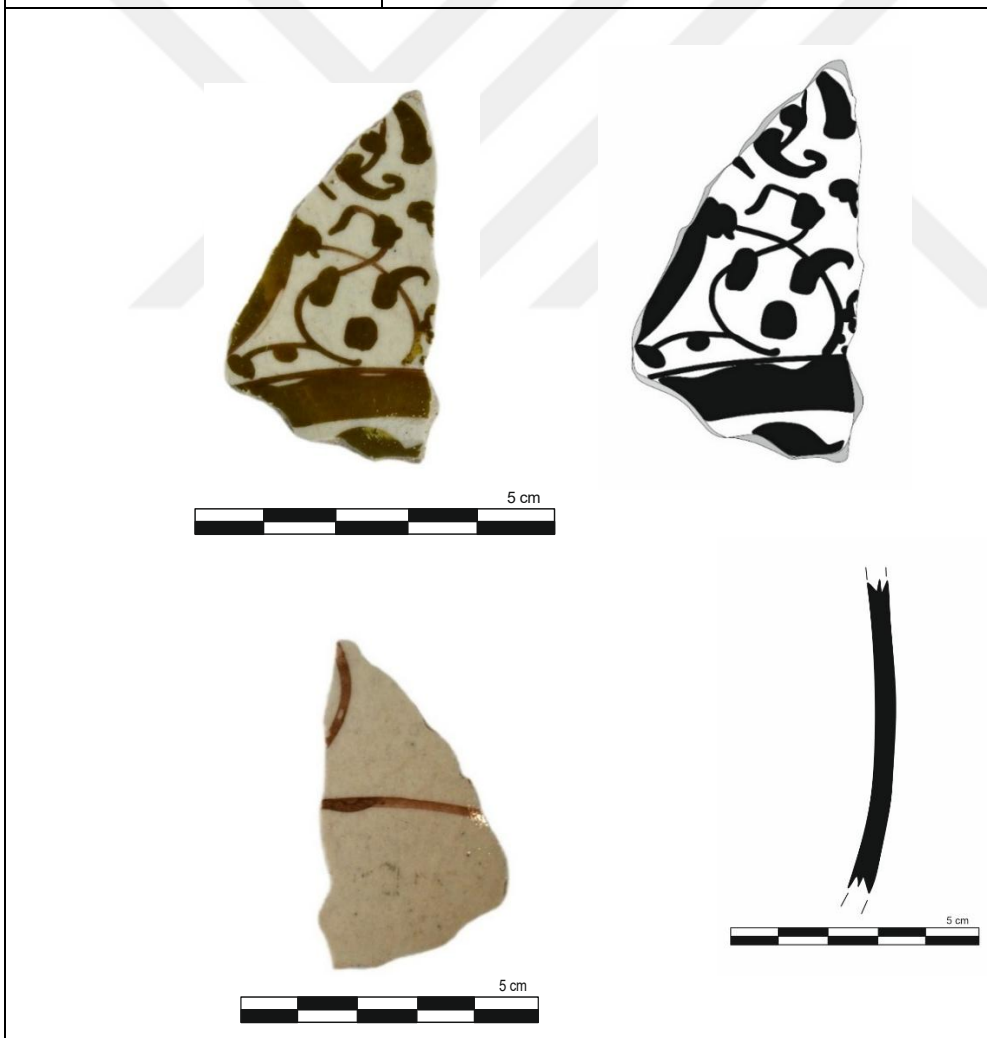

Katalog No	372
Envanter No	SK-22/259
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 26.09.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	-
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (10 YR1/8.5) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum, katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey opak beyaz renkli sırla kaplıdır. Sır parlak özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Lüster- Kalıp Kabartma
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Zemine altın yaldızlı boyayla serbest düzende kıvrık dallar ve spiral motifinden oluşan bezeme işlenmiştir. Kobalt mavisi boyayla halka motifi işlenmiştir.
	Dış Yüzey: Gövdenin dilimleri, içleri kobalt mavisi boyalı altın yaldızlı dikey şeritlerle vurgulanmıştır. Dilimler üzerine serbest düzende spiral motifleri ve kıvrık dallarından oluşan bezeme işlenmiştir.

Katalog No	373
Envanter No	SBH-20/99
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 25.07.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	-
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N2.5Y1/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey opak beyaz renkli sırla kaplıdır. Sır parlak özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Lüster
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Ortada yer alan stilize kuş figürünün etrafında ince kıvrık dallardan oluşan bezeme bulunmaktadır.
	Dış Yüzey: Gövdeyi yatay yönde kesen şeridin üzerinde dikey, diyagonal ve dairesel hatlı çizgilerden oluşan bezeme yer almaktadır.

Katalog No	374
Envanter No	SÇ-20/192
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Çarşısı, 11.09.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Gövde parçası
Formu	İç bükey gövde formludur.
Ölçüleri	**-**
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N 10 YR 1/9) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey opak beyaz sırlıdır. Sır parlak özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Minai
Tarihi	12.-13.yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey**: Bezeme yer almamaktadır.
	Dış Yüzey: Opak beyaz zemin üzerine mavi renkli hatlarla baklava dilimlerinden oluşan geometrik bezeme işlenmiştir. Baklava dilimlerinin içerisine ortasında nokta bulunan turkuaz renkli dairesel motifler, alt ve üst köşelerine ise kırmızı noktalar yerleştirilmiştir. Altta ve üstte kırmızı çizgiler uzanmaktadır.

Katalog No	375
Envanter No	SK-20/11
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 14.08.2020
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Dilimli konik gövdeli, düz ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 8 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Çok açık kahverengi (N 10 YR 2/8.5) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey opak beyaz renkli sırla kaplıdır. Sır parlak özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Minai
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey**: Opak beyaz zemin üzerine, kırmızı renkli kalın, siyah renkli ince çizgilerle düz ve dairesel hatlardan oluşan bezeme işlenmiştir. Ağız kenarı bordüründe altın yaldızlı ve kırmızı renkli çizgilerle konturlanmış altın yaldızlı kufi yazı ibaresi yer almaktadır. Zeminde kalan boşluklar siyah renkli kıvrık dallar ile doldurulmuştur.
	Dış Yüzey: Gövdeye birbirini kesen düz çizgilerle oluşturulan geometrik bezeme işlenmiştir. Ağız ucunda mavi bant yer almaktadır.

Katalog No	376
Envanter No	ASBB-1-23/140
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Aşot Surları Batı Burç 1/09.08.2023
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Ağız parçası
Formu	Düz ağızlı içe ve dışa kalınlaştırılmış düz ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı:12 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N.9) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey turkuaz renkli sırla kaplıdır. Sır parlak özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Minai
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Ağzın üst kısmında kırmızı hatlardan oluşan şeridin üzerinde bordür içerisine beyaz renkle işlenen zincir motifi eserin etrafını çevrelemektedir.
	Dış Yüzey: Bezeme yer almamaktadır.

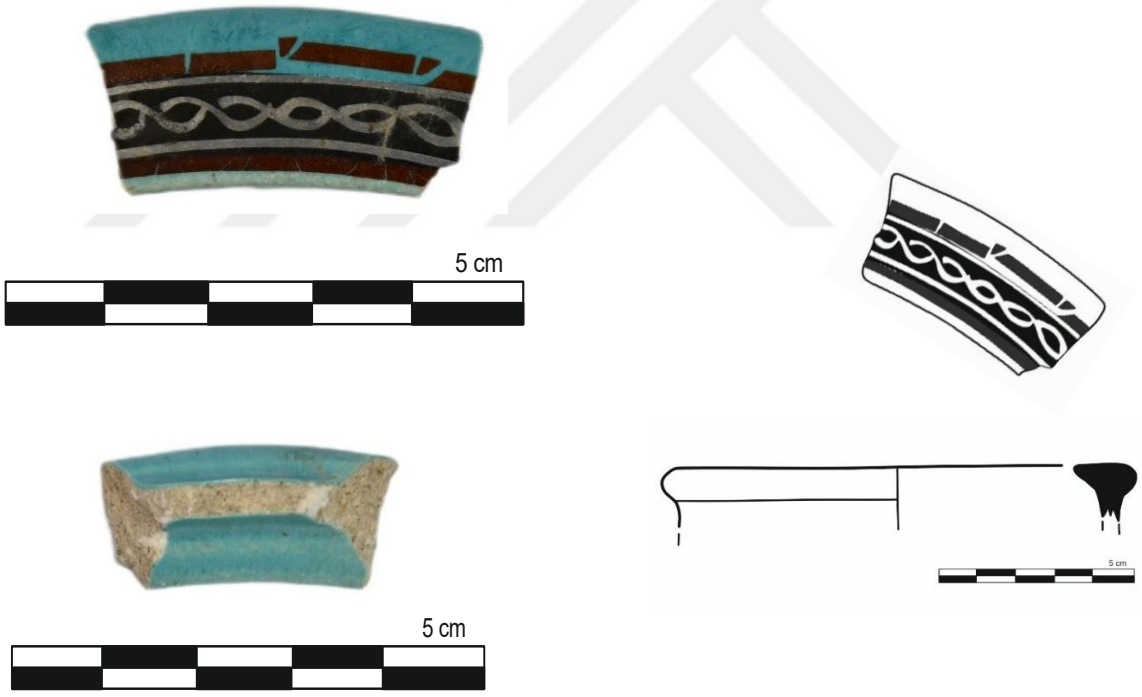

Katalog No	377
Envanter No	SM-22/83
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 19.09.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Dip parçası
Formu	Alçak halka kaideli, dış bükey gövdelidir.
Ölçüleri	Dip çapı: 7 cm, Kaide yüksekliği: 1 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Pembe (7.5YR 7/6) hamurlu, hamuru sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Hamur seyrek ince kum katkılıdır.
Astar	-
Sır	İç yüzey tümüyle dış yüzey kaideye kadar kobalt mavisi sırla kaplıdır. Sır mat özelliktedir. Sırda çatlaklar görülmektedir.
Süsleme Tekniği	Lacvardina
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Merkezde siyah zemin üzerine, beyaz boya ile yuvarlak dilimli motif işlenerek etrafı noktalarla konturlanmıştır. Motifin etrafında ise yine beyaz boyayla ince çizgisel üslupta işlenmiş balık figürleri sıralanmaktadır**.**
	Dış Yüzey: Bezeme bulunmamaktadır.

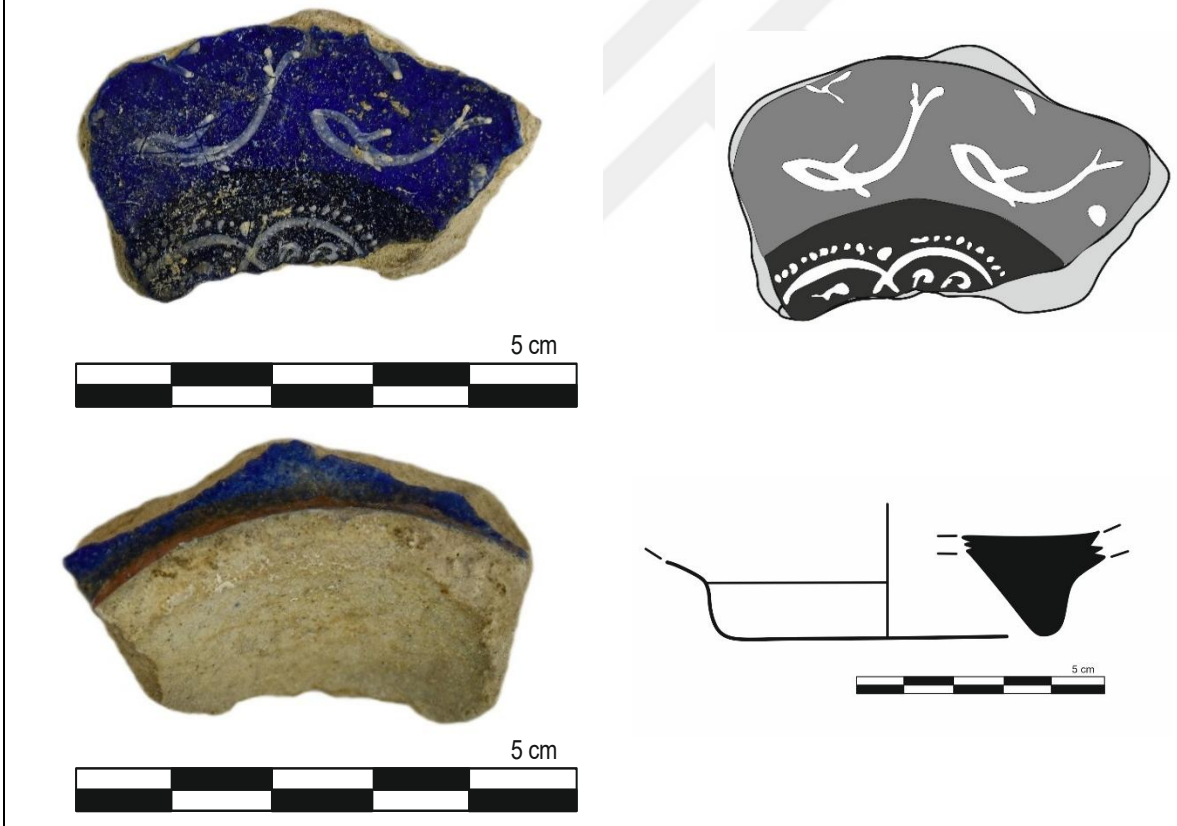

Katalog No	378
Envanter No	SK-22/232
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Konutları, 05.09.2022
Durumu	Tek parçadan oluşmaktadır.
Türü	Kâse ağız parçası
Formu	Konik gövdeli, dış çekik ağızlı, yuvarlak ağız uçludur.
Ölçüleri	Ağız çapı: 22 cm
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, çok sert ve az gözeneklidir. Hamur katkı maddesi tespit edilememiştir.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak özelliktedir.
Süsleme Tekniği	Seladon
Tarihi	12.-13. yüzyıl
Bezeme	İç ve dış yüzeyde bezeme bulunmamaktadır.

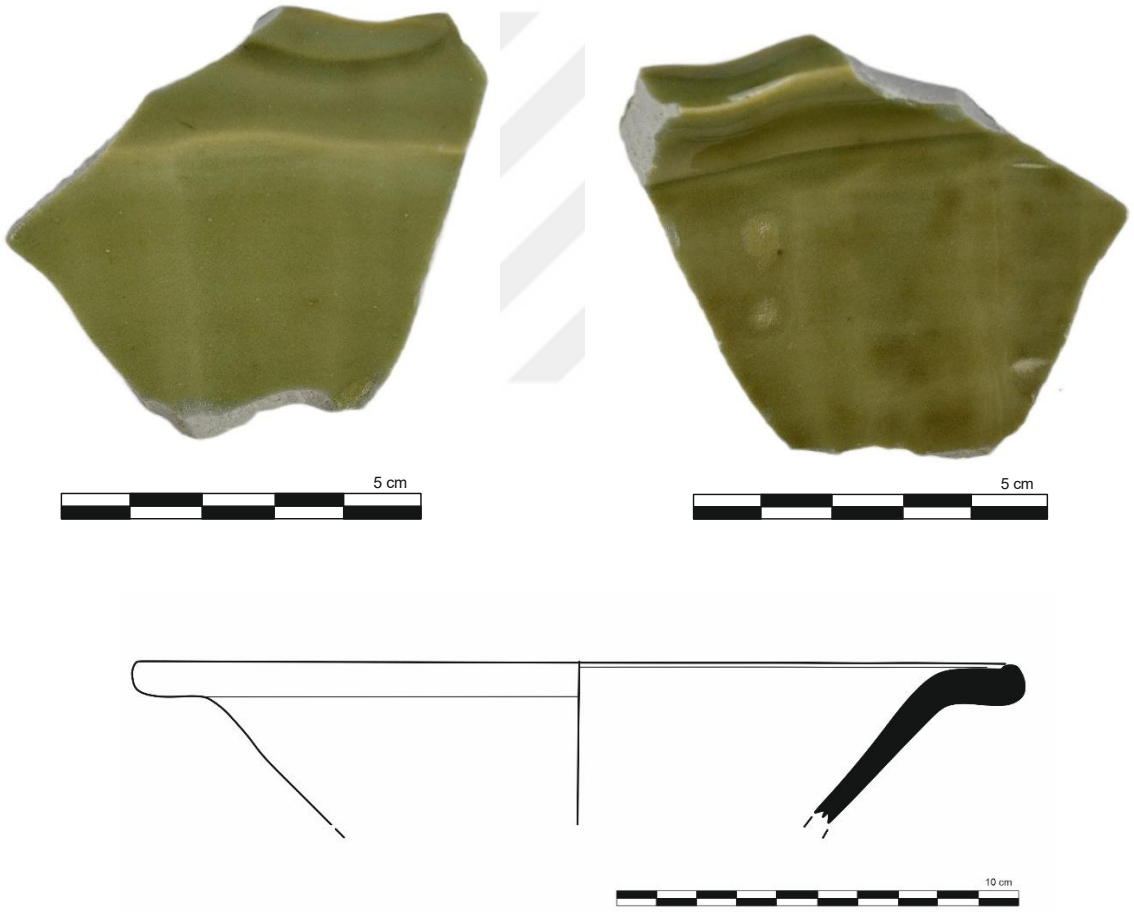

Katalog No	379
Envanter No	SÇ-20-42
Bulunduğu Yer ve Tarihi	Selçuklu Büyük Hamam, 20.07.2020
Durumu	Türü tespit edilemeyen esere ait kırık iki parça birleştirilmiştir.
Türü	Gövde parçası
Formu	-
Ölçüleri	-
Hamur Rengi ve Dokusu	Beyaz (N/8) hamurlu, hamuru sık dokulu, çok sert ve az gözeneklidir.
Astar	-
Sır	İç ve dış yüzey yeşil renkli sırla kaplıdır. Sır parlak özelliktedir. Hamur katkı maddesi tespit edilememiştir.
Süsleme Tekniği	Seladon
Tarihi	11.-14. yüzyıl
Bezeme	**İç Yüzey:** Sırlı ve bezemesizdir.
	Dış Yüzey: Sırlı ve bezemesizdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME KARŞILAŞTIRMA

Anadolu'da Orta Çağ'ın önemli şehirlerinden birisi olan Ani Örenyeri sırlı seramiklerinin değerlendirildiği bu çalışmada 2019-2023 yılları arasında Kafkas Üniversitesi Sanat Tarihi Bölüm Başkanı Doç. Dr. Muhammet Arslan Başkanlığında yürütülen kazı çalışmalarından çıkarılmış sırlı seramikler incelenmiştir. Daha önceki kazı dönemlerine ait eserler tezin kapsamına dahil edilmemiştir. Tezin sınırları ve kapsamı belirlendiği dönemde Ani kazılarından çıkarılmış olan eserlerin yayın hakkı bir önceki dönemin kazı başkanına ait olduğu için bu eserler teze dahil edilememiştir. Hatta özellikle etik ihlali yapmamaya dikkat edilmiştir.

Ani kazıları ilk olarak Rus hâkimiyeti döneminde bir dilbilimci olan Nikolai Marr tarafından yapılmıştır. Bu kazılar sırasında Hristiyan mimari doku korunurken Türk İslam mimari dokusuna zarar verilmiş belge niteliği taşıyan yapıların üzerindeki kitabeler parçalanarak yok edilmiştir. Bu dönem kazılarına ait eserler Rus hâkimiyeti döneminde Ebu'l Manuçehr Camii'de muhafaza edilmiştir. Şehrin Türk hakimiyetine geçmesi ile birlikte birçok eser Ermenistan'a götürülmüş geri kalanlar ise parçalanarak Arpaçay'a atılmıştır.

Diğer kazı dönemlerine ait eserler ise kazıların yapıldığı dönemde bir kazı evi ve deposu olmadığı için Kars Müzesi'nde veya jandarma karakolu gibi farklı kurumlarda koruma altına alınmıştır. Bu durum eserlerin belirli bir tasnifinin yapılmamasına ve envanter kaydının tutulmamasına sebep olmuştur. Bu eserler ancak 2019-2020 yılında aktifleştirilen kazı evi deposuna taşınmıştır. Bu eserlerin envanter kaydının yapılıp tasniflenmesi uzun bir dönemi kapsayacağı için tezin sınırları 2019-2023 dönemi sırlı seramikleri ile sınırlandırılmıştır. Çalışmanın karşılaştırma bölümünde değerlendirilen eserler ise Kars Müzesi'nde sergilenen veya Ani seramikleri ile ilgili yapılmış yayınlardan alınmıştır. Kazı evi deposunda yer alan diğer eserlerin tamamı tasniflendikten sonra farklı yayınlar ile bilim dünyasına kazandırılması hedeflenmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti dönemine ait kazı çalışmaları ağırlıklı olarak Türk İslam mimari dokusu üzerinde gerçekleştirilmiştir. Tezin kapsamını belirleyen aralıktaki çalışmalar da daha önceki kazı çalışmalarının devamı niteliğinde olup farklı olarak Selçuklu Mezarlığı'nda da kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Bir ön değerlendirme ve hazırlık aşaması olarak nitelendirilebilecek 2019 yılı kazı çalışmaları yaklaşık olarak bir ay kadar sürmüştür. Bu kazı çalışması şehrin dış surlarında

Aslanlı Kapı'nın doğu kanadında yapılmıştır. Kısa süreli bir kazı dönemi olmasına rağmen önemli buluntular elde edilmiş ve çalışmanın kapsamına dâhil edilmiştir.

2020 yılında dış surların kuzeyinde yer alan kazı evi faaliyete geçirilerek birçok üniversiteden farklı bilim dallarına mensup uzmanların ve öğrencilerin katıldığı profesyonel bir kazı ekibi oluşturulmuştur. Bu dönemde şehirde daha önceki kazılar sırasında tespit edilen ve çalışılan Türk İslam dönemine ait mimari doku üzerinde beş farklı bölgede kazı çalışmalarına başlanmıştır. Şehirdeki en önemli Türk İslam yapısı olan Ebu'l Manuçehr Camii ve Külliyesi'nin çevresi kazı çalışmalarının birinci bölgesini oluşturmaktadır.

Külliyenin hemen güneyinde ve batı yönünde çok geniş bir alanı kaplayan ve dar sokaklarla birbirine bağlanan Selçuklu Konutları ikinci kazı çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Ebu'l Manuçehr Camii ile Muammeran Camii arasında doğu ve batı yönde uzanan Selçuklu Çarşısı'nın doğu kanadı üçüncü, katedralin kuzeyinde yer alan Selçuklu Büyük Hamam ise kazı çalışmalarının yapıldığı dördüncü bölgeyi oluşturmaktadır. Beşinci bölge olarak belirlenen 2019 yılında kazı çalışmalarına başlanan dış surlardaki Aslanlı Kapı'nın doğu kanadında da kazı çalışmalarına devam edilmiştir.

2021 yılındaki kazı çalışmaları da aynı bölgelerde gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde farklı olarak katedralin güneyinde yer alan sekizgen kümbetin kalıntılarından hareket edilerek bir hazire olduğu düşünülen bölgede de kazı çalışmalarına başlanmıştır. Çalışmalar sonucunda Büyük Selçuklu dönemine tarihlendirilen Anadolu'daki ilk Türk İslam mezarlığı ortaya çıkarılmıştır. 2022-2023 yılında da aynı bölgelerde kazı çalışmalarına devam edilmiştir. 2023 yılında Selçuklu Büyük Hamam'ın kazısı tamamlanmış, restorasyon ve konservasyon çalışmaları ile koruma altına alınmıştır. Selçuklu Konutları'ndaki kazı çalışmaları kuzey yönde Batı Aşot Surları'na kadar ulaşmış ve surların batı burcunda da kazı çalışması gerçekleştirilmiştir.

Tez kapsamında değerlendirilen sağlam ve fragman olarak ele geçen eserler bu bölgelerden çıkarılmıştır. Özellikle Selçuklu Büyük Hamam, Selçuklu Konutları ve Selçuklu Çarşısı sırlı seramik buluntularıyla ön plana çıkmaktadır. Şehirdeki arazinin dokusu ve katmanları nedeni ile bahsedilen bölgelerdeki buluntu sayısı bölgelere ve yıllara göre farklılık göstermektedir.

3.1. MALZEME

3.1.1. Hamur

Seramik üretiminin ana hammaddesi olan kil, feldispatik kayaçların bozulması ve alkalilerin çözünerek uzaklaşması sonucu oluşmuş alüminyum oksit+silisyum oksit ve bazen safsızlardan oluşan ince taneli topraktır. Kaolin, bentonit, çömlekçi kili, ateş kili gibi değişik özelliklerde kil çeşitleri bulunmaktadır. Su ile karıştırılıp kolay yoğrulabilme, işlenebilme ve şekillenebilme özelliğine sahip olan kil, çark üzerinde, serbest veya kalıpta biçimlendirilebilmektedir. Akarsuyun akış yolunda aşındırdığı kayaçların içeriğini de birlikte sürüklediği için içerisinde kireç kalker, mika ve maden oksitler bulunmaktadır. Mineral içerikleri ve minarellerin kimyasal bileşimlerine bağlı olarak rengi sarımsı, kırmızımsı (demir oksitli kil), kahverengi tonlarda (limonitli kil), yeşilimsi (bakır oksitli kil), siyah (manganez bioksitli kil) veya saf kil olan kaolin beyaz renklidir[442]. Doğadaki diğer canlı ve cansız maddelerle karışık biçimde akarsu mil birikintilerinde, balçık ve kil yataklarında bulunmaktadır[443].

Dünyanın birçok farklı bölgesinde yapılan kazılardan çıkarılan seramik buluntular üzerinde mineralojik ve kimyasal analizler yapılmaktadır. Bu analizler sonucunda geçmişte seramik üretiminde bünyelerin yapısında katkı maddesi olarak organik veya inorganik maddelerin kullanıldığı tespit edilmiştir[444]. Bu katkı maddeleri kil bünyenin mekanik direncini artırmak, biçimlendirmeyi kolaylaştırmak, kurumayı kontrol etmek, çatlamayı engellemek, hafifletmek gibi nedenlerle kullanılmaktadır [445]. Katkı maddeleri kilin bünyesine bilinçli olarak eklendiği gibi kilin yapısında doğal olarak da bulunmaktadır. Kilin yapısını değiştiren bu maddeler aynı zamanda bünyeye görsel etki de kazandırmaktadır[446]. Seramik hamurunun niteliğini içindeki katkı maddelerinin miktarı, boyutları dağılımı ve bunların neden olduğu hamur dokusu belirlemektedir. Kuruma ve pişme sırasında hamurdaki nem oranı düştükçe kap küçülür. Katkısı çok iyi karıştırılarak yapılmış olan kabın kırık parçasından katkı maddelerinin düzenli bir dağılım ve yoğunlukta olduğu tespit edilebilir[447]. Ağaç bitki, kökleri, kabukları, reçine, saman, ot, lifler, plastik, fiberglas gibi organik maddeler pişirme sırasında yanarak

[442] Ökse, 2012: 17; Çizer, 2024: 141.
[443] Ökse, 1999:2; 2012:17; Duruk, 2019: 166.
[444] Yılmaz ve Köseler, 2023: 178,180.
[445] Ökse, 2012:19; Çizer, 2024: 136.
[446] Yılmaz ve Köseler, 2023: 178,180.
[447] Ökse, 2012: 19.

uzaklaşır[448]. Organik maddeler, hamur pişerken yandıkları için katıldıkları maddelerin gözenekliliğini arttırarak ağırlığını azaltmaktadır[449].

Seramiğin hammaddesi ağırlıklı olarak inorganik malzemelerden oluşmaktadır. Seramik hamurunun bünyesinde yer alan inorganik katkılar, taş, mineral, kil gibi doğal agregalar ile cam, kuvars, mika, feldispat, kum, kireç, kalsit, şamot (grog) atık ve kırık seramikler olarak ayrılmakta pişirim sırasında bünyenin bir bileşimi olarak kullanılmaktadır[450].

Sert özelliğe sahip bu malzemeler hamurun bünyesinde gözeneklik sağlayarak, deformasyonu azaltmakta ve yüzey direncini artırmaktadır. Ayrıca bu maddeler hamurun rengini de değiştirmektedir. Elde ediliş yöntemlerine göre doğal ve yapay inorganik katkılar olarak sınıflandırılan inorganik maddeler, karbon elementi içermeyen, bitkisel ve hayvansal kökenli olmayan malzemelerden oluşmaktadır. Doğal inorganik katkılar mineral kökenli doğal malzemelerden, yapay inorganik katkılar ise bitkisel, hayvansal ve mineral kökenli malzemelerin kimyasal olarak işlenmesiyle elde edilmektedir. İnorganik katkılar, kil bünyeye tek veya diğer maddelerle birlikte eklenebilmekte ayrıca yüzeyde de kullanılabilmektedir[451]. Bu katkı maddeleri genel olarak kil bünyeyi özsüzleştirerek plastikliğini, kuru dayanıklılığını, (kuruma-pişme) küçülmesini azaltmakta, pişirim öncesi ve sonrası gözenekliliği yükseltmektedir. Katkı maddelerinin pişirim sırasında yapmış olduğu etki, pişirim sonrasında suyun emilimini artırmakta ve seramik bünyeye renk, doku ve desen özellikleri kazandırmaktadır[452].

Ani kazılarından çıkarılan seramiklerin çoğu kırık durumdadır. Çok az sayıda sağlam kap bulunmaktadır. Farklı hamur dokusuna ve rengine sahip bu eserlerin kırık olan kısımlarından hamurun içerisindeki katkı maddeleri gözlem yoluyla tespit edilebildiği kadarıyla aktarılmıştır. Ancak çalışmada değerlendirilen örneklerin kimyasal ve fiziksel özellikleri hakkındaki bilimsel veriler daha sonra yapılması planlanan arkeometrik analizler sonucunda tespit edilecektir.

Çalışmadaki eserleri hamur rengi, astar ve sır özellikleri bakımından değerlendirdiğimizde en çok örneğine rastlanılan ince kazıma (sgraffito), geniş kazıma (Champlevê), boyalı kazıma, akıtma, astar boyama (slip) ve tek renk sırlı seramiklerin genelinde ağırlıklı olarak kahverengi, kırmızı ve kırmızının tonlarındaki hamur renginin

---

448 Ökse, 2012: 19; Poyraz, 2021: 87; Çizer, 2024: 136.
449 Arcasoy, 1983: 22.
450 Ökse, 1999: 2-6, 2012: 20-21; Poyraz, 2021: 87; Yılmaz ve Köseler, 2023: 178-196, Çizer, 2020:136.
451 Ökse, 2012: 20-21; Arcasoy, 1983: 13; Yılmaz ve Köseler, 2023: 178,196.
452 Yılmaz ve Köseler, 2023:178,180.

kullanıldığı görülmekte ve kendi içerisinde bir bütünlük arz etmektedir. Bahsi geçen tekniklerdeki seramiklerin hamur yapısı da genellikle sık dokulu, sert veya orta sertlikte ve az veya orta gözeneklidir.

İnce kazıma (sgraffito) tekniğindeki kaplarda tespit edilebilen hamur renkleri, güçlü kahverengi, kahverengi, kırmızımsı kahverengi, kırmızı, açık kırmızı, kırmızımsı sarı, sarı, pembe ve beyaz tonlarındadır. Ağırlıklı olarak yerel malzeme olduğu düşünülen kırmızı ve tonları hakimdir. Çok nadir olarak pembe (Kat. No:54, 55, 80) tonlarında örnekler de mevcuttur.

Tablo 3 1. İnce Kazıma (Sgraffito) Tekniğindeki Seramiklerin Hamur Özellikleri

İnce Kazıma (Sgraffito) Tekniği	
Hamur Dokusu	
Sık Dokulu	Kat. No: 01, 02, 03, 04, 05, 06, 07, 08, 09, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17,18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107
Gevşek Dokulu	Kat. No:13, 100
Hamur Yapısı	
Sert	Kat. No: 01, 02, 03, 04, 05, 06, 07, 08, 09, 10, 11, 19, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 40, 46, 47, 48, 50, 54, 56, 60, 65, 70, 71, 72, 73, 76, 77, 78, 82, 84, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 94, 96, 98, 99, 104, 105, 106, 107
Orta Sert	Kat. No: 06, 07, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 25, 36, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 49, 51, 52, 53, 55, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 66, 67, 68, 69, 74, 75, 79, 80, 81, 83, 85, 93, 95, 97, 100, 101,102, 103
Hamur Gözenekliliği	
Az Gözenekli	Kat. No: 01, 02, 03, 05, 08, 09, 10, 11, 12, 14, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 47, 48, 50, 53, 54, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 65, 66, 70, 71, 72, 76, 77, 78, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107
Orta Gözenekli	Kat. No: 04, 06, 07, 13, 15, 16, 43, 46, 49, 51, 52, 55, 57, 59, 64, 67, 68, 69, 73, 74, 75, 79, 93

Geniş kazıma (Champlevê) tekniğindeki örnekler genellikle sık dokulu olup sadece iki örnek orta sık dokuludur (Kat. No: 109, 136). Bu eserlerde gevşek hamur dokusu görülmemektedir. Ağırlıklı olarak sert ve orta sert yapıya sahiplerdir. Eserler arasında sadece bir tanesi orta gözenekli olup diğerleri az gözeneklidir.

Geniş kazıma tekniğinde ağırlıklı olarak kırmızı ve açık kırmızı hamur renklerinin kullanıldığı görülmektedir. Üç örnekte pembe (Kat. No: 116, 117, 124) iki örnekte ise kırmızımsı sarı renkli hamur kullanılmıştır. (Kat. No: 134, 136).

Tablo 3 2. Geniş Kazıma (Champlevê) Tekniğindeki Seramiklerin Hamur Özellikleri

Geniş Kazıma (Champlevê) Tekniği	
Hamur Dokusu	
Sık Dokulu	Kat. No: 108, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150
Orta Sık Dokulu	Kat. No: 109, 136
Hamur Yapısı	
Sert	Kat. No: 108, 110, 112, 113, 114, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 130, 132, 133, 134, 137, 138
Orta Sert	Kat. No: 109, 111, 115, 126, 127, 128, 129, 131, 135, 136
Hamur Gözenekliliği	
Az Gözenekli	Kat. No: 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 137, 138
Orta Gözenekli	Kat. No:136

Boyalı kazıma tekniğindeki eserlerde ise sadece sık dokulu örnekler mevcuttur. Orta sık ve gevşek dokulu örnek bulunmamaktadır. Hamur yapısı ağırlıklı olarak sert olup orta sert yapıya sahip örnekler de bulunmaktadır. Bu gruptaki eserlerin çoğunluğu az gözeneklidir. Ancak orta gözenekli örnekler de bulunmaktadır. Bu örneklerin hamurunda kırmızı, açık kırmızı renkler ve tonları yoğunluğu oluşturmaktadır. Farklı olarak kahverengi (Kat. No: 158), açık kahverengi (Kat. No:159), sarımsı kırmızı (Kat. No: 156) ve pembe (Kat. No:173) hamur tonlarında bir, kırmızımsı sarı tonlarında ise (Kat. No: 160, 167, 171) üç örnek bulunmaktadır.

Tablo 3 3. Boyalı Kazıma Tekniğindeki Seramiklerin Hamur Özellikleri

Boyalı Kazıma Tekniği	
Hamur Dokusu	
Sık Dokulu	Kat. No: 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173
Hamur Yapısı	
Sert	Kat. No: 139, 140, 141, 143, 145, 146, 147,148, 149, 150, 151, 152, 155, 156, 160,161,162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 171
Orta Sert	Kat. No: 142, 144, 153, 154, 157, 158, 159, 169, 170, 172, 173
Hamur Gözenekliliği	
Az Gözenekli	Kat. No: 139, 140, 141, 143, 145, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 155, 156, 157, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 170, 171, 173
Orta Gözenekli	Kat. No: 142, 144, 146, 154, 158, 169, 172

Çalışmadaki az sayıda örneği bulunan tekniklerden biri olan akıtma tekniğindeki seramiklerin tamamı sık dokuludur. Gevşek ve orta sık dokulu örnek bulunmamaktadır. Bu eserlerin tamamı sert veya orta sert ile az veya orta gözenekli hamur özelliklerine sahiptir. Bu gruba ait seramiklerde de açık kırmızı ve kırmızı tonlarında hamur rengi kullanılmıştır. Farklı olarak sarımsı kırmızı tonlarında bir eser bulunmaktadır (Kat. No: 177).

Tablo 3 4. Akıtma Tekniğindeki Seramiklerin Hamur Özellikleri

Akıtma Tekniği	
Hamur Dokusu	
Sık Dokulu	Kat. No: 174, 175, 176, 177, 178
Hamur Yapısı	
Sert	Kat. No: 174, 176, 178
Orta Sert	Kat. No: 175, 177
Hamur Gözenekliliği	
Az Gözenekli	Kat. No: 175, 177
Orta Gözenekli	Kat. No: 177, 178

Çalışmadaki yoğun grubu oluşturan tekniklerden birisi olan astar boyama (slip) tekniğinde de hamur ağırlıklı olarak sık dokuludur. Ancak orta sık dokulu örnekler de

bulunmaktadır. Bu teknikteki eserler de genellikle az gözeneklidir. Bu grupta kırmızı, kırmızımsı sarı ve sarımsı kırmızı renk tonları yoğun olarak kullanılmıştır. Sadece bir eserde güçlü kahverengi renkli hamur kullanılmıştır (Kat. No: 181).

Tablo 3 5. Astar Boyama (Slip) Tekniğindeki Seramiklerin Hamur Özellikleri

Astar Boyama (Slip) Tekniği	
Hamur Dokusu	
Sık Dokulu	Kat. No: 179, 180, 181, 182, 183, 184, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 124, 215, 216, 218, 219, 220, 221, 222, 223
Orta Sık Dokulu	Kat. No:185, 217, 224, 225, 226,
Hamur Yapısı	
Sert	Kat. No:179, 182, 183, 184, 187, 191, 192, 195, 197, 199, 202, 204, 205, 207, 208, 209, 210, 211, 213, 218, 220, 221, 222, 223
Orta Sert	Kat. No:180, 181,185, 186, 188, 189, 190, 193, 194, 196, 198, 200, 201, 203, 206, 212, 214, 215, 216, 217, 219, 224, 225, 226
Hamur Gözenekliliği	
Az Gözenekli	Kat. No:180, 181, 182, 184, 185, 186, 187, 188, 191, 192, 194, 195, 197, 198, 199, 202, 203, 204, 205, 206, 208, 209, 210, 211, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 225, 226
Orta Gözenekli	Kat. No:179, 183, 189, 190, 193, 196, 200, 201, 207, 212, 213, 224

Sıraltı boyama tekniğindeki örneklerin tamamı sık dokuludur. Orta sık ve gevşek dokulu örnek bulunmamaktadır. Eserlerin hamur yapısı ağırlıklı olarak sert ve az gözeneklidir. Ancak orta sert dokulu ve orta gözenekli örnekler de mevcuttur. Bu seramiklerde tekniğin özelliklerinden kaynaklı olarak farklı hamur renkleri görülmektedir. Kırmızı, açık kırmızı ve beyaz renkli hamur renkleri yoğun olarak görülürken kırmızımsı sarı (Kat. No:242), sarımsı kırmızı (Kat. No: 243), açık sarı (Kat. No: 247) ve çok açık kahverengi (Kat. No: 249) hamur rengine sahip birer eser bulunmaktadır.

Tablo 3 6. Sıraltı Boyama Tekniğindeki Seramiklerin Hamur Özellikleri

Sıraltı Boyama Tekniği	
Hamur Dokusu	
Sık Dokulu	Kat. No: 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254
Hamur Yapısı	
Sert	Kat. No: 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 234, 238, 240, 242, 244, 247, 249, 250, 251, 252, 253,
Orta Sert	Kat. No: 233, 235, 236, 237, 239, 241, 243, 245, 246, 248, 254
Hamur Gözenekliliği	
Az Gözenekli	Kat. No: 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 234, 235, 236, 237, 238, 240, 242, 243, 244, 245, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254
Orta Gözenekli	Kat. No: 233, 239, 241, 246

Çalışmadaki diğer bir yoğun grubu oluşturan tek renk sırlı seramikler de ağırlıklı olarak sık dokuludur. Eserler arasında beş tane orta sık dokulu, bir tane de gevşek dokulu örnek bulunmaktadır. Hamur yapısı sert ve orta sert olup yapısı sert olanlar daha fazladır. Bu eserler ağırlıklı olarak az gözeneklidir. En çok farklı hamur rengi bu teknikte görülmektedir. Kırmızı, açık kırmızı, koyu kahverengi, açık kahverengi, çok açık kahverengi, sarımsı kahverengi, kahverengimsi sarı, kırmızımsı sarı, sarı, sarımsı kırmızı, açık portakal sarı, grimsi kahverengi, pembemsi gri, pembe ve beyazdan oluşan toplamda on üç farklı hamur rengine sahip tek renk sırlı eser bulunmaktadır.

Tablo 3 7. Tek Renk Sırlı Seramiklerin Hamur Özellikleri

Tek Renk Tekniği	
Hamur Dokusu	
Sık Dokulu	Kat. No: 255, 256, 257, 258,259,260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 269, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 280, 281, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 315, 316, 317 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341
Orta Sık Dokulu	Kat. No: 268, 270, 279, 282, 314

Gevşek Dokulu	Kat. No: 297
Hamur Yapısı	
Sert	Kat. No: 255 ,256, 257, 258, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 269, 271, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 284, 288, 290, 291, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 312, 313, 315, 318, 319, 320, 322, 323, 324, 325, 330, 337, 339
Orta Sert	Kat. No: 259, 267, 268, 270, 272, 279, 280, 281, 282, 283, 285, 286, 287, 289, 292, 311, 314, 316, 317, 321, 326, 327, 328, 329, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 338, 340, 341
Hamur Gözenekliliği	
Az Gözenekli	Kat. No: 255, 257, 258,259,260, 261, 262, 264, 265, 266, 267, 269, 270, 271, 272,273, 274, 275, 276, 277, 278, 280, 283, 284, 286, 287, 288, 290, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341
Orta Gözenekli	Kat. No: 256, 263, 268, 279, 281, 282, 285, 289, 291

Çalışmada az sayıda örneği bulunan kalıp baskı tekniğindeki seramikler genellikle sık ve orta sık dokulu sert ve orta sert yapılı ve tamamı az gözeneklidir. Gevşek dokulu ve orta gözenekli sırlı seramik bulunmamaktadır. Çalışmada kabartma tekniğinde yapılmış seramiklerin hamurunda diğer tekniklerden farklı renk tonları kullanılmıştır. Ağırlıklı olarak beyaz ve tonlarındaki hamur renkleri hakimdir. Sadece iki eserde çok açık kahverengi renkli hamur görülmektedir (Kat. No: 342, 344).

Tablo 3 8. Kalıp Baskı Tekniğindeki Seramiklerin Hamur Özellikleri

Kalıp Baskı Tekniği	
Hamur Dokusu	
Sık Dokulu	Kat. No: 343, 344, 346, 347, 348, 350
Orta Sık Dokulu	Kat. No: 342, 345, 349
Hamur Yapısı	
Sert	Kat. No: 344, 348, 350
Orta Sert	Kat. No: 342, 343, 345, 346, 347, 349
Hamur Gözenekliliği	

Az Gözenekli	Kat. No: 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350

Çalışmada incelenen lüster tekniğindeki seramiklerin tamamı sık dokulu olup sık ve gevşek dokulu örnek bulunmamaktadır. Bu eserler de genellikle sert yapılıdır. Orta sert yapılı örnek bulunmamaktadır. Bu eserlerin tamamı az gözeneklidir. Çalışmada değerlendirilen lüster teknikli seramiklerin tamamında beyaz ve tonlarında hamur rengi kullanılmıştır. Bu renkler; beyaz, açık sarı, çok açık kahverengi, sarımsı kırmızı, pembe ve beyazdır.

Tablo 3 9. Lüster Teknikli Seramiklerin Hamur Özellikleri

Lüster Tekniği	
Hamur Dokusu	
Sık Dokulu	Kat. No: 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376
Hamur Yapısı	
Sert	Kat. No: 351, 352, 354, 355, 356, 357, 359, 361, 362, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376
Orta Sert	Kat. No: 353, 358, 360, 363, 364, 365
Hamur Gözenekliliği	
Az Gözenekli	Kat. No: 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376

Çalışmadaki en az grubu oluşturan sırlı seramik grubundan birisi de minai tekniğidir. Bu eserler sık dokulu sert ve az gözeneklidir. Kırık gövde ve ağız parçasından oluşan eserler beyaz ve çok açık kahverengi hamur tonlarındadır.

Tablo 3 10. Minai Teknikli Seramiklerin Hamur Özellikleri

Minai Tekniği	
Hamur Dokusu	
Sık Dokulu	Kat. No: 374, 375, 376
Hamur Yapısı	
Sert	Kat. No: 374, 375, 376
Hamur Gözenekliliği	
Az Gözenekli	Kat. No: 374, 375, 376

Lacvardina tekniğindeki tek örnek sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Bu eser pembe hamur rengine sahiptir.

Tablo 3 11. Lacvardina Tekniğindeki Seramiklerin Hamur Özellikleri

Lacvardina Tekniği	
Hamur Dokusu	
Sık Dokulu	Kat. No: 377
Hamur Yapısı	
Sert	Kat. No: 377
Hamur Gözenekliliği	
Az Gözenekli	Kat. No: 377

Seladon tekniğindeki örnekler ise sık dokulu olup çalışmadaki çok sert yapılı örnekler olması bakımından tektir. Bu eserler beyaz hamur rengine sahiptir.

Tablo 3 12. Seladon Tekniğindeki Seramiklerin Hamur Özellikleri

Seladon Tekniği	
Hamur Dokusu	
Sık Dokulu	Kat. No: 378, 379
Hamur Yapısı	
Çok Sert	Kat. No: 378, 379
Hamur Gözenekliliği	
Az Gözenekli	Kat. No: 378, 379

Seramik Hamurunda Kullanılan Başlıca İnorganik Katkı Maddeleri

İnce kazıma (sgraffito), geniş kazıma, boyalı kazıma, astar boyama (slip) ve tek renk sırlı seramiklerde kireç, mika, şamot ve kum gibi inorganik katkı maddelerinin ortak olduğu tespit edilmiştir. Hamuru oluşturan katkı maddeleri oranına göre seyrek, orta, yoğun, boyutuna göre ise ince veya orta tanelidir.

Kireç: Kimyasal biojenik sedimentitler, çeşitli biçimlerde oluşmuş kireç birikintileri halinde bulunan kireçtaşının büyük bölümü kalsit olup içindeki minarellere göre renk almaktadır[453]. Ticari adı sönmemiş kireçtir. Parça veya kelle kireç olarak da bilinir. Kireç taşı, sönmemiş kireç ve sönmüş kireçten oluşan bu ürün grubuna "kireç ürünleri" adı verilir. Doğada kolay bulunabilen bir madde olup seramik hamuru ve sırlarında yoğun olarak kullanılmaktadır[454]. Yüzeyde oluşan yuvarlak gözenekler, kirecin pişme sırasında genişleyerek patlamasından ileri

[453] Ökse, 2012: 20;
[454] Çizer, 2024:142.

gelmektedir. Kireç katkı, seramiğin kırığında ince ya da kaba beyaz noktalar halinde belirmektedir[455].

Kireç, Ani sırlı seramiklerinde de en yoğun kullanılan katkı maddelerinden birisidir. Çalışmaya dahil edilen eserlerde de farklı yoğunluk ve boyutlarda kireç katkı maddesi tespit edilmiştir. Bu eserlerdeki kireç oranı ve miktarı; yoğun ince, seyrek ince ve seyrek orta olmak üzere farklılık göstermektedir. İnce kazıma (sgraffito), geniş kazıma, boyalı kazıma, astar boyama (slip), sıraltı ve tek renk yoğun ince kirecin kullanıldığı tekniklerdir. En fazla ince kazıma tekniğinde en az ise geniş kazıma tekniğinde kullanılmıştır. Eserlerde seyrek ince kirecin daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Lüster, minai, lacvardina ve seladon tekniklerinde tespit edilememiştir.

Tablo 3 13. Yoğun İnce Kireç Katkılı Seramikler

Yoğun İnce Kireç	
İnce Kazıma (Sgraffito)	Kat. No: 07, 09, 10, 11,13, 28, 52, 62, 64, 66, 74, 81, 82, 84, 88, 91, 94, 95, 96
Geniş Kazıma (Champlevê)	Kat. No:112, 114, 120
Boyalı Kazıma	Kat. No: 139, 140, 142, 147,150, 152, 154, 157,160
Astar Boyama (Slip)	Kat. No: 183,185,197, 202, 204, 217
Sıraltı Boyama	Kat. No: 228, 229, 230, 234, 235, 238, 242, 246
Tek Renk	Kat. No: 259, 260, 275, 276, 277, 278, 280, 284, 312, 313, 320, 322, 324, 331

Tablo 3 14. Seyrek İnce Kireç Katkılı Seramikler

Seyrek İnce Kireç	
İnce Kazıma (Sgraffito)	Kat. No: 02, 04, 05, 08, 12, 18, 20, 25, 26, 30, 31, 33, 34, 35, 37, 38, 40, 41, 44, 45, 48, 50, 53, 55, 56, 57, 58, 60, 61, 69, 73, 75, 76, 78, 86, 89, 97, 98, 99, 102, 105, 107
Geniş Kazıma (Champlevê)	Kat. No: 108, 111, 113, 118, 121, 123, 130, 134, 135, 138
Boyalı Kazıma	Kat. No: 141, 144, 146, 148, 151, 153, 156, 158, 161, 165, 167, 172, 174
Akıtma	Kat. No: 175, 177, 178

[455] Ökse, 1999: 4.

Astar Boyama (Slip)	Kat. No: 179, 184, 186, 187, 193, 205, 210, 212, 215, 220, 224, 225, 226
Sıraltı Boyama	Kat. No: 227, 240, 243
Tek Renk	Kat. No: 257, 262, 264, 265, 281, 288, 289, 292, 299, 304, 310, 323, 325, 338, 339, 340

Tablo 3 15. Seyrek Orta Kireç Katkılı Seramikler

Seyrek Orta Kireç	
İnce Kazıma (Sgraffito)	Kat. No: 15, 49, 59, 63, 71, 79
Geniş Kazıma (Champlevê)	Kat. No: 109, 126,129
Boyalı Kazıma	Kat. No: 170, 171,
Akıtma	Kat. No: 176
Astar Boyama (Slip)	Kat. No: 188, 190,200
Sıraltı Boyama	Kat. No: 239, 254
Tek Renk	Kat. No: 279, 297

Kum: Doğada suyun aşındırılması ile oluşan genellikle çapları 2 mm. den az olan ufalanmış kuvars, feldispat, mika ve ağır minarellerden oluşan gevşek klasik sedimentitler halinde bulunmaktadır[456]. Seramiğin yalın yüzeyinde ya da kırığında küçük siyah noktalar halinde görülmektedir[457].

Kum, Ani sırlı seramiklerinde de yoğun olarak kullanılan diğer bir katkı maddesidir. Genellikle ince taneler şeklinde olup kireç ile birlikte kullanılmıştır. Tek kullanıldığı örnekler de bulunmaktadır. Kum da kireç gibi yoğun ince, seyrek ince ve seyrek orta olmak üzere farklı boyut ve oranlarda kullanılmıştır. En fazla seyrek ince en az ise seyrek orta kum kullanılmış olup sadece dört örnekte görülmektedir (Kat. No: 06, 162, 284, 298). Çalışmadaki bütün sırlı seramik tekniklerinde kumun kullanıldığı tespit edilmiştir. Kum en fazla tek renk sırlı seramiklerde en az ise akıtma ve lacvardina tekniğindeki seramiklerde kullanılmıştır.

[456] Ökse, 2012: 21; Çizer, 2024: 152.
[457] Ökse, 1999: 5.

Tablo 3 16. Yoğun İnce Kum Katkılı Seramikler

Yoğun İnce Kum	
İnce Kazıma (Sgraffito)	Kat. No: 29, 71
Boyalı Kazıma	Kat. No: 168, 172
Akıtma	Kat. No: 177
Astar Boyama (Slip)	Kat. No: 199
Sıraltı Boyama	Kat. No: 227
Tek Renk	Kat. No: 271, 316, 323

Tablo 3 17. Seyrek İnce Kum Katkılı Seramikler

Seyrek İnce Kum	
İnce Kazıma (Sgraffito)	Kat. No: 09, 14, 21, 23, 36, 46, 47, 54, 65, 66, 68, 72, 74, 77, 79, 80, 83, 84, 85, 87, 88, 90, 91, 92, 94, 100, 101, 104, 106
Geniş Kazıma (Champlevê)	Kat. No: 112, 114, 115, 116, 117, 119, 120, 125, 127, 132, 133, 136, 137
Boyalı Kazıma	Kat. No: 142, 155, 159, 160, 163, 169, 173
Akıtma	Kat. No: 176
Astar Boyama (Slip)	Kat. No:181, 182, 183, 188, 191, 192, 194, 197, 198, 200, 203, 204, 207, 209, 213, 216, 222, 223
Sıraltı Boyama	Kat. No: 232, 236, 244, 247, 249, 250, 251, 252, 253
Tek Renk	Kat. No: 255, 258, 260, 267, 269, 272, 273, 274, 276, 277, 280, 283, 285, 287, 290, 291, 293, 294, 295, 296, 301, 306, 307, 308, 309, 313, 315, 318, 319, 320, 321, 322, 324, 328, 329, 330, 332, 336, 337
Kalıp Baskı	Kat. No: 342, 343, 344, 345, 346, 348
Lüster	Kat. No: 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 368, 369, 370, 371, 372, 373
Minai	Kat. No: 374, 375, 376
Lacvardina	Kat. No: 377

Taşçık: Genellikle kaba taneli kum olarak tanımlanmaktadır. Taşçıklar cinsine göre siyah, beyaz ya da farklı renklerde olabilirler[458].

Çalışmada yer alan seramiklerin hamurunda da katkı maddesi olarak taşçığın kullanıldığı örnekler bulunmaktadır. Bu maddeler farklı boyutlarda ve renklerdedir. İnce kazıma (sgraffito), geniş kazıma (Champlevê), boyalı kazıma, astar boyama (slip), sıraltı boyama ve tek renk sırlı seramiklerde tespit edilmiştir. En fazla kazıma ve tek renk sırlı seramiklerde, en az ise sıraltı boyama tekniğindeki seramiklerde görülmektedir.

Tablo 3 18. Taşçık Katkılı Seramikler

Taşçık	
İnce Kazıma (Sgraffito)	Kat. No: 01, 08, 10, 16, 19, 30, 33, 37, 38, 43, 58, 59, 61, 62, 64, 68, 69, 73, 89, 93, 99, 102,
Geniş Kazıma (Champlevê)	Kat. No: 108, 110, 117, 131,
Boyalı Kazıma	Kat. No: 149, 153, 158, 166, 167
Astar Boyama (Slip)	Kat. No: 180, 189, 190, 195, 202, 205, 206, 207, 210, 211, 214, 218, 221, 224
Sıraltı Boyama	Kat. No: 233, 246, 254
Tek Renk	Kat. No: 256, 268, 279, 282, 286, 288, 299, 300, 311, 314, 334

Şamot: Halk arasında yöresel olarak "kirmid" ya da "kiremit tozu" çömlekçiler arasında da "şamot" olarak adlandırılan ufalanmış çanak çömlek parçalarından oluşmaktadır[459]. Pişirilip, farklı boyutlarda öğütülmüş bisküvi kırığı, ateşe dayanıklı kil veya kum olarak da tanımlanabilir[460]. Bu katkı maddesi ufalanan seramiğin rengine göre kırmızı, sarı ya da siyah noktalar halinde görülmektedir[461]. Seramik hamurunda kullanılan şamotun tane büyüklüğü ve katkı oranı, hamurun türüne ve yapılan parçanın büyüklüğüne göre değişmektedir. Şamot, seramik hamurunun pişirim sırasında sıcaklık değişikliklerine gösterdikleri direnç arttırılır. Hamurda küçülme ve bağlayıcı özellikleri azaltmanın yanı sıra hamurun gözenekliliğini de sağlamaktadır[462].

[458] Ökse, 1999: 5.
[459] Ökse, 2012: 22.
[460] Çizer, 2024: 256.
[461] Ökse, 1999: 5.
[462] Arcasoy, 1983: 21.

Çalışmada yer alan seramiklerde şamotun kullanıldığı örnekler de mevcuttur. Her teknikte bulunmamakla birlikte en fazla ince kazıma (sgraffito) en az ise kalıp baskı tekniğinde kullanılmıştır. Hamur bünyesinde farklı büyüklüklerde ve farklı renklerde şamot tespit edilmiştir.

Tablo 3 19. Şamot Katkılı Seramikler

Şamot	
İnce Kazıma (Sgraffito)	Kat. No: 08, 15, 30, 33, 38, 40, 42, 51, 52, 53, 55, 59, 61, 65, 66, 76, 83, 85, 86, 98, 104, 105
Geniş Kazıma (Champlevê)	Kat. No: 109, 119, 129, 134, 135, 136, 137
Boyalı Kazıma	Kat. No: 166, 168, 169, 170, 171, 173
Astar Boyama (Slip)	Kat. No: 189, 196, 202, 206, 207, 212, 314, 220, 221
Tek Renk	Kat. No: 258, 262, 268, 274, 279, 282, 286, 291, 307, 311, 338
Kalıp Baskı	Kat. No: 344

Mika: Hidrate alüminyum silikattan oluşmuş bir grup mineralin genel adıdır. Volkanik ve metamorfik kayaçların oluşturduğu mikalar, dilinimleri ve yaprak yaprak ayrılabilme özellikleriyle muskovit (beyaz mika) ve bir miktar demir ile magnezyum içeren biyotit (siyah mika) olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Yüksek sıcaklıkta pişirilen bünyelerde bir çeşit eritici olarak kullanılmaktadır[463]. İçerisinde 0,2 mm. den küçük mika zerrecikleri içeren milimetrik tabakalaşmada kuvars, klorit ve feldispat gibi minareller bulunur. Kırığı tabakalı, kıvrılabilen özellikteki bu kayaçlar kahverengi, yeşil, gri, siyah ve sarı renklerde olup sedef, metal (altın-gümüş) ve benzeri parlaklıktadır[464]. Seramik kırığında parlak sarı ya da beyaz noktacıklar halinde beliren mika, yumuşak bir maddedir. Hamurda ince zerrecikler halinde görülmektedir[465]. Çalışmada yer alan eserlerde kullanılan katkı maddeleri arasında mika da bulunmaktadır. Eserlerin birçoğunda mika tespit edilmiştir. Bazılarında oldukça yoğun ve iri boyutlarda iken bazılarında az ve küçük boyutlu olduğu gözlemlenmiştir. Eserlerin sayısıyla da orantılı olarak en fazla ince kazıma (sgraffito), en az akıtma tekniğindeki seramiklerin hamurunda kullanıldığı gözlemlenmiştir.

[463] Çizer, 2024: 181.
[464] Ökse, 2012: 22.
[465] Ökse, 1999: 6.

Tablo 3 20. Mika Katkılı Seramikler

Mika	
İnce Kazıma (Sgraffito)	Kat. No: 01, 02, 04, 05, 06, 08, 15, 16, 20, 21, 23, 24, 25, 27, 28, 30, 32, 33, 35, 38, 39, 41, 42, 43, 46, 47, 48, 49, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 62, 63, 64, 65, 66, 69, 71, 73, 74, 77, 78, 79, 82, 87, 88, 90, 92, 95, 99, 101, 102, 105, 105
Geniş Kazıma (Champlevê)	Kat. No: 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 119, 120, 121, 123, 124, 125, 131, 134, 135, 136, 137,
Boyalı Kazıma	Kat. No: 140, 142, 143, 144, 145, 146, 148, 149, 153, 156, 158, 163, 164, 166, 167, 168, 169, 171, 172, 173
Akıtma	Kat. No: 175, 176, 177, 178
Astar Boyama (Slip)	Kat. No: 180, 182, 183, 184, 189, 192, 195, 196, 197, 198, 200, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 218, 219, 220, 222, 224, 225, 226
Sıraltı Boyama	Kat. No: 227, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 236, 239, 241, 246, 254
Tek Renk	Kat. No: 255, 256, 259, 260, 262, 263, 264, 268, 274, 276, 278, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 293, 295, 296, 297, 300, 306, 308, 309, 310, 312, 313, 322, 323, 324, 326

Kuvars: İnce veya kaba taneli kuvarsa özgü parlaklığı olan taşçıklar halinde seramik kırığında ve yalın yüzeyinde görülebilirler[466]. Kuvars, ısı tutma ve ısı değişimlerine dirençli olma özelliğine sahip olması nedeniyle iri taneler halinde yemek pişirme kaplarının hamuruna da katılmaktadır[467]. Kuvars kristali, granit ve gnays gibi ana kayaların içinde, tek başına veya damarlar şeklinde diğer minarellerle karışmış olarak bulunmaktadır. Tek başına dış etkenlerden etkilenmeyen ana kayaçlar içerisindeki kuvars, ana kayanın doğa etkileri ile bozulması sonucu açıkta kalmakta sularla yıkanıp sürüklenerek, başka bölgelerde çökmektedir.[468].

[466] Ökse, 1999: 5.
[467] Ökse, 2012: 21.
[468] Arcasoy, 1983: 13.

Çalışmada yer alan seramiklerde en az tespit edilebilen katkı maddesi kuvarstır. Genellikle kazıma ve alt grupları olan geniş kazıma ve boyalı kazıma tekniği ile akıtma, astar boyama ve tek renk sırlı seramiklerde tespit edilmiştir.

Tablo 3 21. Kuvars Katkılı Seramikler

Kuvars	
İnce Kazıma (Sgraffito)	Kat. No: 29, 70, 104
Geniş Kazıma (Champlevê)	Kat. No: 137
Boyalı Kazıma	Kat. No: 169, 173
Akıtma	Kat. No: 175
Astar Boyama (Slip)	Kat. No: 180, 187, 195, 203, 211, 214, 218
Tek Renk	Kat. No: 259, 268, 269, 282, 291, 319

Seramiklerin pişme aşamalarındaki hava akımı ve ısı derecesi, hamur yapısını ve rengini belirlemektedir. Fırın düşük ısı üretiyorsa veya kap fırın içinde ateşe uzak yerleştirilmişse kabın rengi koyu ve gri tonlara sahiptir. Pişirim sırasında fırına giren oksijen oranı yüksek ise kabın yüzeyi daha berrak ve açık renkli, az ise daha mat görünümlü ve koyu renklidir. Hamurun rengi 450-750°C'de bünyedeki metal oksitlerin erimesiyle oluşmaktadır. Renk tonları kilin rengine, fırın ısısına ve hava akımına göre değişmektedir. Ayrıca yüzeyin perdahlanması ve astar tabakası da yüzeyin rengini belirlemektedir.

a) Çok düşük ısı derecesi olarak tanımlanan 500 °C ve daha düşük ısıda hamur yapısı yumuşak ve isli koyu kırmızı renklidir.

b) Düşük olarak tanımlanan 700°C ve daha düşük ısıda hamur yapısı orta sertlikte ve koyu kırmızı renklidir.

c) Orta ısı derecesi olarak tanımlanan 700°C ve daha yüksek ısıda hamur yapısı orta sertlikte ve vişne kırmızısı renklidir.

d) Yüksek ısı derecesi olarak tanımlanan 900 °C daha yüksek ısıda hamur yapısı sert ve açık kırmızı renk tonları hakimdir.

e) Pekişme aşaması ve çok yüksek ısı olarak tanımlanan 1000 °C'de ise hamur yapısı çok sert olup turuncu ve sarı renk tonları hakimdir[469].

Bu bilgiler doğrultusunda çalışmada yer alan seramiklerin hamur renginin kırmızı tonlarında olmasının yanı sıra hamur yapısının da sert ve orta sert olması bu seramiklerin 700-900 °C'de pişmiş olabileceğini göstermektedir.

[469] Ökse, 2012: 40-47.

Ani sırlı seramikleri üzerinde henüz bir arkeometrik analiz çalışması yapılmamıştır. Ancak yapılması planlanan analiz sonucunda Ani sırlı seramiklerinin pişme ısı derecelerine ait gerçek bilgilerin elde edilmesi beklenmektedir. Anadolu'da Orta Çağ'ın önemli kentlerine ait sırlı seramikler üzerinde bazı analiz çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu analizler sonucunda Korucutepe seramiklerinin 600-700 °C, Samsat kazıma ve geniş kazıma seramiklerinin 650-750 °C, sıraltı seramiklerinin 600-750 °C, lüster seramiklerin 450-700 °C, Al-Mina seramiklerinin ise 900-1000 °C arasında değişen sıcaklıkta pişirildiği tespit edilmiştir[470]. Orta Çağ'ın bu kentleriyle paralel olarak gelişen Ani sırlı seramiklerinin de 600-900 °C, ısı derecesi aralığında pişirildiği söylenebilir.

3.1.2. Astar

Gövde üzerindeki pürüzlü yüzeyleri düzeltmek, parçanın istenmeyen rengini değiştirmek, kapların geçirgenliğini azaltmak için veya seramik yüzeyinin bezemesinde kullanılan süzülerek hazırlanmış ince taneli sıvı hamurdur. Hamur şekillendirilip kurutulduktan sonra koyu renkli bünyelerin üzerine beyaz veya açık renkli pişebilen killerden hazırlanarak uygulanmaktadır. Astar doğal killerden hazırlanılabildiği gibi amaca uygun olarak da özel bir reçete ile de hazırlanabilmektedir. Genellikle açık renkli killer tercih edilir. Ayrıca isteğe bağlı olarak oksit ve renklendiricilerle de boyanabilirler. Genellikle kıvamlı bir sıvı halinde olup dekorlama için kullanıldıklarında kıvamı biraz daha artırılmaktadır. Ayrıca çok ince taneli yapısıyla sinterleşmiş (pekişmiş) parlak görünümlü astarlar da vardır. Deri sertliğindeki kuru veya bisküvi bünyelere uygulanabilmektedir[471]. Hazırlanan karışımın kap üzerine; fırçayla sürülmesiyle, kabın üzerine akıtılmasıyla veya kabın sıvı hamura daldırılması yöntemiyle astarlama işlemi gerçekleştirilmektedir[472]. Astar, beyaz hamurlu bünyelerde pek fazla kullanılmamaktadır. Kırmızı kil üzerinde şeffaf sırların renk değerini kaybetmesi Orta Çağ sırlı seramiklerinde astar kullanımını zorunlu hale getirdiğini düşündürmektedir. Astarın kalınlığı, uygulanacak bezeme tekniğine göre değişebilmektedir. Kazıma tekniğindeki seramiklerde daha ince olan astar tabakası geniş kazıma (Champlevê) teknikli seramiklerde daha kalın tabaka şeklindedir. İnce tabaka şeklinde sürülen sır hamur bünyesi ile bütünleşmekte ve sır dökülmesine rağmen astar bozulmamaktadır. Kalın astar tabakası ise sırla birleşerek dökülebilmektedir[473].

---

[470] Bilici, 2006: 575.
[471] Çizer, 2024: 30; Bilici, 2006: 575
[472] Ökse, 1999: 27, 2012:56.
[473] Bilici, 2006: 575.

Çalışmada incelenen örneklerde genellikle beyaz ve krem olmak üzere iki renk astar kullanılmıştır. Kazıma tekniğinde tüm yüzeyi kaplayan astar tabakası astar boyama (slip) tekniğinde ise bezeme unsuru olarak kullanılmıştır. Astar tabakasının ince olduğu örneklerde astar hamur bünyesi ile birleşirken kalın olduğu örneklerde sır ile birlikte dökülebilmektedir. Genellikle kalın tabakalı astarın döküldüğü örneklere ince kazıma (sgraffito) (Kat No: 40, 74, 106), geniş kazıma, (Kat. No: 129) ve boyalı kazıma (Kat. No: 147) tekniğindeki örneklerde rastlanılmaktadır. İnce astar tabakalı olan eserlerde sır dökülmesine rağmen astar tabakası yüzeyde kalmıştır (Kat. No: 34, 37, 57, 170). Geniş kazıma tekniğindeki kâse örneğinde (Kat. No:108) iç yüzeyinin bir bölümünde sır ile birlikte astar tabakasının döküldüğü bir bölümünde ise astarın mevcut olduğu fakat sırın döküldüğü örnekler mevcuttur. Astar boyama (slip) tekniğindeki iki örneğin dış yüzeyinde de astar tabakasının döküldüğü görülmektedir (Kat. No: 191-205). İnce kazıma tekniğinde daha ince olan astar tabakasının geniş kazıma ve astar boyama tekniğindeki eserlerde daha kalın olduğu gözlemlenmiştir.

İnce kazıma (sgraffito) tekniğindeki eserlerde genellikle krem ve beyaz renkli astar kullanılmıştır. Bazı eserlerin dış yüzeyi tamamen astar ile kaplıdır (Kat. No: 45, 50, 62, 66, 100). Sadece ağız kenarı astarla kaplı olan seramikler de bulunmaktadır (Kat. No: 1, 2, 82, 33, 16). Dış yüzeyi astar kaplı çok küçük ağız parçalarında gövdenin tamamı veya sadece ağız kenarının astarlı olduğu örnekler de mevcuttur (Kat. No: 100, 102, 203). Ağız kenarında astarın düzensiz olarak sadece bazı bölgeleri kapladığı parçalar da bulunmaktadır. Ancak bu teknikteki eserlerin dış yüzeyi genellikle astarsızdır.

Geniş kazıma tekniğindeki eserlerde genellikle krem rengi tonlarında astar kullanılmıştır. Sadece dört eserde beyaz renkli astarın kullanıldığı görülmektedir (Kat. No:128, 134, 135, 136). İki dip parçası (Kat. No: 119, 128) ve bir ağız parçasının (Kat. No: 123) dış yüzeyinin tamamen astar kaplı olduğu anlaşılmaktadır.

Boyalı kazıma tekniğindeki tamamı astar kaplı olan örneklerde beyaz ve krem renkli astar kullanılmıştır. Sadece dört eserde beyaz renkli astarın kullanıldığı görülmektedir. (Kat. No: 142, 143, 152, 375). Akıtma tekniğindeki seramiklerin tamamının iç yüzeyi astarla kaplıdır. Sadece bir eserin dış yüzeyi tamamen astar kaplıdır (Kat. No:177).

Astar boyama (slip) tekniğinde diğerlerinden farklı olarak astar, yüzeyi kaplamak için değil dekoratif amaçlı kullanılmıştır. Ağırlıklı olarak krem renkli astar kullanılmış olup sadece dört eserde beyaz renkli astarın kullanıldığı anlaşılmaktadır. (Kat. No: 183, 185, 191, 201).

Sıraltı boyama tekniğinde; iç ve dış yüzeyi (Kat. No: 238, 239, 240, 243), dış yüzeyde sadece ağız kenarına kadar olan bölümü (Kat. No: 227, 228, 232), sadece iç yüzeyi (Kat. No: 229, 230, 231, 234, 235, 236, 237, 241, 242, 254) ve iç yüzeyi astarsız dış yüzeyi astarla kaplı (Kat. No: 246) eserler bulunmaktadır.

Tek renk sırlı seramiklerin astar renginde de diğer tekniklerde olduğu gibi krem ve beyaz renkli astar kullanılmıştır. İç ve dış yüzeyi astarlı (Kat. No: 255, 258, 259, 268, 269, 307, 309, 311, 312, 313, 315, 325, 327), iç yüzeyi astarsız dış yüzeyi astarlı (Kat. No: 306, 308, 310, 314, 318, 322, 324, 326) ve tamamen astarsız olan eserler (Kat. No: 266, 267, 270, 271, 273, 290, 294, 296, 298, 302, 303, 305, 316, 317, 319, 321) bulunmaktadır. Kalıp baskı tekniğindeki eserlerin tamamı ise astarsızdır. Lüster, minai, lacvardina ve seladon tekniğindeki seramiklerde astar kullanılmamıştır.

3.1.3. Sır

Pişmiş toprak ürünlerin üstünü kaplayan ince cam veya camsı bir tabakadır[474]. Sır tabakası bünyedeki gözenekleri kapatarak daha sağlıklı ve hijyenik bir yüzey oluşturmakta ürünlere parlak ve renkli bir görünüm kazandırmaktadır[475].

Metalik bir silikatın pişirilerek kap üzerine sürülmesi ve tekrar fırınlanmasıyla sırlama işlemi gerçekleştirilmektedir. Bu kaplama yöntemi saydam yarı saydam, opak, mat, renkli ya da renksiz parlak özelliktedir[476]. Kap yüzeyinin sırla kaplanması seramik fırınının gelişmesi ile bağlantılı olarak, MÖ. 3. binde Mısır'da, MÖ. 2. binde Mezopotamya'da, MÖ. 1.bin ortalarında Ön Asya'da ilk kez ortaya çıkmış, daha sonra geliştirilerek gerçek sır elde edilmiştir. Sır, ince kumun en az 727 derecelik yüksek ısıda eriyik hale dönüşmesiyle elde edilmektedir. Ancak gelişmiş fırınlarda bu seviyeye ulaşılabilmektedir. Çeşitli renklerin oluşmasını sağlayan boraks ve soda gibi alkaliler ve metal oksitler bu karışıma eklenmiştir. Pişme sırasında yeterli ısı sağlanmazsa sır yeterince sıvılaşmamakta ve kap yüzeyinde beyazımsı damlalar oluşmaktadır. Yüksek dereceli ısılarda ise sır akmaktadır. Sır piştikten sonra çatlamasını önlemek için kireç ve magnezyum sırın içine katılmaktadır[477]. Hazırlanmış olan sır daldırma, püskürtme, dökme, fırça ve sünger tampon yöntemleri ile sırlama işlemi gerçekleştirilmektedir.

Sır uygulamasının temel amaçlarından biri seramik yüzeye su geçirmezlik özelliği kazandırmaktır. Ayrıca kolay temizlenebilen düzgün bir yüzey elde etmek, seramik bünyeyi

---

[474] Ökse, 2012: 56.
[475] Avşar ve Avşar, 2014: 24; Bilici, 2006: 575.
[476] Ökse, 2012: 56.
[477] Ökse, 1999: 29, 2012: 56-57.

renklendirmek, dekoratif özellik kazandırmak ve sağlamlığını artırmak için uygulanmaktadır[478].

Orta Çağ'da ince kazıma (sgraffito), geniş kazıma (Champlevê), astar boyama (slip) ve minai teknikli seramiklerde kurşun oksit bileşimli şeffaf sırlar, tek renk ve lüster teknikli seramiklerde ise kalay oksit bileşimli mat sırlar kullanılmıştır.

Çalışmada değerlendirilen sırlı seramiklerin hamur rengi ise kahverengi, kırmızımsı kahverengi, kırmızı, açık kırmızı, kırmızımsı sarı, sarı, sarımsı kırmızı, pembe ve beyaz tonlarındadır. Hamur renklerinin belirlenmesinde Munsell[479] kataloğu kullanılmıştır. Kazıma, astar boyama ve tek renk sırlı seramiklerde genellikle turkuaz, yeşil, sarı, mor ve şeffaf sırla kaplı örnekler yoğunluğu oluşturmaktadır. Bu sırlar uygulanış biçimi, renk ve kalite bakımından birbiri ile benzerlik göstermektedir. Eserlerin sırları genellikle parlak ve camsı özelliktedir. Lüster ve minai tekniğindeki eserlerde opak sır kullanılmıştır. Bazı eserlerin sırında dökülme, pullanma ve çatlaklar meydana gelmiştir. Bazı parçalar ise yangına maruz kaldıkları için sırda yanık izleri görülmektedir (Kat. No: 156, 166, 177, 214). Çalışmadaki eserlerin tamamının tekniklerine göre bir sınıflandırması yapılmış; hamur, astar ve sır renkleri tablolar halinde verilmiştir.

İnce Kazıma (Sgraffito) Teknikli Seramikler:

Kazıma tekniğindeki seramikler ağırlıklı olarak turkuaz ve yeşil tonlarındaki şeffaf ve mat özellikte sırla kaplanmıştır. Bununla birlikte sarı (Kat. No: 02, 30, 32, 34, 79, 77, 106), hardal sarısı (Kat. No: 33, 74, 75, 76, 83, 84), mor (Kat. No: 04, 26, 27, 94), kobalt mavisi (Kat. No: 28), şeffaf renksiz sır (Kat. No: 140, 141) ile kaplanmış örneklere de rastlanılmaktadır.

Eserlerin sırları genellikle parlak ve camsı özelliktedir. Ancak mat özellikte pullanmış, bozulmuş ve dökülmüş örnekler de mevcuttur (Kat. No: 31, 37, 66, 95, 100).

Eserlerin bazılarının sadece iç yüzeyi sırla kaplanırken bazılarının ise iç ve dış yüzeyinin tamamı (Kat. No: 4, 20, 44, 46, 47, 73, 89) veya sadece ağız kenarı sırla kaplanmıştır. (Kat. No: 3, 4 11, 18, 21, 31, 32). İç ve dış yüzeyi iki farklı renkte sırla kaplanmış örnekler de bulunmaktadır (Kat. No: 3, 5, 8, 25). Eserlerin iç yüzeyinde pişirim sırasında oluşmuş üç ayak izlerine rastlanılmaktadır.

[478] Çizer, 2024: 237.
[479] Hamur renkleri oluşturulurken Munsell Soil Color Charts (2022) kullanılmıştır.

Tablo 3 22. İnce Kazıma (Sgraffito) Teknikli Seramiklerin Hamur, Astar ve Sır Renkleri

KATALOG NO	ENVANTER NO	HAMUR NO	ASTAR	SIR
01	SÇ-20/05	Açık kırmızı (2.5YR 6/6),	Beyaz	Yeşil
02	SÇ-20/110	Kırmızı (2.5 YR 5/8).	Beyaz	Şeffaf açık sarı-yeşil
03	SBH-20/87	Kırmızı (2.5 YR 5/8).	Beyaz	Turkuaz
04	SK-21/139	Kırmızı (2.5YR4/8).	Beyaz	Turkuaz-Mor
05	SÇ-22/112	Kırmızı (10R5/6).	Krem	Turkuaz
06	SBH-21/120	Kırmızı (2.5YR 5/8).	Krem	Turkuaz
07	SBH-21/43	Açık kırmızı (2.5YR 6/6).	Krem	Turkuaz
08	SBH-23/43	Kırmızı (10R5/8).	Krem	Turkuaz
09	SBH-20/105	Açık kırmızı (2.5YR 6/6).	Krem	Turkuaz
10	ASBB-1-23/293	Açık kırmızı (2.5YR 6/6).	Beyaz	Turkuaz
11	SBH-20/195	Açık kırmızı (2.5YR 6/6).	Krem	Turkuaz
12	ASBB-1-23/139	Açık kırmızı (10 R6/8).	Krem	Turkuaz
13	ASBB1-23/390	Kırmızımsı sarı (5YR5/6).	Beyaz	Turkuaz
14	ASBB1-23/198	Kahverengi (7.5 YR 5/4).	Krem	Yeşil
15	SÇ-20/120	Kırmızımsı sarı (5 YR6/6).	Krem	Yeşil
16	ASBB1-23/346	Kırmızımsı kahverengi (5YR5/6).	Krem	Yeşil
17	SBH-20/79	Kırmızı (2.5 YR 5/8).	Krem	Yeşil
18	SBH-20/156	Kahverengi (7.5 YR 5/4).	Beyaz	Yeşil
19	SBH-20/110	Kırmızı (2.5 YR 5/8).	Krem	Yeşil
20	SÇ-20/47	Kırmızı (2.5YR5/8).	Krem	Yeşil
21	SÇ-20/127	Kırmızı (2.5 YR 5/8).	Beyaz	Yeşil
22	AKSD-19/75	Kırmızı (10R 5/6).	Krem	Yeşil
23	SK-22/119	Kırmızımsı sarı (5 YR6/6).	Krem	Yeşil
24	SBH-23/112	Kırmızı (2.5YR5/8).	Krem	Yeşil
25	SBH-20/90	Kırmızı (2.5 YR 5/8).	Krem	Açık yeşil
26	ASBB1-23/78	Kırmızımsı kahverengi (2.5 YR 5/4).	Krem	Mor
27	SBH-22/550	Kırmızı (10R5/6).	Krem	Mor
28	SBH-21/95	Kırmızımsı sarı (10R 5/6).	Krem	Kobalt mavisi
29	SÇ-23/444	Sarı (10YR7/6).	Krem	Yeşil
30	SÇ-22/292	Kırmızı (10R5/8)	Krem	Şeffaf açık sarı
31	SÇ-20/125	Kırmızımsı sarı (5YR 6/8)	Krem	Yeşil
32	SÇ-22/133	Açık kırmızı (2.5YR6/8).	Beyaz	Açık sarı
33	SBH-22/13	Kırmızı (10R5/8).	Krem	Hardal sarısı
34	SK-21/147	Kırmızı (2.5YR 5/8).	Krem	Açık sarı
35	SBH-20/107	Açık kırmızı, (10R 6/8).	Krem	Turkuaz
36	SBH-20/80	Kırmızımsı sarı (7.5 YR 6/6).	Beyaz	Turkuaz
37	SÇ-23/261	Kırmızı, (2.5 YR 5/6).	Beyaz	Turkuaz
38	ASBB1-23/327	Kırmızı (10R 5/8)	Beyaz	Turkuaz
39	SBH-20/42	Kırmızı (10R 5/8).	Krem	Turkuaz
40	SÇ-22/134	Kırmızı (2.5 YR 5/8).	Krem	Yeşil
41	SÇ-20/48	Kırmızı (2.5YR5/8).	Beyaz	Yeşil
42	SBH-20/188	Kırmızı (10 R 5/8).	Krem	Yeşil
43	SBH-21/86	Kırmızı (10 YR 5/8).	Krem	Yeşil
44	SÇ-20/57	Kırmızı (2.5YR5/8).	Krem	Yeşil
45	SÇ-20/45	Kırmızı (2.5YR5/8).	Krem	Yeşil
46	SK-21/146	Kırmızı (2.5YR 5/8).	Krem	Yeşil
47	SK-21/140	Sarımsı kırmızı (5YR 5/6).	Krem	Yeşil
48	SÇ-21/125	Sarımsı kırmızı (5YR 6/6).	Krem	Yeşil
49	SÇ-21/87	Kırmızı (2.5YR 5/6).	Krem	Yeşil
50	SÇ-22/229	Kırmızı (2.5YR4/8).	Beyaz	Yeşil
51	KK-22/12	Kırmızı (2.5YR5/6).	Krem	Yeşil
52	AKSD-19/22	Kırmızı (2.5 YR 6/8).	Krem	Yeşil
53	SÇ-23/260	Kırmızı (10R5/8).	Beyaz	Yeşil

54	AKSD-19-35	Pembe (10 R 5/6).	Krem	Yeşil
55	SBH-22/173	Pembe (7.5YR7/4).	Krem	Yeşil
56	SBH-20/218	Kırmızı (2.5 YR 5/6).	Krem	Yeşil
57	SBH-22/407	Kırmızı (2.5YR5/8).	Krem	Yeşil
58	AK-20/37	Kırmızı (10R 5/8).	Krem	Yeşil
59	SK-22/19	Açık kırmızı (2.5YR6/6).	Krem	Yeşil
60	SK-20/51	Kırmızımsı sarı (7.5 YR 6/6).	Krem	Yeşil
61	SK-22/76	Kırmızı (2.5YR5/6).	Krem	Yeşil
62	SÇ-23/235	Kırmızı (10R5/8).	Beyaz	Yeşil
63	SBH-20/35	Sarımsı kırmızı (5YR 5/8).	Beyaz	Yeşil
64	SBH-20/158	Güçlü kahverengi (7.5 YR5/8).	Krem	Yeşil
65	ASBB1-23/573	Kırmızımsı sarı (5YR6/6).	Krem	Yeşil
66	SÇ-23/567	Kırmızı (10R5/8).	Beyaz	Yeşil
67	SBH-20/68	Kırmızımsı sarı (5YR 6/8).	Krem	Yeşil
68	ASBB1-23-286	Açık kırmızı (2.5YR 7/8).	Krem	Yeşil
69	EMC-20/135	Açık kırmızı (2.5YR 6/6).	Krem	Yeşil
70	SK-20/173	Açık kırmızı (2.5YR 6/6).	Krem	Yeşil
71	SÇ-23/466	Kırmızı (2.5 YR5/8).	Beyaz	Yeşil
72	SÇ-23/285	Kırmızı (10R5/8).	Krem	Yeşil
73	SÇ-22/217	Kırmızı (10R 5/8).	Krem	Yeşil
74	SÇ-23/151	Kırmızı (10R5/8).	Beyaz	Hardal sarısı
75	SM-22/59	Kırmızı (2.5YR5/8).	Krem	Hardal sarısı
76	EMC-20/69	Kırmızı (2.5YR 4/8).	Krem	Hardal sarısı
77	ASBB1-23-146	Açık kırmızı (10R 6/8).	Beyaz	Açık sarı renkli
78	SBH-21/96	Kırmızı (5YR 6/6).	Krem	Açık sarı
79	SBH-22/239	Açık kırmızı (2.5YR 6/6).	Krem	Şeffaf açık sarı
80	ASBB1-23-506	Pembe (2.5YR 8/4).	Krem	Şeffaf turkuaz
81	ASBB-1-23/89	Kırmızımsı sarı (5 YR/6/6).	Krem	Yeşil
82	SBH-20/84	Kırmızı (10R 5/6).	Krem	Yeşil
83	ASBB-1-23/151	Kırmızımsı sarı (5 YR/6/8).	Krem	Hardal sarısı
84	SBH-22/174	Açık kırmızı (2.5YR 6/6).	Krem	Hardal sarısı
85	SÇ-22-191	Kırmızı (10R 5/8).	Beyaz	Yeşil
86	SÇ-22/406	Kırmızımsı sarı (5YR 6/6),	Krem	Açık sarı
87	SBH-20/43	Açık kırmızı (10R6/6).	Krem	Açık sarı
88	SK-20/130	Kırmızı (2.5YR 5/8).	Krem	Sarı
89	SBH-20/210	Açık kırmızı (2.5 YR 5/8).	Krem	Yeşil
90	SÇ-22/66	Sarımsı kırmızı (5YR5/8).	Krem	Yeşil
91	ASBB-1-23/38	Açık kırmızı (10 R 6/8).	Krem	Yeşil
92	SÇ-23/509	Açık kırmızı (10R 6/8).	Krem	Şeffaf açık yeşil
93	SÇ-22/147	Kırmızı (10 R 5/8).	Krem	Yeşil
94	SBH-20/219	Açık kırmızı (2.5YR 6/6).	Krem	Mor
95	SÇ-20/156	Sarımsı kırmızı (5YR5/8).	Krem	Koyu yeşil
96	SÇ-20/153	Açık kırmızı (2.5YR 6/6).	Krem	Yeşil
97	SÇ-23/388	Kırmızı (2.5 YR 5/6).	Krem	Turkuaz
98	SÇ-22/390	Sarımsı kırmızı (5YR5/8).	Krem	Koyu yeşil
99	SK-20/135	Kırmızı (2.5YR 5/8).	Krem	Turkuaz
100	SÇ-20/87	Sarımsı kırmızı (5YR 5/8).	Beyaz	Yeşil
101	SÇ-20/105	Kırmızımsı sarı (5YR6/6).	Krem	Yeşil
102	SÇ-20/106	Açık kırmızı (2.5YR6/6).	Krem	Koyu yeşil
103	SÇ-22-299	Kırmızı (2,5YR 5/8).	Beyaz	Yeşil
104	SBH-22/518	Açık kırmızı (2.5YR/7/6).	Krem	Yeşil
105	SBH-20/203	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6).	Krem	Yeşil
106	ASBB1-23/53	Açık kırmızı (2.5 YR/6/8).	Krem	Açık sarı
107	ASBB-23/52	Açık kahverengi (7.5 YR6/4).	Beyaz	Yeşil

Geniş Kazıma Teknikli Seramikler: Çalışmada değerlendirilen diğer bir grubu ise kazıma tekniğinin bir alt grubu olan geniş kazıma (Champlevê) teknikli seramikler oluşturmaktadır. Bu grup seramiklerde de benzer hamur, astar ve sır renkleri kullanılmıştır. Eserler genellikle yeşil veya sarı tonlarında, açık veya şeffaf renkli sırlarla kaplanmış olup grup içerisinde bütünlük arz etmektedir. Bu grupta sadece bir eser hardal sarısı renkli sırla kaplanmıştır (Kat. No: 111). Geniş kazıma tekniğindeki eserlerde kullanılmış özellikle şeffaf açık sarı ve şeffaf açık yeşil renkli sırlar oldukça kaliteli ve parlaktır. Sarı renkli sırla kaplı eserin sırı mattır (Kat. No:131). Ağız parçalarının bazılarının dış yüzeyde sadece ağız kenarı (Kat. No:110, 111, 113, 114, 116, 118, 122, 124, 125) sağlama yakın olan kâse ise kaide kısmına kadar sırla kaplıdır (Kat. No: 108). İç yüzeyinin tamamı sarı renkli sırla kaplı iken dış yüzeyinin koyu yeşil sırla kaplandığı dört eser bulunmaktadır (Kat. No:116, 122, 125, 138).

Tablo 3 23. Geniş Kazıma Teknikli Seramiklerin Hamur, Astar ve Sır Renkleri

KATALOG NO	ENVANTER NO	HAMUR NO	ASTAR	SIR
108	SK-21/64	Kırmızı (2.5YR 5/8).	Krem	Yeşil
109	SÇ-20/149	Kırmızı (2.5YR 5/8).	Krem	Şeffaf açık sarı
110	SÇ-21/160	Kırmızı (2.5YR 6/6).	Krem	Şeffaf açık sarı
111	SÇ-20/03	Kırmızı (2.5YR5/6).	Krem	Hardal sarısı
112	SBH-21/80	Kırmızı (2.5YR 5/8).	Krem	Şeffaf açık yeşil
113	SK-22/162	Kırmızı (10R5/8).	Krem	Şeffaf açık yeşil
114	SBH-21/119	Kırmızı (2.5YR 5/8).	Krem	Yeşil
115	SK-22/162	Pembe (5YR7/4).	Krem	Şeffaf açık sarı
116	SÇ-20/104	Pembe (5 YR 7/4).	Krem	Şeffaf açık sarı
117	AK-20/65	Pembe (5 YR 7/4).	Krem	Yeşil
118	AK-19-49	Açık kırmızı (2.5YR 6/6).	Krem	Şeffaf açık sarı
119	SK-20/75	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6).	Krem	Şeffaf açık sarı
120	SBH-22/764	Kırmızı (10R5/8).	Krem	Yeşil
121	KK-22/16	Açık kırmızı (10R6/6).	Krem	Yeşil
122	SBH-20/78	Açık kırmızı (2.5 YR 5/6).	Krem	Şeffaf açık sarı
123	SK-22/106	Kırmızı (2.5YR6/6).	Krem	Şeffaf açık sarı
124	SÇ-20/52	Pembe (7.5 YR 7/4).	Krem	Şeffaf açık sarı
125	SBH-21/15	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6).	Krem	Şeffaf açık sarı/Yeşil
126	SÇ-20/100	Açık kırmızı (2.5YR6/6).	Krem	Şeffaf açık sarı
127	EMC-20/25	Açık kırmızı (2.5 YR6/6).	-	Şeffaf açık sarı
128	ASBB-1-23/242	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6).	Beyaz	Şeffaf açık sarı
129	ASBB-1-23/73	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6).	Krem	Şeffaf açık sarı
130	ASBB1-23-375	Açık kırmızı (2.5YR6/6).	Krem	Şeffaf açık sarı
131	SBH-20/66	Kırmızı (2.5 YR 5/8).	Krem	Sarı
132	SÇ-20/184	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6).	Krem	Şeffaf açık sarı
133	SBH-20/213	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6).	Krem	Yeşil
134	SÇ-22/391	Kırmızımsı sarı (7.5 YR7/4).	Beyaz	Yeşil
135	ASBB-1-23/181	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6).	Beyaz	Yeşil
136	SÇ-23/546	Kırmızımsı sarı (5 YR 7/6).	Beyaz	Yeşil
137	SÇ-20/04	Açık kırmızı (2.5YR 6/6).	Krem	Yeşil
138	SK-22/140	Kırmızı (2.5 YR 5/8).	Krem	Sarı

Boyalı Kazıma Teknikli Seramikler: Ani sırlı seramiklerinde diğer bir grubu kazıma tekniğinin bir alt grubu olan boyalı kazıma tekniği oluşturmaktadır. Bu gruptaki eserler de ince kazıma ve geniş kazıma tekniği ile benzer hamur, astar ve sır özelliklerine sahiptir. Bu eserlerde de yine yeşil ve sarı tonlarındaki sır rengi hâkimdir. Ağırlıklı olarak şeffaf renksiz, şeffaf açık sarı ve şeffaf açık yeşil renkli sır kullanılmıştır. Bazı eserlerde sır mat özellikte iken (140,146,147,162), bazı eserlerde ise parlak ve camsı özelliktedir (Kat. No:139, 141, 142, 143, 144, 145). Sadece bir ağız parçası (Kat. No: 144) ve bir gövde parçasının iç ve dış yüzeyi sırla kaplı (Kat. No: 163) olup diğer bütün örneklerin iç yüzeyi sırlı, dış yüzeyi sırsızdır. Sır genellikle parlak ve camsı özelliktedir.

Tablo 3 24. Boyalı Kazıma Teknikli Seramiklerin Hamur, Astar ve Sır Renkleri

KATALOG NO	ENVANTER NO	HAMUR NO	ASTAR	SIR
139	SÇ-20/96	Kırmızı (2.5YR6/6).	Krem	Şeffaf
140	SBH-22/547	Kırmızı (10R5/6).	Krem	Şeffaf
141	ASBB1-23/26	Kırmızı (2.5 YR 5/8).	Beyaz	Şeffaf
142	SBH-22/242	Kırmızı (10R 5/8).	Beyaz	Şeffaf
143	SK-22/171	Kırmızı (10R5/8).	Beyaz	Şeffaf
144	SÇ-21/62	Kırmızı (2.5YR 5/8).	Krem	Şeffaf açık yeşil
145	SBH-20/70	Açık kırmızı (10R6/6).	Krem	Açık sarı
146	SÇ-21/61	Kırmızı (2.5YR 5/8).	Krem	Şeffaf açık sarı
147	SK-21/145	Kırmızı (2.5YR 5/8).	Krem	Şeffaf yeşil
148	SÇ-21/217	Kırmızı (2.5YR 5/8).	Krem	Şeffaf
149	KK-22/08	Açık kırmızı (2.5YR 6/6).	Krem	Şeffaf açık sarı
150	SÇ-23/431	Kırmızı (10R5/8).	Krem	Şeffaf
151	SÇ-23/46	Kırmızı (2.5 YR 5/8)	Krem	Açık sarı
152	APK-22/17	Kırmızı (2,5 YR 5/8).	Beyaz	Açık yeşil
153	SÇ-20/101	Kırmızı (2.5YR5/8).	Krem	Şeffaf açık yeşil
154	EMC-20/67	Kırmızı (2,5 YR 4/8).	Krem	Şeffaf açık sarı
155	SÇ-23/375	Açık kırmızı (2.5YR6/6).	Krem	Şeffaf
156	SÇ-23/176	Sarımsı kırmızı (5YR5/8).	Krem	Şeffaf
157	SÇ-20/83	Açık kırmızı (2.5YR 6/6).	Krem	Şeffaf
158	AKSD-19/25	Kahverengi (7.5 YR 5/4).	Krem	Şeffaf
159	SBH-23/23	Açık kahverengi (7.5 YR 6/4).	Krem	Şeffaf açık sarı
160	SÇ-22/254	Kırmızımsı sarı (5YR 5/8).	Krem	Şeffaf açık sarı
161	SÇ-20/196	Kırmızı (2.5YR 5/8).	Krem	Şeffaf
162	SK-20/110	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6).	Beyaz	Şeffaf
163	SÇ-20/181	Kırmızı (10R 5/8).	Krem	Şeffaf açık yeşil
164	SK-21/125	Açık kırmızı (2.5YR 6/6).	Krem	Şeffaf açık yeşil
165	SK-22/09	Açık kırmızı (2.5YR 6/6).	Krem	Şeffaf açık sarı
166	SBH-20/140	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6).	Krem	Sarı-yeşil-şeffaf
167	SBH-21/93	Kırmızımsı sarı (5YR 6/6).	Krem	Şeffaf
168	SBH-21/85	Açık kırmızı (2.5YR 6/6).	Krem	Şeffaf
169	SÇ-23/465	Açık kırmızı (2.5YR6/6).	Krem	Şeffaf açık sarı
170	ASBB-1-23/509	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6).	Krem	Şeffaf açık yeşil.
171	SÇ-20/75	Kırmızımsı sarı (7.5 YR6/6).	Krem	Şeffaf açık sarı
172	SBH-21/203	Çok açık kahverengi (10YR7/4).	Krem	Şeffaf açık sarı
173	ASBB-1-23/553	Pembe (10 YR 7/4).	Krem	Şeffaf açık sarı

Akıtma Teknikli Seramikler: Çalışmadaki sırlı seramikler arasında az sayıda akıtma tekniğinde sırlı seramik buluntuya rastlanılmıştır. Tamamı astar kaplı olan eserlerde sadece krem rengi astar kullanılmıştır. Eserlerde yine şeffaf açık sarı renkli sır ile açık sarı renkli sır kullanılmıştır. Sırlar parlak ve camsı özelliktedir. Eserlerin tamamının sırında çatlaklar ve dökülmeler meydana gelmiştir. Eserlerin tamamının iç yüzeyi sırla kaplıdır. Dış yüzeyleri sırsız ve sadedir.

Tablo 3 25. Akıtma Teknikli Seramiklerin Hamur, Astar ve Sır Renkleri

KATALOG NO	ENVANTER NO	HAMUR NO	ASTAR	SIR
174	SÇ-21/72	Açık kırmızı (2.5YR 6/6).	Krem	Şeffaf açık sarı
175	SÇ-21/203	Açık kırmızı (2.5YR6/6).	Krem	Şeffaf açık sarı
176	SÇ-22/291	Kırmızı (10 R 5/8).	Krem	Açık sarı
177	SK-23/87	Sarımsı kırmızı (5YR5/8).	Krem	Şeffaf açık sarı
178	ASBB1-23/445	Açık kırmızı (2.5YR6/6).	Krem	Şeffaf açık sarı

Astar Boyama (Slip) Teknikli Seramikler: Çalışmadaki sırlı seramiklerin yoğun bir grubunu oluşturan astar boyama (slip) tekniğindeki seramiklerde de benzer hamur renkleri görülmektedir. Bu teknikte yeşil, turkuaz, mor ve şeffaf renkli sır kullanılmıştır. Sadece bir eserde hardal sarısı (Kat. No: 213) ve iki eser de de açık şeffaf sarı sırın kullanıldığı görülmektedir (Kat. No: 193, 214). Sırlar genellikle parlak ve camsı özelliktedir. Astar boyama tekniği genellikle eserlerin iç yüzeyine uygulanmıştır. Bu çalışmada astar boyama (slip) tekniğinin sadece dış yüzeye uygulandığı üç örnek görülmektedir (Kat. No: 223, 224, 225). Hem iç hem dış yüzeye astar boyama tekniğinin uygulandığı sadece dört örnek bulunmaktadır (Kat. No: 193, 194, 205, 221). Ayrıca bu eserler arasında ağız parçasının dış yüzeyinde astar boyama tekniğinin yanı sıra kazıma tekniğinin de uygulandığı tek bir örnek bulunmaktadır (Kat. No: 193). İç yüzeyi tek renk, dış yüzeyi astar boyama (slip) tekniğinde bezenmiş ağız parçası da yine çalışmadaki tek örnek olarak karşımıza çıkmaktadır (Kat. No:191). Eserlerin genelinde sırda dökülmeler ve çatlaklar meydana gelmiştir.

Tablo 3 26. Astar Boyama (Slip) Teknikli Seramiklerin Hamur, Astar ve Sır Renkleri

KATALOG NO	ENVANTER NO	HAMUR NO	ASTAR	SIR
179	SK-21/33	Açık kırmızı (2.5YR 6/6).	Krem	Yeşil.
180	SK-21/94	Sarımsı kırmızı (5YR 5/8).	Krem	Yeşil.
181	SBH-20/189	Güçlü kahverengi (7.5 YR 5/8).	Krem	Yeşil.
182	SBH-21/147	Kırmızı (2.5YR 5/8).	Beyaz	Turkuaz
183	SBH-21/81	Kırmızı (10R 5/8).	Beyaz	Turkuaz

184	SBH-21-02	Kırmızı (2.5 YR 5/8).	Beyaz	Turkuaz
185	SBH-23/81	Kırmızı (10R 6/6).	Krem	Turkuaz
186	EMC-20/92	Sarımsı kırmızı (5 YR 5/8).	Krem	Turkuaz
187	KK-22/15	Kırmızı (10R 5/8).	Krem	Yeşil
188	SBH-20/94	Kırmızı (2.5 YR 6/6).	Krem	Yeşil
189	ASBB1-23/522	Sarımsı kırmızı (5YR5/6).	Krem	Koyu Yeşil
190	SK-21/62	Kırmızımsı sarı (5YR 6/6).	Krem	Yeşil
191	SÇ-20/152	SÇ-20/152	Beyaz	Yeşil
192	SÇ-23/543	Kırmızı (10R5/8).	Krem	Şeffaf açık yeşil
193	SÇ-23/583	Kırmızı (10R5/8).	Krem	Şeffaf açık sarı
194	ASBB1-23/183	Kırmızımsı sarı (5YR 6/8).	Krem	Yeşil-sarı
195	SBH-22/460	Kırmızımsı sarı (5YR 6/6).	Krem	Mor
196	SK-21/135	Kırmızımsı sarı (5YR 6/6).	Krem	Mor
197	SÇ-23/488	Kırmızı (10R5/6).	Krem	Mor
198	ASBB1-23/250	Kırmızı (10R 5/8).	Krem	Mor
199	SBH-20/154	Açık kırmızı (10 R 6/8).	Krem	Şeffaf
200	SM-21/05	Açık kırmızı (2.5YR6/6).	Krem	Turkuaz
201	SÇ-23/586	Açık kırmızı (2.5 YR6/6).	Beyaz	Turkuaz
202	SÇ-23/542	Kırmızı (10R5/8).	Krem	Turkuaz
203	SÇ-20/115	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6).	Krem	Turkuaz
204	KDS-22/01	Açık kırmızı (10R 6/8).	Krem	Turkuaz
205	YB-21/03	Kırmızı (2.5YR5/8).	Krem	Koyu yeşil
206	SBH-20/88	Kırmızı (2.5 YR 5/8).	Krem	Koyu yeşil
207	ASBB1-23/528	Sarımsı kırmızı (5YR5/8).	Krem	Yeşil
208	ASBB1-23/495	Sarımsı kırmızı (5YR5/8).	Krem	Yeşil
209	SBH-20/190	Sarımsı kırmızı (5YR 5/8).	Krem	Yeşil
210	SBH-20/38	Kırmızımsı sarı (5YR6/8).	Krem	Yeşil
211	SBH-22/814	Kırmızımsı sarı (7.5YR7/6).	Krem	Yeşil
212	SÇ-23/624	Açık kırmızı (10R6/8).	Beyaz	Şeffaf Açık Yeşil
213	SÇ-21/63	Kırmızı (2.5 YR 6/6).	Krem	Sarı
214	ASBB1-23/517	Sarımsı kırmızı (5YR5/6).	Krem	Şeffaf Açık sarı
215	SBH-20/113	Kırmızımsı sarı (5YR 6/6).	Krem	Şeffaf
216	SÇ-20/20	Kırmızı (2.5YR 5/8).	Krem	Açık Yeşil
217	ASBB1-23/37	Açık kırmızı (10R 6/8).	Krem	Mor
218	SBH-22/744	Kırmızı (2.5YR5/8).	Krem	Mor
219	SBH-22/752	Açık kırmızı (2.5YR6/6).	Krem	Şeffaf açık mor
220	AKSD-19/73	Kırmızımsı sarı (5YR 6/6).	Krem	Şeffaf
221	SBH-20/130	Kırmızımsı sarı (5YR 6/6).	Krem	Yeşil
222	SÇ-22/408	Kırmızımsı sarı (7.5 YR 6/6).	Krem	Şeffaf
223	SK-20/116	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6)	Krem	Yeşil
224	SBH-20/98	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6)	Krem	Yeşil
225	ASBB1-23/412	Kırmızımsı sarı (7.5 YR 6/6).	Krem	Yeşil
226	ASBB1-23/442	Kırmızımsı sarı (5 YR 6/8).	Krem	Yeşil

Sıraltı Boyama Teknikli Seramikler: Sıraltı teknikli seramiklerde özellikle turkuaz sıraltına siyah boyama ve şeffaf sıraltına mavi beyaz ve çok renkli boyama tekniğinde beyaz hamur rengi daha yoğun olarak kullanılmıştır. Eserlerin iç yüzeyi beyaz ve krem renkli astar ile

kaplıdır. Bu teknikte genellikle şeffaf renksiz ve turkuaz renkli sır kullanılmıştır. Sadece bir eserde yeşil renkli sırın kullanıldığı görülmektedir (Kat. No: 254). Bu teknikteki eserlerde şeffaf renkli sırlar kaliteli, parlak ve camsı özelliktedir. Ağız parçalarından ikisinin dış yüzeyde ağız kenarı mavi (Kat. No: 227) ve mor renkli sırla kaplıdır (Kat. No: 232). Bir ağız parçası ve gövde parçasının iç ve dış yüzeyi aynı renk sırla kaplanmıştır (Kat. No: 243, 245). Sürahi ya da kavanoz ağız parçasının kap türüne bağlı olarak iç yüzeyi sırsız iken dış yüzeyi sırla kaplanmıştır (Kat. No: 238).

Tablo 3 27. Sıraltı Teknikli Seramiklerin Hamur, Astar ve Sır Renkleri

KATALOG NO	ENVANTER NO	HAMUR NO	ASTAR	SIR
227	SK-21/133	Kırmızı (2.5YR 5/8).	Beyaz	Şeffaf
228	SBH-22/497	Kırmızı (2.5 YR5/8).	Krem	Şeffaf
229	SBH-21/82	Kırmızı (2.5YR 5/8	Beyaz	Şeffaf
230	SBH-21/14	Açık kırmızı (2.5YR 6/6).	Beyaz	Şeffaf
231	SBH-22/323	Kırmızı (2.5 YR5/8).	Krem	Şeffaf
232	SK-21/141	Kırmızı (2.5YR 5/8).	Beyaz	Şeffaf
233	SBH-21/09	Kırmızı (2.5YR 5/8).	-	Şeffaf
234	SÇ-21/45	Kırmızı (2.5YR 6/8).	Krem	Şeffaf
235	SÇ-20/82	Açık kırmızı (2.5YR 6/6).	Krem	Şeffaf
236	SBH-22/464	Açık kırmızı (2.5YR 6/6).	Krem	Şeffaf
237	SBH-22/537	Kırmızı (2.5YR 4/8).	Krem	Şeffaf
238	SÇ-21/84	Kırmızı (2.5YR 5/6).	Krem	Şeffaf sarı
239	SÇ-22/149	Kırmızı (2.5YR 5/6)	Krem	Turkuaz
240	SBH-20/76	Açık kırmızı (10R 6/6).	Krem	Turkuaz
241	SBH-22/151	Kırmızı (2.5YR 5/8	Krem	Turkuaz
242	SBH-20-40	Kırmızımsı sarı (5YR 6/6).	Krem	Turkuaz
243	EMC-20/70	Sarımsı kırmızı (5 YR 5/8).	-	Turkuaz
244	SÇ-20/159	Beyaz (N 7.5YR 1/9).	-	Turkuaz
245	SÇ-23/198	Beyaz (N.9.5).	-	Turkuaz
246	SÇ-21/96	Kırmızı	-	Turkuaz
247	SK-22/18	Açık sarı (N 2.5 Y2/8)	-	Şeffaf
248	SBH-20/92	Beyaz (N2.5Y2/8).	-	Şeffaf
249	AKSD-20/88	Çok açık kahverengi, (N 10 YR/2/8.5).	-	Şeffaf
250	SK-20/122	Beyaz (10 YR 2/8.5)	-	Şeffaf
251	SM-22/66	Beyaz (N/9).	-	Şeffaf
252	SÇ-20/01	Beyaz (N/9)	-	Şeffaf
253	ASBB1-23/204	Beyaz (N/9)	-	Şeffaf
254	EMC-20/78	Kırmızı (2.5YR 5/8).	Beyaz	Koyu yeşil.

Tek Renk Sırlı Seramikler: Ani sırlı seramiklerinin diğer yoğun grubunu tek renk sırlı seramikler oluşturmaktadır. Bu teknikte sır rengi ve kalitesinde de çok farklı çeşitlilik görülmektedir. Yeşil ve tonlarındaki renkli sırlı seramikler çoğunluğu oluşturmaktadır. Bununla birlikte turkuaz, şeffaf turkuaz, sarı, şeffaf sarı, hardal sarısı, kobalt mavisi, mor, beyaz

(opak) renkli sırlar yoğunluğu oluşturmaktadır. Özellikle şeffaf turkuaz sırlı seramik çalışmadaki tek örnektir. Bu teknikte iç ve dış yüzeyi aynı renkle sırlı kaplar bulunmaktadır (Kat. No: 255, 258, 259, 266, 269, 256, 286, 287, 298, 303, 307, 311, 312, 315, 317, 321, 325, 327). Bu teknikteki seramik örneklerinde sırın iç ve dış yüzeye uygulanmasının kap türüne göre farklılık arz ettiği görülmektedir. Genellikle kâse ve tabak gibi açık formlu kapların iç yüzeyi, kapalı kapların ise dış yüzeyi sırla kaplanmıştır. Çömleğin hem iç hem de dış yüzeyi sırla kaplanmıştır (Kat. No: 258). Kandiller ağırlıklı olarak yeşil ve mor renkli sırla kaplanmıştır. Sadece bir eser turkuaz renkli sırla kaplanmıştır (Kat. No: 328). Eserlerin tamamının iç yüzeyi sırla kaplı dış yüzeyi sırsızdır. Bazı eserlerin sırı parlak ve camsı özellikte iken bazı eserlerin sırında bozulma ve dökülmeler meydana gelmiştir.

Tablo 3 28. Tek Renk Sırlı Seramiklerin Hamur, Astar ve Sır Renkleri

KATALOG NO	ENVANTER NO	HAMUR NO	ASTAR	SIR
255	SK-20/180	Kırmızı (10 R 4/8)	Beyaz	Koyu yeşil
256	SÇ-21/60	Açık kırmızı (2.5YR 6/6).	-	Hardal sarısı
257	SÇ-22/103	Kırmızı (2.5YR5/8)	Krem	Yeşil
258	EMC-20/142	Açık kırmızı (2.5 YR 6/8).	Krem	Yeşil
259	SÇ-20/132	Açık kırmızı (2.5 YR 6/8).	Krem	Yeşil
260	SBH-21/106	Kırmızı (2.5YR 6/8).	Krem	Mor
261	SBH-22/399	Açık kırmızı (2.5YR5/6).	Krem	Yeşil
262	SBH-22/757	Sarı (10YR7/4).	Krem	Yeşil
263	SBH-22/331	Açık kırmızı (10R6/6).	Beyaz	Yeşil
264	SBH-22/361	Koyu kahverengi (7.5YR4/3).	Krem	Yeşil
265	SBH-20/134	Pembemsi gri (10 YR 7/2).	-	Yeşil
266	SÇ-23/496	-	-	Turkuaz-Kobalt mavisi
267	SÇ-23/420	Beyaz (N2.5Y2/8).	-	Turkuaz
268	SK-22/262	Açık kahverengi (7.5YR6/4).	Krem	Mor
269	SBH-20/97	Kırmızımsı sarı (7.5 YR 7/4).	Krem	Yeşil
270	ASBB-1-23/282	Beyaz (2.5 Y/1/8.5).	-	Kobalt mavisi
271	SÇ-21/60	Açık kahverengi (10YR/2/8.5/).	-	Turkuaz
272	SBH-23/76	Çok açık kahverengi (10 YR/8/2).	-	Turkuaz
273	ASBB-1-23/189	Açık portakal sarı (N 10 YR 2/9).	-	Şeffaf turkuaz
274	SBH-20/75	Kırmızı (2.5YR 5/8).	Krem	Şeffaf açık yeşil
275	AKSD-19/15	Kırmızı (2.5 YR 5/6).	Krem	Turkuaz
276	SÇ-23/430	Açık kırmızı (10R6/6).	Beyaz	Turkuaz
277	ASBB1-23/349	Kırmızı (10R5/8).	Krem	Turkuaz
278	SBH-20/150	Kırmızı (10R 5/8).	Beyaz	Turkuaz
279	SÇ-23/45	Açık kırmızı (2.5 YR 6/8).	Krem	Yeşil
280	SÇ-20/130	Açık kırmızı (2.5 YR 6/8).	Krem	Yeşil
281	AKSD-19/40	Kırmızı (5YR 6/6).	Krem	Yeşil
282	KK-22/14	Kırmızı (2.5YR5/8).	Krem	Mor
283	EMC-20/73	Sarımsı kırmızı (5 YR 5/8).	Beyaz	Koyu yeşil
284	SÇ-23/467	Açık kırmızı (10R6/6).	Krem	Yeşil

285	ASBB1-23/391	Kırmızı (2.5 YR5/8).	Krem	Yeşil
286	SÇ-23/508	Sarımsı kırmızı (5YR5/6).	Krem	Yeşil
287	SM-22/37	Kırmızı (10YR7/4).	Krem	Yeşil
288	SM-22/03	Sarımsı kırmızı (5YR5/9).	Krem	Yeşil
289	SÇ-20/50	Kırmızı (10R5/8).	Krem	Mor
290	ASBB1-23/479	Çok açık kahverengi (10YR7/4).	-	Yağ yeşili.
291	ASBB1-23/438	Açık kırmızı (2.5 YR6/6).	Krem	Şeffaf sarı
292	ASBB-1-23/14	Kırmızımsı sarı (5 YR 7/6).	Krem	Hardal sarısı renkli
293	SÇ-20/107	Pembe (5 YR 7/4).	Krem	Hardal sarısı
294	ASBB1-23/544	Kırmızımsı sarı (5YR6/6).	-	Mor
295	SBH-20/85	Kırmızı (2.5YR 5/6).	Krem	Mor
296	SBH-22/549	Beyaz (10YR-1/9).		
297	SÇ-22/187	Sarı (10YR/7/4).	Krem	Yeşil
298	SK-20/115	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6).	-	Yeşil
299	SBH-20/103	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6).	Krem	Yeşil
300	SBH-22/360	Kırmızımsı sarı (5YR6/6).	Krem	Yeşil
301	SBH-22/267	Kırmızı (2.5 YR5/8).	-	Mor
302	SBH-21/107	-	-	Mor
303	SBH-21/110	-	-	Yeşil
304	EMC-20-84	Kırmızı (10 R 5/8).	Krem	Yeşil
305	SK-20/155	Açık kırmızı (2.5YR 6/6).	-	Yeşil
306	SM-21/39	Çok açık kahverengi (10 YR 7/4).	Krem	Yeşil
307	SÇ-20/63	Pembe (7.5YR7/4).	Krem	Yeşil
308	SM-21/137	Pembe (7.5 YR 7/4).	-	Yeşil
309	SK-21/59	Açık kırmızı (2.5YR 6/6).	Krem	Yeşil
310	SBH-20/114	Pembe (5YR 7/4).	Krem	Yeşil
311	ASBB-1-23/488	Kırmızımsı sarı (5 YR 6/6).	Krem	Yeşil
312	SBH-22/483	Kırmızı 2.5YR5/8	Krem	Yeşil
313	ASBB1-23/392	Açık kırmızı (10R6/6).	Krem	Yeşil
314	SBH-22/529	Sarı (2.5Y7/3).	-	Yeşil
315	SBH-23/20	Çok açık kahverengi (10 YR 8/4).	-	Yeşil
316	ASBB1-23/414	Çok açık kahverengi (10YR7/3).	-	Yeşil
317	SBH-20/93	Beyaz (N2.5Y2/8).	-	Turkuaz
318	SBH-20/37	Açık kırmızı (2.5 YR 5/6).	Krem	Koyu yeşil
319	SÇ-20/187	Kırmızı (10 R 5/6).	Krem	Koyu yeşil
320	ASBB-1-23/296	Kırmızımsı sarı (5YR 6/6).	Krem	Yeşil
321	ASBB-1-23/443	Beyaz (N. 9.5).	Krem	Kobalt mavisi
322	SK-22-266	Kırmızı (10R 5/8).	Krem	Turkuaz
323	SM-20/12	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6).	-	Turkuaz
324	SBH-20/41	Kırmızı (10R 5/8).	Krem	Turkuaz
325	SK-20/152	Açık kırmızı (2.5YR 6/8).	Krem	Yeşil
326	ASBB-1-23/475	Kırmızı (2.5 YR 5/8).	Krem	Turkuaz
327	SÇ-23/217	Grimsi kahverengi (10 YR 5/2).	-	Kobalt mavisi
328	ASBB-1-23/241	Kırmızı (2.5 YR 5/8)	Krem	Turkuaz
329	SÇ-22/92	Sarımsı kahverengi (10YR5/3)	-	Yeşil
330	SBH-21/122	Kırmızı (2.5YR6/6)	Krem	Yeşil
331	EMC-20/03	Kırmızı (2.5 YR 5/8)	Beyaz	Yeşil
332	SÇ-22/236	Açık kırmızı (2.5 YR6/8)	Krem	Mor

333	SÇ-23/105	Tespit edilememiştir.	Tespit edilememiştir.	Mor
334	SBH-22/72	Kırmızımsı sarı (5YR 6/6)	Krem	Mor
335	ASBB-1-23/49	Kahverengi (7.5 YR4/3)	-	Koyu yeşil
336	SBH-22/603	Kırmızımsı sarı (5YR6/8)	-	Mor
337	SÇ-23/569	Pembe (7.5YR 7/4)	Krem	Açık yeşil
338	SÇ-23/248	Pembe (5 YR 7/4)	Krem	Yeşil
339	SK-20/120	Açık kırmızı (2.5 YR 6/6)	Krem	Yeşil
340	SBH-20/106	Kırmızımsı sarı (7.5 YR6/6)	-	Yeşil.
341	SBH-20/162	Kahverengi (7.5 YR4/3).	Krem	Yeşil.

Kalıp Baskı Tekniğindeki Seramikler: Eserlerin üzeri koyu yeşil, turkuaz, kobalt mavisi, beyaz ve mor renkli sırla kaplanmıştır. Bu teknikteki sırlar parlak ve camsı özelliktedir. Sadece bir gövde parçasının sırında bozulma meydan gelmiştir **(**Kat. No: 347).

Tablo 3 29. Kalıp Baskı Tekniğindeki Seramiklerin Hamur, Astar ve Sır Renkleri

KATALOG NO	ENVANTER NO	HAMUR NO	ASTAR	SIR
342	ASBB-1-23/190	Çok açık kahverengi (10 YR 7/4)	-	Koyu yeşil
343	ASBB-1-23/426	Beyaz (N 10 YR 1/9)	-	Kobalt Mavisi
344	SK-22/120	Çok açık kahverengi (10YR7/4)	-	Kobalt Mavisi
345	SBH-20/36	Beyaz (N 2.5 Y 1/9.5)	-	Kobalt Mavisi
346	AK-20/66	Beyaz (N-7.5 YR/9/5).		Kobalt Mavisi
347	SÇ-20/190	-	-	Kobalt Mavisi
348	SÇ-20/53	Beyaz (N 10YR/1/9).	-	Mor
349	SÇ-23/389	Beyaz (N 10YR/1/9).	-	Turkuaz
350	SÇ-20/180	Beyaz (N 9.5)	-	Beyaz (opak)

Lüster Teknikli Seramikler: Ani kazılarından çıkarılan diğer önemli bir seramik grubunu da lüster teknikli seramikler oluşturmaktadır. Bu eserlerde astar kullanılmamıştır. Ağırlıklı olarak beyaz opak sır kullanılmış olup şeffaf açık yeşil, opak açık mavi, turkuaz ve kobalt mavisi renkli sırla kaplanmış örnekler de mevcuttur. Lüster teknikli kâse dip parçalarının dış yüzeyi kaide kısmına kadar beyaz opak renkli sırla kaplanmıştır. Sadece bir gövde parçasının iç yüzeyi sırsızdır (Kat. No: 370).

Tablo 3 30. Lüster Tekniğindeki Seramiklerin Hamur, Astar ve Sır Renkleri

KATALOG NO	ENVANTER NO	HAMUR NO	ASTAR	SIR
351	A.K.DS-19/10	Beyaz (N 2.5 Y 1/9)	-	Beyaz
352	SK-21/17	Açık sarı (N2.5Y/2/8.5/).	-	Beyaz (opak)
353	EMC-20/130	Çok açık kahverengi (N 10YR2/8).	-	Beyaz (opak)
354	SBH-20/160	Çok açık kahverengi (N 10YR2/8).	-	Beyaz (opak)
355	SK-21/73	Çok açık kahverengi (N10YR/2/8.5/).	-	Beyaz (opak)
356	SBH-21/78	Beyaz (N2.5Y/1/9/)	-	Kobalt mavisi
357	EMC-20/20	Beyaz (2.5Y8/1).	-	Beyaz (opak)
358	SK-20/125	Beyaz (2.5 Y 1/8.5).	-	Şeffaf açık yeşil
359	SÇ-20/89	Beyaz (N7.5YR/2/8).	-	Beyaz (opak).

360	SÇ-20/103	Beyaz (N7.5 YR/2/8.5).		
361	SBH-20/17	Çok açık kahverengi (N10YR/2/8/)	-	Beyaz (opak)
362	SK-22/93	Çok açık kahverengi (N 10YR 2/8)	-	Beyaz (opak)
363	SÇ-20/54	Beyaz (N2.5Y1/9.5)	-	Beyaz (opak)
364	SÇ-20/140	Beyaz (N 10YR 1/9)	-	Beyaz (opak)
365	SÇ-20/145	Beyaz (N2.5Y/1/9.5)	-	Beyaz (opak)
366	SÇ-20/162	Çok açık kahverengi (N 10YR 2/8)	-	Beyaz (opak)
367	SK-22/172	Sarımsı kırmızı (N 2.5Y 1/9.5).	-	Turkuaz
368	SK-21/107	Çok açık kahverengi (N7.5YR/1/9/)	-	Beyaz (opak)
369	SK-21/106	Çok açık kahverengi (N7.5YR/1/9/)	-	Beyaz (opak)
370	SK-21/61	Pembe (7.5YR 8/3)		Kobalt mavisi
371	SK-20/102	Beyaz (N10YR/1/8.5/)		Beyaz (opak)
372	SK-22/259	Beyaz (10 YR1/8.5)		Beyaz (opak)
373	SBH-20/99	Beyaz (N2.5Y1/8)		Beyaz (opak)

Minai Teknikli Seramikler: Çalışmadaki en az grubu oluşturan sırlı seramik grubundan birisi de minai tekniğidir. Eserlerin üzeri beyaz ve turkuaz renkli opak sır ile kaplanmıştır. Sır kaliteli ve camsı özelliktedir.

Lacvardina Teknikli Seramikler: Ani kazılarından çıkan buluntularda lacvardina, örneğine en az rastlanılan tekniklerden birisidir. Çalışmada da sadece tek bir örneği bulunmaktadır. İç yüzey kobalt mavisi sırla kaplanmıştır. Eserin dış yüzeyi sırsızdır.

Seladon Teknikli Seramikler: Ani sırlı seramikleri arasında örneklerine az rastlanılan diğer bir teknik ise seladon tekniğidir. Bu teknikte sadece iki eser bulunmaktadır. Beyaz hamur tonlarındaki bu eserler astarsız olup üzeri yeşil sırla kaplanmıştır. Kaliteli ve camsı özellikteki sırda herhangi bir bozulma meydana gelmemiştir.

Tablo 3 31. Minai, Lacvardina ve Seladon Tekniğindeki Seramiklerin Hamur, Astar ve Sır Renkleri

KATALOG NO	ENVANTER NO	HAMUR NO	ASTAR	SIR
Minai				
374	SÇ-20/192	Beyaz (N 10 YR 1/9).	-	Beyaz (opak) renkli
375	SK-20/11	Çok açık kahverengi (N 10 YR 2/8.5).	-	Beyaz (opak) renkli
376	ASBB-1-23/140	Beyaz (N.9).	-	Turkuaz
Lacvardina				
377	SM-22/83	Pembe (7.5YR 7/6).	-	Kobalt mavisi
Seladon				
378	SK-22/232	Beyaz (N/8)	-	Yeşil.
379	SÇ-20-42	Beyaz (N/8).	-	Yeşil.

Ani sırlı seramiklerinin büyük çoğunluğunu oluşturan bu tekniklerdeki eserlerin belirlenen ortak özellikleri doğrultusunda yerel üretim oldukları söylenebilir. Eserlerin iç yüzeyinde yer alan üç ayak izleri ve çalışmaya dahil edilmeyen hatalı ürünlerin bulunması da

yerel üretime işaret etmektedir. Bu teknikler arasında az sayıda örneğine rastlanılan beyaz hamurlu ve farklı kalitedeki seramikler ithal ürünler olarak değerlendirilebilir (Kat. No: 266, 267, 317, 321, 344, 345, 346, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379).

Ani seramikleri hamur, astar ve sır bakımından Anadolu sırlı seramikleri ile benzer özelliklere sahiptir. Orta Çağ Anadolu sırlı seramikleri hamur renkleri ve kalitesi bakımından çeşitlilik göstermektedir. Ancak temelde iki hamur rengi yoğun olarak kullanılmıştır. İnce kazıma (sgraffito), geniş kazıma (Champlevê) ve astar boyama (slip) teknikli seramiklerde açık-koyu kiremit kırmızısı, gri, kirli beyaz renkli hamur kullanılmıştır[480]. Sır bezeme tekniklerine göre hamur rengi farklılık gösterebilmektedir. Hamuru; ince şamot katkılı, sık dokulu ve serttir. Bu tekniklerdeki hamur rengi turuncudan koyu kırmızıya kadar değişim göstermektedir. Sıraltı, lüster ve minai teknikli seramikler ise kirli beyaz renkli, iri gözenekli kumlu ve gevşek hamurludur. Bu teknikte hamur renkleri sarımsı krem renginden griye kadar çeşitlilik göstermektedir. Bu iki farklı hamur renginin değişim göstermesi kullanılan kilin yapısından ziyade pişirme koşullarıyla ilişkilendirilmektedir. Pişirim sırasında fırın atmosferindeki oksijen miktarı kilin açık veya koyu renge dönüşmesinde ana etkendir[481].

Ani sırlı seramiklerinin Anadolu'da benzer örneklerine Orta Çağ'ın önemli kentleri ve kaleleri olan Hasankeyf[482], Samsat[483], Ahlat'[484], Alanya[485], Kubadabad[486], Akşehir[487], sırlı seramiklerinde rastlanılmaktadır[488]. Harran tek renk ve slip teknikli sırlı seramiklerde kırmızı ve tonlarındaki hamur rengine rastlanılmaktadır[489]. Gevale Kalesi, kazıma tekniğindeki sırlı seramikleri kırmızı hamurlu, sert dokulu ve kullanılan sırın renk tonları bakımından benzerdir[490]. Divriği boyalı kazıma tekniğindeki sırlı seramiklerde ağırlıklı olarak kahverengi, turuncu ve sarı tonları kullanılmış olup az sayıda kırmızı ve tonlarındaki seramiklere rastlanılmıştır[491]. Divriği sırlı seramikleri kullanılan astar ve sır renkleriyle Ani örneklerine benzemektedir. Antakya, Al Mina ve Gözlükule örnekleri, beyaz astarlı ve şeffaf açık yeşil sırlıdır. 9.-11. yüzyıllar arasında Yakın Doğu ve Orta Doğu'da yoğun olarak görülen bu

480 Bilici, 2006: 518; Öney, 2007: 386.
481 Bilici, 2006: 518.
482 Özkul Fındık, 2008:17; Yılmaz, 2011: 263.
483 Bulut, 2007:182-184; Duruk, 2019: 167-168; Polat, 2020:123-166
484 Karamağaralı, 2007:138.
485 Bilici, 2005:330.
486 Çeken, 2007:116-117.
487 Gök Gürhan, 2007: 166-167.
488 Gök Gürhan, 2007: 107.
489 Ölçer, 2020: 274-297.
490 Özdeniz, 2019: 252.
491 Karamağaralı, 1982: 393; Orhan, 2022-46.

teknikteki örneklerin Güneydoğu Anadolu ve Doğu Akdeniz kıyılarında da üretildiği tahmin edilmektedir[492]. Anadolu dışında Gürcistan'da Tiflis bölgesinden çıkarılmış sırlı seramikler hamur, astar ve sır özellikleri bakımından Ani örnekleriyle benzerlik göstermektedir[493]. Günümüzde Ermenistan sınırları içerisinde bulunan Divin sırlı seramiklerinin hamur renginde de Ani'de olduğu gibi kırmızı ve kırmızının tonları hâkimdir. Ermeni sırlı seramiklerinde de açık kahverengi, kırmızı ve pembe renkli hamur tonları kullanılmıştır. Tek renk ve kazıma (sgraffito) tekniğindeki sırlı seramikler genellikle yeşil, sarı, turkuaz ve mor renkli sırla kaplanmıştır[494]. Nahcivan'ın 12-13. yüzyıla ait sırlı seramiklerinde de mavi, yeşil, sarı ve kahverengi renkli sırla kaplanmış örnekler bulunmaktadır[495]. Günümüzde Azerbaycan müzelerinde sergilenen boyalı kazıma tekniğindeki sırlı seramiklerde de kırmızı hamur tonları, beyaz ve krem renkli astarla şeffaf renkli sır kullanılmıştır[496]. İran'da Urmiye Müzesi'nde sergilenen astar boyama, kazıma, boyalı kazıma ve tek renk sırlı seramiklerde kırmızı tonlarında hamur renginin kullanıldığı görülmektedir. Kullanılan astar renkleri Ani'dekilerden daha fazla çeşitlilik göstermektedir. Astar boyama, boyalı kazıma, sır akıtma tekniğindeki seramiklerde yeşil, kahverengi, krem, sarı ve şeffaf beyaz sır kullanılmıştır. Tek renk sırlı seramiklerde ise ağırlıklı olarak turkuaz sır kullanılmış olmakla birlikte yeşil, beyaz ve kobalt renkli sırla kaplı örnekler de mevcuttur. Ani seramiklerinde olduğu gibi İran örneklerinde de katkı maddesi olarak kireç, kum, taş ve mika kullanılmıştır[497]. İran' Merağa, Tebriz, Abgine, Rıza Abbasi ve Tahran İran Milli Müzesi'ndeki İlhanlı dönemi seramiklerinde de benzer hamur renkleri görülmektedir [498]. Yukarıda Anadolu ve Anadolu dışındaki benzer örneklerin belirlenen bu özelliklerinden yola çıkarak bezeme tekniklerinde Ani örnekleri ile benzer ve ortak renkte hamur, sır ve astarın kullanıldığı söylenebilir.

Ani kazılarında daha az örneğine rastlanılan sıraltı, lüster, minai, lacvardina ve seladon gibi daha beyaz ve tonlarındaki hamur rengine sahip, astarsız, şeffaf veya opak sırla kaplı daha ince cidarlı seramiklerin ise ithal ürünler olduğu düşünülmektedir. Anadolu Selçuklu döneminde sıraltı ve lüster teknikli örneklere 12. ve 14. yüzyıllarda Samsat, Harran, Bitlis, Hasankeyf, Ahlat, Kubadabad, Alanya seramiklerinde rastlanılmaktadır. 13. yüzyıla tarihlendirilen sıraltı teknikli kapların benzer örnekleri Suriye'de Rakka, Hama, Rusafa gibi merkezlerde görülmekte ve turkuaz sıraltına siyah boyama tekniği olarak da

[492] Bilici, 2006: 517.
[493] Bakhtadze, 2013: 46-95.
[494] Babajanyan ve Franklin, 2018: 10; Babajanyan, 2019: 273-174.
[495] Halılov, 2024: 52, 139-199.
[496] Bağırlı, 2022: 139-199.
[497] Yılmaz, 2016: 339-340.
[498] Monazzam, 2019: 516-517.

adlandırılmaktadır[499]. Ahlat kazılarında tespit edilen çini fırınlarıyla burada yerel üretimin yapıldığı kesinlik kazanmıştır. Her teknikte seramiğin üretildiği Ahlat'ta sıraltı, lüster ve minai tekniğinde bulunmuş imalat hatası ürünler burada üretimin olduğuna işaret etmektedir[500]. Bu seramikler, İran'da Büyük Selçuklu dönemine ait Rey ve Keşan örneklerinin uzantısı olarak kabul edilmektedir[501]. Minai tekniğindeki örneklere Anadolu'da Kubadabad çinilerinde de rastlanılmaktadır. Anadolu'da lacvardina tekniğindeki seramik örneğine pek fazla rastlanılmamakla birlikte Ahlat ve Harran seramikleri ile Kubadabad çinilerinde görülmektedir[502]. Ayrıca son dönem Ani kazılarında küçük fragman halinde bulunmuş örneği de mevcuttur. Anadolu dışında İran'da Nişapur sırlı seramiklerinde de benzer hamur renkleri görülmektedir[503]. İran'ın Urmiye Müzesi'ndeki lüster, sıraltı ve minai tekniğindeki eserlerde benzer hamur ve renkte sırla kaplanmış eserler bulunmaktadır[504].

3.2. YAPIM TEKNİKLERİ

3.2.1. Çarkta Biçimlendirme

Seramik kap şekillendirmede kullanılan çömlekçi çarkının bilinen 5000 yıllık bir geçmişi bulunmaktadır. Kolayca şekillenebilen, özlü killerle hazırlanmış hamurlara çömlekçi çarkında kolayca istenilen şekil verilmektedir. Bu düzenek bir mile bağlı dairesel biçimli elemanlardan oluşmaktadır. Çömlekçi çarkı seramiklerin simetrik ve seri üretimini sağlamaktadır. Genellikle üzerinde hamurun şekillendirildiği bir tabla, bir mil ile hareketin verildiği daha büyük bir tablaya ve milin oturduğu tezgâha bağlanmaktadır[505]. Hamur genellikle atölye ortamında hazırlanmaktadır. Atölyede basit, araç ve gereçler kullanılmaktadır[506]. Günlük kullanım kapları olan kâse, çanak, tabak, çömlek gibi sığ ve servis kaplar çömlekçi çarkında biçimlendirilmektedir. Doğadan alınan killerle hazırlanmış seramik hamuru bir gece bekletildikten sonra tekrar elle yoğrulur. Daha sonra seramik kaplar ve objeler bir bütünlük oluşturması açısından çarkta biçimlendirilir ve son olarak da ayaklar eklenerek kurumaya bırakılır[507]. Çarkta biçimlendirilmiş kaplar üzerinde, çark izleri görülebilmektedir. Çarkın dönmesi esnasında kile biçim veren el ve parmak izleri helezonik paralel çizgiler şeklinde özellikle kabın iç yüzeyinde kalmaktadır[508]. Kaplar kuruduktan sonra üzerindeki çark izlerinin

499 Bulut, 2000:16; 2007: 178-179; Bilici, 2006: 521; Özkul Fındık, 2013: 263; Ölçer, 2020: 839.
500 Karamağaralı, 1982: 398.
501 Karamağaralı, 1981: 70-71; Öney, 2006: 386.
502 Arık, 2007:73; Çeken, 2007: 144, Ölçer, 2024:882 (Şek:225).
503 Wilkinson, 1973: 158-159.
504 Yılmaz, 2016: 339.
505 Çizer, 2024: 63.
506 Çizer, 2024: 64.
507 Allan, 1973:113-114; Yılmaz, 2016: 342.
508 Ökse: 2012: 32.

kaybolması için nemli bir keten bezle yıkanır ve tekrar kurumaya bırakılır. Son olarak kaplar kuruduktan sonra temiz ve pürüzsüz olana kadar yünlü bir bezle ovulur[509]. Ani seramikleri de çarkta biçimlendirilmiştir. Çalışmaya dahil edilen bazı eserlerin dip ve gövde kısmında çark izleri tespit edilebilmektedir. Bu eserlerden bazılarının üzerinde görülen yoğun çark izi yavaş çarkta üretildiğini (Kat. No:) az çark izinin görüldüğü eserlerin (Kat. No:) ise hızlı çarkta üretildiğini göstermektedir (Kat. No: 05, 35, 54, 110, 170, 210, 217, 245).

3.2.2. Kalıpta Biçimlendirme

Kalıpla biçimlendirme tekniği iki farklı biçimde yapılmaktadır. Sepet gibi yanıcı bir maddenin kalıp olarak kullanılması yönteminde kabın içi veya dışı kille sıvanarak fırınlanır ve yapım şekline göre sürülen maddenin izlerinin kalmasıyla biçimlendirme işlemi yapılmış olur. Diğer yöntemde ise bir modelin içine döküm hamuru akıtılır ve sıkıştırılarak şekillendirildikten sonra kalıptan çıkarılarak kurumaya bırakılır. Bu teknik özellikle kabartma figürlü kaplarda kullanılmaktadır[510]. Birden fazla parçadan oluşturulan bazı kaplarda her bir parça kalıptan alındıktan sonra ek yerlerine balçık sürülerek birleştirme işlemi yapılır[511]. Ani sırlı seramikleri arasında kalıpla şekillendirilmiş gövde ve ağız parçaları bulunmaktadır (Kat. No: 343, 344, 346, 347, 348). Özellikle insan masklı gövde parçası bu tekniğin uygulandığı önemli örneklerden birisidir (Kat. No:342). Ani kazılarının ilk dönemlerinde ve son kazı sezonunda kalıp kabartma tekniğinde yapılmış kobalt mavisi sırla kaplı farklı insan yüzlerinin işlendiği örneklere rastlanılmaktadır[512].

3.2.3. Elle Biçimlendirme

Hazır hale getirilmiş seramik hamurunun elle çukurlaştırılarak istenilen kap şeklinin verilmesi yöntemidir. Sırlı seramiklerde yüzeyin sırla kaplanmış olmasından dolayı elle biçimlendirildiği pek fazla belirlenememektedir. Ancak çarkta ve kalıpta biçimlendirilemeyen ibriklerin emzikleri, testi, sürahi ve kandillerin kulpları el ile yapılarak gövdeye eklenmiştir (Kat. No: 225, 226, 245, 258, 306, 326, 330, 337, 338, 339, 340, 341).

3.3. İŞLEV VE FORM TİPOLOLOJİSİ

3.3.1. Kâse

İncelenen eserler arasında en fazla kap türünü kâseler oluşturmaktadır. Kâseler arasında tamamı sağlam olan eser bulunmamakta sadece on üç eser tam form vermektedir (Kat. No:108,

[509] Allan, 1973: 113-114.
[510] Ökse, 2012: 9.
[511] Çizer, 2024: 126.
[512] Karamağaralı ve Yazar, 2007: 128.

109, 110, 174, 179, 180, 182, 255, 300, 301, 302, 303, 256). Diğer kâse örnekleri ise farklı formlara sahip; kırık ağız, dip ve gövde parçalarından oluşmaktadır.

Kâseler ağız duruş formlarına göre dışa çekik ağızlı, içe çekik ağızlı ve düz ağızlı olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Bu üç grupta ağız uçlarına göre; içe dışa kalınlaştırılmış, dışa kalınlaştırılmış, içe kalınlaştırılmış, içe eğik, dışa eğik, yivli, sivri ve yuvarlak ağız uçlu olmak üzere olmak üzere farklı alt tiplere ayrılmaktadır.

Çalışmada en fazla içe çekik ağızlı formda ve alt tipi olan içe dışa kalınlaştırılmış ağız uçlu kâse örneği bulunmaktadır. Bu tipte sivri, içe eğik, dışa eğik ve içe kalınlaştırılmış kâse ağız formuna sahip örnek bulunmamaktadır. Bu grubu daha çok kazıma tekniğindeki eserler oluşturmaktadır.

Tablo 3 32: İçe Çekik Ağızlı Kâselerin Ağız Uçlarına Göre Sınıflandırılması

İçe Çekik Ağızlı		
a-İçe-Dışa Kalınlaştırılmış	Kat. No: 01, 02, 03, 04, 08, 11, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 33, 345, 108, 112, 139, 145, 185, 188, 192, 195, 197, 232, 255, 299.	28
b-Yuvarlak	Kat. No:10, 12, 23, 30,125	4
c-Yivli	Kat. No:13, 26, 140, 183, 182, 199	7
d-Dışa Kalınlaştırılmış	Kat. No: 22, 114	2
Toplam		41

Tablo 3 33. İçe Çekik Ağızlı Kâselerin Ağız Ucu Formları

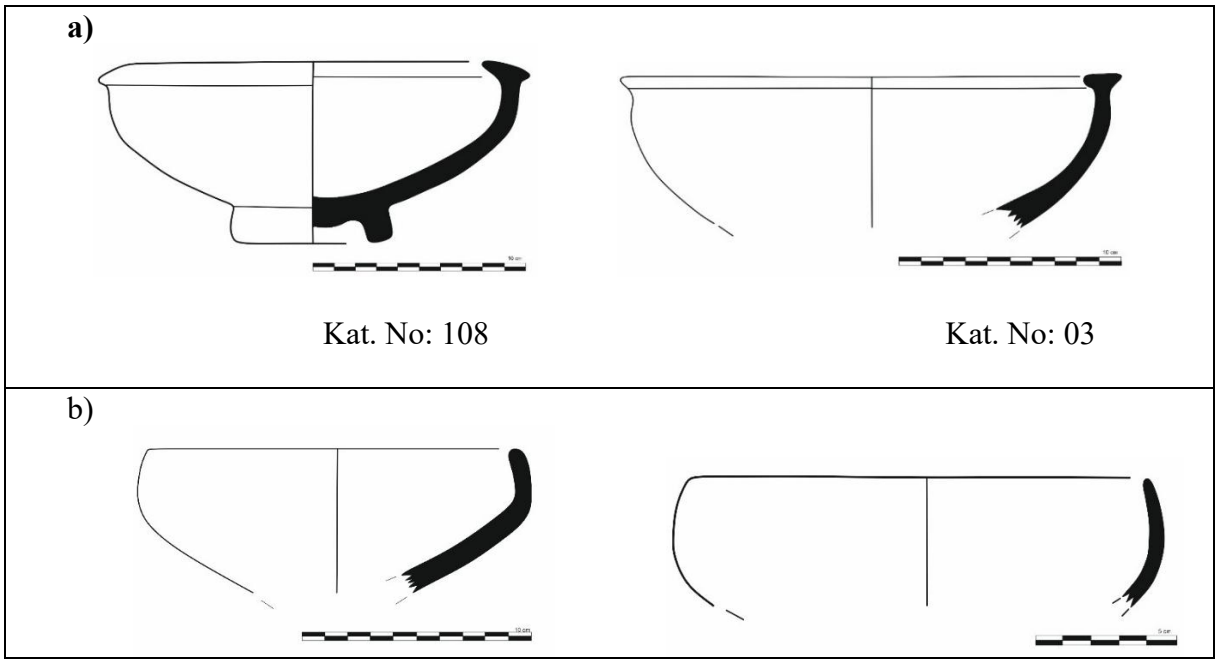

Kat. No: 30 Kat. No:10

c)

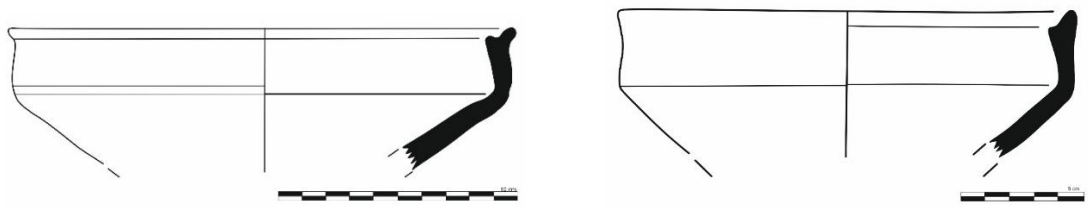

Kat. No: 140 Kat. No:26

d)

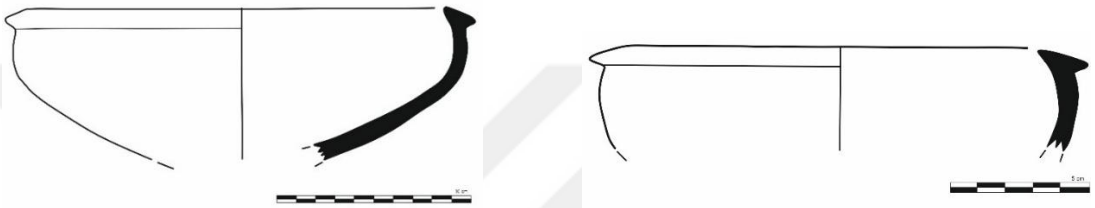

Kat. No: 114 Kat. No:22

Çalışmada değerlendirilen kâse ağız formlarından ikincisini dışa çekik ağızlı eserler oluşturmaktadır. Bu forma sahip eserlerin ağız uçlarında daha fazla çeşitlilik görülmektedir. Yuvarlak ağız uçlu eser sayısı daha fazla olup diğer tiplerden de en az bir örnek bulunmaktadır.

Tablo 3 34. Dışa Çekik Ağızlı Kâselerin Ağız Uçlarına Göre Sınıflandırılması

Dışa Çekik Ağızlı		
a-İçe-Dışa Kalınlaştırılmış	Kat. No:180	**1**
b-Yuvarlak	Kat. No: 24, 25, 113, 116, 121, 122, 123, 124, 174, 189, 190, 227, 256, 260, 354, 378.	**18**
c-Yivli	Kat. No:07, 186, 193, 196, 231, 262,	**6**
d-Dışa Kalınlaştırılmış	Kat. No: 301	1
e-İçe Kalınlaştırılmış	Kat. No:28, 198, 300.	**3**
f -İçe Eğik	Kat. No: 126	**1**
g-Dışa Eğik	Kat. No: 117	**1**
h-Sivri	Kat. No: 344, 352	**2**
Toplam		**33**

Tablo 3 35. Dışa Çekik Ağızlı Kâse Örnkleri

a)

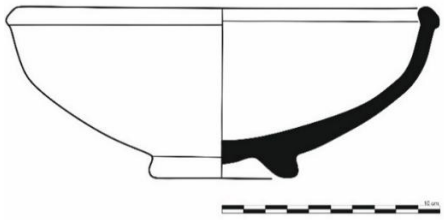

Kat. No:180

b)

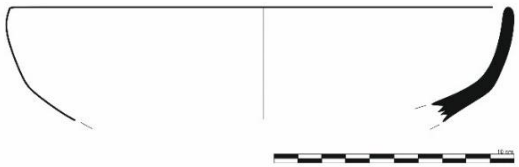

Kat. No:25

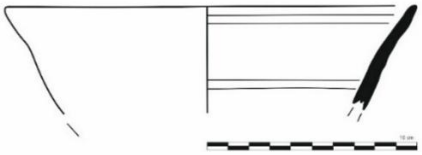

Kat. No: 121

c)

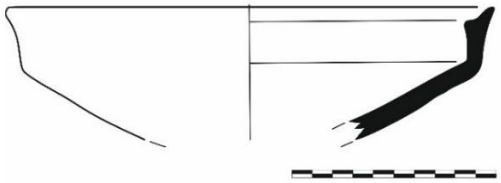

Kat. No:07

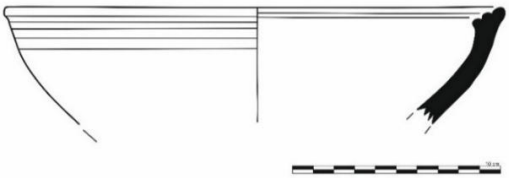

Kat. No: 186

d)

Kat. No: 301

e)

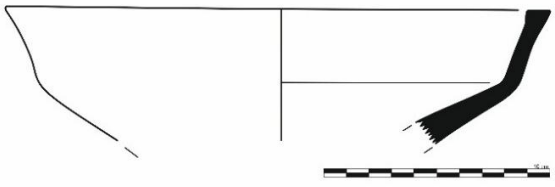

Kat. No: 28

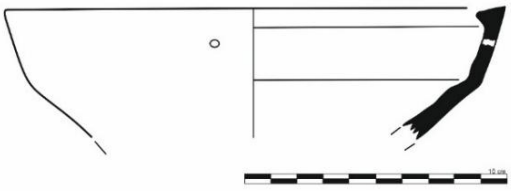

Kat. No:198

f)

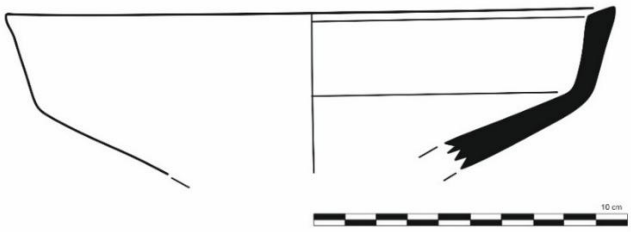

Kat. No: 126

g)

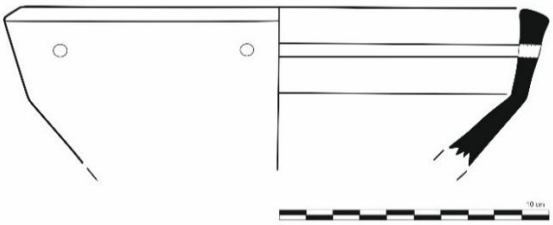

Kat. No: 117

h)

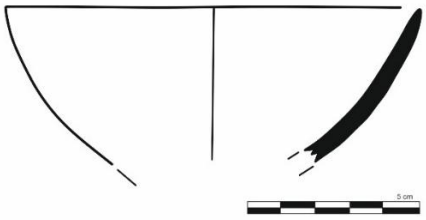

Kat. No. 344

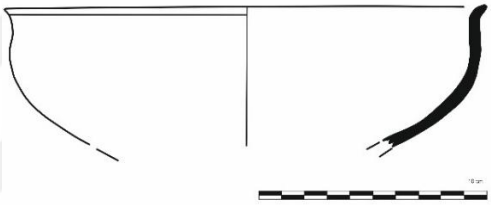

Kat. No:352

Çalışmadaki kâselerde görülen diğer bir ağız kenar formunu ise düz ağızlı örnekler oluşturmaktadır**.** Bu form tipinin sayısı diğerlerine göre daha az olup sivri, dışa eğik ve içe kalınlaştırılmış ağız ucu formuna sahip örneklerden oluşmaktadır.

Tablo 3 36. Düz Ağızlı Kâselerin Alt Tiplerine Göre Sınıflandırılması

Düz Ağızlı	
a-İçe-Dışa Kalınlaştırılmış	Kat. No:15, 233
b-Yuvarlak Ağız Uçlu	Kat. No:09, 109, 194, 261, 302
c-Yivli Ağız Uçlu	Kat. No:14, 27, 118, 184, 263.
d-Dışa Kalınlaştırılmış	Kat. No: 05, 111, 264, 303.
e-İçe Eğik	Kat. No: 06, 29, 110, 127,142, 191, 266

Tablo 3 37. Düz Ağızlı Kâse Örnekleri

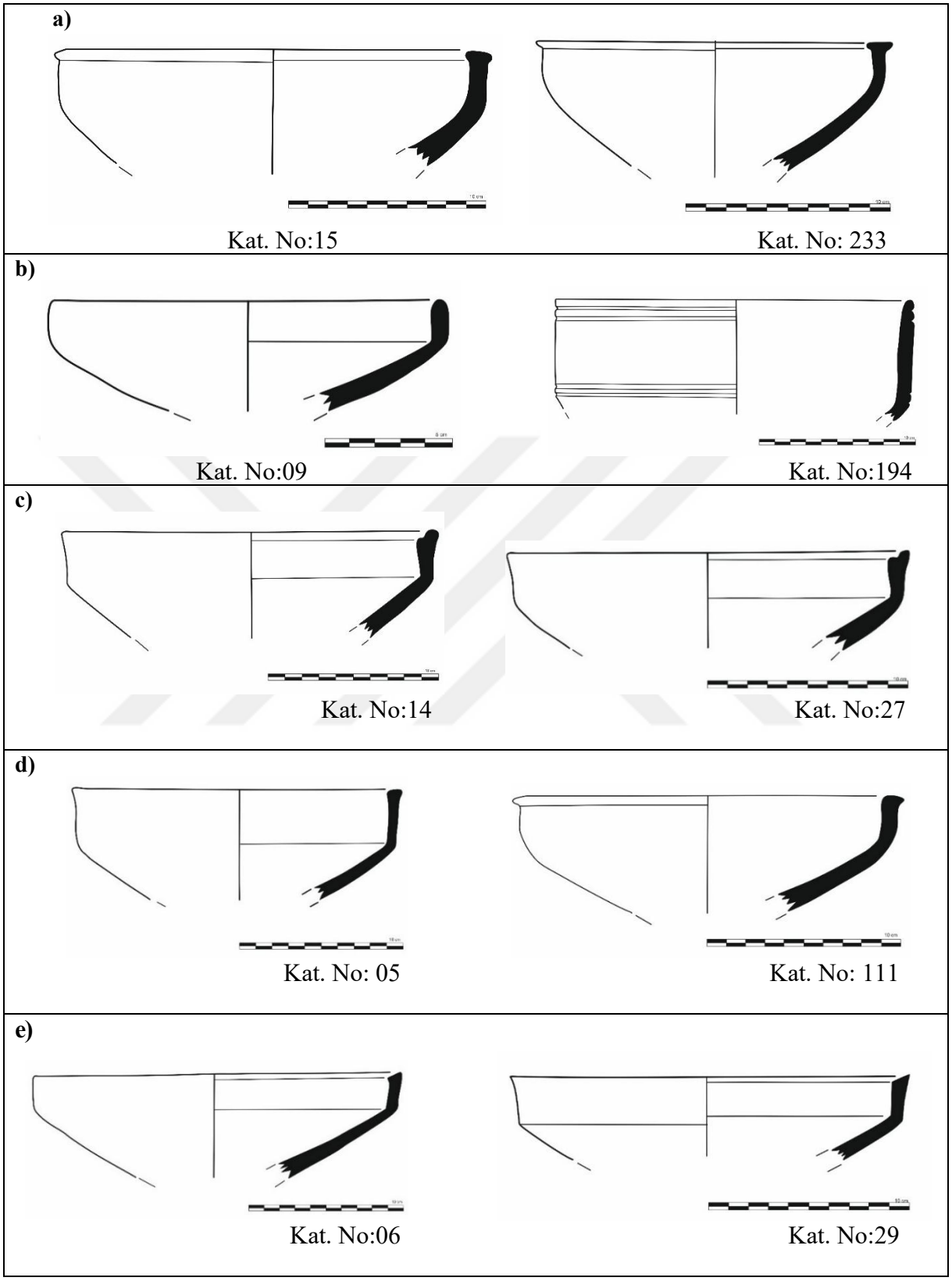

Gövde Formlarına Göre Kâseler: Çalışmada değerlendirilen kâseler gövde formlarına göre beş farklı gruba ayrılmaktadır. Konik gövdeli, kademeli konik gövdeli, yarı küresel gövdeli, basık yarı küresel gövdeli, konikvari yarı küresel gövdeli kâseler olarak sınıflandırılmaktadır.

Kademeli Konik Gövdeli Kâseler: Eserler arasında en yaygın grubu kademeli konik gövdeli kâseler oluşturmaktadır. Bu gruptaki kâselerde gövde dibe yakın bir noktadan veya daha yukarıdan keskin bir profil yaparak yukarı ve yanlara doğru genişleyip düz, dışa veya içe çekik ağızla ve farklı ağız uçları ile sonlanmaktadır. Gövde konik bir şekilde uzanmaktadır. Çalışmadaki örneklerde dip kısmına yakın bir noktadan profil yapan örneklerin sayısı oldukça azdır (Kat. No: 351). Fakat gövdenin üst kısmında ağız kenarına doğru kavis yaparak oluşturulan kademeli konik gövdeli eser sayısı oldukça fazladır. Bu eserler arasında en fazla düz ve içe çekik ağızlı ve yivli ağız uçlu tip kullanılmıştır. İncelenen eserler arasında kademeli konik gövdeli içe çekik ağızlı kâselerde görülen ağız uçları şöyledir:

Tablo 3 38. Kademeli Konik Gövdeli Kaselerin Ağız Formlarının Sınıflandırılması

İçe Çekik Ağızlı	
Yivli	Kat. No:13, 26, 139,140, 182, 183, 199
Yuvarlak	Kat. No: 30, 141, 143, 144, 265,
Dışa kalınlaştırılmış	Kat. No: 120
Dışa Çekik Ağızlı	
Yivli	Kat. No:07, 196, 228
Yuvarlak	Kat. No: 189, 351
Dışa kalınlaştırılmış	Kat. No: 301
İçe Kalınlaştırılmış	Kat. No:28, 198
İçe Eğik	Kat. No: 126
Düz Ağızlı	
Yivli	Kat. No:14, 27, 184, 187, 263
Dışa kalınlaştırılmış	Kat. No: 05, 111
İçe dışa kalınlaştırılmış	Kat. No: 233

Bu gruptaki örneklerin çoğunluğu kırık ağız parçalarından oluşmaktadır. Tam form veren eserlerde alçak halka kaidelidir. Düz ve içe çekik dipli örnek bulunmamaktadır.

Tablo 3 39. Kademeli Konik Gövdeli Kaselerin Ağız Formlarının Çizimi

İçe Çekik Ağızlı	
Yivli	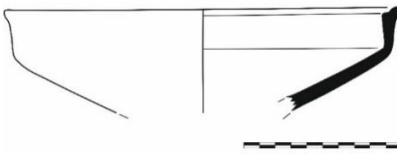 Kat. No:13 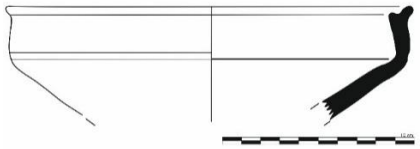 Kat. No:140
Yuvarlak	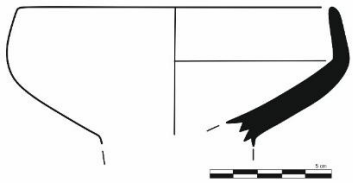 Kat. No: 143 Kat. No:144
Dışa kalınlaştırılmış	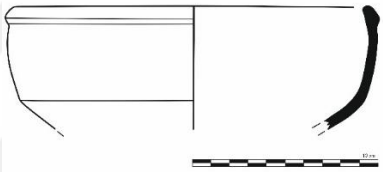 Kat. No: 120
Dışa Çekik Ağızlı	
Yivli	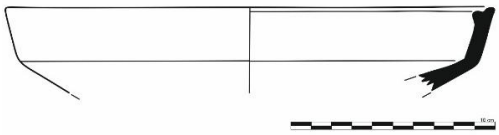 Kat. No: 196 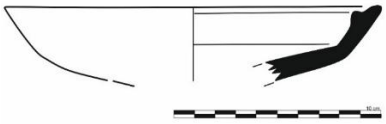 Kat. No: 228
Yuvarlak	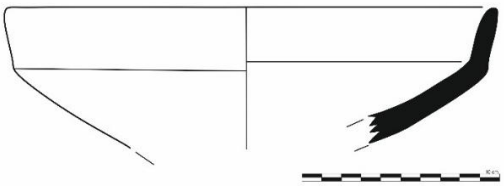 Kat. No: 189
Dışa kalınlaştırılmış	Kat. No: 301

İçe Kalınlaştırılmış	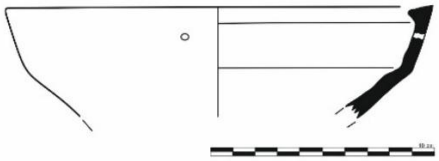 Kat. No: 198 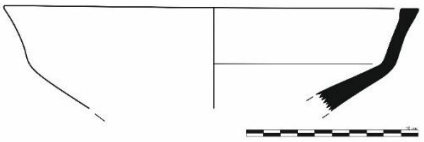 Kat. No: 28
İçe Eğik	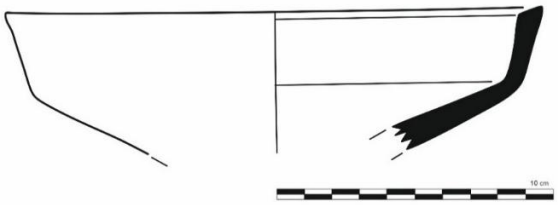 Kat. No: 126
Düz Ağızlı	
Yivli	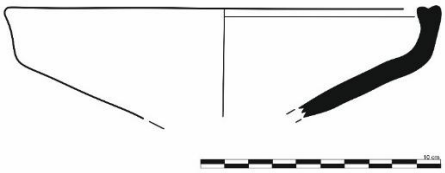 Kat. No: 184 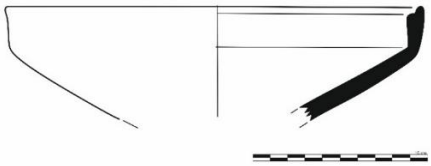 Kat. No: 184
Dışa kalınlaştırılmış	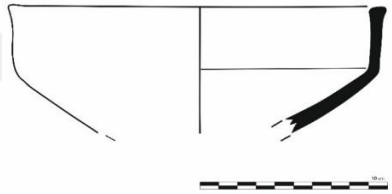 Kat. No: 05 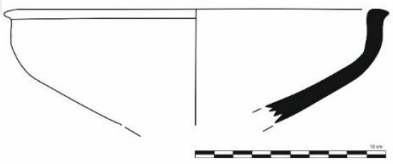 Kat. No: 111
İçe dışa kalınlaştırılmış	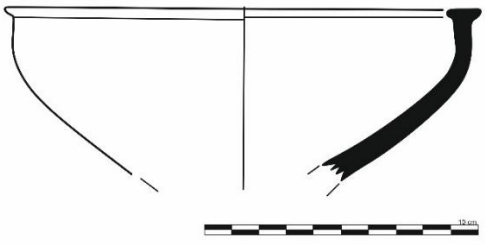 Kat. No: 233

Tablo 3 40. Kademeli Konik Gövdeli Tam Form Veren Kâseler

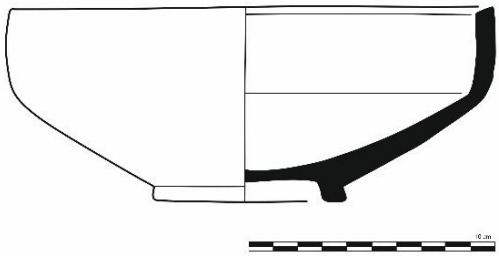

Kat. No: 110

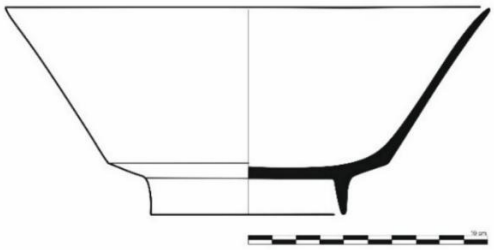

Kat. No: 351

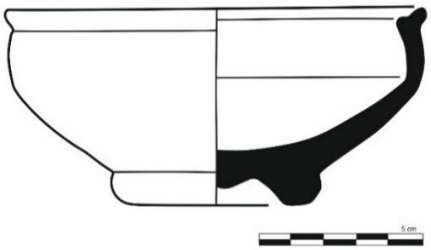

Kat. No: 182

Yarı Küresel Gövdeli Kâseler

Çalışmadaki kâselerde yarı küresel gövde formlu örnekler yoğunluğu oluşturan diğer gruptur. Bu forma sahip kâseler, dipten itibaren dış bükey profil yaparak yarı küresel gövde ile sonlanmaktadır. Çalışmadaki yarı küresel gövdeli kaselerden tam form veren örnekler olduğu gibi gövdesinin bir bölümü ile ağız kenarı veya dip kısmının bir bölümü sağlam olan örnekler de bulunmaktadır. Bu form tipinde de yine farklı ağız profiline sahip dışa çekik, içe çekik ve düz ağızlı örnekler görülmekte ve ağız uçları da farklılık göstermektedir. Yarı küresel gövdeli eserlerin tamamında halka kaideli dip formu görülmektedir. Düz ve içe çekik düz dip örneği bulunmamaktadır.

Tablo 3 41. Yarı Küresel Gövdeli Kâselerin Ağız Formlarının Sınıflandırılması

a) İçe Çekik Ağızlı	
İçe-dışa Kalınlaştırılmış	Kat. No: 2, 3, 4, 8, 10, 11,16 ,17, 18, 19, 20, 21, 32, 33, 108, 112, 145, 185, 188, 192, 195, 197, 232, 255, 299, 345
Dışa kalınlaştırılmış	Kat. No:114
b) Dışa Çekik Ağızlı	
İçe dışa kalınlaştırılmış	Kat. No:180
Yivli	Kat. No: 186
Yuvarlak	Kat. No: 25, 113, 115, 227, 248, 260.
Sivri	Kat. No: 344, 352
c) Düz Ağızlı	
İçe dışa kalınlaştırılmış	Kat. No: 15, 179, 243
Dışa kalınlaştırılmış	Kat. No: 264
Yivli	Kat. No: 118
Yuvarlak	Kat. No: 109, 256, 261,

Tablo 3 42. Yarı Küresel Gövdeli Kâse Örnekleri

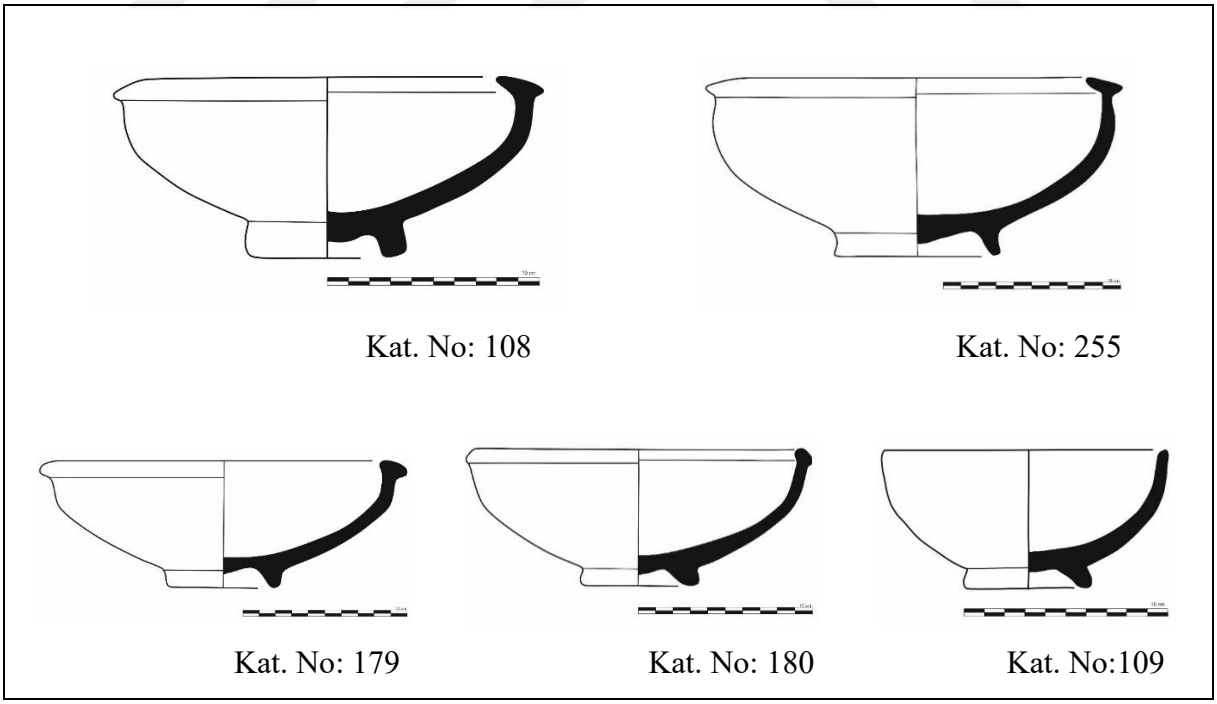

Tablo 3 43. Yarı Küresel Gövdeli Kâse Ağız Formları

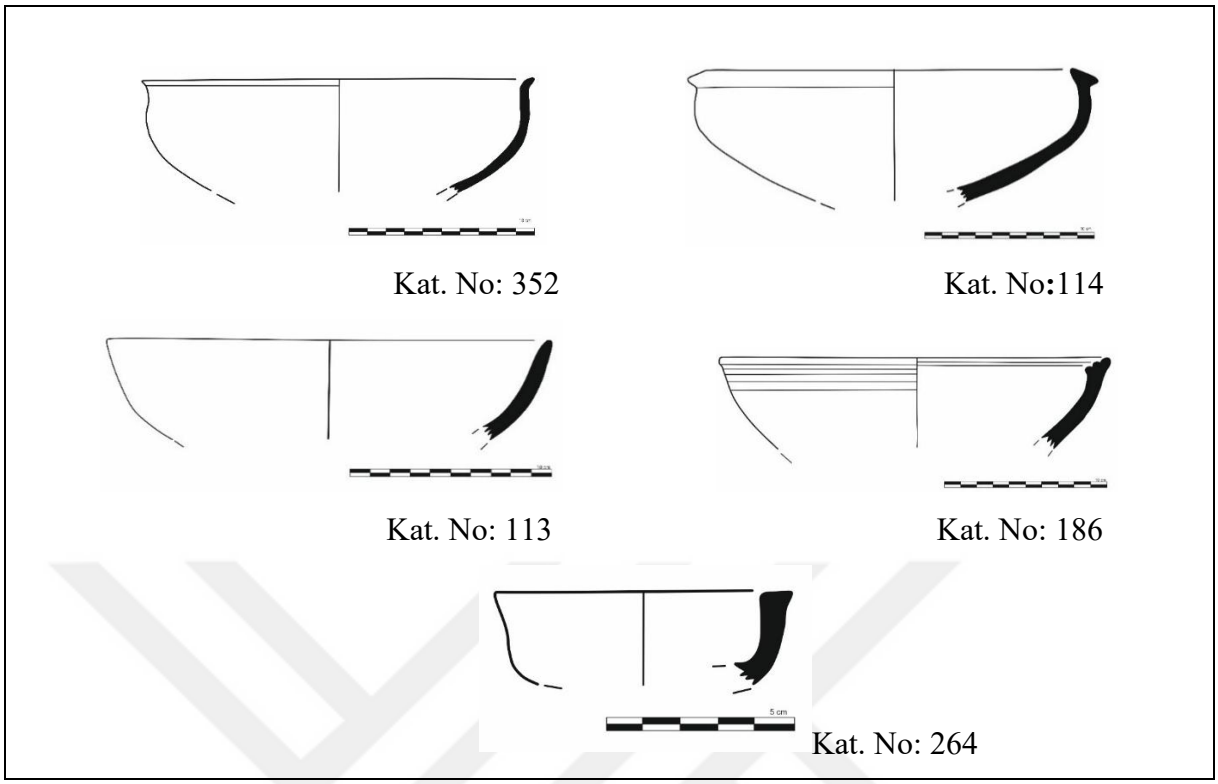

Tablo 3 44. Yarı Küresel Gövdeli Dip Formları

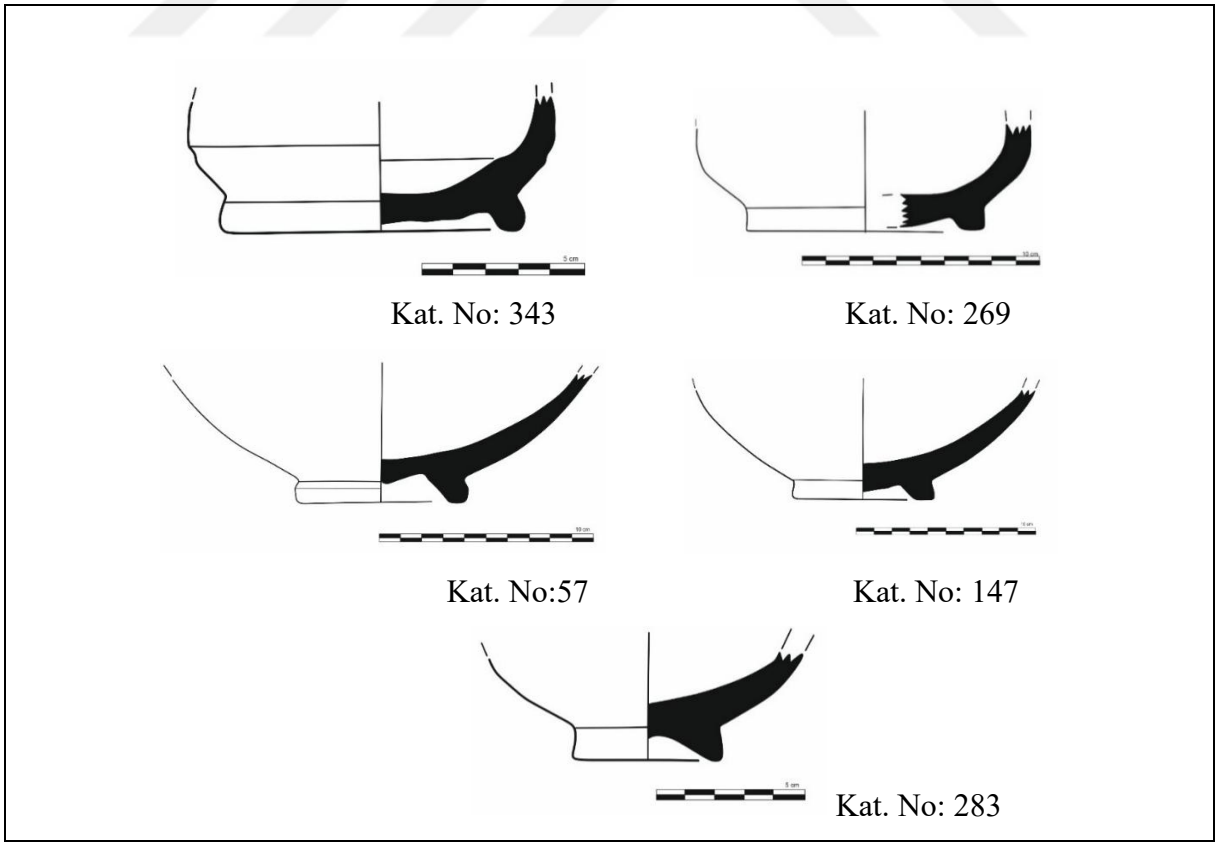

İncelenen eserler arasında basık-dış bükey profil yaparak yarı küresel gövdeyle sonlanan forma sahip örnekler de bulunmaktadır. Ancak bu örnekler sağlam olmadıkları için ağız formları bilinmemektedir. Bu nedenle ağız formlarına göre bir sınıflandırma yapılamamıştır. Dipleri sağlam olan bu eserlerde sadece halka dip formunun kullanıldığı görülmektedir (Kat. No: 38, 39, 64, 181).

Tablo 3 45. Basık Yarı Küresel Gövdeli Dip Örnekleri

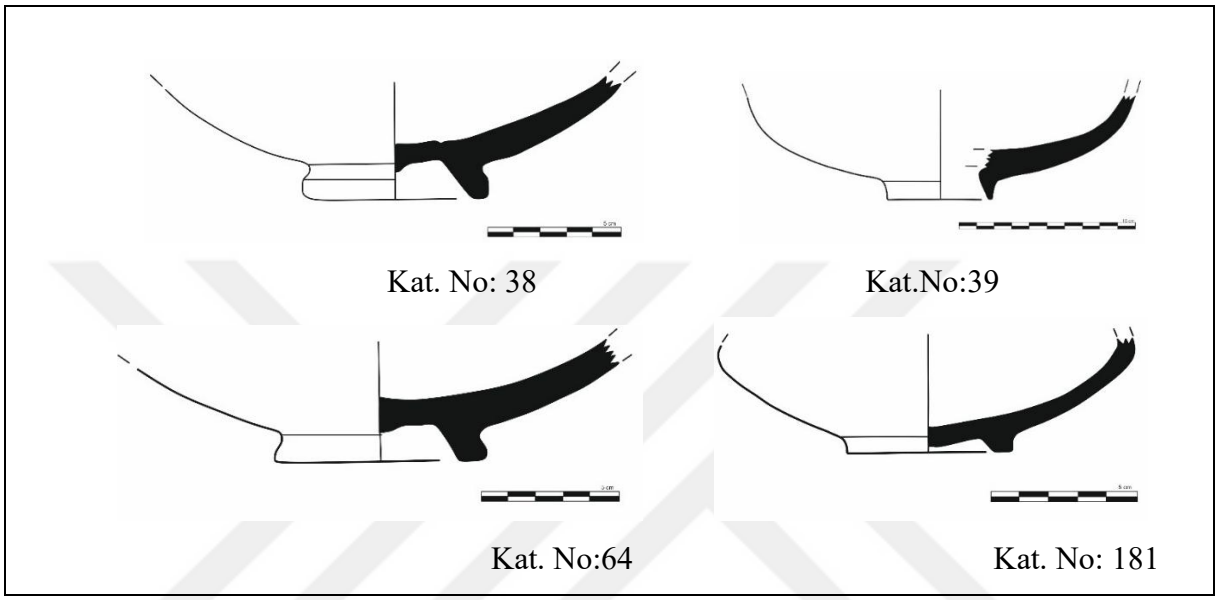

Konik Gövdeli Kâseler

Bu gruptaki örnekler dipten başlayarak yukarıya doğru genişleyen gövde biçimine sahiptir. Çalışmada tam form veren sadece iki eser bulunmaktadır (Kat. No: 174, 300). Konik gövdeli kâselerin tamamı dışa çekik ağızlı olup sadece bir eser içe çekik ağızlıdır (Kat. No:23). Dışa çekik ağızlı olanlar genellikle yuvarlak ağız uçludur (Kat. No:24, 116, 121, 122, 123, 124, 190, 354). Sadece üç eser yivli ağız uçludur (Kat. No: 174, 262, 193, 300).

Ağız kısmı sağlam olmayıp dip kısmı sağlam olan eserler ise düz veya alçak halka kaideli ve konik gövdeli forma sahiptir (Kat. No: 43, 44 47, 60, 66, 69, 76, 77, 79, 128, 148, 155, 166, 167, 168, 169, 175, 177, 178, 205, 206, 210, 212, 268, 270, 272, 275, 280, 285, 298).

Bu kâse gövde formunda diğerlerinden farklı olarak düz dipli ve içe çekik düz dipli örnekler bulunmaktadır (Kat. No: 300).

Tablo 3 46. Konik Gövdeli Kâse Ağız Formları

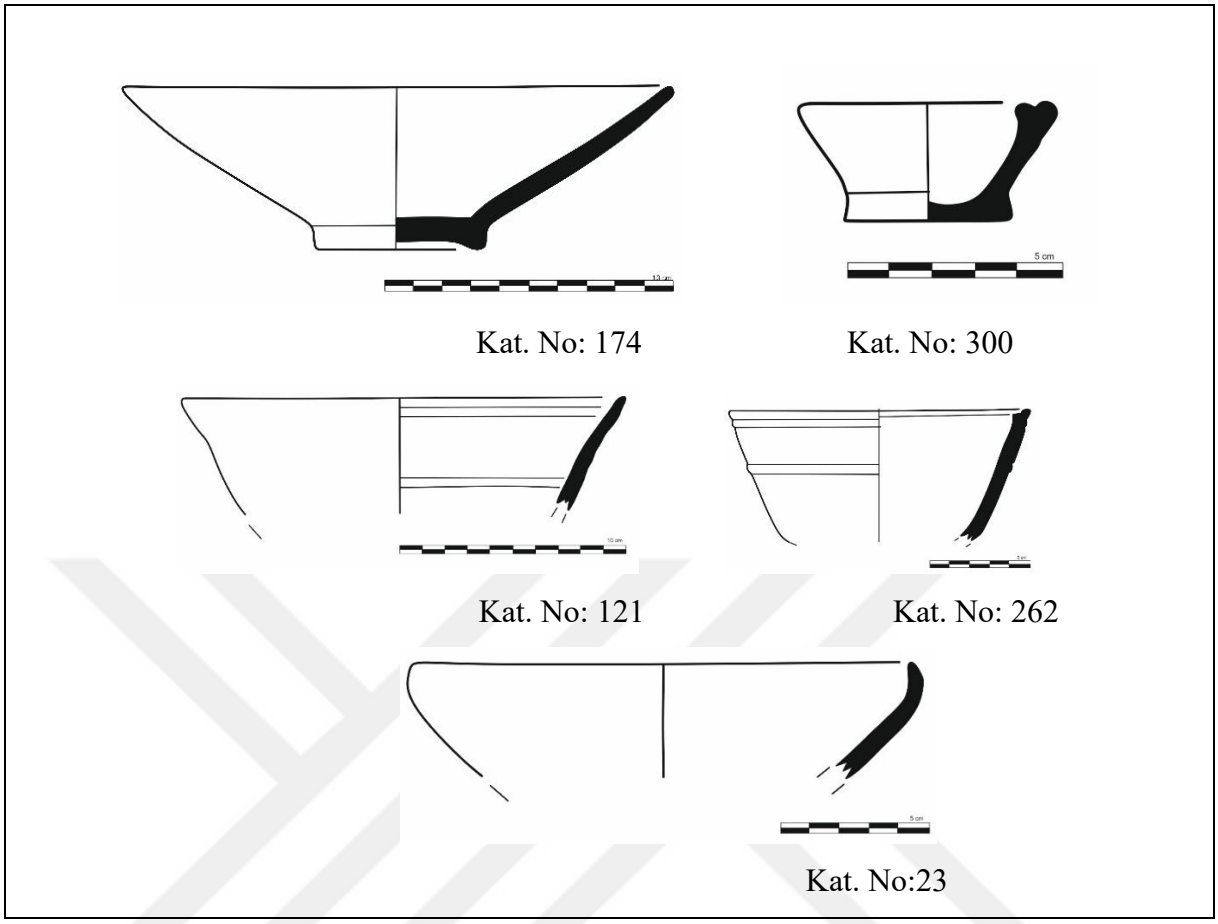

Tablo 3 47. Konik Gövdeli Kâse Dip Formları

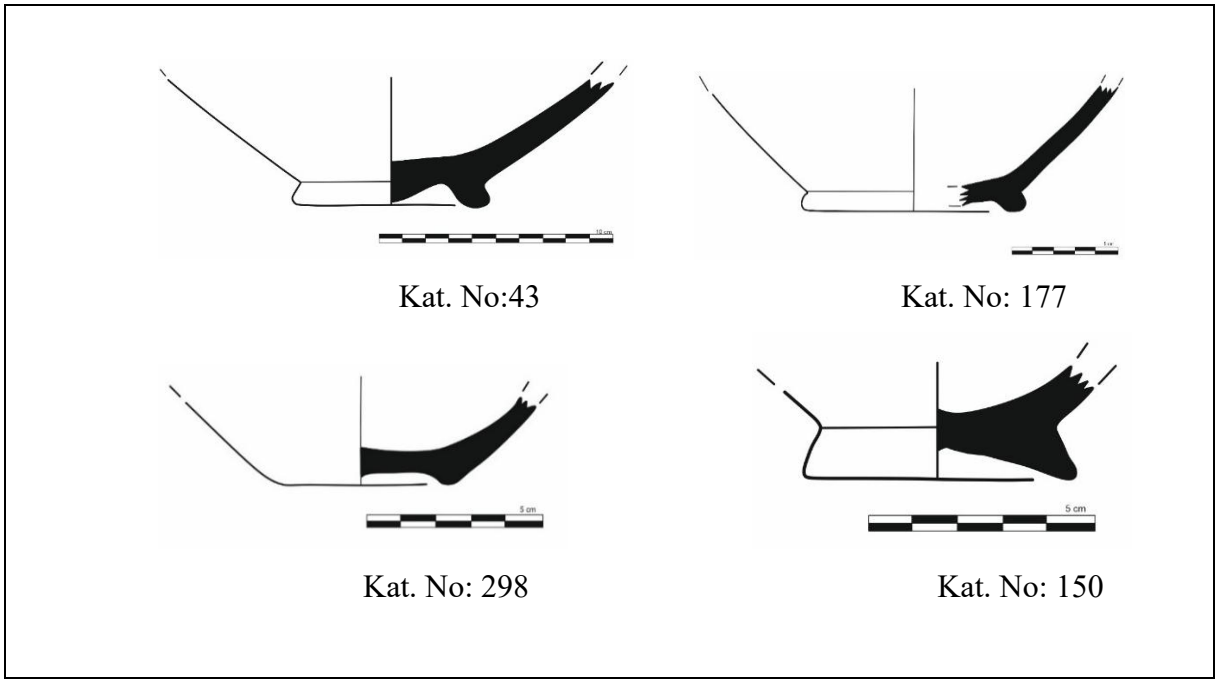

İncelenen eserler arasında konikvari-yarı küresel gövdeyle sonlanan forma sahip örnekler de bulunmaktadır. Ancak bu örneklerde de sağlam eser olmadığı için ağız formları bilinmemektedir. Bu nedenle ağız formlarına göre bir sınıflandırma yapılamamıştır. Dipleri sağlam olan bu eserlerde sadece halka dip formunun kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 3 48. Konikvari-yarı Küresel Gövde Formları

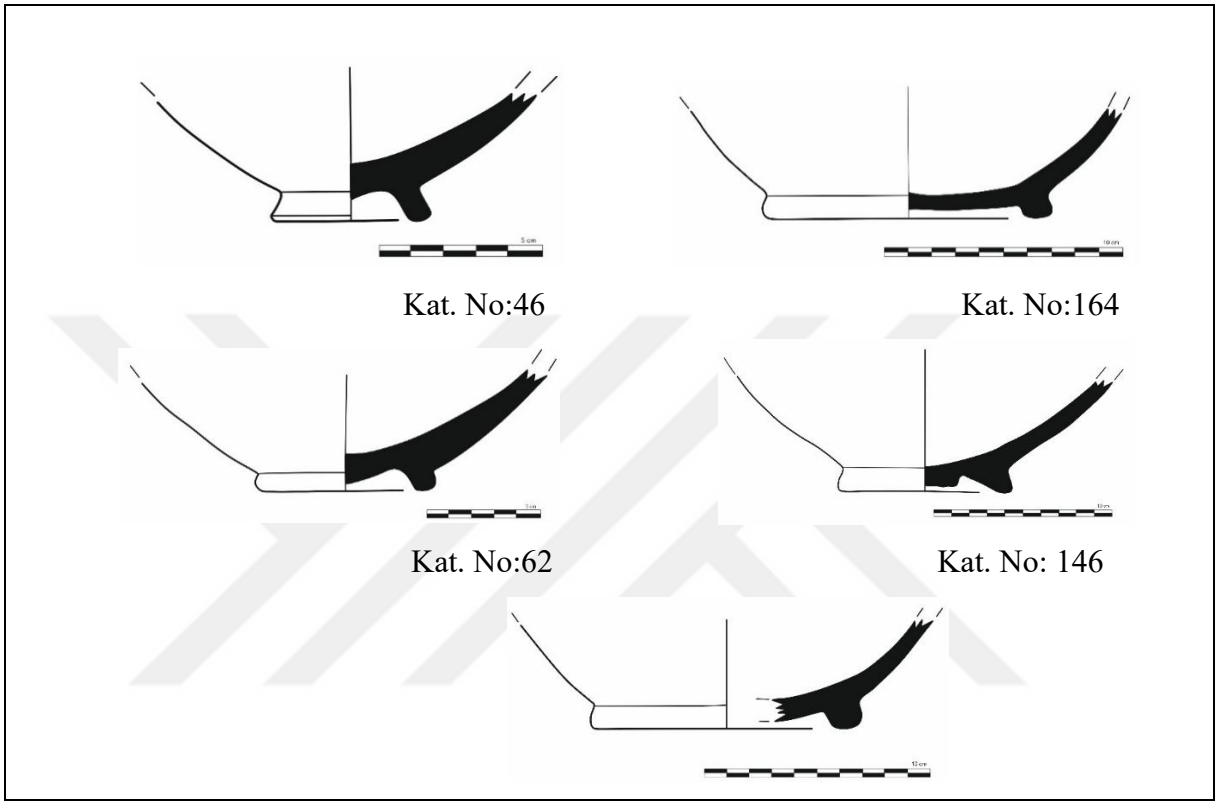

3.3.2. Tabak

Tabak, Arapça kökenli "tabak" sözcüğü yiyecek koymaya yarayan, derinliği az olan yayvan kap türüdür. Çapı yüksekliğinin dört katından fazla olan tabaklara çukur tabak veya "çorba tabağı" denilmektedir. Çapı yüksekliğinin yaklaşık dört katından fazla olan tabaklar ise düz tabak olarak adlandırılmaktadır. Halk arasında büyük boyutlu tabaklara "lenger" de denilmektedir. Tabaklar yayvan ve çukur gövdeli olmak üzere iki farklı gruba ayrılmaktadır. Ani kazılarından çıkarılmış tabaklar genellikle kırıktır. Çalışmada da sağlam örnek bulunmamakta ve toplamda on beş kırık tabak parçası yer almaktadır (Kat. No: 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 173, 253, 304, 355, 378).

Tabaklar arasında tam form verebilen örnek bulunmamaktadır. Sadece bir örneğin kaidesi sağlam, ağzı kırıktır (Kat. No: 95). Diğer örnekler ise kırık ağız parçalarından oluşmaktadır. Tabaklardan iki tanesi konik gövdeli diğerleri yayvan gövdelidir. Bu eserler dış bükey sığ gövdenin ağıza yakın seviyede profil yaptıktan sonra dışa kıvrılarak diyagonal olarak

devam ettiği form grubunda yer almaktadır. Profilden sonra kenar kısmı uzun veya kısa, ince veya kalın, düz ya da hafif dış bükey olarak biçimlenmektedir. Bu forma bağlı olarak ağız uçlarının da yuvarlak (Kat. No: 98, 99, 101, 103, 104, 304, 173, 253, 355) sivri veya yukarı doğru hafif çıkıntı yaparak sonlanan farklı biçimlerden oluşmaktadır (Kat. No: 96, 97). Enli kenarın uca doğru eğri kesildikten sonra tekrar yukarı doğru çıkıntı yaparak sonlandığı örnekler de bulunmaktadır (Kat. No: 97, 100, 102). Sığ gövdenin üst seviyede çok keskin bir kıvrım yaptıktan sonra düz devam ederek yuvarlak ya da düz ağız ucuyla sonlandığı ağız parçası mevcuttur[513] (Kat. No: 96). Çalışmada konik gövdeli, dışa çekik ağızlı ve yuvarlak ağız uçlu iki tabak ağız parçası bulunmaktadır (Kat. No: 104, 378).

Tablo 3 49. Tabak, Ağız Gövde ve Dip Formları

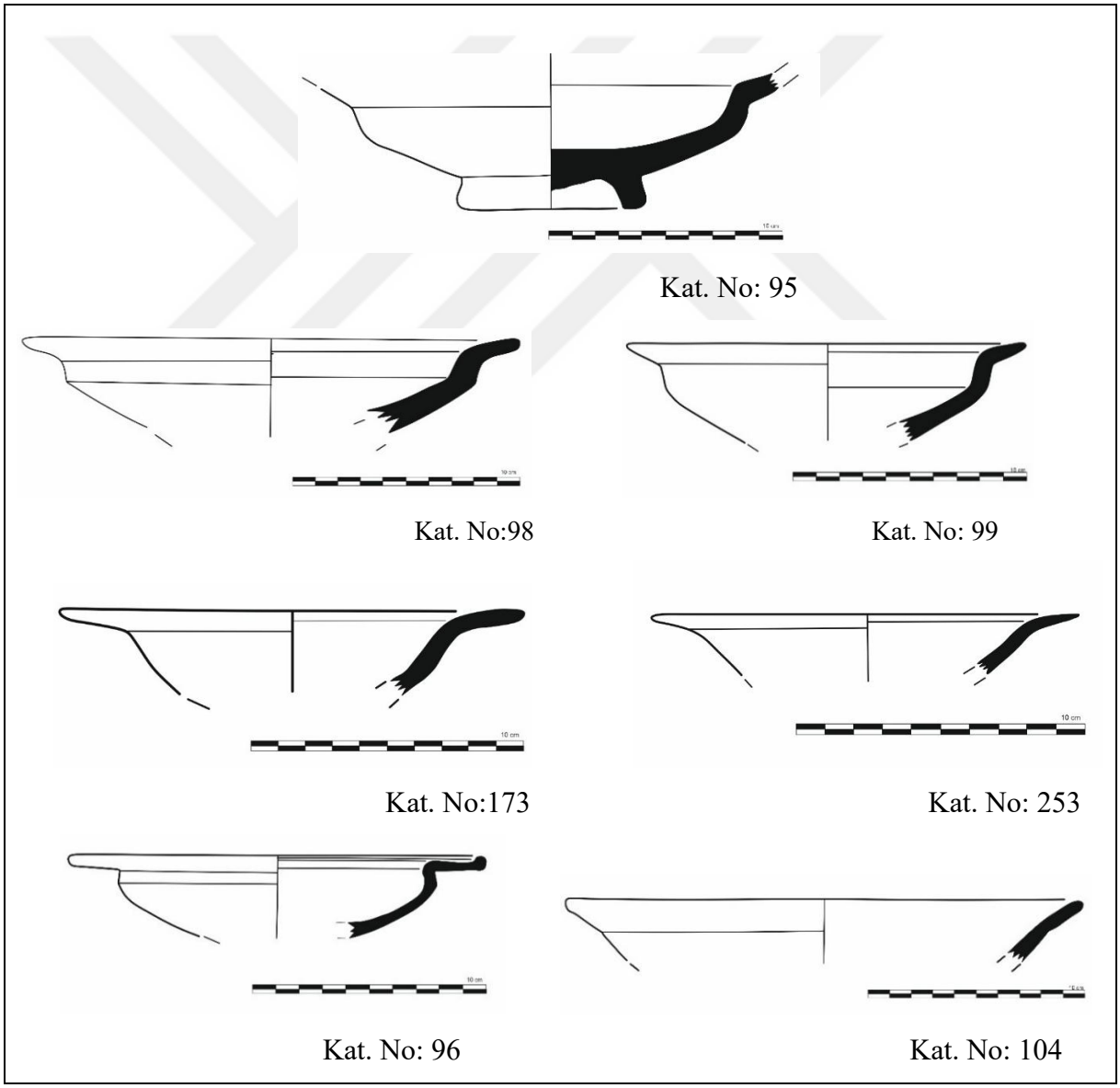

513 Özkul Fındık, 2008: 20.

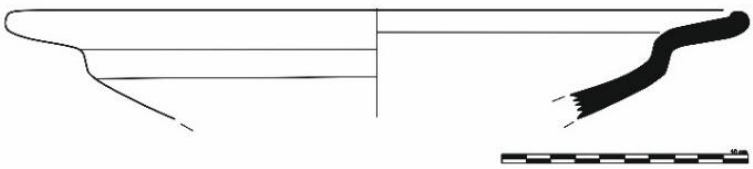

Kat. No: 97

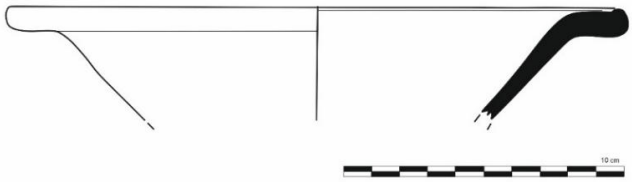

Kat. No:378

3.3.3. Çömlek

Yemek pişirme kabı olarak kullanılan ya da içerisinde katı veya sıvı besinlerin saklandığı kaplar çömlek olarak adlandırılmaktadır. Gövde genişliği ile yükseklikleri birbirine yaklaşık eşit, ağız çapı gövde çapının yarısına yakın olan kap türüdür[514]. Çalışmada sadece bir tane çömlek örneği bulunmaktadır. Bu eser yarı küresel gövdeli düz ağızlı ve dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur (Kat. No: 258). Ani sırlı seramiklerinde nadir bulunan örneklerden birisidir.

Tablo 3 50. Çömlek Ağız Parçası

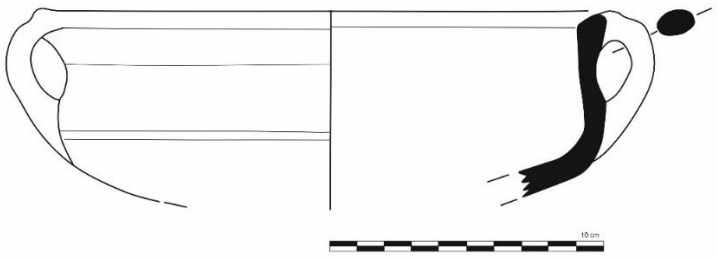

Kat. No:258

3.3.4. Kavanoz

Derin ve geniş ağızlı, genellikle silindirik veya oval gövdeli saklama kabı olarak bilinmektedir. Farklı boy ve hacimlerde ölçülere sahip olan bu kaplar farklı amaçlar için kullanılmaktadır[515]. İncelenen eserler arasında sağlam kavanoz örneği mevcut olmayıp sadece kavanoz ağız parçaları bulunmaktadır. Benzer form özelliklerine sahip olan bu eserler düz

[514] Ökse, 2012: 95.
[515] Çizer, 2024: 136.

silindirik boyunlu ve dışa kalınlaştırılmış ağız uçludur (Kat. No: 120). Eserlerin gövde ve dipleri sağlam olmadığı için formları hakkında bilgi bulunmamaktadır.

Tablo 3 51. Kavanoz Ağız Formları

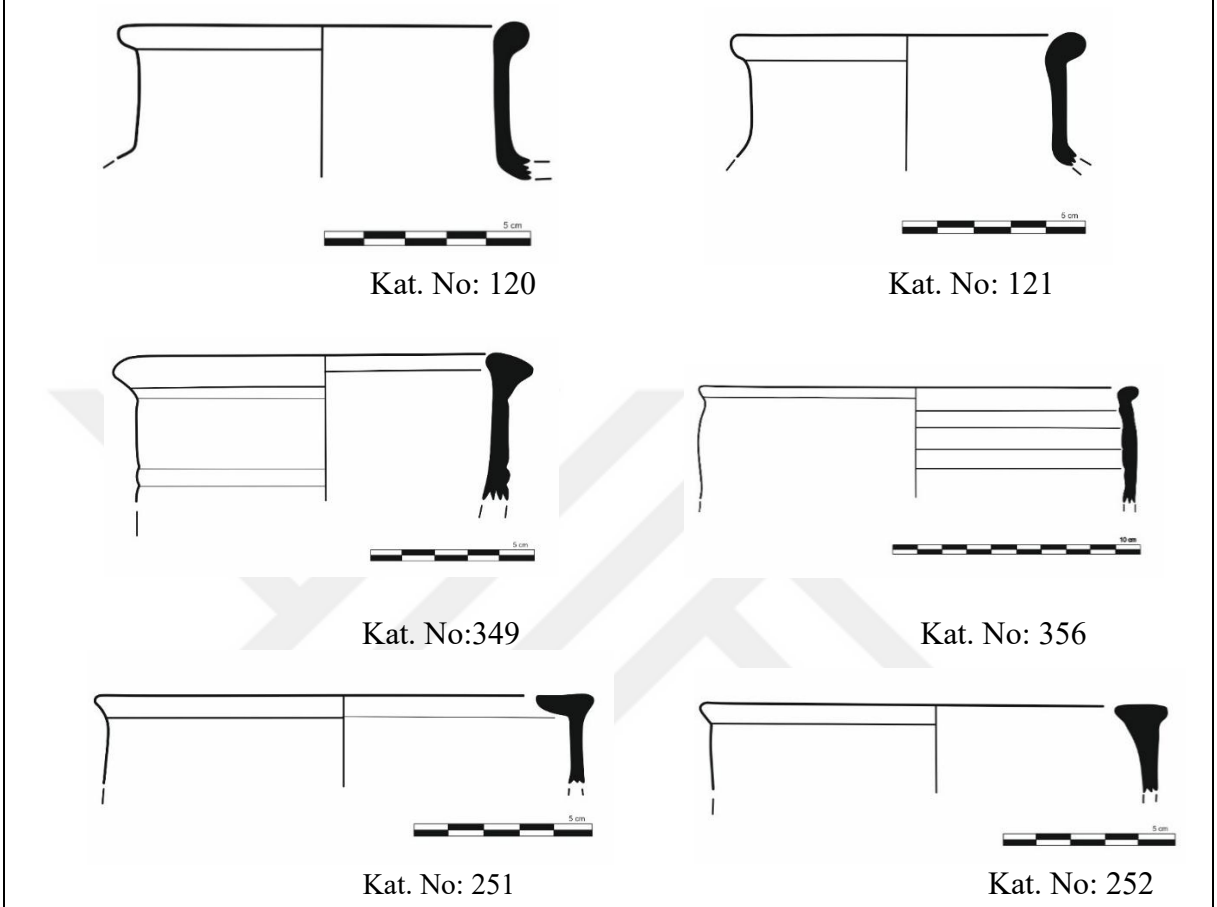

3.3.5. Testi/Sürahi

Testi/sürahi kulplu geniş gövdeli dar boğazlı, emzikli ya da emziksiz ağaçtan oyma ya da topraktan yapılmış su kapları için kullanılır. Tek dikey kulplu, dar ağızlı, boyunlu, çömlek biçimli kaplar olup düz yuvarlak ağızlı ya da akıtacak ağızlı olabilen örnekleri de mevcuttur[516]. İncelenen eserler arasında sağlam testi/sürahi örneği bulunmamaktadır. Ancak farklı eserlere ait dip, gövde ve ağız parçaları mevcuttur. Gövdesi ve boynu sağlam olan eserlerde kulp izleri görülmektedir.

[516] Ökse, 1999: 63.

Tablo 3 52. Testi Ağız Formları

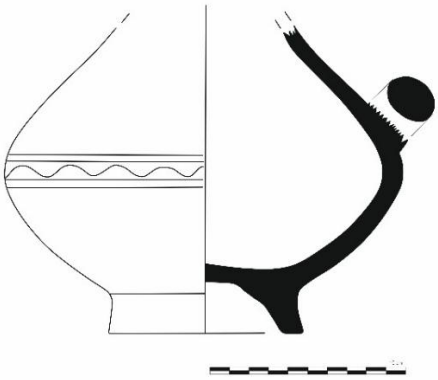

Kat. No: 309

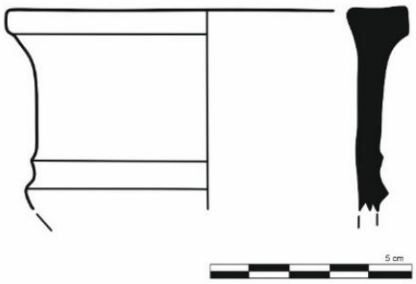

Kat. No: 316

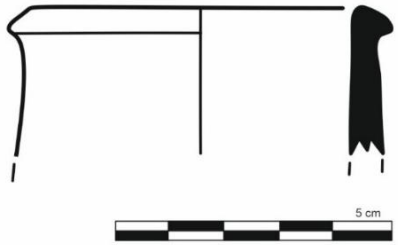

Kat. No: 317

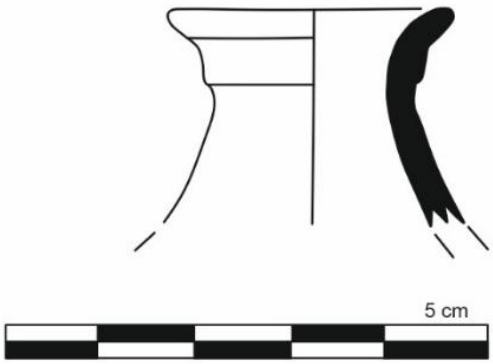

Kat. No: 223

Testicik

Çalışmada testinin küçük boyutlardaki kap türü olan testicik örnekleri de bulunmaktadır. Bu eserlerin sadece dip ve gövde kısmının bir bölümü sağlamdır. Bu eserler yarı küresel ve dış bükey gövdeli olup düz diplidir. Benzer örneklerine Adıyaman Müzesi sırlı seramiklerinde rastlanılmaktadır[517].

Tablo 3 53. Testicik Dip ve Gövde Formları

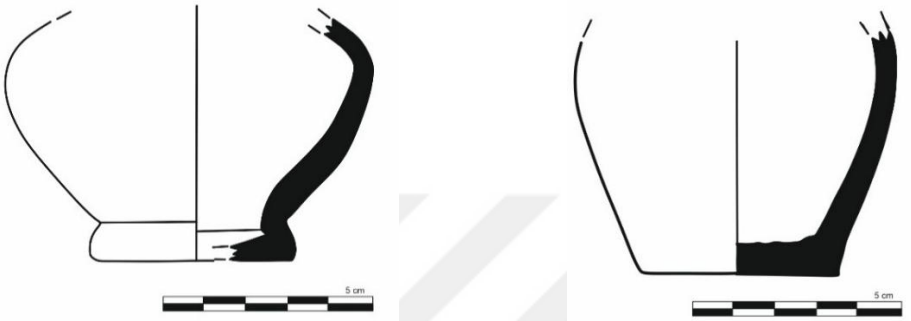

Kat. No: 308

3.3.6. Küp

Katı veya sıvı yiyeceklerin saklandığı derin, karın kısmı şişkin ve ağız kısmına doğru daralan kap türleridir. Farklı hacimlerde kulplu veya kulpsuz ve kapaklı türleri bulunmaktadır[518]. Ani kazılarında çıkan küpler arasında genellikle sırsız küpler çoğunluğu oluşturmaktadır. Ancak az sayıda sırlı örneklerine de rastlanılmaktadır. Çalışmada yer alan eserler arasında sağlam küp örneğine rastlanılmamıştır. Fakat ağız, gövde ve dip kısmı sağlam olan küp parçaları bulunmaktadır. Bu eserler genellikle tek renk yeşil sırla kaplanmıştır. Ağız kısmı sağlam olan küp parçası, küresel gövdeli, dış bükey ağızlı ve yuvarlak ağız uçludur. Gövdede barbutin tekniği ile bezenmiş olan üç dikey kulp bulunmaktadır **(**Kat. No: 306). Diğer örnekler ise gövde (Kat. No: 342) ve dip parçalarından (Kat. No: 307, 308) oluşmaktadır.

[517] Duruk, 2021: 34-36, (Kat No: 20-22).
[518] Çizer, 2024: 159.

Tablo 3 54. Küp Dip, Ağız, Gövde ve Kulp Örnekleri

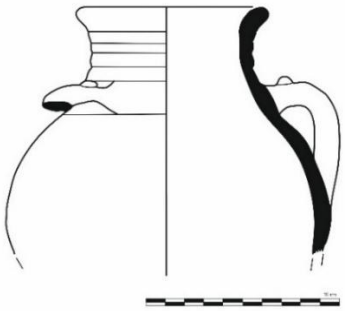

Kat. No: 306

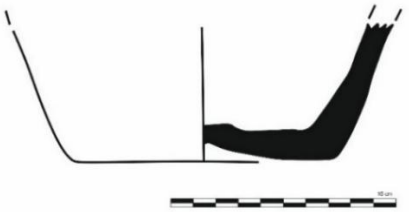

Kat. No: 307

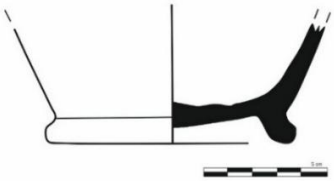

Kat. No: 308

3.3.7. Vazo

İçerisine çiçek konulan kap türüdür. Gövde genişlikleri gövde yüksekliklerinin yaklaşık iki katı kadardır. Ağız çapları gövde genişliğinin yarısından az boyunlu ya da boyunsuz, kulplu ya da kulpsuz kaplar vazo olarak tanımlanmaktadır[519].

Çalışmadaki tek sağlam eser, tek renk turkuaz sırla kaplı vazodur. Yuvarlak dipli silindirik gövdeli vazo düz kısa boyunlu ve dışa çekik ağızlı forma sahiptir (Kat. No: 322). Çalışmada incelenen eserler arasında vazo olduğu düşünülen eserin sadece ağız kısmı sağlam durumdadır. Eser, dışa çekik ağızlı ve içe eğik ağız uçludur (Kat. No: 238).

Tablo 3 55. Vazo Dip, Ağız ve Gövde Formları

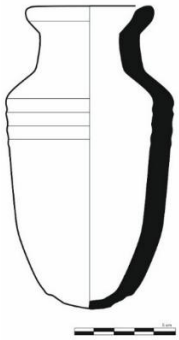

Kat. No: 322

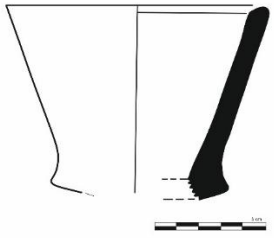

Kat. No:238

[519] Çizer, 2024: 283.

3.3.8. Alberallo

12.-18. yüzyıllarda Suriye, İran, İtalya ve İspanya'da yaygın olarak kullanılmış üzeri bezemeli ecza veya ilaç kavanozu olarak kullanılan seramik kaplardır. Gövde, ayak ve ağız kısımlarından daralan silindirik formludur[520].

Tablo 3 56. Alberallo Dip ve Gövde Formu

Kat. No: 323

3.3.9. Kandil

Kandil, ilk çağlardan itibaren içerisine yağ konularak bir fitil yardımı ile yakılan aydınlatma aracı olarak kullanılmaktadır[521]. İlk kandillerin taştan ve deniz kabuğundan yapılmış olduğu yanıcı madde olarak içerisinde çıra ve mumun yer aldığı bilinmektedir[522]. En basit örneklerine MÖ 5. binyıla ait Anadolu, Mısır, Mezopotamya ve diğer Ön Asya medeniyetlerinde rastlanılmaktadır. Erken tarihli bu eserlerin pişmiş topraktan yapılmış kâse veya derin bir tabak şeklinde oldukları bilinmektedir. Bu kaplarda yer alan islerden hayvan yağlarının yakıldığı keten gibi bitki, liflerinin ise fitil olarak kullanıldığı düşünülmektedir[523]. Kandiller elde taşınabilen kulplu ve düz dipli, kulpsuz, birden çok emzikli, ayaklı ve asma kandil, kubbe ortasına asılan top kandiller gibi farklı türlerde örnekleri bulunmaktadır. Ayrıca bir eşya üzerine konulabilen ve nişler içerisine yerleştirilen örnekleri de bulunmaktadır[524].

Kandiller elle veya çarkta biçimlendirilmişlerdir. Çanak şeklinde yapılmış kandillerin kulp ve burun eklenmiş örnekleri bulunmaktadır[525]. Orta Tunç Çağı'ndan itibaren çarkta kandil üretilmeye başlanmıştır. Çarkta üretim başladıktan sonra daha önce elle şekillendirilerek

[520] Çizer, 2024: 16.
[521] Aykaç, 2017: 13; Çokay, 2000: 12; Çizer, 2024:129.
[522] Aykaç, 2017: 13.
[523] Bozkurt, 2001: 300-301.
[524] Aykaç, 2017: 13.
[525] Çokay, 2000: 18.

oluşturulan burun ve kulp ayrı yapılarak kandile eklenmeye başlanmıştır. Kalıp ile kandil üretiminde iki ayrı kalıp uygulanmaktadır. Birincisi tam bir kandil şeklindeki kalıp ile pozitif olarak hazırlanan yöntemdir. Diğeri ise tek parça ve kandilin alt ve üst kısımlarını oluşturacak şekilde negatif olarak alçı ve topraktan hazırlanmış kalıpların kullanılarak üretildiği yöntemdir. Birinci yöntemde hamur henüz ıslak iken negatiflere elle yayıldıktan sonra iki parçanın birleştirilerek kurumaya bırakılması ile oluşturulur. Bir metal yardımı ile kandilin üzerindeki delikler açılıp kulpun ekleneceği kısım pürüzsüzleştirilerek birleştirilmektedir. İkinci yöntemde ise iki farklı kalıptaki hamur, iyice kuruyup kalıptan çıkarıldıktan sonra delikler açılır. Alçı kandillere göre toprak kandiller daha çok tercih edilmiştir[526].

Ani kazılarında çokça örneğine rastlanılan tek renkli kandil örnekleri haznesiz, kaidesiz, boyunsuz ve yatay üçgen kulplu formdadırlar. Kandiller; turkuaz, yeşil ve mor renkli sırla kaplanmıştır. Kandiller çanak şeklinde hazneli iç bükey kenarlı, yatay üçgen kulplu ve yuvarlak ağız uçludur (Kat. No: 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341).

Tablo 3 57. Kandil Örnekleri

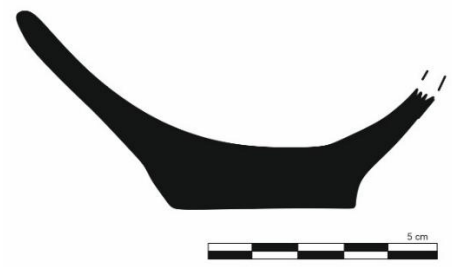

Kat. No: 328

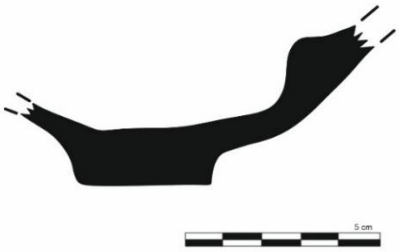

Kat. No: 330

3.3.10. Kapak

Kavanoz, güveç, tencere, şişe, şekerlik, çaydanlık, çorbalık, vb. pişirme ve saklama amaçlı üretilmiş seramik eşyanın, pişirim sırasında çabuk kaynaması ve ısı kaybının önlenmesi, buhar ve kokusunu korumak ve temiz kalmasını sağlamak amacıyla kabın ağzına yerleştirilen parçadır. Kapakların kabın ağzına kolay oturması ve kaymaması için tasarlanmış halka şeklinde geçme dişi ve kaldırılıp konulmasını kolaylaştırmak için farklı tiplerde tutamak kısmı oluşturulmuştur[527]. Kapaklar genellikle çanak biçimli, tutamaklı veya düz formludurlar[528]. Çalışmada üç kapak parçası değerlendirilmiştir. Çok küçük parçalar halinde olan bu eserlerden

[526] Çokay, 2000: 13-14; Yılmaz, 2016: 334.
[527] Çizer, 2024: 132.
[528] Ökse, 1999: 67.

ikisi silindirik gövdeli (Kat. No: 305), diğeri ise konik gövdelidir (Kat. No: 246). Tutamak kısmı belirlenememektedir.

Tablo 3 58. Kapak örnekleri

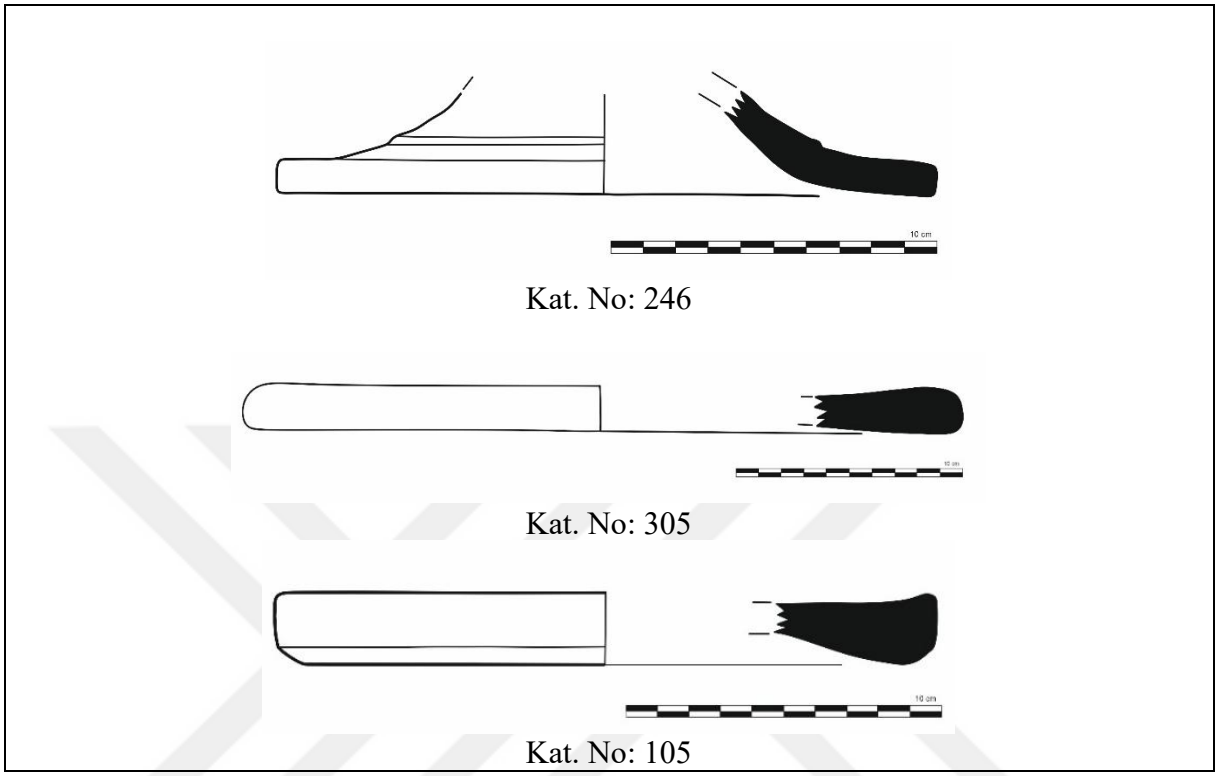

Kat. No: 246

Kat. No: 305

Kat. No: 105

Çalışmada yer alan kademeli konik gövdeli kaselerin benzer örneklerine Al-Mina'daki Bizans'ın Port Saint Symeon[529], Serres[530] ve Ege[531] sırlı seramiklerinde rastlanılmaktadır. Fakat bu eserlerde ağız ucu farklılık göstermektedir. Gürcü örneklerinde kademeli konik gövdeli sırlı seramiklerde genellikle içe eğik ve yivli ağız ucunun kullanıldığı görülmektedir. Gürcülerin kademeli konik gövdeli kâseleri, kap formu ve bezeme bakımından Ani seramiklerinin yakın benzer örnekleridir. Ermeni sırlı seramiklerinde de kademeli konik gövdeli kâseler Ani örnekleri ile benzerdir. Bu eserlerin 12.-13. yüzyılda Ani'de üretildiği belirtilmiştir. Ani ve Divin seramiklerinin yanı sıra Gürcistan'ın Dmanisi ve Kuzey Karadeniz Bölgesi'nin Chersonesos kentindeki seramikler ile Azerbaycan'ın Ören-Kala seramiklerinin de Küçük Asya, Mezopotamya ve İran seramiklerinin etkisinde üretildiği bilinmektedir[532]. Kırım'da

[529] Lane, 1938: 47; Bağcı, 2010:11.
[530] Bakırtze, 1992: 52-54; Dark, 2001:131 (K-H).
[531] Doğer, 2012: 28-30.
[532] Stepanyan ve Chakmakchyan, 1971:55.

Aluşta[533] ve Azak[534] bölgesindeki Altın Orda dönemine ait sırlı seramiklerde ve Azerbaycan'da[535] Ani'dekiler ile benzer kademeli konik gövdeli kâse örnekleri bulunmaktadır.

Anadolu'da kademeli konik gövdeli kap formuna sahip örneklere Samsat, Ahlat, Hasankeyf, Alanya, Akşehir seramiklerinde rastlanılmaktadır[536]. Anadolu'nun bu önemli Orta Çağ kentlerinden özellikle Samsat ve Harran seramiklerinde alttan kavis yaparak yükselen kademeli konik gövdeli kâse örnekleri, gövdenin yukarısından kademeli konik gövdeli örneklerinden daha fazla olduğu görülmektedir. Bu iki farklı forma sahip örnekler hamur rengi, kap boyutu ve süsleme tekniği bakımından da farklılık göstermektedir. Ani'de alttan kavis veren kademeli forma sahip kâse örnekleri oldukça az olup lüster ve sıraltı tekniğindeki kâselerde görülmektedir. Anadolu dışında İslam Suriye, Mısır ve İran'da benzer forma sahip kâse örnekleri bulunmaktadır[537].

İran'da 11.-13. yüzyılda Horasan, Rey, Nişapur, Suriye'de 12.-14. yüzyıl Hama, Rakka, 13.-15. yüzyılda Memluk dönemi Mısır kâselerinde benzer örnekler görülmektedir. Bu bölgelerde yoğun olarak alttan kavis yaparak konik şekilde yükselen form tercih edilmiştir. Benzer hamur rengi ve bezeme tekniği uygulanmıştır. Gövdenin yukarısında kavis yapan formdaki örneklerin genellikle düz dipli oldukları görülmektedir. Ancak Ani örnekleri ile benzer forma sahip örnekler de bulunmaktadır[538].

Çalışmada değerlendirilen yarı küresel gövdeli forma sahip kâselerin benzer örneklerine Gürcü seramiklerinde pek fazla rastlanılmamaktadır. Ermeni sırlı seramikleri genellikle Divin ve Ani örnekleriyle benzer özelliklere sahiptir. Bizans'ın Serres seramiklerinde yarı küresel gövdeli kâse örnekleri düz ve yuvarlak ağız uçludur[539]. Ayrıca konikvari yarı küresel gövdeli kâse örnekleri de bulunmaktadır[540]. Azerbaycan sırlı seramiklerinde yarı küresel gövdeli ve içe dışa kalınlaştırılmış kâse örnekleri Ani'dekiler ile benzerlik göstermektedir[541]. Azerbaycan'ın Şemkir'deki kâse örnekleri ise iç bükey ağızlı ve yuvarlak ağız uçludur[542]. İki farklı örneği görebilmek mümkündür. Altın Orda seramiklerinde de Ani örneklerinde olduğu gibi yarı

---

533 Teslenko, 2017: 395-397.
534 Maslovskiy, 2017: 470.
535 Dostıyev, 2017: 656.
536 Gök Gürhan, 2007: 80, Ölçer, 2020: 598-599; Polat, 2020: 123; Duruk, 2021: 123; Özkul Fındık, 2008: 26; Karamağaralı, 2007: 139; Karamağaralı, 1982: 447. (Şek.2).
537 Avıssar ve Stern, 2005: 39.
538 Wilkinson, 1973: 142; Monazzam, 2018:225-228; Yılmaz, 2016: 302, (Tablo:3); Jenkins, 39-47.
539 Bakirtze, 1992: 63; Dark, 2001:132.
540 Dark, 2001: 132 (F).
541 Bağırlı, 2022: 152 (Kat No: 45).
542 Dostıyev, 2017: 644, (1), 660, (4),

küresel gövdeli örneklere rastlamak mümkündür[543]. Kafkasya bölgesindeki bahsi geçen bu benzer örnekler Ani örneklerinde olduğu gibi alçak halka kaidelidir.

Anadolu'da Samsat, Hasankeyf, Ahlat, Kubadabad, Harran gibi Orta Çağ'ın önemli kentlerinde Ani'nin yarı küresel daire formlu, alçak halka kaideli ve ağız biçimleri değişkenlik gösteren benzer örneklerine rastlanılmaktadır[544]. Çalışmada yer alan yarı küresel gövdeli düz ağızlı ve yuvarlak ağız uçlu örneklere Mısır'da Eyyubi dönemi seramiklerinde rastlanılmaktadır[545]. İran'da Nişapur'un yarı küresel gövdeli seramikleri genellikle düz dip, düz veya yuvarlak ağızlı ve yuvarlak ağız uçlu formdadırlar[546]. Irak'ta Abbasi lüsterlerinde de basık yarı küresel gövde formlu kaseler bulunmaktadır[547]. Suriye'de Tell Minis seramiklerinde çok az örneğine rastlanılan yarı küresel gövdeli kaseler de Ani örnekleri ile benzerdir[548]. Irak ve İran seramiklerinden düz ağızlı ve yuvarlak ağız uçlu formdaki örneklere Ani seramiklerinde çok az rastlanılmakta ve bu eserlerin diğerlerine göre daha küçük ölçekli olduğu görülmektedir.

Konik gövdeli kâseler oldukça yaygın olup Anadolu'da Bizans, Kafkasya bölgesinde Gürcü, Azerbaycan, Ermenistan ve Nahcivan, Karadeniz'in kuzeyinde ise Kırım'da benzer örneklere rastlanılmaktadır[549]. Ani'nin bu gruptaki beyaz hamurlu örneklerinin ithal olduğu düşünülmektedir. Diğer kırmızı ve sarı tonlarındaki genellikle kazıma, astar boyama ve tek renk sırlı örneklerin ise yerel üretim oldukları kabul edilmektedir. Bahsi geçen kültürlerde de benzer özelliklere sahip örneklerin yer alması bölgedeki ortak ekole bağlı ustalar tarafından üretildiğini göstermektedir. Konik gövde formlu benzer kâse örneklerine erken Fatımi dönemi seramiklerinde rastlanılmaktadır[550]. Siraf ve Basra'da Abbasi dönemi seramiklerinde ve İran Nişapur'da[551] konik gövdeli kaselerin düz dipli örnekleri görülmektedir. İran'da Sircan bölgesinde de benzer konik formlu kâse örneklerine rastlanılmaktadır[552].

Ani sırlı seramikleri arasında az sayıda tabak örneğine rastlanılmaktadır. Genellikle kırmızı hamur rengine sahip bu eserlerin yerel üretim oldukları düşünülmektedir. Kafkasya'da Gürcü seramiklerinde Ani tabaklarının form teknik ve sır rengi bakımından benzer örneklerine rastlanılmaktadır[553]. Azerbaycan seramiklerinde ve Karadeniz'in kuzeyinde Kırım'da Altın

---

543 Maslovskiy: 2017: 3-6.
544 Duruk, 2021:49; Çeken, 2005: 332; Ölçer, 2020: 145; Gök Gürhan, 2007: 26; Karamağaralı, 1982: 449. (Şek.2).
545 Lane, 1938: 60; Avıssar ve Stern, 2005: 7-8.
546 Wilkinson, 1973: 208; Yılmaz, 2016: 304; Monazzam, 2018: 194; Curatola, 2006: 179 (Kat. 144).
547 Mason, 1997: 47.
548 Watson, 1987: 207, (Kat No: A8, C.22).
549 Dark, 2001:132; (B, D); Bakhtadze, 2013:36; Babajanyan, 2019: 274; Bağırlı, 2022: 112, (29), Maslovskiy, 2017: 464, (2).
550 Jenkins, 1968: 360.
551 Wilkinsion, 1973: 238.
552 Watson, 1987: 145, (Kat No: 11-16).
553 Bakhtadze, 2013:116.

Orda seramiklerinde de az sayıda örneği bulunmaktadır[554]. Azerbaycan'ın sıraltı ve lakabi tekniğindeki tabak örnekleri İran ve Suriye örnekleri ile benzer olup ithal ürünler olduğu düşünülmektedir. Bu eserler Ani örneklerinden form ve teknik olarak farklılık göstermektedir. Bizans'ın tabak örnekleri basit ağız kenarlı, gövdeden ağıza geçişi vurgulanmış yukarı çekik ağız kenarlı forma sahip olup Ani örneklerinden farklıdır[555]. Anadolu'da Samsat, Hasankeyf, Harran, Kubadabad, Ahlat, Gevale Kalesi sırlı seramiklerinde benzer formda tabak örneklerine rastlanılmaktadır[556]. Anadolu dışında İran, Suriye ve Mısır'da farklı tekniklerde ve farklı formlarda tabak örnekleri bulunmaktadır. İran seramiklerinde yayvan ve konik gövdeli tabaklar Ani örnekleri ile benzerdir[557]. İran'da Sircan bölgesinde derinliği daha az fakat benzer ağız formlarına sahip tabak örnekleri bulunmaktadır[558]. Suriye Tell Minis tabakları da Ani örnekleri ile benzer forma sahiptir[559].

Günümüzde Van Müzesi'nde sergilenen kazıma tekniğindeki yeşil sırla kaplı sağlam çömlek Ani örneği ile form bakımından benzerdir[560]. Hasankeyf'te, yeşil sırla kaplı çömlek parçası da Ani'deki ile benzer formdadır[561].

Ani'deki kavanoz ağız formlarına Kafkaslarda Gürcü, Azerbaycan seramiklerinde rastlanılmaktadır[562]. Anadolu'da Samsat, Ahlat, Kubadabad, Hasankeyf, Harran gibi Orta Çağ'ın önemli kentlerinde çok sayıda örneği bulunmaktadır[563]. İran, Suriye ve Mısır'da da benzer ve farklı örnekleri mevcuttur. Anadolu dışında İran, Mısır örneklerinde iç bükey ve konik boyunlu örneklerine rastlanılmaktadır[564]. İslam ve Hıristiyan sanatında farklı tekniklerde ve boyutlarda örneklerine rastlanılmaktadır.

Çalışmada yer alan testinin gövde formu bakımından benzer örneklerine Kafkasya'da Gürcistan ve Karadeniz'in kuzeyinde Kırım'da Altın Orda seramiklerinde rastlanılmaktadır[565].

---

554 Maslovskiy, 2017: 483, (2); Bağırlı, 2022: 103-105, (Kat No:25-26).
555 Doğer, 2012: 25; Dark, 2001:139.
556 Özkul Fındık, 2008: 24; Çeken, 2005: 407-408; Duruk, 2021:179, (Kat No: 34,102,57).; Gök Gürhan, 2007: 27, (Tablo 5: Kat No: 18, 22).; Ölçer, 2020:144, (Kat No: T1, T2, T3).; Karamağaralı, 2007: 139; Çeken, 2007: 111, Özdeniz, 2019: 71, (Kat No:23).; Özdeniz, 2020: 68.
557 Yılmaz, 2016: 315-316, (159-160), 316, (Kat No:16)., Wilkinson, 1973: 269.
558 Watson, 1987: 119.
559 Watson, 1987: 223, (A:12).
560 Baş ve Yılmaz, 2022: (Levha 6, Çiz:19)
561 Özkul Fındık, 2008:74, (460)
562 Babajanyan, 2013: 70, (Kat No: 69).
563 Çeken, 2007: 115; Karamağaralı, 2007: 139; Duruk, 2021: 180; Polat, 2008: 109.
564 Çizer, 2010: 33-38; Jenkins, 2006: 70-75; Watson, 1987: 57; Curatola, 2006: 106; Avıssar ve Stern, 2005: 114, Lane, 1943: 24; Grube, 1963: 52; Mason, 1997: 52.
565 Maslovskiy: 2017: 465 (5); Bakhtadze, 2013: 61.

Dip ve gövde kısmı sağlam olan testinin benzer örneklerine ise Akşehir, Harran, Kubadabad, Samsat, Ahlat sırlı seramiklerinde görülmektedir[566]. Gevale Kalesi'nde benzer testi ağız formuna sahip örnekler bulunmaktadır[567]. Hoşap Kalesi sırsız seramiklerinde , Hasankeyf ve Samsat sırlı seramiklerinde benzer ağız formlarına sahip testi örnekleri bulunmaktadır[568]. Hasankeyf sırlı seramiklerinde de benzer gövde formlarına rastlanılmaktadır[569]. Ani'deki testinin çift kulplu örneği Van Müzesi'nde sergilenmektedir[570]. Anadolu dışında İran'da İlhanlı dönemine tarihlendirilen testilerde benzer gövde formuna sahip örneklere rastlanılmaktadır[571]. İran'da Sasani-İslam dönemine ait 7.-8. yüzyıllara tarihlendirilen testiler de form olarak Ani örnekleriyle benzerlik göstermektedir[572].

Anadolu'da kulp sayısı farklı olmakla birlikte sırlı ve sırsız çok sayıda küp örneğine rastlanılmaktadır. Hoşap Kalesi sırsız küp örneklerinde yarı küresel gövdeli, ağız formu ve kulp sayısı farklı olan küp örneklerine rastlanılmaktadır. Bu eserlerin benzer örneklerine Anadolu, Kafkasya, İran, Mısır ve Suriye gibi birçok farklı bölgede rastlanılmaktadır.

Ani sırlı seramikleri ile yakın benzer olan Gürcü seramiklerinde yarı küresel gövdeli ve çift kulplu örneği bulunmaktadır[573]. Bizans'ın Korint seramiklerinde yarı küresel gövdeli küplerin çift kulplu, boyunsuz veya dar boyunlu ve daha geniş ağızlı oldukları görülmektedir[574].

Anadolu'da sırlı seramikleri arasında üç ve dört kulplu küp örnekleri Van Müzesi'nde sergilenen eserler arasında yer almaktadır[575]. Bu örnekler alt kısmı konik, üst kısmı yarı küresel gövdeli formdadır. Çalışmadaki, küplere ait olduğu düşünülen dip parçalarının da konik bir şekilde yükseldiği görülmektedir. Hoşap Kalesi sırsız küpleri de form bakımından Ani örnekleri ile benzer özelliklere sahiptir[576]. Tokat sırlı seramiklerinde de benzer forma sahip üç kulplu ve kapaklı küp örneklerine rastlanılmaktadır[577]. İran'da Sasani dönemine ait kabartma teknikli sırsız seramiklerde küresel gövdeli üç kulplu küp örnekleri görülmektedir[578]. İran'da gövdesinin üst bölümü yarı küresel gövdeli iki kulplu küp örnekleri bulunmaktadır.

---

566 Gök Gürhan, 210-211; Ölçer, 2020: 420-422; Çeken, 2007: 118; Polat, 2008: 71; Özkul Fındık, 2008: 44; Karamağaralı, 2007: 142, (Foto: 9).
567 Özdeniz, 2019: 204.
568 Meydan, 2020: 87, (Kat No: 67), Polat, 2020: 157, (Kat No: 192), Özkul Fındık, 2008: 35, (84).
569 Özkul Fındık, 2008: 44, (Lev.9.218).
570 Baş ve Yılmaz, 2022: 131, (Çiz. 10).
571 Monazzam, 2018: 343-344.
572 Avşar ve Avşar, 2017:138, (Foto: 23b)
573 Bakhtadze, 2013: 114, (Kat. No: 154).
574 Dark, 2001: 50.
575 Baş ve Yılmaz, 2022: 132, (Lev 4: Çiz: 12-13-14-15).
576 Meydan, 2020: 160 (Tablo 9).
577 Çizer, 2024: 271.
578 Avşar ve Avşar: 2017: 105.

Sağlam olan vazonun form ve teknik bakımından benzer örnekleri yine şehirde bir dönem yaşamış olan Gürcü ve Azerbaycan seramiklerinde görülmektedir[579]. Anadolu'da Samsat sırlı seramiklerinde benzer ağız formuna sahip testi/sürahi örneği bulunmaktadır[580].

Çalışmada yer alan yarısı kırık durumdaki alberallo örneğinin İran'da Urmiye Müzesi'nde[581] Anadolu'da Van Müzesi'nde[582] ve Ahlat'ta benzer örnekleri sergilenmektedir.

Ani sırlı kandilleri ile Gürcü kandilleri benzer form özelliklerine sahiptir[583]. İran'da Urmiye Müzesi'nde benzer kandil örnekleri sergilenmektedir[584]Anadolu'daki sırlı kandiller genellikle kaideli, hazneli ve kulplu olup Ani örneklerinden farklıdır[585]. Ahlat sırlı kandillerinde Ani kandilleri ile benzer forma sahip örnekler bulunmaktadır[586]. Hasankeyf sırlı seramikleri kaideli kulplu ve hazneli olup Ani örneklerinden farklıdır. Hoşap Kalesi kazılarında sırsız örnekleri elde edilmiştir[587]. Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Konya Akşehir Müzesi, Bitlis Ahlat Müzesi ve Erzurum Yakutiye Müzesi'nde benzer formda kandillere rastlanılmaktadır[588].

Harran kazılarından çıkarılmış silindirik formlu kapak örnekleri Ani örnekleri ile benzerlik göstermektedir[589]. Fakat Ani örneklerinin tutamak kısmı sağlam olmadığı için formları kesin olarak belirlenememektedir. Hasankeyf'in sırsız ve Samsat'ın sırlı olan disk gövdeli, içi dolu ve tutamaklı kapakları Ani örneklerinden farklıdır[590]. Adıyaman Müzesi'ndeki kapak örneği silindirik formlu, düz gövdeli ve düğme tutamaklı formu ile çalışmadakilerden farklılık arz etmektedir[591]. Gevale Kalesi'ndeki, yarı küresel formlu kapak örneği de çalışmadaki kapak örneklerinden farklıdır[592]. Ani'deki düz silindirik formlu kapakların benzer örneklerine İran'da Sircan bölgesinde rastlanmaktadır[593]. Fakat İran örneklerinin uçları yukarıya doğru daha fazla kıvrım yapmaktadır. Ani kazılarından çıkarılan sırsız seramikler arasında çok sayıda konik biçimli kapak örneğine rastlanılmaktadır[594].

---

579 Bakhtadze, 2013: 70, (Kat No:68).
580 Polat, 2020: 146.
581 Yılmaz, 2016: 219, (Kat. No:178)
582 Baş ve Yılmaz, 2022: 130. (Levha 2: 6-7-8)
583 Bakhtadze, 2013: 64, (Kat No: 62).
584 Yılmaz, 2016: 293-294
585 Yılmaz, 2016b: 275.
586 Karamağaralı, 1982: 401.
587 Meydan, 2020: (Kat No:119-120-121).
588 Aykaç, 2017: 131, (Kat No:184, 185,186).
589 Ölçer, 2020: 157-158.
590 Çeken, 2005: 77, (Kat No:19-20), Polat, 2020:85 (64).
591 Duruk, 2019:112, (Kat No:98)
592 Özdeniz, 2019: 29, (2).
593 Watson, 1987: 167.
594 Karamağaralı ve Yazar, 2007: 124-125.

3.4. BEZEME TEKNİKLERİ

3.4.1. İnce Kazıma (Sgraffito) Tekniği

Seramik sanatında kazıma dekoru olarak bilinmektedir. Bilinen en erken seramik süsleme yöntemlerinden biri olan ve astar kazıma olarak da bilinen ince kazıma (sgraffito), astar kazımanın biraz daha geliştirilmiş uygulamasıdır[595]. Teknik olarak şekil verilip kurutulan seramik bünye üzerine zeminden farklı ve genellikle zıt renkli astar sürülmektedir. Yüzeydeki astar tabakası henüz deri sertliğinde iken sivri uçlu bir aletle kontrollü bir şekilde kazınarak alttaki bünyenin bir motif veya motif fonu şeklinde ortaya çıkarılmasından oluşmaktadır[596]. Kazıma aletin ucunun genişliği, çizgilerin kalınlığını belirlemektedir[597]. İki renkten oluşan bu monokrom süsleme yöntemi birbirine zıt iki tonun karşılaştırılmasından oluşmaktadır. Orta Çağ seramiklerinde kırmızı hamurlu ve beyaz astarlı seramiklerde yoğun olarak uygulanan bir tekniktir[598]. Kazıma işlemlerinde mil, tarak[599], çokgen yıldız şeklindeki uçlara sahip aletlerin kullanılmasıyla farklı desenler oluşturulabilmektedir[600]. Bezemenin üzeri farklı renkli sırlarla kaplandığı gibi şeffaf renksiz sırlarla da kaplanabilmektedir.

İnce kazıma tekniğinin ilk erken örneklerinin M.S. 4.-5. yüzyılda Mısır'ın Hıristiyan Kopt ustaları tarafından kullanıldığı tahmin edilmektedir[601]**.** M.S. 7.-9. yüzyılda Çin'de Tang hanedanlığı döneminde görülmektedir. Tang hanedanlığının ürettiği üç farklı renkteki kazıma (sgraffito) teknikli seramikleri Çin'den ticaret yoluyla Türkistan, Doğu İran, Mezopotamya ve Mısır'a kadar yayılmıştır[602]. Tang seramikleri ve bunların yerel taklitleri Doğu İran'da Samarra, Semerkant ve Nişapur, Susa, Kish, Rey, Bamyan gibi birbirinden uzak bölgelerde 9. yüzyıldan 12. yüzyıla kadar halifeliğin hâkim olduğu topraklarda görülmüştür[603]. Mısır ve Suriye'de üretilen kazıma teknikli seramikler İran seramiklerini yansıtmaktadır[604]. İslam sanatında geniş bir coğrafyaya yayılmış olan kazıma teknikli seramiklerin Müslüman ustalar tarafından geliştirilerek yoğun bir şekilde kullanıldığını göstermektedir[605]. Anadolu'da Orta Çağ boyunca kullanılan kazıma tekniği Selçuklu, Bizans, Ermeni, Gürcü, Haçlı yerleşim yerlerinde yaygın olarak kullanılmıştır. Bu nedenle sgraffito seramikleri bölgelendirmek ve tarihlendirmek

---

595 Avşar, 2014: 32.
596 Çizer, 2024: 234; Avşar, 2014: 32; Bilici, 2006: 516; Lane 1947: 16; Öney, 2007: 387.
597 Çizer, 2024: 234; Jacqui, 2005: 39.
598 Avşar, 2014: 32.
599 Jacqui, 2005: 40.
600 Avşar, 2017: 62.
601 Morgan, 1994: 119-123.
602 Lane, 1947; 12.
603 Lane, 1947:12.
604 Watson, 2004: 7.
605 Grube, 1976: 85.

oldukça zordur. Bu teknikte seramiklerde bezemede yer verilen figürler ve desenin üslubundan hareketle bir kimlik kazandırma ve tarihlendirme yapılabilmektedir[606].

Ani sırlı seramikleri arasında en yoğun grubu ince kazıma (sgraffito) tekniğindeki eserler oluşturmaktadır. Kars Müzesi'nde sergilenen daha önceki kazı dönemlerine ait eserler arasında da yine en yoğun grubu kazıma tekniğindeki eserler oluşturmaktadır. 2019-2023 yılları arasında yapılan kazı çalışmalarında da tam ve kırık parçalar halinde çok sayıda eser elde edilmiştir.

Bu teknikte genellikle kırmızı, kahverengi ve sarı tonlarında hamur rengi kullanılmıştır. Çalışmada yer alan pembe hamurlu dip parçası (Kat. No:80) bu grubun farklı örneğini oluşturmakta ve bu eserin ithal olduğu düşünülmektedir. Eserlerin geneline bakıldığında aynı kalite ve renkte sırın kullanıldığı anlaşılmaktadır. Kazıma tekniği açık formlu kap türlerinde genellikle iç yüzeye, kapalı kaplarda ise dış yüzeye uygulanmaktadır. Çalışmaya dahil edilen eserlerde de kâse ve tabak gibi açık formlu eserlerin iç yüzeyine kapalı kap türüne ait sadece iki parçanın ise dış yüzeyine işlenmiştir. (Kat. No: 106, 107). Bu teknikle bezenmiş olan kapak örneğinde de dış yüzeye bezeme yapılmıştır (Kat. No:105).

Çalışmada ince kazıma (sgraffito) ve astar boyama (slip) tekniğinin birlikte uygulandığı kâse ağız parçası tek örnek olarak karşımıza çıkmaktadır (Kat. No:193).

Ani sırlı seramiklerinin yoğun bir grubunu oluşturan ince kazıma (sgraffito) teknikli seramiklerin daha önceki kazı dönemlerinde de ortaya çıkarılmış örnekleri bulunmaktadır. Bugün Kars Müzesi'nde sergilenen bu örnekler malzeme, tür, form ve bezeme bakımından benzer özelliklere sahiptir. Bu eserler de çalışmadaki eserler ile aynı bölgelerden çıkarılmış olup önceki örneklerin devamı niteliğindedir.

606 Öney, 2007: 387.

Fotoğraf 3 45. 1965 Yılı Ani Kazılarından Çıkarılmış Kars Müzesi'nde Sergilenen İnce Kazıma (Sgraffito) Seramikler (Gonca Papuccu)

Bu eserlerin yakın benzer örneklerine bir dönem şehirde yaşamış olan Gürcü ve Bizans seramiklerinde rastlanılmaktadır[607]. Ayrıca günümüzde Ermenistan sınırları içerisinde bulunan Divin bölgesi sırlı seramikleriyle de benzerlik göstermektedir.

Anadolu'da, son dönemde yapılan kazılar ve tesadüfi buluntular Anadolu Selçuklu seramiğinin zengin çeşitlilikte olduğunu göstermektedir[608]. Akşehir, Ahlat, Kubadabad, Samsat, Antakya, Alanya, Bitlis, Harran, Hasankeyf, Al Mina gibi Orta Çağ'ın önemli kentlerinde ele geçen kazıma (sgraffito) teknikli seramikler Ani örnekleriyle benzerdir[609]. Gevale Kalesi[610], Divriği Kale Kazısı, Bayburt, Şavşat[611] Kalesi'nde yapılan kazı çalışmaları sırasında ortaya çıkarılan sırlı seramikler ve Erzurum, Adıyaman[612], Alanya, Kars, Erzincan, Konya Karatay (Çini Eserler) Müzesi gibi Türkiye'nin farklı müzelerinde sergilenen kazıma tekniğindeki eserler de Ani örnekleri ile benzerdir.

İslam seramik sanatının en yaygın süsleme tekniklerinden olan kazıma tekniğindeki sırlı seramiklere Anadolu dışında Irak, İran, Suriye ve Mısır'da rastlanılmaktadır[613]. İran, örnekleri Anadolu sgraffito seramikleri ile benzer özelliklere sahiptir. Fakat Urmiye Müzesi örnekleriyle yapılan karşılaştırma sonucunda Anadolu örneklerinin İran seramiklerine oranla daha zengin uygulamalarla üretildiği belirtilmiştir[614]. İran'ın Sircan bölgesinde de kırmızı hamurlu ve tek

607 Bilici, 2006: 517.
608 Öney, 1983:86.
609 Arık, 2000:165; Öney, 1983:86; Gök Gürhan, 2007b: 66; 2007a: 166; Bilici, 2006: 517; Çeken, 2005: 308-2007:116; Bulut, 2007:182; Özkul Fındık, 2008: 74; Karamağaralı, 2007: 143.
610 Özdeniz, 2019: 252.
611 Yılmaz vd. 2022: 430.
612 Duruk, 2021: 120.
613 Bilici, 2006: 519.
614 Yılmaz, 2016: 352.

renk sırla kaplı örneklere rastlanılmıştır[615]. Suriye'nin Rakka[616] ve Tell Minis kazıma sırlı seramikleri de sır rengi ve kap türü açısından benzer örnekler arasındadır [617]. Azerbaycan[618] ve Altın Orda[619] kazıma seramikleriyle de kap türü, sır rengi, kalitesi ve bezeme özellikleri açısından benzerlik göstermektedir.

Fotoğraf 3 46. İnce Kazıma Tekniğinde Kâse Örnekleri

a) Van Müzesi (Baş ve Yılmaz, 2022: 131). b) Akşehir Taş Medrese (Gök Gürhan 2007:151).

3.4.2. Geniş Kazıma (Champlevê) Tekniği

İnce kazıma (sgraffito) tekniğinin bir alt grubunu oluşturan bu teknik, daha kalın astarla kaplanmış deri sertliğindeki seramik parça üzerine, kazıma yöntemi ile yapılmış dekor anlamına gelmektedir. Bu teknikte kazıma dekorundan farklı olarak konturlar değil konturların sınırladığı alanlar ince ve geniş uçlu keskin bir aletle kazınıp desen oluşturacak şekilde boşaltılmaktadır. Kazıma sonucunda çizgisel motifler yerine indirilmiş alanlardan oluşan lekesel bezemeler ortaya çıkmaktadır[620]. Sırlama sonucunda kazınan kısımlar ve astarlı yüzeylerdeki koyu sır ile kontrast renkler oluşturulmaktadır[621].

Bu tekniğin en erken tarihli örneklerine 10. yüzyılda yakın Doğu'da rastlanmaktadır[622]. Kuzeybatı İran'ın Mezandaran denilen dağlık bölgelerinde ele geçirilmiştir. Bu bölgede yer alan Zencan, Hamedan, Yasukent Garrus, Aghkent ve Rey şehrinde ele geçirilmiştir[623]. Emaye

615 Morgan ve Leatherby, 1987: 73.
616 Grube, 1948: 42-78.
617 Porter ve Watson, 1987: 185.
618 Dostiyev, 2017: 658-661; Najafov, 2024: 118.
619 Maslovskiy, 2017: 477-482.
620 Çizer, 2024: 256; Bilici 2006: 315, Pala 2018: 355.
621 Bilici 2006: 315; Pala 2018: 355.
622 Çizer, 2024: 256.
623 Bilici, 2006: 519; Lane, 1947: 25; Avşar ve Avşar, 2014: 119.

ile kalıplanmış metal kaplarda da aynı isim ve yönteme rastlanıldığı[624] için bu tekniğin de Sasani ve post-Sasani metal geleneğinden ilham alınarak geliştirildiği tahmin edilmektedir[625].

Ani kazılarında geniş kazıma tekniğindeki sırlı seramiklere yoğun olarak rastlanılmaktadır. Çalışmada çok sayıda örneğine yer verilen bu seramikler kendi içerisinde iki farklı gruba ayrılmaktadır. Sık dokulu, açık kırmızı renkli hamuruyla, şeffaf açık sarı renkli sır ile yeşil boyanın birlikte uygulandığı, bezemede ağırlıklı olarak palmet ve rumi motiflerinin birlikte veya tek kullanıldığı seramikler birinci grubu oluşturmaktadır (Kat. No.110, 116, 118, 119, 123, 126, 127, 128, 129, 130, 132). Bu eserler arasında sırın rengi ve kalitesi bakımından benzer olan iki ağız parçası kompozisyon açısından farklılık arz etmektedir. Ayrıca akıtma ve geniş kazıma tekniğinin birlikte uygulandığı örnekler olması bakımından da Anadolu'da ve İslam sanatında nadir görülen örneklerdendir (Kat. No: 124, 116).

Diğer bir grubu ise yine sık dokulu, kırmızı hamur renkli, tek renk koyu yeşil sırla kaplı, palmet ve rumi motifinin yanı sıra farklı bitkisel ve geometrik motiflerden oluşan bezemenin tüm yüzeye uygulandığı örneklerden oluşmaktadır (Kat. No: 114, 115, 117, 120, 121, 133, 134, 135, 136, 137). Bu örneklere Anadolu'da ve İslam sanatında yaygın olarak rastlanılmaktadır.

Her iki grupta yer almayan farklı örnekler de mevcuttur. Bu örneklerden iç yüzeyi şeffaf sarı ve yeşil, dış yüzeyi yeşil sırla kaplı, ağız parçası (Kat. No: 122) ile kazıma ve geniş kazıma tekniğinin birlikte uygulandığı gövde parçası (Kat. No:138) kompozisyon açısından da farklılık arz etmektedir. Daha koyu hamur rengine sahip koyu hardal sarısı sırla kaplı ve geometrik bezemeli olan eser tek bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır (Kat. No:111).

Ani sırlı seramikleri ile benzer özelliklere Divin sırlı seramiklerinde rastlanılmaktadır. Fakat Divin örnekleri genellikle Ani'de çok az örneğine rastlanılan şeffaf sarı sırla kaplanmış eserlerden oluşmaktadır[626]. Gürcü seramiklerinde de benzer örnekleri vardır. Fakat Ani'deki kadar zengin çeşitliliğe sahip değillerdir. Bizans'ın geniş kazıma tekniğindeki örneklerinde kompozisyon eserin iç yüzeyin tamamını kaplamakta veya eş merkezli bir bordürle merkezi bir motif oluşturulmaktadır. Bezemede edebi ve mitolojik sahnelere de yer verilmektedir[627]. Batı Karadeniz kıyıları ile Kıbrıs ve Korint, kazılarından çıkarılmış olan insan ve hayvan figürünün işlendiği seramikler Ani örneklerinden kompozisyon, sır rengi ve kalitesi bakımından farklılık arz etmektedir[628]. Bu farklı kapların benzer stildeki örnekleri Bizans kültür çevresinde

---

624 Çizer, 2024: 256.
625 Bilici, 2006: 519; Lane, 1947:25; Avşar ve Avşar, 2014: 119.
626 Babajanyan, 2019: 275.
627 Dark, 2001: 134; Katsara, 2019:303.
628 Dark, 2001: 93-94.

Yunanistan'da Corinth, Sparta, güney Rusya'da Chersonese, Kıbrıs'ta Paphos ve Ege açıklarındaki bazı batıklarda da ele geçmiştir (Bilici 2006: 517).

Anadolu'da Samsat'ın yeşil sırla kaplı, palmet ve rumi motifleriyle bezenmiş geniş kazıma tekniğindeki seramikleri Ani örnekleri ile benzerdir[629]. Ancak Hasankeyf örnekleri daha çok derin kazıma şeklinde olup Ani'deki örneklerden farklıdır[630]. Ahlat'ın iç yüzeyin tamamını kaplayan bitkisel bezemeli ve sarı renkli sırla kaplı örneği Ani örneklerinden farklıdır.

Ani'nin üzeri yeşil renkli sırla kaplı rumi ve palmet motifli seramiklerinin benzer örneklerine İran'ın Garrus seramiklerinde rastlanılmakta hatta aynı isimle anılmaktadır[631]. Kuzey İran'daki bu eserlerin iç yüzeyinde merkezde yer alan hayvan figürünün etrafına işlenmiş kıvrık dallar, palmet ve rumi motifleri Ani örnekleri ile benzerdir[632]. Ani'dekiler kırık parçalar halinde ele geçtiği için İran örneklerinde olduğu gibi merkezde hayvan figürlerinin olduğuna dair kesin bir şey söylemek zordur[633].

Ani'deki örneklerin de İslam sırlı seramikleriyle benzer üslup özelliklerine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu eserler yerel üretim olabilecekleri gibi İslam ülkelerinden de ithal edilmiş olabilirler. Geniş kazıma tekniği ile kalıp kabartma tekniğinin birlikte uygulandığı Azerbaycan'ın Ören Kale seramikleri ise bu grubun farklı örneklerini oluşturmaktadır.

Fotoğraf 3 47. Geniş Kazıma Tekniğinde Kâse Örnekleri

a) Kopenhagen David Collection (12. yüzyıl), (Curatola, 2006:21).

b) Adıyaman Müzesi (Duruk, 2021:143)

629 Öney, 1982:77; Polat, 2020: 41.
630 Çeken, 2005: 315-317.
631 Avşar ve Avşar: 61.
632 Lane, 1973:26, Bilici, 1998: 234.
633 Bilici, 1998: 234.

3.4.3. Boyalı Kazıma Tekniği

Seramik sanatında yoğun olarak kullanılan boyalı kazıma tekniği uygulanış biçimi bakımından ince kazıma (sgraffito) tekniğiyle benzerdir. Bu teknikte farklı olarak kabın iç yüzeyine kazınan motifler genellikle yeşil, sarı veya kahverengi renklerle dışa taşıntı yapmadan boyanarak üzeri şeffaf renksiz sırla kaplanmaktadır. Bu teknikte genellikle kırmızı ve kahverengi tonlarındaki hamur rengi kullanılmıştır. Bu teknik aynı zamanda sır akıtma tekniğiyle birlikte de uygulanmaktadır[634]. Boyalı kazıma tekniğinin kaynağı da Çin'de aranmış ve esin kaynağının Tang dönemi Sancai seramikleri olduğu ileri sürülmüştür. Bu eserlerin benzer örneklerine Afganistan, Irak, Mısır'da Fustat, Doğu İran'da Samarra, Nişapur ve Semerkant gibi birbirinden uzak bölgelerde rastlanılmıştır[635]. İslam ustaları ince kazıma (sgraffito) tekniğinin farklı uygulamalarını geliştirmiş kazıma tekniği ve akıtma tekniğini birleştirerek İslam sanatına özgü kazımalı akıtmalı tekniği ortaya çıkarmışlardır[636].

Ani sırlı seramikleri içerisinde boyalı kazıma tekniğinde çok sayıda örneğe rastlanılmaktadır. Bu eserler boyalı kazıma ve bu tekniğin yoğun olarak kullanıldığı sır akıtma tekniğindeki örneklerden oluşmaktadır.

Eserin iç yüzeyine çizilen motifin sınırlarının boyandığı örnekler genellikle hayvan figürleri, bitkisel ve geometrik motiflerle bezenmiştir. Bu teknikte genellikle hayvan figürleri kabın iç yüzeyini kaplayacak şekilde tasarlanmıştır. Sağlam veya sağlama yakın olan eserlerde tam bir tanımlama yapılabilmektedir. Ancak Ani sırlı seramiklerinin bu gruptaki eserleri genellikle kırık ağız, dip ve gövde parçalarından oluştuğu için kompozisyonu oluşturan hayvan figürlerinin sadece belirli kısımları tespit edilebilmektedir. Geometrik ve bitkisel bezemeli eserlerde motif ve kompozisyon daha net anlaşılabilmektedir. Çalışmaya dahil edilen eserler arasında boyalı kazıma tekniğinde hayvan figürlü beş örnek bulunmaktadır (Kat. No: 144, 146, 159, 160, 161). Bu teknikte geometrik bezemeli örneklerin daha fazla olduğu görülmektedir (Kat. No: 142, 143, 145, 146,147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 157). Bitkisel bezemenin uygulandığı örneklerin sayısı da oldukça azdır (Kat. No: 156). Yürek motifinin işlendiği gövde parçası farklı bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır (Kat. No: 162). Ancak hem hayvan figürlü hem de geometrik ve bitkisel bezemeli örneklerde krem renkli astar üzerine sarı, yeşil, kahverengi renk tonlarındaki boyalar kullanılmıştır.

Bu teknikte sır akıtma yönteminin uygulandığı parçalarda ise merkez genellikle boş bırakılmış gövde dikey ve yatay şeritlerle bölümlere ayrılarak açık yay dizisi motifi işlenmiştir.

---

634 Avşar ve Avşar, 2013: 3; Bilici, 2006: 516; Özkul Fındık, 2008: 45; Yılmaz, 2016: 352, Orhan, 2022: 29.
635 Lane, 1973:12, Wilkinson, 1973: 54.
636 Avşar ve Avşar: 2014: 22.

Bu teknikte ağız kenarından akıtılan farklı renklerdeki boyalar merkezde kalın bir katman oluşturmaktadır (Kat. No: 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173). Gövdede kazıma tekniğinde yapılmış bezemenin üzerine mavi ve mor renkli boyalarla beneklerin işlendiği veya boyanın yayıldığı parçalar ise bu grubun farklı örneklerini oluşturmaktadır (Kat. No: 139, 140, 139).

Bazı örneklerin de dik olarak pişirilmesi sırların dibe doğru akmasına sebep olmuş ve renkler birbirine karışmıştır. Sırların aşağıya doğru akması dipte de kalın bir tabakanın oluşmasına sebep olmuştur (Kat. No:164, 167, 169).

Desenin boyanması ve boyanın akıtılmasıyla oluşturulan bu teknikteki eserler şeffaf renksiz, şeffaf açık sarı ve şeffaf açık yeşil renkli sırla kaplanmıştır. Bu gruptaki eserler kırmızı ve tonlarındaki hamur rengi ile boyaların rengi ve kalitesi bakımından bir bütünlük arz etmektedir. Mavi ve mor renkli boyalarla hareketlendirilmiş üzerinin şeffaf renksiz sırla kaplandığı örnekler farklılık arz etmektedir. Nitekim Ani sırlı seramiklerinde boyalı kazıma tekniğinin üç farklı uygulamasına ait örneklerin bir arada görülmesi önem arz etmektedir.

Boyalı kazıma tekniğindeki seramiklerin benzer örnekleri daha önceki dönem Ani kazılarında da çıkarılmıştır. Günümüzde Kars Müzesi'nde sergilenen bu eserler de kırık parçalar halinde ele geçirilmiş ve birleştirilmiş kâselerden oluşmaktadır.

Fotoğraf 3 48. 1965 yılı Ani Kazılarından Çıkarılmış ve Kars Müzesi'nde Sergilenen Kâse (Kars Müzesi) (Gonca PAPUCCU)

Bu teknikteki benzer örneklere Gürcü, Bizans ve Divin seramiklerinde rastlanılmaktadır. Özellikle Divin bölgesindeki boyalı kazıma tekniğindeki örnekler Ani'dekiler ile yakın benzerlik göstermektedir. Bu eserlerin aynı ekolün ürünleri olduğu

düşünülmektedir. Kuş, yılan, aslan ve insan figürlü bu eserlerin Ani'de 1907 yılında yapılan saray kazılarında ve 1912 yılında konut kazıları sırasında bulunduğu ve günümüzde Ermenistan'da bir müzede sergilendiği bilinmektedir. Bu eserlerden bazılarının Bizans bazılarının ise 11-13. yüzyıl Asya, Kuzey Afrika, Semerkant, Nişapur, Fustat, Kahire ve Samarra örnekleriyle benzerlik gösterdiği belirtilmiştir[637]. Nitekim boyalı kazıma tekniğindeki insan figürlü kâsenin[638] bir benzeri Nikolaii Marr'ın Ebu'l Manuçehr Camii'yi müze depo olarak kullandığı döneme ait bir fotoğrafta tespit edilebilmektedir (Fotoğraf 1 25).

Gürcü dönemi boyalı kazıma teknikli seramiklerinde hayvan ve insan figürlü, geometrik ve bitkisel bezemeli örneklere rastlanılırken boyanın akıtıldığı örneklere pek fazla rastlanılmamaktadır[639]. Gürcistan'da 12.-14. yüzyıllara tarihlendirilen İkalto, Dmanisi, Rustavi ve diğer kentlerdeki kırmızı hamurlu, hayvan figürlü ve bitkisel bezemeli boyalı kazıma tekniğindeki seramikler Ani örnekleriyle benzer özelliklere sahiptir[640]. Bizans'ın boyalı kazıma tekniğindeki seramikleri de Ani örnekleri ile benzerlik göstermektedir.[641].

Fotoğraf 3 49. Boyalı Kazıma Tekniğinde Kâse Gürcistan Tiflis Kazısı Buluntusu (13. yüzyıl). (Bakhtadze, 2013:85)

637 Stepanyan ve Chakmakchyan. 1971:55.
638 Babajanyan, 2019: 274.
639 Bakhtadze, 2013:77-94.
640 Erlashova, 1975:26.
641 Papanikola- Bakirtsiz, 1992:41-65; Dark, 2001:135.

Altın Orda'nın 13.-14. yüzyıla tarihlendirilen kazıma seramikleri de kap türü, sır rengi, kalitesi ve bezeme özellikleri açısından benzer örnekler arasındadır[642]. Bu seramikler kazıma tekniğinin geç dönemdeki gelişiminin devam ettiğini göstermektedir. Azerbaycan boyalı kazıma tekniğindeki seramiklerde de benzer örneklerine rastlanılmaktadır[643]. İran'da Büyük Selçuklu dönemine ait boyalı kazıma tekniğindeki seramiklerde bitkisel bezemeli zemin üzerinde hayvan figürlerinin etrafına yerleştirilen çin temani motifleri Ani örnekleri ile benzerdir[644].

Boyalı kazıma tekniği Anadolu'da da yaygın olarak kullanılan bir tekniktir. Hasankeyf kazılarında ele geçen buluntular arasında en yoğun grubu oluşturmaktadır. Hasankeyf seramiklerinde kapların dış yüzeye uygulandığı örneklere rastlanılmaktadır. Bezemede genellikle bitkisel ve geometrik bezemenin hâkim olduğu ve hayvan ve insan figürüne yer verilmediği görülmektedir[645]. Samsat örneklerinde hayvan figürlü, bitkisel ve geometrik bezemeli örneklere rastlanılmaktadır[646]. Yine Samsat seramiklerinde de tekniğin dış yüzeye uygulandığı kapalı kap örnekleri mevcuttur[647]. Ahlat'ta, Ani'dekilerden farklı olarak çok sayıda insan figürlü örneğe rastlanılmaktadır. Bu insan figürleri Türk ve Moğol yüz tipi olarak da bilinen yuvarlak ve dolgun yüzlü, kavisli ince kaşlı, çekik kuyruklu gözlü, küçük ağızlı ve yana bakar vaziyette tasvir edilmiştir[648]. Anadolu'da Konya, Kubadabad, Alanya ve Akşehir'de de boyalı ve akıtmalı benzer örneklere rastlanılmaktadır[649].

Erzincan Müzesi'nde boyalı kazıma tekniğindeki kaseler Ani örnekleri ile benzer özelliklere sahiptir. Ancak bu örnekler genellikle bitkisel ve geometrik bezemelidir. Hayvan ve insan figürlü örneklerine pek fazla rastlanılmamaktadır[650]. Van Müzesi, sırlı seramiklerinde de tekniğin dış yüzeye uygulandığı eserler bulunmaktadır[651]. Divriği Kalesi sırlı seramiklerinin yoğun bir grubunu oluşturan boyalı kazıma tekniğindeki seramikler de yine Ani örnekleriyle benzer özelliklere sahiptir[652]. Misis'te St. Symeon Haçlı seramiği olarak adlandırılan boyalı kazıma teknikli seramiklerde bağdaş kurarak oturan insan figürlü seramiklere Ani örneklerinde rastlanmamaktadır. Ancak kullanılan hamur ve sır rengi bakımından benzerdir[653].

---

642 Maslovskiy: 2017: 475.
643 Dostiyev, 2017: 666.
644 Watson, 1973: 49.
645 Özkul Fındık, 2008:45-73.
646 Polat, 2020:123-140; Duruk, 2021: 121-150.
647 Bulut, 2007:182-183; Duruk, 2021: 150.
648 Karamağaralı,2007: 147.
649 Çeken, 2007:117; Gök Gürhan, 2007: 166; Bilici, 2006:
650 Polat, 2019: 831.
651 Baş ve Yılmaz, 2022:121.
652 Orhan, 2022:195.
653 Özkul Fındık, 2021:

Fotoğraf 3 50. Anadolu'dan Boyalı Kazıma Tekniğindeki Örnekler

a) Erzurum Etnografya Müzesi (13. yüzyıl) b) Ahlat Kazısı Buluntusu (Karamağaralı, 2007:148)

Anadolu dışında boyalı kazıma tekniğindeki seramiklere İran'da; Nişapur[654], Rey, Gürgan ve Ağkent kaplarında rastlanılmaktadır[655]. Nişapur'un kazımalı akıtmalı seramiklerinde farklı olarak tekniğin dış yüzeye uygulandığı örnekler de bulunmaktadır[656]. Ani örnekleri İran'ın boyalı kazıma teknikli seramikleri ve Orta Asya üslubunu yansıtmaktadır[657].

Fotoğraf 3 51. Boyalı Kazıma Tekniğinde Kâse İran Urmiye Müzesi (Yılmaz, 2016:104)

Eyyubi dönemi kazımalı akıtmalı seramikler sırın rengi ve uygulanış biçimi bakımından Ani örnekleriyle benzerdir. Eyyubi eserlerinde de kuş figürlü örneklere rastlanmaktadır[658]. Afganistan'ın boyalı kazıma tekniğindeki seramikleri de sırın akıtılış şekli bakımından Ani

654 Avşar ve Avşar, 2014: 64.
655 Grube, 1976:111-112; Avşar ve Avşar, 2014: 64.
656 Wilkinson, 1973: 79-85.
657 Grube, 1976:111-112.
658 Watson, 1987:139; Avşar ve Avşar, 2014: 64.

örnekleri ile benzerlik göstermektedir[659]. Boyalı kazıma tekniği Memluklüler döneminde Mısır ve Suriye'de de devam ettirilmiştir. Memluklü dönemi eserlerinin metal işçiliğinden esinlenildiği belirtilmiştir[660].

Ani boyalı kazıma teknikli seramikleri Azerbaycan[661] seramiklerinde bitkisel kompozisyon içerisine kuş figürlerinin yerleştirildiği örnekler çoğunluğu oluşturmaktadır. Bu eserler arasında insan figürleri ve av sahnesinin işlendiği eserler farklılık arz etmektedir. Ancak geometrik bezemeli örneklere pek fazla rastlanılmamaktadır[662]. Ani'nin boyalı kazıma tekniğinde sarı, kahverengi, yeşil tonlarının kullanıldığı örneklere Anadolu ve Anadolu dışında çok fazla rastlanılmaktadır. Ancak şeffaf sırla kaplı, mavi ve mor renklerle boyalı parçaları nadir görülen eserler arasında olup pek fazla örneği bulunmamaktadır.

3.4.4. Akıtma Tekniği

Seramik yüzeyinin değişik renklerde astar ile kaplandıktan sonra nemli seramik yüzeye yan-yana, üst üste veya eğimli yüzeyden aşağıya doğru akıtılarak dekorlama yapılmaktadır. Farklı renkteki boyaların birbirine karışması ile yüzeyde ebru benzeri desenler oluşur[663]. Akıtma tekniği ağırlıklı olarak kazıma tekniği ve alt tipleriyle birlikte uygulandığı gibi kabartma tekniğiyle de uygulanabilmektedir. Genellikle iki veya üç rengin birlikte kullanıldığı bu teknikte tek rengin kullanıldığı örnekler de mevcuttur. Genellikle sarı, yeşil, mor ve kahverengi tonları kullanılmaktadır.

Akıtma tekniğinin ilk olarak Çin seramiklerinde uygulandığı ileri sürülmektedir. İslam sanatçılarının da bu tekniği Çin'in Sancai veya Tang dönemi seramiklerinden etkilenerek taklit ettikleri kabul edilmektedir. Ancak bazı bilim adamları bu eserlerin Çin örneklerinden farklı olduğunu düşünmektedir[664]. Çin örneklerinde genellikle süslemenin formun biçimsel özelliklerini dikkate alarak uyguladığını, ürünün görsel etkisi üzerinde hem form hem de süslemenin eşit ağırlıkta olduğunu belirtmektedir. İslam sanatı örneklerinde ise süslemenin biçimin önüne geçtiğini estetik ve teknik açıdan da daha yüksek nitelikli olduğunu vurgulamaktadır[665].

İslam ve Çin'de beyaz opak sırlı seramiklerde kobalt mavisi sırın kullanıldığı bilinmektedir. Ancak İslam sanatının akıtma boyalı ve kazımalı akıtmalı seramiklerinde kobalt

---

659 Avşar ve Avşar, 2014: 88.
660 Watson, 2004: 139.
661 Dostiyev, 2017: 658-661.
662 Bağırlı, 2022: 135-200.
663 Çizer, 2024: 15.
664 Avşar ve Avşar, 2014: 21, Fehervari, 1998: 13.
665 Grube, 1976: 86-88.

mavisi renge pek fazla rastlanılmamıştır. Bu farklılık İslam sanatçılarının üretimde kendi sanatsal yetkinliği ile üretim yaptıklarını göstermektedir. İslam sanatında ilk kez 9. yüzyılda ortaya çıkmış olan akıtmalı boyama tekniği farklı coğrafyalarda 14. yüzyıla kadar kesintisiz olarak üretilmiştir. Seramik sanatında bağımsız olarak uygulanan kazıma ve akıtma tekniğinin İslam ustaları tarafından birleştirilmesiyle İslam sanatına özgü kazımalı-akıtmalı tekniğin ortaya çıkmasını sağlamıştır[666].

İslam sanatındaki ilk örneklerine Maveraünnehir ve Horasan bölgesi ile Kufe, Bağdat ve Samarra[667]'da rastlanılmıştır. Bu örneklerin malzeme ve işçilik kalitesi farklılık arz etmekte Irak'taki örneklerin kalitesinin düşük olduğu belirtilmektedir. Nişapur'un akıtma tekniğindeki seramikleri ise bu grubun en kaliteli örnekleri sayılmaktadır. İslam seramiklerinde ağırlıklı olarak sarı ve tonları kullanılmıştır. Nişapur örnekleri dik, baş aşağı ve tek taraflı olmak üzere üç farklı şekilde pişirilmiştir. Dik olarak pişirilen kaselerin dibinde önemli miktarda sırın birikmesi sonucunda renkler birbirine karışmıştır[668].

Ani sırlı seramikleri arasında çok az sayıda akıtma teknikli seramik örneğine rastlanılmaktadır. Katalogda da akıtma tekniğinde sadece dört eser değerlendirilmiştir. Bu eserlerin tamamı kırık gövde parçalarından oluşmaktadır. Kırmızı ve tonlarındaki hamur rengine sahip bu eserlerin tamamında noktalı ve ışınsal düzenleme görülmektedir. Eserlerin iç yüzeyi sarı renkli sırla kaplı olup yeşil ve kahverengi renkli sırlar akıtılmıştır. Eserlerden sadece birinin dış yüzeyi astarla kaplı olup tamamı sırsız ve bezemesizdir (Kat. No: 177, 178, 175). Dip parçalarından birinde pişirimin dikey yapılmasıyla sırın aşağıya doğru aktığı anlaşılmakta ve dip kısmında sır birikintisinin oluştuğu anlaşılmaktadır (Kat. No: 176).

Ani'nin akıtma tekniğindeki seramiklerinin benzer örneklerine Gürcü ve Divin örneklerinde rastlanılmaktadır. Bu eserler hamur rengi, sır rengi ve sırın akıtılış şekli bakımından en yakın örnekleri sayılmaktadır. Bu yakın benzerlik Kafkasya'daki ortak ekole ait yerel üretim olduklarına işaret etmektedir[669]. Azerbaycan örneklerinde ağırlıklı olarak kahverengi ve yeşil boyalar kullanılmıştır. Üzeri şeffaf renksiz sırla kaplanmış olan bu eserler Ani seramiklerinden farklıdır[670]. Anadolu'da Samsat[671] ve Hasankeyf'te[672], benzer örneklerine rastlanılmıştır. İran'da Urmiye Müzesi'nde benzer örnekleri sergilenmektedir[673]. Nişapur'da

666 Avşar ve Avşar, 2014: 21.
667 Grube, 1976: 117.
668 Wilkinson, 1973: 54-55.
669 Babajanyan, 2019: 273-276; Bakhtadze, 2013: 37-39.
670 Dostıyev, 2017: 656.
671 Polat, 2020:175-178; Bulut, 2007: 197.
672 Çeken, 2005: 317-319.
673 Yılmaz, 2016: 119-122.

akıtma tekniğinde kandil örneklerine rastlanılmıştır[674]. Kuzey Afrika'da Tunus'a ait olduğu düşünülen akıtma tekniğinde yapılmış sarı ve yeşil renkli boyalarla bezenmiş bir eser bulunmaktadır[675].

Fotoğraf 3 52. Akıtma Tekniğindeki Kâse Örnekler

a) Gürcistan Tiflis Kazısı (13. yüzyıl). (Bakhtadze, 2013:37)

b) Azerbaycan Şemkir Seramiği (12.-13. Yüzyıl) (Dostıyev, 2017: 643)

Fotoğraf 3 53. Adıyaman Müzesi Akıtma Tekniğindeki Seramik Parçaları (Duruk, 2021:114-115)

[674] Fehervari, 1998: 13.
[675] Fehervari, 1998: 24.

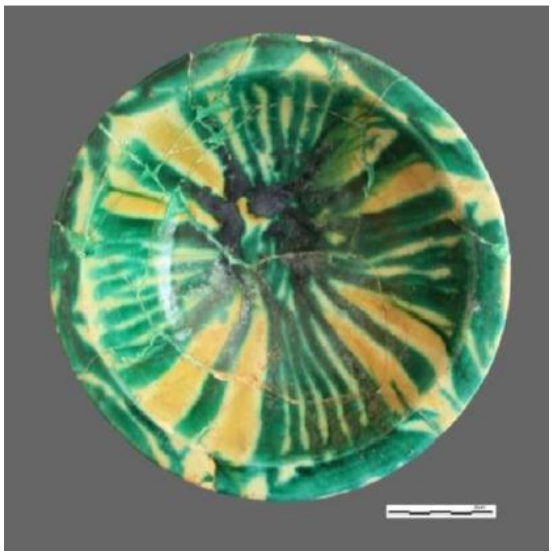

Fotoğraf 3 54. Urmiye Müzesi (Yılmaz, 2016: 121)

3.4.5. Astar Boyama (Slip) Tekniği

Sırlı seramik bezeme tekniklerinden olan ve astar boyama tekniği olarak da bilinen slip tekniği uygulanış açısı bakımından diğerlerinden farklıdır. Bu teknikte şekil verilip kurutulmuş olan seramik yüzeye koyu macun kıvamında farklı renklerdeki astarın sürülmesi ile desen oluşturulmaktadır[676]. Bu teknikte koyu renkli yüzeye doğal killerden veya reçete ile hazırlanmış ince taneli ve sıvı hamur kıvamındaki astar ile bezeme yapılmaktadır[677]. Astar kuruduktan sonra eserin yüzeyi renkli veya şeffaf sır ile kaplanarak tekrar fırınlanmaktadır. Astarlı bezeme yüzeyde hafif bir kabartma oluşturmaktadır. Kazıma tekniğinde yüzeyi tamamen kaplayan astarın kazılmasıyla oluşturulan bezeme, bu teknikte astarın kendisi ile oluşturulmaktadır. Sır, astar sürülen yerlerde açık, astarsız olan hamurun üzerine denk gelen yerlerde ise daha koyu renk tonlarını almaktadır[678]. Astar bu teknikte kapatıcı veya bezemenin işlendiği bir tabaka değil bezemeyi oluşturan ana unsurdur.

Seramiğin yüzeyine astar ile bezemenin yapıldığı ilk örneklere M.Ö. 2. binyılın başlarında Eski Mısır'da rastlanılmaktadır[679]. İslam sanatında ise 9. yüzyıldan itibaren kullanıldığı bilinmektedir[680]. İslam seramik sanatına astar boyama (slip) tekniğini Abbasiler kazandırmıştır[681].

Samani çömlekçiliği olarak da bilinen astar boyama (slip) tekniği 9-10. yüzyıllarda Semerkant, Nişapur ve Buhara'da da uygulanmıştır. Astar boyama tekniğindeki seramiklerin

---

676 Bilici, 2006: 520; Öney, 2007: 388.
677 Çizer, 2024:30.
678 Yılmaz, 2020: 38.
679 Özkul Fındık, 2001: 30; Yılmaz, 2020: 38.
680 Bilici, 2006: 520.
681 Hillenbrand, 57-58; Yılmaz, 2016: 16.

en zengin buluntularına Taşkent yakınlarındaki Nogai Kurgan'ında ve Semerkant yakınlarındaki Afrasiyab'da rastlanılmıştır. Kazılar sırasında fırın atıklarının bulunması buranın üretimin merkezi olduğunu düşündürmüştür[682]. 10-11. yüzyıllarda ise Merv, Kirman ve Gürgan gibi İran'ın önemli merkezlerinde üretilmiştir. Nişapur'da astar boyama tekniğinin çok çeşitli örneklerine rastlanılmaktadır[683]. Antik Bust ve Leşker-i Bazaar kazılarında ortaya çıkarılan sıraltı tekniğindeki seramikler 11.-12. yüzyılda burada üretimin olduğunu göstermektedir[684].

Ani sırlı seramikleri arasında astar boyama (slip) tekniği en çok örneğine rastlanılan tekniklerden birisidir. Kazılardan sağlama yakın çıkan eserler astar boyama (slip) tekniğindeki kâselerden oluşmaktadır. Daha önceki kazılar sırasında bulunan ve günümüzde Kars Müzesi'nde sergilenen astar boyama (slip) tekniğindeki kâse örnekleri Anadolu'daki önemli örnekleri arasındadır. Çalışmaya dahil edilen eserler ile benzer üslup özelliklerine sahiplerdir.

Çalışmada astar boyama (slip) tekniğinde çok sayıda eser bulunmaktadır. Bu eserler ağız, dip ve gövde parçasından oluşmaktadır. Çalışmada yer alan ve parçaları birleştirilmiş olan iki kâse örneği bulunmaktadır (Kat. No:179, 180). Teknik genellikle eserlerin iç yüzeyine uygulanmıştır. Sadece bir testi ağız parçası ile (Kat. No: 223), türü tespit edilemeyen biblo ve ibrik olduğu düşünülen iki gövde parçasının (Kat. No: 225, 226) dış yüzeyine uygulanmıştır. Bir ağız, bir dip ve bir de gövde parçasının hem iç hem de dış yüzeyine (Kat. No:194, 205, 221), bir ağız parçasının ise dış yüzeyine kazıma tekniği ile birlikte (Kat. No:193) uygulanmıştır. Bu eserlerde genellikle kırmızı ve kahverengi tonlarındaki hamur kullanılmıştır. Dekoratif amaçlı kullanılan astar ise krem ve beyaz tonlarındadır. Astar boyama (slip) tekniğinde genellikle akışkan kıvamdaki astarın akıtılması ile oluşan soyut motifler, ışınsal şeritler ve "S" kıvrımlarından oluşan bezeme hakimdir. Bezeme, ağırlıklı olarak kalın hatlı şeritlerle merkezde oluşturulan çokgen veya dairesel motifler etrafında tasarlanmıştır. Farklı olarak bu bölgede astar boyama (slip) tekniğindeki örneklerde yoğun olarak görülen yürek motifleri de kullanılmıştır. İç yüzeye birbirine bakar vaziyette yerleştirilmiş yürek motifleriyle bir kompozisyon oluşturulmuştur (Kat. No: 181, 206, 207, 214, 216). Bu teknikte ağırlıklı olarak yeşil ve turkuaz renkli sır kullanılmıştır. Ancak mor (Kat. No: 195, 218, 196, 197, 198, 217,) şeffaf renksiz (Kat. No: 220, 222) ve hardal sarısı renkli örnekler de mevcuttur. (Kat. No: 192, 193, 199, 213). Eserlerin dış yüzeyi sırsızdır.

---

682 Lane, 1973: 18; Watson, 1987:27-37.
683 Wilkinson, 1973:40.
684 Gulmini vd. 2013: 571; Yılmaz, 2020: 38.

Ani'nin astar boyama (slip) tekniğindeki seramiklerinin en yakın örneklerine yine Gürcü seramiklerinde rastlanılmaktadır. Bu eserler hamur dokusu, rengi, kap türü, formu, kullanılan sır rengi ve kompozisyon açısından benzer üslup özelliklerine sahiptir[685]. Bu eserlerin diğer benzer örnekleri Divin[686] bölgesi ve Azerbaycan[687] seramiklerinde görülmektedir. Kafkasya'nın genelinde farklı kültürlerde çok sayıda örneğine rastlanılan bu seramiklerin ortak bir ekolün ürünleri olduğu söylenebilir. Bizans'ın astar boyama teknikleri ile de benzer özelliklere sahiptir. Ancak Bizans seramiklerinde Ani örneklerine göre astarın daha ince hatlı olduğu ve genellikle şeffaf açık sarı ve yeşil tonlarda sırın kullanıldığı görülmektedir. Ani seramiklerinde genellikle koyu tonlarda turkuaz, yeşil ve mor renkli sır kullanılmıştır. Bizans seramiklerinde dış yüzeye bezemenin yapıldığı örnekler Ani'dekilere göre daha fazladır[688]. Ani, Gürcü, Divin ve Bizans astar boyama tekniğindeki seramiklerinde spiral motifinin ortak motif olarak kullanıldığı görülmektedir.

Altın Orda'nın 13. yüzyılın sonlarına tarihlendirilen ve Kırım'ın güneydoğu kentlerinde rastlanan astar boyama (slip) tekniğindeki seramikler, kullanılan renk tonu ve kompozisyon açısından Ani örnekleriyle benzerlik göstermektedir[689]. Ayrıca bu eserler Azerbaycan örnekleriyle de benzerdir.

Anadolu'da astar boyama (slip) tekniğindeki örneklere pek fazla rastlanılmamaktadır. Ancak nadiren görülen örneklerin Ani ile benzer üslup özelliklerine sahip olduğu görülmektedir. Samsat'ta[690], Gevale Kalesi'nde[691], Hasankeyf[692], Kubadabad[693] ve Alanya'da ele geçirilmiş örnekleri mevcuttur. 12.-13. yüzyıla tarihlendirilen Alanya örnekleri daha çok doğu Akdeniz'de Kıbrıs ve Bizans örnekleriyle benzerdir[694]. Anadolu'da Akşehir örneklerinde tekniğin iç ve dış yüzeye uygulandığı örneklere rastlanılmaktadır[695]. Astar boyama (slip) tekniğinin kazıma tekniği ile birlikte uygulandığı, iç yüzeyin yeşil, dış yüzeyin turkuaz renkli sırla kaplandığı nadir örneklerden birisi olan kâse Van Müzesi'nde sergilenmektedir[696]. Konya Karatay Müzesi'nde sergilenen bir ağız parçasının da iç yüzeyinde kazıma tekniği, dış

685 Bakhtadze, 2013:42.
686 Babajanyan, 2019: 272.
687 Dostıyev, 2017:647.
688 Meriç ve Meriç, 2021:60.
689 Maslovskiy: 2017: 477-482.
690 Polat, 2020:45.
691 Özdeniz, 2019: 203
692 Çeken, 2007:265-266.
693 Çeken, 2007:117.
694 Bilici, 2006: 520.
695 Gök Gürhan, 2007: 165.
696 Baş ve Yılmaz, 2022: 120.

yüzeyinde ise astar boyama (slip) tekniğinde yazı ibaresinin yer aldığı görülmektedir[697]. Benzer örneklerine Ani kazılarında rastlanılmış fakat fragmanlar şeklinde olduğu için çalışmaya dahil edilmemiştir. Ancak dış yüzeyde iki farklı tekniğin aynı eserde uygulandığı ağız parçası çalışmada değerlendirilmiştir (Kat. No:193). Ani'deki astar boyama (slip) tekniğindeki seramiklerin astarı erken İran örneklerine göre daha kabarık olup 12-13. yüzyıl üslup özelliklerini yansıtmaktadır.

İslam seramik sanatının erken tarihli astar boyama (slip) tekniğindeki örnekleri İran'da Urmiye Müzesi'nde sergilenmektedir. Bu eserlerin sadece ikisi İlhanlı dönemine diğerlerinin tamamı ise Abbasi dönemine aittir. Bu seramiklerde kullanılan astar ve sır renkleri çeşitlilik gösterdiği için kendi içerisinde bir tipoloji oluşturmaktadır. Abbasi dönemi seramiklerinde kullanılan astar yüzeysel olup çok fazla belirgin değildir. İlhanlı örneklerinde astar kabartmaları daha belirgindir. Abbasi dönemi astar boyamaları zengin motif ve renk çeşitliliğine sahipken İlhanlı örneklerinin daha sade olduğu görülmektedir[698]. İlhanlı dönemine ait astar boyama (slip) tekniğindeki bu eserler beyaz astar bezemenin yüksek kabartılması açısından Ani ve Anadolu örnekleriyle benzerdir[699]. İlhanlı dönemine ait şeffaf sır altına beyaz astar ile kalın bir şekilde uygulanmış ve alçak kabartma olarak görülen kâse[700] örneğinin benzerlerine Ani sırlı seramikleri arasında rastlanılmaktadır. Bu parçalar çok küçük fragmanlar şeklinde olduğu için çalışmaya dahil edilememiştir.

Fotoğraf 3 55: 1965 Yılı Ani Kazılarından Çıkarılmış Kars Müzesi'nde Sergilenen Astar Boyama (Slip) Tekniğindeki Kâse (Gonca Papuccu)

[697] Dursun, 2018: 207.
[698] Yılmaz, 2016: 347.
[699] Yılmaz, 2016: 348.
[700] Watson, 1987:155.

Fotoğraf 3 56. Astar Boyama (Slip) Tekniğinde Kâse

Akşehir Taş Medrese (Gök Gürhan, 2007:125)

Fotoğraf 3 57. Astar Boyama (Slip) Tekniğinde Kâse

a) Gürcistan Tiflis (Bakhtadze, 2013:42) **b) Azerbaycan (Dostıyev, 2017:646).**

Fotoğraf 3 58. Astar Boyama (Slip) Tekniğindeki Kâse Örnekleri

a) Kırım Altın Orda Dönemi Astar Boyama (Slip) Tekniği Kâse (Maslovskiy, 2017:481).

b) Van Müzesi Astar Boyama (Slip) Tekniği Kâse (Baş ve Yılmaz, 2022:133)

3.4.6. Sıraltı Boyama Tekniği

Seramik sanatında yaygın olarak kullanılan sıraltı bezeme tekniği, seramik hamuruna şekil verilip fırınlandıktan sonra kabın iç veya dış yüzeyine beyaz veya krem renkli astar tabakası çekilerek kurumaya bırakılmaktadır[701]. Kurutulan kabın yüzeyine tek veya çok renkli boyalarla fırça, baskı, püskürtme, çıkartma gibi yöntemlerle desen oluşturulur. Kullanılan boyalar genellikle üzerine uygulanacak olan sırın olgunlaşma derecesine dayanabilen ve renklerini koruyabilen pigmentlerden oluşmaktadır. Sıraltı dekorlarına elverişli olan bu boyalar kobalt, mangan, demir ve bakır bileşiklerinden ve bunların karışımlarından oluşmaktadır[702]. Desenin üzeri şeffaf renksiz veya farklı renklerde şeffaf sırla kaplanarak fırınlanmaktadır. Bu teknikte kullanılan sır erime derecesine dayanıklı olacak şekilde ayarlanmaktadır. Sır piştikten sonra şeffaf, saydam ve camsı bir özellik kazanmakta ve desenin net ve parlak görünmesini sağlamaktadır[703]. Sıraltı teknikli seramiklerde genellikle kırmızı, kirli beyaz, sarımtrak renkli ve kumlu gevşek hamur dokusuna sahiptir[704]. Bu teknik kendi içerisinde altı gruba ayrılmaktadır. Turkuaz sıraltına siyah boyama, yeşil sıraltına siyah boyama, şeffaf sıraltına mavi boyama, şeffaf renksiz sıraltına mavi-siyah boyama, sıraltına çok renkli boyama ve mavi-beyaz boyama tekniğinden oluşmaktadır[705].

Ani sırlı seramikleri arasında sıraltı tekniğinde az sayıda örneğe rastlanılmaktadır. Sıraltı tekniğindeki seramikler sayıca az olmalarına rağmen hamur rengi, sır rengi, kalitesi ve kompozisyon açısından farklılık arz etmektedir. Ağırlıklı olarak şeffaf sır altına çok renkli ve tek renkli boyama ile turkuaz sır altına siyah boyama tekniği görülmektedir. Sıraltına çok renkli boyalı seramiklerde kırmızı ve beyaz tonlarında iki farklı hamur rengi görülmektedir.

Sıraltına Çok Renkli Boyama: Kırmızı hamurlu örneklerde genellikle beyaz astar zemin üzerine kahverengi, mor ve mavi renkler kullanılarak hayvan figürü, benekler, şeritler ve bitkisel motiflerle, bezeme yapılarak üzeri şeffaf sırla kaplanmıştır. Dış yüzeyleri genellikle sade olan veya astar kalıntıları bulunan bu eserlerden kâse ağız parçasının ağız kenarı mavi renkli sırla kaplıdır (Kat. No: 227, 228, 229, 230).

Beyaz hamurlu sıraltı teknikli seramiklerde genellikle opak beyaz sır üzerine mavi, yeşil ve siyah renkli boyalarla bezeme işlenerek şeffaf renksiz sırla kaplanmıştır. Bu eserler kırık ağız ve gövde parçalarından oluşmaktadır. Eserlerin bezemesi ağırlıklı olarak mavi dikey

---

701 Bulut, 2000:10; Bilici, 2006:521; Yılmaz, 2016:384; Ölçer, 2020:211.
702 Çizer, 2024:237.
703 Bulut, 2000:10; Bilici, 2006: 521; Yılmaz, 2016: 384; Ölçer, 2020: 211.
704 Bulut, 2000:10; Bilici, 2006: 521.
705 Özkul, 2008: 80; Yılmaz, 2016: 348; Avşar ve Avşar, 2017: 245.

şeritler, kufi hatlı yazı bantları, bahar dalları ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. Bu eserlerden iki parçanın iç yüzeyi bezemesizdir (Kat. No: 249, 250). Gövde ve ağız parçasında bahar dalları ortak motif olarak kullanılmıştır (Kat. No: 247, 248). Diğer iki ağız parçasının iç yüzeyinde kobalt mavisi dikey şeritler, dış yüzeyinde ise kufi hatlı bantlar benzer motifler olarak karşımıza çıkmaktadır (Kat. No: 251, 252). Beyaz hamurlu, ince cidarlı ve kaliteli işçiliğe sahip bu eserlerin ithal ürünler olduğu düşünülmektedir. İran'ın Urmiye Müzesi ve Rıza Abbasi Müzesi'nde İlhanlı dönemine tarihlendirilen eserler arasında Ani seramiklerinin birebir benzer örneklerine rastlamak mümkündür (Kat. No: 247, 248, 249)[706].

Çalışmada mavi beyaz sıraltı tekniğinde yapılmış sadece bir tane tabak ağız parçası bulunmaktadır (Kat. No: 253).

Sıraltına Tek Renkli Boyama: Şeffaf sıraltına tek renk boya ile yapılmış örnekler çok renkli boyama örnekleriyle benzerlik göstermektedir. Eserlerin beyaz ve krem renkli astarla kaplı yüzeylerine kıvrık dallar, bitkisel ve geometrik motiflerden oluşan bezeme işlenerek üzeri şeffaf sırla kaplanmıştır. Açık formlu kaplara ait parçaların iç yüzeyine (Kat. No: 231, 232, 233, 237, 236, 238) kavanoz/sürahi ağız parçası olan eserin ise dış yüzeyine uygulanmıştır. Diğer örneklerden farklı olarak bu eserin üzeri şeffaf açık sarı renkli sırla kaplanmıştır (Kat. No: 238). Bezemenin astarsız zemin üzerine uygulanarak üzerinin şeffaf sırla kaplandığı kâse ağız parçası bu grubun farklı örneğini oluşturmaktadır (Kat. No: 233, 234). Bu eserlerin yerel üretim olduğu düşünülmektedir.

Turkuaz Sır Altına Siyah Boyama: Turkuaz sır altına siyah boyama tekniği hamur rengi kırmızı ve beyaz olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Katalogda yer alan beş dip, bir ağız ve bir de kapak parçası kırmızı hamurlu ve krem renkli astarla kaplıdır. Bu eserlerden ikisinin sırı parlak ve camsı özellikte olup bezemeyi oluşturan motifler de ince ve kaliteli işçilik sergilemektedir. Ayrıca bu eserlerin dış yüzeyi de tamamen astar kaplıdır (Kat. No: 239, 240**).** Çalışmada yer alan dış yüzeyi bezemeli ve turkuaz renkli sırla kaplı kapak parçası da bu grupta yer almaktadır **(**Kat. No: 246).

Turkuaz sırla kaplı iki dip ve ağız parçasında bezeme daha kalın hatlı ve kaba işçiliğe sahiptir (Kat. No: 241, 242). Çalışmada yeşil sır altına siyah boyama tekniği ile bezenmiş tek bir eser bulunmaktadır (Kat. No: 243).

Turkuaz sır altına siyah boyama tekniğinde, beyaz hamurlu ve kapalı kap türüne ait olduğu anlaşılan iki gövde parçası bulunmaktadır. Bu eserlerin iç yüzeyi sade olup sırla

[706] Yılmaz, 2016: 253-254; Monazzam, 2018: 276.

kaplıdır. Bezeme de kısa çizgiler ve farklı soyut motifler kullanılmıştır. Sır kaliteli ve parlaktır (Kat. No: 245, 244). Bu örnekler Anadolu'daki turkuaz sıraltına siyah boyama tekniğindeki örneklerle benzerlik göstermektedir.

Turkuaz sıraltı boyama tekniğindeki seramiklerde bezemenin hamur tiplerine göre değiştiği anlaşılmaktadır. Kırmızı hamurlu örneklerde serbest elle yapılan motiflerin (Kat. No: 241, 242) yanı sıra itina ile yapılmış ince işçiliğe sahip örnekler de mevcuttur (Kat. No:239, 240). Beyaz hamurlu eserlerde sır altına siyah boya ile yapılan bezemenin daha itinalı olduğu anlaşılmaktadır. Ancak günümüzde Kars Müzesi'nde[707] sergilenen beyaz hamurlu, turkuaz sıraltına siyah boyama tekniğindeki eserin dış yüzeyinde, aralarında bitkisel motif bulunan ve geriye dönerek birbirine bakar vaziyette tasvir edilmiş kuş figürlerinden oluşan bezemenin aynısı, çalışmaya dahil edilen kırmızı hamurlu dip parçasının merkezinde de görülmektedir (Kat. No: 240). Günümüzde Metropolitan Müzesi'nde sergilenen turkuaz sır altına siyah boyama tekniğinin Rakka örneklerindeki kuş figürlerinde benzer ince işçilik görülmektedir[708]. Gürcü, Divin ve Azerbaycan seramiklerinde de sınırlı sayıda örneklerine rastlanmaktadır.

1965 yılı Ani kazılarından çıkarılmış turkuaz sıraltına siyah boyama tekniğinde kuş figürlü kâse örneği bulunmaktadır. Sağlama yakın olan bu eser İran örnekleri ile benzerlik göstermektedir (Fotoğraf).

Anadolu'da turkuaz sıraltına siyah boyama tekniğindeki kırmızı ve tonlarındaki hamurlu seramiklere Hasankeyf[709], Kubadabad[710], Akşehir[711], Gevale Kalesi[712] Hoşap Kalesi[713] örneklerinde rastlanmaktadır. Samsat[714] ve Harran[715] örneklerinde bej ve pembe renkli hamur tonları kullanılmış olup daha çok Ani'nin beyaz hamurlu örnekleriyle benzerdir. Harran'ın şeffaf firuze sır altına/lacivert boya bezemeli Rakka seramikleri genellikle bitkisel ve geometrik motiflerle bezenmiş olup hayvan figürlü örneklerine pek fazla rastlanılmamaktadır[716]. Anadolu dışında İran[717], Suriye, Rakka[718], Hama ve Rusafa gibi merkezlerde de benzer örneklerine

[707] Karamağaralı, 2007: 128.
[708] Jenkins, 2006: 147-149.
[709] Özkul Fındık, 2008: 76.
[710] Çeken, 2007:144.
[711] Gök Gürhan, 2007: 159.
[712] Özdeniz, 2019: 112-113.
[713] Meydan, 2020: 54-55.
[714] Bulut, 2007: 177; 2000:14.
[715] Ölçer, 2020: 214.
[716] Ölçer, 2020: 841.
[717] Grube, 1976:184, 1963: 58; Yılmaz, 2016: 382; Monazzam, 2018: 361.
[718] Jenkins, 2006: 147-149.

rastlanılmaktadır[719]. Anadolu ve İslam seramikleri arasında aynı motifin işlenebileceği kadar şaşırtıcı benzerliklerin görülmesi üretimde ustaların da rolünün olduğunu düşündürmektedir[720].

Fotoğraf 3 59: 1965 yılı Ani Kazılarından Çıkarılmış Turkuaz Sıraltına Siyah Boyama Tekniğindeki Kâse Örneği (Gonca PAPUCCU)

Fotoğraf 3 60 Turkuaz Sıraltına Siyah Boyama

a) Ani Kazısı Turkuaz Sıraltına Siyah Boyama Tekniğinde testi (Kars Müzesi) (Karamağaralı ve Yazar, 2007: 128)

b) Rakka Sıraltı Kâse (Metropolitan Museum of Art, H.O. Havemeyer Collection, Bequest of Horace Havemeyer, 1956)

719 Bilici, 2006: 521.
720 Bilici, 2006: 521.

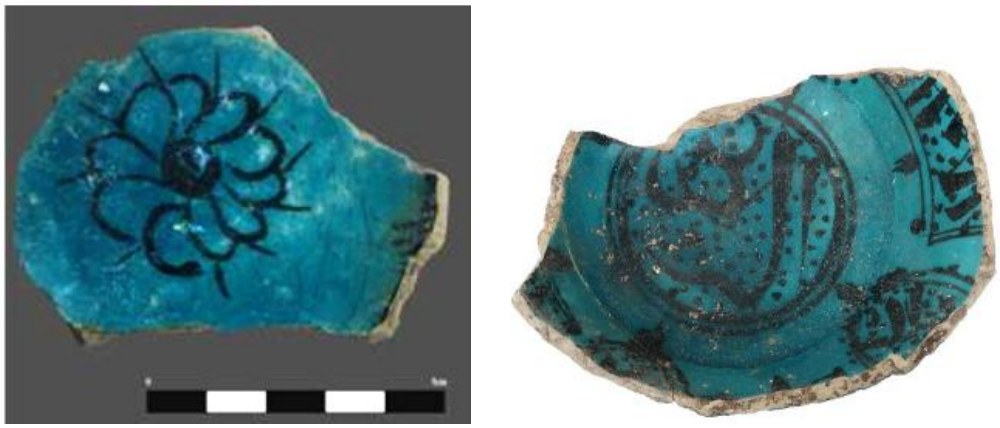

Fotoğraf 3 61 a) Turkuaz Sıraltına Siyah Boyama Tekniğinde Dip Parçaları

a) Adıyaman Müzesi (Duruk, 2021: 86,97) b) Harran Kazısı (Ölçer, 2020: 568)

Fotoğraf 3 62. Hasankeyf Kazısı Sıraltı Dip Parçası (Çeken, 2005:130)

Fotoğraf 3 63. Turkuaz Sıraltına Siyah Boyama Tekniğinde Kâse (Kashan 12.13. yüzyıl Milan Pirivate Collection), (Curatola, 2006:21).

Fotoğraf 3 64. Sıraltı Teknikli Kâse (İran Urmiye Müzesi) (Yılmaz, 2016: 254).

Fotoğraf 3 65. Sıraltı Teknikli Sürahi (İran Urmiye Müzesi) (Yılmaz, 2016: 259).

3.4.7. Tek Renk Sır Tekniği

Tek renk sır tekniği, seramik bezeme teknikleri arasında en kolay uygulanabilen ve birçok bölgede örneğine rastlanılan tekniktir[721]. Günlük kullanım kaplarında yoğun olarak kullanılmakta ve her kap türüne uygulanabilmektedir. Hamura biçim verilip fırınlandıktan sonra ihtiyaca göre seramiğin yüzeyine astar tabakası çekilmektedir. Daha sonra kabın üzerine herhangi bir bezeme yapılmadan kalay oksit bileşimli sırlarla kaplanarak ikinci kez fırınlanmaktadır[722]. Birçok bölgede farklı dönemlere ve farklı kültürlere ait örneklerine rastlanıldığı için bu eserlere kesin bir tarihlendirme yapmak ve kimlik kazandırmak oldukça zordur[723]. Bu teknik kahverengi, kırmızı sarı, gri ve beyaz gibi çok farklı hamur rengindeki seramiklere uygulanabilmektedir. Hamur yapısı sert, sık dokulu ve katkılı olan seramiklerin yanı sıra gevşek dokulu hamur yapısına sahip eserlerde de uygulanabilmektedir. Ancak kullanılan hamur dokusu sırın görüntüsünü ve rengini etkilemektedir. Eserlerin iç ve dış yüzeyi

721 Özkul, 2008: 27.
722 Yılmaz, 2016:355.
723 Polat, 2020:181.

aynı veya farklı renkteki sırlarla kaplanabilmektedir. Orta Çağ'da İslam coğrafyasında ve Anadolu'da en çok rastlanılan sırlı seramik tekniğidir.

Ani sırlı seramikleri arasında da en sık rastlanılan tekniktir. Çalışmanın kapsamında çok sayıda farklı türde örneğine rastlanılmaktadır. Eserler kâse, tabak, çömlek, küp, testi, testicik, kavanoz, vazo, kandil ve küp gibi eserlere ait kırık gövde ve ağız parçalarından oluşmaktadır. Bu teknikte sağlam tek bir eser bulunmaktadır. Bu eserler kahverengiden beyaz tonlarına kadar çeşitlilik gösteren hamur rengine sahiptir. Bu eserler genellikle sık dokulu sert veya orta sertlikte ve az gözeneklidir. Krem rengi ve beyaz renkli, astar kullanılmıştır. Turkuaz, yeşil, mor, sarı, kobalt mavisi, şeffaf ve beyaz opak sır kullanılmıştır. Turkuaz ve yeşil renkle sırlı kaplar yoğunluğu oluşturmaktadır. Bazı eserlerin sırı parlak ve camsı özellikte olup bazılarınınkinde bozulma ve pullanmalar meydana gelmiştir.

Eserlerin hem iç hem dış yüzeyi veya sadece iç yüzeyinin sırla kaplandığı örnekler mevcuttur. Bazı eserlerin iç yüzeydeki sır tabakası dökülmüştür. Ani sırlı seramiklerinin farklı kap türlerinin en fazla görüldüğü tekniktir.

Tek renk sırlı seramiklerde kap türündeki çeşitliliğin yanı sıra aynı kap türlerinin boyutlarında da önemli farklılıklar görülmektedir. Büyük boyutlu kâselere karşılık küçük ölçülerdeki kaselerin sayıca daha fazla olduğu ve farklı formlara sahip olduğu görülmektedir (Kat. No: 290, 294, 296, 299, 300, 301, 302). Bu eserler arasında sağlam olmasına rağmen alt tarafta farklı bir eser ile birleştiğine dair izler bulunan küçük kâse bu grubun farklı bir örneğini oluşturmaktadır (Kat. No: 303). Diğer tekniklerde yoğun olarak görülen kâse ağız parçalarının bu teknikte sayısının az olması dikkat çekmektedir. Küp örneğinde kulpların üzerinde barbutin tekniğinin uygulandığı görülmektedir (Kat. No: 306). Parçalar halinde birleştirilmiş olan küp dip parçasının cidarının kalınlığında oluşan farklılık ve iç yüzeyi kaplayan sırda görülen kabarcıklar eserin üretim hatası olduğunu düşündürmektedir (Kat. No: 307). Bu teknikte sağlam olan vazo, gövdeden yukarısı kırık olan alberallo parçası ve kırık gövde parçasının dış yüzeyi yarıya kadar sırla kaplıdır. Her üç eserin de aynı görüntüye sahip olması bu durumun sırlama işleminden kaynaklandığını düşündürmektedir (Kat. No:322, 324). Tek renk sırlı serler arasında sarı renkli sırla kaplı dip parçaları Bizans örnekleriyle benzerlik göstermektedir (Kat. No: 291, 292). Bazı dip parçalarının iç yüzeyinde üç ayak izlerine rastlanılmaktadır (Kat. No: 255, 274, 275, 279).

Anadolu'da Orta Çağ'ın önemli kentlerinden olan Ahlat, Kubadabad, Alanya, Hasankeyf, Harran, Samsat, Akşehir ve Bitlis[724] gibi birçok bölgede farklı kap türünde farklı renkte ve kalitede örneği bulunmaktadır.

Fotoğraf 3 66. Kazıma Teknikli Çömlek (Van Müzesi) (Baş ve Yılmaz, 2022:134).

Fotoğraf 3 67. a) Tek Renk Sırlı Testi (Van Müzesi) (Baş ve Yılmaz, 2022: 131).

b) Tek Renk Sırlı Sürahi (Akşehir Taş Medrese) (Gök Gürhan, 2007:69)

[724] Karamağaralı, 2007: 142; Çeken, 2007: 218; Gök Gürhan, 2007: 68-69, Ölçer, 2020:598-599; Bulut, 2007: 187-188; Bilici, 2006: 520; Roksan, 2023: 68-74.

Fotoğraf 3 68. Tek Renk Sırlı Dört Kulplu Küp (Van Müzesi) (Baş ve Yılmaz, 2022: 131).

Fotoğraf 3 69. Gürcistan Rustavi Bölgesi Turkuaz Sırlı Vazo (Bakhtdaze, 2013: 70)

Fotoğraf 3 70. a) Turkuaz Sırlı Kandil Tiflis (12-13. yüzyıl) (Bakhtadze, 2013:64)

b) Yeşil Sırlı Kandil (12-13. yüzyıl) Keykubadiye Sarayı Kazısı (Baş vd. 2017:145)

3.4.8. Kalıp Baskı Tekniği

Birçok seramik bezeme tekniği ile birlikte uygulanabilen kalıp baskı tekniğinde, kabartma desenler kabın kalıpta biçimlendirilişi sırasında veya kap biçimlendirildikten sonra üzerine kalıpların basılmasıyla oluşturulur. Kalıplama yönteminde maden, seramik, ahşap ya da alçıdan yapılan kalıplarda bezemelerin negatifleri yer almaktadır. Seramik hamuru henüz yaş iken üzerine kalıp basılmasıyla kalıbın şeklini alarak kabartma desenler oluşturulur. Farklı kalıplar oluşturulabileceği aynı kalıpta aynı bezemeye sahip eserler de üretilebilmektedir[725]. Kapalı kaplarda gövdesi iki ayrı parça şeklindeki kapların parçaları aynı cins seramik hamuru ile birleştirilerek kabın gövdesi tamamlanmaktadır. Kabartma tekniğinin diğer bir süsleme yöntemi ise kap biçimlendirildikten sonra hamur henüz yumuşak kıvamda iken üzerine kalıbın basılması ile gerçekleştirilir. Bu yöntemde baskıda yer alan motifler tekrar etmektedir.

İslam dünyasında kalıp kabartma tekniği, Bizans, İran, Mezopotamya'nın Part ve Sasani kültürlerinin yanı sıra İslam maden sanatının etkisinde gelişmiştir[726]. Selçuklu öncesinde İslam seramik sanatında kabartma dekorlu kapların yoğun olduğu bilinmektedir. İslam seramik ustaları kalıp kabartma tekniğini İslam öncesi kültürlerden miras alarak kendi estetik taleplerine uyarlamışlardır. Silisli beyaz bünyenin ortaya çıkması ile seramik sanatında kalıp kullanımı yaygınlaşmıştır. Kap türlerinde, teknikte ve süslemede önemli bir gelişim yaşanmıştır[727].

Abbasiler döneminde kalıp tekniğinde yapılmış hayvan figürlü yeşil kahverengi ve mor sırla kaplı seramikler bulunmaktadır[728]. Büyük Selçuklu kalıp kabartma seramikleri tek renk sırla kaplanmıştır[729]. Genellikle kapalı kap türünde olan bu eserler Samarra, Susa, Siraf gibi pek çok İslam merkezinde ele geçmiştir. Bu eserler sırlı ve sırsız olarak üretilmişlerdir[730]. İslam seramik sanatında büyük rağbet gören kalıp kabartma tekniği İran'da Büyük Selçuklu döneminde sırsız, tek renk sırlı, Selçuklu Beyazları, lüster, minai, sıraltı ve ajur tekniği gibi estetik değeri oldukça yüksek olan farklı tekniklerle birlikte uygulanmıştır. Bu kaplar Selçuklu seramik sanatının zirve ürünlerini temsil etmektedir. Kalıp kabartma tekniğinin birçok farklı teknikle birlikte uygulanması Selçuklu seramik ustalarının yaratıcılığa olan eğilimleriyle ulaştıkları yenilikleri göstermektedir[731]. En erken 12. yüzyıla tarihlendirilen bu tekniğin İslam dünyasının üretim yeri olarak bilinen Bağdat ve Samarra'nın yanı sıra Basra, Kufa, Siraf, Fustat, Rakka, ile İran'da Keşan, Rey, Merv ve Nişapur'da da üretiminin yapıldığı

[725] Bilici, 2006: 521; Bulut 1994: 4.
[726] Avşar ve Avşar, 2017: 98; Lane, 1976: 8, Özkul Fındık: 2013: 62.
[727] Avşar ve Avşar, 2017:168; Watson, 1987: 134; Wilkinson, 1973:261.
[728] Lane, 1976: 9.
[729] Lane, 1976: 34.
[730] Avşar ve Avşar, 2017:119.
[731] Avşar, 2017:235.

bilinmektedir[732]. İran'da kalıp baskı tekniğindeki bezemeli seramikler, kobalt mavisi ve turkuaz sırlı olarak üretilmiştir. Suriye'de de benzer tekniklerde tek renk sırlı, lüster, sıraltı boyama, kabartma, oyma ve lakabi gibi seramik üretimi yapılmıştır[733].

Ani sırlı seramikleri arasında kalıp baskı tekniğinde sırlı seramiklere rastlanılmaktadır. Nikolai Marr tarafından yapılan kazılar sırasında ele geçirilen bir kap örneğinden insan yüzlerinin kabın dış yüzeyinde belirli aralıklarla tekrarlanan kabartmalar olduğu anlaşılmaktadır[734]. 2024-2025 yılı Ani kazılarından çıkarılmış benzer örnekler mevcuttur. Ermenistan Milli Tarih Müzesi'nde kalıp baskı tekniğinde yapılmış masklar ile bezeli sağlam kap örnekleri bulunmaktadır[735].

Fotoğraf 3 71. Ani Kazılarından Kalıp Baskı Tekniğinde Bezeli İnsan Masklı Seramik Parçaları (Kars Müzesi) (Karamağaralı ve Yazar, 2007:128)

Çalışmaya dahil edilen eserler arasında farklı sır tekniklerinde kalıp kabartma-baskı tekniğinin birlikte uygulandığı görülmektedir. Bu eserlerde hamur ve sır rengi bakımından belirli bir bütünlük görülmektedir. Bu eserler genellikle beyaz hamur tonlarında ve kobalt mavisi sırla kaplıdır. Çalışmaya dahil edilen eserler arasında yeşil sırla kaplı çok açık kahverengi hamur rengindeki eser hamur dokusu bakımından farklılık arz etmektedir (Kat. No: 342). Yüzeyi kaplayan sır mat özelliktedir. Eserin sadece gövdesinin üst kısmında bitkisel motifler ve beneklerle çevrilmiş insan başı figürü yer almaktadır. Bu eserlerin erken tarihli örneklerinde İran'da 7.-8. yüzyıla tarihlendirilen Sasani metal eserlerinin etkisi görülmektedir.

[732] Bilici, 2006: 521, Grube, 1976: 168-170, Avşar ve Avşar, 2017: 120-124; Bulut, 1994:14; Karamağaralı, 2007:131.
[733] Watson, 1987:56; Özkul Fındık, 2013:64.
[734] Karamağaralı ve Yazar, 2007: 128
[735] Babajanyan, 2019: 274-275.

Benzer örneklere Roma ve Tang dönemi Çin sanatını çağrıştıran seramik kaplarda da rastlanılmaktadır. Günümüzde Tokyo'da özel bir koleksiyonda yer alan yeşil sırla kaplı bardak Ani'deki eser ile çevresindeki yıldız dizileri açısından benzerlik göstermektedir. Burada farklı olarak merkezde bitkisel motif yer almaktadır[736].

Anadolu'daki benzer örneklerine ise Ayasuluk tepesinde yapılan kazı çalışmaları sırasında rastlanılmıştır[737].

Katalogda yer alan diğer kalıp baskı tekniğindeki dip (Kat. No: 343) ve gövde parçası (Kat. No: 347) çokgen formludur. Gövde parçasının sırında ve hamurunda bozulmalar meydana gelmiştir. Kobalt mavisi sırla kaplı bitkisel ve geometrik bezemeli kâse ağız parçaları bulunmaktadır (Kat. No: 344, 345). Divin kazılarında da beyaz hamurlu Selçuklu beyazları ile benzer örneklere rastlanılmıştır. Bu eserlerin yerel üretim olup olmadıkları bilinmemektedir. Ani ve Divin kazılarında çok sayıda örneğine rastlanılan bu eserlerin İran, Mısır ve Suriye'den ithal edildikleri düşünülmektedir[738]. Anadolu dışında benzer örneklerine Çin ve Safevi dönemi seramiklerinde rastlanılmaktadır[739]. Yine Selçuklu beyazları arasında değerlendirilebilecek gövde parçası yer almaktadır. Gövde parçası çark izlerinden anlaşıldığı kadarı ile yatay yönde dilimli formdadır. Sık dokulu hamurlu ve parlak beyaz sırla kaplıdır (Kat. No:350). Aynı esere ait olduğu düşünülen beyaz hamurlu ve kobalt mavisi sırla kaplı, üzerinde dikey burma şerit ve dilimli rozet motifinin yer aldığı parçalar farklı örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır (Kat. No: 346). Kabartma rozetin benzer örneklerine Ahlat ve Kubadabad'ın tek renkli sırlı seramiklerinde rastlanılmaktadır[740].

Geometrik bezemeli bir ağız parçası ise farklı olarak mor renkli sırla kaplanmıştır (Kat. No: 348). Teknik, sır rengi ve motif açısından benzer örneklerine Samsat sırlı seramiklerinde rastlanmaktadır[741].

Gürcü seramiklerinde kabartma tekniğinde yapılmış hayvan figürü, Gürcüce yazıtlar ve haç motifinin işlendiği tabletlere rastlanılmaktadır. Sırlı seramiklerde kabartma tekniğinde yapılmış konik kürevi kap örnekleri görülmektedir[742]. Divin bölgesinde Ani sırlı seramiklerinin turkuaz renkli, bitkisel motifli ve çizgisel şeritli örneklerine rastlanmıştır[743]. Azerbaycan'ın

---

736 Avşar ve Avşar, 2017:106.
737 Yılmaz, 2019: 216 .
738 Ballian, 2018: 64.
739 Poyraz, 2021: 75.
740 Karamağaralı, 2007:143; Çeken, 2007: 113.
741 Polat, 2020: 82.
742 Bakhtadze, 2013: 201.
743 Babajanyan, 2015: 198.

Şemkir örneklerinde kabartma tekniğinde yeşil sırla kaplı sürahi örnekleri mevcuttur. Bu eserler geometrik bezemeli olup herhangi bir figür görülmemektedir[744]. Altın Orda'nın güneydoğu Kırım seramikleri arasında yer alan baskı teknikli, yeşil sırlı sürahi örnekleri Ani yeşil sırlı gövde parçasını anımsatmaktadır[745].

Ani kazısı kabartma tekniğindeki eserlerin Anadolu'da birebir örneklerine rastlanılmasa da teknik olarak benzer örnekleri mevcuttur. 11. ve 13. yüzyılda Doğu Anadolu bölgesinde kalıp baskı tekniğinde seramik örneklerine rastlanmıştır[746].

Hasankeyf'te farklı dönem ve bölgelerde tespit edilen atölye kazıları sırasında bulunmuş olan kalıp baskı tekniğindeki beyaz hamurlu, turkuaz sırla kaplı parçalar yerel üretim örnekleridir. Hasankeyf'te Artuklu döneminde 12.-13. yüzyılda kalıp baskı tekniğinde üretilmiş sırsız kap örnekleri mevcuttur[747]. Samsat seramiklerinde kabartma tekniğinde yapılmış turkuaz renkli sırla kaplı sehpa, tekniğin farklı bir tür üzerinde uygulandığı önemli örnektir[748]. Ahlat[749], Harran, Alanya'da kalıp kabartma tekniğinde üretilmiş seramik örnekleri mevcuttur. Harran örnekleri Artuklu, Selçuklu ve Eyyubi dönemlerine tarihlendirilmektedir[750]. Adıyaman Müzesi'nde İran örnekleri ile benzer kalıp baskı tekniğinde yapılmış eserler bulunmaktadır[751].

İslam sanatında yaygın olan kabartma tekniği sekizinci ve on altıncı yüzyıllar arasına Ortadoğu, İran ve Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar birçok bölgede kullanılmıştır. Efes, Milet[752] ve Aphrodisias[753] ve İznik'te[754] yerli üretime işaret eden kaplar bulunmuştur[755]. Geniş bir coğrafya ve tarih aralığına sahip olan kalıp baskı tekniğinin Ani'deki örnekleri 12.-13. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Anadolu dışında Erken İslam sanatında sırsız seramiklerde yaygın olarak kullanılan kalıp baskı tekniğinde deri sertliğindeki seramik hamuru, pişmiş kalıplara yerleştirilerek tam kurumadan çıkarılmaktadır. Bu teknikte hamura form verilmenin yanı sıra kalıplara kazıma, oyma veya baskı teknikleriyle yapılan motifler seramiklerin bezemesini de oluşturmaktadır[756].

---

744 Dostıyev, 2017:649.
745 Maslovskiy, 2017: 477.
746 Karamağaralı ve Yazar, 2007:131.
747 Özkul, 2013:65.
748 Özgüç, 1985: 446.
749 Karamağaralı, 2007:144.
750 Bilici, 2006:52.
751 Duruk, 2021:15-16.
752 Böhlendorf Arslan, 2008: 377-378.
753 Öztaşkın, 2017:178.
754 Demirsar Arlı ve Kaya, 2018: 36.
755 Buırlot ve Waksman, 2021: 165.
756 Demirsar Arlı ve Kaya, 2018: 36.

Fotoğraf 3 72. Hasankeyf Kazılarından Çıkarılmış Kalıp Baskı Tekniğindeki Seramik Parçaları (Özkul Fındık: 2013: 75)

Fotoğraf 3 73. Altın Orda Dönemine ait Kırım Bölgesinde Bulunan Kalıp Baskı Tekniğindeki Seramikler (Maslovskiy, 2017:477)

Fotoğraf 3 74. İran Urmiye Müzesi Kalıp Baskı Tekniğinde Kâse Örneği (Yılmaz, 2016:238)

3.4.9. Lüster Tekniği

Bir sır üstü bezeme tekniği olan lüster, altın veya bakırımsı metalik ışıltılı yanar döner renklerden oluşmaktadır. Lüster tabakası olarak tanımlanan yüzey seramik bünyeyi kaplayan sırın üzerinde oluşan ince metalik film tabakasından oluşmaktadır[757]. Bir lüster tabakasının bileşiminde %100 gümüşten ve %100 bakıra kadar yükselebilen miktarda bakır ve gümüş bulunmaktadır. Lüsterin kimyasal bileşimini oluşturan maddeler seramik kabın yüzeyindeki renklerin oluşmasını sağlamaktadır. Gümüşü fazla olan lüsterler; sarı yeşil ve kahverengi tonlarından oluşmaktadır. Bakırı fazla olan lüsterlerde ise turuncu ve yakut kırmızısından bakır kızılına kadar değişen farklı renkler görülmektedir. Lüsterler sahip oldukları fiziksel özellikleri, görsel nitelikleri ve kimyasal yapılarının yanı sıra lüsterleşen malzeme, gelişme gösterdikleri bölge ve uygarlıklar açısından farklı gruplara ayrılmaktadır[758].

Lüster teknikli seramik üretiminde fırın içi ortamına göre indirgen ve yükseltgen ortamda geliştirilen iki ayrı pişirim yöntemi uygulanmaktadır. İndirgen ortamda üretilen lüsterler de indirgenmiş pigment lüsterleri (kil macun yöntemi) ve indirgenmiş sır lüsterleri (sıriçi lüsterler) olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. İndirgenmiş pigment lüsterleri (kil macun yöntemi) fırın içinde dumanlı veya gazlı ortam sağlanarak pişirimin gerçekleştirildiği indirgen pişirim yöntemidir[759]. Bilinen ilk lüsterlerin üretim teknikleridir. Bu yöntemde gümüş ve bakır bileşiklerinden oluşan lüster pigmentleri, kil ya da okr ve bir miktar sirke ile karıştırılıp ezilerek macun haline getirilir. Elde edilen bu macun daha önceden yüzeyi sırlanıp bir kez fırınlanarak pişirilen sırlı yüzeye uygulanmaktadır. Macunla dekorlanmış parça, sır tabakası yumuşayıncaya kadar fırında ısıtılır. İndirgen pişirimde fırının içine atılan yaş odun, talaş, yağ, naftalin gibi yanıcı ve duman verici maddelerin ya da gazların fırın içinde karbonmonoksit oluşturması sağlanmaktadır. Pişirim sırasında pigment içeriğindeki metal bileşikleri çözülerek parçanın sırlı yüzeyinde ince metalik bir tabaka oluşturmaktadır. Fırın sıcaklığı 500 ile 800 °C derece arasında değişmektedir. İndirgemenin başlatıldığı sıcaklık derecesi doğru ise pigmenti taşıyan kil sıra yapışmaz. Parça soğuduktan sonra sırın üzerindeki kararmış kil tabakası ovularak yüzeyden kaldırılır ve parlak lüster tabakası ortaya çıkarılır[760]. İran lüsteri, Fatımi Lüsteri, İspanyol (Mağrib) Lüsteri, İtalyan Lüsteri indergenmiş pigment lüsterlerine örnek olarak gösterilebilir[761]. Lüster tekniği ağırlıklı olarak opak sır üzerine uygulanmaktadır. Ancak farklı renklerdeki sırlar üzerine de uygulanabilmektedir. Lüsterler kullanılan sır rengine göre

---

757 Çizer, 2024: 168.
758 Çizer, 2024:116.
759 Çizer, 2010: 116; 2024, 168; Smith, 1985:26; O'Kane, 2007: 118.
760 Çizer, 2024:116.
761 Çizer, 2010: 35-97, 2024, 86-120.

gruplandırılmıştır. Beyaz lüsterler, mavi süslü (sıraltı mavi[762]) beyaz lüsterler (sır üstü lüster), mor lüsterler, kobalt mavisi lüsterler[763] ve turkuaz lüsterler olarak farklı gruplara ayrılmaktadır. En yaygın olarak görülen beyaz lüsterlerde opak beyaz sır üzerine maden oksitli boyalarla bezeme yapılmaktadır. Mavi veya firuze süslü beyaz lüsterlerde ilk fırınlama yapılmadan önce beyaz astar çekilerek şeffaf sır altına, mavi veya turkuaz renkle çizgiler, yazı bordürleri, stilize şekiller, benekler çizilmektedir. Pişirim sırasında mavi süsleme sır içine karışmakta daha sonra da sır üzerine lüsterle bezeme yapılmaktadır[764]. Mor veya kobalt mavisi lüsterler ismini kullanılan sır renginden almakta ve lüster bezeme mor ve kobalt mavisi sır üzerine yapılmaktadır. Bu lüsterlerde sır koyu renkli olduğu için lüsterde koyu bir renge dönüşmekte ve motifler net bir şekilde ayırt edilememektedir[765].

MS. 4. yüzyıldan itibaren Mısır'da Kıpti ustalarının cam üzerinde lüster boyama yaptıkları bilinmektedir[766]. 8. yüzyılın ikinci yarısından itibaren de Fustat'ta Mısırlı cam üreticileri cam nesnenin yüzeyini ince toz haline getirilmiş bakır veya gümüş oksitlerle süsleyerek metalin yüzey ile kaynaşması için indirgeyici (oksijensiz) bir fırında yavaşça pişirmişlerdir[767]. Lüster tekniğinin cam üzerindeki uygulamaları gün geçtikçe azalmıştır. 9. yüzyılda Irak'ta Abbasiler döneminde seramik ustaları bu tekniği seramik üzerine uygulamışlardır. Abbasi dönemi lüster seramikleri Basra, Kufe ve Samarra'da yoğun bir şekilde üretilmiştir[768].

Bu yeni seramik sanatının oluşmasındaki itici gücün metal işçiliğini ve Çin seramiklerini taklit etme isteğinden kaynaklandığı ileri sürülmektedir. Bu istek Orta Çağ'da Yakın Doğu seramikçilerinin ilk büyük icadı olan lüster seramiklerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur[769].

Fatımi dönemi lüsterlerinde dekorasyon ön plana çıkmış figüratif tasarımlar daha önemli bir rol oynamıştır. Figürler hareket halinde ve günlük aktivitelerde tasvir edilmeye başlanmıştır. Bu dönem eserlerinin üzerinde sanatçı isimleri yer almaktadır. 10. yüzyıl sonu 11. yüzyıl başında yaşamış olan Baytar adlı usta bunlardan birisi olup lüster tekniğindeki bir kavanozun üzerinde iki imzası bulunmaktadır[770].

---

762 Çizer, 2010: 43.
763 Bulut, 2000:17-24;
764 Bulut, 2000:17-24.
765 Ölçer, 2020: 219.
766 Fehervari, 1998: 13.
767 Smith, 1985:21-81; Grabar, 1975:352; Çizer, 2010:19; Smıth, 1985:24.
768 Smıth, 1985:21; Fehervari, 16; Barcelo ve Heidenrich, 2014: 245, Atıl, 1973:19.
769 Grabar, 1975:352; Grube, 1973:44; Lane, 1947:14.
770 Fehervari, 1998: 23.

Mısır'da Fatımi devletinin yıkılması üzerine Fustat'taki ustalar İran'a ve Suriye'ye göç etmişlerdir[771]. Dolayısıyla Suriye ve İran'ın erken tarihli lüsterlerinde Fatımi etkisi görülmektedir[772]. İran'da 12. yüzyılın ortalarında başlamış ve 13. yüzyılın ilk 20 yılında en ileri seviyesine ulaşmıştır[773]. Suriye'de ise Tell Minis ve Rakka'da devam etmiştir[774]. Tell Minis'ten sonra Rakka, Suriye'deki önemli üretim merkezi haline gelmiş 1200'den 1259 yılında Moğol istilasına kadar lüster üretim merkezi olmuştur[775].

Rakka seramikleri Tell Minis seramiklerinden farklı olarak gevşek dokulu, yeşilimsi veya sarımsı renktedir. Rakka'dan sonra bir müddet Şam'da üretimine devam edilmiştir. İlk örnekleri Suriye'de görülmüş ve çok fazla yaygınlaşmamış olan koyu renk sırlı zemin üzerine yapılmış lüster örnekleri de bulunmaktadır. 14. yüzyılda Şam'da yapılmış lacivert üzerine gümüş sarısının işlendiği küp örnekleri günümüze kadar ulaşabilmiştir[776].

Selçuklu lüsterlerinde iki farklı teknik kullanılmıştır. Birincisi pişirim sonrasında altın renginin elde edildiği pigment lüsterleri (kil macun yöntemi) ikincisi ise beyaz hamurlu seramik tekniğidir. Selçuklu ustaları bu hamura doğal kil yerine yüksek oranda kuvars veya öğütülmüş cam tozu katmışlardır. Ayrıca plastik etkisini artırmak için de beyaz plastik kil katarak 'Selçuklu Beyazları' olarak bilinen seramik hamurunu ortaya çıkarmışlardır. Selçuklu Beyazları, üzerine lüster tekniğinin uygulanması ise yeni bir sanatsal değerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur[777].

İran'da Rey, Gürgan ve Save kentleri lüsterin önemli üretim merkezleridir. Selçuklu lüsterleri yüksek resim becerisi ve ikonografik anlatımı ile ön plana çıkmaktadır[778]. 1224-1250 yıllarında Moğol istilası nedeni ile üretim, durmuş ancak teknik kaybolmamıştır. 1260-1340 yılları arasında Moğol hanedanı olan İlhanlılar döneminde de devam ettirilmiştir[779]. İlhanlı döneminde ise Keşan üretim merkezi olarak ön plana çıkmaktadır. Keşan'da dört nesil boyunca lüster tekniğine hâkim olan Ebu Tahir ailesinin bilinen son mensubu Ebu'l Kasım 1301'de yazdığı eseri *Treatise on Ceramics* adlı eserinde tekniğin yapımında kullanılan tüm

771 Çizer, 2010:30.
772 Çizer, 2010:37; Polat, 2020:212; Avşar ve Avşar, 2017:212; Smith, 1985: 56.
773 Smith, 1985: 56.
774 Watson, 1985: 26.
775 Çizer, 2010: 31.
776 Smith, 1985: 33; Çizer, 2010:31.
777 Smith, 1985: 57; Çizer, 2010:37; Polat, 2020:212, Avşar vd.2017:212.
778 Avşar ve Avşar, 2017:213; Bilici, 2006:522.
779 Smith, 1985: 56.

malzemeleri bunların hazırlanışını ve etkileşimlerini anlatmıştır[780]. Ebu'l Kasım'ın oğlu Abdullah, İlhanlı döneminin ustası olduğu bilinmektedir[781].

İlhanlıların yıkılmasından sonra lüster tekniği neredeyse unutulmuştur. Şah Abbas'ın (1587-1629) İsfahan'ı yeniden başkent yapmasıyla üretimine başlanmıştır. Fakat bu ürünler Selçuklu ve İlhanlı dönemi lüsterleri kadar parlak ve kaliteli değillerdir. Safevi lüsterleri 17. yüzyıl ile 18. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmektedir. Bu döneme ait lüsterlerde yüzey kalın bir alkali sırla kaplanmıştır. Sır genellikle berrak ve hafif yeşilimsidir. Fakat kobalt mavisi örnekleri de bulunmaktadır. Bazı eserlerin yüzeyi ise yumuşak turkuaz renkli sırla kaplanmıştır[782]. Lüster tekniğindeki seramiklerin ülkelere göre tarihi gelişimi değerlendirildiğinde Mısır lüsterleri 9-12. yüzyıllar, Suriye lüsterleri 12. ve 15. yüzyıllar, İran örnekleri ise 12.-17. yüzyıllar arasına tarihlendirilebilir[783]. Lüster seramiklerinin 12. yüzyılda üç farklı bölgede de üretimine başlanmış olması, ustalar arasındaki etkileşim ve seramik ticareti bu eserlerin üretim yerlerinin tespit edilmesini zorlaştırmaktadır.

12. yüzyılda Rakka, Rey ve Keşan lüster seramiklerinin yoğun olarak üretildiği merkezlerdir. Ancak her bir bölgede üretilen eserler kendine özgü üslup özelliklerine sahiptir. Rey seramiklerinde genellikle opak beyaz sır üzerine lüster boyalarla insan ve hayvan figürleri işlenmiştir. Bezeme de mavi sırın kullanıldığı örnekler de mevcuttur. Rey lüsterleri üslup özellikleri bakımından Keşan örnekleri ile benzer olup Rakka örnekleriyle farklılık arz etmektedir[784]. Ancak Keşan lüsterleri Rey lüsterlerine göre daha kaliteli ve ince işçiliğe sahiptir[785].

Rakka lüsterleri koyu kahverengi-çikolata ve kahverengimsi tonundadır. Keşan lüsterlerinde zemin beyaz, Rakka örneklerinde soluk yeşilimsi renklidir. Bu durum lüsterin yeşil olmasından kaynaklanmaktadır[786]. Lüster tekniğinde en parlak sır Keşan lüsterlerinde görülmektedir. Konu bakımından sınırlı olmasına rağmen çizim ve kompozisyonu işleme bakımından ince işçiliğe sahiptir[787]. Rakka lüsterlerinde 12. yüzyıldan itibaren sır üstü macun lüsterli dekorlara rastlanılmaktadır[788].

---

780 Smith, 1985: 73.
781 Yılmaz, 2016: 357; Çizer vd. 2017:245.
782 Smith, 1985: 80; Welch, 1973:116.
783 Aurelio Climent-Font, Commentary: Luster ceramics: a 9th century AD nanotechnology, Journal of Nanophotonics, Vol, 6, 2012. (https://doi.org/10.1117/1.JNP.6.060303). Ölçer, 2020:222.
784 Ölçer, 2020: 222.
785 Lane, 1973: 15.
786 Ölçer, 2020: 222.
787 Watson, 1987:88.
788 Çizer, 2024:214.

Suriyeli çömlekçiler, İran'daki örneklere benzeyen ancak daha kaba ve beyaz bir hamur kullanmışlardır. Rakka seramiklerinde beyaz opak sırın kullanılmadığı ileri sürülmektedir[789]. Rakka lüsterlerinin bezemesinin tamamı bitkisel ve kaligrafik öğelerden oluşmaktadır[790]. İran örneklerinde görülen iki yaprakla çevrili çiçeklerden oluşan bitkisel motifler kullanılmıştır. Tell Minis örnekleri ince cidarlı ve ince işçiliğe sahiptir. Tell Minis örnekleri bu yönüyle Suriye örneklerinden ayrılmakta İran örnekleriyle benzerlik göstermektedir[791]. Mısır örnekleri Rakka örnekleriyle benzerlik göstermektedir[792]. Eserlerin dış yüzeyindeki spiraller, stilize bitkisel motifler, lüster ile birlikte uygulanan kobalt mavisi sırlar İran ve Suriye lüsterlerinin ortak özellikleri arasında sıralanabilir. Rakka örneklerinde figürlü bezemeye rastlanılmamaktadır[793]. Mavi boyama, süsleme alanlarını sınırlamak, bezeme gruplarını birbirinden ayırmak veya yazı ibarelerini belirginleştirmek için kullanılmıştır[794].

Suriye lüsterleri İran örneklerinden daha çok Mısır'daki Fatımi örnekleriyle benzerlik göstermektedir[795]. Bitkisel süsleme ve yazı ibareleri Suriye ve Fatımi lüsterlerinin ortak özellikleri arasında yer almaktadır. Yeşilimsi sır üzerine, altın rengini veren lüster boyalarla yapılmış palmet motifli örneklerin Suriye atölyelerine atfedilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Suriye lüsterlerinde kullanılan sırın ve bezemenin Fatımi örneklerine göre daha kaliteli ve parlak olduğu belirtilmiştir[796].

Mısır lüsterlerinde Suriye, İran ve İspanya'da daha sonra kullanılan mavi ve yeşil renkler yerine yeşilimsi amber ve altın sarısı renkler kullanılmıştır. Bezemede doğunun ve Helen sanatının izleri görülmektedir. İnsan ve hayvan figürlerine rastlanılmakta figürler boş zeminde serbestçe hareket eder vaziyettedir[797]. Fatımi lüsterlerinde spiral saplar kıvrımlar, palmetler ve mızrak biçimli yapraklar bitkisel motifler bezemeyi oluşturmaktadır. Özellikle palmet motifleri birer imza niteliği taşımaktadır. Boş alanları ve bordürleri süsleyici öğe olmaktan ziyade merkezde yer alan bağımsız motif haline gelmiştir[798].

İslam sanatında önemli bir yere sahip olan lüster tekniğinin 12. yüzyılda Irak, Mısır, Suriye ve İran'da yoğun bir şekilde üretildiği anlaşılmaktadır.

---

789 Smith, 2007: 52.
790 Ölçer, 2020: 222.
791 Smith, 2007: 51.
792 Rogers, 1989: 256.
793 Ölçer, 2020: 222.
794 Bulut, 2000: 20.
795 Mason, 1997:195.
796 Grube, 1976:150-151.
797 Çizer, 2010: 27; Grube, 1976: 127.
798 Çizer, 2024:86.

Çalışmaya dahil edilen eserlerin tamamı kırık kâse, tabak, kavanoz gibi kap türlerine ait ağız, dip ve gövde parçalarından oluşmaktadır. Lüster tekniğinde sağlam eser bulunmamaktadır. Ağırlıklı olarak beyaz, çok açık kahverengi ve pembe tonlarındaki hamur rengine sahip bu eserler sık dokulu, sert ve az gözeneklidir. Ani lüsterleri genellikle lüster tekniğinin ilk örneklerinde uygulanan kil macun yöntemiyle üretilmişlerdir. Özellikle kâse dip parçasının bu yöntemle pişirildiği bilinmektedir (Kat. No:351). Lüster teknikli parçalar hamur rengi, sır ve bezeme açısından farklılık arz etmektedir. Eserlerin üzeri genellikle beyaz ve krem renkli opak sırla kaplı olup açık mavi renkli, turkuaz ve kobalt mavisi sırla kaplı farklı örnekler de bulunmaktadır. İç yüzeyde kahverengi, altın yaldız, yeşilimsi lüsterler kullanılmıştır. Bezeme genellikle iç yüzeyde yer almaktadır. Ancak hem iç hem de dış yüzeyi bezemeli olan örnekler de mevcuttur (Kat. No:353, 354, 355, 366, 372). Eserlerin genellikle iç ve dış yüzeyinin sırla kaplı olduğu, dip parçalarının kaide kısmında ince bir lüster bantla çevrildiği anlaşılmaktadır (Kat. No: 364, 363, 359). Bazı eserlerin sırında akmalar meydana gelmiştir (Kat. No:352). Bezemede ağırlıklı olarak bitkisel, geometrik, kufi yazı, palmet ve rumi motifleri ile hayvan figürleri kullanılmıştır. Kahverengi (Kat. No:351, 355, 368, 373, 357) ve altın yaldızlı (Kat. No:362, 363, 363, 371) lüsterlerin kobalt mavisi sırla birlikte uygulandığı örnekler mevcuttur (Kat. No:353, 355, 372, 364, 361,359). Kobalt mavisi, altın yaldız ve bakır kızılı renklerin birlikte uygulandığı örneklere Selçuklu ve İlhanlı örneklerinde rastlanılmaktadır. Ani lüsterlerinde sayıca fazla olan benzer düzenlemeye sahip örnekler de Büyük Selçuklu ve İlhanlı dönemine tarihlendirilmektedir. Benzer örneklerine İran'ın Urmiye, Meraga, Tebriz, Abgine, Riza Abbasi ve Tahran İran Milli Müzesi'nde Büyük Selçuklu ve İlhanlı lüsterlerinde rastlanılmaktadır[799]. Anadolu'da ise Samsat[800], Kubadabad[801], Ahlat[802] seramiklerinde benzer tasarıma sahip lüster seramikler mevcuttur.

Eserler arasında kobalt mavisi sır üzerine altın yaldız boya ile bezemenin yapıldığı örnekler Suriye lüsterleri ile benzerdir (Kat. No: 370, 356)[803]. Anadolu'da Samsat seramiklerinde de benzer örneklerine rastlanılmaktadır. Samsat örneklerinde farklı olarak mor sırla kaplı lüster örnekleri de bulunmaktadır[804]. Turkuaz sırlı ve üzeri altın yaldız bezemeli olan gövde parçası ünik bir örnektir. Bu eserin benzer örneklerine tatlı turkuaz sırlı altın yaldızlı lüsterlerinin örneklerine geç dönemde Safevi seramiklerinde rastlanılmaktadır. Anadolu'da ise

[799] Yılmaz, 2016:228; Monazzam, 2019: 236.
[800] Duruk, 2021: 161.
[801] Arık, 2000:166; Çeken, 2007:115.
[802] Karamağaralı, 2007:141.
[803] Çizer, 2010: 30-33.
[804] Polat, 2020: 114-116.

Samsat lüsterlerinde benzer örnekleri mevcuttur[805]. Kalıp kabartma tekniğinde yapılmış tek bir gövde parçası bulunmaktadır (Kat. No:372).

Ani sırlı seramikleri arasında önemli bir yere sahip olan lüster teknikli seramikler de yukarıda özellikleri verilen Abbbasi, Fatımi, Büyük Selçuklu, İlhanlı ve Safevi dönemi özelliklerini yansıtmaktadır. Eserlerin teknik ve üslupsal açıdan farklılık göstermesi tek bir kültüre veya döneme ait olmadığını göstermekte ve farklı ülkelerden ithal edildiklerine işaret etmektedir. Ancak ağırlıklı olarak İran Büyük Selçuklu lüsterleri ile benzerlik göstermektedir.

Daha önceki kazılar sırasında bulunmuş olan ve günümüzde Kars Müzesi'nde sergilenen lüster tekniğindeki kâse örneği çalışmadaki kâse örneği; malzeme, form ve lüsterin rengi bakımından benzer özelliklere sahiptir. Ancak Kars Müzesi'ndeki kâsenin merkezinde hükümdar temalı konu yer alırken çalışmadaki eserin merkezinde geometrik bezeme yer almaktadır.

Ani'nin lüster tekniğindeki seramikleri ile Gürcü ve Ermeni seramikleri arasında yer alan az sayıda lüster tekniğindeki örneklerin ithal ürünler olduğu söylenebilir[806]. Anadolu'da başta Samsat olmak üzere Ahlat ve Harran'ın lüster seramikleri Ani örnekleri ile benzerdir[807]. Özellikle Ani'nin turkuaz sırlı ve kobalt mavisi sırlı lüster örneklerinin Samsat'ta bulunmuş olması önem arz etmektedir. Suriye, Atabek ve Eyyubi dönemi örnekleri ile de benzerlik göstermektedir. 12. ve 13. yüzyıl ortalarına tarihlendirilmektedir[808].

[805] Polat, 2020:115.
[806] Bakhtadze, 2013:105-106; Babajanyan, 2019: 274.
[807] Karamağaralı, 2007: 141; Bulut, 2020:51, 2007:177-178; Ölçer, 2020: 545.
[808] Bilici, 2006:522.

Fotoğraf 3 75. Ani Kazılarından Çıkarılmış Kars Müzesi'nde Sergilenen Lüster Kâse (Ani Kazısı Arşivi)[809]

Fotoğraf 3 76: Lüster Teknikli Kâse (Kashan 12.13. yüzyıl Milan Pirivate Collection), (Curatola, 2006:21).

Fotoğraf 3 77. a) Suriye Lüsteri 14. Yüzyıl (Victoria ve Albert Museum) (Çizer, 2010:33)

b) Safevi Dönemi Lüsteri (British Museum) (Çizer, 2010:33)

[809] Kars Müzesi envanterinde bu eserin 10.09.1967 tarihinde Kars Merkez Paşaçayırı Ortaokulu inşaatının temel kazısı sırasında bulunduğu kayıtlıdır. Ancak Beyhan Karamağaralı ve Turgay Yazar (2007,131) ile Muhammet Arslan (2021, s184) çalışmalarında bu eseri Ani Kazılarından çıkarılan eserler arasında göstermektedir.

3.4.10. Minai Tekniği

Selçuklu ustalarının ürünü olan ve seramik sanatında heft renk olarak da adlandırılan bu teknikte, bütün seramik tekniklerinden çok farklı uygulamayla ortaya konulan ve birçok rengin ilk defa bir seramik üzerinde kullanıldığı özel bir tekniktir[810]. Bu teknikte beyaz ve krem renkli opak sır üzerine sıcaklığa dayanma derecelerine göre bazı renklerin sır altında daha hassas olan bazı renklerin ise sır üzerine işlenmektedir[811].

Minai tekniğinde kullanılan hamur fritware veya stonepaste olarak adlandırılan sırçalı hamurdur. Ana maddesi kuvars olan bünyenin içerisinde plastik etkisini arttıran beyaz kil ve sırça katkılı kaliteli hamur üzerine uygulanmaktadır. Bu sert dokulu ve gri renkli astarsız yüzeye, sıraltı boyalarından olan mor, siyah, firuze ve mavi renkler bünyeye uygulandıktan sonra şeffaf veya yarı şeffaf firuze renkli sırla kaplanarak 1000 °C de pişirilir. Daha sonra kırmızı, siyah, beyaz ve yaldız boyalar sırlı yüzeye sürülerek daha düşük sıcaklıkta 750-850 °C de tekrar pişirilmesi sonucunda renkler yüzeye sabitlenir[812]. Geniş bir renk yelpazesine sahiptir. Bazı örneklerde altın yaldızlı örneklerine rastlanılmaktadır[813]. Bu teknikte yüzey kolayca kirlenir veya bozulabilir[814]. Minai tekniğinde iç yüzeyde turkuaz veya beyaz zemin üzerine siyah boyayla figürlü kompozisyon işlenerek mavi, beyaz, yeşil ve kahverengi emayelerle renklendirilmiştir. Bazı örneklerde figürlerin başlarındaki halelerde, elbise kollarındaki tiraz bantlarında, kılıçlarda, taht taçlarında ve at koşumlarında altın yaldız kullanılmıştır. Eserin sahibine dua edilen kufi yazı bantları yerleştirilmiştir. Bazı örneklerde ise ustanın adı ve tarihi yazılıdır[815]. Bu teknikte figürlerin kostümleri ve arka plan detayları diğerlerine göre daha detaylı işlenmiştir. Bu yönüyle kitap resimleriyle benzerdir. Kompozisyonun ana temasını oluşturan insan ve hayvan figürleri merkeze yerleştirilmiştir. Palmet, yapraklı bitkiler ve kıvrık dallar arka planı doldurmaktadır[816].

Bir sıriçi ve sırüstü tekniği olan minai, içerdiği zengin kompozisyon ve polikrom boyama ile Türk seramik sanatının en önemli keşfi sayılmaktadır[817]. 12. ve 13. yüzyılda İran'ın Rey kentinde Selçuklu seramik ustalarının devrimsel bir atılım niteliğindeki bağımsız buluşu olarak kabul edilen ve Ebu'l Kasım'ın heft (yedi) renk olarak da adlandırdığı minai tekniği yedi

---

[810] Çeken 2008: 374.
[811] Çizer, 2024:182.
[812] Çeken 2008: 374-377; Şanlı vd. 2022: 619; Öney, 1992:100; Ölçer, 2020: 315.
[813] Çizer, 2024:182.
[814] Grube,1976: 196.
[815] Schmitz, 1994: 156.
[816] Hillenbrand, 1994:138.
[817] Avşar, 2020:1844.

rengin karışımından oluşmaktadır[818]. Minaide kullanılan hamur, sır ve mine boyalar teknolojik olarak daha önce bilinmektedir. Fakat hepsini bir araya getirerek ilk kez kullanmayı keşfeden Selçuklu ustaları olmuştur[819].

Sırlı seramik tekniğinin en başarılı ve en lüks örneği olarak kabul edilen bu teknik aynı zamanda yapımı en zor olan tekniktir. Sırlı seramik sanatında ilk kez mavi, yeşil, mor, siyah ve seramik sanatında en zor renk olarak kabul edilen kırmızının birlikte uygulandığı tekniktir[820]. Minai tekniğinin polikrom renk ve kompozisyon zenginliğiyle minyatür ve kitap sanatı etkisini yansıtmaktadır. Bu etkileşim Selçuklu topraklarının tamamına yayılmış olan bir resim okulunun var olduğunu göstermektedir[821]. İran'da Keşan başta olmak üzere Rey, Sava, Natanz şehirleri ile Suriye'de Rakka minai tekniğinin üretildiği önemli merkezlerdir[822]. 12. yüzyılda İran'da yaşamış önemli seramik ustası olan Ebu Zeyd El-Kashani minai tekniğinde yapmış olduğu eserlerde Arapça ve Farsça kitabelere yer vermiştir. Kâsenin dış yüzeyine tarih, iç kenar çevresine ise kufi hatla sahiplerine iyi dileklerde bulunduğu metinler yerleştirmiştir[823]. İran'da minai teknikli çok sayıda seramik örneğine rastlanılmış fakat çinilere rastlanılmamıştır[824]. Minai tekniğinin 1150 yıllarında üretimine başlanmış ve 1220'li yıllara kadar çok sayıda eser üretilmiştir. Moğol saldırıları ile birlikte minai üretimi son bulmuştur. İlhanlı döneminin sonlarına doğru, lacvardina adı verilen seramik tekniğiyle devam ettirilmiştir[825]. Anadolu'da yaygın bir kullanımı olmadığı anlaşılan minai tekniğinin çini sanatındaki örnekleri sadece Konya Alaeddin Köşkü kazılarında ortaya çıkarılmıştır[826].

Ani kazılarında minai tekniğindeki örneklere çok az rastlanılmaktadır. Daha önceki kazı döneminde ele geçmiş kırık parçalardan oluşan minai tekniğindeki eserler günümüzde Kars Müzesi deposunda muhafaza edilmektedir. Aynı kaba ait olduğu düşünülen bu parçalar kırık çizgi ve taklit kufi yazı düzenlemeleri ile karşılıklı yerleştirilen kuşlardan oluşan figürlü süslemeye yer verilmiştir[827].

Çalışmada minai tekniğinde sadece üç eser bulunmakta bunlardan ikisi ağız parçası diğeri ise gövde parçasından oluşmaktadır. Eserlerden ikisi beyaz opak sırlı biri turkuaz renkli sırla kaplıdır. Gövde parçasnın üzerinin dış yüzeyine kırmızı, mavi ve turkuaz renkle bezeme

818 Watson, 2004: 368; Lane, 1976: 4; Rogers: 1989: 260; Curatola, 2006: 21.
819 Çeken, 2008: 374.
820 Watson, 2004: 368.
821 Hillenbrand, 2005:103; Grube, 1966:73; Boger, 1967:166.
822 Grube, 1966: 72; Watson, 1987:174; Arık, 2007:76.
823 Watson, 1987: 171; Manafidizaji, 2022: 61.
824 Arık, 2007: 76.
825 Grube, 1976: 254.
826 Bilici, 2006: 523, Arık, 2007: 74; Öney, 2007:17; Çeken, 2007:168; Atıl, 1973:19; Watson, 2004: 363-364.
827 Karamağaralı ve Yazar, 2007: 128.

işlenmiştir (Kat. No:374). 12.-13. yüzyıl Keşan minai seramikleri ile benzer süslemeye sahiptir[828]. Katalogda yer alan ağız parçasında opak beyaz zemin üzerine siyah ve kırmızı renklerle bezeme işlenmiş ve ağız kenarını çevreleyen kufi hatlı yazı altın yaldızla dolgulanmıştır (Kat. No:375). Minai tekniğinin altın yaldızlı bezemeli örneklerine İran'da Keşan ve Rey seramiklerinde rastlanılmaktadır[829]. Katalogda yer alan turkuaz renkli ağız parçasının üzerine beyaz renkle işlenmiş zincir motifi beyaz ve kırmızı renkli hatlarla çevrilmiştir (Kat. No:376). Ani sırlı seramikleri arasında nadir rastlanan örneklerden olan bu eserin de İran'dan ithal edildiği düşünülmektedir. Çok küçük parçalardan oluşan bu eserler minai tekniğinin Anadolu'daki az rastlanılan örnekleri olması bakımından önemlidir. Ani'de daha önceki dönemlere ait kazılarda kuş figürü bezemeli örneğine de rastlanılmıştır[830]. Ani ile komşu olan Divin bölgesinde ise insan figürünün işlendiği kırık parçalar mevcuttur[831]. Azerbaycan sırlı seramiklerinde de benzer örneklerine rastlanılmaktadır. Gürcü seramiklerinde pek fazla örneğine rastlanılmamıştır. Anadolu'da Orta Çağ kazılarında bulunan ender örneklerin ithal edildiği veya Rey'den kaçan ustalar tarafından üretilen son ürünler olduğu söylenebilir[832]. Ahlat, Samsat ve Hasankeyf'te de minai tekniğinde kırık parçalara rastlanılmıştır[833]. Fakat bu eserlerde Ani örneklerinden farklı olarak insan ve at figürü yer almaktadır. Samsat örneğinde figürün kollarının tirazları ve at koşum takımları altın yaldız dolguludur[834]. Anadolu Selçuklu döneminde seramik örneğine pek fazla rastlanılmamış olmasına rağmen 2. Kılıçarslan Köşkü'nde (1156-1192) çok sayıda yıldız formunda minai çiniye rastlanılmıştır[835]. İran'da İslam seramik ustaları tarafından geliştirilen minai tekniğindeki eserler dünyanın birçok müzesinde sergilenmektedir.

828 Watson, 2004:368.
829 Jenkins, 1983:19.
830 Karamağaralı, 2007: 128.
831 Babajanyan, 2019:272-274.
832 Öney, 2007:17; Lane, 1947:68-72.
833 Bilici, 2006: 523.
834 Bulut, 2007: 194.
835 Arık, 2007: 76.

Fotoğraf 3 78. Ani Kazıları Minai Teknikli Kap Parçaları (Beyhan Karamağaralı ve Yazar, 2007:128

Fotoğraf 3 79. Minai Teknikli Kase (12.13. Yüzyıl Keşan) (Kuwait El-Sabah Koleksiyonu) (Curatola, 2006:21).

Fotoğraf 3 80. Minai Teknikli Çift Kulplu Çömlek (Bursa Müzesi). (Dönmez 2010: 64).

3.4.11. Lacvardina Tekniği

12.-14. yüzyıllarda, İran'da Rey ve Keşan üretimi kaba ve renkli bünye üzerinin, kobalt mavisi sırla kaplanmasıyla oluşan tekniktir. Sırın üzerine altın yaldız ve kırmızı, beyaz, siyah boyalarla bezeme yapılmaktadır. Fritli bünye üzerine turkuaz sırın uygulandığı örnekler de mevcuttur[836]. İslam sanatında seramik ve çini üretiminde lapis lazulinin kullanılmasıyla lacvardina adında yeni bir süsleme tekniği ortaya çıkmıştır. İlk kez 12. yüzyılda İslam seramik sanatçıları tarafından İran ve Suriye'de kullanılmaya başlanan güçlü renk verici kobalt mavisi, yüz yıl sonra Çin porselenlerinde kullanılmaya başlanmıştır[837]. Ebu'l Kasım, kırmızı altına çekiçle vurarak aralarına alçı kaplı kağıtlar koyduklarını ve bunları dikkatlice makasla kestiklerini belirtmiştir. Daha sonra bu malzemeyi eritilmiş tutkalla kaplara bir kalemle yapıştırıp pamukla düzelttiklerini ifade etmiştir[838].

Ebu'l Kasım'ın tarifine göre bu teknikte seramiklerin hamurunda on kısım kuvars, bir kısım cam sır ve bir kısım yüksek kaliteli beyaz kil kullanılmıştır. Renksiz şeffaf sır, açık yeşilimsi opak görünümlü yeşil sır ve yine opak görünümlü lacivert sır çeşitleri mevcuttur. Slip benzeri astar kıvamında beyaz renkle bitkisel ve epigrafik motifler hazırlanmaktadır. Bezemede helezonik kıvrımlar, geometrik desenler, yapraklar ve yazılara yer verilmektedir. İnsan figürleri görülmemekle birlikte çok nadiren hayvan figürlerine rastlanılmaktadır. Eserler 750-1000 °C ısıdaki sırlı pişirimden sonra yüzeyi tamamlayıcı renk motiflerinin kullanılmasıdır[839]. Uzak Doğu tekstil ürünlerinden ve ithal Çin seramiklerinden kopyalanan dekoratif, ikonografik ve

836 Çizer, 2024: 161, Cort vd. 2000: 78.
837 Hess, 2004: 10.
838 Cort vd. 2000:78; Ölçer, 2024: 875.
839 Akbari, 2020: 55.

stilistik yenilikler getiren özelliklere sahiptir. Nilüfer çiçekleri, anka kuşları, ejderhalar ve bulut motifleri Moğolların en sık kullandığı ve sembolik anlamlar taşıyan motiflerdir. Renkler ilave edildikten sonra eserler hafif ateşte ısıtılmakta, böylece altın yaldız ve sırüstü renkler sabitlenmektedir[840].

Geometrik formlu minik yapraklı tasarımlar, beyaz ile konturlanmış dörtlü baklava grupları, yonca motifleri, rozet biçimli çiçekler, baklavalar, iç içe geçmiş daireler, Farsça yazılar, kuş ve balık figürleri karakteristik motiflerdir. Kompozisyonu oluşturan balık figürlerinin bir rozet etrafında dairesel yönde birbirini takip eden balık figürleri İran geleneğini yansıtmaktadır[841]. Moğol istilasından sonra İran ve Anadolu seramiğinin bezemesinde balık figürlerinin arttığı gözlemlenmiş bu figürün İlhanlılar ile Çin'den getirilmiş olduğu kabul edilmektedir[842]. Ancak Çin seramiklerindeki balık figürlerinin gövdeleri pullu ve doğal ortamda su içinde yüzer vaziyette boşlukta veya dalga motifleri arasında, lacvardina tekniğinde ise oldukça stilize ve kendine has sade biçimiyle tasvir edilmiştir[843]. Çalışmada yer alan dip parçasının bezemesinde de balık figürlerinin bir rozet etrafında dizildiği kompozisyon İran örnekleriyle benzerdir.

Kap türlerinin formlarında çok fazla form çeşitliliğinin görülmesi bu eserlerin günlük kullanım kapları olmadığını özel davet veya saygın kişiler için üretildiğini düşündürmektedir.

12. ve 14. yüzyıllar arasında, İran çini ve seramiklerinde minai ve lacvardina olarak bilinen iki çeşit sır üstü dekor tekniği kullanıldığı bilinmektedir. Ancak lacvardina tekniğinin tam olarak nerede ortaya çıktığı kesin olarak bilinmemekle birlikte Keşan'dan batıya göç etmiş çömlekçilere atfedilmiştir[844]. İlk kez Keşan atölyelerinde üretildiği ve 13.-14. yüzyıllarda ise Keşan'ın yanı sıra Sultanabad'da İlhanlı döneminde uygulandığı düşünülmektedir. Bir alt grubu olduğu düşünülen Selçuklu dönemi minai tekniğindeki seramiklerle benzerlik göstermesine rağmen aralarında belirgin farklılıklar görülmektedir[845].

Büyük çoğunluğu Moğol devrine ait olan lacvardina tekniğindeki seramiklerin altın çağı İlhanlı dönemine tarihlendirilmektedir. Keşan'daki seramik üretimi, 13. yüzyılın ortalarına kadar kesinitye uğramış olmasına rağmen Selçuklu döneminde geliştirilen yeni stil ve tekniklerin birçoğu İlhanlı döneminde devam ettirilmiştir. Bu dönemde Çin ile yoğun bir ticaret

---

840 Akbari, 2020: 55.
841 Baer, 1968:26.
842 Karamağaralı, 1991: 395.
843 Ölçer, 2018: 287, 2024: 879.
844 Holakooei vd. 2023: 32; Ölçer, 2022:868.
845 Öney, 1987: 57.

ve diplomatik ilişkiler içerisine girilmiştir[846]. Ebu Said'in 1335'te ölümüyle İlhanlı Hanedanlığı sona ermiş ve Timur İmparatorluğu kurulmuştur. Bu geçiş sürecine ait seramik üretimi hakkında pek fazla bilgi bulunmamasına rağmen Tebriz, Bağdat, Şiraz'da önemli kültürel faaliyetlerin devam ettiği bilinmektedir. Ancak günümüze ulaşan seramik ve çinileri bu bölgeler ile ilişkilendirebilmek pek mümkün olmamıştır. Bilimsel literatürde, bu dönemin genellikle göz ardı edildiği ve seramik repertuar çalışmasının İlhanlılardan geçip doğrudan Timurlu ve Safevi seramiklerine doğru kaydığı takip edilebilmektedir. İran seramik sanatının en önemli tekniklerinden olan ince renksiz sır altına kobalt mavisinin (ve siyahın) çeşitli tonlarında boyanmış Çin etkili mavi-beyaz seramik üsluplarının geliştirildiği dönem bu geçiş sürecine denk gelmektedir[847].

Lacvardina çinilerde genellikle Çin menşeli stilize bitkisel motifler kullanılmış olsa da bunlar saray için üretilmiş lüks ürünlerdir. İlhanlıların gerilemesi ile birlikte lacvardina tekniğindeki seramiklerin üretimi de gerilemiş son örnekleri 13. yüzyılın sonunda Semerkant'ta üretilmiştir[848]. Bu teknikte yapılmış çini örnekleri Abaka Han'ın Taht-ı Süleyman'daki yazlık sarayında[849], İsfahan'da Pir-i Bakran Türbesi'nde (1298-1313)[850], Semerkant yakınlarındaki Şah Zinde türbeler topluluğunda yer alan Kusem Bin Abbas Türbesi'nin (1334) kaplamalarında lacvardina çini örneklerine rastlanılmaktadır. Batı Kazakistan'da Oral yakınlarındaki Jayik yerleşimindeki küçük bir mezarda da örneklerine rastlanılmıştır[851]. Altın Orda Hanlığı'na ait bölgelerde de rastlanılan parçalar bu dönemde de lacvardina tekniğinin yaygın olarak kullanıldığını göstermektedir[852]. İtalya, Mısır ve Ürdün'de lacvardina seramiklerin bulunması İtalyan, Mısır ve Altın Orda tüccarlarıyla ilişkilendirilebilir. Altın Orda seramikleri İran seramikleri ile benzerdir. 14. yüzyılın ortalarına kadar İran'da altın yaldızlı seramikler üretilmiş ve ardından bir grup İranlı zanaatkâr Altın Orda'ya taşınarak Aşağı Volga Bölgesi'ne yerleşerek seramik üretimine devam etmişlerdir[853].

Anadolu Selçuklu döneminde lacvardina tekniğinde eser pek fazla görülmemekte firuze ve yeşil sırlı çinilerde altın yaldız süsleme şeklinde uygulanmaktadır. Anadolu'da II. Kılıç Aslan Köşkü'nde altıgen formlu çinilere uygulandığı örneklere rastlanılmıştır[854]. Bu uygulama

[846] Cort vd. 2000: 67-68.
[847] Ölçer, 2024: 868.
[848] Akbari vd. 2020: 53.
[849] Cort vd. 2020:68.
[850] Grbanovıc, 2023: 236.
[851] Akbari vd. 2020:55.
[852] Akbari, 2020:55.
[853] Khalil ve Kravchenko, 2016: 168.
[854] Ölçer, 2022: 868.

Beylikler ve Osmanlı dönemi çinilerinde biraz daha fazla görülmektedir. Kullanım seramiklerinde ise Ani kazılarından çıkarılmış örnekler mevcuttur.

Ahlat kazılarından sürahi parçası ve hatayi motiflerinin yer aldığı bir kulp parçası ile 2020-2021 Harran İç Kale kazılarından çok sayıda lacvardina tekniğinde parça çıkarılmıştır[855]. Çalışmada yer alan dip parçasında altın yaldızlı bezeme görülmemektedir. Ancak 2024 Ani kazılarından çıkarılmış bir gövde parçası Harran örnekleriyle benzer bezemeye sahiptir. Çalışmada yer alan dip parçasının bezemesinde de balık figürlerinin bir rozet etrafında dizildiği kompozisyon İran örnekleri ile benzerdir.

Fotoğraf 3 81. Paris Loure Müzesi Lacvardina Tekniğinde Kâse (Curatola, 2006:21).

[855] Ölçer, 2024: 881.

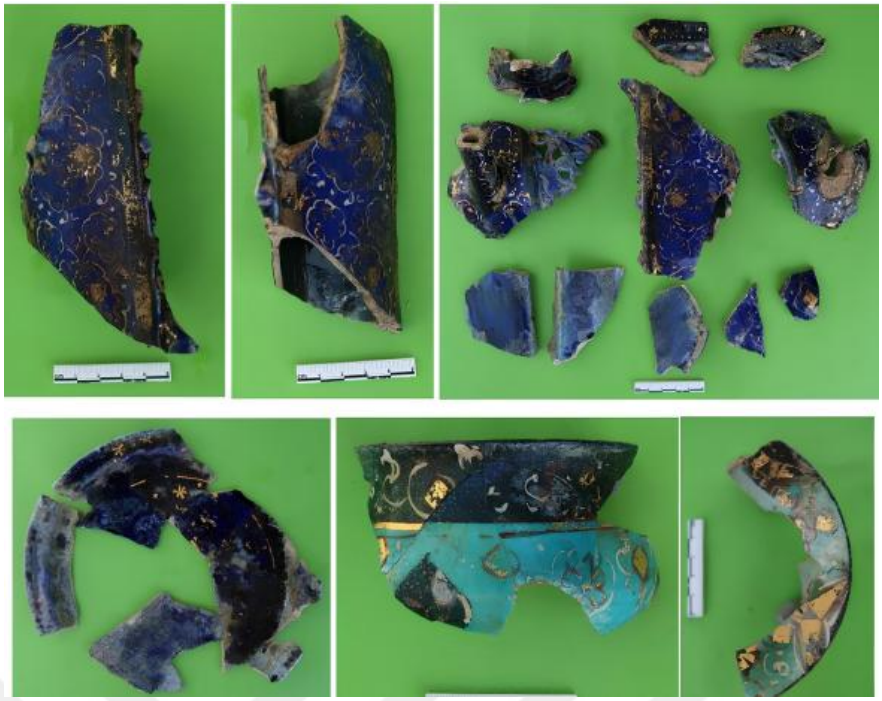

Fotoğraf 3 82. Harran Kazıları Lacvardina Tekniğinde Seramik Parçaları (Ölçer, 2024:882).

3.4.12. Seladon Tekniği

Seladon tekniği ilk kez 13. yüzyılda Çin'de Song hanedanlığı döneminde, Zhejiang eyaletinin Logguan fırınlarında üretilmeye başlanmış pekişmiş ürünler olarak tanımlanmaktadır. Seladon sırları demir oksit içerirler, indirgen ortamda pişirilirler[856]. Seladonun ana rengi soluk yeşim taşı yeşili olup yeşilden gri-mavi, gök mavisi, bal rengine kadar farklı renklerde örnekleri bulunmaktadır[857]. Bu sırın hazırlanmasında temel olarak saydam bir porselen sırına kırmızı demir oksit eklenmektedir. Seladon sırlarına örtücülük veren çok az miktarda kemik külü ilave edilmektedir. Bakır oksitle yapılan seladon sırları da bulunmaktadır[858].

Bu eserler Avrupa'da 17. yüzyıldan itibaren yeşim taşı yeşili sırlarından dolayı seladon ürünler olarak anılmaya başlanmıştır. Kuzey ve güney Çin'de birbirinden farklı üslupta üretilmişlerdir. En erken tarihli seramikler kuzey seladonları olarak bilinen Tang dönemine ait Yue eşyalarıdır[859]. Yue seladonlarının hamuru ince kilden oluşmaktadır. Hamurda kullanılan kil bir havanda dövülmüş, yıkanmış, yoğrulmuş ve sık dokulu bir kıvama getirilmiştir. İyi pişirildiğinde berrak bir görünüme sahip olurlar. Bu eserler rafine edilmiş soluk mavi-yeşil sırları ise yarı saydam ve parlak özelliktedir[860]. Seladon ilk kez Kuzey Song döneminde

[856] Çizer, 2024: 228., Rogers, 1989: 264.
[857] Çizer, 2024: 228; Karasu, vd.2019: 390.
[858] Çizer, 2024: 228.
[859] Karasu, vd.2019: 393.
[860] Zhiyan ve Wen, 1984: 34.

üretilmiş Güney Song yönetimi altında gelişmiştir[861]. Bu seramiklerin zamanla Kore, Japonya, Hindistan gibi birçok farklı ülkede üretimi yapılmıştır. İran'da yapılan taklitleri metabani olarak adlandırılmıştır. Çin seladonları Güney Doğu Asya, Hindistan ve Yakın Doğu'ya ihraç edilmiştir[862].

İran, Mısır ve Irak gibi birçok bölgede İslami ustalar tarafından Çin seladonlarının çeşitli türleri taklit edilmiş ve İslami üslupta şekil ve dekorasyonlar uygulanmıştır[863]. Topkapı Sarayı Müzesi'nde zengin bir seladon koleksiyonu bulunmaktadır[864].

Ani kazılarında seladon tekniğindeki örneklere nadir olarak rastlanılmaktadır. Katalogda seladon tekniği ile yapılmış iki örnek bulunmaktadır. Bunlardan birisi form verebilen kâse ağız parçası (Kat. No: 378) diğer ise iki kırık parçanın birleştirilmesinden oluşan gövde parçasıdır (Kat. No: 378). Bu eserler benzer özelliklere sahip olup gri hamur renginde sık dokulu sert ve her iki yüzeyi de sırla kaplı ve bezemesizdir. Sırları parlak ve kalitelidir. Çalışmada yer alan örneklerin üslup özellikleri değerlendirildiğinde bu ürünlerin İran veya Mısır gibi İslam ülkelerinden değil doğrudan üretimin merkezi olan Çin'den ithal edildikleri kabul edilmektedir.

Bu eserlerin benzer örneklerine hatta kâse ağız parçası ile aynı forma sahip seladon parçasına günümüzde Ermenistan'da Divin bölgesinde rastlanmaktadır. Divin' de ele geçirilen seladon örneklerinin büyük çoğunluğunun Ani'den çok az bir kısmının da Garni'den götürüldüğü belirtilmektedir. Ermenistan'ın seramik üretim merkezi olarak bilinen Divin' de pek fazla örneğine rastlanılmamıştır. Bu durum çok yakın olmalarına rağmen Ani ile Divin arasındaki ticaret dolaşımının yönlerinin farklı olduğunu göstergesidir[865]. Bu durum aynı zamanda bölgenin ticaret merkezinin de Ani olduğunu kanıtlamaktadır. İslam sanatında birçok kültürde bu ürünlerin taklidi yapılmıştır. Fakat bu eserler aynı kalitede ürünler değildir.

Anadolu'da Ahlat[866], Samsat[867], Hasankeyf[868] İstanbul'da Saraçhane kazılarında gri ve yeşil sırlı kalın gövdeli birçok seladon taklidi ele geçirilmiştir[869]. Narh defterlerinde "Yeşil İznik" çinisi olarak da geçmektedir. Hasankeyf'te bu grubun yerel üretimleri 16. yüzyıl Osmanlı

[861] Karasu, vd.2019: 393.
[862] Çizer, 2024: 228.
[863] Grube, 1976: 278.
[864] Çizer, 2024: 228.
[865] Babajanyan, 2019: 276.
[866] Karamağaralı, 2007: 145.
[867] Bulut, 2007: 195.
[868] Özkul Fındık, 2008:135.
[869] Bakır, 2007: 293.

seramiklerinin taklitleri ve orijinallerinden oluşmaktadır[870]. Anadolu dışında Mısır, Samarra ve Nişapur'da Çin'den ithal edilen örneklere rastlanılmakla birlikte bu seramiklerin taklitleri de üretilmiştir[871]. 1978-1982 yıllarında Rusya Bilimler Akademisi Arkeoloji Enstitüsünün, Arkeolojik keşif heyeti tarafından Altın Orda'nın başkenti Saray'da büyük bir aristokrat çiftliği kazılmıştır. Burada 14. yüzyıldan kalma bir çömlekçinin seramik atölyesinde Çin seladonunun yerel örneği olarak adlandırılan pseudo-seladon seramiklerinin üretildiği tespit edilmiştir. Bölgede yapılan kazı çalışmaları sırasında seramik fırınları ile birlikte sağlam kaplar ve üretim hatası seladon taklidi ürünlere rastlanılmıştır[872].

Fotoğraf 3 83. Altın Orda Seladon Taklidi Seramik Örnekleri (Egorov ve Pigarev, 2017:725).

Fotoğraf 3 84. Hasankeyf Seladon Teknikli Seramik Parçaları (Çeken, 2005:354).

870 Özkul Fındık, 2008:135.
871 Wilkinson,1973: 298; Jenkins,1983: 28-29.
872 Egorov ve Pigarev, 2017:725.

Fotoğraf 3 85. Ermenistan Tarihi Müzesi Seladon Teknikli Seramik Parçaları (Babajanyan, 2019: 273)

Tablo 3 59. Eserlerin Teknik ve Yıllara Göre Sayısal Verileri

Teknikler	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**Toplam**
İnce Kazıma	3	41	11	24	28	**107**
Geniş Kazıma	1	15	4	6	5	**31**
Boyalı Kazıma	1	10	9	7	8	**35**
Akıtma Teknikli	-	-	2	1	2	**5**
Astar Boyama (Slip)	1	15	10	7	15	**48**
Sıraltı Tekniği	-	10	8	8	2	**28**
Tek Renk Sırlı Seramikler	2	24	8	16	23	**75**
Tek Renk Sırlı Kandiller	-	4	1	4	5	**14**
Kalıp Baskı Tekniği	-	5	-	1	3	**9**
Lüster Tekniği	1	13	6	3	-	**23**
Minai	-	2	-	-	1	**3**
Lacvardina	-	-	-	-	1	**1**
Seladon	-	1	-	1	-	**2**
						379 Eser

3.5. SÜSLEME

Çalışmada incelenen sırlı seramikler süsleme açısından değerlendirildiğinde eserlerin iç ve dış yüzeyinin çeşitli ve zengin bezeme kompozisyonuna sahip olduğu görülmektedir. Açık formlu kap türlerinin genellikle iç yüzeyi bezemeli dış yüzeyi bezemesizdir. Ancak bu eserler arasında iç ve dış dış yüzeyi bezemeli nadir örnekler de bulunmaktadır. Bu eserler, geniş kazıma (Champlevê) **(**Kat. No: 120), astar boyama (slip) (Kat. No:193, 194, 205, 221), sıraltı (Kat. No: 247, 248, 251, 252), lüster (Kat. No: 353, 354, 355, 366, 371, 372) ve minai (Kat. No:375) tekniğindeki ağız ve gövde parçalarından oluşmaktadır. Kapalı kapların ise iç yüzeyi bezemesiz, dış yüzeyi bezemelidir. Çalışmadaki eserler kırık parçalar olduğu için bezemenin düzenlemesinde belirli bir sınıflandırma yapmak zordur. Dip, ağız ve gövde kısmı sağlam olan

eserler üzerinden bir düzenleme değerlendirmesi yapılmıştır. Çalışmadaki eserlerin gövdeleri genellikle bezemelidir.

Ağız kenarları, gövde ile aynı veya farklı motiflerin işlendiği örneklerin yanı sıra sade veya gövdeye göre daha basit motiflerle bezenmiş örnekleri de mevcuttur.

Eserler arasında dip, gövde ve ağız kenarı bezemeli düzenlemeye sahip örneklerin yanı sıra (Kat. No: 174,182) dip kısmı ve gövdesi bezemeli, ağız kenarı bezemesiz kâse örnekleri de bulunmaktadır (Kat. No: 180, 179, 108,34).

Çalışmada incelenen ağız parçalarının genelinin gövdesi bezemeli ve ağız kenarı bezemesiz olup bezemeli olan örnek sayısı oldukça azdır. Dip parçalarında ise genellikle merkez ve gövdenin bezemeli olduğu düzenleme görülmektedir. Eserler arasında gövdesi bezemeli, ağız kenarı ve dip kısmı bezemesiz olan sadece bir eser bulunmaktadır (Kat. No: 109). Merkezin boş bırakılıp, gövdenin bezendiği düzenlemeye sahip dip parçaları da mevcuttur. (Kat. No: 77, 76, 43, 67).

Eserlerin merkezinde bir motif, bir figür veya iç yüzeyin eşit parçalara ayrıldığı dilimli düzenleme görülmektedir. Kompozisyonda yer alan diğer öğeler merkez etrafında; eş merkezli, dairesel veya serbest bir biçimde düzenlenmiştir. Asimetrik düzenlemede farklı sayıdaki motifler serbest bir dağılım göstermektedir. Eserlerin bezemesinde ağırlıklı olarak geometrik ve bitkisel motifler olmak üzere, yazı ve yazı taklidi motifler ile hayvan ve insan figüründen oluşan kompozisyon görülmektedir.

3.5.1. Geometrik Süsleme

Sanat tarihinde önemli bir yere sahip olan geometrik motifler farklı coğrafyalarda birçok millet tarafından uygulanan evrensel motifler arasındadır. Türk İslam sanatının önemli bir bezeme unsuru olan geometrik desenler İslam öncesi Türk sanatında da yoğun ve sürekli bir şekilde kullanılmıştır. Bu motifler Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar uzanan uzun bir geçmişe ve çeşitliliğe sahiptir. Sanatın birçok alanında zengin çeşitlilikte uygulanmıştır.

İslam sanatında geometrik bezemeye olan yatkınlık sürekli resim yapma yasağına bağlanmıştır. Canlı tasvirine karşı bu sınırlı yaklaşım geometrik desenlerin ön plana çıkmasına sebep olmuştur. Fakat Kur-an'ı Kerim'de böyle bir ayet geçmemektedir. Geometrik desenlerin sürekliliği sonsuzluğu ifade etmekte ve İslam ruhunun ayrılmaz bir parçası olarak

değerlendirilmektedir[873]. Ancak Mülayim, geometrik bezemenin ortaya çıkışında malzemenin etkisinin dinden daha fazla olduğunu savunmaktadır[874].

Bu motifler; kare, dikdörtgen, üçgen, daire, elips, eşkenar dörtgen, çarkıfelek, baklava, çok genler ve yıldız motiflerinin birleşmesiyle oluşan kâinatın sonsuzluğunu simgeleyen motiflerdir[875]. Geometrik bezemede desenler sonsuz bir şekilde genişletilebilir. Mevcut düzenleme bazen tasarımın geri kalanının devamını tahmin etme imkânı sunmaktadır. Bu motiflerin genellikle merkezi bir noktadan başlayarak oluşturdukları şekil, çevreye doğru ölçülü bir şekilde genişleyerek sonsuzluk ekseninde uzanmaktadır[876].

Geometrik bezemede desenler sonsuz bir şekilde genişletilebilir. Mevcut düzenleme bazen tasarımın geri kalanının devamını tahmin etme imkânı sunmaktadır.

Sembolizm, totem ve büyü gibi ritüel davranışlarla, İslam felsefesinde yer alan konular geometrik bezemenin muhtevası ile ilgili farklı bir görüşü oluşturmaktadır. Bu şekillerin farklı kültürlerde birtakım kuvvetlere sahip olduğu belirtilmektedir. İlkel büyü ve sihir sisteminin belirtilerini taşıdığı kabul edilen bu şekiller, İslam öncesi Türk sanatı kozmolojisine dayandırılmaktadır[877].

Çalışmada değerlendirilen sırlı seramikler içerisinde çok sayıda geometrik bezemeli eser bulunmaktadır. Bu motifler bezeme tekniklerine göre farklılık arz etmektedir. Burada tekniğin uygulanma biçimi de motifin türünü belirlemektedir. Sırlı seramik sanatında birçok kültürde aynı teknikte benzer motifler kullanılmış ve belirli bir şematik çerçevenin dışına çıkılmamıştır. Bazı motifler kültürlerarası etkileşim dolayısıyla evrensel motif kimliğini almıştır. Bu motifler kompozisyona göre bazen ana motifi oluştururken bazen de ara motif olarak kompozisyonun tamamlayıcısı olmuştur.

Ani sırlı seramiklerinde de çok zengin çeşitliliğe sahip geometrik motiflere, tek renk sırlı seramikler dışında hemen hemen bütün bezeme tekniklerinde rastlanılmaktadır. Seramiklerde tespit edilebilen geometrik motifler şöyle sıralanabilir.

Halka Motifi: Halka, bezemede en yoğun olarak kullanılan geometrik motifler arasında yer almaktadır. Bütün bezeme tekniklerinde ortak motif olarak kullanılmaktadır. Evrensel bir motif olup İslam ve Hristiyan seramik sanatında çok fazla örneğine rastlanılmaktadır.

---

873 Wade, 1976: 7.
874 Mülayim, 1982: 97.
875 Demiriz, 2004: 40.
876 Birol, 2012: 65.
877 Mülayim, 1982: 68.

Genellikle dairesel formlu kaplarda, kabın şekline uygun olmasından dolayı hem geometrik hem de bitkisel kompozisyondan oluşan bezemenin tamamlayıcısı olmuştur. Kompozisyonun etrafında halka motiflerinin sıralandığı şeritler, Ani sırlı seramiklerinin karakteristik üslup özelliklerindendir. İç yüzeyde; merkezde, gövdede ve ağız kenarında ara motif olarak da kullanılmaktadır. Kazıma tekniği ve alt türlerinde, astar boyama (slip), sıraltı, lüster, minai ve kabartma gibi farklı teknik ve biçimlerde örneğine rastlanılmaktadır (Kat. No: 69, 122, 142, 174, 181, 203, 205, 207, 208, 209, 211, 216, 221, 225, 232, 254, 353).

Üçgen Motifi: Çalışmada değerlendirilen eserlerin bezemesinde yoğun olarak kullanılan geometrik motiflerden birisi de üçgendir. Bu motifin bezemede ana motif olarak kullanıldığı örneklerin yanı sıra farklı geometrik ve bitkisel motiflerle birlikte ara motif olarak kullanıldığı örnekler de mevcuttur.

Kompozisyonda ana motif olarak kullanıldığı bazı kazıma tekniğindeki örneklerde içerisi boş bırakılmıştır. Bazı örneklerde ise içerisi balık pulu, spiral, açık yay dizisi, halka veya ağ motifi gibi ara motiflerle doldurulmuştur. Geniş kazıma tekniğindeki bazı örneklerde ise içerisine palmet ve rumi gibi ana motifin işlendiği zemindeki çerçeveyi oluşturmaktadır. (Kat. No: 03, 04, 27, 28, 29, 44, 50, 89, 111, 125, 127,131, 153, 348, 349, 351). Kafkasya, Anadolu, İran, Mısır ve Suriye'de, İslam ve Hıristiyan kültürünün geometrik seramiklerinin bezemesinde benzer ve farklı biçimlerde tasarlanmış örneklerine rastlanılmaktadır.

Eşkenar Dörtgen Motifi: Çalışmadaki az sayıda eserin bezemesinde eş kenar dörtgen motifi görülmektedir. Genellikle ara motif olarak kullanılan eş kenar dörtgen motifinin ana motif olarak işlendiği örnekler de mevcuttur. Eş kenar dörtgen motifinden oluşan kompozisyonun üzerine farklı açılardan uzatılan çizgilerin kesişmesiyle oluşan üçgen ve baklava dilimi gibi diğer geometrik motiflerle birlikte yer aldığı örnekler de bulunmaktadır (Kat. No: 62, 98, 143, 152, 153, 370).

Çalışmadaki bazı eşkenar dörtgen motifli parçaların bezemesinde yüzeyin eşit bölünmemesinden kaynaklı asimetrik bir düzenlemenin oluştuğu görülmektedir. Eşkenar dörtgen motifi genellikle kazıma ve boyalı kazıma tekniğinde alanın eşit parçalara bölündüğü kompozisyonlar da ana motif olarak kullanılmaktadır. Ancak üçgen motifi özellikle açık formlu kapların iç yüzeyinde kabın dairesel şeklinden dolayı daha fazla kullanım alanına sahiptir. Ani sırlı seramiklerinin genellikle kırık parçalar halinde ele geçmesi eserlerin bezemesinin tanımlanmasında belirsizlik yaşanmasına sebep olmaktadır. Özellikle dip parçalarında merkezde üçgen ve eş kenar dörtgenlerden oluşan dilimli motifler yer almaktadır. Fakat bu motiflerin bazılarında gövdede farklı bir motifin başladığı görülmektedir. Sağlam örnekler ile

kıyaslama yapıldığında bu motiflerin merkezden başlayarak gövdeye doğru genişlediği ve ağız kenarında oval veya sivri bir dilimle sonlanarak bir motif oluşturduğu görülmektedir. Ayrıca dilimlerin ağız kenarında çizgisel bir şerit ile sınırlandırıldığı örnekler de mevcuttur (Kat. No: 95, 145). Bu nedenle çalışmada özellikle kazıma ve boyalı kazıma tekniğindeki bazı dip parçalarının bezemesi mevcut motifler üzerinden tanımlanmış ve çokgen dilimli motifler olarak adlandırılmıştır (Kat. No: 51, 73, 78, 147, 149, 150, 151, 153).

Çalışmada değerlendirilen eserler arasında baklava dilimi motifli örnekler de yer almaktadır. Bu motifler bezemede hem ara motif hem de ana motif olarak kullanılmıştır. Baklava dilimi motifinin kazıma, sıraltı, minai ve kabartma gibi farklı tekniklerde kullanılmış örnekleri mevcuttur. Genellikle iç yüzeyde kullanılan bu motif geniş kazıma, sıraltı ve minai tekniğindeki bazı ağız ve gövde parçalarının dış yüzeyinde ana motif olarak kullanılmıştır (Kat. No: 120, 238, 374). Geniş kazıma tekniğindeki rumi ve palmet motiflerinin zeminine çerçeve oluşturduğu örnekler de bulunmaktadır (Kat. No: 132). Kazıma tekniğindeki bazı dip parçalarının iç yüzeyini ana motif olarak kaplamaktadır (Kat. No: 17, 53, 63). Gövdesi baklava dilimi biçiminde olan kalıp kabartma tekniğindeki eser farklılık arz etmektedir (Kat. No: 347).

Spiral Motifi: Çalışmada en yoğun olarak rastlanılan motiflerden birisi de spiral motifidir. Genellikle ara motif olarak değerlendirilen spiral motifi özellikle boşlukların doldurulmasında kullanılmaktadır. Kıvrık dallardan oluşan stilize bitkisel motiflerin de spiral şeklinde tasarlandığı örnekler mevcuttur. Kazıma tekniğinde geometrik ve bitkisel motiflerle birlikte genellikle ara motif olarak kullanılmıştır (Kat. No: 80, 90, 136,). Astar boyama (slip) tekniğinde ana motif olarak kullanıldığı örnekler mevcuttur (Kat. No:180). Lüster tekniğinde, altın yaldızlı tabakanın üzerine işlenerek bezemeye hareketlilik kazandırılmıştır (Kat. No: 361, 362, 372).

Müslüman ve Hıristiyan seramik sanatında farklı şekillerde farklı tekniklerde kullanılmıştır.

Bizans[878] ve Gürcü[879] dönemine ait kazıma ve slip tekniğindeki seramiklerde oldukça fazla örneğine rastlanılmaktadır. Bizans'ın slip tekniğindeki spiral motifleri Ani ve Akşehir örnekleri ile benzerdir. Ermeni seramiklerinde de Ani ile yakın benzer örneklere rastlanılmış kaynaklarda bazı eserlerin Ani'den götürüldüğü belirtilmiştir. Ermenistan'ın Artaşat bölgesinde de Ani örnekleri ile benzer spiral motifli parçalara rastlanılmıştır[880]. Azerbaycan'ın kazıma ve astar boyama (slip) teknikli seramiklerinde ince hatla işlenmiş spiral motifleri Ani

[878] Meriç ve Meriç, 2021:53; Bakirtze, 1992: 53.
[879] Kartsidze vd., 2024: 44.
[880] Babajanyan, 2019: 272.

örneklerinden farklıdır[881]. Altın Orda kazıma teknikli seramiklerde iç yüzeyi kaplayan spiral motifleri Ani örnekleriyle yakın benzerlik göstermektedir[882].

Anadolu'da Hasankeyf[883], Akşehir[884] Samsat[885] seramiklerinde de spiral motifli örnekler görülmektedir. Akşehir'de astar boyama (slip) tekniğindeki seramiğin bezemesinde kullanılan spiral motifi, Ani örneklerinden farklı olarak dış yüzeye uygulanmıştır[886].

İran'da Nişapur'un 9.-10. yüzyıla tarihlendirilen erken dönem astar boyama (slip) tekniğindeki eserlerinde de yoğun olarak kullanılmıştır[887]. Samaniler dönemine ait bir eserde uçlarında palmet bulunan spiral motifleri farklı bir tasarıma sahiptir[888]. Rakka'nın[889] ve İran'ın[890] sıraltı ve lüster tekniğindeki kaselerinde spiral motifinin dış yüzeyde de kullanıldığı örnekler görülmektedir.

Ağ Motifi: Çalışmada değerlendirilen eserlerin bezemesinde, ağ veya kafes motifi olarak bilinen geometrik bezeme yoğun bir şekilde kullanılmıştır.

Ağ motifi genellikle kazıma tekniğinde merkezde yer alan geometrik veya bitkisel motiflerin içerisinin **(**Kat. No: 66, 81, 88, 152) veya ağız ve gövde kenarını çevreleyen bordürlerin dolgusunda kullanılmıştır. (Kat. No: 79, 113, 136). Kazıma tekniğindeki kaselerde, ağzın üst yüzeyini kaplayan şerit olarak tasarlandığı örnek farklılık arz etmektedir (Kat. No:21). Kazıma ve sıraltı tekniğinde iki dip parçasında ana motif olarak kullanılmıştır (Kat. No:68, 235). Sıraltı tekniğindeki kapak parçasının dış yüzeyinde, üçgen motifinin dolgusu olarak kullanılmıştır (Kat. No: 246). Evrensel motifler arasında yer alan ağ motifinin farklı kültürlerde çok sayıda örneğine rastlanılmaktadır. Anadolu'da Samsat, Karacahisar, Sivas, Korucutepe ve Divriği örneklerinde rastlanmaktadır[891]

Zikzak Motifi: Sırlı seramiklerin bezemesinde kullanılan zikzak motifi ara motif olarak kullanılmaktadır. Bu motifin farklı tekniklerde uygulanmış örnekleri mevcuttur. Kazıma ve boyalı kazıma tekniğindeki eserlerin dış yüzeyinde ağız kenarında şeffaf sır altına düzensiz olarak işlenmiş zikzak motifleri bulunmaktadır (Kat. No:31, 142, 143). Sadece bir eserin

881 Dostiyev, 2017: 671.
882 Maslovskiy: 2017: 482.
883 Çeken, 2005: 110.
884 Gök Gürhan, 2007:166.
885 Duruk, 2021: 98.
886 Gök Gürhan, 2007:166.
887 Wilkinson, 1973:
888 Atıl, 1973: 36.
889 Jenkins, 1983: 125-126, Çizer, 2010:32.
890 Yılmaz, 2016: 251.
891 Orhan, 2019: 308.

merkezindeki madalyonun dolgusunda ana motif olarak kullanılmıştır (Kat. No: 59). Astar boyama ve kazıma tekniğinin birlikte uygulandığı bir ağız parçasının dış yüzeyine ve dip parçasının iç yüzeyine kaba işçilikte zikzak motifi işlenmiştir (Kat. No: 73, 193). Tek renk sırla kaplı çömleğin ve testinin dış yüzeyini çevreleyen daha ince işçiliğe sahip örneklerine de rastlanılmaktadır (Kat. No: 309). Kazıma tekniğinde bir ağız parçasının ağız ucunda ve geniş kazıma tekniğindeki eserin iç yüzeyinde bordürün dolgusu olarak kullanılmıştır (Kat. No: 22,112). Evrensel motifler arasında yer alan zikzak motifine birçok kültürde ve farklı tekniklerde rastlanılmaktadır.

Işınsal Düzenleme: Seramiklerin iç yüzeyinde, merkezden çevreye doğru veya çevreden merkeze doğru uzanan ince ışınsal çizgilerle dilimlere ayrıldığı düzenlemedir. Farklı tekniklerde kolaylıkla uygulanabilen bu düzenleme ana motifi oluşturmakta ve uygulandığı tekniğe göre farklılık arz etmektedir. Bu ışınlar bazı eserlerde ince, simetrik ve düzenli iken bazı eserlerde kalın hatlı ve asimetrik düzenlemeye sahiptir. Genellikle astar boyama (slip), kazıma ve akıtma tekniğindeki eserlere uygulanmıştır (Kat. No: 176, 182, 184, 188, 196).

Anadolu'da Samsat'ta[892], turkuaz sıraltına siyah boyama, Harran'da[893] lüster, Ahlat'ta[894] mavi beyaz sıraltı tekniğindeki bazı eserlerde de ışınsal düzenleme görülmektedir. İslam sanatında İran'ın 12.-13. yüzyıla tarihlendirilen mavi beyaz sıraltı ve lüster teknikli seramiklerinde de ışınsal düzenleme görülmektedir[895]. Nişapur, örneklerinde ışınsal düzenlemenin akıtma tekniğinde yapılmış örnekleri de bulunmaktadır[896].

Altı Kollu Yıldız: Çalışmaya dahil edilen eserler arasında altı kollu yıldız motifinin görüldüğü iki dip parçası bulunmaktadır. Kazıma tekniğindeki bu eserlerin merkezinde iç içe geçmiş üçgen motiflerinden oluşan altı kollu yıldız motifi sonsuzluk ekseninde işlenmiştir. Bu eserlerin sır kalitesi birbirinden farklılık arz etmektedir.

İslam sanatında birçok alanda farklı örneklerine rastladığımız yıldız motifi Türk tarihinde önemli bir yere sahiptir. İslamiyet öncesi Türklerde yönleri ve yönü bulmada, mevsimleri tespit etmede ve saati hesaplamada yıldız bilgisi önemli rol oynamıştır. Bu dönemde göğün yeryüzünü örten bir çadır olduğu düşünülmekte kutup yıldızı göğün direği ve merkezi olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca yıldızın koruyucu özelliğe sahip olduğuna

892 Bulut, 2000: 29-32; Polat, 2020:79; Duruk, 2021:78.
893 Ölçer, 2020: 580.
894 Karamağaralı, 2007: 149.
895 Yılmaz, 2016:252; Grube, 1976:179; Çizer, 2010:42-45; Monazzam, 2018: 233-234; Curatola, 2006: 128-142.
896 Wilkinson, 1973: 73.

inanılmaktadır[897]. Türklerin on iki hayvanlı Türk takviminde bir sembol olduğu bilinmektedir[898].

Sonsuzluk ekseninde devam eden motif anlayışı İslam sanatı süslemesinin bilinen temel özelliğini oluşturmaktadır. Bu motiflerin kuruluşları kapalı geometrik şekillerden oluşmasına rağmen önemli olan bağlantılar, yani bir yıldızdan ötekine sürekli geçiş halinde olan çizgisel harekettir. Aslında yıldızları oluşturan kolların ışınları kapalı olmayıp bir yıldızdan diğerine geçişi sağlamakta ve sonsuzluğa yol almaktadır. Bu devamlı hareketlilik çokluk içinde birlik ifadesini sağlamaktadır[899]. Dünyanın altı günde yaratılışı ile bağlantılı olarak altının olumlu bir değerlendirilişi Hermetik gelenekte de görülmektedir. İki eşkenar üçgenin birleşmesinden oluşan altı kollu yıldız makro kozmosu temsil etmektedir[900].

Altı kollu motifinin yer aldığı bu eserler 12.-13. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Eserlerin iç yüzeyinde altı kollu yıldız motifini oluşturan üçgen motiflerinin çizgileri merkezde altıgen motifini oluşturmuştur. Her iki eserde de altı kollu yıldız sonsuzluk ekseninde işlenmiştir. (Kat. No: 49,131).

Ermenistan seramikleri arasında Ani örneği ile benzer kompozisyona sahip dip parçası bulunmaktadır[901]. Güneydoğu Kırım'da Altın Orda dönemine tarihlendirilen seramiklerde altı kollu yıldız motifinin işlendiği örneklere rastlanılmaktadır[902]. Azerbaycan sırlı seramiklerinde de astar boyama (slip) tekniğindeki kâse örneklerinde altı kollu yıldız motifi işlenmiştir[903]. Bizans seramiklerinde ise kazıma tekniğinde yapılmış altı kollu yıldız motifine rastlanılmaktadır[904]. Anadolu'da, 2015 yılı Keykubadiye Sarayı Kazısındaki[905] eserler ile Samsat, Akşehir, Hasankeyf, Gevale Kalesi sırlı seramiklerinde altı kollu yıldız motifi görülmektedir.

Zencirek ve Düğümlü Geçme Motifi: İncelenen seramiklerin bezemesinde görülen diğer motiflerden birisi de geçme motifleridir. Farklı örgü çeşitlerinden oluşan motifin asıl adı, Farsça'da "*birbirine geçmiş küçük halka"* anlamına gelen *"Zencirek"*dir. Bu isim Türkçe'de ilk *"zencîrek"* ve daha sonra *"zencerek"* olarak günümüze kadar ulaşmıştır. Zamanla gelişen zencerekli kenar bezemeleri, birbirinin içinden geçen halkalardan farklı olarak şeritlerin bir

[897] Ögel, 1995: 205.
[898] Pala, 2020: 523.
[899] Ögel, 1994: 97.
[900] Schımmel, 1997:137.
[901] Babajanyan, 2015:194.
[902] Maslovskiy: 2017: 471-483; Kartsidze vd., 2024:109.
[903] Dostıyev, 2017: 643-646.
[904] Meriç ve Meriç, 2021: 61.
[905] Baş ve Dursun, 2019: 65.

alttan bir üstten geçmesiyle çeşitli örgü şekilleri oluşturulmuştur. Bu zengin bezeme üslubu zamanla bütün İslam alemi tarafından benimsenerek birçok farklı alanda kullanılmıştır[906]. Kenar suyu (bordür) ve yalın hallerde olmak üzere iki bölüme ayrılmaktadır[907]. Bu motif günümüzde geçme olarak tanımlanmaktadır[908].

Zencirek motifi Abbasiler'de, Emeviler'de, Memlukler'de ve hemen hemen bütün İslam sanatlarında benimsenmiş ve çok farklı türden örnekleri ortaya çıkarılmıştır. 14. yüzyılda Memluklulerin kitap sanatında da çeşitli örneklerine rastlanılmıştır[909].

Ani sırlı seramikleri arasında "Z" biçimindeki kırık çizgilerin aynı eksende arka arkaya tekrarlanmasıyla altta ve üstte gömme yaparak ikili zencirek motifini oluşturmaktadır[910]. Ani'de ikili zencirek motifinin yer aldığı bir gövde parçası bulunmaktadır (Kat. No:375). Bir gövde ve bir ağız parçasında zencirek motifi su kenar yolu olarak kullanılmıştır (Kat. No:133). Dış yüzeyi zencirek motifi ile kaplanan tek bir örnek bulunmaktadır (Kat. No: 107).

Çalışmada yer alan geçme motiflerinden bir diğeri ise düğümdür. Düğüm ip veya halat gibi malzemelerin araç kullanmadan elle, üst üste geçirilerek dolandırılmasıyla oluşturulan bağa verilen isimdir[911]. Düğüm motifi genellikle kazıma ve geniş kazıma tekniğindeki örneklerde karşımıza çıkmaktadır. Bu motifler merkezden başlayıp çevreye doğru düğüm yaparak uzanan ana motifi oluşturmaktadır (Kat. No:34). Yine kazıma tekniğindeki dip parçalarında merkeze yerleştirilen yapraklarla çevrilmiş bağımsız bir motif olarak görülmektedir (Kat. No: 45, 46). Bazı örneklerde ise tüm yüzeyi kaplayan düğümlü geçme motifi sonsuzluk etkisinde tasarlanmıştır (Kat. No: 74,75 158).

Bu motifin benzer örneklerine Azerbaycan[912], Altın Orda[913] ve Gürcü seramiklerinde rastlanılmaktadır. Anadolu'da Keykubadiye Sarayı, Akşehir[914], Samsat[915], Al Mina, Misis, Korucutepe kazılarının Orta Çağ dönemine ait sırlı seramiklerinin bezemesinde de yoğun olarak kullanılmıştır. 14. yüzyılda Anadolu'da Beylikler dönemi örneklerinde de düğümlü geçme motifine rastlanılmaktadır[916]. Bizans'ın Serres[917] kazıma teknikli seramiklerinde de sık

[906] Birol, 2008:192-193.
[907] Ajar ve Keskiner, 1978:13.
[908] Yılmaz, 2016: 375.
[909] Birol, 2008:193.
[910] Karaçağ, 2002: 372.
[911] Girgök, 1997:491.
[912] Dostıyev, 2017:661; Avşar ve Avşar, 2014:81.
[913] Maslovskiy, 2017: 479.
[914] Gök Gürhan, 2007: 168.
[915] Polat, 2020:60-81; Bulut, 2007: 185.
[916] Baş ve Dursun, 2019: 65.
[917] Bakirtze, 1992: 53-54.

karşılaşılan motifler arasındadır[918]. Divriği Kale kazısında boyalı kazıma tekniğinde düğümlü geçme motifiyle bezenmiş dip parçaları bulunmaktadır[919]. Van Müzesi'nde iç yüzeyi kazıma tekniğinde düğümlü geçme motifleriyle bezenmiş eser nadide örnekler arasındadır[920].

Anadolu dışında Suriye, Hama, Rakka[921], Tell Minis, Ma'arrat, İran'da Sircan, Özbekistan'da Semerkant'ın 11.-12. yüzyıla ait seramiklerinde geçme motifi bezemeli örneklere rastlanılmaktadır[922]. İran'da Samaniler dönemine ait slip tekniğindeki eserlerde merkeze yerleştirilmiş düğümlü geçme motifleri yer almaktadır[923].

Ani sırlı seramiklerinde hem geometrik hem de bitkisel kompozisyonlarda sıkça rastlanılan açık yay dizisi ve balık pulu motifi genellikle dolgu motifi olarak kullanılmaktadır. Bu motifler aynı eserin bezemesini oluşturan dilimlerin dolgusunda ardışık olarak yer almaktadır. Bezemenin tamamlayıcı unsuru olmanın yanı sıra dinamizmini de artırmaktadır. Açık yay dizisi motiflerinin yer aldığı eserler, (Kat. No: 22, 103, 164, 166, 167,172, 173, 170,171) balık pulu motifinin yer aldığı eserlere göre daha fazladır (81, 83,165). Bu motifler genellikle kazıma tekniğindeki seramiklerde kullanılmıştır. Türk İslam sanatında ve çevre kültürlerde de örneklerine rastlanılmaktadır.

Kıvrık Dallar ve "S" Kıvrımları: İslam sanatında yoğun olarak kullanılan geometrik kurguyla şekillenmiş sap ve kıvrım dallar, bitkisel kompozisyondan oluşan bir bezemede, bir motif ya da motif grubunun birbirine bağlanmasını sağlamaktadır. Bu motifler bezemeye dinamizm kazandıran unsurlar arasındadır[924].

İslam sanatında Samarra üslubunda, spiral motifleri ve "S" kıvrımları bezemenin bir parçasını oluşturmaktadır[925]. Bu teknikte kalıplanan tasarımlar, spirallerle sonlanan oyulmuş çizgilerin sonsuz ritmik tekrarından oluşmaktadır. Bu düzenlemede "S" kıvrımları ana motifi oluşturmaktadır. Kompozisyonda çentikler yarıklar, inci bordürleri veya tanımlanamayan motifler de yer almaktadır. Asma yapraklarından oluşan ana motifler de kıvrım dallar tarafından taşınmaktadır. Bu üslubun Abbasiler zamanında Irak'ın doğusuna kadar ilerlediği kabul edilmektedir[926].

---

[918] Papanikola-Bakırtze, 1992: 54-55.
[919] Acara Eser, 2020:142.
[920] Baş ve Yılmaz, 2019:121.
[921] Jenkins, 1983: 145.
[922] Grube, 1963: 59; Mason, 1997:188; Öney, 1982:77; Yılmaz, 2016: 376; Wilkinson, 1973: 36-3; Curatola, 2006:53.
[923] Atıl, 1973: 31.
[924] Karaçağ, 2002: 369.
[925] Grabar, 1975:183-184.
[926] Karaçağ, 2002:25-27.

Bu motiflerin Orta Asya'daki erken dönem kuyumcularının eserlerinde, İskit sanatı olarak adlandırılan bozkır göçebelerinin sanatında da görülmektedir. Ayrıca Türk kökenli göçebeler tarafından da Macaristan'a kadar taşınmıştır. İslam sanatına ise ilk kez halifenin isteği üzerine çok sayıda Türk'ün Orta Asya'dan Irak'a nakledildiği sırada girdiği kabul edilmektedir. Bu tekniğin, İslam'ın ilk kez bu dönemde aşina olduğu Türk reislerinin mücevherlerinden, süs eşyalarından ve koşum takımlarından türetilmiş olduğu da düşünülmektedir[927].

Çalışmada çok sayıda sap, kıvrık dal ve bunların uzantısından meydana gelen spiraller ve "S" "C" kıvrımlarından oluşan bezemeye sahip çok sayıda seramik örneği bulunmaktadır. Bu motifler merkezde yer alan madalyonun dolgusunda veya boşluklarda ara eleman olarak kullanılmıştır. Ancak iç içe geçmiş dairesel çizgilerden oluşan şekillerin iç yüzeyde ana motif olarak kullanıldığı örnekler de mevcuttur. Hatta iç yüzeyde yatay dikey veya diyagonal olarak uzanmış geometrik motiflerle birlikte de uygulanmış örnekleri bulunmaktadır. Kazıma, geniş kazıma ve astar boyama tekniğinde yoğun olarak kullanıldığı gözlemlenmiştir (Kat. No: 88,116, 194, 219, 221, 231, 353). Ancak diğer bezeme tekniklerinde de örnek motiflere rastlanılmaktadır.

Güneydoğu Kırım'da Altın Orda kazıma tekniğindeki sırlı seramiklerinde Ani örneklerindeki gibi yüzeyi kaplayan "S" kıvrımlarına rastlanılmaktadır[928]. İran'da 10-11. yüzyılda Nişapur ve Horasan'da, 13. yüzyılda ise Suriye seramiklerinde Ani örneklerinde olduğu gibi yatay yönde düzenlenmiş örnekleri bulunmaktadır[929] (Kat. No: 13, 14, 23, 25, 41 ,47, 53, 58, 71, 72, 76, 84, 93, 121, 148, 183, 185,186, 187, 189, 190, 197, 200, 219, 231, 237, 356). Bu motiflerin rastgele düzenlendiği ve özentisiz işçiliğe sahip eserlerin sayıca fazla olması özellikle de kazıma ve astar boyama (slip) tekniğinde yoğun olarak uygulanması bu eserlerin yerel ve seri üretim ürünleri olduğuna işaret etmektedir.

Çalışmada sadece tek bir örnekte kalıp kabartma tekniğinde yapılmış burma ve rozet motifi görülmektedir (Kat. No:346). Beyaz hamurlu kobalt mavisi sırla kaplı bu eserin ithal olduğu düşünülmektedir.

Tığ Motifi: Çalışmada yer alan eserler arasında lüster tekniğindeki sadece bir eserin bezemesinde tığ motifi yer almaktadır (Kat. No:366). Türk süsleme sanatında genellikle ara motif olarak kullanılan tığ motifi tezhip sanatında önemli bir bezeme unsurudur. Ana motifin

927 Creswell, 1979:287-288.
928 Maslovskiy, 2017: 471-483.
929 Yılmaz, 2016: 373.

etrafından başlayarak, paralel hatlarla dışa doğru ok gibi uzanmakta ve uçları sivri bir ok şeklinde son bulmaktadır. Ana motif ile geride kalan boş bölüm arasında denge sağlamak amacıyla böyle bir düzenleme yapılmıştır. Son derece ince ve zarif bir şekilde işlenerek kompozisyondan uzanan ışık huzmeleri gibi eserin boş olan kısımlarına belirli bir sıra şeklinde işlenmektedir. Bezemeyi tamamlayan ve bir dantel görüntüsüne sahip olan tığ motifi devirlere göre değişen zengin çeşitliliğe sahiptir[930]. Seramik sanatında da kullanılan bu motif farklı olarak iç bükey yarı dairesel formdadır. Ancak uç kısımları yine aynı şekilde ok ucu gibi sivridir. İran lüster seramiklerinde yoğun olarak kullanılan bir motiftir[931]. Ani kazılarından çıkarılmış insan figürlü bir eserde de tığ motifi örneği görülmektedir[932]. Anadolu'da Kubadabad sırlı seramiklerinde turkuaz sır altına siyah boyama tekniğinde yapılmış bir eserin merkezini çevreleyen madalyonun etrafından da benzer şekilde tığ motifleri uzanmaktadır[933].

Damla Motifi: Çalışmadaki seramiklerin bezemesinde kullanılan diğer bir geometrik motif is edamla motifidir. Damal motifi ara elaman olarak kullanıldığı gibi ara eleman olarak kullanıldığı eserler de bulunmaktadır. Kazıma tekniğindeki bir tabağın ağız kenarında bezemenin tamamlayıcısı olmuştur (Kat. No: 97). Boyalı kazıma tekniğindeki seramiklerde ise kazıma tekniğinde yapılmış içerisinde zikzak motifinin yer aldığı damla motifleri ana motif olarak kullanılmıştır (Kat. No:170-171). Özellikle astar boyama (slip) tekniğindeki seramiklerde kullanılmıştır. Bir dip praçasında (Kat. No: 213) sonsuzluk etkisinde tüm yüzey kaplamakta, diğer bir eser ise merkezdeki madalyonun içerisinde yer almaktadır (Kat. No: 204).

3.5.2. Bitkisel Süsleme

Çalışmada değerlendirilen seramiklerde bitkisel bezemeli örneklerin sayısı da oldukça fazladır. Bitkisel bezeme ağırlıklı olarak soyut motiflerden ve iç yüzeyde madalyonu oluşturan içleri farklı motiflerle dolgulu dilimli motiflerden oluşmaktadır. Eserler kırık parçalardan oluştuğu için genellikle parçadaki mevcut motifler üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır. Ancak sağlam örneklerden hareketle özellikle kazıma tekniğindeki eserlerin iç yüzey bezemesinin temelinde dilimli bitkisel motifin yer aldığı anlaşılmaktadır. Bu dilimlerin içerisi bitkisel veya geometrik ara motiflerle doldurulmuştur. Bu motifler yarı stilize ve soyut motifler şeklinde işlenmiştir. Eserler üzerinde tespit edilen bitkisel motifler palmet, rumi, yaprak, çiçek gibi evrensel motiflerden oluşmaktadır. Palmet ve rumi motifleri ağırlıklı olmakla birlikte bu

930 Akar ve Keskiner, 1978: 24.
931 Yılmaz, 2016:229.
932 Karamağaralı, 2007:129.
933 Çeken, 2007: 144.

motifler soyut kompozisyonları oluşturmaktadır (Kat. No: 1, 2, 15, 42, 56, 59, 81, 82, 232, 247, 344).

Çalışmada kazıma ve boyalı kazıma tekniğindeki üç eserin merkezinde bağımsız ana motifi oluşturan üç dört veya beş yapraklı çiçek motifleri işlenmiştir **(**Kat. No: 52, 156, 234)

Palmet: Ani sırlı seramiklerinde bitkisel bezemeyi oluşturan önemli motiflerden birisi de palmet motifidir. Sanat tarihinde evrensel motif olarak kabul edilen palmet motifinin kaynak ve kökeni kesin olarak bilinmemektedir. Kökeni doğrudan doğadaki bir bitkiye bağlanamayan bu motif sanatçının hayal gücüyle ortaya çıkmıştır. Palmet motifinde yaprak sayısı motifin özelliğine göre farklılaşmakta üç, beş ve yedi gibi tek sayılı olarak artmaktadır[934].

Palmet motifinin çok parçalı ve simetrik yapıya sahip olması sonsuz çeşitleme imkanına açık bir bitkisel form almasını sağlamaktadır. Farklı iki büyüklükteki iki çember ile çizimi yapılabilen ve düşey bir eksenin her iki yanında simetrik olarak yer alan parçalar palmet motifini oluşturmaktadır. Motifin yapraklarının sivri uçları dışa ve alta doğru kıvrım yapmaktadır. Bu yapraklar altta dairesel bir dönüş yaparak sapa bağlanmaktadır. Ana tipi oluşturan bu motif bağlı parçaların boyutu, oranı, hareket yönünün değişmesi veya yeni öğelerin katılmasıyla yeni tiplere dönüşebilmektedir[935]. Palmet ve ruminin anavatanın Eski Mısır olduğu kabul edilmekte ve motiflerin oluşumunda doğal bitki örtüsü olan papirus ve palmiye ağaçlarının etkili olduğu düşünülmektedir. Palmet motifinin erken örneklerinin Sümer, Mısır, Asur ve daha sonra Yunan ve Roma dönemi süslemelerinde kullanıldığı bilinmektedir[936].

Doğu sanatına Helenistik akım yoluyla girdiği düşünülen palmet motifinin öncü örneklerine Orta Asya Hun sanatında rastlanılmaktadır. Suriye ve Mısır'da gelişen İslam sanatına ise Abbasi döneminde özellikle Türkler tarafından geri kazandırıldığı kabul edilmektedir. Özellikle Samarra süslemelerinde Türk İslam zevkine göre uygulanmış biçimlerin çevre kültürleri etkilediği belirtilmektedir[937]. İslam sanatında 11. yüzyılda kullanılmaya başlanan palmet motifi geliştirilerek Büyük Selçuklu, Fatımi, Zengi ve Eyyubi sanatında da kullanılmıştır. Anadolu Selçuklu sanatında özellikle taş süslemelerinde görülen zengin çeşitlilik hiçbir sanatla karşılaştırılamayacak kadar sanatsal değere sahiptir[938]. İslam

[934] Kutluay Küçük, 2000:254-255.
[935] Mülayim, 1976: 145-146.
[936] Mülayim, 1976:145-146
[937] Demiriz,1979: 27.
[938] Mülayim, 1976:145-146

sanatı bezemesinde öne çıkan palmet motifi stilize edilerek birçok farklı alanda yoğun olarak kullanılmıştır[939].

Evrensel olan palmet motifinin güneş ve ay, ateş ve su, yaşam ve ölümü simgeleyen sembolik anlamı da vardır. Bu sembolik anlamlar kültürlere göre farklılık arz etse de ölümden sonra yaşam sembolü olması tüm kültürlerde ortaktır[940].

Çalışmada farklı tekniklerde örneklerine rastlanılan palmet motifi bağımsız veya farklı bir motifin uzantısı olarak düzenlenmiştir. Kazıma, geniş kazıma ve özellikle lüster tekniğindeki örneklerde yoğun olarak karşımıza çıkmaktadır. Lüster tekniğindeki seramiklerde genellikle ana motif olarak kullanılmıştır. Bir dip parçasında zemini kaplayan büyük boyutlu örnek (Kat. No:357) ile iki kırık lüster gövde parçasının üzerinde sonsuzluk etkisinde yüzeyi kaplayan küçük boyutlu palmet motifleri Ani örneklerini farklı kılmaktadır (Kat. No: 368, 369). Palmet motifinin zeminde tek bir motif olarak tasarlandığı örneklere İran lüsterlerinde pek fazla rastlanılmamaktadır. Ancak Rakka[941] ve Samsat'ta[942] turkuaz sır altına siyah boyama tekniğindeki seramiklerde benzer örneklerine rastlanılmaktadır. Samsat ve Hasankeyf'in sıraltına çok renkli boyama tekniğindeki eserlerinde de merkezde ana motif olarak kullanılmış örnekleri mevcuttur[943]. Ayrıca palmet motifinin sonsuzluk etkisinde dış yüzeyi kapladığı örneklere de pek fazla rastlanılmamaktadır. Bir dip parçasında ise merkezde yer alan kuş figürünün kanatları, ayakları palmet motifi ile sonlanmaktadır (Kat. No: 358). İran seramiklerinde at, kuş ve insan figürlerinin palmet motifi ile birlikte tasarlandığı örnekler de mevcuttur[944]. Azerbaycan'ın lüster teknikli seramiklerinde benzer örneklerine rastlanılmakta ve bu eserlerin de İran'dan ithal edildiği düşünülmektedir[945].

Geniş kazıma tekniğindeki koyu yeşil sırla kaplı palmet motifinin yer aldığı gövde parçaları İran örnekleri ile benzerlik göstermektedir. İran örnekleri ile kıyaslandığında palmet motiflerinin merkezde yer alan ana motifin ara dolguları olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır[946]. Mısır'da Fustat'ta da renk ve teknik açıdan benzer örnekleri bulunmaktadır[947]. Ani örneklerinin de benzer kompozisyona sahip olduğu düşünülmektedir. Ayrıca rumi motifleri ile birlikte kullanıldığı örnekler de mevcuttur (Kat. No. 110, 134, 135, 359).

---

939 Gündoğdu, 1993: 198.
940 Kutluay Küçük, 2000: 254.
941 Jenkins, 1983: 85.
942 Bulut, 2000: 57; Polat, 2020: 73.
943 Polat, 2020: 64; Duruk, 2021:59; Özkul Fındık, 2008:106.
944 Jenkins, 1983: 85.
945 Bağırlı, 2022: 85.
946 Avşar ve Avşar, 2017: 61; Curatola, 2006: 69.
947 Riviere, 1913: 25-26.

Geniş kazıma tekniğindeki bazı kâse örneklerinin iç yüzeyinde gövdede dört yönde ana motif olarak kullanılmıştır. Bu eserlerin Büyük Selçuklu dönemine ait olduğu düşünülmektedir (Kat. No: 110, 129). Palmet motifinin geniş kazıma tekniğinde ana motif olarak tasarlandığı örneklere pek fazla rastlanılmamaktadır.

Sıraltı tekniğindeki iki örnekte ise ortadaki tepe yaprağının yanındaki yaprakların sağa ve sola simetrik olarak yerleştirildiği palmet motifi görülmektedir (Kat. No: 233, 236). Kazıma tekniğindeki bir gövde parçasında da palmet motifinin farklı bir örneği görülmektedir (Kat. No:92). Bu palmet örneği Mülayim'in oluşturduğu tipolojide birinci ana motif grubunda yer almaktadır[948].

Evrensel bir motif olan palmet motifine İslam ve Hıristiyan sanatının farklı bölgelerindeki farklı sanat dallarında zengin çeşitlilikte uygulanmış örnekleri mevcuttur. İslam sanatının vazgeçilmez parçası haline gelen bu motif İslam ustaları tarafından en zarif şekilde işlenmiştir.

Ani'de yaşamış ve yakın çevre kültürler olan Gürcü, Ermeni, Azerbaycan ve Bizans seramiklerinde de palmet motifli seramik örneklerine rastlanılmaktadır. Bizans sırlı seramiklerinde İslam etkisi ile yapılmış palmet motifleriyle bezeli örneklere rastlanılmaktadır[949]. Serres seramiklerinde görülen bir madalyon etrafına palmet motiflerinin yerleştirildiği düzenleme İran sgraffito seramikleriyle benzerlik göstermektedir[950]. Mosiynopolis kazılarından çıkarılmış boyalı kazıma tekniğinde bir kâsenin merkezinde madalyon içerisinde ve etrafını çevreleyen bordürde kıvrık dallar arasında yer alan palmet motifleri Ani örnekleriyle benzerdir[951]. Rakka seramiklerinde geniş kazıma tekniğindeki palmet motifli parçalar, Ani örneklerinin yansıtmaktadır[952].

9.-11. yüzyıllara ait Bizans'ın sıraltı tekniğindeki seramiklerinde ve çinilerinde özensiz işlenmiş palmet motiflerine rastlanılmaktadır. 11.-13. yüzyıl arasındaki döneme ait palmet motifleri İslam örneklerine en yakın taklitlerini oluşturmaktadır. Bu motifler kazıma teknikli seramiklerde görülmektedir[953].

12. yüzyıla ait kazıma teknikli seramiklerde ise tespit edilen üç farklı tipteki palmet motifleri İslam örnekleri ile benzerlik göstermektedir.

---

948 Mülayim, 1976: 149.
949 Doğer, 1999: 41.
950 Bakirtze, 1992: 52.
951 Bakirtze, 1992: 52.
952 Sauvaget, 1948: 42. (s. 36, Çizim 60, 61).
953 Doğer, 1999: 40.

Birinci tip ana kompozisyonun aralarına yerleştirilmiş yuvarlak madalyonlar içerisindeki koyu renk zemin üzerinde yer alan küçük saplı kenarları yuvarlak haçlı lobcuklarla belirlenmiş küçük palmet motiflerinden oluşmaktadır. Bu örneklere 9.-10. yüzyıl sıraltı boyama teknikli İran Nişapur seramiklerinde rastlanılmaktadır.

İkinci tip kenarlarda lobcukları belirleyen konturların kalın kazımalarla adeta paralel çizgiler haline dönüştürülmektedir. Palmet yüzeyinde merkezde bulunan küçük boşluğun yine kalın bir kazımayla genişletilip uzatılması sonucu palmetin dik ekseninden ikiye ayrıldığı biçimdir. Üçüncü tip ise bir sap ucuna yerleştirilmiş iki rumi arasından uzanan palmet kompozisyonudur. Bizans seramiklerinde görülen bu üç farklı palmet tipinden daha çok birinci ve üçüncü tip İslam örnekleri ile benzerlik gösterse de şekil ve işleniş şekli bakımından oldukça basit kalmıştır. Alt yapraklar ile üst tepeliğin orantısız olması ve tepeliğin alt yapraklardan daha küçük tutulmuş olmasıyla İslam sanatındaki palmet örneklerinden ayrılmaktadır [954]. Ani örneklerinde de bu tipte bir palmet motifine rastlanılmamış olması çalışmadaki örneklerin Bizans dönemine ait olma ihtimalini düşürmektedir.

Gürcü seramiklerindeki palmet motifleri genellikle boyalı kazıma ve geniş kazıma tekniğindeki eserlerde görülmektedir. Kazıma tekniğindeki kâsede madalyon içerisine işlenmiş palmet motifi Ani örneklerine göre daha basit işçiliğe sahiptir[955]. Ancak geniş kazıma tekniğindeki rumi motifleri sır rengi, kalitesi ve motifin şekli bakımından Ani örnekleri ile daha çok benzerlik göstermektedir[956]. Ermeni seramikleri Ani örnekleri ile benzerlik gösterdiği için hatta bazı örnekler Ani'den götürüldüğü için benzer palmet motiflerine rastlamak mümkündür. Günümüzde Ermenistan'ın Kotayk bölgesinde küçük bir köy olan Garni'de bulunmuş 13. yüzyıla tarihlendirilen lüster tekniğindeki bir çini plaka üzerinde Büyük Selçuklu üslubunda yapılmış palmet motifleri yer almaktadır[957]. Palmet motifli benzer çini örneklerine son dönem Ani kazılarında da rastlanılmıştır.

Azerbaycan örneklerinde ise boyalı kazıma tekniğindeki bir eserde merkeze yerleştirilmiş olan palmet motifi Ani örnekleri ile benzerdir. Ayrıca geniş kazıma tekniğindeki örneklerde yüzeyi kaplayan palmet motifleri de benzer özelliklere sahip olup sır rengi

[954] Doğer, 1999: 43; Meriç, 2023: 419-420.
[955] Bakirtze, 1992: 82.
[956] Bakirtze, 1992: 61.
[957] Babajanyan, 2019: 273-274.

bakımından farklılık arz etmektedir[958]. Altın Orda seramiklerinde merkeze yerleştirilmiş ve etrafı kıvrımlı rumilerle çevrili palmet motifi Ani örnekleri ile benzerdir[959].

Anadolu'da Samsat, Kubadabad, Ahlat, Akşehir, Hasankeyf sırlı seramiklerinde ve çinilerinde yer alan palmet motifleri Anadolu Selçuklu ve Büyük Selçuklu üslubunda olup Ani örnekleri ile benzerdir[960].

Büyük Selçuklu seramiklerinde rumi-kıvrık dallar ile beraber düzenlenmiş palmet motifinin örneklerine Ani'de de rastlanılmaktadır.

Erken dönem Fatımi eserlerindeki palmet motifleri aralarında bir asır kadar fark olmasına rağmen Samarra üslubunu yansıtmaktadır. Her iki bölgeye ait örnekte de yüzey dilimlere ayrılmış ve dilimlerin içerisi stilize palmet motifleri ile bezenmiştir. Fatımilerde eserin tarihini veren kufi yazı kuşağına yer verilmesi palmet motifli örneklerin karakteristik özelliklerini oluşturmaktadır[961]. Fustat'ta bulunan ve 10.-11. yüzyıla tarihlendirilen eserde de Fatımi dönemi palmet motifinin erken örneklerini görebilmek mümkündür[962]. Kuveyt'in 10. yüzyıla tarihlendirilen lüster seramiklerinde de palmet motifinin erken dönem örnekleri yer almaktadır[963].

Büyük Selçuklu palmet motiflerinin rumi ve kıvrık dallarla birlikte düzenlendiği kompozisyon 12. yüzyıla ait Mısır'daki Fatımi[964] dönemi kapları ve 13. yüzyıl Taht-ı Süleyman eserleri ile benzerlik göstermektedir. 12.-14. yüzyıllar arasında İslam seramik sanatının önemli örneklerinin yer aldığı Rakka, Hama, Tell Misis, Akşehir, Samsat, Tile Höyük seramiklerindeki palmet motifinin kol sayısı ve düzenlenişi bakımından paralel özellikler gösterdiği tespit edilmiştir[965]. Palmet motifinin bu şekilde düzenlendiği örneklere Ani sırlı seramiklerinde de rastlanılmaktadır. Büyük Selçuklu üslubunu yansıtan bu seramiklerin İran'dan ithal edildiği söylenebilir.

Rumi: Çalışmada en sık rastlanılan motiflerden birisi de rumi motifidir. Yarım palmet olarak da bilinen, kaynak ve kökeni hakkında farklı görüşler sunulan rumi motifinin, Ani seramiklerinde farklı şekillerde tasarlanmış örnekleri mevcuttur.

---

958 Dostiyev, 2017:667.
959 Maslovskiy: 2017: 56
960 Bulut, 2007: 181; Çeken, 2007: 113; Karamağaralı, 2007: 147: Gök Gürhan, 2007: 165 Ölçer, 2020:685.
961 Jenkins, 120-129.
962 Mazot, 2007:155.
963 Whelan, 1990: 68-69.
964 Riviere, 1913: 25-26.
965 Yılmaz, 2016: 364; Moore, 1993:116; Sauvaget, 1948:36; Bulut, 2000:31-41-43; Çeken, 2007: 209-211-229; Gök Gürhan, 2007:76,77,78; Riviere, 1913: 25-26.

Rumi "Anadolu veya Anadolu'ya ait" anlamına gelmektedir. Anadolu'ya gelip yerleşen Selçuklu Türklerinin bu motifi geliştirerek çok fazla kullanmasından dolayı Anadolu "Diyar-ı Rum" ismini almıştır. Rumi motifine "Selçukî" veya "Türki'de" denilmektedir[966].

Rumi motifinin çeşitli hayvan formlarının stilize edilmiş şekilleri olduğunu kabul eden görüşler de bulunmaktadır. Zamanla yaşanan değişim ile birlikte hayvanların vücutlarına ait ayrıntılar kaybolmaya başlamış rumiler klasikleşmiş ve yalın hallerine bürünmüşlerdir[967]. Ancak bazı araştırmacılar rumiyi bitkisel motifler içerisinde değerlendirmiştir[968].

İlk kez 9.-10. yüzyılda Uygur Türklerine ait bezeklik freskinde rumi kanatlı ejderha figüründe bir motif olarak görülmektedir. Bu motif genellikle kuş gagası, beden ve kanatlarının stilize edilmesinden oluşmaktadır. Karahanlılar döneminde rumi motifi desen haline gelecek kadar gelişmiş ve Türk süsleme sanatında bir üslup oluşturmuştur. Rumi motifi tepelik, orta bağ ve çeşitli rumi kollarından oluşmaktadır. Ruminin tepelik motifleri en yaygın ve en basit türü olup bitiş noktalarında kullanılmaktadır[969].

Genellikle ara motif olarak kullanılan rumi, ağırlıklı olarak palmet motifi ve kufi yazı ile birlikte kullanılmaktadır. Ancak hayvan figürlü kompozisyonlarda da örneklerini görmek mümkündür.

Geniş kazıma tekniğindeki parçalar üzerinde sarmal rumi ana motif olarak değerlendirilmiştir. Tek bir motiften oluşan bezemenin çerçeve içerisine alındığı bu örnekler Ani seramiklerinin karakteristik özellikleri arasındadır (Kat. No: 132). Geniş kazıma tekniğindeki kenar bordürlerinde ve gövdede ara motif olarak kullanılmış rumi motifleri de benzer üslup özellikleri sergilemektedir (Kat. No: 114, 117). Kazıma tekniğindeki gövde parçasında ise kenar bordüründe ince hatla işlenerek ara motifi, gövde de ise kalın hatla işlenerek ana motifi oluşturduğu iki farklı örneği bir arada görebilmek mümkündür (Kat. No:86). Kenar bordürlerinde genellikle benzer düzenlemeye sahiptir (Kat. No: 02, 12, 85) Bağımsız rumi motiflerinin Arap harfli yazı ibaresini çevrelediği kazıma tekniğindeki parça, hem rumi motifinin farklı bir türünü hem de yazı ile birlikte uygulandığını gösteren farklı bir örnektir (Kat. No: 61). Rumi motifinin kufi yazı ile birlikte uygulandığı minai parçasında ise kenar motifi olarak kullanılmıştır (Kat. No:375). Turkuaz sır altına siyah boyama tekniğinde ise bir kuş figürü ile aynı kompozisyonda işlenmiştir (Kat. No: 240). Bir lüster parçasının dış

966 Yavuz, 2008: 13.
967 Akar ve Keskiner, 1978:18.
968 Mülayim, 1976: 145.
969 Yavuz, 2008: 13.

yüzeyini kaplayan kıvrık dallar arasında yer alan küçük yaprak şeklinde işlenmiş örnekleri de mevcuttur (Kat. No:371).

Ani sırlı seramiklerinde yer alan rumi motiflerini değerlendirdiğimizde bitkisel, geometrik, yazı ve figürlü kompozisyonların tamamlayıcısı olduğu görülmektedir. Ancak bu rumi motifleri her eserde farklı bir türde ve farklı bir pozisyonda değerlendirilmiştir. Rumi motifi daha çok kazıma ve lüster teknikli seramiklerde görülmektedir. Ani'deki rumi motifinin benzer örneklerine Kafkasya'da Gürcü, Ermeni, Azerbaycan, Altın Orda seramiklerinde rastlanılmaktadır. İran'da hayvan figürlü boyalı kazıma tekniğindeki eserlerin bezemesinde merkezdeki figürün etrafını saran ve bezemeye hareketlilik kazandıran kıvrık dal ve rumi düzenlemesi, bahsi geçen kültürler de de görülmektedir. Ancak Gürcü seramiklerinde farklı olarak merkezde ve gövdede rumi motifinin daireler içerisine alındığı ve ana motif olarak kullanıldığı örnekler de mevcuttur. Bu yönüyle Ani örnekleri ile benzerlik göstermektedir. Fakat Ani örnekleri geniş kazıma tekniğinde yapılmıştır. Ani örnekleri sır kalitesi ve motifin düzenlenişi bakımından da daha kaliteli işçiliğe sahiptir[970]. Gürcü seramiklerinde az sayıda örneğine rastlanılan geniş kazıma tekniğindeki rumi motifleri sır rengi, kalitesi ve motifin düzenlenişi bakımından Ani örnekleri ile daha çok benzerdir. Gürcülere ait bu eserlerin ithal olduğu söylenebilir[971]. Bizans seramiklerinde yer alan rumi motifleri Gürcü örnekleri ile benzerlik göstermektedir. Eserin merkezine yerleştirilen spiral şeklindeki rumi motifi Gürcü örnekleri ile düzenleme ve işçilik açısından benzerdir[972]. Ancak İslam sanatında görülen palmet motifi ile birlikte düzenlendiği kompozisyonlar Ani örnekleriyle benzerlik göstermektedir[973]. Altın Orda'nın kazıma tekniğindeki sırlı seramiklerinde çok az örneğine rastlanılmaktadır[974]. Azerbaycan'ın da kazıma teknikli seramiklerinde ara motif ve ağız kenarı motifi olarak kullanılan rumiler Ani örnekleri ile benzer üslup özellikleri sergilemektedir [975]. Bezemede yaprağa benzer şekilde tasarlanmış rumi örnekleri de mevcuttur[976].

Anadolu'da Samsat, Hasankeyf, Harran, Ahlat, Kubadabad gibi Orta Çağ'ın önemli kent ve kalelerinde farklı tekniklerde rumi motifli seramik örnekleri mevcuttur. Genellikle İslam sanatının üslup özelliklerine sahip bu rumi motifleri Ani örnekleri ile benzer özellikler

970 Bakhtadze, 2013:76-82.
971 Bakhtadze, 2013: 61.
972 Bakirtze, 1992: 52.
973 Katsara, 2019:302; Meriç ve Meriç, 2021: 56.
974 Maslovskiy, 2017: 475.
975 Doğer, 1999: 40.
976 Dostıyev, 2017: 656-661.

göstermektedir[977]. Anadolu dışında İran, Suriye, Mısır, Irak gibi dünyanın birçok farklı bölgesinde farklı tür ve teknikte örneğine rastlanılmıştır[978].

Yürek Motifi: Çalışmada değerlendirilen eserlerin bezemesinde yer alan motiflerden birisi de yürek (kalp) motifidir.

Eski Mısır'da kalp yaşam sembolü olarak bilinmektedir. Bu bir muska olarak kalbin istenmeyen bir ses çıkartmasını önlemek için tasarlanmıştır. Aynı zamanda kalpten ruhu çalmak isteyen kötü güçleri engellemek için kullanılmıştır. Mısırlılar, ruhun kalbi terk etmesi durumunda bedenin de yok olacağına inanmışlardır. Müslüman ve Hıristiyan sanatında önemli bir yere sahiptir. Kalp simgesi, bütün dünyada koruyucu bir sembol olarak kullanılmaktadır. İslam ülkelerinde üzerine Kur'an'dan ayetler yazılarak kullanılmakta ve günümüzde sevgi sembolü olarak tanımlanmaktadır[979]. Kalp motifinin esin kaynağı olarak sarmaşık yaprakları olduğu ileri sürülmektedir. Kalp motifinin kökeni Sasani, Kıpti, İran ve Roma kültürüne dayandırılmaktadır[980].

Seramik süsleme sanatında da örneklerine rastlanılan kalp motifi yürek motifi olarak adlandırılmaktadır. Ani seramikleri arasında çok fazla örneğine rastlanılan yürek motifi ağırlıklı olarak astar boyama (slip) tekniğindeki eserlerde görülmektedir. Bezemede ana motif olarak kullanılmaktadır. Kars Müzesi'nde sergilenen sırlı seramikler arasında dış yüzeyi astar boyama tekniğindeki yürek motifleriyle bezeli kâse Anadolu'daki nadir örneklerden birisidir. Çalışmadaki eserlerde ise kalp motifi genellikle iç yüzey bezemesinde görülmektedir. Kalp motifleri merkezde uç kısımları birbirine bakar vaziyette düzenlenmiştir. Genellikle dip parçalarında görülen bu düzenlemenin gövdede de genişleyerek devam ettiğine işaret eden ve iki sıra kalp motifinin yer aldığı örnekler de mevcuttur.

Bu eserlerin tamamı yeşil sırla kaplanmıştır (Kat. No: 181, 193, 206, 207, 216, 223). Kazıma tekniğinde ise sadece bir gövde parçası üzerinde kalp motifi bulunmaktadır. Dikey yönde ikiye ayrılan kalp motifinin bir tarafı morla boyanmış, diğer tarafı ise sade bırakılmıştır (Kat. No: 162).

---

977 Çeken, 2005: 200; Gök Gürhan, 2007: 77; Ölçer, 2020: 239; Duruk, 2021:58,90,91; Bulut, 2007:178, Polat, 2020: 112; Karamağaralı, 2007:144; Özkul Fındık, 2008:77.

978 Avşar ve Avşar, 2014:61; 2017:211; Curatola, 2006: 61,96; Grube, 1976:121, 215; Mason, 1997: 7,19; Riviere, 1913, 26; Wilkinson, 1973:176; Çizer, 2010:25.

979 Morrıs, 1999: 156-157.

980 Kartsidze vd., 2024: 69.

Bu eserlerin benzer örneklerine 9-13. yüzyıl Gürcü dönemi boyalı kazıma tekniğindeki seramikler de rastlanılmaktadır[981]. Ayrıca Tiflis bölgesinde sıraltı tekniğinde kırmızı zemin üzerine sarı ve yeşil renkli boyalarla yapılmış kalp motifli seramiklere de rastlanılmaktadır[982].

Doğunun seramik süsleme sanatında da kalp motifinin yaygın olduğu bilinmektedir. İran sırlı seramiklerinde de görülen ve sarmaşık yaprağından esinlenildiği düşünülen yürek motiflerine rastlanılmaktadır. Bu motifler Gürcü örneklerinden farklı olarak stilize yaprak biçimindedir. İçerisine de palmet motifi işlenmiştir. Günümüzde Cleveland Sanat Müzesi'nde sergilenen kuzeybatı İran'a ait 12.-13.yüzyıla tarihlendirilen bir kâsede görülmektedir. Bu eserin Abbasi dönemine tarihlendirilen benzer bir örneği günümüzde Victoria Albert Müzesi'nde sergilenmektedir[983]. Nişapur örneklerinde de daha dairesel hatlı yaprak formunda kalp motifleri olarak tanımlanabilecek motifler yer almaktadır[984]. Tell Minis örneklerinde uçları spiral şeklinde içe kıvrılmış yürek motifleri görülmektedir[985].

Anadolu'da Hoşap Kalesi sırlı seramiklerinde turkuaz sır altına siyah boyama tekniğinde yapılmış bir dip parçasında ard arda dizilmiş kalp motiflerinden oluşan bir düzenleme görülmektedir[986]. Fakat bu örnekler hem teknik hem düzenleme açısından Ani örneklerinden farklılık arz etmektedir. Günümüzde Erzurum Müzesi'nde sergilenen slip tekniğindeki kaselerin bezemesinde kullanılan kalp motifleri Ani örnekleri benzerdir.

3.5.3. Figürlü Süsleme

Ani sırlı seramiklerinin bezemesinde az sayıda örneğine rastlanılan bezeme unsurları figürlerdir. Çalışmadaki eserlerin bezemesinde kuş, balık, kaz ve koyun gibi farklı hayvan türlerine rastlanılmaktadır. Bu figürler kazıma, boyalı kazıma, sıraltı ve lüster teknikli örneklerde yer almaktadır.

Kuş: Çalışmada en çok türüne rastlanılan hayvan figürü kuşlardır. Müslüman ve Hıristiyan seramiklerinin bezemesinde de en fazla kuş figürü örneğine rastlanılmaktadır. Hıristiyan sanatında özellikle kazıma ve boyalı kazıma tekniğindeki seramiklerde yoğun olarak görülmektedir. İslam sanatında ise oranları bölgesel farklılık göstermekle birlikte sıraltı ve lüster tekniği başta olmak üzere kazıma teknikli seramiklerde de zengin çeşitlilikteki kuş figürlerine rastlanılmaktadır. Kuşlar bazı Türk topluluklarında ongun olarak tasavvur edilmiştir.

---

981 Bakhtadze, 2013:76.
982 Kartsidze vd., 2024: 59
983 Kartsidze vd., 2024: 64-65.
984 Wilkinson, 1973: 126.
985 Porter ve Watson, 1987: 233.
986 Meydan, 2020:55.

Orhun yazıtlarındaki ölümle ilgili ifadelerden de anlaşıldığı üzere ruh ile ilişkilendirilmiş hatta ruhu temsil etmiştir. Eski Türkçe'de "uçmağ uçmağa varmak" gibi ifadelerde malum olduğu üzere ölüm ruhun göğe yükselişi manasına gelmiştir. Eski İran'da itibar ve şerefin temsilcisi sayılmaktadır. Attar, Firdevsi ve Hayyam gibi şairlerin şiirlerinden esinlenilerek seramik eserler üzerine işlenmiş kuş figürleri bulunmaktadır[987].

Eserin bezemesi için tasarlanmış olan kompozisyon, kuş figürlerinin pozisyonunu belirlemektedir. Bu figürler bağımsız, kendisi ile aynı olan figürle simetrik, farklı bir hayvan ile mücadele eder vaziyette veya bir insan figürü ile birlikte tasvir edilmiştir. Ayrıca bu figürlerin kompozisyonun kenar bordürlerinde veya boşluklarda stilize edilmiş örnekleri de bulunmaktadır. Kuş figürlerinin duruş pozisyonlarına göre de farklı bir tipoloji oluşturulabilir. Bezemede tercih edilen kuş türlerinin belirlenmesinde sahip oldukları sembolik anlamın etkisi oldukça fazladır. Çalışmada değerlendirilen eserlerde türü tespit edilebilen kuş figürlerinden birisi tavus kuşudur.

Tavus Kuşu: Türk kültürünün yazılı kaynaklarından olan Divan-ı Lügat-ı Türk'te, tavus kuşunun adı "Yun kuş" olarak geçmektedir. Ongun kuşlar olan "tugrıl" ve "sungur" gibi kuşlar arasında yer aldığı için diğer ongun kuşlar gibi itibar görmüş ve egemenlik sembolü olarak kullanılmıştır[988]. Tavus kuşu Türk ikonografisinde egemenlik ve güç sembolü, güzellik, itibar ve şeref, cennet kuşu, ışık ve aydınlığın sembolü gibi dört farklı anlamda kullanılmıştır. Hükümdarlık sembolü olarak kullanılması anlayışı İslamiyet'in kabulünden sonraki dönemlerde de devam etmiştir. Büyük Selçuklu dönemine ait taht sahnelerinin işlendiği 12.-13. yüzyıl seramiklerinde tahtın altına ve üstüne yerleştirilmiş uzun kuyruklu tavus kuşu figürleri bulunmaktadır[989]. Orta Asya Türk kültüründe güzellik itibar ve şerefi simgelemektedir[990]. Gazneliler dönemine ait 11. yüzyıla tarihlendirilen ve New York Metropolitan Müzesi'nde sergilenen kabartma sırlı çini levha üzerinde merkeze karşılıklı olarak yerleştirilmiş iki tavus kuşu figürü yer almaktadır[991]. Anadolu Selçuklu çinilerinde ve Osmanlı dönemi 16.-17.yüzyıl İznik çinilerinde başlarındaki dilimli hotozları, süslü tüyleri ve benekleri, kuyrukları ile bahar dalları ve bitkisel motifler arasında bir cennet bahçesinde tasvir edilmişlerdir[992].

Çalışmada yer alan tavus kuşu figürü bağımsız ana motif olarak merkeze yerleştirilmiştir. Astarsız zemin üzerine işlenmiş olan figürün sırları dökülmüştür. Başı mevcut

---

987 Çoruhlu, 1999: 151; Monazzam, 2019:113.
988 Çetin, 2017: 1.
989 Çetin, 2017: 2.
990 Çoruhlu, 1995: 53-60; Çoruhlu, 1999:174-179; Çetin, 2017:2.
991 Gündoğdu,1979: 61
992 Çetin, 2017:7.

olmayan figürün gövdesi yatay şeritlere ayrılmış ve aralara yerleştirilen beneklerle tavus kuşunun özgün görüntüsü verilmeye çalışılmıştır. Figürün kanatları yukarı doğru bakar vaziyette ve kuyruğu kapalı olarak tasvir edilmiştir (Kat. No: 40). Ani'nin son dönem kazılarında sıraltı tekniğinde yapılmış tavus kuşu figürlü bir kâse örneğine daha rastlanılmıştır. Her iki eserdeki tavus kuşu teknik, tasarım ve işçilik kalitesi bakımından farklılık arz etmektedir.

Bizans sanatında da yoğun olarak kullanılan tavus kuşu figürü ölümsüzlük, yeniden doğuş, inancı gibi sembolik anlam içermektedir. Bizans süsleme sanatında 4. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar tavus kuşu figürlerine rastlanılmıştır. Bizans sanatında görülen tavus kuşunun hayat ağacının her iki yanına yerleştirildiği kompozisyon Anadolu Selçuklu örnekleriyle benzerdir[993]. Anadolu'da Kubadabad'da sıraltı tekniğindeki seramiklerde tavus kuşu örneklerine rastlanılmaktadır. Adıyaman Müzesi'nde de sıraltı tekniğindeki dip parçasının merkezinde de tavus kuşu figürüne rastlanılmaktadır[994]. Rakka seramiklerinde bir üretim hatası olan kâsenin iç yüzeyinde tavus kuşu figürü görülmektedir[995]. Ani örneğindeki tavus kuşu figürü teknik ve duruş pozisyonu açısından daha kaba işçiliğe sahiptir.

Çalışmada değerlendirilen eserler arasında türü tespit edilemeyen ve sadece baş, ayak ve gövde kısımları mevcut olan boyalı kazıma tekniğinde kuş figürlerine ait parçalar bulunmaktadır (Kat. No: 144, 146, 159, 161). Ani'de en çok örneğine rastlanılan boyalı kazıma tekniğindeki kuş figürlerine Divin bölgesi seramiklerinde rastlanılmaktadır hatta bu eserlerin bazılarının Ani'den götürüldüğü belirtilmektedir.

Seramik süsleme sanatında boyalı kazıma tekniği kuş figürleriyle özdeşleşmiş gibidir. Müslüman ve Hıristiyan boyalı kazıma seramiklerinde benzer üslup özelliklerine sahip kuş figürlerine rastlanılmaktadır. Bu kuş figürleri bağımsız olduğu gibi farklı hayvanlarla veya bitkisel motiflerle tasvir edilmiş örnekleri de mevcuttur. Kafkasya'da Gürcü[996] Azerbaycan[997] Altın Orda[998] ve Ermeni seramiklerinde çok sayıda boyalı kazıma tekniğinde kuş figürlü seramik örneği bulunmaktadır. Bu eserler üzerindeki kuş figürlerinin benzer şekilde tasvir edilmesinin yanı sıra aynı renk boyalarla da boyanarak üzeri şeffaf sırla kaplanmıştır. Çok geniş bir coğrafya da çok sayıda benzer örneğe rastlanılması ortak bir ekolün ürünleri olduğunu göstermektedir. Günümüzde Ermenistan'da Erivan Tarih Müzesi'nde sergilenen Divin

[993] Çoraklı, 2012: 9.
[994] Duruk, 2021: 69.
[995] Jenkins, 1983: 90.
[996] Kartsidze vd., 2024: 81-83.
[997] Dostiyev, 2017: 668.
[998] Maslovskiy: 2017: 476.

bölgesine ait kuş figürlü seramiklerin[999] bazıları Ani'den götürülmüştür. Anadolu'da Samsat[1000], Hasankeyf, Ahlat[1001], Harran[1002], Kubadabad'da farklı üslup özelliklerine sahip kuş figürlü örneklere rastlanılmaktadır. Divriği Kalesi kazılarında da kazıma tekniğinde yapılmış tavus kuşu örneği bulunmaktadır[1003].

Sıraltı tekniğinde yapılmış geriye bakar vaziyetteki kuş figürünün tamamı sağlam olmadığı için türü tespit edilmemektedir. Kuşun etrafına yerleştirilen çin temani motifleri bezemeye hareketlilik katmıştır. Bu kuş figürünün örneklerine pek fazla rastlanılmamaktadır. (Kat. No. 227).

Anadolu dışında İran, Mısır, Suriye gibi İslam sanatının yayıldığı coğrafyada farklı teknikteki seramiklerin bezemesinde de kuş figürleri yer almaktadır. Rakka örneklerinde az sayıdaki kuş figürleri günümüzde Metropolitan Müzesi'nde sergilenen turkuaz sıraltına siyah boyama tekniğindeki eserlerde görülmektedir[1004].

İncelenen seramikler arasında kırmızı hamurlu turkuaz sır altına siyah boyama tekniğindeki eserde türü tespit edilemeyen geriye bakar vaziyette kuş figürü yer almaktadır. Bu figürün benzer örneği yine önceki dönem Ani kazılarından çıkmış bir testi üzerinde de bulunmaktadır. Teknik ve işçilik açısından aynı olan bu eserler hamur rengi bakımından farklılık arz etmektedir. Kırmızı hamurlu eserin yerel üretim olduğu düşünülmektedir. Aynı kuş figürünün her iki eserde de aynı kompozisyon ve aynı pozisyonda tasvir edilmiş olması usta faktörü ile açıklanabilir (Kat. No: 240). Çalışmada iki lüster tekniğindeki seramik parçası üzerinde de kuş figürlerine rastlanılmaktadır. Dip parçasında merkezinde ileriye doğru adım atar vaziyette bir kuş figürü işlenmiştir. Başı mevcut olmayan kuş figürünün ayakları, kanatları ve vücudunun farklı bölgelerinden saplara bağlı palmet motifleri uzanmaktadır (Kat. No: 358). Bu yönüyle İran örnekleriyle benzerlik göstermektedir. Eserin ithal olduğu düşünülmektedir. Gövde parçası üzerinde yer alan stilize kuş figürü ise kıvrık dallar üzerine yerleştirilmiş ve ara motif olarak kullanılmıştır. Benzer örneğini yine Ani kazısından çıkmış ve günümüzde Kars Müzesi'nde sergilenen lüster kâsenin bordüründeki birbiri ardına sıralanan stilize kuş figürlerinde görmekteyiz. Her ne kadar kesin olarak kuş figürü olduğu anlaşılmasa da

[999] Therry, 1989: 357.
[1000] Polat, 2020:52; Bulut, 2007: 175.
[1001] Karamağaralı, 2007:144-146.
[1002] Gök Gürhan, 2007:180.
[1003] Acara Eser, 2019:45; Wilkinson, 1973: 26.
[1004] Jenkins, 1983:147-149; Curatola, 2006:42-43.

araştırmacılar bunların stilize kuş figürü olduğunu belirtmiştir. Çalışmada yer alan eser içinde benzer ifadeler kullanılabilir (Kat. No:373).

Kaz: Çalışmada değerlendirilen eserler arasında lüster tekniğindeki bir dip parçasında kaz figürü örneklerine rastlanılmıştır (Kat. No:362).

Türk sanatında örneklerine rastladığımız kaz figürünün de belirli bir sembolik anlamı vardır. Kaz eski Türklerde kendisine değer verilen hayvanlardan birisidir[1005]. Şamanlar Gök-tanrı ile iletişim kurarken kazı araç olarak kullanmışlardır. Kaz erkeklik, evlilik ve başarının sembolüdür. Kaz Türk inancında kut ve beylik timsali olarak telakki edilmiştir.

Lüster tekniğindeki dip parçasının merkezinde altıgenin etrafına birbirini takip eder vaziyette sıralanmış kaz figürlerine yer verilmiştir. Bir tarafı kırık olduğu için altı tane olduğu düşünülen kaz figürlerinin beş tanesi tespit edilebilmiştir.

Ani kazılarından çıkarılmış lüster çini parçası üzerinde de benzer kaz figürü örneğine rastlanılmış ancak kapsam dışı olduğu için çalışmada değerlendirilememiştir. Bu eserdeki kaz figürleri ile aynı teknik ve kompozisyona sahip örneklere İran[1006] ve Samsat[1007] lüster seramiklerinde rastlanılmaktadır.

Çalışmada yer alan lüster tekniğindeki kırık bir dip parçasının üzerinde mavi şeritlerin arkasında yerleştirilmiş üzeri benekli bir hayvan figürü tespit edilebilmektedir (Kat. No: 364). Ancak bu figürün türü tam olarak tespit edilememiştir. Figürün başı bir koyuna benzemektedir. Ancak arka ayaklarının üzerine oturur vaziyette tasvir edilmiş olması bu figürün aslan olma ihtimalini de göstermektedir. Bu nedenle figürün türü kesin olarak belirtilememektedir. Boyalı kazıma tekniğindeki gövde parçası üzerinde de başı benzer olan ve koyun olduğu düşünülen bir hayvan figürü daha bulunmaktadır (Kat. No: 160).

Balık: İncelenen eserler içerisinde balık figürünün yer aldığı iki eser bulunmaktadır.

Dünyanın altında yaşayan balığın arzın dengesini sağlayıcı rolü vardır. Bu görevinden dolayı balığa kutsallık atfedilmiş ve o dünyanın dengede durmasının simgesi olmuştur. Balık insanın yaratılışının, hayatın yeniden doğuşunun, üremenin, bolluk ve bereketin simgesidir[1008]. On iki hayvanlı Türk-Çin takviminde kullanılan burç sembolüdür[1009].

[1005] Çoruhlu, 2002: 151.
[1006] Yılmaz, 2016: 225, Munazzam, 2019: 123, Curatola, 1992: 111.
[1007] Polat, 2020: 92.
[1008] Çoruhlu, 2002: 99.
[1009] Öney, 1968: 156-159.

Balık, Türk kozmolojisinde gök gürültüsü unsurunun hayvan biçimli timsali olarak bilinmektedir. Göl ve nehir kıyılarında yaşayan Türk topluluklarında bereket, refah ve bolluğun sembolüdür. Evlilikte de mutluluk ve üremenin simgesidir. Türk ve İslam sanatında Yunus peygamberin bir balık tarafından yutulması ve sonra kurtuluşu ile ilgilidir [1010]. Anadolu Selçuklu sanatında turkuaz sıraltına siyah teknikli Kubadabad seramiklerinde balık figürü örneklerine rastlanılmaktadır[1011].

Çalışmada yer alan balık figürlerinden biri kazıma tekniğindeki gövde parçası üzerinde sadece sırt yüzgeci mevcut olup gövdesi kesik çizgilerle hareketlendirilmiş balık figürü bulunmaktadır (Kat. No:377). Balık figürünün yer aldığı diğer eser ise lacvardina tekniğindeki dip parçasının bezemesinde görülmektedir. Eserin merkezindeki madalyonu çevreleyen beyaz renkli balık figürleri çizgisel üslupta işlenmiştir (Kat. No: 91).

Bu eserde olduğu gibi balık figürlerinin benzer şekilde tasarlandığı örneğe, 13.-14. yüzyıl Keşan'da üretilen ve günümüzde Paris Loure Müzesi'nde sergilenen lacvardina tekniğindeki kâsede rastlanılmaktadır[1012]. Ayrıca Israil Müzesi'nde de balık figürlü lacvardina tekniğinde tabak örneği bulunmaktadır[1013]. Bizans döneminde balık figürleri daha çok sgraffito teknikli seramiklerde görülmektedir. Balık figürleri üslup ve kompozisyon bütünlüğüne sahiptir**[1014].** Anadolu'da bu tekniğin pek fazla örneklerine rastlanılmamakla birlikte benzer balık figürleri de görülmemektedir. Genellikle kazıma tekniğinde ve sıraltı teknikli örneklerde görülmektedir. Sıraltı tekniğindeki eserler Rakka ve İran örnekleri ile benzer üslup özellikleri sergilemektedir. Anadolu'daki balık figürü örnekleri, sadece gövde parçasının bir bölümü mevcut olan balık figürü ile benzerdir. Anadolu'da; Hasankeyf[1015] Samsat[1016], Divriği Kalesi[1017], Ahlat[1018], Kubadabad[1019], seramiklerinde farklı balık figürü örnekleri görülmektedir.

Beylikler döneminde Manisa Gülgün Hatun Hamamı boyalı kazıma tekniğindeki bir gövde parçasının bezemesinde de iki balık figürü yer almaktadır[1020]. Anadolu dışında Kırım'da Kızıl Orda dönemine ait kazıma tekniğindeki 13.-14. yüzyıl seramiklerinde balık figürlü

1010 Çoruhlu, 2002: 144.
1011 Çeken, 2007: 111
1012 Curatola, 2006: 21.
1013 Ölçer, 2024: 880.
1014 Acara Eser, 2019: 48, Katsara, 2019:302, 54.
1015 Çeken, 2007:257.
1016 Duruk, 2021: 49; Bulut, 2007: 177.
1017 Acara Eser, 2019: 48.
1018 Karamağaralı, 2007: 27.
1019 Çeken, 2007: 11.
1020 Gök Gürhan, 2008: 75.

örneklere rastlanılmaktadır[1021]. Azerbaycan'ın boyalı kazıma tekniğindeki seramiklerinde de balık figürlerine yer verilmiştir[1022].

İran sırlı seramiklerinde turkuaz sır altına siyah boyama tekniğindeki kâsenin merkezinde bir çarkıfelek oluşturacak şekilde tasarlanmış balık figürleri yer almaktadır[1023]. İran[1024] ile Kubadabad seramikleri teknik ve düzenleme bakımından benzerlik göstermektedir. Bu döneme ait eserlerde balık figürlerinin oluşturduğu çarkıfeleği anımsatan düzenleme yüzeyi kaplamaktadır[1025]. İran'da Urmiye Müzesi'nde balık figürlü örnekleri Anadolu örnekleri ile teknik ve figürün düzenlenmesi bakımından benzerdir[1026]. Bu balık figürleri Ani örneklerinden farklıdır. Fakat balıkların merkezi çevreleyen düzenlemesi bakımından benzer olduğu görülmektedir. Ayrıca Ani örneğinin de ithal olduğu düşünülmektedir. Kopenhag Müzesi'nde sergilenen Tell Minis kasesi üzerinde de merkeze yerleştirilmiş büyük bir balık figürü yer almaktadır[1027].

İnsan: İncelenen eserlerde sadece bir gövde parçası üzerinde insan maskına rastlanılmıştır. Bu eser kalıp baskı tekniğinde yapılmıştır (Kat. No: 342). Eser çok açık kahverengi hamur rengi ile farklılık arz etmekte ve ithal olduğu düşünülmektedir. Çevresinde yıldız dizili şematik insan yüzü Artuklu sikkelerindeki güneş diski içine yerleştirilmiş insan yüzlü güneş betimlemeleriyle karşılaştırılabilir[1028]. Ayasuluk'ta bulunan iki farklı insan betimlemesinin örneklerine Ani sırlı seramiklerinde rastlanılması dikkat çekmektedir. Sırsız bir parça üzerinde yer alan yan yana sıralanmış saçları lüleli insan yüzleri de Ani kazısındaki beyaz hamurlu, kobalt ve turkuaz sırla kaplı birçok insan maskının sıralandığı parçalarla benzerlik göstermektedir[1029].

Hasankeyf'te Sahil Sarayı kazılarında Artuklu dönemine ait kalıp baskı tekniğinde figürlü bezemeye sahip sırsız seramik örneklerine rastlanılmıştır. Bezemeyi oluşturan motifler, 12.-13. yüzyıl Türk gelenekleri ve inançlarından izler taşımaktadır. Anadolu Selçuklu sanatında daha sonraki dönemlerde bu kadar yoğun ve zengin bezeme türüne rastlanılmamaktadır. Kanatlı aslanlar, ejderhalar, sirenler, dağ keçileri, kartal ve diğer kuş figürleri gibi farklı kompozisyonlar Sahil Sarayı atölyesinde farklı bir üretimin geliştiğini göstermektedir. Türk kültürünün etkilerini yansıtan bu üretim tekniği İran, Irak, Suriye ve Mısır'a kadar

[1021] Avşar ve Avşar, 2014: 104.
[1022] Bağırlı, 2022: 201.
[1023] Yılmaz, 2016: 165; Curatola, 2006: 121, 132, 136.
[1024] Yılmaz, 2016: 165; Çeken, 2007: 111.
[1025] Çeken, 2007: 111.
[1026] Yılmaz, 2019: 216; Curatola, 2006:136.
[1027] Porter ve Watson: 1987:225.
[1028] Yılmaz, 2019: 216. (Şek. 14); Yariş, 2022: 500-502.
[1029] Yılmaz, 2017: 216, Bulut, 1994:5.

uzanmaktadır[1030]. Ancak bu buluntular arasında Ani örneğindeki gibi insan figürlü seramiklere rastlanılmamıştır. İnsan yüzünün taş üzerindeki benzerini ise Malatya Kırklar mezar taşı üzerinde görmek mümkündür[1031].

Kubadabad'da sırsız kabartma tekniğindeki bir örnekte de dairesel çerçeve içerisine alınmış insan yüzü şemasına rastlanılmaktadır[1032].

Geç Bizans dönemine ait geniş kazıma tekniğinde yapılmış kâsenin iç yüzeyinde, güneş ile çevrilmiş gülen insan yüzü yer almaktadır. İslam sanatındaki astrolojik tasvirlerin içinde insan yüzü güneş sembolü olarak tanımlanmıştır. Aslan burcunu temsil etmesiyle bu simge çoklu kozmolojik sembol olarak yorumlanmıştır. Ayrıca insan yüzlü güneş simgesi dünyevi otorite ve fiziksel gücün sembolü olduğu için hükümdarları temsil eden farklı türdeki eserler üzerine işlenmiştir[1033]. Keşan'da 12. yüzyıla tarihlendirilen Selçuklu beyazı ve kobalt mavisi sırla kaplı kalıp kabartma tekniğindeki testiler üzerine de insan yüzlü güneş tasvirleri işlenmiştir[1034].

Ahlat sırlı seramiklerinin de merkezinde veya dış yüzeyinde daire içerisinde güneş ve insan yüzü gibi ikonografik tasvirler kullanılmıştır[1035]. Gevale Kalesi sırlı seramikleri arasında kavanozun dış yüzeyinde kıvrık dallar içerisine işlenmiş insan yüzü figürü teknik olarak farklı olsa da kompozisyon açısından benzerlik göstermektedir[1036]. Bizans seramiklerinde karakteristik Bizans insan figürleri yer almakta merkeze yerleştirilmiş insan maskı örneklerine rastlanılmamaktadır[1037]. İran'da 8. yüzyıla tarihlendirilen kalıp kabartma tekniğindeki yeşil sırla kaplı kâse, teknik ve kompozisyon bakımından Ani örneği ile benzerdir[1038]. Bu eserde farklı olarak inci dizili dairesel motifin içerisinde insan figürü yerine bitkisel motifler işlenmiştir.

3.5.4. Yazılı Süsleme

Seramik sanatında önemli bezeme unsurlarından birisi de yazıdır. Çalışmadaki eserlerin bezemesinde yazının kullanıldığı örnekler de bulunmaktadır. Seramik yüzeyinde bezeme

---

1030 Özkul Fındık, 2013:54.
1031 Çal, 2020:180; Karamağaralı, 1992: 29.
1032 Çeken, 2007: 119.
1033 Öztaşkın, 2021:121-122.
1034 Avşar ve Avşar, 2017:204.
1035 Karamağaralı, 2007: 150.
1036 Çaycı ve Yavuzyılmaz, 2024:120.
1037 Doğer, 2000: 59-62.
1038 Grube, 1976: 40.

unsuru olarak kullanılan yazı, dekoratif amacının dışında sembolik anlam da taşımakta hatta dini ve günlük bilgiler de sunmaktadır[1039].

Samaniler İslamiyet ile birlikte tasvir yasağına sınırlama getirerek seramiklerin bezemesinde daha çok yazıya yer vermişlerdir. Karahanlılar 11. yüzyılın ilk yarısından seramiklerde yazıyı renkli sır ve astar boyama tekniği ile birlikte kullanmışlardır[1040]. İslam sanatının vazgeçilmez unsuru olan yazı farklı yazı çeşitleriyle farklı teknik ve türler üzerinde sürekli kullanılmıştır. İslam seramik sanatında kufi, sülüs, nesih, talik ve kırık talik hatlı yazı stilleri tercih edilmiştir. Eserlerde yer alan yazı şeritlerinde İslam inancı ile ilgili ayetlerin yanı sıra övgü ve şiirlere de yer verilmiştir. Bazı eserlerde ise yazı sadece bezeme unsuru olarak kullanılmakta ve bir anlam içermeyen bu ifadeler yazı taklidi olarak tanımlanmaktadır. Yazı; hayvan, insan, bitkisel ve geometrik motiflerle aynı kompozisyonda yer alabilmektedir.

Çalışmaya dahil edilen eserler arasında kazıma, astar boyama (slip), sıraltı, lüster ve minai teknikli seramiklerde yazı unsuruna rastlanılmaktadır. Kazıma tekniğindeki iki ağız parçasının iç yüzey bordüründeki ifade yazı taklidi olup tamamen süsleme amaçlıdır (Kat. No: 30). Kazıma tekniğindeki bir dip parçasındaki çok az bir kısmı mevcut olan iki satırlık yazı ifadesinin de tezyini amaçlı olduğu düşünülmektedir (Kat. No: 61). Astar boyama tekniğindeki ağzı parçasının dış yüzeyinde okunamayan yazı ibaresi yer almaktadır (Kat. No: 194). Sıraltı tekniğindeki iki ağız parçasının dış yüzeyinde aynı üslupta yazı kuşağı yer almaktadır (Kat. No: 251, 252). Çalışmada yazının en çok görüldüğü teknik ise lüster tekniğidir. İki kâse, bir ağız parçasının iç yüzeyinde (Kat. No:351, 354), bir tabak ağız ve bir gövde parçasının ise dış yüzeyinde yazı şeridi bulunmaktadır (Kat. No: 355, 372). Minai tekniğindeki bir ağız parçasında da altın yaldız dolgulu kufi hatlı yazı şeridi bulunmaktadır (Kat. No:375).

Bizans, Gürcü, Ermeni, Altın Orda, Azerbaycan seramiklerinde de yazının bezeme unsuru olarak kullanıldığı örneklere rastlanılmaktadır. Fakat bu yazı stilleri bölgesel olarak farklılıklar göstermektedir. Benzer üslup özelliklerine sahip lüster teknikli eserlerin ise ithal ürünler olduğu düşünülmektedir.

Altın Orda dönemine ait Aşağı Volga bölgesi sırlı seramiklerinde kufi yazılı örneklere rastlanılmaktadır. Gürcistan'ın Kutashi[1041] bölgesine ait kufi yazılı seramiklerin Sultanabad

[1039] Yılmaz, 2016: 388.
[1040] Aslanapa, 1965:871.
[1041] Kartsidze vd., 2024: 100.

ürünü olduğu belirtilmekte 14. yüzyıla Altın Orda dönemine tarihlendirilmektedir[1042]. Bu eserin benzer örnekleri İran'ın farklı müzelerinde sergilenmektedir[1043].

İslam sanatındaki bezeme unsurlarını yoğun olarak kullanan Bizans seramik ustaları kufi yazı taklidi motiflerinden derledikleri ifadelere yer vermişlerdir. Genellikle "Allah", "Lisa" kelimelerinin formülleşmesinden meydana geldiği kabul edilen ibareler ile "elif" veya "lam" harflerini taklit eden motiflere Bizans eserlerinde çokça yer verilmiştir[1044].

Anadolu'da Samsat, Hasankeyf, Ahlat, Harran, Alanya, Kubadabad gibi birçok bölgede yazı unsurunun yer aldığı eserlere rastlanılmaktadır[1045]. Ahlat seramiklerinde farklı olarak kuşlu kufi yazılı örnekler de mevcuttur. Genellikle ithal olan lüster ve minai tekniğindeki yazı kuşağı örneklerine İran başta olmak üzere Suriye ve Mısır lüster seramiklerinde rastlanılmaktadır[1046].

Monogram: Çalışmada değerlendirilen eserlerin dış yüzeyinin dip kısmında, ayak içlerinde ve gövde üzerinde kazıma tekniği ile yapılmış usta işareti-monogram olabileceği düşünülen motifler yer almaktadır. Bu işaretler kazıma tekniğindeki bir kâsenin gövdesinde daire içerisine alınmış haç işareti olduğu düşünülen bir monogram bulunmaktadır (Kat. No:41). Boyalı kazıma tekniğindeki bir kâsenin gövdesinde dikey kısa çizgilerden oluşan bir işaret yer almaktadır (Kat. No: 152). Astar boyama (slip) tekniğindeki iki eser üzerinde monogram bulunmaktadır. Bir ağız parçasının gövdesinde çok az bir bölümü mevcut olan derin kazıma tekniği ile yapılmış düz ve üst kısmı dairesel biçimde devam eden bir monogram yer almaktadır (Kat. No:190). Kırık dip parçasının kaidesinin iç kısmında ise sadece bir bölümü kalmış ve yine kazıma tekniğinde yapılmış düz bir çizgi bulunmaktadır (Kat. No: 216). Son olarak sıraltı tekniğindeki bir dip parçasının kaidesinin iç kısmında bir düz iki çapraz çizgiden oluşan bir işaret yer almaktadır (Kat. No: 229).

Ani'de çok az örneğine rastlanılan monogramların Bizans döneminde özellikle sırlı kâse, tabak ve meyve kaplarının dış veya iç yüzeylerine işlenmiş çok sayıda örneğine rastlanılmaktadır. Genellikle kâse türü kaplarda görülen monogramlar daha çok kaselerin iç yüzeylerinde dipte veya kaide içine işlenmiştir. Bu monogramların soylu zengin kişilerin kendileri için sipariş verdiği kapların üzerine işlenen işaretlerin olduğu düşünülse de sıradan halkın yaşadığı bölgelerdeki günlük kullanım kaplarında da görülmesi bu görüşü

[1042] Kartsidze vd., 2024:107-109.
[1043] Monazzam, 2016: 236-237.
[1044] Doğer, 1999: 247; Dark, 2001:71.
[1045] Karamağaralı, 2007:143-148; Gök Gürhan, 2007b:90-91, 2007a:157-159; Çeken, 2007:111; Bulut, 2007: 177-181; Ölçer, 2020:545, Duruk, 2021: Polat, 2020:125; Özdeniz, 2019: Baş vd. 2022
[1046] Çizer, 2010:25-38.

zayıflatmaktadır. Seramikler üzerindeki bu monogramların kapların üretildiği atölyelere ve çömlekçilere ait marka, işaret veya isim kısaltmaları oldukları ihtimali de bulunmaktadır. Nitekim Ch. Morgan da bu işaretlerin marka olduğunu çömlekçiye veya atölye sahibine ait olabileceğini belirtmektedir[1047]. Çalışmada yer alan eserlerin üzerindeki monogramlar birbirinden farklı olup kaidenin iç yüzeyinde yer alan işaretler daha yüzeysel ve küçük boyutlu iken gövdedekiler daha derin ve büyüktür. Dip kısmında yer alan işaretler Şavşat Kalesi kazılarından çıkan örnekler ile benzerlik göstermektedir[1048]. İslam seramik sanatında usta işareti olan monogamlara Anadolu'da Selçuklu dönemine ait dış yüzeyine ok ucu şeklinde işlenmiş matara örneğinde rastlanılmaktadır[1049].

Ani'de Seramik Üretimine Dair Veriler

Türkiye Cumhuriyeti'nin erken yıllarından itibaren şehirde sürdürülen kazı çalışmaları sırasında bir seramik fırınına bu dönemde de henüz rastlanılmamıştır. Şehirdeki kazı çalışmaları daha çok şehrin mimari dokusunu oluşturan yapıların ortaya çıkarılarak koruma altına alınması anlayışıyla yürütülmektedir. Şehrin çok büyük yüz ölçümüne sahip olması ve tamamen toprak katmanıyla kaplanmış olması şehirdeki seramik fırının tespit edilmesini zorlaştırmaktadır.

Ancak, Ani'nin jeopolitik konumu, farklı kültürel dokusu ve kazılarda çıkarılan zengin teknik çeşitliliğe sahip seramik buluntuları, şehirde bir seramik fırınının olma ihtimalini güçlendirmektedir. 9.-11. yüzyılda şehirde sürekli artan nüfus oranı, şehrin Aşot Surları'ndan dış surlara kadar genişletilmesine neden olmuş ve şehrin planını belirlemiştir. Bu kadar büyük ve nüfusu fazla olan bir şehirde günlük hayatın temel ihtiyacı olan ve kırılgan özelliğe sahip mutfak kaplarının tamamının ithal edilmesinin oldukça zor olduğunu göstermektedir.

Ayrıca ithal edildiği bilinen ürünlerle yerel üretim olduğu düşünülen seramikler karşılaştırıldığında ithal ürünlerin sayıca az ve farklı malzemeye sahip olması da bu duruma delil olarak gösterilebilir. Kazılarda ele geçen seramik üretiminde kullanılan üç ayak örnekleri, fırın çubukları, sır cürufları ve imalat hatası parçalar da şehirde bir seramik fırınının bulunduğuna işaret eden önemli buluntulardır.

Üç Ayaklar: Üç ayaklar pişirim sırasında, sırlı parçaların fırın plakasına ve kapların sırlarının birbirine yapışmasını önleyerek pişebilmesini sağlamak için tabak ve kâse vb. kapların içlerine ve altlarına yerleştirilen fırın malzemesidir. Pişirim sırasında kullanılan bu malzemeyle fırında daha çok yer açılarak aynı anda daha fazla ürünün pişmesi sağlanmaktadır. Üç farklı noktadan

[1047] Morgan, 1942: 59-60.
[1048] Yılmaz vd., 2022: 408.
[1049] Gök Gürhan, 2007: 207.

çok küçük bir kısma temas eden üç ayakların uç kısımları eserin iç yüzeyine yapışmakta fakat çok az bir kuvvet uygulayarak çıkarılabilmektedir[1050].

Üç ayağın ortaya çıkışı seramik üretim teknolojisinde bir devrim yaratmıştır. Farklı çeşitliliğe sahip üç ayakların genel karakteristik özelliği üçgen biçiminde ve üç ayrı kola sahip olmalarıdır. Üç ayağın düz üst kısmına kabın dibi otururken, sivri uçlu ayaklar diğer kabın iç yüzeyinin tam ortasına yerleştirilmektedir. Pişirim sonrasında üç ayaklar kabın iç yüzeyinde küçük veya büyük üç nokta izi bırakabilmekte hatta bazen uç kısımları kalmaktadır. Bazı örneklerde sadece sır değil astar tabakasını da kaldırarak kil tabakasını açığa çıkarmaktadır[1051]. Ani sırlı seramiklerinde üç ayak izinin görüldüğü kapların oldukça fazla olması şehirde kapalı bir seramik fırının olduğuna işaret etmektedir.

Fotoğraf 3 86:Ani Kazısı üç ayak örnekleri (Ani Kazısı Arşivi)

Fırın Ayakları: Seramik üretiminde kullanılan diğer bir önemli fırın malzemesi ise fırın ayaklarıdır. B. Karamağaralı bu ayakları mıh olarak adlandırmaktadır[1052]. Bu ayaklar fırının içerisine yerleştirilen düz rafları birbirinden ayırmak için kullanılmaktadır. Raflara yerleştirilen kaplar, bu ayaklar sayesinde birbirine zarar vermeden pişirilebilmektedir. Ahlat seramik fırınında sırsız ve yuvarlak çubukların raf olarak düzenlendiği görülmektedir. Bu düzenlemede ayakların bir ucunun toprak içinde diğer ucunun da fırın boşluğunda kaldığı ızgara şeklinde bir düzenleme oluşturulmuştur[1053]. Ahlat seramik fırınlarında makara şeklinde ayaklar ve iki ayağı birleştirmeye yarayan tepsi şeklindeki levhalar da kullanılmıştır[1054].

[1050] Çizer, 2024: 280.
[1051] Özkul Fındık, 2008:238.
[1052] Karamağaralı, 1981:68.
[1053] Gök Gürhan, 2007: 12-13; Karamağaralı, 1981:68.
[1054] Karamağaralı, 1981:68.

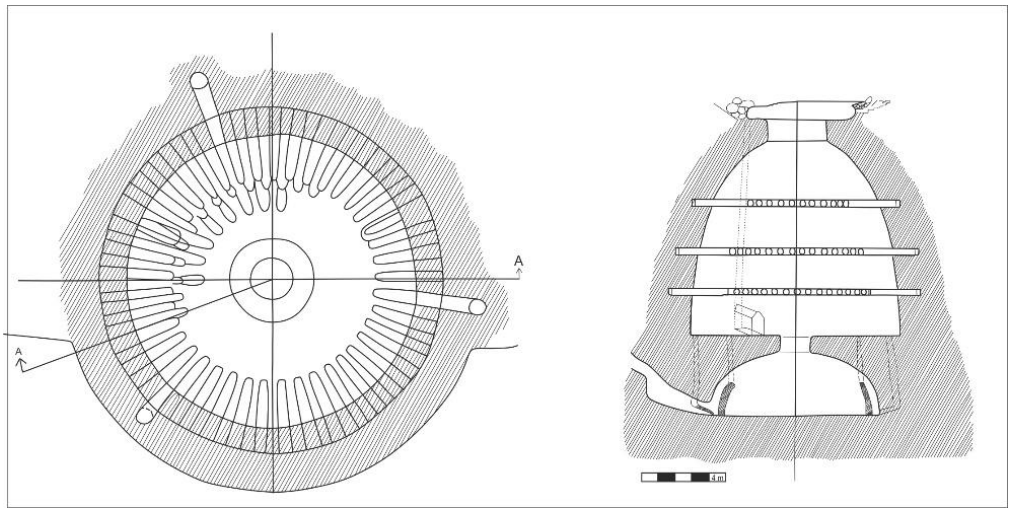

Çizim 3 1. Ahlat seramik fırını plan ve kesiti (Karamağaralı 2007:136'dan yeniden çizilerek).

Hasankeyf Sahil Sarayı'nda ateşliği toprak altında olan, duvarlara gömülü kil çivi raflara kapların istiflendiği, dairesel planlı fırınlar bulunmaktadır. Rakka'da bulunmuş olan dairesel formlu fırınlarda da benzer kil çubuklarına rastlanılmıştır[1055].

Ani kazılarından çıkarılan fırın ayakları kırık parçalar halinde, silindirik formlu, kırmızı ve kahverengi hamur tonlarına sahiptir. Üzerinde yeşil ve turkuaz sır kalıntıları mevcuttur. Farklı kalınlıklardaki bu fırın çubukları Ani'de bir seramik fırınının olabileceğine işaret etmektedir.

[1055] Özkul Fındık, 2013a: 263.

Fotoğraf 3 87: Fırın çubuğu örnekleri (Ani Kazısı Arşivi)

Sır Cürufu: Fırın malzemeleri arasında cüruf olarak adlandırılan birtakım malzemeler bulunmaktadır. Kelime anlamı "posa, atık" olan cüruflar farklı malzemelerin üretim sürecinde oluşan atıklarından meydana gelmektedir. Cüruflar fırın ısısına bağlı olarak farklı renkler ve şekiller alabilmektedirler[1056]. Ani kazılarında çokça örneğine rastlanılan cüruflar oldukça sert ve delikli yapıya sahiptir. Yeşil, turkuaz ve mor renkli cüruf örnekleri yoğunlukta olmakla birlikte gri ve siyah renkli cüruf örneklerine de rastlanılmaktadır. Pişmiş toprak ve taş ile bütünleşmiş cüruf parçaları da bulunmaktadır.

[1056] Gök Gürhan, 2007: 14.

Fotoğraf 3 88: Sır cürufu örnekleri (Ani Kazısı Arşivi)

Hatalı Ürünler: Ani kazıları sırasında şehirde seramik üretimine işaret eden hatalı seramikler de bulunmuştur. Fırınlama sırasında defolu hale gelmiş seramiklerin sırlarında çatlama, sırın renginde değişim ve kabarma meydana gelmektedir. Bazen de hazırlanan sırın bileşimlerinden kaynaklanan sorunlar nedeniyle istenilen sonuçlar elde edilememektedir. Ani kazılarından çıkan bu parçalar seramik üretimine işaret eden önemli delillerdir. Seramik üretilmeyen bir yerde bu şekilde hatalı ve defolu seramiğin bulunması normal bir durum değildir. Bu seramikler herhangi bir form vermemekte ve türü tespit edilemeyen gövde parçalarından oluşmaktadır. Bu parçaların üzerindeki mor renkli olduğu anlaşılan sırın dokusu bozulmuş ve kabarmıştır.

Fotoğraf 3 89. Hatalı seramik parçaları (Ani Kazısı Arşivi)

Kazılar sonucunda elde edilen sırlı seramiklerin Orta Çağ'da Ani'de yaşamış Bizans, Büyük Selçuklu, Gürcü ve İlhanlı dönemi seramiklerini yansıtmaktadır[1057] . Orta Çağ'da Yakın Doğu'da, İslam ülkeleriyle Bizans, Ermeni ve Gürcü sanatında birbirine yakın özelliklere sahip üslup özelliklerinin geliştirilerek farklı tekniklerde çok sayıda sırlı seramik üretiminin yapıldığı bilinmektedir[1058]. Ani'nin İpek Yolu üzerinde bulunması dolayısıyla Çin, İran, Suriye, Irak, Mısır gibi yakın ve uzak ülkelerden ithal edilen seramik örneklerine de rastlanılmaktadır. Bu durum şehirdeki seramik popülasyonunu zenginleştirse de seramiklerin kimlikleştirilmesini zorlaştırmaktadır. Şehirdeki mimari yapıların sabit olması, türü, planı ve üslup özellikleri yapılarda belirli bir ayrım yapılabilmesini sağlamaktadır. Fakat seramiklerin, kültürler arası taşınabilen ürünler olması birçok yerde üretiminin yapılabilmesi, ithal ürünlerin taklit edilmesi ve usta göçlerinin yaşanması gibi nedenler seramiklere bir kimlik kazandırılmasını zorlaştırmaktadır. Fakat bir bölgede bulunan seramik fırınları veya malzemeleri ile eserlerin yoğunluğu, malzemesi, hamur rengi, kap türü, formu, sır tekniği, sır rengi ve bezemesi belirli bir ayrımın yapılmasında yardımcı olabilmektedir. Bölgede yaşamış olan kültürlerin tarihi süreç içerisindeki seramik üretiminin gelişimini takip edip ve ortaya koydukları üslup özelliklerini belirleyerek Ani seramikleri ile kıyaslamak seramiklerin kimliğinin belirlenmesinde önemli katkı sağlayacaktır. Ayrıca Ani'deki yaşadıkları süreç içerisinde şehirdeki ekonomik ve siyasi durum, nüfus yoğunluğu, maddi kültür kalıntıları da eserlerin aidiyetlik konusunda yardımcı olmaktadır.

[1057] Gök Gürhan, 2007: 107.
[1058] Öney, 2007:18.

SONUÇ

Türk tarihinde önemli bir yeri olan Ani Örenyeri'nde Türkiye Cumhuriyeti'nin erken tarihlerinden itibaren kazı çalışmalarının yapıldığı bilinmektedir. Yapılan kazı çalışmaları sırasında farklı türde zengin çeşitliliğe sahip eserler ortaya çıkarılmıştır. Şehirdeki buluntuların önemli bir bölümünü oluşturan sırlı seramikler daha önce Ani seramiklerinin bir bütün olarak değerlendirildiği bir çalışmada sırlı ve sırsız seramikler genel özellikleri bakımından ele alınmıştır. Farklı bir çalışmada ise baskı tekniğindeki sırsız seramikler değerlendirilmiştir. Bir yüksek lisans tezinde ise Kars Müzesi'ndeki Ani'den çıkarılmış Selçuklu seramikleri süsleme ve kompozisyon özellikleri bakımından ele alınmıştır. Ayrıca yapılan kazı çalışmalarının her yıl sunulduğu kazı sonuçları toplantısında kazı başkanları tarafından sunulan bildiriler de Ani seramikleri ile ilgili yayınlar arasında yer almaktadır. Ancak bu doktora tez çalışmasında Ani sırlı seramikleri daha kapsamlı bir şekilde ele alınarak bilim dünyasına sunulmuştur. Çalışmada 2019-2023 yılları arasındaki kazı çalışmalarından çıkarılan toplamda 500 adet eser incelenmiş bu eserlerden 379 adet sırlı seramik katalog bölümüne dahil edilerek detaylı bir şekilde incelenmiştir. Çalışmada çok az sayıda sağlam eser bulunmakta eserlerin çoğu kırık ağız, dip ve gövde parçalarından oluşmaktadır. Tezin kapsamını oluşturan dönemdeki kazı çalışmaları genellikle Büyük Selçuklu dönemine ait mimari yapılar olan hamam, konutlar, çarşı ve mezarlık alanında gerçekleştirilmiştir. Çalışmada yer alan eserler de ağırlıklı olarak bu kazı bölgelerinden çıkarılmıştır. Kiliseden çıkarılmış sadece bir eser bulunmaktadır. Çalışmada yer alan eserlerin çoğunluğunu Selçuklu Büyük Hamam ve Selçuklu Çarşısı'ndan elde edilen sırlı seramikler oluşturmaktadır. Ancak bir mezarlık olmasına rağmen Selçuklu Mezarlığı'ndan çıkan farklı kap türlerinden oluşan eserler de yer almaktadır.

Bu eserlerin hangi millete ve tarihe ait olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Ancak hem eserlerin elde edildiği bölgeler hem de üslup özelliklerinden yola çıkarak Ani'deki sırlı seramikler 12.-13. yüzyıla Büyük Selçuklu dönemine tarihlendirilmektedir. Eserlerin Selçuklu dönemine tarihlendirilmesinde Ani'nin Büyük Selçuklu hâkimiyetinde olmasının yanı sıra bu dönemde İran'ın dünya seramik sanatında öncü olması ve İpek Yolu ticaretinin aktif olması bu bilgiyi desteklemektedir.

Ani'de henüz bir seramik fırını bulunamamış olmasına rağmen kazılar sırasında ele geçen ve seramik üretimine işaret eden üç ayak, fırın çubuğu, imalat hatası ürünler ve sır cürufları şehirde bir seramik fırınının olduğuna işaret etmektedir. Eserlerin iç yüzeyindeki üç ayak izleri Ani'de bir üretimin olduğuna işaret etmektedir.

Ayrıca çoğunluğu oluşturan farklı tekniklerde eserlerin benzer hamur yapısı, sır rengi ve kap formu bu eserlerin aynı ekole mensup ustalar tarafından üretildiğini göstermektedir. Ani sırlı seramiklerinin malzeme, tür ve form bakımından Orta Çağ'da Anadolu'daki önemli Türk İslam şehirleri olan Ahlat, Samsat, Harran, Kubadabad, Hasankeyf ve Alanya seramikleriyle aynı ve benzer üslup özelliklerine sahip olması bu bilgiyi destekler niteliktedir.

Ayrıca Selçuklu Çarşısında hemen hemen her dükkânda bir veya daha fazla tandırın bulunmuş olması Ani'de sadece ticaretin yapılmadığını aynı zamanda üretimin gerçekleştiğini gösteren önemli kalıntılardır.

Ani'deki yerel üretilen sırlı seramiklerin yanı sıra Çin, İran, Suriye gibi Orta Çağ'da seramik sanatının öncülerine ait ithal ürünlere de rastlanılmaktadır. Bu buluntular her ne kadar şehirdeki sırlı seramik sanatının çeşitliliğine katkı sağlasa da eserlerin tarihlendirilmesini ve kimlikleştirilmesini bir o kadar zorlaştırmaktadır. Çalışmada değerlendirilen eserlerin işlevlerine göre üç farklı kap türünden oluşmaktadır. Çoğunluğu günlük kullanım kaplarından olan kâse, tabak, çömlek, sürahi, testi, vazo; depolama kaplarından oluşan küp, kavanoz, ilaç kabı ve aydınlatmada kullanılan kandillerden oluşmaktadır. Ayrıca çalışmada işlevi bilinmeyen ve bibloya ait olduğu düşünülen parçalara da yer verilmiştir.

Çalışmada yer alan eserlerin çoğu kırık parçalardan oluştuğu için tam form veren eser sayısı oldukça azdır. Tam formunun tespit edildiği kâseler üç farklı forma sahiptir. Kaselerin ağız ucu formlarında görülen çeşitlilik dikkat çekmektedir. Tabaklar yayvan gövdeli, dışa çekik ağızlıdır. Çalışmada sadece bir testi ve bir vazo tam form vermektedir. Kandillerde sadece hazneli örnekler bulunmaktadır.

Ani sırlı seramikleri üzerinde herhangi bir analiz çalışması gerçekleştirilmemiştir. Çoğunluğu kırık parçalardan oluşan eserlerin hamur renkleri ve kullanılan katkı malzemeleri parçaların kırık bölümlerinden gözlem yoluyla tespit edilmiştir. Seramikler genellikle sık dokulu sert ve az gözenekli yapıya sahiptirler. Eserlerin hamurunda katkı maddesi olarak kireç, kum, mika, kuvars, şamot ve taşçık kullanılmıştır. Munsell kataloğunda belirlenen hamur renklerine göre ağırlıklı olarak kırmızı, sarı ve kahverengi hamur tonları kullanılmıştır. Ancak beyaz ve pembe tonlarındaki hamur renklerine de rastlanılmaktadır. Tekniklere göre hamur renklerini değerlendirdiğimizde ince kazıma (sgraffito), boyalı kazıma, geniş kazıma, astar boyama (slip) tekniğindeki seramiklerde ortak hamur renklerinin kullanıldığı görülmektedir. Bu teknikler hamur yaşken uygulanan bezeme teknikleri olduğu için hamur renginin koyu kırmızı ve tonlarının kullanıldığı anlaşılmaktadır. Hamur kuruduktan sonra veya sır üstüne uygulanan lüster, minai, lacvardina gibi tekniklerde ise beyaz ve pembe gibi açık renkli hamur

renklerinin tercih edildiği görülmektedir. Tek renk ve sıraltı tekniğindeki seramiklerin hamurunda ise kırmızı ve kahverengi tonları ile birlikte beyaz ve pembe tonlarının da kullanıldığı tespit edilmiştir. Eserlerin hamur rengi kap türlerine göre de değişiklik gösterebilmektedir. Çalışmadaki eserlerin çoğunluğunu kâse ve tabaklara ait dip ve ağız parçaları oluşturduğu için koyu kırmızı ve tonları ön plana çıkmaktadır. Kapalı kap türleri olan testi, küp ve kavanoz gibi kaplarda açık tonlar da tercih edildiği için hamur renginde daha fazla çeşitlilik görülmektedir.

Kullanılan sırlar çoğunlukla turkuaz ve yeşil renkli olup sırlar parlak ve camsı özelliktedir. Ancak mat özellikte sırla kaplanmış örnekler de bulunmaktadır. Bu eserlerin bazılarının sırları zamana ve şartlara bağlı olarak bozulmuştur. Diğerleri ise çok az sayıda Bizans seramik sanatında görülen mat özellikteki sırla kaplı örneklerdir. Yerel üretim olduğunu düşündüğümüz teknikteki eserlerin sırları da benzer özelliklere sahip olup parlak ve camsı özelliktedir.

Ani sırlı seramikleri bezeme tekniği bakımından oldukça zengindir. Bu eserler ince kazıma (sgraffito), geniş kazıma, boyalı kazıma, akıtma, sıraltı boyama, astar boyama (slip), tek renk, kalıp baskı, lüster, minai, lacvardina ve seladon tekniğindeki örneklerden oluşmaktadır. Bu teknikler arasında lüster, minai, lacvardina ve seladon tekniğindeki eserlerin İran, Irak, Suriye ve Çin'den ithal edilen ürünler olduğu düşünülmektedir. Az sayıdaki bu eserler diğerlerinden farklı olarak beyaz ve tonlarındaki hamur rengine sahiptir. Beyaz ve turkuaz opak sır kullanılmıştır.

Tek renk, kazıma (sgraffito), boyalı kazıma, geniş kazıma, astar boyama (slip) tekniğindeki seramikler sayıca fazla olup günlük kullanım kaplarında tercih edilmiştir. Ani, Anadolu'daki Orta Çağ kentleri arasında astar boyama (slip) tekniğindeki seramiklerin yoğun olarak bulunduğu şehirlerden birisi olarak dikkat çekmektedir. Bu seramikler İran örneklerinden farklı olup daha çok Kafkasya ve Anadolu üslup özelliklerini yansıtmaktadır. Ani sırlı seramikleri arasında palmet ve rumi motiflerinin ana motif olarak kullanıldığı geniş kazıma tekniğindeki seramiklerin örneğine çok fazla rastlanılmamaktadır.

Ani sırlı seramikleri motif bakımından da zengin çeşitliliğe sahiptir. Bezemede ağırlıklı olarak bitkisel ve geometrik motifler ağırlıklı olmak üzere hayvan ve insan figürlerine de rastlanılmaktadır. Ayrıca eserlerin dış yüzeyinde gövde ve kaidenin iç yüzeyinde usta işaretleri olarak bilinen monogramlar bulunmaktadır. Bitkisel bezemede palmet, rumi, kıvrık dallar, geometrik bezemede ise halka, eş dikdörtgen, ışınsal düzenleme, spiral motifleri ön plana çıkmaktadır. Bu motifler kompozisyonda ana motifi olarak kullanıldığı gibi ara motifler olarak

da kullanılmıştır. Aynı eserin bezemesinde bitkisel ve geometrik motifleri birlikte görebilmek mümkündür. Tek bir eserde insan figürüne rastlanılmaktadır. Hayvan figürleri çeşitlilik göstermekte çoğunluğu kuş figürleri oluşturmaktadır. Kaz, tavus kuşu ve balık figürlerinin yer aldığı nadir örnekler bulunmaktadır. Hayvan figürlerine genellikle kazıma, boyalı kazıma, lüster ve lacvardina tekniğindeki eserlerde rastlanılmaktadır. İnsan figürü ise kalıp baskı tekniğindeki gövde parçasında Artuklu üslubunu yansıtmaktadır. Genellikle eserlerin iç yüzeyinin bezemeli dış yüzeyinin sırsız ve sade olduğu görülmektedir. Bezemede açık dairesel formlu kapların şeklinden kaynaklı olarak merkezden çevreye doğru genişleyen dilimlerden oluşan düzenleme hakimdir. Kapalı kap türlerinde ise genellikle tek renk sırlı olup dış yüzeyde pek fazla bezeme görülmemektedir.

Yazının bezeme unsuru olarak kullanıldığı eserler kazıma, sıraltı ve lüster tekniğindeki seramiklerde görülmektedir. Lüster ve sıraltı tekniğindeki yazı ibaresi okunamamış olmasına rağmen bir ifade belirttiği anlaşılmaktadır. Fakat kazıma tekniğindeki seramiklerde yazı ibaresinin sadece bezeme amaçlı yazı taklidi olduğu anlaşılmaktadır.

Bu çalışmada yapılan araştırmalar ve incelemeler sonucunda Ani sırlı seramiklerinin ağırlıklı olarak 12-13. yüzyıla Büyük Selçuklu dönemine ait olduğu anlaşılmaktadır. Zengin tür ve form çeşitliliğine sahip olması ve aynı form yapısına sahip farklı tekniklerdeki eser sayısının fazla olması bu eserlerin yerel olduğuna işaret etmektedir. Bölgede yaşamış olan Bizans, Gürcü ve Ermeni sırlı seramik sanatının gelişimi ilk olarak Kafkasya'ya yapılan ilk İslam fetihleri ile birlikte önemli bir değişim ve gelişim sağlamıştır. İran'da seramik sanatında zirve noktaya ulaşmış olan Büyük Selçuklu seramik sanatının 1064 yılında Alparslan'ın bölgeye yapmış olduğu fetihlerle birlikte bölgenin Türkleşmesi ile birlikte eşsiz seramik tekniklerini de bölgeye taşımışlardır. Bahsi geçen kültürlerin seramik sanatı gelişimini değerlendirdiğimizde kendilerine has bir teknik geliştiremedikleri anlaşılmaktadır. Bu kültürlere ait bölgelerde yapılan kazı çalışmalarında rastlanılan İslam seramik sanatının eşsiz buluşları olan lüster ve sıraltı tekniğindeki ithal eserler ile yerel üretim eserlerinde görülen İslam sanatının üslup özellikleri bu durumu kanıtlar niteliktedir.

Ani Örenyeri, tarihi İpek Yolu'nun Anadolu'ya girişteki ilk kapısı olması bölgedeki ticaretin ve ekonominin gelişmesine önemli katkı sağlamıştır. Büyük Selçuklu'nun şehri fethi ile birlikte taş köprü ve kervansaray inşa edilmiş çarşı, dükkân ve atölyelerin sayısı artmış ve Ani bir İpek Yolu şehrine dönüşmüştür. Uzak Doğu'ya kadar uzanan bu ticaret yolu üzerinde bulunan kültürlerin Ani'ye taşınmasını sağlamıştır. Ani'nin jeopolitik konumunun etkisi şehirdeki önemli sanat dallarından birisi olan sırlı seramik sanatına da yansımıştır. Kazılardan

çıkarılan zengin çeşitliliğe sahip teknik ve türdeki seramikler bu etkiyi yansıtmaktadır. Seramikler arasında farklı kültürlere ait ithal seramikler de bulunmaktadır. Bu eserler bölgedeki sanat ekolünün üslup özelliklerini etkilemenin yanı sıra yerel ustaların bu farklı üslup özelliklerini harmanlayarak bölgeye has bir üslup geliştirmelerini de sağlamıştır. Anadolu'daki Türk İslam seramik sanatının başlangıç noktasını oluşturan Ani sırlı seramikleri; başta İran'da Büyük Selçuklu dönemi olmak üzere Çin, Orta Asya, Irak, Suriye, Mısır, Anadolu ve Kafkas kültüründe gelişim göstermiş Uzak Doğu'dan Anadolu'ya kadar uzanan kültürel değerlerin oluşturduğu üslubun somut delilleri olarak günümüze kadar ulaşabilmiştir.

KAYNAKÇA

Acara Eser, M. (2019). "Divriği Kale Kazısı Sırlı Seramiklerinden Kuş ve Balık Figürlü Örnekler". *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 48:41-60.

Acara Eser, M. (2020). "Divriği Kale Kazısı Sırlı Seramik Buluntuları: İlk Sonuçlar ve Yerel Üretim İzleri". *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 37(1):136-153.

Ajar, A. ve Keskiner, C. (1997). *Türk Süsleme Sanatında Desen ve Motifler*. Güzel Sanatlar Matbaası, İstanbul.

Ak, M. ve Karamağaralı, N.C. (2023). "Ani'de Bulunan Ateşgede ve Ateşgedelerin Türk Mimarisine Etkileri", M. Arslan. (Ed.). *Cumhuriyetimizin 100. Yılına Armağan/Ani Kitabı.* Palet Yayınları, Konya. 197-219.

Akbari, A., Chitsazian, A. H. ve Viay, E.S.M. (2020). "Emeregence, Evolotuion and Abolition of Lajvardina Pottery". *Honar-Ha-Ye-Ziba: Honar-Ha-Ye-Tajassom, 25*(2):53-64.

Akçay, İ. (1964). "Kars-Anî ve Çevresindeki İslam Türk Eserleri". *Türk Kültürü Dergisi,* 22:155-161.

Akkuş, M. (2012). "Ermenilerin İlhanlı Dini Siyasetindeki Rolleri". *Türkiyat Araştırmaları Dergisi,* 31: 205-221.

Allan, J. (1973). Abu'l-Qâsım's Treatıse On Ceramıcs". XI, *İran,* London.

Arcasoy, A. (1983). *Seramik Teknolojisi.* Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Ana Sanat Dalı Yayınları, İstanbul.

Arık, R. (2000). *Kubad Abad Selçuklu Saray ve Çinileri.* Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.

Arpee, L. (1946). *A History of Armenian Christianity*. The Armanian Mıssıonary Associatıon of Amerıca, New York.

Arslan, M. (2022). "Yeni Dönem Ani Kazıları (2019 ve 2020 Yılı Çalışmaları)". *2019-2020 Yılı Kazı Çalışmaları.* 3: 209-229.

Arslan, M. (2021). "Malazgirt Yolunda Ani'deki Selçuklu Mirası". H. Sarı, ve Y. Koşar (Hzl.). *950. Yılında Malazgirt Zaferi ve Sultan Alparslan*. Ihlamur Anma ve Armağan Kitaplar Dizisi, İstanbul.

Arslan, M. (2021a). *Anadolu'da İlk Selçuklu Mimarisi/Ani*. Palet Yayınları, Konya.

Arslan, M. (2022). "Ani Örenyeri Kazısı 2020-2021 Yılı Çalışmaları". A. Çaycı ve A. Yavuzyılmaz (Ed.). *25. Uluslararası Orta Çağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları.* 2-7 Ekim 2021, Konya, 733-767.

Arslan, M. (2022). *Ani Örenyeri Kazısı 2019-2022 Yılı Çalışmaları*. Palet Yayınları, Konya.

Arslan, M., Geyik, G., Şen, A., Koçak, M., Papuccu, G., Karacabey, B. ve Duran, A. (2024). "Ani Örenyeri Kazısı 2024 Yılı Çalışmaları", 28. Orta Çağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, 16-19 Ekim 2024 Ankara.

Arslan, M., Şen, A., Geyik, G., Papuccu, G., Karacabey, B., Koçak, M. ve Duran, A. (2024). "Ani Örenyeri Kazısı 2023 Yılı Çalışmaları", *44. Kazı Sonuçları Toplantısı Bildirileri,* 27-31 Mayıs 2024 Nevşehir, C.5: 509-527.

Arslan, M., Şen, A., Koçak, M., Papuccu, G., Karacabey, B.ve Duran, A. (2023). "Ani Örenyeri Kazısı 2023 Yılı Çalışmaları", 27. Orta Çağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, 25-28 Ekim 2023 Samsun.

Ateş, E. (2019). "Ahlatşah Ermen Şah-Gürcü Münasebetleri". *USAD*, 10:127-160.

Atıl, E. (1973). "Freer Gallery of Art Fiftieth Annıversary Exhıbıtıon", *III. Ceramıcs Form the World of Islam.* Smithsonian Institution, Washington.

Avıssar, M ve E. J. Stern (2005). "Pottery Of the Crusader, Ayyubid and Mamluk Periods İn Israel"**,** *The Israel Antiquities Authority***,** İsrail.

Avşar, M. ve Avşar, L. (2014). *Kazımalı Akıtmalı Ortaçağ İslam Seramikleri,* Atlas Akademi Yayınları, Konya.

Avşar, M. ve Avşar, L. (2017). *Selçuklu Seramik Sanatında Kalıp Kabartma,* Kömen Yayınları, Konya.

Avşar, M.E. ve Avşar, L. (2013). "İslam Sanatında Akıtmalı-Kazımalı Seramikler ve Taklit Teorisi". *Kalemişi Dergisi*, 1(1): 1-13.

Ayan, E. (2009). "Sultan Alparslan'ın Ermeni Gürcü Siyaseti". *Karadeniz Araştırmaları Dergisi,* 2: 9-28.

Ayan, E. (2018). "Moğolların Ortadoğu'daki İlk Noyanı Cormagun". *Social Sciences Researches Journal,* 13(2): 179-196.

Aykaç, R. (2017). *Konya Karatay Müzesi'ndeki Anadolu Selçuklu Dönemi Seramik Kandiller.* Palet Yayınları, Konya.

Babajanyan, A. (2015). "The Glazed Pottery of Armenıa ın the XII. ve XIV. Centurıes ın the Cultural Context of East and West". *XI. AIECM3 Uluslararası Orta Çağ ve Modern Akdeniz Dünyası Seramik Kongresi.* 19-24 Ekim 2015 Antalya, 1:271-278.

Babajanyan, A. ve Franklin, K. (2018). "Everyday Life on The Medieval Silk Road: VDSRS Excavations at Arpa, Armenia". *ARAMAZD: Journal of Near Eastern Studies*, 12(1): 155-184.

Baer, E. (1968). "'Fish- Pond' Ornaments on Persian and Mamluk Metal Vessels". Bullettin of the School of The Oriental and African Studies, 31(1):14-27.

Bağcı, B. (2019). *Anadolu'daki Moğol Vali ve Komutanları.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya**.**

Bağırlı, R. (2022). *Azerbaycan Müzelerindeki Figürlü Seramikler (11-13. yy*). Yayımlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Bakhtadze, N. (2013). *Ceramics ın the Medieval Georgia.* Salakauri Press, Bakur.

Bakır, S.T. (2007). "Osmanlı Sanatında Bir Zirve İznik Çini ve Seramikleri", G. Öney ve Z. Çobanlı, (Ed.), *Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı.* Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 279-305.

Balkan, K. (1970). "Ani'de İki Selçuklu Hamamı". *Anadolu Anatolia,* XII: 39-81.

Balkan, K.ve Sümer, O. (1967). "1965 Yılı Ani Kazıları Hakkında Kısa Rapor". *Türk Arkeoloji Dergisi*, XIV (1/2): 103-118.

Ballian, A. (2018). "Jewelry Form Divin". *Armenia Art, Religıon and Trade In The Mıddle Ages*. H.C. Evans (Ed.). Metropolitan Museum Of Art, New York. 56-66.

Barcelo, C. ve Heidenreich, A. (2014). "Lusterware Made in the Abbadid Taifa of Seville (Eleventh Century) and Its Early Production in the Mediterranean Region". *Muqarnas,* 31: 245.

Barthold, W. (1968). "Ani". *MEB İslam Ansiklopedisi*.1, 435-437.

Barthold, W. (1998). "Ani Kitabesi". A. İnan (Neşreden). *Makaleler ve İncelemeler,* C.1. Ankara, 520-545.

Baş, A. ve Dursun, Ş. (2019). "Keykubadiye Sarayı Kazısı 2015 Yılı Seramik Buluntuları". *Akdeniz Sanat Dergisi,*13: 56-67.

Baş, A., Duran, R., Dursun, Ş. ve Kayın, A. (2021). Keykubadiye Sarayı Kazısı 2017 Yılı Buluntuları". *Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları (23*). Trakya Üniversitesi.

Baş, G. ve Yılmaz, G. (2022). "Van Müzesi'nde Bulunan İslami Dönem Seramikleri Üzerine Bir Değerlendirme". *Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi*, 30:117-142.

Bayram, F. (2018). "Ani Kazıları (2012-2016)". *39. Kazı Sonuçları Toplantısı.* I, 22-26 Mayıs 2017, Bursa, 133-150.

Bayram, F. (2019). "Ani Ören Yeri Kazıları-2017". *40. Kazı Sonuçları Toplantısı.* II, 07-11 Mayıs 2018, Çanakkale, 85-96.

Bayram, S. (1993). "Mühr-ü Süleyman ve Türk Kültürü'ndeki Yeri". *Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar Güner İnal'a Armağan.* Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.

Bedirhan, Y. (2000). *Selçuklular ve Kafkasya*. Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya.

Berdzenişvili, N. ve Canaşia, S. (2000). *Gürcistan Tarihi (Başlangıçtan 19. Yüzyıla Kadar)*. Sorun Yayınları, İstanbul.

Bezer, Ö.G. (2010). "Şeddâdîler". *TDVİA*. 38, 409-411.

Bilici, S. (1998). "Antalya ve Bodrum Müzelerindeki Champlevê Dekorlu Bizans Seramikleri". *Adalya Dergisi*, 2:223-234.

Bilici, S. (2005). "Alanya-Tersane ve Kızıl Kule Çevresinden Bir Grup Sırlı Seramik". *Adalya Dergisi,* 8: 329-349.

Bilici, S. (2006). "Sırlı Seramik Sanatı". *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı.* Peker, A.U. ve Bilici, K. (Ed.). C.2. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Bingöl, A. (2011). "Kars ve Çevresinde Demir Çağı Yerleşmeleri". *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 8: 20-40.

Birol, İ. A. (2008). *Türk Tezyini Sanatlarında Desen Tasarımı Çizim Tekniği ve Çeşitleri.* Kubbealtı Neşriyatı, Ankara.

Birol, İ.A. (2012). "Tezhip". *TDVİA.* 41, 65-68.

Boger, L. A. (1967). *The Dıctıonary of World Pottery and Porcelain Form Prehıstorıc Times to the Present, Amerıca.* Prınted In The Unıted States Of America, USA.

Bozkurt, N. (2001). "Kandil", *TDVİA*, 24:300-301.

Böhlendorf Arslan, B. (2008). "Keramikproduktion im Byzantinischen und Turkischen Milet". *ISTMITT*, 58:371-407.

Brosset, M. F. (1860). *Les Ruines D'Ani, Capitale de L'Armenie*, 1. St. Petersbourg.

Brosset, M. F. (2003). *Gürcistan Tarihi (Eski Çağlardan 1212 Yılına Kadar).* (Çev. H. D. Andreasyan), (Hzl. E. Merçil), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara**.**

Buırlot, J. ve Waksman, S.Y. (2021). "Batı Anadolu'da Kültürel Teknolojik ve İktisadi Değişimler: Sırlı Kap Üretimi Kapsamında Bizans'tan Osmanlı Dönemine Geçişi Gözlemlemek (13-15. Yüzyıllar)". Kontagıannıs, N.D. Nicos, Bohlendorf-Arslan, B. ve Yenişehirliolğlu, F. (Ed.). *Bizans Selçuklu ve Osmanlı Topraklarında Kültürel Üretim Aracı Olarak Sırlı Kaplar Teknoloji ve Arkeoloji Araştırmalarından Bulgular 13. Uluslararası Anamed Yıllık Sempozyumu Bildiriler Kitabı.* 6-7 Aralık 2018*,* İstanbul ,157-191.

Bulut, L. (2007). "Samsat Kazısı Buluntuları", G. Öney ve Z. Çobanlı (Ed.). *Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı.* Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

Büyükçınar, A.B. (2018). "Gürcü Moğol İlişkilerinin İlk Evresi:1220-1247". *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 4(6): 267-282.

Cengiz, E. (2008). *Şeddâdîler Döneminde Ani (1064-1200.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.

Cengiz, E. (2013). *XI ve XV. Yüzyıllar Arasında Kars,* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Cengiz, E. (2018). "Sultan Alparslan'ın Ani'yi Fethi". *Sosyal Beşerî ve İdari Bilimlerde Akademik Araştırmaları Dergisi, I*:55-76.

Cengiz, E. (2023). "Ani ve Çevresinde Bagratlılar: Tarih Kültür ve Medeniyet". Arslan, M. (Ed.), *Cumhuriyetimizin 100.Yılına Armağan Ani Kitabı*, Palet Yayınları, Konya, 133-153.

Clavıjo, R.G. (1993). *Anadolu, Orta Asya ve Timur*. (Çev. Ö. R. Doğrul), Ses Yayınları, İstanbul.

Cort, L.A., Ferhad, M. ve Gunter, A.C. (2000). *Asian Traditions in Clay, The Hauge Gifts. Smithsonian Freer Gallery of Art and Arthur M. Sackler Gallery.* Washington.

Creswell, K.A.C. (1979). *Early Muslim Architecture/Early Abbasids Umayyads of Cordova Aghlabıds, Tulunıds and Samanıds.*C. 2. Hacker Art Books, New York.

Curatola, G. (2006). *Persian Ceramics Form The 9th to the 14th Century.* Hıgh Harbon, London.

Çakmak, M.A. (2005). "Akkoyunlu-Karakoyunlu Mücadeleleri". *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(3): 75-105.

Çaycı, A. ve Yavuzyılmaz, A. (2024). "Gevale Kalesi Figürlü Buluntuları", *Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi,*9:116-132.

Çeken, M. (2005). *Hasankeyf (1991,2001-2003 Yılı) Kazı Buluntusu Fırın ve Atölyeleri Seramik Malzemeleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Çeken, M. (2007). "Kubad Abad Sarayı Kazısı Selçuklu Seramikleri". G. Öney ve Z. Çobanlı (Ed.). *Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı.* Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

Çeken, M.(2008). "Minai Tekniği Üzerine Bir Değerlendirme". *Ortaçağ-Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Sempozyumu Bildiriler Kitabı* 17-18 Ekim 2008, Çanakkale 374-379.

Çetin, Y. (2017). "Türk Sanatı Bezeme İkonografisi Açısından Tavus Kuşu Figürlerinin Bir Değerlendirmesi". *Kesit Akademi Dergisi*, 9:1-17.

Çizer, S. (2010). *Lüster (Tarihi-Tekniği ve Sanatı).* Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir.

Çizer, S. (2024). *Seramik Sözlüğü*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Çokay, S. (2000). *Antik Çağda Aydınlatma Araçları.* Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, Ege Yayınları, İzmir.

Çoraklı, B. (2012). "Çini ve Seramiklerde Tavus Kuşu Figürü". *MSGSÜ Sosyal Bilimler,* 6:7-16.

Çoruhlu, Y. (2002). *Türk Mitolojisinin Ana Hatları.* Kabalcı Yayınevi, İstanbul.

Çoruhlu, Y. (2009). "Yeni Dönem Ani Kazıları 2006-2007 Çalışmaları". *30. Kazı Sonuçları Toplantısı.* II, 26-30 Mayıs 2008, Ankara, 301-326.

Çoruhlu, Y. (2010). "2008 Dönemi Kazılarında Ortaya Çıkarılan İnsan ve Hayvan Figürlü Keramik Kaplar Üzerine Değerlendirmeler". *XIII. Türk Dönemi ve Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, Denizli Pamukkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü.

Çoruhlu, Y. (2010). "Kars/Ani Kazıları 2008 Yılı Çalışmaları". *31. Kazı Sonuçları Toplantısı.* III, 25-29 Mayıs 2009, Denizli, 145-178.

Çoruhlu, Y. (2011). "Kars/Ani Kazıları 2009 Yılı Çalışmaları". *32. Kazı Sonuçları Toplantısı.* II, 24-28 Mayıs 2010, İstanbul, 178-197.

Çubukçu, A. (1996). "Habib-b Mesleme", *TDVİA*. 14, 372-373.

Dark, K. (2001). *Byzantıne Pottery*. Tempus Publishing Group, U.S.A.

Demir, M. (2011). *Büyük Selçuklular Tarihi*. Sakarya Yayıncılık, Sakarya.

Demirer, A. (2015). *Orta Çağ'da Moğollar ile Ermeniler Arasındaki İlişkiler.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Demiriz, Y. (2004). *İslam Sanatında Geometrik Süsleme Bir Envanter Denemesi.* Yorum Sanat Yayınları, İstanbul.

Demirsar Arlı, B. ve Kaya, Ş. (2018). "İznik Çini Fırınları Kazısı'nda Ortaya Çıkarılan Pişmiş Toprak Kalıp Parçalarının Değerlendirilmesi". *Sanat Tarihi Dergisi*, 27(1):35-51.

Doğer, L. (1999). "İslam Sanatı Etkili Kufi Yazı Taklidi Motiflerle Bezeli Bizans Seramikleri". *Antika & Dekorasyon ve Sanat Dergisi*, 51: 90-93.

Doğer, L. (1999). "İslam Sanatı Etkisinde Palmet Motifli Sırlı Bizans Seramikleri". *Arkeoloji ve Sanat Tarihi Dergisi,* 88:40-43.

Doğer, L. (2000). "İnsan Figürlü Bizans Sırlı Seramik Repertuvarına Yeni Bir Örnek". *Sanat Tarihi Dergisi*, 10: 57-76.

Doğer, L. (2012). *İzmir Arkeoloji Müzesi Örnekleriyle Kazıma Dekorlu Ege-Bizans Seramikleri, 2*. Baskı, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir.

Dostiyev, T.M. (2017). "Glazed Ceramics Of Medieval Shamkir City", S. Bocharov, V. François ve A. Sitdikov (Ed.), *Glazed Pottery of The Mediterranean and the Black Sea*

Region, 10.-18. Centuries, C.2. Khalikov Bilimler Akademisi Arkeoloji Enstitüsü Tataristan Cumhuriyeti, Kazan/Kşinev, 639-675.

Dönmez, A. (2010). *Bursa Türk İslam Eserleri Müzesi Koleksiyonundaki Seramikler.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Dursun, N. (2018). "Konya Karatay (Çini Eserler) Müzesi'ndeki Kazıma ve Sgraffito Seramikler", Ö. Oktay Çerezci ve H. Katipoğlu (Ed.). *2. Uluslararası Avrasya Türk Sanatları Kongresi,* 2-5 Aralık 2015, İstanbul, 201-214.

Duruk, B. (2021). *Adıyaman Müzesinde Bulunan İslami Dönem Sırlı Seramikleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Egorov, V.L. ve Pigarev, E.M. (2017). "Производство псевдоселадона в столице Золотой Орды". S. Bocharov, V. François ve A. Sitdikov (Ed.), *Glazed Pottery of The Mediterranean and the Black Sea Region, 10.-18. Centurries,* C.2. Khalikov Bilimler Akademisi Arkeoloji Enstitüsü Tataristan Cumhuriyeti, Kazan/Kşinev, 717-725.

El-Belazuri, (2003). *Fütühu'l Buldan*, TTK Yayınları, Ankara.

Ercan, C. ve İpek, A. (2016). "Kadı Burhaneddin B. Mes'ud Of Ani and A Cultural Heritage: Enîsü'l Kulûb". *I. Uluslararası Ani-Kars Sempozyumu Bildirileri Kitabı.* Belli Eğitim, Kültür, Tarih ve Arkeoloji Araştırmaları Merkezi Yayınları, İstanbul, 244-255.

Erdal, Z. (2010) "Büyük Selçuklular Öncesi Kafkaslardaki Beylikler Şeddâdîler", *V. Uluslararası Van Gölü Sempozyumu Kitabı.* 09-13 Haziran 2009, Van*,* 121-137.

Erdal, Z. (2019). *"*Şeddâdîlerden Bahseden Kitabeler". *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 14:130-131.

Erlashova, S. (1975). *Georgian Pottery and Chasing on Metal*. Aura Art Publishers.

Ersoy, A. (1988). *Türk Tezhip Sanatı*. Marmara Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Erzen, A. (1992). *Doğu Anadolu ve Urartular*. TTK Yayınları, Ankara.

Eşitti, B. (2017). "Ani Harabelerinin Bölgesel Kalkınma Üzerindeki Etkileri". *Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Dergisi,*18(40):129-147.

Fehervari, G. (1998). *Ceramics of the Islamic World in the Taraq Rajab Museum*, Kuwait.

Girgök, L. (1997). "Düğüm". *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi.* 1,491.

Gök Gürhan, S. (2007a). "Akşehir Kurtarma Kazısı Seramikleri". G. Öney ve Z. Çobanlı, (Ed.). *Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı.* Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 157-173.

Gök Gürhan, S. (2007b). "Selçuklu Dönemi Kazıları". G. Öney ve Z. Çobanlı (Ed.). *Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı.* Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

Gök Gürhan, S. (2007). *Akşehir Taş Medrese Müzesi'ndeki Türk Dönemi Seramikleri (2000-2001 Anıt Meydan'da Yapılan Kurtarma Kazısı Seramikler.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Gök Gürhan, S. (2008). "Beylikler Dönemine Ait Sgraffito Teknikli ve Tek Renk Sırlı Kaplar (Manisa Gülgün Hatun Hamamı Buluntuları)". *Sanat Tarihi Dergisi.* 7(2): 59-83.

Grabar, O. (1973). *İslam Sanatının Oluşumu*. (Çev. N. Yavuz), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Grabar, O. (1975). "The Vısual Arts". *The Cambrıdge Hıstory Of Iran*, V.4, Cambrıdge University Press, New York, 329-364.

Grbanovic, A.M. (2021). *Lost and Found: The Tiles of The Pir-i Barkan Mausoleum (1298-1313)*, Linjan, İsfahan, İran, 61(2): 235-254.

Gregory, A. F. (1987). *Abû'l Farac Tarihi.* C. 1, (Çev. E. A. W. Budge), (Çev. Ö. R. Doğrul), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Grousset, R. (1970). *The Empire Of The Steppes A History Of Central Asia*. (Çev. N. Walford), New Jersey.

Grousset, R. (1999). *Bozkır İmparatorluğu Attila Cengiz Han Timur*. (Çev. R. Uzmen), Ötüken Yayınları, İstanbul.

Grousset, R. (2005). *Başlangıcından 1071'e Ermenilerin Tarihi.* (Çev. S. Dolanoğlu), Aras Yayınları, İstanbul.

Grube, E.J. (1963). "Raqqa-Keramik ın der Sammlung des Metropolitan Museum In New York". *Kunst des Orients*, 4: 42-78.

Gulmini. M.-Giannini. R.- Lega. M.-Manna. G. ve Mirti. P. (2013). "Technology of Production of Ghaznavid Glazed Pottery Form Bust and Lashkar-ı Bazar (Afghanistan)". *Archaeometry Journal*, LV: 569-590.

Gündoğdu, H. (1993). "İkonografik Açıdan Türk Sanatında Rumi ve Palmetler". *Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar, Güner İnal'a Armağan.* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 543-553.

Gündoğdu, H. (2006). "Kültürlerin Buluştuğu Bir Orta Çağ Şehri Ani". *Atatürk Üniversitesi Dergisi*, 17: 55-84.

Gündüz, T. (2010). "Şah İsmail". *TDVİA.* 38, 253-255.

Gündüz, T. (2011). "Kars". *TDVİA*. 24, 515-518.

Halılov, T. (2024). "Şahbuz ve Kengerli Bölgelerinin Orta Çağ Seramikleri". *İstanbul Journal of Social Sciences,* 41:45-54.

Hess, C. (2004). "Brilliant Achievements". C. Hess (Ed.). *The Arts Of Fire/The Journey of Islamic Glass and Ceramics to Renaissance Italy.*

Hillenbrand, R. (1994). *The Art Of The Saljugs In Iran and Anatolia, (Proceedings of a Symposium held in Edinburgh in 1982).* R. Hillenbrand (Ed.). Mazda Publishers, Costa Mesa-California, 134-146.

Hillenbrand, R. (2005). *İslam Sanatı ve Mimarlığı.* (Çev. Ç. Kafesçioğlu), Homer Yayınları, İstanbul.

Holakooei, P., Mishmastnehi, M., Arani, A.M., Röhrs, S. ve Franke, U. (2023). "Materials and Technique of Lajvardina Ceramics form the Thirteenth to Fourteenth Century Iran", *Archaelogical and Anthropological Sciences,* 15(33):1-15.

Honıgmann, E. (1970). *Bizans Devleti'nin Doğu Sınırı.* (Çev. F. Işıltan), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Honıgmann, E. (2001). "Tiflis". *MEB İslam Ansiklopedisi*.12 (1), 264-280.

İbnü'l-Esir, (2016). *İslam Tarihi, el Kâmil Fit Tarih.* (Çev. Ahmet Ağırakça ve vd.), İstanbul.

İbrâhimî, D. (1995). "Enîsü'l Kulûb". *TDVİA*. 11, 242-243.

İnanan, F. (2013). "II. Zeuksippus Tipi Seramikler ve Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Örnekleri", Z. Mercangöz (Ed.). *Bizanslı Ustalar-Latin Patronlar*, Ege Yayınları, İstanbul. 59-77.

İpek, A. (2014). "Sultan Alparslan'ın Ani Ermenilerine Karşı Tutumu". *Tarihte Türkler ve Ermeniler/Orta Çağ*. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2:371-390.

İpek, A. (2015). "Şam'dan Kars'a Fetih Ordusu". *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4: 41-54.

Jacqui, A. (2005). *Pottery Basics Everything You Need to Know to Start Making Beautiful Ceramics,* London.

Jenkıns, M. (1968). "The Palmette Tree: A Study of the Iconograpy of Egyptian Lustre Painted Pottery", *Journal of The American Research Center in Egypt,* 7:119-120.

Jenkins, M. (1983). "Islamıc Pottery a Brief History". *The Metropolitan Museum of Art Bulletin/Spring,* 40/4:1-55.

Jenkins, M. (2006). *Raqqa Revisited Ceramics of Ayyubid Syria/The Metropolitan Museum Ar*t. Yale University Press, New York.

Kafesoğlu, İ. (1972). *Selçuklu Tarihi.* Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları, İstanbul.

Kala, A. (2021). *Anadolu'nun İlk Selçuklu İpekyolu İslam Şehri Ani-Şehristan,* Hasan Kalyoncu Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Karaçağ, A. (2002). *Beylikler Devri Mimarisinde Alçı Süslemeler*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Karakaya, E. (2004). "Menuçihr Cami". *TDVİA.* 29, 156.

Karamağaralı, B. (1981). "Ahlat'ta Bulunan Bir Çini Fırını". *Yıllık Araştırmalar Dergisi*, 3: 67-71.

Karamağaralı, B. (1982). "Ahlat Seramik Okulu". *İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi*, 5:391-462.

Karamağaralı, B. (1993). "1991 Ani Kazıları". *XIV. Kazı Sonuçları Toplantısı*. C.II, 25-29 Mayıs 1992, Ankara, 509-538.

Karamağaralı, B. (1995). "Ani Ulu Cami (Menuçehr Camii)". *Dokuzuncu Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi Bilidirileri,* C. II. 323-340.

Karamağaralı, B. (1996). "1992-1994 Ani Kazıları". *XVII. Kazı Sonuçları Toplantısı*. II, 29 Mayıs 02 Haziran 1995, Ankara, 493-512.

Karamağaralı, B. (1997). "1995 Ani Kazısı". *XVIII. Kazı Sonuçları Toplantısı*. II, 27-31 Mayıs-1996, Ankara, 577-589.

Karamağaralı, B. (1997). "Ani". *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi,* 1, 102-103.

Karamağaralı, B. (1998). "Ani Tarihi ve Kazılarına Toplu Bakış". *Sanat Tarihi Dergisi,* IX: 37-48.

Karamağaralı, B. (2006). "Ani'de Bulunan İslami Sikkeler". M. Aydın (Ed.). *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmaları Dergisi,* 1: 25-38.

Karamağaralı, B. ve Yazar, T. (2007). "Ani Kazısı Buluntuları". G. Öney ve Z. Çobanlı (Ed.). *Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı.* Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

Karamağaralı, B.(2000). "1998 Ani Kazısı". *21 Kazı Sonuçları Toplantısı.* II, 24-28 Mayıs 1999, Ankara, 431-438.

Karamağaralı, B.(2003). "2000-2001 Yılı Ani Kazısı". *24. Kazı Sonuçları Toplantısı*. II, 27-31 Mayıs 2002, Ankara, 233-242.

Karamağaralı, B.(2005). "2002-2003 Yılı Ani Kazısı". *26. Kazı Sonuçları Toplantısı.* II, 24-28 Mayıs 2004, Konya, 311-318.

Karamağaralı, N. (2007). "Ahlat Sırlı Seramikleri", G. Öney ve Z. Çobanlı (Ed.). *Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı.* Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

Karamağaralı, N. (2009). "Ani'de 2002 Yılında Ortaya Çıkarılan Yapı ve İçinde Bulunan Define". *Erdem,* 55:93-115.

Karasu, B., Andaş, Ü.M., ve Ak, G. (2019). "Celadon Glazes". *El- Cezeri Journal of Science and Engineering*, 6(2): 388-413.

Kartsidze, N., Ugrekhelidze, I., Sarava, N., Sulaberidze, D. ve Kuprashvili, S. (2025). "Medieval Georgian Glazed Ceramics Dialoque Throrugh Ornamental Motifs". *Georgian Scientists,* 7(1):100-118.

Katsara, E. (2019). "Byzantine Glazed Pottery form Sparta (12. to 13. Centuries AD): Observations in the Light of New Archeological Finds". *XI. AIECM3 Uluslararası Orta Çağ ve Modern Akdeniz Dünyası Seramik Kongresi Bildirileri*. 19-24 Ekim 2015, Antalya, 297-311.

Keleş, E. (2017). "Doğu Anadolu'da Karakoyunlu-Timurlu Mücadelesi ve Eleşkirt Meydan Muharebesi". *VAKANÜVİS, Uluslararası Tarih Araştırmaları Kafkasya Özel Sayısı Dergisi,* 2: 218-136.

Kesik, M. (2006). "Türk Ermeni İlişkileri Tarihinin İlk Safhaları". Ş. Ural, K. Yetiş, F. Emecen (Ed.). *Çeşitli Yönlerden Türk Ermeni İlişkileri*, İstanbul, 3-25.

Kesik, M. (2021). *Sultan Alparslan Malazgirt'in Kahraman Kumandanı.* Okçular Vakfı Yayınları, İstanbul.

Khalil, W. ve Kravchenko, S. (2016). "Minai Ceramics Form Azak". *Egyptian Journal of Archaeological and Restoration Studies*. 6(2). 151-171.

Kılıç, R. (1999). "Kanunî Sultan Süleyman'ın Irakeyn Seferi'nde (133-1535) Doğu ve Güney Doğu Anadolu'daki Gelişmeler". *Bilig Dergisi*, 9:115-131.

Kırzıoğlu, F. (1953). *Kars Tarihi I.* Işıl Matbaası, İstanbul.

Kırzıoğlu, F. (1982). *Kars Arpaçayı Boyları Eski Merkezi, Ani Şehri Tarihi (1018- 1236).* San Matbaası, Ankara.

Kırzıoğlu, F. (1948). "Türk Tarihinde Kars". *Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi, 2*(23):14-16.

Kırzıoğlu, F. (1964). "Alp-Arslan'dan Atatürk'e Değin Kars İli". *Türk Kültürü Dergisi/Kars Armağanı*, 22: 145-151.

Kırzıoğlu, F. (1965). "Kars İli'nde Kazanılan Zaferlerimize Bir Bakış". *Türk Kültürü Dergisi Zaferler Sayısı,* 34: 691-697.

Kırzıoğlu, F. (1972). "Dede Korkut Oğuznamelerine Göre: Kars'ın Anı (Arpaçay Boyu) ve Kağızman Kesimindeki Kamsarakan/Kalbaş Hanedanı". *VII. Türk Tarih Kongresi.* 25-29 Eylül 1970, Ankara C.I:176-229.

Koca, S.K. (2012). *Türk Kültüründe Sembollerin Dili*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Konuk, Y. K., Ustabulut, B. U. ve Bayrak, F. (2023). " Türk Çini Sanatında Bir Teknik Baçini". *Sanat Dergisi,* (1): 1-13.

Kökten, İ.K. (1943). "Kars'ın Tarih Öncesi Hakkında İlk Kısa Rapor". *Belleten Dergisi*, 7: 601-613.

Kökten, İ.K. (1944). "Orta, Doğu ve Kuzey Anadolu'da Yapılan Tarih Öncesi Araştırmaları". *Belleten Dergisi,* 8(32):659-680.

Köprülü, M. F. (1943). "Anadolu Selçuklu Tarihi'nin Yerli Kaynakları". *Belleten Dergisi,* 7(27): 379-521.

Köymen, M. A. (2004). *Selçuklu Devri Türk Tarihi.* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Kuzucu, K. (2006). "Sultan Abdulmecid'in Ani Şehrini Canlandırma Girişimi". *Kars Beyaz Uykusuz Uzakta.* İstanbul, 275-281.

Küçük, K.S. (2000). "Sanat Tarihi Terminolojisinde Lotus ve Palmet". *Celal Esad Arseven Anısına Sanat Tarihi Semineri Bildirileri.* 7-10 Mart 1994: İstanbul, 253-258.

Küçüköner, M. (2018). "Ani'deki Selçuklu Yapılarının Gravür Resimleri". *Necmettin Erbakan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 1: 66-78.

Kütükoğlu M. (2020). "Mühimme Defterleri", *TDVİA*, C.3, 519-522.

Lane, A. (1947). *Early Islamıc Pottery Mesapotamia, Eygpt and Persia*. London.

Lastivertli, A. (2019). *Ermeni Bir Rahibin Gözünden Selçuklular ve Anadolu'nun Fethi*. (Çev. İ. Aslan), Post Yayınları, İstanbul.

Manafidizaji, K. (2022). *İslam Döneminde İran Seramik Sanatında Kadın Betimlemeleri.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Eskişehir.

Marr, N. (1921). *Ani La Ville Armanienne en Ruines d'apres les Foilles de 1892-1893 et de 1904-1917.* R.E.A., s.

Maslovskiy, A.N. (2017). "East Crimean Imported Glazed Ceramics in Azak, a Golden Horde City Questions Of Chronology". Sergei Bocharov, Veronique François, Ayrat Sitdikov (Ed.). *Glazed Pottery of The Mediterranean and the Black Sea Region, 10.-18. Centurries,* C.2. Khalikov Bilimler Akademisi Arkeoloji Enstitüsü Tataristan Cumhuriyeti, Kazan/Kşinev, 455-491.

Mason, R. B. (2004). *Shine Like The Sun (Lüster Painted Associated Pottery Form The Medieval Middle East,* Mazda Publıshers Royal Ontario Museum.

Mateos, U. (2000). *Urfalı Mateos Vekayi-Namesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1161)*. (Çev: Hrant D. Andreasyan), Ankara.

Mazot, S. (2007). "Bezeme Sanatları". *İslam Sanatı ve Mimarisi,* M. Hattstein, P. Delius (Ed.). Literatür Yayınları İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul, 154-155.

Merçil, E. ve Sevim, A. (1995): *Selçuklu Devletleri Tarihi (Siyaset, Teşkilat ve Kültür),* TTK Yayınları, Ankara.

Meriç, A.Z. (2023). "Metropolis Kazısı Zeuksippus Ailesi Grubu Bizans Seramikleri". *Art-Sanat,*20:403-433.

Meriç, A.Z. ve Meriç A. E. (2021). "2012-2019 Yılları Arasında İznik Roma Tiyatrosu'nda Bulunan Bizans Sırlı Seramiklerinin Değerlendirilmesi". *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 54: 49-66.

Meydan, Ö. (2020). *Hoşap Kalesi Seramik Buluntuları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.

Minorsky, V. (1953). *Studies in Caucasian History*. Taylor's Foreıgn Press, London.

Monazzam, T. (2018). *İran Müzelerinde (Merağa, Tebriz, Abgine, Riza, Abbasi ve Tahran İran Milli Müzesi) Bulunan İlhanlı Dönemi Seramikleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Morgan, C.H. (1942). *Corinth Volume XI The Byzantine Pottery.* (Athens: The American School of Classical Studies.

Morgan, P. ve Leatherby, J. (1987). "Excavated Ceramics form Sirjan", J. Allan ve C. Roberts (Ed.). *Syrıa and Iran Three Studies in Medieval Ceramics.* Oxford University Press, Oxford, (23-111).

Morrıs, D. (1999). *Koruyucu Tılsımlar, Uğurlar, Muskalar, Nazarlar*. (Çev. M. Harmancı), İnkılap Yayınları, İstanbul.

Mülayim, S. (1976). "Selçuklu Palmet Motiflerinin Tipolojisi", *Anadolu (Anatolia) Dergisi,* 20: 140-152.

Najafov, N., Huseynov, M.M. ve Jalilov, B.M., (2024). "The Medieval Dashbulag Settlement". *Povolzskaya Arkheologiya*, 2(48): 111-125.

O'Kane, B. (2007). *Treasures Of Islam.* Duncan Baird Publishers, London.

Orhan, B. Y. (2020). *Divriği Kalesi Kazıları/Boyalı Kazıma Teknikli Özel Bir Grup*. Myrina Yayınları, İzmir.

Ostrogorsky, G. (1995). *Bizans Devleti Tarihi*. (Çev. F. Işıltan), TTK Yayınları, Ankara.

Ögel, B. (1995). *Türk Mitolojisi (Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar),* II. C. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Ögel, S. (1994). *Anadolu'nun Selçuklu Çehresi.* Akbank Yayınları, İstanbul.

Ökse, T. (1999). *Önasya Arkeolojisi Seramik Terimleri.* Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Ökse, T. (2012). *Önasya Arkeolojisinde Çanak Çömlek/Teknik Özellikler, Biçimler, Türkçe, İngilizce, Almanca ve Fransızca Terimler.* Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Ölçer, S. (2020). *Harran Kazıları İslami Dönem Seramikleri,* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Ölçer, S. (2018). "15. ve 16.Yüzyıl Mavi-Beyaz Seramikleri: Osmanlı, Safevei ve Çin Hanedanlığı Örneklerinin Üslup Bağlamında Karşılaştırılması. Sanat Tarihi Dergisi, 27(1), 265-301.

Ölçer, S. (2020). "Harran Örnekleri Işığında Sıraltı Tekniğinde Rakka Seramikleri". *Sanat Tarihi Dergisi*, 29 (2): 831-859.

Ölçer, S. (2024). "Uzak ve Yakın Doğu Kültürlerini Buluşturan Lajvardina Çini ve Seramikleri". *Sanat Tarihi Dergisi*, 33(2):861-891.

Öney, G. (1968). "Anadolu Selçuklu Sanatında Balık Figürü". *Sanat Tarihi Yıllığı,* 2:142-148.

Öney, G. (1969). "Anadolu Selçuk Sanatında Ejder Figürleri". *Belleten Dergisi*, 33(130):171-192.

Öney, G. (1982). "1978-79 ve 1981 Yılı Samsat Kazılarında Bulunan İslam Devri Buluntularıyla İlgili İlk Haber". *Arkeoloji Sanat Tarihi Dergisi,* 1: 71-80.

Öney, G. (1983). "Bir Grup Selçuklu Seramiğinde İnsan Tasviri", *Sanat Tarihi Dergisi,* 2(2):86-112.

Öney, G. (1987). *İslam Mimarisinde Çini*. Ada Yayınları, İstanbul.

Öney, G. (1992). *Anadolu Selçuklu Mimarisinde Süsleme ve El Sanatları*. Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.

Öney, G. (2007). "Doğu'dan Batıya İslam Sanatından Türk Çini ve Seramik Sanatına Uzanan Miras", G. Öney ve Z. Çobanlı (Ed.). *Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı.* Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 157-173.

Öney, G. (2008). "Selçuklu Seramik Sanatı". Kuban, D. (Ed.). *Selçuklu Çağında Anadolu Sanatı*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 385-390.

Önge, Y.M. (1995). *Anadolu'da XII-XIII. Yüzyıl Türk Hamamları.* Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Öngül, A. (2002), "Saltuklular". *Türkler Ansiklopedisi*. C.VI, H. Güzel, S. Koca ve K. Çiçek (Ed.). Yeni Türkiye Yayınları, 461-470.

Özdeniz, H. H. (2019). *Gevale Kalesi Kazılarında Bulunan Orta Çağ Seramikleri.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Özfırat, A. (2001). *Doğu Anadolu Yayla Kültürleri (M.Ö. II. Binyıl).* Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Özkan, H. (2016). *Saltuklu Mimarisi*. Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum.

Özkul Fındık, N. (2008). *Hasankeyf Seramikleri (2004-2006).* Çardaş Yayıncılık, Ankara.

Özkul Fındık, N. (2013). "Artuklu Eyyubi Dönemlerinde Hasankeyf'te Seramik Atölyeleri ve Üretimleri". *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30 (2):43-60.

Özkul Fındık, N. (2013). "Kalıp Baskı-Oyma Tekniğinde Bezemeli Sırlı Seramik Üretimi". *Sanat Tarihi Dergisi,* 22 (2):61-75.

Özkul Fındık, N. (2013). "Rakka Seramikleri ve Hasankeyf'teki Taklitleri Üzerine Bir Analiz". *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 29:257-272.

Özlü, T ve Kaleli, C. (2019). "Kültürel Miras Turizmi Açısından Bir Değerlendirme: Ani Ören Yeri". *Amisos*, 4(7): 195-218.

Özmenli, M. (2008). "V-VI. Yüzyıllarda Bizans Devleti-Sasani Devleti-Ermeni Derebeylerinin Mücadeleleri ve Türkler". *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 17(3). 323-332.

Özmenli, M. (2008). *Orta Çağ'da Şüregel (Şirak'ın) Tarihi.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Özmenli, M. (2014). "Ermenistan'da Arsaklar ve Kamsarakanlar". *Yeni Türkiye Dergisi,* 60:1-14.

Öztaşkın, M. (2017). "Byzantine and Turkish Glazed Pottery Finds From Aphrodisias". S. Bocharov, V. François ve A. Sitdikov (Ed). *Polivnaja Keramika Siredizemnomor'ja Prisernomor'ja, X-XIII vv.* Kazan Stratum.

Pala, İ. (2020). "Mühr-ü Süleyman". *TDVİA*. 31,523-525.

Papanikola-Bakirtze, D. (1992). *Ceramıc Art From Byzantıne Serres.* University Of Illınoıs Pres, U.S.A.

Pierre, J., Faucherre, N., Karamağaralı, B. ve Philippe, D. (1999). "L'enceinte Urbaine d'Ani (Turquie Orientale): Problems", *Comptes Rendus Des Seances de l' Academie Des Inscriptions Et Belles- Letters*/Annee, 143: 731-756.

Piyadeoğlu, C. (2022). *Büyük Selçuklular Yeni Bir Devrin Başlangıcı*. Kronik Yayınları, İstanbul.

Piyadeoğlu, C. (2023), "Büyük Selçuklular ve Ani Şehri". Arslan, M. (Ed.). *Ani Cumhuriyetimizin Yüzüncü Yılına Armağan*. Palet Yayınları, Konya, 103-110.

Polat, T. (2019). "Erzincan Müzesi'nde Sergilenen Sgraffito ve Tek Renk Sırlı Ortaçağ Seramiklerinin Buluntu Yeri ve Köken Problemi Üzerine Bir Değerlendirme". *Akdeniz Sanat Dergisi,* 13: 817-834.

Polat, T. (2020). *Adıyaman Müzesi'nde Bulunan Samsat Sırlı Seramikleri*. Palet Yayınları, Konya.

Porter, V. and Watson, O. (1987) "Tell Minis' Wares", J. Allan ve C. Roberts (Ed.), *Syrıa and Iran Three Studies in Medieval Ceramics,* Oxford University Press, Oxford, 175-185.

Poyraz, M. (2021). "Seramik Bünyede Farklı Katkı Malzemeleri ve Artistik Uygulamalar". *Journal Of Interdisciplinary and Intercultural Art,* 6(13): 86-103.

Riviere, H. (1913). *La Ceramıque Dans L'Art Musulman,* E. Levy (Ed.). Labrairie Centrale des Beaux-Arts, Paris.

Roemer, H. (1993). "Timurlular". *İA*. 12, 346-370.

Rogers, J. M. (1989). "Ceramics". *In The Arts Of Persia,* R. Ferrier (Ed.), Yale University Press, New Haven.

Roksan, İ. (2023). *Alanya Kalesi Kazısında Bulunan Sırlı Seramikler,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Sağır, G. (2008). *Kars ve Çevresi Kral Abas (928-953) Dönemi Kiliseleri "Surp Arak'elots Kilisesi" ve "Kümbet Kilise".* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Saint-Martin, M. J. (1818). *Memories Historiques Et Geographiques Sur L'Armenie.* Tome Premier, Paris.

Sauvaget, J. (1948). "Tessons De Rakka". *Ars Islamıca*, XIII-XIV:31-46.

Schımmel, A. (1997). *Sayıların Gizemi*. (Çev. M. Küpşioğlu), Kabalcı Yayınevi, İstanbul.

Schmitz, B. (1994). "A Fragmantary Mina'i Bowl With Scenes Form The Shahnama". *The Art Of The Saljugs In Iran and Anatolia.* R. Hillenbrand (Ed.). Mazda Publishers, Costa Mesa, California, 156-165.

Serbest, B. ve Demirci, N.S. (2007). "Kars ve Çevresinde Rus Yönetimi (Karskaya Oblast 1878-1917)". *38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*. Ankara, 2715-2734.

Sevim, A. (1994). "Dilmaçoğulları". *TDVİA*. 9, 301-302.

Sevim, A. (2014). *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi.* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Sevindi, C. (2015). "Tarihi Ani Şehri'nin (Kars) Kuruluş ve Gelişim Süreci ile İlgili Coğrafi Bir Analiz". *Coğrafyaya Adanmış Bir Ömür: Prof. Dr. Hayati Doğanay*, Ankara, 571-597.

Smıth, A.C. (1985). *Luster Pottery. (Technique, Tradation and Innocatıon in İslam and the Western World).* News Amsterdam Books Publıcatıon, Amsterdam.

Solmaz, G. (1994). *Orta Çağ'da Ani Kalesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Solmaz, G. (2000). "Ermeni Müverrihlerine Göre Moğollar". *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,* 14:212-270.

Solmaz, G. (2000). *Orta Çağ'da Erzurum ve Kars Kaleleri.* Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum.

Stepanyan, N. ve Chakmakchyan, A. (1972). *Orta Çağ Ermenistan'ın Dekoratif Sanatları*. Aurora Yayınevi, Leningrad.

Streck, M. (1993). “Ermeniyye”, MEB *İslam Ansiklopedisi,* IV:317-326.

Subaşı, Ö. (2017). XIII. Yüzyılda Güney Kafkasya’da Selçuklu İzleri: “Atabeglik Müessesi ve Atabegler”. *VAKANİVÜS-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi, Kafkasya Özel Sayısı,* 2: 507-537.

Sümer, F. (1972). *Oğuzlar (Türkmenler)/Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları.* Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara.

Sümer, F. (1989). “Ahlatşahlar”. *TDVİA*. 2, 24-28.

Sümer, F. (1989). “Akkoyunlular”. *TDVİA.* 2,270-274.

Şanlı, S., Boratav, O. (2022). “Selçuklu Çini Süslemede Minai Tekniği”. *Academıc Sosyal Resources Journal*, 7(8): 618-623.

Taneri, A. (1993). “Celaleddin Hârizmşah”. *TDVİA.* 7,248-250.

Teslenko, I. (2017). “**(***Киев, Украина***).** Комплекс керамики из раскопок усадьбы золотоордынского периода на территории средневекового городища в Алуште (Крым)”, Bocharov, V. François ve A. Sitdikov (Ed.), *Glazed Pottery of The Mediterranean and the Black Sea Region, 10.-18. Centurries,* C.2. Khalikov Bilimler Akademisi Arkeoloji Enstitüsü Tataristan Cumhuriyeti, Kazan/Kşinev, 363-387.

Texier, C. (1842). *Description De L’Armenie, La Perse et La Mesopotamie, Publie Sous les Auspices des Ministres De L’İnteriur Et De L’İnstruction Publique Premiere Party,* Paris.

Therry, J.M. (1989). *Armanian Art*. (Çev. C. Dars ve H. N. Abrams), New York.

Toksoy, A. (2007). “Türk Fütuhatı Öncesi Kuzey-Doğu Anadolu’da Siyasi Olaylar”. *Ermeni Araştırmaları 2. Türkiye Kongresi Bildirileri. C.I,* ASAM, Ermeni Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Ankara, 11-20.

Turan, O. (1969). *Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti.* II. Baskı, Turan Neşriyat, İstanbul.

Turan, O. (1973). *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi,* Boğaziçi Yayınları, İstanbul.

Turan, O. (2017). *Selçuklular Zamanında Türkiye (Siyasi Tarih Alp Arslan’dan Osman Gazi’ye (1071-1018)).* Ötüken Yayınları*,* İstanbul.

Türkmen, G. (2017). "Bizans Dönemi Sırlı Seramikleri Hakkında Kısa Bir Değerlendirme". Ş.G. Aydıngün (Ed.). *İstanbul Küçükçekmece Göl Havzası Kazıları (Bathonea),* Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Ural, S., Orat, J., Oran, N., Akın, B. ve Tuysuz, C. (2011). *Kars Tarihi Geçmişten Cumhuriyete*. Kafkas Üniversitesi Yayınları, Kars.

Uylu, N. (2011). *Kars Müzesi'nde Bulunan Ani Harabelerinden Çıkarılan Selçuklu Seramiklerinin Süsleme ve Kompozisyon Özellikleri.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Vardan, M. (1937). "Türk Fütuhatı Tarihi (889-1269)". (Çev: H. Andreasyan), *Tarih Semineri Dergisi*, I(II): 159-255.

Wade, D. (1976). *Pattern Islamıc Art*. The Overlook Press, Woodstock, New York.

Watson, O. (1994). "Documentary Minai and Abu Zaıd'n Bowls". *The Art Of The Saljugs In Iran and Anatolia.* R. Hillenbrand (Ed.). Mazda Publishers, Costa Mesa-California. 170-180.

Watson, O. (2004). *Ceramıcs Form Islamıc Lands. Kuwait*. Thames & Hudson, London.

Welch, A. (1973). *Shah Abbas & The Art Of Isfahan.* Asia House Gallery, USA.

Whelan, E. (1990). "Early Islam: Emeging Patterns (622-1050)". E. Atıl (Ed.). *Islamıc Art Patronage, Treasures form Kuwaıt,* Razzoli Internatıonal Publıcatıons, New York.

Wilkinson, C.K. (1973). *Nishapur: Pottery of the Early Islamıc Perıod*. The Metropolitan Museum Of Art, New York.

Yariş, S. (2022). "Diyarbakır Arkeoloji Müzesi'ndeki Figürlü Artuklu Dönemi Sikkeleri". *Amisos,* 7(13): 490-515.

Yavuz, Ş. (2008). *Süsleme Sanatlarında Rumi Motifi ve Tarihsel Gelişimi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yazar, T ve Değirmenci, T. (1998). Ani Kazılarında Ele Geçen Baskı Teknikli Sırsız Seramikler". *Sanat Tarihi Dergisi*, IX, 151-161.

Yazıcı, N. (2015). "İlk Müslüman Türk Devletleri". C. Öztürk (Ed.). *Türk Tarihi ve Kültürü,* Pegem Yayınları, Ankara.

Yazıcı, S. (2017). *Ani'nin Sırları.* Eflal Ajans Yayınları, Ankara.

Yıldırım, A. (2010). *Selçuklu Devrinde Ani Şehri (1064-1200)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Yılmaz, F. ve Köseler, A. T. (2023). "Çağdaş Seramik Sanatında İnorganik Seramik Katkılı Seramik Bünyeler". *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 143:178-196.

Yılmaz, G. (2011). *Hasankeyf Kazılarında 2007-2009 Yıllarında Bulunan Aydınlatma ve Depolama İşlevli Sırlı Seramik Kaplar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yılmaz, G. (2016). *Urmiye Müzesi'nde Bulunan İslam Dönemine Ait Sırlı Seramikler*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Yılmaz, G. (2020). "Urmiye Müzesi'nde Bulunan Erken İslam Dönemine Ait Slip Tekniğindeki Seramikler Üzerine Bir Değerlendirme". *AHBV Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3: 37-50.

Yılmaz, G., Özkul Fındık, N. ve Aytekin, O. (2022). "Şavşat Kalesi 2016-2017 Kazılarında Bulunmuş Olan Orta Çağ Dönemine Ait Sırsız Seramikleri". *Art Sanat Dergisi, 18*: 399-431.

Yınanç, M. H. (1993). "Alp Arslan". *TDVİA*. 1,384-386.

Yurttaş, H. ve Köşklü, Z. (2023). "Ani Arpaçay (İpekyolu, Ani) Köprüsü". Arslan, M. (Ed.). *Ani Cumhuriyetimizin Yüzüncü Yılına Armağan*. Palet Yayınları, Konya, 179-197.

Yuvalı, A. (1993). "Çağatay Han". *TDVİA.* 176-177.

Zhiyan, L. ve Wen, C. (1984). *Tradational Chinese Arts and Culture, Chinese Pottery and Porcelain.* (Çev. O. Caiwei), Foreign Langues Press, Beijing, China.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Gonca PAPUCCU
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Erzurum Lisesi
Lisans Diploması	Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü Erzurum, 2016
Yüksek Lisans Diploması	Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Erzurum, 2019
Tez/Dönem Projesi Konusu	Hüseyin Rahmi Ünal Hayatı ve Eserleri
Yabancı Dil/Diller	İngilizce
BİLİMSEL FAALİYETLER	

a) Kazı ve Araştırma Çalışmaları
Ani Örenyeri Kazısı (2020-2025)

b) Kitap
Arslan, M., Şen, A., Papuccu, G., Karacabey, B., Koçak, M., (2025). *Tarihi Kimliğiyle Kars Kenti/ Kars Kültür Envanteri I-II-III,* Palet Yayınları, Konya.

c) Hakemli Dergilerde Yayımlanan Makaleler
Papuccu, G. (2023). "Anadolu Dışında İslam Sanatında Ulu Cami Geleneği", *Palmet Dergisi*, (4), 97-129.

d) Kitap Bölümü
Papuccu, G. (2023). "Ani'nin Aslanları". M. Arslan (Ed.). *Cumhuriyetimizin 100. Yılına Armağan/Ani Kitabı.* Palet Yayınları, Konya.

e) Bildiriler
Arslan, M., Şen, A., Koçak, M., Papuccu, G., Karacabey, B., Duran, A. (2023). "Ani Örenyeri Kazısı 2023 Yılı Çalışmaları", 27. Orta Çağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, 25-28 Ekim 2023 Samsun.

Arslan, M., Geyik, G., Şen, A., Koçak, M., Papuccu, G., Karacabey, B., Duran, A. (2024). "Ani Örenyeri Kazısı 2024 Yılı Çalışmaları", 28. Orta Çağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, 16-19 Ekim 2024 Ankara.

Arslan, M., Şen, A., Geyik, G., Papuccu, G., Karacabey, B., Koçak, M., Duran, A. (2024). "Ani Örenyeri Kazısı 2023 Yılı Çalışmaları", *44. Kazı Sonuçları Toplantısı Bildirileri,* 27-31 Mayıs 2024 Nevşehir, C.5: 509-527.

İŞ DENEYİMİ	
Çalıştığı Kurumlar	Kafkas Üniversitesi Kazım Karabekir Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu El Sanatları Bölümü 2020-